

Akme. Studia historica 5

HISTORIA STAROŻYTNA W POLSCE

I N F O R M A T O R

Ryszard Kulesza
Marek Stępień
(red.)

Warszawa 2009

Publikacja dofinansowana przez władze rektorskie
Uniwersytetu Warszawskiego
oraz Dziekana Wydziału Historycznego UW

Druk i oprawa Zakład Graficzny UW. Zam. 1087/09

Spis treści

WSTĘP	7
Białystok – Uniwersytet w Białymstoku	
Zakład Historii Starożytnej	11
Zakład Literatury Antycznej i Staropolskiej	15
Bydgoszcz – Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego	
Katedra Archeologii i Cywilizacji Starożytnych	17
Katedra Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie	20
Częstochowa – Akademia im. Jana Długosza	
Zakład Historii Starożytnej	34
Gdańsk – Uniwersytet Gdański	
Zakład Historii Starożytnej	37
Zakład Archeologii Antycznej	52
Katedra Filologii Klasycznej	58
Katowice – Uniwersytet Śląski	
Zakład Historii Starożytnej	63
Katedra Filologii Klasycznej	68
Kielce – Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego	
Zakład Historii Starożytnej	78
Zakład Historii Powszechnej w Piotrkowie Trybunalskim	86
Kraków – Uniwersytet Jagielloński	
Zakład Historii Starożytnej	90
Zakład Historii Bizancjum	98
Zakład Archeologii Klasycznej	104
Zakład Archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu	119
Instytut Filologii Klasycznej	125
Zakład Prawa Rzymskiego	144

Kraków – Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie	
Katedra Historii Kościoła w Starożytności, Instytut Historii, Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego.	158
Kraków – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	
Katedra Historii Starożytnej	165
Lublin – Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Katedra Historii Starożytnej	170
Katedra Historii Bizancjum	176
Instytut Badań nad Antykiem Chrześcijańskim	177
Lublin – Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej	
Zakład Historii Starożytnej	192
Katedra Prawa Rzymskiego	203
Łódź – Uniwersytet Łódzki	
Katedra Historii Bizancjum	208
Katedra Filologii Klasycznej	232
Zakład Językoznawstwa i Indoeuropeistyki.	244
Łódź – Wschód-Zachód Szkoła Wyższa im. Henryka Józwiaka	
Wydział Filologiczny	250
Olsztyn – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	
Pracownia Historii Starożytnej i Średniowiecznej Powszechnej.	252
Opole – Uniwersytet Opolski	
Katedra Cywilizacji Śródziemnomorskiej	259
Poznań – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	
Zakład Historii Społeczeństw Antycznych	274
Zakład Historii Starożytnego Wschodu	293
Pracownia Historii Bizancjum	303
Instytut Filologii Klasycznej	309
Rzeszów – Uniwersytet Rzeszowski	
Zakład Historii Starożytnej i Orientalistyki	353
Zakład Prawa Rzymskiego	363
Siedlce – Akademia Podlaska	
Zakład Historii Kultury Antycznej.	364
Słupsk – Akademia Pomorska	
Zakład Historii Starożytnej	368

Szczecin – Uniwersytet Szczeciński	
Zakład Historii Starożytnej	371
Toruń – Uniwersytet Mikołaja Kopernika	
Zakład Historii Starożytnej	375
Katedra Języka i Cywilizacji Greckiej	381
Katedra Filologii Klasycznej	393
Zakład Archeologii Antycznej	398
Międzynarodowy Ośrodek Studiów Helleńskich „Koinonema” .	404
Warszawa – Uniwersytet Warszawski	
Zakład Historii Starożytnej	406
Instytut Archeologii	445
Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej	502
Instytut Filologii Klasycznej	520
Zakład Starożytnego Wschodu.	529
Instytut Artes Liberales	556
Warszawa – Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego	
Katedra Historii Starożytnej	584
Katedra Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Łacińskiej .	586
Katedra Wczesnochrześcijańskiej Literatury Greckiej	586
Warszawa – Polska Akademia Nauk	
Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej.	590
Wrocław – Uniwersytet Wrocławski	
Zakład Historii Starożytnej	617
Zakład Epoki Brązu i Wczesnej Epoki Żelaza	627
Instytut Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej.	633
Zielona Góra – Uniwersytet Zielonogórski	
Zakład Archeologii i Historii Starożytnej	651
Zakład Historii Nauki i Kultury	652
Zakład Historii Średniowiecznej.	654
INDEKS OSOBOWY.	656

Wstęp

Pierwotnie zamierzaliśmy wydać informator obejmujący całość *Altertumswissenschaft* w Polsce w języku angielskim. Splot niesprzyjających okoliczności sprawił, że stało się to niemożliwe, a my, po zebraniu większości materiałów musieliśmy podjąć decyzję, czy przedsięwzięcie w jakiegokolwiek formie kontynuować. W związku z tym, że tak wielu Kolegów podjęło współpracę, przysyłając nam materiały, o które prosiliśmy, uznaliśmy, że nie możemy zawieść Ich zaufania i poddać się w sytuacji, gdy nie otrzymaliśmy od właściwych w tej sprawie instytucji niezbędnych środków finansowych. Z życzliwą pomocą przyszły władze rektorskie Uniwersytetu Warszawskiego w osobie prof. Włodzimierza Lengauera, który uznał inicjatywę za wartą wsparcia, za co winniśmy Mu ogromną wdzięczność.

Chcieliśmy stworzyć portret zbiorowy naszego środowiska, uwzględniając wszystkie specjalności zajmujące się historią starożytną. Zwróciliśmy się do historyków, archeologów i filologów z prośbą o przekazanie materiałów obrazujących działalność ośrodków akademickich oraz tworzących je badaczy. Efekty owego apelu przerosły nasze oczekiwania i zmusiły do zmodyfikowania początkowych założeń. Prosiliśmy o podstawowe dane adresowe, syntetyczne opisy historii i teraźniejszości ośrodków oraz o bibliografie indywidualne, proponując przyjęcie zasady, że zamieszczamy wszystkie publikacje książkowe oraz najważniejszych 10-20 artykułów. Z jednych ośrodków nadeszły bardzo krótkie opisy, z innych długie. Z tych pierwszych w myśl polityki samoograniczenia przekazano nam mniej publikacji, aniżeli prosiliśmy, z drugich zaś znacznie więcej. Postanowiliśmy uszanować indywidualne decyzje Kolegów i uwzględnić również bardziej rozbudowane bibliografie. Mamy nadzieję, że wzbogaci to obraz środowiska, jaki wyłania się z tego Informatora.

Nasze ingerencje sprowadzały się po większej części do ujednoczenia nadesłanych materiałów. Stosunkowo proste, choć ogromnie pracochłonne, gdyż Koledzy zastosowali bardzo różne formy zapisu, okazało się to w przypadku bibliografii. Nierzadko jednak nie udało się nam samodzielnie dotrzeć do cytowanych pozycji, co skutkuje brakiem informacji o redaktorze tomu zbiorowego lub numerów stron wzmiankowanego tekstu. Czasami mieliśmy też wątpliwości, co do dokonanych klasyfikacji. Ostatecznie uznaliśmy, że sam Autor wie najlepiej, do której z wyodrębnionych przez nas kategorii konkretna jego publikacja należy. W rezultacie w pozycji „Książki”, zgodnie z decyzjami Koleżanek i Kolegów, znalazły się zarówno samodzielne publikacje książkowe, jak i katalogi, wydawnictwa źródłowe oraz inne osobne publikacje o różnej objętości. Z reguły nie zaznaczaliśmy, że lista publikacji nie jest kompletna, o ile z korekty autorskiej nie wynikało, że powinniśmy postąpić inaczej. Zgodnie z wolą autorów zamieszczamy również publikacje nie mające bezpośredniego związku z samą historią starożytną.

W przypadku opisów ośrodków zamiar ujednoczenia okazał się płonny. Część Kolegów, do których się zwróciliśmy, dostarczyła materiały wedle zaproponowanego porządku. Inni przekazali materiał zorganizowany wedle własnego pomysłu. Ostatecznie postanowiliśmy uszanować różnorodność formy i treści, uznając, że w najlepszym tego słowa znaczeniu zobrazują one bogactwo naszego środowiska.

Słowo wyjaśnienia winniśmy Czytelnikom w związku z układem materiału w częściach prezentujących skład osobowy oraz publikacje. Za oczywisty uznaliśmy porządek alfabetyczny, ale postanowiliśmy respektować inne propozycje Koleżanek i Kolegów.

Na koniec winniśmy jeszcze jedno wyjaśnienie. Z bardzo nielicznych ośrodków nie otrzymaliśmy żadnych materiałów. W ich przypadku poprzestajemy na podaniu podstawowych informacji, które pozyskaliśmy głównie w internecie. W nielicznych bardzo przypadkach brak informacji od Kolegów oraz w internecie skutkuje brakiem opisu historii i teraźniejszości ośrodka.

Serdecznie dziękujemy wszystkim Kolegom, którzy nadesłali materiały. Po obróbce redakcyjnej są oni właściwie autorami części opisowych, które nam przekazali. Słowa podziękowania kierujemy do prof. prof. Tadeusza Aleksandrowicza, Włodzimierza Appela, Jerzego Axera, Piotra Bielińskiego, Benedetto Bravo, Jadwigi Czerwińskiej, Edwarda Dąbrowy, Tomasza Derdy,

Zofii Głombiowskiej, Kazimierza Ilskiego, Jana Iluka, Juliusza Jundziłła, Wiesława Kaczanowicza, Macieja Kokoszki, Kazimierza Korusa, ks. Romana Krawczyka, Marka Kuryłowicza, Kazimierza Lewartowskiego, ks. Stanisława Longosza, Adama Łajtara, Mieczysława Mejora, Marka Mielczarka, Cypriana Mielczarskiego, Leszka Mrozewicza, Danuty Musiał, Krzysztofa Nareckiego, ks. Józefa Naumowicza, Krzysztofa Nawotki, Marka Jana Olbrychta, Ewdoksii Papuci-Władyki, Tomasza Polańskiego, Joanny Rostropowicz, Macieja Salomona, Siergieja Sharypkina, Nicholasa Sekundy, Joachima Śliwy, Elżbiety Wesołowskiej, Ewy Wipszyckiej, Krzysztofa Tomasza Witczaka, Stefana Zawadzkiego, Adama Ziółkowskiego. Dziękujemy za nadesłane materiały dr. dr. Renacie Ciołek, Andrzejowi Gillmeistrowi, Henrykowi Kowalskiemu, Danucie Okoń, Sebastianowi Rucińskiemu, Małgorzacie Sandowicz, Robertowi Suskiemu, Bronisławowi Szubelakowi, Wojciechowi Tyborowskiemu, Mironowi Wolnemu oraz mgr. Józefowi Figłowi SDS. Dziękujemy też za współpracę naszym zakładowym kolegom – Pawłowi Janiszewskiemu, Łukaszowi Niesiołowskiemu-Spanò, Jackowi Rzepce, Markowi Węcowskiemu, Robertowi Wiśniewskiemu, Aleksandrowi Chrystianowi Wolickiemu – a zwłaszcza Krystynie Stebnickiej, która zgodziła się opisać dzieje naszego ośrodka.

Mamy nadzieję, że Koleżanki i Koledzy uznają publikację za pożyteczną. Nam praca nad nią uświadomiła jak mało wiemy o tym, co dzieje się w innych ośrodkach, jak zróżnicowane jest nasze środowisko i jak wielki potencjał intelektualny sobą reprezentuje.

Ogromnie dziękujemy za wsparcie finansowe przedsięwzięcia prorektorowi Uniwersytetu Warszawskiego prof. Włodzimierzowi Lengauerowi oraz dziekan Wydziału Historycznego UW prof. Elżbiecie B. Zybert.

1. BIAŁYSTOK

1.1. Uniwersytet w Białymstoku

1.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Historyczno-Socjologiczny

adres: Plac Uniwersytecki 1, 15-420 Białystok

e-mail / website: historia@uwb.edu.pl / <http://historia.uwb.edu.pl>

tel. / fax: +48 (85) 745 74 44 / +48 (85) 745 74 43

1.1.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Zakład Historii Starożytnej został utworzony w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku w 2001 r., ale badania nad starożytnością były prowadzone w Białymstoku od chwili powstania uczelni (jako filii Uniwersytetu Warszawskiego), co miało miejsce w 1968 r. W tym samym roku został utworzony Wydział Humanistyczny, a w jego ramach Zakład Historii. Wkrótce potem od 1972 r. oddelegowana do Filii UW w Białymstoku została doc. Ewa Wipszycka, która była związana z białostocką uczelnią do 1990 r. W okresie tym prof. Wipszycka napisała wraz ze swoim mężem, prof. Benedetto Bravo *Historię starożytnych Greków*, (t. 1, Warszawa 1988) oraz *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, (t. 1, Warszawa 1979, t. 2, Warszawa 1986). Prof. Wipszycka pełniła wiele funkcji w filii, w tym dziekana Wydziału Humanistycznego Filii UW w Białymstoku w 1978 r., przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Historii od 1983 roku. Oprócz E. Wipszyckiej w Filii UW zatrudnionych było także kilku innych starożytników, m.in. dr Jan Trynkowski i mgr Aleksander Wolicki. Dr Trynkowski specjalizował się w badaniach nad antyczną Dacją, a mgr Wolicki nad historią Grecji w okresie klasycznym. W latach osiemdziesiątych XX w. istniał Zakład Historii Starożytnej i Średniowiecznej kierowany przez doc. S. Aleksandrowicza. Po kolejnej reorganizacji starożytnicy (J. Trynkowski, A. Wolicki) weszli w skład Zakładu Historii Powszechnej i Polski do końca XVIII wieku (kierowanego przez prof. A. Wyczańskiego). W 1997 r. Filia UW w Białymstoku została przekształcona w Uniwersytet w Białymstoku. W tym samym roku mgra A. Wolickiego przeniesiono do Instytutu Historycznego UW. W jego miejsce zatrudniono absolwentów IH UW – w 1997 r. mgr. Roberta Suskiego,

a w 1998 r. – mgr. Tomasza Mojsika. W 2000 r. przeszedł na emeryturę dr Trynkowski. W 2001 r. dokonano kolejnej reorganizacji struktury Instytutu. Podzielono dotychczasowy Zakład Historii Powszechnej i Polski do XVIII w. na szereg mniejszych jednostek. Wśród nowo powołanych zakładów był Zakład Historii Starożytnej, którego pierwszym kierownikiem została prof. Albertyna Szczudłowska-Dembska. W skład zakładu weszli: mgr T. Mojsik (uczeń prof. Włodzimierza Lengauera z UW), mgr R. Suski (uczeń prof. Ewy Wipszyckiej z UW) oraz archeolog dr M. Karczewski. Do kolejnych zmian doszło po przejściu na emeryturę prof. Dembskiej. Kierownikiem Zakładu został najpierw tymczasowo dyrektor prof. J. Tęgowski, a potem prof. Z. Dalewski – obaj mediewiści. Zmienił się także skład osobowy – dr Karczewski przeniósł się do Zakładu Historii Nowożytnej, a Zakład Historii Starożytnej zasilili w 2005 r. dr R. Kosiński (uczeń prof. Macieja Salamona z UJ), dr Tomasz Mojsik oraz dr Robert Suski.

(opracował dr Robert Suski)

1.1.1.2. Aktualny skład osobowy

1.1.1.2.1. Kierownik

prof. UwB dr hab. Zbigniew Dalewski – kurator

1.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Rafał Kosiński

dr Tomasz Mojsik

dr Robert Suski

1.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UwB dr hab. Zbigniew Dalewski

(kultura polityczna średniowiecza; ideologia, rytuały i symbolika władzy)

dr Rafał Kosiński

(monastycyzm konstantynopolitański V wieku; dzieje cesarstwa rzymskiego w okresie późnoantycznym i wczesnobizantyjskim; problematyka monofizytyzmu i nestorianizmu, źródłoznawstwo późnoantyczne)

Książki

2006, *Hagiosyne kai eksusia. Konstantynopoliński święci mężowie i władza w V wieku po Chr.*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2007, *The Life of Nestorius as seen in Greek and Oriental sources* [w:] (red.) Dariusz Brodka, Michał Stachura, *Continuity and Change. Studies in Late Antique Historiography*, (Electrum 13), Kraków, s. 155-170.

dr Tomasz Mojsik

(metapoetyka, geneologia, religijność w Grecji oraz panowanie Antygonidów)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, [rec.] *YMNOI OMHPIKOI* czyli *HYMNY HOMERYCKIE*; *Tekst, przekład, wstęp i opracowanie* Włodzimierz Appel, Wydawnictwo Algo, Toruń 2001, s. 364, „Przegląd Historyczny” 92, s. 477-483.

2001, *Poetica Homerică I: Muzy, Muza czy theos tis?* „Meander” 56, s. 159-179.

2001, *Czarnofigurowe dzieło Eksekiasa: scholia disiecta, varietas rationis albo imaginationis redundantia* [w:] *Znaki czasu. Colloquia Herbertiana* t. 1, s. 47-60.

2004, *O pieśni ludowej albo „płynnym płasaniu do przodu” (na marginesie książki Roberta Zawadzkiego, Pieśń ludowa starożytnej Grecji. Różnorodność form i gatunków*, Wydawnictwo WSP w Częstochowie, Częstochowa 2001, s. 137), „Przegląd Historyczny” 95, s. 371-377.

2004, [rec.] *W. Appel, Klea kai aklea andron. Zarys dziejów greckiej poezji epickiej od Choirilosa do Nonnososa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2002, s. 188, „Eos”.

2004, *Nie tylko Muzy. Pewne aspekty wyobrażeń Greków epoki archaicznej o poezji i jej źródłach*, „Młoda Polonistyka” 4, s. 125-135.

2006, *Vates socialis – metapoetyka antyczna a rytmy przejścia* [w:] (red.) J. Sieradzan, *Inicjacje: społeczne znaczenie sytuacji liminalnych w rytach przejścia*, Białystok, s. 53-66.

2007, *Manipulacje przestrzeni i czasem w historiografii. Perspektywa narratystyczna* [w:] (red.) P. Guzowski, M. Liedke, *Człowiek wobec miar i czasu w przeszłości*, Kraków, s. 239-252.

2007, *Tragedia w domu Antygonidów albo o (poli)narracji historycznej* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 123-144.

dr Robert Suski

(późne cesarstwo rzymskie; kryzys wieku III; tetrarchia, historia polityczna, mentalności, kultury, historiografia)

Książki

2008, *Konsolidacja Cesarstwa Rzymskiego za panowania cesarza Aureliana 270-275*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *Historia Augusta a chrześcijaństwo*, „Meander” 56, s. 255-268.

2001, *Jeszcze raz o lararium Aleksandra Sewera*, „Meander” 56, s. 391-410.

2002, *Aurelian and the Senat. A few remarks upon emperor Aurelian's policy of political nominations* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergesias Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 279-293.

2005, *Why Eusebius of Nantes was not the Author of Kaisergeschichte* [w:] (red.) J. Styka, *Studies of Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 9, s. 43-71.

2007, *CIL, XII, 5456, Restitutor orbis, likwidacja Imperium Galliarum i tribunicia potestas Aureliana* [w:] (red.) P. Guzowski, M. Liedkie, *Człowiek wobec miar i czasu w przeszłości*, Kraków, s. 13-26.

2007, *Aurelian, Club and Herodotus. The Weapons of troops from Palestine in the Battle of Emesa (272 AD)*, „Eos” 94, s. 121-133.

2007, *The Assumption of the Title Persicus Maximus by Probus and the Date of the Saturninus's revolt*, „Eos” 94, s. 281-293.

2008, *Cognomina ex virtute Persicus Maximus i Parthicus Maximus w propagandzie cesarzy Illyryjskich* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze” 7, Warszawa, s. 183-199.

2008, *Charyzmatyczna legitymizacja władzy cesarskiej podczas rządów cesarzy illyryjskich*, „Przegląd Historyczny” 99, s. 1-16.

1.1.2. Zakład Literatury Antycznej i Staropolskiej, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny

adres: Pl. Uniwersytecki 1, 15-420 Białystok

e-mail / website : ifp@hum.uwb.edu.pl / <http://ifp.uwb.edu.pl/>

tel. / fax: 85 745 74 54

1.1.2. Zakład Literatury Antycznej i Staropolskiej, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny

Zakład powstał w 1998 r. z inicjatywy prof. Wandy Popiak. Od 1 października 2004 r. Zakładem kieruje prof. Mieczysław Mejor. Z uwagi na charakter Instytutu w jednostce nie prowadzi się regularnych badań nad literaturą antyczną. Jednakże pracownicy w ramach swych zainteresowań naukowych publikują artykuły, w których poruszane są problemy związane z kulturą antyczną.

1.1.2.2. Aktualny skład osobowy

1.1.2.2.1. Kierownik

prof. UwB dr hab. Mieczysław Mejor

1.1.2.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Bożena Chodźko

dr Bernadetta Puchalska-Dąbrowska

dr Wiesław Stec

dr Piotr Stasiewicz

mgr Elżbieta Jurkowska

1.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UwB dr hab. Mieczysław Mejor

(literatura antyczna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2006, *Czy druk wynaleźli Rzymianie? O niektórych nowożytnych interpretacjach De natura deorum II, 37, 93 M. Tulliusza Cyncerona*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 37-38, s. 55-62.

2007, *Późnoantyczna Echtheitskritik na podstawie Symplicjusza Commentaria in Galeni „De sectis” (pocz. VI w.)* [w:] (red.) K. Korotkich, J. Ławski, D. Zawadzka, *Światło w dolinie. Prace ofiarowane prof. Halinie Krukowskiej*, Białystok, s. 511-514.

- 2004, [Rec.] Wilhelm Geerlings, Christian Schulze (red.), *Der Kommentar in Antike und Mittelalter. Beitrage zu seiner Erforschung*, Leiden 2002. Clavis Commentariorum Antiquitatis et Medii Aevi, 2. „Bryn Mawr Classical Review” (2004.03.24) <http://ccat.sas.upenn.edu/bmcr/>
- 2004, [Rec.] S. Trojahn, *Die auf Papyri erhaltenen Kommentare zur Alten Komoedie. Ein Beitrag zur Geschichte der antiken Philologie*, München Leipzig 2002, „Eos“ 91, s. 174-177.

Redakcje naukowe, opracowania

- 2006, [Oprac.] H. Szelest, M. Cytowska, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa.

2. BYDGOSZCZ

2.1. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy

2.1.1. Katedra Archeologii i Cywilizacji Starożytnych, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Wydział Humanistyczny

adres: ul. Przemysłowa 34, 85-758 Bydgoszcz

e-mail / website: historia@ukw.edu.pl / <http://www.ukw.edu.pl>

tel. / fax: +48 (52) 325 92 00 / +48 (52) 325 92 27

2.1.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Katedra Archeologii i Cywilizacji Starożytnych powstała w 2001 r. i wchodzi w skład Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych. Zatrudnieni w niej badacze zajmują się archeologią pradziejową ziem polskich (prof. Janusz Ostoja-Zagórski, dr Justyna Żychlińska) oraz badaniami nad antykiem (prof. Leszek Mrozewicz, dr Sebastian Ruciński). Do kręgu osób związanych z ośrodkiem ze względu na swoje zainteresowania badawcze należy również dr Dariusz Spychała. Badania dotyczące historii starożytnej koncentrują się na okresie Cesarstwa Rzymskiego ze szczególnym uwzględnieniem dziejów religii, symboliki władzy, przemian w administracji imperium. Tematyka ta wynika z zainteresowań badawczych prof. Leszka Mrozewicza (który sprawuje opiekę naukową w zakresie badań nad starożytnością) i znajduje odzwierciedlenie w pracach doktorskich obronionych w ostatnich latach (Sebastian Ruciński, *Praefectus Urbi. Strażnik porządku publicznego w Rzymie w okresie wczesnego Cesarstwa (od Augusta do Dioklecjana)*, 2005; Dariusz Spychała, *Cesarze rzymscy a arianizm od Konstantyna Wielkiego do Teodozjusza Wielkiego 312-395*, 2005; Małgorzata Rabenda, *Ludi saeculares w ideologii władzy Septimiusza Sewera*, 2006). Znalazła też ona wyraz w pięciu dysertacjach doktorskich, nad którymi trwają prace o różnym stopniu zaawansowania oraz w pracy habilitacyjnej Sebastiana Rucińskiego, która będzie poświęcona prefekturze pretorianów w czasach wczesnego Cesarstwa.

Zaplecze naukowe katedry przez pierwsze lata działalności było bardzo skromne. W 2007 r. sytuacja uległa poprawie dzięki przejściu księgozbioru

po zmarłym prof. Richardzie Kleinie, historyku i filologu klasycznym pracującym w Erlangen – Nürnberg. Prof. Leszek Mrozewicz, w porozumieniu z panią Gertrudą Klein, za zgodą jej i Rodziny, postanowił przekazać księgozbiór Uniwersytetowi Kazimierza Wielkiego, licząc na to, że w ten sposób zapoczątkowany zostanie w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW proces tworzenia zaplecza naukowego warsztatu badawczego historyka starożytności.

(opracował dr Sebastian Ruciński)

2.1.1.2. Aktualny skład osobowy

2.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Janusz Ostoja-Zagórski

2.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Sebastian Ruciński

dr Dariusz Spychała

2.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Sebastian Ruciński

(wczesne cesarstwo rzymskie, ustrój, społeczeństwo, urzędy)

Książki

(w druku), *Praefectus urbi. Strażnik porządku publicznego w Rzymie w okresie wczesnego Cesarstwa.*

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1998, *Geneza cesarskiej prefektury miejskiej*, „Eos” 85, s. 91-105.

2001, *Pegazus – prefekt miasta trzech cesarzy z dynastii flawijskiej?*, „Eos” 88, s. 299-306.

2003, *Trois préfets de la Ville de l'empereur Domitien*, „Eos” 90, s. 83-110.

2003, *Le rôle du préfet des vigiles dans le maintien de l'ordre public dans la Rome Impériale*, „Eos” 90, s. 261-274.

2004, *Ochrona porządku publicznego w Rzymie we wczesnym Cesarstwie* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Poznań, 19-21 września 2002 r.*, Poznań, s. 253-267.

- 2004, *Prefekt miasta prześladowcą chrześcijan na podstawie świadectwa św. Justyna*, „Studia Gnesnensia” 18, s. 291-301.
- 2004, *Position des curatores regionum dans la hiérarchie administrative de la ville de Rome*, „Eos” 91, s. 108-119.
- 2005, *Praefectus Urbi. Le Gardien de l'ordre public à Rome sous le Haut-Empire Romain (à partir d'Auguste jusqu'à Dioclétien)*, „Eos” 92, s. 283-288.
- 2006, *La procédure pénale devant le tribunal du préfet de la ville sur la base du témoignage de Saint Justin*, „Revue Internationale des Droits de l'Antiquité” 53, s. 367-379.
- 2007, *Le pouvoir administratif du préfet de la ville à l'égard des "étrangers" dans la Rome impériale (Luc. Peregr. 18)*, „Rivista Storica dell'Antichità” 37, s. 123-132.
- 2007, *Prefekt miasta nadzorcą „obcych” w cesarskim Rzymie na podstawie De morte Peregrini 18 Lukiana z Samomaty* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 521-539.
- 2007, *Rola polityczna widowisk w Rzymie w okresie wczesnego Cesarstwa* [w:] (red.) Z. Zyglewski, *Polska w kręgu polityki, kultury i gospodarki europejskiej. Księga pamiątkowa z okazji 70-lecia urodzin prof. Maksymiliana Grzegorza*, Bydgoszcz, s. 27-33.
- 2007, *Sposoby ochrony porządku publicznego w republikańskim Rzymie*, „Przegląd Bydgoski” 18, s. 51-67.
- 2007, *Vigilesque suo pro Caesare curae, dulce opus. Prefekt miasta strażnikiem bezpieczeństwa cesarza w I wieku po Chr.* [w:] (red.) A. Dębiński, H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Salus rei publicae suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin, s. 249-259.

dr Dariusz Spychała

(Rzym okresu późnego cesarstwa, chrześcijaństwo)

Książki

- 2007, *Cesarze rzymscy a arianizm od Konstantyna Wielkiego do Teodozjusza Wielkiego, 312-395 r.*, Poznań.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2006, [współred.] *Starożytność w wielu perspektywach. Materiały Ogólnopolskiej Studenckiej konferencji naukowej. Bydgoszcz 23-24 kwietnia 2003 r.*, Bydgoszcz.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Konstantyn II wobec sporu arianckiego (lata 337-340)*, „Meander” 55, s. 233-238.
- 2002, *Konstans i Konstancjusz II wobec arianizmu od 340 do 350 roku* [w:] (red.) Z. Kropidłowski, *W służbie książki*, Bydgoszcz, s. 27-41.
- 2006, *Konstancjusz II a sprawa arianska, lata 350-361*, „Universitas Gedanensis” 2 (32), s. 23-33.
- 2007, *Apolinary z Laodycei a kontrowersja arianska w IV wieku*, „Universitas Gedanensis” 1-2 (33-34), s. 54-61.
- 2007, *Cesarze rzymscy a synody w latach 361-370* [w:] (red.) Z. Kropidłowski, *W kręgu historii i bibliologii*, Bydgoszcz, s. 157-164.
- 2007, *Stosunki rzymsko-gockie a konflikt katolicko-arianski od Konstancjusza II do Teodozjusza Wielkiego 337-395 r.* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 299-304.
- 2008, *Książka w życiu wspólnot eremickich i zakonnych w IV-VI wieku* (w druku w materiałach konferencyjnych *Od książki dawnej do biblioteki wirtualnej – przeobrażenia bibliologii polskiej. Na marginesie trzydziestolecia Instytutu Informatyki Naukowej i Bibliologii UMK w Toruniu, Toruń 23-24. 10. 2007*).

2.1.2. Katedra Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii, UKW w Bydgoszczy

adres: ul. Chodkiewicza 30, 85-064 Bydgoszcz – pok. 47, 48, 49 (budynek główny)

e-mail / website: <http://www.jjun@ukw.edu.pl>

tel./fax: (52) 341 93 49, 341 91 49

2.1.2.1. Historia jednostki i zakres badawczy

W 1976 r. po ukończeniu studiów historycznych w UG i uzyskaniu magisterium z historii starożytnej (*Problematyka gospodarcza w Listach św. Hieronima*, promotor prof. St. Mrozek) zatrudniony zostałem w WSP w Bydgoszczy jako asystent w Zakładzie Teorii i Historii Wychowania. Od tego czasu datują się początki uprawianej badawczo historii starożytnej w Bydgoszczy. Dzięki życzliwości kierownika Zakładu dra A. M. de Tchorzewskiego mogłem realizować swoje zainteresowania starożytnością rzymską najpierw w aspekcie morskim, a nieco później dziejów pieniądza w świetle dzieł Ojców Kościoła na zachodzie cesarstwa. Wspierała mnie także życzliwa opieka prof. St. Mrozka. W 1980 r. obroniłem rozprawę doktorską pt. *Pieniądz w łacińskiej literaturze*

chrześcijańskiej okresu późnego cesarstwa rzymskiego (opublikowana w *Studia Antiquitatis Christianae* T. 3, Warszawa 1984).

Stypendia włoskie oraz Fundacji Lanckorońskich umożliwiły wyjazdy do Rzymu i przygotowanie do druku rozprawy doktorskiej oraz sporej syntezy rzymskich dokonań na morzu (przeleżała się ona niestety w różnych wydawnictwach prawie 10 lat i wydana została dopiero w WSP w 1991 r.). Stopniowo zacząłem się bardziej koncentrować na problematyce rodziny rzymskiej jako środowiska wychowawczego i na badaniu zapatrywań Rzymian na wychowanie w rodzinie.

W 1988 r. nastąpił podział istniejącego do tej pory Zakładu Teorii i Historii Wychowania WSP w Bydgoszczy na Zakłady Teorii oraz Historii Wychowania. Kierownictwo tego ostatniego powierzono mnie, po uzyskaniu w 1987 r. habilitacji z historii starożytnej w UG na podstawie pracy *Teoretyczne problemy wychowania w rodzinie rzymskiej III w. p.n.e. – III w. n.e.* (Bydgoszcz 1987).

Zacząłem od tego okresu profilować zespół pracowników Zakładu (mgr mgr I. Błaszczyk, A. Ossowska, B. Stawoska, V. Rączewska) na problematykę rodzinną w Rzymie i w ogóle starożytność w aspekcie historii i historii wychowania. Pod moim kierunkiem powstały rozprawy doktorskie: B. Stawoskiej (*Rodzina w łacińskiej epigrafice chrześcijańskiej (napisy datowane konsularnie) Rzymu III–VI w.* (1994 r.)), V. Rączewskiej (*Rodzina w źródłach ikonograficznych epoki cesarstwa rzymskiego (I–V w.)* – 1996 r.), A. Ossowskiej (*Moralistyka greckojęzyczna a łacińska okresu wczesnego cesarstwa rzymskiego wobec problemów wychowania w rodzinie* (1998 r.)) i I. Błaszczyk (*Poglądy Seneki Młodszego na wychowanie rodzinne w kontekście jego refleksji nad zasadami i realiami rządzącymi społeczeństwem rzymskim I w. n.e.* (2000 r.)).

Zakład Historii Wychowania został w 1990 r. przekształcony w Katedrę Historii Wychowania, która w 1999 r. zmieniła nazwę na Katedra Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie będąc o tak szerokim profilu badań oraz obejmując studia nad antykiem jedyną w kraju (w obrębie wydziałów pedagogicznych). W 1997 r. otrzymałem najpierw tytuł profesora na podstawie dotychczasowego dorobku oraz rozprawy *Rodzina rzymska w czasach prosperity i przemian ideologicznych II wieku. Apulejusz, Fronton, Marek Aureliusz i Tertulian* (Bydgoszcz 1996), a następnie, w tym samym roku, stanowisko profesora zwyczajnego Akademii Bydgoskiej.

W 2000 roku do zespołu dołączyła moja doktorantka, mgr W. Rudnicka, która obroniła w UKW rozprawę doktorską zatytułowaną *Metody w kształceniu elementarnym i wychowaniu rodzinnym małego dziecka u schyłku Republiki i za Cesarstwa rzymskiego*. Z Katedry odeszła natomiast dr V. Rączewska, w 2006 r. dr W. Rudnicka, a w 2008 r. – z powodu zasadniczych różnic, co do sposobu prowadzenia zajęć dydaktycznych i pracy naukowej zrezygnowałem ze współpracy z dr dr I. Błaszczyk i A. Zwierzchowską.

Obecnie Katedra realizuje zadania w składzie trzysosobowym: prof. J. Jundziłł, dr B. Stawoska-Jundziłł i dr M. Kosznicki (doktoryzował się pod kierunkiem prof. Jundziłła, zatrudniony w UG, współpracuje z Zakładem naukowo i dydaktycznie).

Równoległe między 1990 a 1999 r. funkcjonowała utworzona przeze mnie Pracownia Historii Starożytnej w Zakładzie Historii Starożytnej i Średniowiecznej na Wydziale Humanistycznym WSP. W zespole tym, oprócz mnie pracowały mgr A. Baziór i dr B. Stawoska. Dzięki powstaniu Pracowni Instytut Historii mógł podjąć się prowadzenia studiów magisterskich. Opracowane zostały programy nauczania na jednolitych studiach dziennych i zaocznych, później licencjackich i magisterskich uzupełniających, prowadzono zajęcia wykładowe, konwersatoria, proseminaria i seminaria, zwłaszcza w zakresie historii starożytnego Rzymu. Programy opierały się o zasadę przedstawiania bloków tematycznych dotyczących całej starożytności jak: typy państw; ustroje; społeczeństwa z rozbiciem na podstawowe warstwy; gospodarka, zwłaszcza historia pieniądza; religie; działalność na morzach; kultury starożytne. Gromadzono pomoce naukowe i księgozbiór, głównie z funduszy Katedry Historii Wychowania, gdyż poparcie dla poczynań Pracowni w Instytucie było minimalne z powodu jednostronnego profilowania działań prawie wyłącznie na uprawianie historii najnowszej. Spowodowało to zresztą moje i dr B. Stawoskiej-Jundziłł odejście z Pracowni.

Dorobek zespołu (wraz z dokonaniem pracowników, którzy później odeszli z Katedry) to ponad 150 artykułów naukowych, kilkanaście prac zbiorowych oraz 12 prac autorskich. Zorganizowano 6 konferencji ogólnopolskich, w tym kilka z udziałem gości zagranicznych. Były one poświęcone głównie problematyce związanej z rodziną w starożytności, jedna – aktywności Rzymian na morzu. Przeciętnie przewijało się przez nie po kilkudziesięciu uczestników, kilka razy przekraczając nawet sto osób: archeologów, historyków, historyków

sztuki, historyków wychowania, filologów klasycznych, patrologów z prawie wszystkich ośrodków naukowych w kraju, a także, w kilku przypadkach z zagranicy – Niemiec, Macedonii, Bułgarii, Czech.

Poczynania badawcze zespołu opierają się przede wszystkim na pobytach studyjnych w Rzymie i Bułgarii (tu dr B. Stawoska-Jundziłł) oraz zakupach publikacji zachodnich. W Bydgoszczy zgromadzono jeden z bardziej kompletnych w kraju zbiorów publikacji zachodnich na temat rodziny rzymskiej (poza zagadnieniami prawnymi), ale także lampek rzymskich i problematyki morskiej w Rzymie. Od kilku lat gromadzimy także publikacje dotyczące twórczości Apulejusza (II w. n.e.) oraz w ogóle powieści starożytnej, rzadko spotykane lub w ogóle niedostępne w kraju oraz problematyki rodziny wczesnochrześcijańskiej.

Profil badawczy reprezentowany, przez poszczególnych członków kierowanego przeze mnie zespołu, przedstawia się następująco. Zajmowałem się badaniem funkcjonowania gospodarki pieniężnej w późnej starożytności widzianej przez pryzmat świadectw zachodnich Ojców Kościoła, którzy nadspodziewanie dużo przekazali na ten temat. Ich rozproszone, co prawda wzmianki, zawierają jednak dane o szerokim zakresie użytkowania pieniądza, także w działaniach Kościoła, w tym zakonów. Niektórzy Ojcowie Kościoła przedstawiali wizje właściwego ich zastosowania, nie tylko ograniczając się do powszechnego w Kościele zalecenia ich rozdania biednym. W kraju badań tych nie podjęto, dr I. Milewski przeprowadził jednak analogiczne analizy wschodnich źródeł patrologicznych.

Innym nurtem zainteresowań Rzymem jest badanie problematyki morskiej, budownictwa morskiego i okrętowego, żeglugi handlowej i przewozów pasażerskich, rybołówstwa, różnych aspektów rekreacji związanych z morzem i wątków morskich w kulturze Rzymu. Staram się wykorzystywać wszystkie dostępne w tym zakresie źródła, a ostatnio specjalną uwagę zwróciłem na lampki rzymskie i ich zdobienia motywami morskimi. Zbieżność tych motywów z występującymi na gemmach, kameach i sarkofagach, a różnice w stosunku do monet i zdobień ceramiki wymaga dalszych analiz. Zbiorając wczesne wyniki badań opublikowałem monografię rzymskich poczynañ na morzu, ale m.in. z racji przyrostu źródeł, do wielu poruszanych tam wątków zamierzam jeszcze wracać. W kraju niestety ta problematyka także nie jest szerzej uprawiana, najbardziej kompetentnie działał w tym zakresie

dr St. Ducin, ale dosyć długo nie pojawiają się jego nowe prace w tym zakresie.

Moje badania nad małżeństwem i rodziną dotyczą analizy poglądów pisarzy rzymskich okresu od III w. p.n.e. po IV w. n.e. odnoszących się do dziejów rodziny, jej składu, struktury, funkcji i działań w interakcjach z otoczeniem oraz zadań wychowawczych. Analizowałem pozycję dziecka, matki w rodzinie i zapatrywania na nią, a także publikowałem prace dotyczące realiów w tym zakresie. Badam więc rodzinę jako środowisko wychowawcze i wychowanie w rodzinie. Specjalną uwagę kieruję na zapatrywania na życie rodzinne i jego realia w II w. n.e. Spowodowane to zostało zainteresowaniem się twórczością Apulejusza. Ta pełna aluzji, głęboko zakodowana twórczość (głównie *Metamorfozy*) poprowadziła mnie także w kierunku penetrowania zawartości innych powieści czasów rzymskich, z myślą opracowania całości prezentowanych tam treści związanych z rodziną. To z kolei, niejako naturalnie, skłoniło mnie do analizowania całej twórczości II wieku, jednego z najbardziej płodnych w dziejach Rzymu. Badawcze „wycieczki” czyniłem także w kierunku zapatrywań Ojców Kościoła na wychowanie rodzinne oraz w ogóle pisarzy okresu późnego cesarstwa. Natomiast incydentalnie tylko zajmuję się problematyką kształcenia w Rzymie. Tak, jak i w stosunku do poprzednio wspomnianych zakresów badawczych, tak i odnośnie rodziny rzymskiej poza Bydgoszczą nie prowadzono badań nad wychowaniem w jej środowisku, nie zajmowano się także dydaktycznie antykiem w ramach historii edukacji.

Działając w zakresie historii wychowania (lepiej mówić o historii edukacji) publikuję także teksty dotyczące dydaktyki historii wychowania okresu starożytnego, walorów dydaktyczno-wychowawczych wiedzy o starożytności, popularyzując ówczesne rozwiązania odnoszące się do życia rodzinnego. Jestem promotorem 8 prac doktorskich i około 400 prac licencjackich i magisterskich, przede wszystkim dotyczących antyku.

Dr B. Stawoska-Jundziłł od początku lat 90. prowadzi badania inskrypcji chrześcijańskich z miasta Rzymu. Początkowo koncentrowała się na napisach datowanych konsularnie, aby wychwycić osadzony dokładnie w czasie całości kształt przekazu dotyczącego życia małżeńskiego i rodzinnego, odzwierciedlonego w inskrypcjach nagrobnych III – VI wieku. Poza tymi badaniami, uwieńczonymi doktoratem, publikuje prace związane z różnymi aspektami życia chrześcijan, których świadectwa znajdują się w inskrypcjach z katakumb

rzymskich, przede wszystkim jednak odnoszących się do rodziny, m.in. dotyczące alumnów, a ostatnio ludzi najstarszych. W 2008 r. opublikowała rozprawę habilitacyjną poświęconą małym dzieciom (do 7 roku życia) w rodzinach chrześcijan z Rzymu i w zachodnich prowincjach po wiek VI (więc i w czasach formowania się porzymskiego ładu na Zachodzie). Do tej pory nie prowadzono w kraju ani za granicą tego rodzaju badań, z wyjątkiem studiów związanych z demografią i wiekiem zawierania małżeństw u kobiet i mężczyzn, w dodatku na niepełnym materiale.

Drugi nurt badań związany jest z opracowywaniem glinianych lampek rzymskich z wykopalisk w Novae (Mezja) prowadzonych przez poznańską Międzynarodową Ekspedycję Archeologiczną Novae (UAM), kierowaną przez dra A. B. Biernackiego. Sporządzony przez nią katalog obejmuje około 200 lamp i ich fragmentów z I - VI w., a jego wartość leży między innymi w analizie ikonografii tych zabytków i jej znaczenia ideologicznego. W dydaktyce historii starożytnej i historii wychowania wykorzystuje szeroko nie tylko źródła pisane, ale i archeologiczne oraz ikonograficzne, głównie z okresu Rzymu, ale i dotyczące innych kultur z zamiarem wydania ich wyboru do celów dydaktycznych i naukowych. Takie działania prowadzone są tylko w naszej Katedrze i spotykają się z całkowitym niezrozumieniem w środowisku historyków wychowania. Jest promotorem około 70 prac licencjackich i magisterskich, głównie dotyczących antyku, opracowała liczne programy nauczania z historii starożytnej i wielu zagadnień z historii edukacji.

Mgr M. Kosznicki z UG pod moim kierunkiem opracował rozprawę doktorską *Kształcenie i wychowanie w literaturze zachodniego chrześcijaństwa I – IV w. n.e.* obronioną w 1997 r. (wydana w Gdańsku w 1999 r.). Obecnie kontynuuje on te badania rozszerzając je na krąg poglądów poza chrześcijańskich, sofistycznych w okresie III – IV w., współpracuje z Katedrą naukowo i dydaktycznie, publikuje prace związane z dydaktyką historii (jest autorem podręczników), także odnośnie starożytności.

W badaniach swoich i współpracowników starałem się wyznaczać takie zakresy poczynąń, aby jak najmniej obejmowały to, co zostało już poruszane w kraju i za granicą. Jednak spowodowało to pewną izolację naukową i w zakresie zapatrywań na dydaktykę, gdyż mimo organizacji kilku konferencji inni nie podejmowali podobnych badań. Mimo to można było nawiązać owocną współpracę z UG, UAM i KUL. Nie dotyczy to jednak środowiska

historyków wychowania, którzy na ogół nie chcą wyjść poza XIX- wieczną perspektywę widzenia edukacji antycznej, nie akceptują nawet problematyki rodzinnej, jako tematyki właściwej dla historii wychowania. Nieco prowincjonalne nastawienie tego środowiska, jak i atmosfera naukowa w UKW niezbyt sprzyja więc szerszej recepcji tego, co robimy.

(opracował prof. Juliusz Jundziłł)

2.1.2.2. Aktualny skład osobowy

2.1.2.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Juliusz Jundziłł

2.1.2.2.2. pracownicy i doktoranci (wg stanu z czerwca 2009 r.)

dr Michał Kosznicki

dr hab. Bożena Stawoska-Jundziłł

mgr Sylwia Stępień-Kelm

1.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Juliusz Jundziłł

(Rzym, społeczeństwo, wychowanie i edukacja, rodzina, marynistyka)

Książki

1984, *Pieniądz w łacińskiej literaturze chrześcijańskiej okresu późnego cesarstwa rzymskiego*, „Studia Antiquitatis Christianae”, t. 3, Warszawa.

1987, *Teoretyczne problemy wychowania w rodzinie rzymskiej (III w. p.n.e. – III w. n.e.)*, Bydgoszcz.

1991, *Rzymianie a morze*, Bydgoszcz.

1996, *Rodzina rzymska w czasach prosperity i przemian ideowych II wieku. Apulejusz, Fronton, Marek Aureliusz, Tertulian*, Bydgoszcz.

2001, *Wzorce i modele wychowania w rodzinie rzymskiej okresu III wiek p.n.e. – III wiek n.e.*, Bydgoszcz.

1986, *Św. Ambroży, O Tobiaszu*, tłumaczenie i opracowanie [w:] (red.) K. Obrycki, *Św. Ambroży, Wybór pism*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1977, *Transport i handel morski w późnym cesarstwie rzymskim w świetle Listów Euzebiusza Hieronima*, „Nautologia” 13, z. 2, s. 28-41.
- 1979, *Wiedza o morzu i jego rola w życiu społeczeństwa zachodniorzymskiego w epoce późnego cesarstwa na podstawie Hexaemeronu Ambrożego z Mediolanu*, „Nautologia” 15, z. 1, s. 9-17.
- 1981, *Kotwica w literaturze i sztuce wczesnochrześcijańskiej*, „Nautologia” 17, z. 2, s. 32-41.
- 1983, *Budownictwo morskie w okresie cesarstwa rzymskiego*, „Nautologia” 19, z. 1, s. 60-72.
- 1983, *Rybołówstwo morskie w okresie cesarstwa rzymskiego*, „Nautologia” 19, z. 3, s. 28-48.
- 1983, *„Okrutne morze” w ujęciu Rzymian okresu cesarstwa*, „Meander” 38, s. 243-251.
- 1984, *Naumachie – pokazowe bitwy morskie starożytnych Rzymian*, „Nautologia” 20, z. 2, s. 29-36.
- 1984, *Poglądy łacińskich Ojców Kościoła na genezę i istotę pieniądza*, „Vox Patrum” 4/6-7, s. 148-165.
- 1988, *Ewolucja konstrukcji kotwicy jako przejaw postępu technicznego w budownictwie okrętowym Rzymian*, „Antiquitas” 14, s. 79-87.
- 1988, *Ideał żony i matki w Wyznaniach św. Augustyna a klasyczne wzorce rzymskie*, „Vox Patrum” 8/15, s. 817-830.
- 1990, *Gubernator – realistyczne a symboliczne ujęcie problematyki morskiej u Ojców Kościoła*, „Vox Patrum” 10/19, s. 817-828.
- 1990, *Omasztowanie statków rzymskich*, „Nautologia” 25, z. 1/4, s. 3-12.
- 1991, *Morskie przewozy pasażerów w epoce rzymskiej*, „Nautologia” 26, z. 3/4, s. 1-7.
- 1991-1992, *Stosunek Ojców Kościoła do przedstawicieli zawodów morskich*, „Vox Patrum” 11-12/20-23, s. 205-212.
- 1992, *Specyfika wieku dziecięcego w oczach Rzymian okresu cesarstwa a wychowanie w rodzinie*, „Studia Pedagogiczne” 18, s. 7-21.
- 1992, *Rzymskie zapatrywania na psychikę dziecka*, „Antiquitas” 16, s. 13-27.
- 1992, *Zawieszenie sterów statków rzymskich*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 37, z. 2, s. 133-144.
- 1992, *Modele małżeństwa w Rzymie pogańskim a chrześcijańskim* [w:] (red.) J. Śliwiński, *Spółczesność i kultura do XVI w.*, Olsztyn s. 9-18.
- 1993, *Typy małżeństw a wychowanie dziecka w rodzinie rzymskiej* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Bydgoszcz, s. 73-84.

- 1993, *Pochwały matek w literaturze czasów rzymskich* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Bydgoszcz, s. 257-268.
- 1993, *Partnerstwo w małżeństwie rzymskim – typy i modele*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica” 2, s. 89-96.
- 1993, *The Ways of Salvage from the Shipwrecks in the Roman Times*, „Antiquitas” 18, s. 81-88.
- 1993, *Nowe trendy badawcze i źródłowe w studiach nad historią wychowania w starożytnej Grecji i Rzymie* [w:] (red.) T. Jałmużna, I. i G. Michalscy, *Metodologia badań naukowych historii wychowania*, Łódź, s. 106-112.
- 1993, *Motyw statku na glinianych lampkach rzymskich – realia a symbolika* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Morze w Imperium Rzymu*, Bydgoszcz, s. 125-140.
- 1993, *Motyw steru w zdobnictwie rzymskich, glinianych lampek oliwnych* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Morze w Imperium Rzymu*, Bydgoszcz, s. 141-159.
- 1994, *Das Geld in der lateinisch-christlichen Literatur des spätrömischen Kaiserreiches*, „Pomoerium” (Bochum) 1, s. 101-126.
- 1994, *Trapy rzymskich statków handlowych zawieszane pod dolonem (okres cesarstwa)* [w:] (red.) H. Kowalski, W. Śladkowski, *Terra, mare et homines*, Lublin, s. 179-198.
- 1995, *Kryzys czy ewolucja w rzymskiej aktywności na morzach w okresie późnego cesarstwa rzymskiego (prowincje zachodnie a wschodnie)*, „Antiquitas” 21, s. 159-170.
- 1995, *Motywy wojenno-morskie w sztuce okresu Cesarstwa* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Pod znakiem Aresa i Marsa*, („Zeszyty Naukowe UJ. Prace historyczne” 117), Kraków, s. 143-158.
- 1995, *„Odysseus’ Ship” on a Lamp from Novae* [w:] (red.) A. Biernacki, *Novae. Studies and Materials* I, Poznań, s. 61-69.
- 1995, *Okręt w sztuce rzymskiej* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 185-195.
- 1996, *Synteza antycznego kształcenia i wychowania w ujęciu H. I. Marrou* [w:] (red.) K. Puchowski, J. Żerko, *Szlakami przeszłości i czasów współczesnych*, Gdańsk, s. 378-384.
- 1996, *Zum Verständnis der Bedingungen und Vorteile der Bewirtschaftung der Meerumgebung bei den Kirchenvätern (IV – V. Jh. n. Chr.). Grundriß des Problems*, „Pomoerium” (Bochum) 2, s. 83-89.
- 1996, *Rozdawnictwa pieniędzy w późnym cesarstwie rzymskim (Zarys problemu)*, „Vox Patrum” 16/30-31, s. 49-56.
- 1998, *Relacje między rodziną małą a wielką w Rzymie cesarskim II wieku*, „Zeszyty Naukowe. Studia Pedagogiczne” 34, s. 19-30.

- 1998, *Rola intelektu w ideale kobiety, bohaterki romansów okresu cesarstwa rzymskiego* [w:] (red.) W. Jamrozek, D. Żołądź-Strzelczyk, *Rola i miejsce kobiet w edukacji i kulturze polskiej*, t. 1, Poznań, s. 13-20.
- 1999, *Strach i uwielbienie – mężczyźni a kobiety w okresie rozkwitu cesarstwa rzymskiego* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w starożytności i średniowieczu*, Bydgoszcz, s. 90-98.
- 1999, *Żegluga rzeczna starożytnych Greków i Rzymian*, „Rzeki” 8, s. 81-104
- 2000, *Rodzina i wykształcenie ponad wszystko. Problematyka rodzinna i rozwój intelektualny w rzymskiej rodzinie arystokratycznej II w.* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Domus et familia. Ideały i realia życia rodzinnego*, Bydgoszcz, s. 27-44.
- 2001, *Przeciwko rewolucji – ewolucyjność zmian stosunków wewnątrzrodzinnych w Rzymie II w. p.n.e. – V w. n.e.* [w:] *Przełomy w historii. Pamiętnik XVI Powszechny Zjazd Historyków Polskich Wrocław 15-18 września 1999 r.*, t. 2, cz. 1, Toruń, s. 17-24.
- 2002, *Powieści czasów rzymskich o najmłodszych dzieciach* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie, t. 1 Starożytność – średniowiecze*, Bydgoszcz, s. 116-124.
- 2003, [hasło] *Kształcenie w starożytności* [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 2, (red.) T. Pilch, Warszawa, s. 910-918.
- 2004, *Dzieciństwo w starożytnym Rzymie – źródła, periodyzacja, możliwości badań* [w:] (red.) J. Żebrowski, *Spółczesność, opieka, wychowanie, Prace dedykowane Irenie Jundziłł w osiemdziesięciolecie urodzin*, Gdańsk, s. 43-52.
- 2004, *Wykształcenie w Rzymie cesarskim, uwarunkowania społeczno – kulturalne* [w:] (red.) K. Bartnicka, *Historia, społeczeństwo, wychowanie. Księga pamiątkowa dedykowana prof. J. Miąso, Pułtusk – Warszawa*, s. 435-446.
- 2004, *Symboliczne i propagandowe znaczenie ikonografii morskiej w figuralnym zdobnictwie glinianych lampek rzymskich okresu cesarstwa* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 425-442.
- 2004, *Przeciwko Kwintylijanowi – kształcenie domowe w starożytności* [w:] (red.) K. Jakubiak, A. Winiarz, *Nauczanie domowe dzieci polskich od XVIII do XX wieku*, Bydgoszcz, s. 21-27
- 2005, *Naruszanie dobrych obyczajów w związku z nadużywaniem bogactw (zwłaszcza pieniędzy) u twórców niechrześcijańskich a w poglądach Ojców Kościoła okresu cesarstwa* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przepiękstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 127-138.
- 2006, [hasło] *Rodzina w starożytności* [w:] (red.) T. Pilch, *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5, Warszawa, s. 363-370.

- 2007, *Wychowanie dla potrzeb społeczeństwa i państwa powszechnego w cesarstwie rzymskim (II – IV w.)* [w:] (red.) B. Stawoska-Jundziłł), *Prace Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie t. 1 W kręgu badań przeszłości życia rodzinnego*, Bydgoszcz, s. 157-164.
- 2008, *Morze wyzwaniem dla bogów i ludzi*. „Vox Patrum” 28/50.1, s. 353-364.
- 2008, *Rodzina jako środowisko wychowawcze w świetle powieści czasów rzymskich*. „Pedagogika Rodziny” nr 1 (3), s. 7-14.
- 2009 (w druku), *Apulejusz o mężczyznach odpowiedzialnych za patologiczne sytuacje w rodzinie*, (15 stron).

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1992, *Studia Pedagogiczne. Historia Wychowania*, t. 18, Bydgoszcz.
- 1993, *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Bydgoszcz.
- 1993, *Morze w Imperium Rzymu*, Bydgoszcz.
- 1994, *Wychowanie w rodzinie od starożytności po wiek XX*, Bydgoszcz.
- 1995, *Rodzina a wychowanie – ciągłość i zmienność na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz.
- 1995, *Rodzina w społeczeństwach antycznych i wczesnym chrześcijaństwie. Literatura, prawo, epigrafika, sztuka*, Bydgoszcz.
- 1996, *Studia Pedagogiczne. Wychowanie w rodzinie*, t. 32.
- 1999, *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w starożytności i średniowieczu*, Bydgoszcz.
- 2000, *Domus et familia. Ideaty i realia życia rodzinnego*, Bydgoszcz.
- 2002, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie*, t. 1 *Starożytność – średniowiecze*, Bydgoszcz.

dr Michał Kosznicki

(Rzym, wychowanie, rodzina, dziecko, chrześcijaństwo, metodologia)

Książki

- 1999, *Kształcenie i wychowanie w literaturze zachodniego chrześcijaństwa I - IV w. n.e.*, Gdańsk.
- 2002, *Historia 1. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.
- 2002, *Historia 1. Przewodnik metodyczny do przedmiotu historia dla klasy pierwszej liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.
- 2003, *Historia 2. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.
- 2003, *Historia 2. Przewodnik metodyczny do przedmiotu historia dla klasy drugiej liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.
- 2004, *Historia 3, cz. 1. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.

- 2004, *Historia 3*, cz. 2. *Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.
- 2005, *Historia 3. Przewodnik metodyczny do przedmiotu historia dla klasy pierwszej liceum ogólnokształcącego*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Obraz młodzieży w twórczości zachodnich Ojców Kościoła (do końca IV w.)*, „*Studia Pedagogiczne*” 34, s. 83-91.
- 1999, *Kobiety w życiu i twórczości św. Ambrożego* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Partnerka, matka, opiekunka*, Bydgoszcz, s. 222-230.
- 2000, *Korespondencja rodzinna Auzoniusza* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Domus et familia*, Bydgoszcz, s. 79-84.
- 2002, *Dziecko w łacińskiej hagiografii późnoantycznej* [w:] (red.) J. Jundziłł, D. Żołądź-Strzelczyk, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie*, t. 1, Bydgoszcz, s. 234-245.
- 2007, *Obcy w twórczości późnoantycznych sofistów*, „*Antiquitas*” 29, s. 327-334.
- 2007, *Mowa Temistiusza O umiarkowaniu w uczuciach albo miłości do dzieci* [w:] (red.) B. Stawoska-Jundziłł, *Prace Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie*, t. 1, Bydgoszcz, s. 187-195.
- 2008, *Późnoantyczna mowa pogrzebowa Himeriusza z Prusy po śmierci dziecka* [w:] (red.) B. Stawoska-Jundziłł, *Prace Katedry Historii, Edukacji i Wychowania w Rodzinie*, t. 1, Bydgoszcz, s. 197-205.

dr hab. Bożena Stawoska-Jundziłł

(Rzym, wychowanie, rodzina, kobieta, dziecko, wczesne chrześcijaństwo, archeologia), pozycje wybrane

Książki

- 2008, *Vixit cum parentibus. Dzieci w wieku do siedmiu lat w rodzinach chrześcijan z Rzymu III – VI wieku*, Bydgoszcz.
- 2008, *Terracotta Oil Lamps from the excavations of the Adam Mickiewicz University, International Interdisciplinary Archaeological Expedition at Novae /Moesia Inferior/. Seasons 1960-1997*, Poznań – Sevastopol (*Novae. Studies and Materials* vol. III, ed. A. B. Biernacki).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Kilka uwag ogólnych nad znaczeniem inskrypcji wczesnochrześcijańskich w badaniach nad rodziną rzymską* [w:] (red.) T. Jamużna, I. i G. Michalscy, *Metodologia w badaniach naukowych historii wychowania*, Łódź, s. 196-202.

- 1993, *Małe dziecko w chrześcijańskiej epigrafice nagrobnej III – VI w.* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Bydgoszcz, s. 111-137.
- 1993, *Alumni w inskrypcjach chrześcijańskich Rzymu* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w starożytnym Rzymie*, Bydgoszcz, s. 235-257.
- 1993, *Einige Bemerkung zur Onomastik und Prosopographie christlicher Inschriften für Alumnen* [w:] *Prosopographica*, (red.) K. Ilski, L. Mrozewicz, Poznań, s. 247-258.
- 1993, *Problematyka morska w inskrypcjach chrześcijańskich – uwagi wprowadzające* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Morze w Imperium Rzymu*, Bydgoszcz, s. 175-187.
- 1995, *Relacje rodzice – dzieci od 17 roku życia w datowanych inskrypcjach nagrobnych miasta Rzymu* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Wychowanie w rodzinie od starożytności po wiek XX*, Bydgoszcz, s. 113-128.
- 1994, *Formuły v.h. i h.f. (oraz pochodne) w chrześcijańskich inskrypcjach z prowincji i miasta Rzymu* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, *Studia Moesiaca* 2, Poznań, s. 127-144.
- 1995, *Rodzina w datowanych konsularnie, łacińskich inskrypcjach Rzymu* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina a wychowanie – ciągłość i zmienność na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz, s. 71-79.
- 1995, *Zróżnicowanie oraz zanikanie informacji o stosunkach rodzinnych w formularzu chrześcijańskich inskrypcji rzymskich a prowincjonalnych okresu późnego cesarstwa*, „Antiquitas” 21, s. 171-177.
- 1995, *Rodzina w VI wiecznych (datowanych konsularnie), łacińskich inskrypcjach chrześcijańskich* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w społeczeństwach antycznych i wczesnym chrześcijaństwie*, Bydgoszcz, s. 315-330.
- 1996, *Wspólne fundacje rodziców dla dzieci w datowanych konsularnie inskrypcjach chrześcijańskich Rzymu (III – VI w.)*, „Studia Pedagogiczne” 28, s. 37-48.
- 1995, *Symbolism of the Cross on Clay oil – lamps from Novae* [w:] (red.) A. B. Biernacki, *Novae. Studies and Materials*, vol. 1, Poznań, s. 47-60.
- 1998, *Problematyka rodzinna w łacińskich inskrypcjach chrześcijańskich Rzymu, okres najwcześniejszy: III/III – III w.* [w:] (red.) K. Jakubiak, *Z dziejów edukacji i wychowania w rodzinie*, „Studia Pedagogiczne” 34, Bydgoszcz, s. 51-82.
- 2000, *Kwantytatywne aspekty pożycia małżeńskiego kobiet w łacińskich inskrypcjach chrześcijańskich z Rzymu, datowanych konsularnie (III – VI w.)* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Domus et familia. Ideaty i realia życia rodzinnego*, Bydgoszcz, s. 67-79.
- 2002, *Relief Decoration on the Lamps from Novae* [w:] (red.) M. Drinov, *The Roman and Late Roman City. The International Conference (Veliko Tjrnovo 26-30 July 2000)*, Sofia, s. 418-428.

- 2002, *Mamma, tata i papas w łacińskich inskrypcjach chrześcijańskich z Rzymu III – VII wieku*, „Vox Patrum” 22/42-43, s. 487-500.
- 2004, *Kobieta w Kościele, małżeństwo i rodzina w polskich badaniach patrologicznych* [w:] (red.) A. W. Janke, *Pedagogika rodziny na progu XXI wieku. Rozwój, przedmiot, obszary refleksji i badań*, Toruń, s. 98-105.
- 2005, *Treści związane z antykiem chrześcijańskim w dydaktyce historii wychowania na studiach pedagogicznych* [w:] (red.) T. Gumuła, St. Majewski, *Historia wychowania w kształceniu nauczycieli. Tradycja i współczesność. Teoria i praktyka*, Kielce, s. 241-247.
- 2005, *Przewinienia dzieci. Rzymskie opinie o niewłaściwych zachowaniach dziecięcych* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przystępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 127-138.
- 2007, *Prospołeczne i aspołeczne tendencje wychowania w rodzinach chrześcijan w globalnym społeczeństwie Cesarstwa Rzymskiego I – IV wieku* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Olsztyn, s. 47-53.
- 2008, *Chłopcy nazwani pueri w inskrypcjach chrześcijańskich z Rzymu*, „Vox Patrum” 28/52.2, s. 1027-1038.
- 2008, *Partnerstwo poprzez małżeński kompromis. Analiza Laudatio Turiae, rzymskiej inskrypcji nagrobkowej z końca I w. p.n.e.* [w:] (red.) A. W. Janke, *Wychowanie rodzinne w teorii i praktyce. Rozwój pedagogicznej orientacji familiologicznej*, Bydgoszcz – Toruń, s. 12-23.
- 2009, *Senex christianus. Ludzie w wieku 70 lat i powyżej w świetle łacińskich inskrypcji chrześcijan z Rzymu (III – VI w.)* [w:] (red.) R. Sajkowski, M. Wolny, *Grecja, Kartagina, Rzym*, Olsztyn, s. 143-171.
- 2009 (w druku), *Epitafia dla najstarszych i dla najmłodszych chrześcijan w katakumbach rzymskich* (18 stron).

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2007, *W kręgu badań przeszłości życia rodzinnego*, „Prace Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie”, t. 1, Bydgoszcz.

3. CZĘSTOCHOWA

3.1. Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

3.1.1. Zakład Historii Starożytnej i Kultury Antycznej, Instytut Historii, Wydział Filologiczno-Historyczny

adres: Aleje Armii Krajowej 36a; 42-200 Częstochowa

e-mail / website: ih@ajd.czyst.pl / <http://www.wfh.ajd.czyst.pl>

tel. / fax: 34 361 14 25

3.1.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

W 1990 r. Rada Wydziału Humanistyczno-Pedagogicznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie podjęła uchwałę o utworzeniu studiów historycznych, a Senat uczelni zaopiniował ją pozytywnie. W tym samym roku w wyniku reorganizacji utworzono Wydział Filologiczno-Historyczny, w jego zaś strukturze Instytut Filozoficzno-Historyczny, w skład którego wszedł Zakład Historii Starożytnej i Średniowiecznej. Zakład rozpoczął działalność 1 października 1990 r., a organizatorem i pierwszym kierownikiem został prof. Aleksander Świeżawski. Wśród twórców nowego kierunku był również nestor starożytników prof. Eugeniusz Konik. Początkowo kształcono na trzy-letnich studiach zawodowych we współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, a od roku akademickiego 1993/1994 na pięcioletnich, dwustopniowych studiach magisterskich. Pozyskanie samodzielnej kadry akademickiej zaowocowało w roku akademickim 1997/1998 przejściem na jednostopniowy, pięcioletni system studiów. Ponowna reorganizacja w 2002 r. doprowadziła do wyłonienia Instytutu Historii, a w konsekwencji do podziału Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej. Powstał samodzielny Zakład Historii Starożytnej i Kultury Antycznej kierowany przez prof. Wiesława Kaczanowicza. Pracownikami Zakładu byli dr Bronisław Szubelak, dr Tomasz Ładoń, dr Katarzyna Chmielewska i mgr Ewelina Brączek-Rygał. W 2001 r. Centralna Komisja do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych przyznała Wydziałowi Filologiczno-Historycznemu Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Przekształcenie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Aka-

demię im. Jana Długosza, w 2004 r. i uzyskanie akredytacji na lat pięć w 2007 roku zbiegło się z przyznaniem Wydziałowi Filologiczno-Historycznemu Akademii uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Obecnie czynni zawodowo badacze dziejów starożytnych w Zakładzie to dr Bronisław Szubelak i dr Tomasz Ładoń. Pierwszy z nich specjalizuje się w bronioznawstwie starożytnym, co znajduje odbicie w publikacjach książkowych i artykułach zamieszczanych w periodykach. Drugi zaś jest znawcą dziejów politycznych schyłkowej Republiki Rzymskiej. Początkowo zajmował się działalnością Katona Utyceńskiego, zaś obecnie koncentruje swoje zainteresowania na konflikcie Sertoriusza z Rzymem.

3.1.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

3.1.1.2.1. Kierownik

dr Katarzyna Chmielewska

3.1.1.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Bronisław Szubelak

dr Tomasz Ładoń

3.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Bronisław Szubelak

(wojskowość starożytna, archeologia)

Książki

1999, *Legionista Cezara- studium uzbrojenia*, Częstochowa.

2007, *Hoplita grecki VII-V w. p.n.e.- studium bronioznawcze*, Zabrze.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1997, *Zagadnienia bronioznawcze w ilustracji i opisie książkowym jako element kształtujący wyobraźnię ucznia na przykładzie podręcznika „Starożytność” Julii Tazbirowej i Ewy Włpoczyckiej [w:] (red.) J. Walczak, A. Zielecki, Przeszłość w szkole przyszłości*, Częstochowa, s.195-198.

- 2002, *Gajusz Juliusz Cezar jako wódz w oczach własnych i relacjach autorów antycznych* [w:] (red.) J. Rostropowicz, „Studia nad kulturą antyczną” 2, Opole, s. 131-142.
- 2003, *Uzbrojenie piechoty egipskiej za panowania XVIII i XIX dynastii*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 5, 2003, s. 351-356.
- 2007, *Uzbrojenie falangitów macedońskich za Antygonidów* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 175-183.
- 2008, *Pugio czy parazonium narzędziem mordu w Idy Marcowe 44 r. przed Chr. ?* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Idy marcowe 2050 lat później*, Poznań, s. 111-119.

dr Tomasz Ładoń

(Rzym okresu republikańskiego, historia polityczna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Misja cypryjska Katona Młodszeo (lata 58–56 p.n.e.)* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz III*, Katowice, s. 21-40.
- 2003, *Katon Utyceński w publicystyce rzymskiej doby upadku Republiki*, „Biuletyn Instytutu Filozoficzno – Historycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie” 32, 10, s. 21–33.
- 2004, *Wokół daty urodzenia Katona Młodszeo* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku*, Katowice, s. 66–80.
- 2004, *Wpływ dziełka Munacjusza Rufusa na wizerunek Katona Młodszeo* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności*, Rzeszów, s. 295-305.
- 2004, *Uwagi o Marku Perpernie, przywódcy spisku na życie Sertoriusza* [w:] (red.) A. Sołtysiak, *Zamach stanu w dawnych społecznościach*, Warszawa, s. 69–76.
- 2006, *Sertoriusz a Hispanienses*, „Zeszyty Historyczne Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie” 9, s. 7–14.
- 2006, *The Influence of the Sertorian Conflict on the Situation of the Roman Republic in the Seventies of the First Century BC*, „Eos” 93, s. 129–136.
- 2007, *Antysullański charakter sojuszu Mitrydatesa VI Eupatora z Kwintusem Sertoriuszem* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 397–413.
- 2008, *The Process of Romanization in the Spanish Provinces at the Time of the Sertorian War* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *The Ancient Rome. Politics and Money*, Katowice, s. 9–24.

4. GDAŃSK

4.1. Uniwersytet Gdański

4.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: ul. Wita Stwosza 55, 80-952 Gdańsk-Oliwa

e-mail / website: sekih@uiv.gda.pl / <http://www.historia.ug.gda.pl/>

tel. / fax: (+48) 58-523-22-88 / 58 523-21-47

4.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

We wrześniu 1977 r. kierownikiem Zakładu Historii Starożytnej został prof. Stanisław Mrozek. Funkcję tę pełnił do 31 maja 1994 r., kiedy to przeszedł na emeryturę. W tym też okresie badania naukowe Profesora i jego pracowników koncentrowały się przede wszystkim wokół kwestii związanych z zagadnieniami historii społeczno – gospodarczej świata rzymskiego, a zwłaszcza rolą ekonomiczną i społeczną pieniądza rzymskiego, historią cen i płac, stosunkami społecznymi w miastach italskich i prowincjonalnych w okresie cesarstwa, a także problematyką szeroko rozumianej prywatnej dobroczynności w Italii i w prowincjach oraz rzymskim kultem zmarłych. Należy podkreślić pionierski charakter tego nurtu badawczego, stworzonego przez Profesora S. Mrozka, z uwagi na to, że po raz pierwszy na większą skalę wykorzystał w badaniach naukowych istniejący różnorodny materiał epigraficzny. Istotnym elementem powstałych w tym czasie prac było określenie walorów inskrypcji jako ważnych źródeł poznawczych, zwłaszcza dzięki wypracowaniu nowych kryteriów datowania, stworzeniu nowych formularzy epigraficznych i poddaniu ich wszechstronnej analizie. W tym też kontekście mówi się nawet o istnieniu „gdańskiej szkoły epigrafików”. Dzięki osobistemu zaangażowaniu prof. Mrozka, w 1978 r. w Gdańsku odbyło się, zorganizowane wspólnie przez Uniwersytet Gdański i l'École Française de Rome, międzynarodowe kolokwium poświęcone dewaluacji pieniądza w starożytnym Rzymie z udziałem najwybitniejszych specjalistów w tym przedmiocie.

Szerokie kontakty międzynarodowe, także na gruncie osobistych kontaktów, oprócz działalności ściśle naukowej kierowany przez Profesora Zakład

Historii Starożytnej prowadził również szeroko rozumianą działalność dydaktyczną. W ramach obowiązujących na uczelni zajęć pracownicy Zakładu prezentowali studentom I i II roku studiów wybrane zagadnienia świata starożytnego (Bliski Wschód, Grecja, Rzym) w formie wykładów kursowych, wykładów monograficznych, proseminariów, konwersatoriów z zakresu numizmatyki, paleografii, epigrafiki oraz ćwiczeń z historii starożytnej i jako dodatkowego przedmiotu – języka greckiego. W tamtym czasie pracownikami Zakładu Historii Starożytnej byli: K. Głombiowski, J. Iluk, E. Marciniak, a zajęcia z języka greckiego prowadził P. Gruszka. W wyniku reorganizacji struktur wydziałowych na Uniwersytecie z Zakładu odeszła część osób. Od 1985 do 1994 r. pracownikami tegoż Zakładu pozostawali: prof. Mrozek, dr hab. J. Iluk oraz mgr J. Pudliszewski.

Profesor w trakcie pracy uniwersyteckiej dbał także o dalsze kształcenie podległej mu młodej kadry naukowej zachęcając swoich podwładnych do twórczej pracy naukowej, często służąc im radą i pomocą w wyjaśnianiu wielu kwestii, a zwłaszcza w poruszaniu się po zawitym świecie epigrafiki łacińskiej. Nawiązane przez Profesora kontakty i jego pozytywne opinie o współpracownikach umożliwiły im również wyjazdy naukowe w ośrodkach uniwersyteckich za granicą (m.in.: J. Iluk – Niemcy; E. Marciniak – Włochy; J. Pudliszewski – Belgia). Dzięki temu, w kwerendach bibliotecznych, docierano do najnowszych, europejskich i światowych, publikacji naukowych, wówczas niedostępnych w kraju. Efektem tych eksploracji naukowych były doktoraty napisane pod kierunkiem Profesora przez współpracowników, bądź jego uczniów. Tytuł naukowy doktora nauk humanistycznych z zakresu historii starożytnej uzyskały w tym okresie następujące osoby: P. Gruszka (*Pryncypat Trajana w świetle korespondencji Pliniusza Młodszego* – 1973 r.); J. Iluk (*Kary pieniężne w inskrypcjach nagrobnych w okresie Cesarstwa Rzymskiego* – 1974 r.); E. Marciniak (*Prywatne fundacje budowli użyteczności publicznej na terenie Italii w okresie wczesnego Cesarstwa* – 1977 r.); J. Jundziłł (*Pieniądz w literaturze chrześcijańskiej w okresie późnego Cesarstwa Rzymskiego* – 1983 r.); R. Pankiewicz (*Zmiany wartości metali szlachetnych w dziejach rzymskich* – 1982 r.); J. Pudliszewski (*Prywatne uroczystości nagrobne w świetle epitafiów łacińskich w okresie Cesarstwa Rzymskiego* – 1995 r.).

W Zakładzie powstały również w tym czasie trzy rozprawy habilitacyjne. Napisał je: K. Głombiowski (*Ktezjasz z Knidos. Grecki historyk perskiej mo-*

narchii Achemenidów – 1981 r.), J. Jundziłł (*Pieniądz w łacińskiej literaturze chrześcijańskiej późnego cesarstwa rzymskiego* – 1984) oraz J. Iluk (*Ekonomiczne i polityczne aspekty cyrkulacji złota w późnym Cesarstwie Rzymskim* – 1988 r.). Większość tych prac badawczych została opublikowana w formie odrębnych monografi bądź artykułów umieszczonych w czasopismach krajowych lub zagranicznych. Ponadto pracownicy zakładu uczestniczyli w licznych krajowych konferencjach naukowych poświęconych różnym aspektom dziejów starożytnych.

Od 1994 r. kierownikiem Zakładu jest prof. Jan Iluk. Współpracujący z nim historycy wywodzą się z seminariów historii starożytnej, ale są wśród nas także absolwenci filologii klasycznej i studiów teologicznych (Pontificio Istituto Biblico w Rzymie, Teologische Fakultät Univ. Münster). Poznajemy i komentujemy życie wokół świątyń i w świątyniach antycznych, mając za sobą przygotowanie historyczne i filologiczne. W tym zespole jesteśmy w stanie podejmować prace nad religiami społeczeństw Bliskiego Wschodu, krajów hellenistycznych i prowincji Cesarstwa Rzymskiego.

Większość z pracowników od lat publikuje prace z zakresu dziejów religii starożytnych. Gros tych publikacji odnosi się do dziejów judaizmu (G. Szamocki, Z. Brzostowski), judeochrześcijaństwa (B. Górka, W. Gajewski, A. Michalak) i chrześcijaństwa późnoantycznego (J. Iluk, I. Milewski). Zajmujemy się egzegezą Starego (G. Szamocki) i Nowego Testamentu (B. Górka, W. Gajewski), a także piśmiennictwem patrystycznym (J. Iluk, I. Milewski). Niektórzy z nas doskonalą się także w tłumaczeniu tekstów Ojców Kościoła (J. Iluk, I. Milewski).

W naszym zespole są także doktoranci z Instytutu Historii, spośród których wywodzą się pracujący dzisiaj w różnych placówkach badawczych doktorzy: L. Krzykowski, L. Kostuch, A. Michalak, M. Ożóg, A. Pająkowska, B. Siek, a także współpracujący z nami filolog klasyczny z Akademii Pomorskiej w Słupsku: Z. Brzostowski.

Zespół nasz zaczął się kształtować w połowie lat 90-tych w dwóch, ale blisko ze sobą związanych miejscach: w Zakładzie Historii Starożytnej UG i na spotkaniach z okazji lektoratu języka hebrajskiego, prowadzonego przez profesora Władysława Pałubickiego. Owoce naszej pracy, to przede wszystkim kilkanaście monografii autorstwa B. Górki, J. Iluka i I. Milewskiego, poświęconych dziejom antycznego judaizmu, judeochrześcijaństwa i chrześcijaństwa.

Jeszcze w tym roku akademickim ukaże się rozprawa habilitacyjna I. Milewskiego omawiająca losy biskupów we Wschodnim Cesarstwie w IV i w V wieku. Całość dorobku naszego zespołu uzupełniają drobniejsze przyczynki do dziejów religii z kręgu cywilizacji bliskowschodnich i śródziemnomorskich, a także tłumaczenia niepublikowanych w języku polskim tekstów patrystycznych. Potwierdzeniem wartości naukowych prac religioznawczych są dysertacje doktorskie obronione w Zakładzie Historii Starożytnej (W. Gajewskiego, B. Górki, L. Kłopotowskiego, L. Kostuch, A. Michalaka, I. Milewskiego) i habilitacje (B. Górki w Instytucie Religioznawstwa UJ i I. Milewskiego w UG). Z naszym Zakładem współpracuje historyk dr Michał Kosznicki z Zakładu Metodyki Nauczania Historii (UG) i filolodzy klasyczni: dr Zbigniew Brzostowski z Zakładu Historii Starożytnej Pomorskiej Akademii w Słupsku, oraz dr Anna Pająkowska z Instytutu Filologii Klasycznej UG.

Zespół redaguje własny periodyk „Christianitas Antiqua”, który ukazuje się (od 2003 r.) w dwóch seriach: „Fontes” i „Commentationes”.

Doktoraty przygotowane w Zakładzie Historii Starożytnej i zatwierdzone przez Radę Naukową Instytutu Historii UG (po 1994 r.): 1. Górka Bogusław: *Basileia a Ekklesia w koncepcji Mateusza*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci: ks. prof. Henryk Pietras (Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie), prof. Władysław Pałubicki (UG). Obrona – 24 czerwca 1996 r.; 2. Milewski Ireneusz: *Pieniądz w pismach greckich Ojców Kościoła IV wieku (na przykładzie pism kapadockich Ojców Kościoła i Jana Chryzostoma)*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Waldemar Ceran (UŁ), prof. Maciej Salamon (UJ). Obrona – 25 maja 1998 r.; 3. Gajewski Wojciech: *Struktura organizacyjna Kościoła do połowy II wieku w Cesarstwie Rzymskim*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Marian Filipiak (UMCS Lublin), prof. Władysław Pałubicki (UG). Obrona – 6 lipca 1998 r.; 4. Krzykowski Leszek: *Metody prowadzenia sporów wewnątrzkościelnych w IV i w I połowie V wieku – w pracach niektórych antycznych historyków Kościoła*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – ks. prof. dr hab. Augustyn Eckmann (KUL), prof. Juliusz Jundziłł (WSP Bydgoszcz). Obrona – 7 czerwca 2000 r.; 5. Kostuch Lucyna: *Wyobrażenia androgyniczne w starożytnych religiach pogańskich kręgu kulturowego basenu Morza Śródziemnego*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Piotr Stawiński (UJ), prof. Władysław Pałubicki (UG). Obrona – 16 października 2000 r.; 6. Michalak Aleksander Roman: *Ideologia świętej wojny w świetle*

ruchów rewolucyjnych w Palestynie w początkach chrześcijaństwa (4 r. p.n.e. – 73 r. n.e.), promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Leszek Mrozewicz (UAM Poznań), o. prof. Henryk Pietras S.J. (WSFP „Ignatianum” Kraków). Obrona – 9 maja 2006 r.; 7. Pająkowska Anna: *Cesarz Julian Apostata w świadectwach historyka Ammiana Marcelina i teologa Grzegorza z Nazjanzu*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Waldemar Ceran (UŁ), prof. Leszek Mrozewicz (UAM Poznań). Obrona – 16 października 2007 r.; 8. Ożóg Monika: *Stosunek późnoantycznych chrześcijan do rzymsko-hellenistycznych świątyń i posągów bóstw*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Urszula Mazurczak (KUL), O. prof. Henryk Pietras S.J. (WSFP „Ignatianum” Kraków). Obrona – 20 czerwca 2008 r.; 9. Siek Bartłomiej: *Obraz cesarstwa rzymskiego w księgach seweriańskich Historii Rzymskiej Kasjusza Diona Kokcejana*, promotor – prof. Jan Iluk, recenzenci – prof. Krzysztof Głombowski (UG), prof. Juliusz Jundziłł (UKW Bydgoszcz). Obrona – 7 lipca 2008 r.

4.1.1.2. Aktualny skład osobowy

4.1.1.2.1. Kierownik

prof. UG dr hab. Jan Iluk

4.1.1.2.2. Pracownicy

prof. UG dr hab. Bogusław Górka
dr Wojciech Gajewski
dr Ireneusz Milewski
dr Jacek Pudliszewski
dr Grzegorz Szamocki

4.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UG dr hab. Bogusław Górka

(chrześcijaństwo, kościół, bibliistyka)

Książki

1997, *Kościół jako Królestwo Syna Człowieczego*, Kraków.

- 2000, *Pomiędzy aktem wiary a faktem chrztu. Instytucja nawrócenia w Kościele pierwotnym*, Kraków.
- 2001, *„Z wody i Ducha” (J 3,5). Janowa perspektywa inicjacji w chrzest*, Kraków.
- 2005, *Inicjacja w życie wieczne w Ewangelii św. Jana. Struktura inicjacji w świetle J 1,10-12; 3,1-21; 5,1-47; 20,30-31*, Gdańsk.
- 2008, *Jezus i Samarytanka (J 4,1-42). Historia i inicjacja*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Sadzawka Bethesda (J 5,2) w patrystycznej i współczesnej egzegezie*, „Vox Patrum” 19/36-37, s. 455-464.
- 2000, *Absolutna miłość Boga (J 3,16)*, „Studia Religioiologica” 33, s. 117-125.
- 2000, *Narodziny z wody i Ducha (J 3,5)*, „Przegląd Religioznawczy” 195, s. 29-39.
- 2001, *Nikodem i jego kwestia (J 3,1-2)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 3, s. 173-188.
- 2002, *Woda i Duch (J 3,5). Problem hermeneutyczny*, „Ruch Filozoficzny”, s. 475-489.
- 2002, *Zstąpienie i wstąpienie Syna Człowieczego (J 3,13)*, „Studia Bobolanum” 1, s. 45-52.
- 2002, *Zakończenie Ewangelii Marka (16,8). Kwestia lingwistyczna*, „Studia Classica et Neolatina” 5, s. 47-53.
- 2003, *Zeloci wobec wojny i terroru*, „Studia Religioiologica” 36, s. 65-77.
- 2003, *Chrześcijaństwo pierwotne wobec ruchu zelockiego*, „Studia Bobolanum” 3, s. 135-156.
- 2003, *„Kłopotliwa” wieloznaczność pojęcia Ioudaioi w Ewangelii Jana*, „Przegląd Religioznawczy” 208, s. 21-30.
- 2003, *Dekalog. Kodeks moralności czy prawa?*, „Zeszyty Naukowe KUL” 3-4, s. 11-44.
- 2003, *Praxis jako kryterium prawdy w Ewangelii Jana (3,19-21)*, „Roczniki Filozoficzne KUL” 51, s. 303-320.
- 2005, *Wspólna Deklaracja w sprawie nauki o usprawiedliwieniu. Krok milowy – czy we właściwym kierunku?*, „Christianitas antiqua. Commentationes” 1, s. 13-56.
- 2005, *Perspektywa inicjacji wczesnochrześcijańskiej na podstawie Listu do Rzymian 8, 28-30*, „Christianitas antiqua. Commentationes” 1, s. 57-71.
- 2005, *Inicjacja na granicy Ojców Apostolskich: Logion posłannictwa (Mk 16,15-18) a Freer Logion*, „Christianitas antiqua. Commentationes” 1, s. 90-104.
- 2005, *„Credo” Janowego Prologu a Credo nicejsko-konstantynopolitańskie*, „Przegląd Religioznawczy” 217, s. 45-62.
- 2000, *Pedagogia w wierze ku przyszłości [w:] (red.) S. Konstańczak, Wychowanie dla przyszłości*, Słupsk, s. 79-84.

- 2000, *Biblijny model człowieka* [w:] (red.) M. Adamkiewicz, S. Konstańczak, *Wokół filozofii wychowania*, Słupsk, s. 213-220.
- 2003, *Thanatos w Ewangelii Jana* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – Antropologia kultury – Humanistyka*, Wrocław, s. 249-256.
- 2003, *Logion posłannictwa (Mk 16,15-18) a Freer Logion. Problem literacki i hermeneutyczny* [w:] (red.) Z. Abramowicz, *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów słowiańskich*, Białystok, s. 53-64.
- 2008, *Podjęcie inicjacyjne do Ewangelii Jana* [w:] (red.) Anna Marchewka, „*Rem acu tangere*”. *Studia Interdisciplinaria ad Linguam et Litteras Graecorum Antioquorum Pertinentia*, Gdańsk, s. 187-195.
- 2008, *Starochrześcijańska polemika antyjudaistyczna*, „*Jews and Slavs*” 21, Jerusalem – Gdańsk, s. 420-428.

dr Wojciech Gajewski

(chrześcijaństwo, kościół, bibliistyka)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, *Judeochrześcijańska struktura gminy jerozolimskiej. Od dodeka do episkopatu*, „Przegląd Religioznawczy” 207-210, s. 41-63.
- 2004, *Inicjacja w pismach Ojców Apostolskich na przykładzie „Didache” i „Pierwszego Listu do Koryntian” Klemensa Rzymskiego*, „*Christianitas Antiqua*” 2, s. 72-89.
- 2005, *Mowa gwiazd: astrologia starożytna w świetle pism Starego i Nowego Testamentu* [w:] (red.) T. Siuda, *Biblia i ekumenizm*, 3, (Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza), s. 120-130.
- 2005, *Formuła kat oikon ekklesia (1 Kor 16:19) i jej konsekwencje w „Corpus Paulinum”*, „Przegląd Religioznawczy” 217, s. 63-78.
- 2006, *Święta we wczesnym Kościele. Świadectwo Nowego Testamentu i Ojców Kościoła*, „Przegląd Religioznawczy” 220, s. 77-108.
- 2007, *Judaistyczne korzenie chrześcijaństwa. Stosunek judeochrześcijaństwa do instytucji i zwyczajów judaizmu okresu drugiej Świątyni*, „*Gdański Rocznik Ewangelicki*” 1, s. 9-33.
- 2008, *Kościół a Synagoga: początki kryzysu. Przyczyny rozejścia się Kościoła i Synagogi w I wieku*, „*Gdański Rocznik Ewangelicki*” 2, s. 23-40.

prof. UG dr hab. Jan Iluk

(Rzym, chrześcijaństwo, kościół, judaizm, ekonomia, pieniądź)

Książki

- 1985, *Grzywny sepulkralne w italskich epitafiach z okresu Cesarstwa Rzymskiego*, Gdańsk.
- 1988, *Ekonomiczne i polityczne aspekty cyrkulacji złota w późnym Cesarstwie Rzymskim*, Gdańsk.
- 1995, *Małżeństwo i rodzina w starożytnym chrześcijaństwie* [w:] W. Pałubicki, J. Iluk, *Małżeństwo i rodzina w dawnym judaizmie i starożytnym chrześcijaństwie*, Gdańsk.
- 1997, J. Iluk, A. Paner, *Historia, Starożytność*. Podręcznik dla szkół średnich, Koszalin.
- 1997, A. Paner, J. Iluk, *Historia, Średniowiecze*. Podręcznik dla szkół średnich, Koszalin.
- 1997, A. Paner, J. Iluk, *Na tabliczce, papirusie i pergaminie. Źródła historyczne dla uczniów szkoły średniej*. Starożytność-Średniowiecze, Koszalin.
- 1999, A. Paner, J. Iluk, *W czasach dawnych i najdawniejszych*. Historia dla klasy V, Kraków.
- 2006, *Żydowska politeja i Kościół w Imperium Rzymskim u schyłku antyku*, t. I, *Jana Chryzostoma, kapłana Antiochii, Mowy przeciwko judaizantom i Żydom*, Gdańsk.
- 2007, *Aspects économiques et politiques de la circulation de l'or au Bas-Empire*, („Collection Moneta” 64), Wetteren (Belgique).
- 2007, *Św. Jan Chryzostom, Mowy przeciwko judaizantom i Żydom. Przeciwno Żydom i Hellenom*, przekład i komentarz, „Źródła Myśli Teologicznej” 41, Kraków.
- 2008, *Jan Chryzostom, Komentarz do Listu św. Pawła do Galatów*, przekład i opracowanie, „Źródła Myśli Teologicznej” 47, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1972, *Kilka uwag o roli Marka Licyniusza Krassusa w I triumwiracie*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego: Historia” 1, s. 5-23.
- 1972, *O karach pieniężnych na nagrobkach łacińskich*, „Filomata” 259, s. 460-470.
- 1976, *Wartość follisa w świetle inskrypcji nagrobnych z pierwszej połowy IV w. n.e.*, „Wiadomości Numizmatyczne”, 20, s.174-179.

- 1978, *Grzywny sepulkralne w świetle italskich epitafiów z okresu Cesarstwa Rzymskiego*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego: Historia” 7, s.45-76.
- 1979, *Drachmae in the sepulchral-penal system of Asia Minor in period of the Early Roman Empire*, „Eos” 67, s. 279-286.
- 1985, *The export of gold from the Roman Empire to barbarian countries from the 4th to the 6th centuries*, „Münsterische Beiträge zur Antiken Handelsgeschichte” 4, s. 79-103.
- 1985, *Trybuty i donativa cesarzy rzymskich wypłacane plemionom barbarzyńskim w V i w VI wieku*, „Eos” 78, s. 331-347.
- 1987, *Późnorzymskie skarby solidów z północno-zachodniej Europy w świetle barbarzyńskich podbojów od IV do VI wieków*, „Wiadomości Numizmatyczne” 31, s. 1-38.
- 1986, *Rzymskie solidy na Pomorzu Nadwiślańskim w świetle kontaktów Cesarstwa Rzymskiego z plemionami barbarzyńskimi*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego: Seria Wisła”, s. 5-20.
- 1987, *Skarb solidów w 1764 w Xanten (RFN) znaleziony*, „Wiadomości Numizmatyczne” 31, s. 76-87.
- 1993, *De sepulcris violatis w tradycji chrześcijańskiej późnego Cesarstwa Rzymskiego*, „Słupskie Studia Historyczne”, s. 15-31.
- 1994, *Małżeństwo w okowach prawa i Kościoła. Z dziejów późnorzymskiego społeczeństwa*, „Przegląd Religioznawczy” 172, s. 3-28.
- 1994, *Kościelna akumulacja złota w późnym Cesarstwie Rzymskim*, „Przegląd Religioznawczy” 174, s. 49-65.
- 1995, *Rodzina i wspólnota w starożytnym chrześcijaństwie [w:]* (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w społeczeństwach antycznych i wczesnym chrześcijaństwie. Literatura, prawo, epigrafika, sztuka*, Bydgoszcz, s. 215-241.
- 1996, *Antyczne początki średniowiecznego antyjudaizmu (cz. I)*, „Gdańskie Studia Mediewistyczne” 3, Gdańsk, s. 29-65.
- 1996, *Copulari alienigenae w świetle prawa rzymskiego w późnym Cesarstwie Rzymskim*, „Studia Bałtyckie”, Koszalin, s. 9-26.
- 1997, *Antyczne początki średniowiecznego antyjudaizmu (cz. II)*, „Gdańskie Studia Mediewistyczne” 4, Gdańsk, s. 20-36.
- 1997, *Chrześcijańska moralność i rzymska obyczajowość wobec procreatio i adulterium [w:]* (red.) H. Cyrzan, *Życie jako wartość w kulturach świata*, Gdańsk, s. 62-86.
- 1997, *Reformacyjny przełom w chrześcijańskich kontrowersjach wokół istoty małżeństwa [w:]* (red.) J. Iluk, D. Mariańska, *Protestantyzm i protestanci na Pomorzu*, Gdańsk-Koszalin, s. 149-178.

- 1997, *Prawo doby chrześcijańskiej w obronie dzieci*, „Miscellanea. Gdańskie Studia Socjologiczne” Gdańsk, s. 71-96.
- 1998, *Krzyż i miecz. Chrzęścianianie pierwszych wieków wobec służby wojskowej*, „Studia Bałtyckie. Historia” 3, Koszalin, s. 33-61.
- 1998, [współaut.] *Istorija o razorenii swiatogo grada Jerysalima ot Tita syna Wespasjanowa. Niezwiestnij pierewod Andrieja Bodakowskogo 1707 r. szkoła sw. Dimitrija Rostowskogo* [w:] *Materiały Światowego Kongresu Sławistów, Jerozolima, 2-9 grudnia 1996 r.*, *Jews and Slavs* 6, Jerozolima, s. 129-140.
- 1998, [współaut.] *Historycy greccy mistrzami wychowania obywatelskiego*, „Wiadomości Historyczne” 227 (41), s. 129-140.
- 1998, [współaut.] *Być obywatelem. W greckiej szkole patriotyzmu* [w:] (red.) J. Rulka, *Materiały z sesji Wartości wychowawcze w historii*, Bydgoszcz, s. 108-127.
- 1998, *Jan Chryzostom – adwersarz Żydów* [w:] *Tematy. Księga jubileuszowa w 70. Rocznicę urodzin profesora prof. Leszka Moszyńskiego*, Gdańsk, s. 330-348.
- 1998, *Bałtycki epizod wczesnobizantyjskich dziejów. Znaleziska solidów na Pomorzu Nadwiślańskim z V-VI w.* [w:] *Gdańsk średniowieczny w świetle najnowszych badań archeologicznych i historycznych*, Gdańsk, s. 51-63.
- 1999, *Napiętnowane, choć pożądane. Ojców Kościoła i prawa rzymskiego problemy z kobietami* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Partnerka. Matka. Opiekunka. Status kobiety w Starożytności i Średniowieczu*, Bydgoszcz, s. 66-89.
- 2000, *Kościół antyczny wobec pieniądza i kapitału. Od Nowego Testamentu do pism Ojców Kościoła* [w:] (red.) J. Bachórz, *Pieniądz w literaturze i teatrze. Materiały z sympozjum „Temat w literaturze i teatrze*, Gdańsk, s. 8-29.
- 2000, *Jan Chryzostom przeciwko judaizmowi i judaizantom*, „Przegląd Religioznawczy” 197, s. 41-71.
- 2003, *Joann Zlatoust i antiochijskie judaizanty*, „Jews and Slavs” 11, (Jerusalem-Gdańsk), s. 43-57.
- 2003, *Augustyna, biskupa Hippony, rozprawa o Żydach i judaizmie*, „Przegląd Religioznawczy” 208, s. 65-84.
- 2003, *Bibliografia dziejów judaizmu i chrześcijaństwa w społeczeństwach hellenistyczno-rzymskich*, „Przegląd Religioznawczy” 208, s. 117-168.
- 2004, *Ojców Kościoła dowód wiecznego zniszczenia Świątyni Jerozolimskiej* [w:] *Od Liryki do Retoryki. W kręgu słowa, literatury i kultury; prace ofiarowane profesorom J. i E. Kotarskim*, Gdańsk, s. 23-39.
- 2005, *Późnorzymskie państwo wobec chrześcijańsko-żydowskiego konfliktu (IV i V wiek n. e.)* [w:] (red.) Z. Stachowski, *Religioznawstwo polskie w XXI wieku*, Tyczyn, s. 577-601.
- 2005, *Ostatnia w antyku rebelia Żydów (351-353 r.)* [w:] *Hortus Imaginum. Studia historyczne dedykowane pamięci Stanisława Mielczarskiego*, Gdańsk, s. 63-89.

- 2005, *Jana Chryzostoma „Rozprawa o antiocheńskich judaizantach”- dotąd zwana „Drugą mową przeciwko Żydom”*, „Przegląd Religioznawczy” 217, s. 79-105.
- 2006, *Chrześcijańska i żydowska politeja u schyłku antyku*, „Przegląd Religioznawczy” 219, s. 71-97.
- 2006, *Chrześcijańska i żydowska politeja w późnorzymskim państwie (IV-V wiek)*, „Słupskie Studia Historyczne” 12, s. 9-31.
- 2006, *Iovδαίκα w ujęciu Jana Chryzostoma*, „Przegląd Religioznawczy” 220, s. 145-156.
- 2007, *Mądrość antycznego chrześcijaństwa w aforyzmach i pouczeniach Ojców Kościoła*, „Gdański Rocznik Ewangelicki” 1, s. 33-64.
- 2008, *John Chrysostom's Sermons about the Jewish Politeia (Adversus Judaeos)*, „Jews and Slavs” 21, Jerusalem-Gdańsk, s. 391-419.
- 2008, *Jana Chryzostoma wizja chrześcijańskiej oikumene* [w:] *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów słowiańskich. Wokół kultur śródziemnomorskich. Język. Literatura. Kultura. Historia, Białowieża 17-19 maja 2007 r.*, Białystok, s. 45-60.
- 2008, *Judaizm i judaizanci w nauczaniu Jana Chryzostoma. Historia i legenda* [w:] (red.) N. Widok, *Czasy Jana Chryzostoma i jego pasterska pedagogia*, „Opolska Biblioteka Teologiczna” 105, Opole, s. 267-288.
- 2008, *Jan Chryzostom objaśnia Hymn o miłości (1Kor13); (In 1Epistolam ad Corinthios hom.33-34)* [w:] *Księga Jubileuszowa Księdza Profesora Stanisława Longosza*, („Vox Patrum” 28/52.1), Lublin, s. 291-315.
- 2008, *Miłość w nauczaniu Jana Chryzostoma (Późnoantyczna pragmatyka chrześcijańskiego życia)* [w:] (red.) B. Możejko, A. Paner, *Miłość w czasach dawnych*, Gdańsk, s. 3-29.
- 2008, *Jan Chryzostom, XII i XIII homilia na List do Hebrajczyków* [w:] J. Iluk, *Kapłaństwo Melchizedeka w Jana Chryzostoma Komentarzu do Listu do Hebrajczyków*, „Christianitas Antiqua” II, s. 120-155.

dr Ireneusz Milewski

(chrześcijaństwo, kościół antyczny, pieniądz, późne cesarstwo rzymskie)

Książki

- 1999, *Pieniądz w greckiej literaturze patrystycznej IV wieku (na przykładzie pism kapadockich Ojców Kościoła i Jana Chryzostoma)*, Gdańsk.
- 2003, Marek Diakon, *Żywoł świętego Porfiriusza, biskupa Gazy*, tłumaczenie, wstęp i komentarz, „Christianitas Antiqua, fontes” 1, Gdańsk.
- 2008, *Depozycje i zsyłki biskupów w Cesarstwie Wschodniorzymskim (325-451)*, Gdańsk.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Majątek kościelny i jego funkcja w świetle pism kapadockich Ojców Kościoła i Jana Chryzostoma*, „Vox Patrum” 18/34-35, s. 415-435.
- 1998, *Bankierzy, lichwiarze i ich działalność w świetle pism greckich Ojców Kościoła IV wieku*, „Eos” 85, s. 205-220 .
- 1999, *Miejsca zsyłek biskupów wschodniorzymskich w IV i V wieku*, „Vox Patrum” 19/36-37, s. 367 –386.
- 1999, *Działalność dobroczynna przedstawicielek rodów arystokratycznych i domów panujących we wschodnich prowincjach cesarstwa w IV i V wieku* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w starożytności i średniowieczu*, Bydgoszcz, s. 235-259.
- 2000, *Löhne und Preise bei den Kappadokischen Kirchenvätern und bei Johannes Chrysostomus*, „Münsterische Beiträge zur Antiken Handelsgeschichte“ 19/1, s. 48-58.
- 2000, *Powtórne wykorzystywanie świątyń pogańskich w późnej starożytności*, „Vox Patrum” 20/38-39, s. 561-575.
- 2000, *Die spätantike Korruption und der Ämterkauf im Lichte der Schriften der griechischen Kirchenväter des 4. Jahrhunderts* [w:] (red.) M. Andrzejewski, *Beiträge zum Altagsleben. Danzig, Bremen und die Antike*, Gdańsk, s. 153-159.
- 2000, *Okoliczności śmierci biskupów wschodniorzymskich w IV i V wieku. Przyczynek do dziejów Kościoła późnoantycznego*, „Przegląd Religioznawczy” 197, s. 99-112.
- 2001, *Bankers, Usurer and Merchants. Businessmen of the Late Antiquity Cities in Reports of Greek Church Fathers of the Fourth Century*, „Münsterische Beiträge zur antiken Handelsgeschichte” 20/1, s. 96-113.
- 2001, *Kościelne i cesarskie ustawodawstwo w walce z dawną obyczajowością w życiu codziennym chrześcijan IV i V wieku* [w:] (red.) M. Kuryłowicz, *Crimina et mores. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin, s. 101-112.
- 2001, *Kilka uwag o roli biskupa w mieście późnoantycznym (na przykładzie prowincji wschodnich)*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 407-424.
- 2002, *Transformation of pagan temples in late antiquity (on the example of the Eastern Roman Provinces)*, „Eos” 89, s. 71- 89.
- 2002, *A Few Remarks on the Terminology of Coin Units in Greek Patristic Literature of the Fourth Century*, „Münsterische Beiträge zur antiken Handelsgeschichte” 21/2, s. 24-43.
- 2002, *Biskupi i ich dzieci. Kilka uwag o stanie rodzinnym dostojników kościelnych we wschodnich prowincjach Cesarstwa w IV i V wieku* [w:] (red.) J. Jundziłł, D. Żołądź-Strzelczyk, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie. Starożytność – Średniowiecze*, Bydgoszcz, s. 219-233.

- 2006, *Dzieci jako uczestnicy cudownych zdarzeń w Vita Porphyrii episcopi Gazensis Marka Diakona*, „Vox Patrum” 26/48-49, s. 405-417.
- 2006, *Late Roman Tax System in View of the Writings of Greek Church Fathers of the Fourth Century*, „Münsterische Beiträge zur antiken Handelsgeschichte” 25/1, s. 11-27.
- 2006, *Economic Aspects of Depositions and Exiles of Bishops in the Late Roman Empire (on Example of the Church Dignitaries from the Eastern Provinces)*. *Introductory Notes*, „Laverna” 17, s. 99-116 .
- 2006, *Kilka uwag o depozycjach i zsyłkach biskupów zachodniorzymskich za panowania Konstancjusza II*, „Przegląd Religioznawczy” 220, s. 109-120.
- 2007, *Spółeczne uwarunkowania obecności żonatych biskupów w Kościele wczesnobizantyńskim (do połowy V wieku)* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, Łódź, s. 401-415.
- 2008, *Jan Chryzostom i jego stronnicy w starciu z patriarchą aleksandryjskim Teofilem* [w:] (red.) N. Widok, *Czasy Jana Chryzostoma i jego pasterska pedagogia*, „Opolska Biblioteka Teologiczna” 105, Opole, s. 87-116.

dr Jacek Pudliszewski,

(religia rzymska, kult zmarłych i obyczaje pogrzebowe; medycyna rzymska)

Książki

- 1997, *Prywatne uroczystości nagrobne w świetle epitafiów łacińskich w okresie Wczesnego Cesarstwa Rzymskiego*, Gdańsk.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1996, *La question monétaire chez Horace*, „Eos” 84, s. 103-114.
- 1995, *Kilka uwag na temat życia rodzinnego w Hiszpanii rzymskiej* [w:] (red.) W. Pałubicki, *Małżeństwo i rodzina w religiach świata*, Gdańsk, s. 161-167.
- 1997, *Kwiaty w rzymskim kulcie zmarłych* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – Antropologia kultury – Humanistyka* (Materiały I KK Tanatos '97, Karpacz 6-8 listopad 1997), Wrocław, s. 227-232.
- 1997, *Pliniusz Starszy o bursztynie* [w:] *Bursztynowa Komnata. Fakty i mity. Materiały z konferencji naukowej z 5 X 1996 roku w Pastłeku*, Gdańsk, s. 12-19.
- 1999, *Rzymski kult zmarłych w świetle testamentu Lingona* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – Antropologia kultury – Humanistyka* (Materiały III KK Tanatos '99, Karpacz 4-6 listopad 1999), Wrocław, s. 111-117.

- 2001, *Relacje Pliniusza Starszego o Chinach. Uwagi wstępne* [w:] (red.) J. Włodarski, *Chiny w oczach Polaków do XX wieku. Państwo – Społeczeństwo – Kultura*, Gdańsk.
- 2001, *Rzymskie obyczaje pogrzebowe w świetle lex collegii Lanuvinii (CIL XIV 2112)* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – Antropologia kultury – Humanistyka*, t. V (Materiały V KK Tanatos '01, Karpacz 8-10 listopad 2001), Wrocław, s. 377-387.
- 2001, *Udział kobiet w munificentia privata miast prowincji hiszpańskich w I–III w. n.e.*, „Słupskie Studia Historyczne” 9, s. 19-25.
- 2002, *Familia Silvani – rzymskie stowarzyszenie religijno – pogrzebowe (AE 1929,161)* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. 6 (Materiały VI KK Tanatos 2002, Szklarska Poręba 7-9 listopad 2002), Wrocław, s. 519-527.
- 2002, *Uroczystości nagrobne w miastach Italii w IV wieku n.e.* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. 6 (Materiały VI KK Tanatos 2002, Szklarska Poręba 7-9 listopad 2002), Wrocław, s. 528-536.
- 2003, *Collegium Aesculapii et Hygiae – niektóre aspekty działalności rzymskiego stowarzyszenia religijno – pogrzebowego. Analiza inskrypcji CIL VI 10234* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. 7 (Materiały VII KK Tanatos 2003, Szklarska Poręba 5-7 listopad 2003), Wrocław, s. 21-31.
- 2003, *Budowa grobowca w świetle justyniańskich Digestów. Uwagi wstępne* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. 7 (Materiały VII KK Tanatos 2003, Szklarska Poręba 5-7 listopad 2003), Wrocław, s. 33-38.
- 2004, *Panem et circenses w miastach Hiszpanii rzymskiej w świetle źródeł epigraficznych (I-III w.n.e.)*, „Słupskie Studia Historyczne” 11, s. 9 –23.
- 2005, *Quintus Cominius Abascantius i jego testament jako przyczynek do badań nad rzymskim kultem zmarłych (AE 2000, 334,b)* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. IX (Materiały IX KK Tanatos 2005, Szklarska Poręba, listopad 2005), Wrocław, s. 235-244.
- 2007, *Uroczystości nagrobne ku czci zmarłych w antycznym mieście Philippi w świetle łacińskich źródeł epigraficznych (II-III w. n.e.)* [w:] (red.) J. Kolbuszewski *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. XI (Materiały XI KK Tanatos 2007, Szklarska Poręba, 14-16 listopad 2007), Wrocław, s. 271-277.

2007, *Tituli sepulkrales jako źródło do badań prozopograficznych przedstawicieli stanu ekwickiego w epoce Sewerów (193-235 n.e.)* [w:] (red.) J. Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. 11 (Materiały XI KK Tanatos 2007, Szklarska Poręba, 14-16 listopad 2007), Wrocław, s. 279-288.

dr Grzegorz Szamocki

(chrześcijaństwo, bibliistyka)

Książki

2001, *Motyw bramy w Nowym Testamencie. Przyczynek do teologii biblijnej*, Pelplin.

2004, *Greka Nowego Testamentu. Intensywny kurs podstawowy*, Pelplin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *Chrześcijańskie wchodzenie do królestwa niebieskiego na podstawie Jezusowego wezwania 'Wchodźcie przez ciasną bramę! ...' (Mt 7,13-14)*, „Studia Gdańskie” 14, s. 99-129.

2002, *Biblijny model wychowania w rodzinie*, „Universitas Gedanensis” 14/1, s. 19-25.

2002-2003, *«Palec to Boży» (Wj 8,15ab). Dlaczego palec a nie ręka?*, „Studia Gdańskie” 15-16, s. 5-17.

2002-2003, *„W Betanii, po drugiej stronie Jordanu” (J 1,28): Miejsce działalności Jana Chrzciciela*, „Studia Gdańskie” 15-16, s. 19-26.

2003, *Aktywność Boga przed stworzeniem? Kolejna próba interpretacji Rdz 1,1-2*, „Collectanea Theologica” 73/4, s. 31-52.

2004, *„Oko za oko, ząb za ząb”. Formuła talionu w biblijnym prawie Izraela*, „Studia Gdańskie” 17, s. 37-56.

2005, *Hebrajskie wyrażenia be-šle-nachala ('jako dziedzictwo') i be-jad ('w rękę') w odniesieniu do Bożego daru ziemi dla Izraela*, „Przegląd Religioznawczy” 217, s. 3-8.

2006, *„Do czego Jozuemu odważa i moc? Studium literacko-historyczne zachęty „bądź mężny i mocny” w Joz 1,6-9”*, „Przegląd Religioznawczy” 220, s. 11-22.

2007, *Znaczenie cudów w Biblii*, „Studia Gdańskie” 21, s. 51-58.

2007, *Opowiadanie o obrzezaniu w Joz 5,2-9. Apel deuteronomisty i jego bezpośredni adresaci*, „Collectanea Theologica” 3, s. 5-26.

2008, *„Xwhy Księga Jozuego”* [w:] (red.) A. Kuśmirek, *Hebrajsko-polski Stary Testament: Prorocy. Przekład z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich*, Warszawa, s. 1-104.

2008, *Wprowadzenie do Listu św. Pawła do Galatów* [w:] J. Iluk, *Jan Chryzostom: Komentarz do Listu św. Pawła do Galatów*, Kraków, s. 5-14.

4.1.1.4. Współpraca naukowa z jednostką

Dr Zbigniew Brzostowski (AP Słupsk), dr Michał Kosznicki (Zakład Metodyki Nauczania Historii UG), dr Monika Ożóg (PWSZ w Głogowie), dr Anna Pająkowska (Instytut Filologii Klasycznej UG), dr Aleksander Michalak (na stażu w University of Dublin), dr Bartłomiej Siek (Biblioteka Pomorskiej Akademii Medycznej w Gdańsku).

dr Michał Kosznicki – zob. Bydgoszcz, UKW

dr Zbigniew Brzostowski zob. Słupsk APS

4.1.2. Zakład Archeologii Antycznej, Instytut Archeologii, Wydział Historyczny

adres: ul. Bielańska 5, 80-952 Gdańsk

e-mail / website: hisarch@univ.gda.pl / www.univ.gda.pl

tel./fax (58) 301 36 51 wewn. 41

4.1.2.1. Historia i zakres budowy jednostki

Nabór na studia archeologiczne po raz pierwszy przeprowadzono na Uniwersytecie Gdańskim w 2003 r. We wrześniu 2008 r. Zakład Archeologii zyskał status Instytutu i utworzono Zakład Archeologii Antycznej. W bliskiej przyszłości Instytut Archeologii powinien uruchomić studia doktoranckie. W chwili obecnej prowadzone są studia licencjackie i magisterskie.

Do niedawna pracownicy Zakładu uczestniczyli w greckich wykopaliskach na późnoklasycznym i hellenistycznym stanowisku Phalasarna na Krecie (na zaproszenie dr Elpidy Hadjidaki). Na zaproszenie dra Arisa Tsaravopouloua czterech studentów z Gdańska brało udział w wykopaliskach na Antikytherze w 2008 r. Obecność Uniwersytetu w tym miejscu powinna być kontynuowana w następnych latach.

Zostało podpisane porozumienie między National Museum of Macedonia oraz Valencian Institute of Classical and Oriental Studies (IVECO) w sprawie

rozpoczęcia wspólnych wykopalsk w Negotino (Republika Macedonii) w celu zlokalizowania starożytnego miasta Antigoneia nad Axiosem. Pierwsze wykopalska zaplanowano na 2009 r.

Podjęto również rozmowy zmierzające do rozpoczęcia wspólnie z Zakładem Archeologii Uniwersytetu w Istambule wykopalsk w późnorzymskim i bizantyńskim kompleksie pałacowym w Rhegion (dzis. Küçükçekmece, ok. 19 km od Istanbulu).

4.1.2.2. Aktualny skład osobowy

4.1.2.2.1. Kierownik Zakładu

prof. UG dr hab. Nicholas Sekunda archns@univ.gda.pl

4.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. UG dr hab. Andrzej Piotr Kowalski
dr Sławomir Jędraszek tarchon@wp.pl

4.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Sławomir Jędraszek

(historia i archeologia, starożytny Egipt i Syro-Palestyna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

(w druku), *The Origins of the Amazon Shield* [w:] *Hellenistic Warfare 1* (Publication of the First International Conference on Hellenistic Warfare).

Egyptians in the Ptolemaic Army [w:] *Hellenistic Warfare 2* (Publication of the Second International Conference on Hellenistic Warfare)

(w druku), *Some Egyptian Stratagems in Polyaeus* [w:] *The Ancient Taktika. Some Egyptian Stratagems in Polyaeus*.

Bes – antropomorfizacja czyli uczłowieczenie demona (złożone do druku).

(w druku), *Terakotowe przedstawienia kawalerzysty z Egiptu hellenistycznego*, „Gdańskie Studia Archeologiczne”.

S. Jędraszek, K. Cybulska, *Atlantyda*, „Inne Oblicza Historii” nr 14.

Falasar, „Inne Oblicza Historii” nr 15.

- (w druku), *U źródeł pogańskiego antysemityzmu*, „Inne Oblicza Historii”.
- (w druku), *Biblioteka Aleksandryjska*, „Inne Oblicza Historii”.
- (w druku), *Armia Lagidów – organizacja i struktura* (monografia popularno-naukowa).

prof. UG dr hab. Nicholas Sekunda

(Historia starożytnej Grecji, dzieje Achemenidów, wojna w starożytności)

Książki:

- 1984, [współaut.], *The Army of Alexander the Great*, London (“Osprey Men-at-Arms Series” 148).
- 1986, [współaut.], *The Ancient Greeks, Armies of Classical Greece 5th and 4th Centuries B.C.*, London (“Osprey Élite Series” 7).
- 1992, [współaut.], *The Persian Army 560-330 B.C.*, (“Osprey Élite Series” 42), London.
- 1994, [współaut.], *Seleucid and Ptolemaic Reformed Armies 168-145 BC*. Volume 1: *The Seleucid Army*, Stockport.
- 1995, [współaut.], *Seleucid and Ptolemaic Reformed Armies 168-145 BC*. Volume 2: *The Ptolemaic Army under Ptolemy VI Philometor*, Stockport.
- 1995, [współaut.], *Early Roman Armies*, London (“Osprey Military Publishing”).
- 1996, [współaut.], *Republican Roman Army 200-104 BC*, London (“Osprey Military Publishing”).
- 1998, [współaut.], *The Spartans*, London (“Osprey Military Publishing”).
- 2000, Nick Sekunda, Adam Hook, *Greek Hoplite 480-323BC*, Oxford (“Osprey Military Publishing”).
- 2001, *Hellenistic Infantry Reform in the 160's BC*, Łódź.
- 2002, *Marathon 490 BC The First Persian Invasion of Greece*, Oxford (“Osprey Military Publishing”).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1980, *Greek Siege Warfare*, „Popular Archaeology”, Vol. 1, no. 9 (March), s. 10-14.
- 1982, *A Bronze Horse-Frontlet from Vrokastro, Crete*, „Annual of the British School at Athens” 77, s. 251-2.
- 1983, *The Rhomphaia, a Thracian Weapon of the Hellenistic Period* [w:] (red.) A.G. Poulter, *Ancient Bulgaria I*, Nottingham, s. 275-283.
- 1984, *Regimental Uniforms: a look at the Army of Alexander the Great*, „Popular Archaeology”, Vol.5, no.12 (June), s. 15-16.

- 1985, *Achaemenid Colonization in Lydia*, „Revue des Études Anciennes” 87, s. 7-30.
- 1987, *Warriors of Ancient Greece*, „Archaeology Today” Vol. 8, no.1 (Feb.), s. 6-10.
- 1988, *Some Notes on the Life of Datames „Iran”* 26, s. 35-53.
- 1988, *Achaemenid Military Terminology*, „Archäologische Mitteilungen aus Iran“ 21, s. 69-77.
- 1988, *Persian Settlement in Hellespontine Phrygia* [w:] (red.) Amélie Kuhrt & Heleen Sancisi-Weerdenburg, *Achaemenid History III: Method and Theory. Proceedings of the Fifth Achaemenid History Workshop*, Leiden, s. 175-196.
- 1989, *The Persians* [w:] (red.) General Sir John Hackett, *Warfare in the Ancient World*, London, s. 82-103.
- 1989, *Hellenistic Warfare* [w:] (red.) General Sir John Hackett, *Warfare in the Ancient World*, London, s. 130-135.
- 1990, *IG II² 1250: A Decree Concerning the Lampadephoroi of the Tribe Aiantis*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 83 (= *Acta of the University of New England Seminar on Greek and Latin Epigraphy* ed. Ian Worthington, s. 149-182, pl. IV).
- 1990, Nicholas Sekunda, Angus MacBride, *The Macedonian White-Shields Regiment*, „Military Illustrated” 29, s. 19-24.
- 1991, *Achaemenid Settlement in Caria, Lycia and Greater Phrygia* [w:] (red.) H.S.W. Sancisi-Weerdenburg & Amélie Kuhrt, *Achaemenid History VI: Asia Minor and Egypt*, Leiden, s. 83-143.
- 1992, *Athenian Demography and Military Strength 338-322 B.C.*, „Annual of the British School at Athens” 87, s. 311-355.
- 1992, Simon Chew, *Philip II of Macedon*, „Military Illustrated” 54, s. 46-50.
- 1994, (Rec.) L. Poznanski, *Asclépiodote, Traité de Tactique* (éd. Budé, Paris 1992), „The Classical Review” 44, 1, s. 36-7.
- 1994, *Iphicrates and the Menestheid Family of Miletus*, „Annual of the British School at Athens” 89, s. 303-306.
- 1994, Chapter 8: *Classical Warfare* [w:] (red.) Sir John Boardman, *Cambridge Ancient History, Plates to Volumes V & VI* (Cambridge), s. 167-193, pls. 179-220.
- 1996, *Anatolian War-Sickles and the Coinage of Etenna* [w:] (red.) R. Ashton, *Studies in the Coinage of Ancient Turkey*, Royal Numismatic Society, Special Publication no. 29 = British Institute of Archaeology at Ankara, Monograph No. 17, London, s. 9-17.
- 1994, *The Tomb of Lyson and Kallikles*, „Military Illustrated” 72 (May), s. 29-33.
- 1994, *The Roman Army and the Samnite Wars*, „Ancient Warrior” 1 (Winter 15), s. 12-17.

- 1995, *Greek Warfare*, (Rec.) J. Rich, G. Shipley (edd.), *War and Society in the Greek World* (1993), „Classical Review” 45, 1, s. 122-123.
- 1995, *Catastrophe Theory*, (Rec.), *The End of the Bronze Age. Changes in Warfare and the Catastrophe ca. 1200 B.C.* (1993), „Classical Review” 45, 1, s. 119-121.
- 1995, *Greek Cavalry*, (Rec.) I. G. Spence, *The Cavalry of Classical Greece. A Social and Military History with Particular Reference to Athens* (1993) and L. J. Worley, *Hippeis. The Cavalry of Ancient Greece* (1994), „Classical Review” 45, 2, s. 312-315.
- 1996, (Rec.) James G. DeVoto (ed., tr.), *Flavius Arrianus TEXNH TAKTIKA (Tactical Handbook) and EKTAΞEIS KATA ALANQN (The Expedition Against the Alans)* (1993, „Classical Review” 46, 1, s. 156-7.
- 1996, (Rec.) P. Krentz, E. L. Wheeler (ed., tr.), *Polyaenus Stratagems of War* (1994), „Classical Review” 46, 1, s. 157-8.
- 1997, *Ouakrianos*, „Iranica Antiqua” 32, s. 163-4.
- 1997, *The Kylloi and Eubiotoi of Hyphata during the Imperial Period*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 118, s. 207-226.
- 1997, *Nearchus the Cretan and the Foundation of Cretopolis*, „Anatolian Studies” 47, s. 217-223.
- 1998, *Itabelis and the Satrapy of Mysia*, „American Journal of Ancient History” 14, 1 (1989), s. 73-102.
- 1998, *Lysimachos and Gazaios of Oloosson*, „Annual of the British School at Athens” 93, s. 439-452.
- 2000, *Hoplite Shield Devices*, „Osprey Military Journal” 2, 5, s. 16-22.
- 2000, *Land-use, Ethnicity, and Federalism in West Crete* [w:] (red.) Roger Brock, Stephen Hodkinson, *Alternatives to Athens. Varieties of Political Organization and Community in Ancient Greece*, Oxford, s. 327-347.
- 2001, (Rec.) Margaret C. Miller, *Athens and Persia in the fifth century BC. A study in cultural receptivity* (1997) „American Journal of Archaeology” 105, s. 554-5.
- 2001, *Greek Swords and Swordsmanship*, „Osprey Military Journal” 3, 1, s. 34-42.
- 2001, *The Sarissa*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Archaeologica” 23, s. 13-41.
- 2001, *Antigonid Iconography in a Cretan Shield-Device from Demetrias*, „Archeologia” 52, s. 19-22, pl. vi.
- 2002, *Food and Drink – Greek Military Cuisine*, „Osprey Military Journal” 4.1, s. 3-6.
- 2002, *Aeginetan Slave Numbers and Colonization in Crete and Elsewhere* [w:] (red.) W. Suder, *Études de Démographie du Monde Gréco-Romain*, „Antiquitas” 26, s. 107-126.

- 2003, *OGIS 248 und die Söldnerregimente des Heeres Antiochos IV. Epiphanes* [w:] (red.) W. Appel, *Collectanea Classica Thorunensia XIV. Studia Graeco-Latina Universitatis Nicolai Copernici*, Toruń, s. 145-49.
- 2003, (Rec.) M.B. Hatzopoulos, *L'Organisation de l'Armee Macedonienne sous les Antigonides. Problemes anciens et Documents nouveaux* (ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 30, Athens 2001), „Classical Review” 53, 1, s. 146-7.
- 2003, *The Stele of Thersagoras of Polyrrenhia from Demetrias*, „Eulimene” 4, s. 77-80.
- 2003, *A Macedonian Companion in a Pompeian Fresco*, „Archeologia” 54, s. 29-33 tabl x-xi.
- 2005, R.H.J. Ashton, *The coinage of Oinoanda*, N.V. Sekunda, Appendix 3: *a Note on the Tauric Sword and Shield Symbol*, „Numismatic Chronicle”, s. 82-84, pl. 7-8.
- 2005, *Arianos (Polyb. 8.16-20): an Iranian or Cretan Mercenary at Sardeis in 214 BC?*, *Ancient Iran and its Neighbours*, „Electrum” 10, Krakow, s. 53-58.
- 2006, *A Life-Table for the Spartan Male Population* [w:] (red.) J.-N. Cornisier, *Guerre et Demographie dans le Monde Antique*, Paris, s. 51-9.
- 2006, Pamela Armstrong, Nicholas Victor Sekunda, *A Byzantine Soldier from the Crusading Era*, „Quaestiones Medii Aevi Novae” 11, s. 11-21.
- 2006, *Catalogue entries to nos. 311-19* [w:] (red.) Franck Goddio, Manfred Clauss, *Egypt's Sunken Treasures* Munich, Berlin, London, New York, s. 292-5.
- 2006, (Rec.) Matthew Trundle, *Greek Mercenaries. From the Late Archaic Period to Alexander*, London New York 2004, „Classical Review” 56, 1, s. 155-6.
- 2006, (Rec.) Brian Campbell, *Greek and Roman Military Writers, Selected Readings*, London New York, 2004, „Classical Review” 56, 1, s. 76-7.
- 2006, Robert Drews, *Early Riders: The Beginnings of Mounted Warfare in Asia and Europe*, New York, London 2004, „American Journal of Archaeology” 110, nr. 4, April, s. 12-3.
- 2006, *The Introduction of Cavalry Thureophoroi into Greek Warfare*, „Fasciculi Archaeologiae Historicae” 19, s. 9-17.
- 2007, *Military Forces in the Hellenistic World and the Roman Republic (a) Land Forces* [w:] *The Cambridge History of Greek and Roman Warfare*, Vol. I Chapter 8 (Cambridge 2007), s. 325-57.
- 2007, *Boxus the Persian and the hellenization of Persis* [w:] (red.) C.J. Tuplin, *Persian Responses: political and cultural interaction with(in) the Achaemenid Empire*, Swansea, s. 225-235.
- 2007, Antony Keen, Nicholas Sekunda, *Xenophon the Rhetor* [w:] (red.) Nicholas Sekunda, *Corolla Cosmo Rodewald*, Gdańsk, s. 25-38.

- 2007, P. Juhel, Borel A. Noguera, J. Rzepka & N.V. Sekunda. *A New Greek Inscription from the Area of Tremnik (Republic of Macedonia / Skopje)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 161, s. 170-172.
- 2007, *Kilka uwag na temat ubioru członków ambasady perskiej, ukazanych na Rolce Sztokholmskiej* [w:] *Studia z Dziejów Wojskowości, Budownictwo, Kultury, Praca Dedykowana prof. dr hab. Andrzejowi Nowakowskiemu z okazji 45-lecia pracy naukowej*, „Archeologia Historica Polonica” 17, s. 491-8.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2007, *Corolla Cosmo Rodewald*, Gdańsk.
- 1997, [współred.] Assistant editors R.W.V. Catling, N.V. Sekunda, I. Arnaoutoglou, *A Lexicon of Greek Personal Names, Volume III.A The Peloponnese, Western Greece, Sicily and Magna Graecia*, Oxford.
- 2000, [współred.] *A Lexicon of Greek Personal Names, Volume III.B Central Greece: From the Megarid to Thessaly*, Oxford.

4.1.3. Katedra Filologii Klasycznej, Wydział Filologiczny

adres: ul. Wita Stwosza 55, 80-952 Gdańsk-Oliwa

e-mail / website: katfklas@ug.edu.pl / katfklas@univ.gda.pl http://www.fil.ug.gda.pl/pl/filologia_klasyczna/

tel. 58 / 52 32 238, 52 32 214

4.1.3.1. Historia i zakres badawczy jednostki

W roku 1984 powstał w Uniwersytecie Gdańskim – założony przez prof. Stefana Zabłockiego – Zakład Filologii Klasycznej i Neolatynistyki, który dziesięć lat później (w r. 1994) został przekształcony w Katedrę Filologii Klasycznej. W jej ramach powołano dwa zakłady: Zakład Hellenistyki i Kultury Greckiego Wschodu oraz Zakład Latynistyki i Literatury Porównawczej. W Katedrze wyodrębniony został także Zespół Lektorów Języka Łacińskiego.

Specjalność naukową Katedry stanowią – mniej więcej zgodnie z podziałem na zakłady dwie główne dziedziny: 1) literatura i kultura starożytnej Grecji (proza historyczna i naukowa; istota poczucia odrębności kulturowej Greków w stosunku do ludów Wschodu; związki kulturalne Grecji i Rzymu); 2) literatura rzymska (epoka augustowska i okres cesarstwa; dramaty antyczny) oraz literatura nowołacińska, staropolska i literatura porównawcza (poezja

Jana Kochanowskiego, Szymona Szymonowica, twórczość autorów działających w Gdańsku od XVI do XVIII wieku; renesansowa poezja z kręgu języków romańskich).

Pracownicy Zakładu Latynistyki i Literatury Porównawczej nastawieni są zdecydowanie na badania o charakterze historycznoliterackim. Historyka starożytnego zainteresować ewentualnie mogą prace powstające w Zakładzie Hellenistyki i Kultury Greckiego Wschodu.

Od 1986 r. Zakład Filologii Klasycznej, a potem Katedra prowadzi studia magisterskie w zakresie filologii klasycznej. Obecnie na studiach I stopnia istnieją dwie specjalizacje: filologia klasyczna i cywilizacja śródziemnomorska; na studiach II stopnia: na razie tylko filologia klasyczna, od roku akademickiego 2009/2010 również studia neolatynistyczne.

Zatrudnieni w Katedrze profesorowie prowadzą seminaria doktoranckie w ramach Filologicznego Studium Doktoranckiego (literatura starożytna, literatura nowołacińska i literatura porównawcza) oraz Historycznego Studium Doktoranckiego (historia kultury Grecji i greckiego Wschodu).

4.1.3.2. Aktualny skład osobowy jednostki

4.1.3.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Zofia Głombiowska, tel. (+ 48 58) 52 32 238 lub 52 32 214

4.1.3.2.2. Pracownicy i doktoranci

4.1.3.2.2.1. Zakład Latynistyki i Literatury Porównawczej

prof. dr hab. Zofia Głombiowska – kierownik

prof. UG dr Duncan McQueen

dr Izabela Bogumił

dr Tatiana Krynicka

doc. Norajr Ter-Grigorian

mgr Jacek Pokrzywnicki

mgr Agnieszka Witczak

4.1.3.2.2.2. Zakład Hellenistyki i Kultury Greckiego Wschodu

prof. dr hab. Krzysztof Głombiowski – kierownik, am_kg@poczta.onet.pl

dr Bogdan Burliga, filbb@univ.gda.pl

dr Grzegorz Kotłowski, grzegorzkotlowski@poczta.onet.pl

dr Anna Marchewka, am_kg@poczta.onet.pl

dr Ewelina Marciniak

dr Anna Ryś, filrs@univ.gda.pl

4.1.3.2.2.3. Zespół Lektorów Języka Łacińskiego

mgr Jolanta Czyżma

mgr Róża Horbowy

dr Ewa Milkamanowicz

mgr Jan Opolski

dr Anna Pająkowska, anna554@wp.pl

mgr Renata Skiba

mgr Elżbieta Starek

4.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Bogdan Burliga

(wojskowość starożytna)

Książki

2007, *Eneasz Taktyk. Obrona oblężonego miasta*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2005, *Demokracja, polis i religia* [w:] *Religia i polityka w świecie antycznym*, s. 73-82.

prof. dr hab. Krzysztof Głombiowski

(Grecja a Orient, wiedza Greków o starożytnym wschodzie, Herodot, Ksenofont)

Książki

1981, *Ktezzjasz z Knidos: grecki historyk perskiej monarchii Achemenidów*, Gdańsk [wraz z przekładem zachowanych fragmentów].

- 1993, *Ksenofont. Żołnierz i pisarz*, Wrocław.
- 1997, *Po Grecji klasycznym szlakiem*, Gdańsk.
- 2002, *Na czarnomorskim szlaku starożytnych Greków*, Gdańsk.
- 2005, *Periplus Skylaksa z Karyandy*. Z jęz. greckiego przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył, Gdańsk.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, *Kolumna węzowa – wotum platejskie*, „Collectanea Philologica” 5, s. 15-27.
- 2003, *Pojęcia „hellenizm” i „barbaryzm” jako wyznaczniki Herodotowej i europejskiej humanitas*, „Meander” 58, s. 253-263.
- 2005, *Pojęcia „hellenizmu” i „barbaryzmu” jako wyznaczniki Herodotowej i europejskiej „humanitas”* [w:] (red.) Ks. R. Popowski, *Humanitas grecka i rzymska*, Lublin, s. 31-45.
- 2004, *Uwagi uzupełniające do chronologii wyprawy Cyrusa Młodszego* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Dr Hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń, s. 123-129.
- 2008, *Czy w stosunku do „Cyropedii” Ksenofonta ma rację bytu krytyka historyczna (na przykładzie opisu bitwy pod Thymbrarami – Cyr. VII 1)?* [w:] (red.) A. Marchewka, *Rem acu tangere*, Gdańsk, s. 143-153.

dr Grzegorz Kotłowski

(religia grecka i ludów anatolijskich)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Przenikanie się wierzeń greckich i karyjskich w inskrypcjach wybranych miast Karii* [w:] *Religia i polityka w świecie antycznym*, s. 186-196.

dr Anna Pająkowska

(Rzym okresu późnego Cesarstwa, Julian Apostata)

Książki

- 2006, *List do rady i ludu ateńskiego Juliana Apostaty*, przekład, wstęp i objaśnienia, („Fontes Historiae Antiquae” 7), Poznań.
- 2009, *Anna Pająkowska, Cesarza Juliana „Misopogon czyli Nieprzyjaciel Brody”*, przekład, wstęp i objaśnienia Anna Pająkowska, „Fontes Historiae Antiquae”, t. 14, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Julian Apostata a restitutio Romanae religionis*, „Przegląd Religioznawczy” 197, s. 71-78.
- 2002, *Grzegorz z Nazjanzu o cesarzu Julianie Apostacie (na podstawie mów IV i V)*, „Studia Classica et Neolatina” 5, Gdańsk, s. 22-35.
- 2006, *Historyk Ammianus Marcellinus o śmierci cesarza Juliana Apostaty*, „Studia Classica et Neolatina” 7, Gdańsk, s. 12-30.
- 2006, *Polityka antychrześcijańska cesarza Juliana Apostaty (na podstawie Mów IV i V Grzegorza z Nazjanzu i Dziejów Ammiana Marcellina)*, „Przegląd Religioznawczy” 220, s. 121-144.

Ukończony został przekład *Cyropedii* Ksenofonta jako praca zbiorowa Zakładu Hellenistyki i Kultury Greckiego Wschodu dla Wydawnictwa Prószyński i S-ka.

5. KATOWICE

5.1. Uniwersytet Śląski w Katowicach

5.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Nauk Społecznych

adres: ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice

e-mail / website: ih.wns@us.edu.pl / www.historia.us.edu.pl.

tel. (32) 359 21 28

5.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Uruchomienie ośrodka badań nad historią starożytną w Katowicach wiąże się z powstaniem w 1968 r. Uniwersytetu Śląskiego. Jedną z jego jednostek stał się wówczas Wydział Humanistyczny, w ramach którego funkcjonował Instytut Historii, mający w swoim składzie Zakład Historii Starożytnej i Średniowiecznej. Organizatorem zespołu starożytników był zmarły w 1998 r. prof. zw. dr hab. Andrzej Kunisz (wówczas doktor), zatrudniony w 1969 r. na umowę-zlecenie, a od 1970 r. na stałym etacie. W związku z reorganizacją Uczelni, w dniu 1 października 1973 r. powstał istniejący w dalszym ciągu Wydział Nauk Społecznych, w obrębie którego nadal funkcjonuje Instytut Historii. W dwa lata później, w 1975 r. prof. Kunisz został kierownikiem Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej; funkcję tę pełnił niemal do swojej śmierci. W dniu 1 marca wyodrębnił się natomiast samodzielny już Zakład Historii Starożytnej.

Zakład liczy w chwili obecnej sześciu pracowników: prof. zw. dr hab. Wiesław Kaczanowicz, dr hab. Norbert Rogosz, dr Agata Aleksandra Kluczek, dr Agnieszka Bartnik, dr Edelgarda Foltyn, dr Piotr Boroń. Dwie ostatnie z wymienionych osób prowadzą zajęcia dydaktyczne z dyscyplin archeologicznych i realizują badania nie związane z kręgiem śródziemnomorskim. Profil naukowy pozostałych pracowników Zakładu dotyczy spraw historii antyku, przy czym wiodącym wątkiem badań są studia nad numizmatyką rzymską.

Bardziej szczegółowe informacje na temat Zakładu Historii Starożytnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach znajdują się na stronie internetowej www.historia.us.edu.pl.

5.1.1.2. Aktualny skład osobowy

5.1.1.2.1. Kierownik

prof. zw. dr hab. Wiesław Kaczanowicz

5.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr. hab. Norbert Rogosz

dr Agata Aleksandra Kluczek

dr Agnieszka Bartnik

5.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. zw. dr hab. Wiesław Kaczanowicz

(numizmatyczne aspekty tzw. kryzysu Cesarstwa Rzymskiego w III w. n. e., dzieje rzymskiej Brytanii)

Książki

1985, *Uzurpacja Karauzjusza w Brytanii i Galii u schyłku III w. n. e.*, Katowice.

1990, *Aspekty ideologiczne w rzymskim mennictwie lat 235-284 n.e.*, Katowice.

1997, *Cesarz Probus, 276-282 n.e.*, Katowice.

2003, *Probus the Emperor, 276-282 AD. A biographical Study*, Cieszyn.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1976, *Propaganda rzymskiej polityki podbojów na monetach epoki Trajana*, „Wiadomości Numizmatyczne” 20, s. 158-173.

1978, *Seria rzymskich emisji o typach „regionalnych” z czasów Hadriana*, „Biuletyn Numizmatyczny” 132-133, s. 61-66.

1978, *Uzurpacja Karauzjusza i Allektusa w świetle ikonografii i legend monet (wybrane zagadnienia)* [w:] (red.) A. Kunisz, „Historia i Współczesność” 3, s. 52-68.

1982, *Brytania i Irlandia w opisie Bedy Czcigodnego* [w:] (red.) A. Kunisz, „Historia i Współczesność” 6, s. 65-76.

1985, *Rzymskie teksty z Vindolandy (Wielka Brytania)*, „Meander” 40, s. 257-265.

1987, *W sprawie galijskich mennic Karauzjusza*, „Antiquitas” 13, s. 11-24.

1988, *Aspekty ideologiczne w mennictwie cesarza Tacyta (275-276 r. n. e.)* [w:] (red.) A. Kunisz, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Katowice, s. 97-111.

- 1991, *An Ideology in the Coinage of the Roman Empire in the 3rd C. Methodological Assumptions of the Surveys*, „Polish Numismatic News” 5, s. 141–144.
- 1991, *Obieg pieniężny na terenie rzymskiej Brytanii w czasach uzurpacji Karauzjusza i Allektusa*, „Wiadomości Numizmatyczne” 35, s. 113–129.
- 1992, *Motywy religijne w rzymskim mennictwie drugiej połowy III w. n. e. (do 284 r.)*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 27, s. 115–125.
- 1993, *Gordian III. Ideał władcy okresu początków kryzysu Cesarstwa Rzymskiego światła źródeł numizmatycznych* [w:] (red.) A. Kunisz, „Polityka i pieniądz” 1, s. 68–76.
- 1994, *Classis Britannica* [w:] (red.) H. Kowalski, W Śladkowski, „Annales Universitatis Mariae Curie – Skłodowska” (Sectio F, Historia) 49. *Wolumen in Memoriai Thaddei Łopuszko – „Terra, Mare et Homines”*, s. 199–207.
- 1995, *Wał Hadriana – pogranicze świata rzymskiego i celtyckiego* [w:] (red.) E. Dąbrowa, „Prace Historyczne” 117. Materiały z konferencji naukowej „Wojna i wojskowość w starożytności”, s. 111–118.
- 1995, *Mennictwo uzurpatorskie w Cesarstwie Rzymskim w III w. n. e. Zarys problematyki* [w:] (red.) T. Kotula, A. Ładomirski, „Kryzysy państwa rzymskiego: Republika i Cesarstwo”. Materiały z konferencji naukowej, „Antiquitas” 21, s. 137–146.
- 1996, *Propaganda of Philip the Arabian’s Dynastic Idea (244–249 A. D.). Numismatic Evidence*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 1, s. 82–86.
- 1996, *Regionalizm w ideologii cesarstwa rzymskiego lat 235–284 n. e. Świadectwo monety* [w:] (red.) J. Staszewski, *Pamiętnik XV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich* 1, Warszawa, s. 91–99.
- 1997, *Uwagi w sprawie badań nad biografią cesarza Probusa (276–282 n. e.)* [w:] (red.) A. Kunisz, *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz* 2, s. 160–170.
- 1997, *Les monnaies comme source pour les études sur les élites provinciales pendant la crise de l’Empire Romain au IIIe siècle* [w:] „Les élites provinciales sous le Haut – Empire Romain”, (Materiały międzynarodowego kolokwium Wrocław, 7–9 kwiecień 1994), „Antiquitas” 22, s. 29–33.
- 1999, *Nieznaną moneta rzymskiego uzurpatora Prokulusa*, „Magazyn Numizmatyczny” 28, s. 5–7.
- 2000, *Źródła numizmatyczne do dziejów idei władzy charyzmatycznej w Cesarstwie Rzymskim doby kryzysu III w.* [w:] (red.) K. Ruchniewicz, J. Tyszkiewicz, W. Wrzesiński, *Pamiętnik XVI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich* 2, Toruń, s. 39–45.
- 2001, *Coinage on Behalf and with Names of Roman Empresses of the Years 235–284. Introductory Notice*, „Antiquitas” 25, s. 31–37.

- 2001, *Napływ monet rzymskich na obszar Śląska* [w:] (red.) A. Barciak, *Lux romana w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, Katowice, s. 137–141.
- 2001, *Moneta Allektusa znaleziona w Kownie* [w:] (red.) J. Kolendo, A. Bursche, B. Paszkiewicz, *Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska*, Suplement 2 *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski 2*, Warszawa, s. 137–141.
- 2002, *Rudolf Ranhoszek jako pedagog* [w:] (red.) A. Barciak, *Kultura edukacyjna na Górnym Śląsku*, Katowice, s. 83–86.
- 2004, *Prof. dr hab. Andrzej Kunisz (1932–1998)* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*, Katowice, s. 7-13, wersja anglojęzyczna s. 15–20.
- 2004, *Profesor Andrzej Kunisz jako numizmatyk*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 5, s. 205-208, wersja anglojęzyczna s. 208-211.
- 2005, *L' idéologie des monnaies Romains à l' époque de la crise de l' Empire au IIIe siècle. Les aspects méthodologiques* [w:] (red.) C. Alfaro, C. Marcos, P. Otero, *XIII Congreso Internacional de Numismática. Actes – Proceedings – Actes*, t. 1, Madrid, s. 705-707.

dr hab. Norbert Rogosz

(polityczne, społeczne, militarne oraz religijne problemy z dziejów Rzymu w epoce upadku Republiki)

Książki

- 1992, *Polityczna rola trybunatu ludowego w Rzymie w latach restauracji sullauskiej (78-80 p. n. e.)*, Katowice.
- 2004, *Polityczna rola senatu w Republice Rzymskiej w latach 59-55*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Funkcjonowanie senatu w Republice Rzymskiej w 51 r. p. n. e.* [w:] (red.) L. Morawiecki, „Res historia”, z. 5: *Graecorum et Romanorum memoria*, Lublin, s. 133-152.
- 1999, *Bellum Gallicum VIII, 52, 4-5 (Wiarygodność przekazu i datacji wydarzeń)* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*, t. 3, Katowice, s. 41-59.
- 2005, *W sprawie intercesji G. Skryboniusza Kuriona z 1 marca 50 r. przed Chrytusem przeciwko wyznaczeniu następcy G. Juliusza Cezara w prowincjach galijskich* [w:]

- (red.) I. Panic, M. W. Wanatowicz „*Wiekie stare i nowe*”, t. 4, Katowice, s. 9-36.
- 2007, *Pierwsze próby wykorzystania prawa do zwalczania triumwirów (lata 59-58)* [w:] (red.) A. Dębiński, H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Salus rei publice suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin, s. 221-247.
- 2007, *Pozaitalscy sojusznicy G. Juliusza Cezara w jego zmaganiach z Gn. Pompejuszem i obrońcami Republiki w latach 49-48 przed Chrystusem* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „*Antiquitas*” 29, s. 415-441.
- 2007, *Charakter przemian politycznych w Republice Rzymskiej w latach 60-59 przed Chrystusem* [w:] (red.) I. Panic, M. W. Wanatowicz, *Wiekie Stare i Nowe*, t. 5, s. 9-38.
- 2007, *Wybory pontifeksa Maksymusa w 63 r. przed Chrystusem*, „*Magazyn Numizmatyczny*” 35, s. 5-33.
- 2008, *An Assessment of the Political Role of the Senate in the Roman Republic* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz (The Ancient Rome. Politics and Money)*, t. 4, s. 25-54.

dr Agata Aleksandra Kluczek

(ideologia władzy cesarskiej, aspekty propagandowe monet rzymskich I–III w.)

Książki

- 2000, *Polityka dynastyczna w Cesarstwie Rzymskim w latach 235-284*, Katowice.
- 2006, *Studia nad propagandą polityczną w Cesarstwie Rzymskim II – III w.*, Toruń.
- 2009, *Vndique Victores. Wizja rzymskiego władztwa nad światem w mennictwie złotego wieku Antoninów i doby kryzysu III wieku – studium porównawcze*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *Bogini Roma w służbie ideologii władzy cesarskiej w państwie Rzymskim doby kryzysu III w. n. e.. Świadectwo monet* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności*, Poznań, s. 231-251.
- 2004, „*Wojna idei*” na monetach Galliena i Postumusa w III w. n. e. [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*, Katowice, s. 206-226.
- 2006, *Empereur romain et dieux. Sources numismatiques et investiture divine d’Aurélien (270-275)*, „*Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis*” 226, Historie. Historica, 13, s. 9-26.

- 2006, *Le monde des barbares dans la propagande impériale au siècle d'or des Antonins et pendant la période de la crise du IIIe siècle*, „Eos” 93, s. 275-296.
- 2007, *Virtus Augusti dans le monnayage et la propagande de l'empereur Aurélien (270-275 apr. J.-C.)* [w:] (ed.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec mihi in animis vestis templa. Studia Classica in Memory of Profesor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 321-334.
- 2008, *Empereur vaincu et barbares. Les représentations des barbares dans le monnayage romain à l'époque impériale (235-284 apr. J.-C.)* [w:] (ed.) W. Kaczanowicz, „Rzym antyczny. Polityka i pieniądz (The Ancient Rome. Politics and Money)” 4, s. 104-134.
- 2008, *Roman Emperor as the World Ruler, A. D. 235-284*, „Eos” 95, s. 75-90.

dr Agnieszka Bartnik

(numizmatyka celtycka, wierzenia plemion celtyckich)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *Jak dzik stał się Merkurym. Ewolucja wizerunku oraz funkcji „Boga-Dzika” w wierzeniach plemienia Linonów*, „Pisma Humanistyczne” 6, s. 143-149.
- 2004, *miejsce kultów agrarnych w wierzeniach plemion Eduów, Linonów i Senonów*, „Studenckie Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 6, s. 53-58.
- 2005, *Wyobrażenia zwierząt oraz ich boskie odpowiedniki w ikonografii monet celtyckich*, „Magazyn Numizmatyczny” 33, s. 31-38.
- 2005, *Funkcja metamorfoz w wierzeniach celtyckich*, „Classica Catoviciensia. Scripta Minora” 9, s. 6-12.
- 2006, *Pięć reform monetarnych Wang Manga. Przyczynek do historii mennictwa chińskiego*, „Magazyn Numizmatyczny” 34, s. 83-92.
- 2007, *Mennictwo Atrabatów*, „Magazyn Numizmatyczny” 35, s. 42-66.
- 2008, *Paliogeneza, reinkarnacja, metempsychoza, wędrówka dusz. Celtowie a doktryna Pitagorasa*, „Podteksty” 3. (publikacja elektroniczna, www.podteksty.eu).

5.1.2. Katedra Filologii Klasycznej, Wydział Filologiczny

adres: pl. Sejmu Śląskiego 1, 40-032 Katowice

e-mail / website: kfk@us.edu.pl / www.kfk.us.edu.pl

tel. / fax: 32 200 94 17 / 32 200 92 33

5.1.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Katedra Filologii Klasycznej została utworzona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 1991 r. Założycielem i pierwszym kierownikiem Katedry był neolatynista prof. Stefan Zabłocki (1932–2001), który kierował tą jednostką do 1998 r., w pierwszych czterech latach przy wydatnej pomocy ówczesnych doktorów – Józefa Budzyńskiego i Józefa Sieronina. Po prof. Zabłockim kierownikiem katedry został językoznawca klasyczny prof. Michał Bednarski. W latach 2003–2004 katedrą kierował dziekan Wydziału Filologicznego prof. Piotr Wilczek. Od roku 2004 kuratorem, a od 2009 kierownikiem katedry jest badacz kultury i tradycji antycznej dr hab. Tadeusz Aleksandrowicz, prof. UŚ, który w latach 1995–2002 pełnił obowiązki zastępcy dwóch pierwszych kierowników. W 2008 r. w Katedrze utworzono trzy pracownie: Hellenistyki, Latynistyki oraz Kultury i Tradycji Antycznej.

Prowadzone w katedrze badania naukowe koncentrują się na wybranych problemach językoznawstwa klasycznego i metryki, literatury greckiej i łacińskiej oraz kultury i tradycji antycznej ze szczególnym uwzględnieniem literatury i kultury bizantyńskiej oraz nowołacińskiej.

Katedra Filologii Klasycznej wydaje dwa roczniki: obcojęzyczne „Scripta Classica” (od 2004 r.) i polskojęzyczne „Classica Catoviciensia. Scripta Minora” (od 2001 r.), a wcześniej zainicjowała wydawanie periodyku „Pallas Silesia – Antyk na Śląsku” (w 1997 r.). Ponadto w ramach własnej serii wydawniczej „Filologia Klasyczna”, ukazującej się w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, pracownicy Katedry opublikowali kilkanaście monografii naukowych.

Od roku 1992 w Katedrze prowadzone są pięcioletnie stacjonarne studia magisterskie z zakresu filologii klasycznej, obejmujące język łaciński i grecki, obie literatury antyczne oraz kulturę i tradycję antyczną, a także intensywne kursy języka włoskiego i nowogreckiego. Od roku 2007 Katedra prowadzi trzyletnie stacjonarne studia licencjackie, których absolwenci mogą kontynuować naukę na dwuletnich studiach magisterskich, a najlepsi na czteroletnich studiach doktoranckich z zakresu literaturoznawstwa lub językoznawstwa klasycznego. Od początku studia filologii klasycznej były prowadzone w ścisłej współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim, dzięki czemu studenci mogli słuchać wykładów profesorów Romualda Turasiewicza (1930–2005), Józefa Kor-

pantego, Jerzego Styki i Huberta Wolanina, a także Joanny Rostropowicz z Uniwersytetu Opolskiego. Katedra dysponuje specjalistycznym księgozbiorem, funkcjonującym w ramach Biblioteki Wydziału Filologicznego jako wyodrębnione *Lectorium Classicorum*.

[Szerzej na temat historii i działalności Katedry zob: T. Aleksandrowicz, *Professor Stefan Zabłocki (1932–2001) – the Founder and the First Head of the Department of Classics at the University of Silesia in Katowice* [w:] *Scripta Classica*, vol. 2, ed. T. Sapota, Katowice 2005, s. 106–110; idem, *Ten Years of the Department of Classics at the University of Silesia in Katowice* [w:] *Scripta Classica*, vol. 1, ed. T. Sapota, Katowice 2004, s. 9–16; idem, *Quinze années des études classiques à l'Université de Silésie à Katowice* [w:] *Scripta Classica*, vol. 5, ed. T. Aleksandrowicz, Katowice 2008, s. 9–18].

5.1.2.2. Aktualny skład osobowy

5.1.2.2.1. Kierownik

prof. UŚ dr hab. Tadeusz. Aleksandrowicz, tel. 32 200 94 17 tadeusz.aleksandrowicz@us.edu.pl

5.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

5.1.2.2.2.1. Pracownia Hellenistyki

dr Anna Szczepaniak (kierownik) tel. 32 200 94 17 a.m.szczepaniak@gmail.com

prof. dr hab. Michał Bednarski tel. 32 200 94 17

prof. UŚ dr hab. Józef Sieroń, tel. 32 200 94 17

dr Jan Kucharski, tel. 32 200 94 17 jan.cook@op.pl

dr Łukasz Tofilski, tel. 32 200 94 17 lukatof@gmail.com

mgr Agata Ciempiel (doktorantka), tel. 32 200 94 17

mgr Kamila Kowalczyk (doktorantka), tel. 32 200 94 17

mgr Sylwia Lajbig-Węgrzyńska (doktorantka), tel. 32 200 94 17

mgr Zbigniew Szczurowski (doktorant), tel. 32 200 94 17

5.1.2.2.2. Pracownia Latynistyki

dr Tomasz Sapota (kierownik), tel. 32 200 94 17 tomasz.sapota@us.edu.pl

prof. zw. dr hab. Jerzy Styka, tel. 32 200 94 17

dr hab. Hubert Wolanin, tel. 32 200 94 17

dr Anna Kucz, tel. 32 200 94 17 kucz@naos.pl

dr Katarzyna Lesiak, tel. 32 200 94 17

mgr Marta Wowra (doktorantka), tel. 32 200 94 17

mgr Andrzej Wilanowski (doktorant), tel. 32 200 94 17

5.1.2.2.3. Pracownia Kultury i Tradycji Antycznej

dr Przemysław Marciniak (kierownik), tel. 32 200 94 17

przemyslaw.marciniak@us.edu.pl

prof. UŚ dr hab. Tadeusz Aleksandrowicz, tel. 32 200 94 17

mgr Maciej Helbig (doktorant), tel. 32 200 94 17

mgr Patrycja Matusiak (doktorantka), tel. 32 200 94 17

barkasowa@gmail.com

mgr Agata Sowińska (doktorantka), tel. 32 200 94 17

mgr Katarzyna Warcaba (doktorantka), tel. 32 200 94 17

mgr Katarzyna Wójcik-Owczarek (doktorantka), tel. 32 200 94 17

1.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UŚ dr hab. Tadeusz Aleksandrowicz

(późna Republika Rzymska, historia polityczna i społeczeństwo, znaczenie *nobilitas*, kultura i tradycja antyczna)

Książki

1990, *Zainteresowania literackie rzymskiej „nobilitas” w schyłkowym okresie Republiki*, Katowice.

1996, *Elita władzy a oratorstwo w schyłkowym okresie Rzeczypospolitej Rzymskiej*, Katowice.

2002, *Kultura intelektualna rzymskich konsulów w schyłkowym okresie Republiki*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *W kręgu sporów o chronologię procesu upadku Republiki Rzymskiej* [w:] (red.) A. Kunisz, *W 2500-lecie powstania Republiki Rzymskiej. Studia historyczne*, Katowice, s. 9–19.
- 1997, *Grecka inskrypcja w Cieszynie*, „Pallas Silesia – Antyk na Śląsku”, 1, s. 61–66.
- 1997, *Motywy antyczne w kulturze Śląska Cieszyńskiego* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, Opole, s. 299–306.
- 1997, *Polityczna rola oratorstwa w działalności Gajusza Juliusza Cezara* [w:] (red.) A. Kunisz, *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*, t. 2, Katowice, s. 38–49.
- 1999, *Polityczna i kulturalna rola „nobilitas” w schyłkowym okresie Republiki Rzymskiej* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*, t. 3, Katowice, s. 9–20.
- 2001, *Dzieła autorów rzymskich w cieszyńskim księgozbiorniku ks. Leopolda Jana Szersznika* [w:] (red.) A. Barciak, *Lux Romana w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, Katowice, s. 243–250.
- 2002, *Profesjonalizm i predylekcje oratorskie rzymskiej „nobilitas” w schyłkowym okresie Republiki* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 2, Opole, s. 117–130.
- 2003, *Łacińskie chronostychy cieszyńskie* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, t. 2, Opole, s. 191–199.
- 2004, *La culture intellectuelle des consuls romains à la fin de la République*, „Eos” 91, s. 356–365.
- 2004, *Formacja intelektualna „homines novi” w schyłkoworepublikańskiej „nobilitas”* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*, Katowice, s. 48–65.
- 2005, *„Humanitas Romana” a kultura intelektualna rzymskich konsulów z lat 146–43 przed Chr.* [w:] (red.) R. Popowski, *„Humanitas” grecka i rzymska*, Lublin, s. 105–120.
- 2006, *„Imperium maius” et „ratio”. Sur les consuls romains des années 146–43 avant J.- Chr.* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 3, Katowice, s. 42–56.
- 2006, *Obraz historiografii rzymskiej w wykładach lozańskich Adama Mickiewicza* [w:] (red.) A. Nawarecki, B. Mytych-Forajter, *Wykłady lozańskie Adama Mickiewicza*, Katowice, s. 113–121.
- 2007, *„Soli Deo honor et gloria” – autour de la pragmatique du texte antique* [w:] (red.) A. Kucz, A. Malina, *Ethos and Exegesis*, Katowice, s. 46–53.
- 2007, *Le professeur Andrzej Kunisz (1932–1998) – fondateur du premier centre d’études sur l’Antiquité à Katowice* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 4, Katowice, s. 96–104.

- 2008, *Antyk i współczesność: wokół pragmatyki tekstu antycznego (1 Tm 1, 17). Z badań nad tradycją antyczną na Górnym Śląsku* [w:] (red.) E. Wesołowska, C. Bartol, A. A. Mikołajczak, T. Wikarjak, *Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae*, vol. 18, Poznań 2008, s. 389–395.
- 2009, *M. Terentius Varron dans la culture romaine et européenne* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 6, Katowice, 44–57.

prof. dr hab. Michał Bednarski

(językoznawstwo klasyczne)

Książki

- 1981, *Łacina potoczna*, Kraków.
- 1994, *Studia nad grecką terminologią gramatyczną Apolloniosa Dyskolosa*, Kraków.
- 2000, *Apollonios Dyskolos i jego gramatyka*, Kraków.
- 2000, *Apollonios Dyskolos „O składni”*, przekład, interpretacja, wstęp, Kraków.

dr Jan Kucharski

(dramat grecki okresu klasycznego)

Książki

(w druku), *Athenian tragedy of revenge*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *Orestes' Lock. The Motif of Tomb Rituals in the „Oresteia” and the Two „Electra” Plays*, „Eos” 91, s. 9–33.
- 2005, *The Problem of „Stasis” in the „Oresteia”* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 2, Katowice, s. 23–51.
- 2006, *Eurypides' „Ion”: the Contemporary and the Past* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 3, Katowice, s. 29–41.

dr Anna Kucz

(piśmiennictwo łacińskie)

Książki

- 2005, *Dyskurs z Filozofią w „Consolatio Philosophiae” Boecjusza*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *La relazione fra filosofia e la poesia in Platone e Boezio* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 1, Katowice, s. 23–29.
- 2005, *Virtus domitor fortunae* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 2, Katowice, s. 96–105.
- 2006, *L'integumentum nelle opere di Boezio e di Guglielmo di Conches* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 3, Katowice, s. 79–85.
- 2006, „*Monuductio ad amplectendam doctrinam et virtutem*” – o umiłowaniu nauki i cnoty w łacińskiej szkole na Śląsku, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 39, z. 2, Katowice, s. 421–428.
- 2007, *Destino dell'anima nella dottrina di Eraclito e di Arnobio* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 4, Katowice, s. 57–61.
- 2007, *Identity of an Ancient Text* [w:] (red.) A. Kucz, A. Malina, *Ethos and Exegesis*, Katowice, s. 18–20.
- 2007, „*Coraggio! Io sono! Non avete paura!*” – *Due riflessioni sulla paura e sulla tempesta* [w:] (red.) A. Kucz, A. Malina, *Ethos and Exegesis*, Katowice, s. 198–207.
- 2008, „*Homo, res infelix et miser*” – *la dottrina arnobiana sull'uomo* [w:] (red.) T. Aleksandrowicz, *Scripta Classica*, t. 5, Katowice, s. 79–85.

dr Przemysław Marciniak

(dramat grecki w czasach bizantyńskich, europejska recepcja Bizancjum)

Książki

- 2004, *Greek Drama in Byzantine Times*, Katowice.
- 2009, *Ikona dekadencji. Wybrane problemy europejskiej recepcji Bizancjum od XVII do XX wieku*, Katowice.

Artykuły/recenzje/recenzje

- 2004, *Dealing with the Heritage – Byzantine Experiments with Greek Drama* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 1, Katowice, s. 67–93.
- 2005, *Bizantyńska Safona. Legenda i twórczość Kassji – przegląd problematyki* [w:] (red.) R. Turasiewicz, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 34, Kraków, s. 41–48.
- 2006, P. Marciniak – M. Bąk, *Antynomia Grecji i Rzymu w wykładach lozańskich* [w:] (red.) A. Nawarecki, B. Mytych-Forajter, *Wykłady lozańskie Adama Mickiewicza*, Katowice, s. 122–129.

- 2007, *Byzantine Theatron – A place for performance? Theatron* [w:] (red.) M. Grünbart, *Rhetorische Kultur in Spätantike und Mittelalter*, Berlin – New York, s. 275–283.
- 2007, *Theatre that did not exist. Byzantine theatre and performances* [w:] (red.) V. Vatchkova, Tz. Stepanov, *Byzantium as seen by itself and by the others*, Sofia, s. 177–188.
- 2007, *Ignatios und das Drama in Byzanz* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, vol. 4, Katowice, s. 47–57.
- 2007, *Modern theatre theory and medieval text. The case of Byzantine theatre* [w:] (red.) A. Kucz, A. Malina, *Ethos and Exegesis*, Katowice, s. 75.
- 2007, *I co z tym Bizancjum? Bizancjum w literaturze i kulturze od XVII do XX wieku. Rekonesans* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski, *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, Warszawa, s. 79–90.
- 2007, *Na kłopoty... Bizancjum. (Nowo)greckie kłopoty z bizantyńską przeszłością* [w:] (red.) K. Korotkich, J. Ławski, D. Zawadzka, *Światło w dolinie. Prace ofiarowane Profesor Halinie Krukowskiej*, Białystok, s. 715–720.
- 2009, *A Dramatic Afterlife. The Byzantines on Ancient Drama and its Authors*, „Classica et Mediaevalia” 60, s. 1–16.
- 2009, *Greek Playwrights in the Light of Byzantine Sources*, „Journal of Australian Early Medieval Studies” 5, s. 75–88.
- 2009, *The Byzantine Sense of Humor* [w:] (red) G. Tamer, *Humor in der arabischen Kultur*, Berlin–New York, s. 127–135.

mgr Patrycja Matusiak

(piśmiennictwo łacińskie)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Łacińska inskrypcja w kościele Mariackim w Katowicach*, „Meander” 60, s. 112–121.
- 2006, *Some Reflection Concerning the Usage of Liguamen in the Roman Cookery* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, t. 3, Katowice, s. 57–67.
- 2007, *Silius Italicus, Punica, I, 56-139* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, t. 4, Katowice, s. 84–88.

dr Tomasz Sapota

(piśmiennictwo łacińskie, magia i religia rzymska)

Książki

2001, *Magia i religia w twórczości Lucjusza Apulejusza z Madaury. Studium wpływów orientalnych w kulturze rzymskiej w drugim wieku naszej ery*, Kraków. (w druku), *Juvenalis*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *The magic and religion in works of Lucius Apuleius of Madaura. The impact of the Orient on the Roman literature of the second century A.D.*, „Eos” 86, s. 339–346.
- 2004, *Roman Prejudices against Jews* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, t. 1, Katowice, s. 43–51.
- 2006, *Multicultural Character of Apuleius' Writings* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, t. 3, Katowice, s. 68–78.
- 2007, *Reading Juvenal's Satires* [w:] (red.) A. Kucz, A. Malina, *Ethos and Exegesis*, Katowice, s. 69–74.
- 2008, *A Note on the Speaker in Juvenal's Satires* [w:] (red.) T. Aleksandrowicz, *Scripta Classica*, t. 5, Katowice, s. 75–77.

prof. UŚ dr hab. Józef Sieroń

(filozofia grecka i rzymska)

Książki

- 1994, *Inspiracje filozoficzne w twórczości Wergiliusza*, Katowice.
- 2003, *Status jednostki i państwa w greckiej polis w świetle filozofii Sokratesa, Platona i Arystotelesa*, Katowice.
- 2005, *Pojęcie szczęścia i przyjaźni w literaturze i filozofii starożytnej*, Katowice.
- 2007, *Problem cierpienia w literaturze i filozofii starożytnej Grecji. Zagadnienia wybrane*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *Pojęcie szczęścia i przyjaźni w filozofii Arystotelesa* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, t. 1, Katowice, s. 30–42.
- 2006, *Pojęcie cierpienia w „Dziejach” Herodota*, „Nowy Filomata” 3, s. 163–178.

dr Anna Szczepaniak

(metryka grecka)

Książki

(w druku), *Bacchylides' Dactylo-Epitrates against the Background of Early Greek Colometry*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2004, *Asynarteton, asynartetyczny, synartezja*, „Eos” 91, s. 313–344.

2006, *Bacchylides' Dactylo-Epitrates against the Background of Early Greek Colometry*, „Eos” 93, s. 359–367.

2008, „*The Ill-fated Mother*” – *In the Margin of Bacchyl. 5. 136–142 M* [w:] (red.) T. Aleksandrowicz, *Scripta Classica*, t. 5, Katowice, s. 19–23.

dr Łukasz Tofilski

(językoznawstwo klasyczne)

Książki

2006, *Modalność w epinikiach Pindara*, Katowice.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2002, *Modality in Pindar's odes. Study of pragmatic-systematic functions of AN/KE(N) particle with the optative in the main clause in Greek*, „Eos” 89, s. 353–356.

2005, *On Studies in Some Systematic and Interpretational Aspects of Greek Syntax – Modus Potentialis* [w:] (red.) T. Sapota, *Scripta Classica*, t. 2, Katowice, s. 83–95.

2007, *In search of lost meanings. Towards a methodology of the pragmatics of ancient texts* [w:] (red.) A. Kucz, A. Malina, *Ethos and Exegesis*, Katowice, s. 21–32.

6. KIELCE

6.1. Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

6.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: ul. Żeromskiego 5, 25-369 Kielce

e-mail / website: Instytut.Historii@ujk.kielce.pl / <http://www.ujk.edu.pl/ihis/>

tel. (41) 349 73 22 / (41) 349 73 07

6.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

W utworzonym w 1969 r. Wyższym Studium Nauczycielskim (WSN) w Kielcach prowadzono zajęcia z historii starożytnej. Wkrótce po przekształceniu WSN w Wyższą Szkołę Pedagogiczną im. Jana Kochanowskiego (1976 r.) powołano do życia Instytut Historii. W jego strukturze znalazł się Zakład Historii Starożytnej zorganizowany przez dra L. Owczarka (uczeń prof. Eugeniusza Konika z Uniwersytetu Wrocławskiego). Dr Owczarek specjalizuje się w historii i archeologii Tracji oraz rzymskiej Anatolii (rozprawa doktorska pt. *Rzym a barbarzyńcy nad Dolnym Dunajem w pierwszej połowie III wieku*; przekład książki D. Danova, *Trakowie*, 1987). Przygotował również trzytomowy wybór źródeł dla studentów historii (*Grecja*, 1988; *Cesarstwo rzymskie*, 1986; *Rzym od czasów najdawniejszych do upadku republiki*, 1987). W latach 1981-1998 w Zakładzie pracowała ponadto historyk, dr J. Drażyk, której zainteresowania badawcze obejmowały dzieje Etrusków, archeologię Małopolski, status kobiet w społeczeństwie rzymskim oraz wizerunek dzieci w antycznej literaturze i sztuce (rozprawa doktorska pt. *Ziemia dzisiejszej Małopolski a Imperium Rzymskie*). Od 1983 do 1990 r. Zakładem kierował prof. E. Konik, filolog klasyczny i archeolog, absolwent Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie, uczeń m. in. S. Witkowskiego, R. Gansińca i E. Bulandy. Prof. Konik zasłynął jako badacz starożytnego Śląska (*Śląsk starożytny a imperium rzymskie* 1965). W latach 80. XX w. opublikował zaopatrzone w komentarz przekład *Wojen hiszpańskiej (BH)*, *afrykańskiej (BAfr.)* i *aleksandryjskiej (BAL.)* i rozpoczął prace nad tłumaczeniem *Wojny galijskiej* Cezara (1978).

Od 1987 r. zatrudniona jest w Zakładzie dr K. Ryszewska, historyk i archeolog, specjalistka w zakresie archeologii średniowiecznej (ceramika, architektura przedromańska, historia badań archeologicznych). Od 1987 do 1997 r. w Zakładzie pracował mgr M. Kułak, który zajmował się Aleksandrem Wielkim, a zwłaszcza jego wyprawą do Indii.

Kolejnym kierownikiem Zakładu był prof. E. Dąbrowa, dobrze znany historyk z Uniwersytetu Jagiellońskiego (1990-1997). Prof. S. Cinal z Uniwersytetu Jagiellońskiego, lingwista i specjalista w dziedzinie studiów porównawczych w zakresie religii, kierował Zakładem od 1999 do 2002 r. W kręgu jego zainteresowań badawczych znajdowały się studia semickie (języki, religia, kultura; Ugarit, Qumran, *Biblia Żydowska*, zaratusztrianizm) (rozprawa doktorska: *Ba'al z Ugarit i inni bogowie burzy starożytnej Syrii i Palestyny* 1997). W 2003 r. w Zakładzie została zatrudniona dr L. Kostuch, której zainteresowania badawcze skupiają się na dziejach religii rzymskiej (kult zwierzęcy), starożytnej wojny i bóstw wojennych w literaturze i sztuce. Dr S. Orzechowski, historyk i archeolog, zajmuje się starożytną metalurgią na terenach *Barbaricum* i Galii oraz problematyką ekonomii i środowiska w okresie wpływów rzymskich. Zatrudniona od 2004 r. dr K. Twardowska, historyk Bizancjum, specjalizuje się w dziejach politycznych, społecznych i kulturalnych wschodnich prowincji rzymskich w V wieku.

Od 2008 r. kierownikiem Zakładu jest dr hab. T. Polański, prof. UJK, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczeń J. Śliwy (archeologia Wschodu), S. Stabryły (literatura łacińska), R. Turasiewiczza (literatura grecka), A. Zaborskiego (starożytne języki semicko-afrykańskie).

6.1.1.2. Aktualny skład osobowy

6.1.1.2.1. Kierownik

prof. UJK dr hab. Tomasz Polański Polanski27@yahoo.com /
www.ujk.kielce.pl

6.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci:

dr Lucyna Kostuch
dr Katarzyna Ryszewska

dr Kamilla Twardowska
dr Szymon Orzechowski

6.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Lucyna Kostuch

(wojskowe funkcje bóstw greckich i rzymskich, symbolika wojskowa w antycznej literaturze i ikonografii, sakralne funkcje zwierząt według Greków i Rzymian)

Książki

2003, *Wyobrażenia androgeniczne w wierzeniach przedchrześcijańskich kręgu śródziemnomorskiego*, Kielce.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2004, *Formy obecności bóstw opiekuńczych wojny w militarnych przedsięwzięciach starożytnego świata Grecji i Rzymu* [w:] (red.) J. Drabina, *Religie a wojna i terroryzm*, „Studia Religiologica”, 36, s. 37-64.

2006, *Militarne funkcje węża w kulcie Ateny* [w:] (red.) L. Kostuch, K. Ryszewska, *Zwierzę jako sacrum w pradziejach i starożytności*, Kielce, s. 33-44.

2006, *Das Androgyne Gleichgewicht der Kräfte in der Vorstellungswelt der Mittelmeervölker*, „Parerga. Międzynarodowe Studia Filozoficzne”, 1, s. 53-61.

2006, *Sakralny charakter węża jako symbolu walki w kulturze antycznego świata*, „Rocznik Teologiczny ChAT” 48, 1-2, s. 165-178.

2007, *Kilka uwag o wyprawie Amazonek na Attykę* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 115-121.

2008, *The philosophy of arms. Weaponry in the minds of the Ancient Greeks*, „Parerga. Międzynarodowe Studia Filozoficzne”, 3.

2009, *Cleopatra's Snake or Octavian's? The Role of the Cobra in the Triumph Over the Egyptian Queen*, „Klio”, 91, 1.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2006, [współred.] *Zwierzę jako sacrum w pradziejach i starożytności*, t. 1-2, Kielce.

dr Szymon Orzechowski

(starożytne hutnictwo żelaza na obszarze kultury przeworskiej ze szczególnym uwzględnieniem regionu Gór Świętokrzyskich oraz rzymskiej Galii; okres wpływów rzymskich w Małopolsce, zagadnienia osadnicze, gospodarcze i przyrodnicze; archeometalurgia – badania eksperymentalne nad rekonstrukcją procesu redukcji żelaza w piecach kotlinkowych)

Książki

2007 *Zaplecze osadnicze i podstawy surowcowe starożytnego hutnictwa świętokrzyskiego*, Kielce.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991, *Próba rekonstrukcji stanu zalesienia północno-wschodnich obrzeży Łysogór w okresie wpływów rzymskich – przyczynek do poznania środowiskowych warunków rozwoju świętokrzyskiego okręgu hutniczego*, „Acta Archaeologica Carpathica”, t. 30, s. 167-186.
- 1992, *Domniemany skarb monet rzymskich ze Starachowic*, „Wiadomości Numizmatyczne” 36, z. 3-4, s. 149-154.
- 1994, *La sidérurgie ancienne dans les Montagnes Sainte-Croix, contexte naturel et humaine* [w:] (red.) M. Mangin, *La sidérurgie ancienne de L'Est de la France dans son contexte européen*, Paris, s. 351-361.
- 1995, [współaut.] *La sidérurgie ancienne et l'exploitation minière dans les Montagnes Sainte-Croix (Petite Pologne). I. Bilan des recherches 1955-1990*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 21/1, s. 203-224.
- 1996, *Sozial-wirtschaftliche Aspekte der frühgeschichtlichen Eisenverhüttung im Heilig-Kreuz-Gebirge (Św. Krzyż-Gebirge)* [w:] (red.) Z. Woźniak, *Kontakte längs der Bernsteinstrasse (zwischen Caput Adriae und den Ostseegebieten) in der Zeit um Christi Geburt*, Kraków, s. 317-338.
- 1996, [współaut.] *Ewidencja stanowisk żużla żelaznego z okresu wpływów rzymskich na obszarze świętokrzyskiego okręgu hutniczego – uwagi do metodyki badań* [w:] *Archeologiczne Zdjęcie Polski – metoda i doświadczenia. Próba Oceny*, „Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków”, t. 95, seria B, Warszawa, s. 177-191.
- 1996, *La sidérurgie ancienne et l'exploitation minière dans les Montagnes Sainte-Croix (Petite Pologne) II. Ateliers, habitat, chronologie*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 22/1, s. 327-373.
- 1998, *La sidérurgie ancienne et l'exploitation minière dans les Montagnes Sainte-Croix (Petite Pologne) III Archeometrie et histoire: les Montagnes Sainte-Croix et les*

- régions productives européennes (fin de l' Age de fer – début du Moyen Age), „Dialogues d'Histoire Ancienne” 24/1, s. 138-193.*
- 1998, *Miecz rzymski z cmentarzyska w Starachowicach, woj. kieleckie. Kontekst archeologiczny odkrycia* [w:] *Corpus der Romischen Funde im europaischen Barbaricum. Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski*, Suplement t. 1, Warszawa, s. 53-64.
- 1999, *Chronologie de la metallurgie ancienne dans les Montagnes Sainte-Croix (Pologne) vue a travers les recherches sur l'habitat*, „Pallas” 50/2, s. 405-418.
- 1999, [współaut.] *Paleometallurgie A Mleiha: une premier approche* [w:] (red.) M. Mouton, *Mleiha I Environnement, strategies de subsistance et artisanats*, Lyon-Paris, s. 171-190.
- 2000, *Zespół cmentarzysk i bogatych depozytów monetarnych z doliny rzeki Kamiennej a zagadnienie chronologii starożytnego hutnictwa świętokrzyskiego* [w:] (red.) K. Bracha, St. Wiech, *Między Wisłą a Pilicą. Studia i Materiały do Dziejów Kielecczyzny*, t. 2, Kielce, s. 35-61.
- 2000, *Łysa Góra i jej miejsce w złożonym układzie osadniczym świętokrzyskiego okręgu hutniczego- zagadnienie ośrodka kultowego w starożytności* [w:] (red.) ks. Daniel Olszewski, R. Gryz, *Klasztor na Świętym Krzyżu w polskiej kulturze narodowej*, Kielce, s. 31-48.
- 2002, *Zaplecze surowcowe starożytnego hutnictwa świętokrzyskiego – złoża rud żelaza i potencjalne rejonny ich wydobycia* [w:] (red.) A. Grodzicki, M. W. Lorenc, *Uczniowie Agricoli – Tradycje górnicze w Polsce i Czechach*, Jelenia Góra, s. 45-64.
- 2002, *Zaplecze osadnicze starożytnego okręgu hutniczego w Górach Świętokrzyskich i jego relacje ze strefa produkcyjną* [w:] (red.) S. Orzechowski, *Hutnictwo świętokrzyskie oraz inne centra i ośrodki starożytnej metalurgii żelaza na ziemiach polskich*, Kielce, s. 27-43.
- 2003, *Rudki – eine Eisenerzgrube der römischen Kaiserzeit* [w:] (red.) R. Muller, *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, Band 25, Berlin – New York, s. 406-409.
- 2004, [współaut.] *Żuźle mączkowate ze starożytnego centrum hutniczego w Górach Świętokrzyskich*, „Hutnik” 71/10, s. 512-517.
- 2006, *Wyniki najnowszych badań na stanowiskach osadniczych i produkcyjnych świętokrzyskiego centrum hutniczego* [w:] (red.) S. Orzechowski, I. Suliga, *50 lat badań nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim. Archeologia – Metalurgia – Edukacja*, Kielce 2006, s. 33-73.
- 2006, [współaut.] *Mines et métallurgies en Gaule à la fin de l'âge du fer à l'époque romaine* [w:] (red.) D. Paunier, *Celtes et Gaulois. l'Archéologie face à l'histoire*, Lausanne, s. 131-162.

- 2007, „Czarna metalurgia“ w Galii przed podbojem rzymskim. Zarys problematyki, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej“, 3-4, s. 235-259.
- 2007, [współaut.] *Materials for analysis of post-reduction stages of metallurgical processing at the ancient iron production site at the Góry Świętokrzyskie (Holy Cross Mountains)* [w:] (red.) B. Cauuet, *Orfèvres et forgerons. L'approche expérimentale en archéologie minière et métallurgique*, Paris.
- 2008, (w druku) *The region of iron: the Przeworsk Culture iron producing centre in Barbaricum* [w:] (red.) P. i S. Cerw, *Early ironworking in Europe II. Archaeology and experiment*, Plas Tan y Bwlch.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2002, *Hutnictwo świętokrzyskie oraz inne centra i ośrodki starożytnej metalurgii żelaza na ziemiach polskich*, Kielce.
- [współred.], *W świętokrzyskiej kuźni Hefajstosa*, Kielce.
- 2006, [współred.], *50 lat badań nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim, Archeologia – Metalurgia – Edukacja*, Kielce.

prof. UJK dr hab. Tomasz Polański

(historia Grecji i Wschodu, sztuka w literaturze, teoria i praktyka przekładu – greka, łacina, hebrajski, koptyjski; orientalizm w kulturze grecko-rzymskiej; opór Wschodu wobec dominacji grecko-rzymskiej; propaganda rzymska w okresie cesarstwa; Egipt ptolemejski i rzymski, chrześcijański Wschód – problematyka grecka, syryjska i koptyjska; szkoła retoryczna w Gazie; sztuka chrześcijańska w literaturze Wschodu; źródła greckie, syryjskie i koptyjskie od IV do VII w.)

Książki

- 1998, *Oriental Art in Greek Imperial Literature*, BAC 36, Trier.
- 2002, *Ancient Greek Orientalist Painters. The Literary Evidence*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Jerome as a Translator of Hebrew Poetry. I. Grammar and Lexicography*, „Grazer Beiträge“ 18, s. 155-170.
- 1993, *Jerome as a Translator of Hebrew Poetry. II. Poetics*, „Grazer Beiträge“ 19, s. 173-187.

- 1992, *The Imperial Propaganda and Historical Tradition according to a Selection of Coins from the Collection of Augustine Czartoryski. I. The Fides-Concordia Group*, „Studies in Ancient Art and Civilization” 4, s. 47-57.
- 1992, *The Imperial Propaganda and Historical Tradition... II. The Image of Success in the Foreign and Interior Policy of the Emperor*, „Studies in Ancient Art and Civilization” 5, s. 45-58.
- 1992, *Translation Technique in the Septuagint. Selected Problems in the Song of Songs*, „Eos” 80, s. 233-243.
- 1997, *Greeks and Peoples of the Orient in the Distorting Mirrors of Mutual Misunderstanding*, „Studies in Ancient Art and Civilization” 8, s. 33-46.
- 1997, *Between Snobbery and Alienation. Oriental Art Description in the Greek Imperial Literature – A Mirror of East – West Relations*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 25, Kraków, s. 70-88.
- 1998, *Is It or Is It Not Lucian's? An Art Historian's Supplement to the Controversy over the Authorship of the Syrian Goddess*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 27, Kraków, s. 161-186.
- 1999, *Oriens militans: The Extremist Traditionalist Movements in the Provincial Populace of the Ptolemaic Egypt and their Ideology*, „Studies in Ancient Art and Civilization” 9, s. 23-48.
- 2000, *The peoples of Syria and Canaan in the Theban Private Tomb Painting. The Scenes of Tribute* [w:] (red.) K. Ciałowicz, J. Ostrowski, *Les civilisations du bassin méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, Kraków, s. 193-210.
- 2001, *The Persian Warriors in the Poecile Marathon Painting* [w:] Festschrift R. Turasiewicz, „Classica Cracoviensia” 6, s. 231-256.
- 2002, (Rec.) K. Noethlichs, *Die Juden im christlichen Imperium Romanum (4.-6. Jahrhundert)*, Berlin 2001, „Grazer Beiträge” 21, s. 234-236.
- 2003, *Oriens militans. Liberation Movements in Ptolemaic Egypt* [w:] *International Conference on Freedom and its Limits in Ancient World*, „Electrum” 9, Kraków, s. 75-85.
- 2004, *Konflikt Wschodu i Zachodu w historiografii greckiej od Herodota do Prokopiusza z Cezarei*, „Vox Patrum” 23/44-45, s. 329-351.
- 2004, *Lycophron's Alexandra: Loan Words, Sacred Idols and Prophetic Writings. Oriental Mimesis in the Alexandra of Lycophron*, „Folia Orientalia” 40, s. 233-257.
- 2005, *Two Persian Princesses in the Paintings of the Greek Orientalists*, „Grazer Beiträge” 24, s. 197-210.
- 2006, *The Boukoloï Uprising, Or How the Greek Intellectuals Falsified Oriental History* [w:] (red.) J. Styka, *Violence and Aggression in the Ancient World*, „Classica Cracoviensia” 10, s. 149-164.

- 2006, *Literalism and Paraphrase as a Means of Preservation of Religious Textual Authority in the Coptic, Greek and Latin Asclepius' Apocalypse* [w:] (red.) C. Galewicz, *Texts of Power and the Power of Text. Readings in Textual Authority Across History and Cultures*, Kraków, s. 87-98.
- 2006, *Boukoloï Banditry: Greek Perspectives on Native Resistance*, „Grazer Beiträge” 25, s. 229-248.
- 2007, *The Three Young Men in the Furnace and the Art of Ecphrasis in the Coptic Sermon by Theophilus of Alexandria*, „Studies in Ancient Art and Civilisation” 10, s. 79-100.
- 2008, *Paintings, Mosaics, Icons. A Syriac Hymn on the Cathedral of Edessa*, „Folia Orientalia” 45, s. 199-225.

dr Katarzyna Ryszewska

(historia badań archeologiczno-architektonicznych w Polsce; dzieje badań archeologicznych na Kielecczyźnie w XIX i pierwszej połowie XX wieku, ceramika naczyniowa użytkowana w polskich klasztorach średniowiecznych)

Książki

- 2001, *Późnośredniowieczna ceramika naczyniowa z opactwa benedyktynów w Mogilnie*, Kielce.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1990, *Badania archeologiczno-architektoniczne budownictwa przedromańskiego w Polsce*, Cz. I [w:] (red.) J. Chudziakowa, *Z badań nad średniowieczną architekturą Kujaw i Wschodniej Wielkopolski*, „Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków”, Seria B, t. 86, Warszawa, s. 7-30.
- 1995, *Badania archeologiczno-architektoniczne budownictwa przedromańskiego w Polsce*, Cz. II (1945-1980), „Acta Universitatis Nicolai Copernici: Archeologia” 23, s. 85-139.
- 2002, *Z dziejów badań archeologicznych na Kielecczyźnie w XIX wieku*, „Rocznik Świętokrzyski: Seria A – Nauki Humanistyczne”, t. 27, s. 27-37.
- 2003, *Badania archeologiczne na obszarze guberni kieleckiej i radomskiej w końcu XIX i na początku XX wieku*, „Almanach Historyczny” 5, s. 185-210.
- 2005, *Technologia wykonania naczyń ceramicznych użytkowanych w polskich klasztorach w okresie późnego średniowiecza*, „Almanach Historyczny” 7, s. 41-55.
- 2006, *Amatorskie badania archeologiczne na obszarze międzyrzecza Wisły i Pilicy (do 1918 roku)* [w:] (red.) U. Oettingen, *Kielczanie w życiu miasta i regionu w XIX i XX wieku*, Kielce, s. 81-94.

- 2007, *Udział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w badaniach i gromadzeniu zabytków archeologicznych na ziemiach międzyrzecza Wisły i Pilicy do 1939 r.*, „Między Wisłą a Pilicą”, t. 6, s. 147-158.
- 2007, *Kuchenne naczynia ceramiczne używane w średniowiecznych polskich klasztorach*, „Almanach Historyczny” 9, s. 35-46.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2006, [współred.] *Zwierzę jako sacrum w pradziejach i starożytności. Zbiór studiów*, t. 1-2, Kielce.

dr Kamilla Twardowska

(historia polityczna, społeczna i kulturalna wschodniej części cesarstwa w V w.)

Książki

- 2006, *Kobiety a władza. Cesarzowe bizantyńskie II poł. V w. po Chr.*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *U boku męża-kilka sylwetek mało znanych cesarzowych z późnego cesarstwa rzymskiego*, „Nowy Filomata” 4, s. 293-300.
- 2000, *Jan i Eudoksja*, „Nowy Filomata” 3/100, s. 201-206.
- 2007, *Słów kilka o cesarzowej Zenonis*, „Almanach Historyczny” 9, s. 27-33.
(w druku), *Cesarzowa Eudoksja-córka Ewy*, „Almanach Historyczny”.
(w druku), *Melania Młodsza późnoantycznym wzorem świętości*, „Almanach Historyczny”.
(w druku), *Męczeństwo św. Cypriana autorstwa cesarzowej Atenais-Eudokii*, „Studia Litteraria”, Kraków.
(w druku), *Żywoć Marii/Marinosa przykładem wczesnochrześcijańskiej pokory*, „Nowy Filomata”.

6.1.2. Zakład Historii Powszechnej do XIX wieku i Historii Historiografii, Instytut Historii, Wydział Filologiczno-Historyczny, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego Filia w Piotrkowie Trybunalskim

adres: ul. J. Słowackiego 114/118, 97-300 Piotrków Trybunalski

e-mail / website: e-mail: ih@unipt.pl

tel. (44) 732 74 63 lub (44) 732 74 00 wew. 243

6.1.2.1. Historia i zakres badawczy jednostki

6.1.2.2. Aktualny skład osobowy jednostki

6.1.2.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Edward A. Mierzwa

6.1.2.2.2.. Pracownicy i doktoranci

prof. Serhiy Sharypkin

dr Jacek Bonarek

dr Patrycja Jakóbczyk-Adamczyk

dr Artur MękarSKI

6.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. Serhiy Sharypkin

(dzieje kultury antycznej; cywilizacja egejska epoki brązu; geografia starożytna; teoria przypadków języka greckiego (aktualny projekt – łacińska terminologia medyczna)

Książki

2000, [współaut.] *Współczesna łacińska medyczna terminologia. Podręcznik dla studentów*, Lwów (w języku ukraińskim).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2000, *Dialekt mykeński jako stan językowy interpretowany* [w:] (red.) *Zarządzenie i edukacja. Księga pamiątkowa jubileuszu Księdza Infułata Mieczysława Józefczyka*, Warszawa, s. 299-317.

2000, *Instrumentalis Mycenaeus – Versuch einer Metatheorie*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 1, s. 25-36.

2000, *Locativus separativus w tekstach mykeńskich* [w:] *Grecja mykeńska a Grecja klasyczna*, Warszawa-Olsztyn, s. 35-44.

2001, *La disparition de l'instrumental en grec*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 3, s. 35-41.

- 2002-2003, *Instrumental-Ablative or Separative Locative*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, s. 91- 107.
- 2004, *Platońska legenda o Atlantydzie w świetle antycznych źródeł historycznych*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 6, s. 3-25.
- 2005, *W sprawie źródeł platońskiej legendy o Atlantydzie* [w:] (red.) R. Sajkowski, „*Religia i polityka w świecie starożytnym*” (Materiały konferencji naukowej, Ostróda 21-23.X.2001), Ostróda, s. 45-56.
- 2006, *Nc 4408 and the Mycenaean case syntax.*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 6, s. 107-121.
- 2006, *Professor Solomon Lurye*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 6, s. 137-142.
- 2005, *Wyspa Santoryn – Pompeje świata egejskiego*, „Ostródzki Przegląd Historyczny” 1, s. 12-20.
- 2007, *Accusativus treści języka starogreckiego*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7.
- 2007, [Rec.]: Carlo Consani, *Sillabe e sillabari. Fra competenza fonologica e pratica scrittoria, Alessandria 2003*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7.
- 2008, *Accusativus w języku Homera* [w:] (red.) A. Marchewka, *Rem acu tangere*. *Studia interdyscyplinarna ad Linguam et Litteras Graecorum Antiquorum pertinentia . Materiały z konferencji naukowej “Teoria i praktyka – współczesne metody badań nad językiem i literaturą grecką” Gdańsk 23-25 października 2006 roku*, Gdańsk, s. 29-41.
- 2008, *Irrelevant Phonetic Features and the Rules of the Linear B Script*, “Pasiphae. Rivista di filologia e antichità egee” 2, s. 735-752.
- 2008, *Kaukaz w historiografii rzymskiej I w. n.e.* [w:] *Kaukaz w stosunkach międzynarodowych. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, Piotrków Trybunalski, s. 21-34.
- 2009, *Historia i mitologia w dziele Pomponiusza Meli „De chorographia” (I w. n.e.)*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 10, s. 143-152.
- 2009, *W sprawie motywów geograficznych w poezji rzymskiej epoki pryncypatu* [w:] (red.) R. Sajkowski, M. Wolny, *Grecja – Kartagina – Rzym*, t. 1, Olsztyn, s. 85-111.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2007, [wstęp do] J.W. Otkupszczikow, *Dysk z Fajstos*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7.

Przekłady autorów współczesnych

- 1998, E. Spathari, S. K. Petropolu. *Korynt – Mykeny – Nauplia – Tiryns – Epidauros*. Ateny, „Olympic Color”, Ioannis Decopoulos.
- 2001, N. Marinatos. *Santoryn. Słońce i lawa. Przewodnik historyczno-archeologiczny*, Ateny.
- 2002, S. Logiadou-Platonos. Knossos. *Cywilizacja minojska. Przewodnik archeologiczno-turystyczny*, Ateny.

7. KRAKÓW

7.1. Uniwersytet Jagielloński

7.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: ul. Studencka 3, 31-116 Kraków

(adres do korespondencji: Instytut Historii UJ, ul. Gołębia 13, 31-007 Kraków)

e-mail / website: historia@argo.hist.uj.edu.pl / <http://jazon.hist.uj.edu.pl/ih/>

tel. (12) 422 10 33 w. 1242 / 1243 / 1456

7.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Początki Zakładu Historii Starożytnej UJ sięgają 1921 roku, kiedy podjęto decyzję o powołaniu do życia *Seminarium Historiae Antiquae*. Seminarium to rozpoczęło działalność w 1922 r., z chwilą powołania na jego kierownika prof. Ludwika Piotrowicza. W 1945 r. seminarium zostało reaktywowane pod nazwą Zakład Historii Starożytnej. Na jego kierownika powołany został prof. L. Piotrowicz. Pełnił on tę funkcję aż do 1957 r. Kolejnymi kierownikami Zakładu Historii Starożytnej UJ byli: prof. prof. Józef Wolski (1957-1980) i Aleksander Krawczuk (1980-1988). Obecnie funkcję tę (od 1988) sprawuje prof. Edward Dąbrowa. Badania prowadzone w Zakładzie koncentrują się na dziejach Grecji, historii świata hellenistycznego oraz Rzymu w dobie republiki i wczesnego cesarstwa. Zakład składa się z 4 pracowników: prof. Edward Dąbrowa, dr Sławomir Sprawski, dr Tomasz Grabowski oraz dr Maciej Piegdoń. Publikacje Zakładu: seria „Electrum” (redaktor serii: E. Dąbrowa) – opublikowanych 17 tomów (2010); seria „Mediterraneum” (redaktor serii: S. Sprawski) – opublikowanych 6 tomów (2009); seria „Notos. Studia Antiqua et Byzantina” (redaktor serii: S. Sprawski) – opublikowane 2 tomy (2009)

7.1.1.2. Aktualny skład osobowy

7.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Edward Dąbrowa, uwdabrow@cyf-kr.edu.pl

7.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Tomasz Grabowski grabo.t@wp.pl

dr Maciej Piegdoń piegdon@o2.pl

dr hab. Sławomir Sprawski ssprawski@gmail.com

7.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Edward Dąbrowa

(historia Iranu w epoce Arsacydów; dzieje Bliskiego Wschodu w epoce hellenistycznej i rzymskiej; rzymska wojskowość okresu republiki i wczesnego cesarstwa)

Książki (wybór)

1983, *La politique de l'Etat parthe l'égard de Rome – d'Artaban II à Vologèse I (ca 11- ca 79 de n.è.) et les facteurs qui la conditionnaient*, Kraków.

1988, *Gaugamela 331 p.n.e.*, Warszawa.

1990, *Rozwój i organizacja armii rzymskiej (do początku III wieku n.e.)*, „Filomata” (Zeszyt specjalny – 3), Kraków.

1993, *Legio X Fretensis. A Prosopographical Study of its Officers (I-III c.A.D.)*, „Historia-Einzelschriften”, Heft 66, Stuttgart.

1996, *Templum gentis Flaviae – pomnik polityki dynastycznej Domicjana.*, „Xenia Posnaniensia” 15, Poznań.

1998, *The Governors of Roman Syria from Augustus to Septimius Severus*, „Antiquitas”, Reihe I, Bd. 45, Bonn.

2010, *The Hasmoneans and their State. A Study in History, Ideology, and the Institutions*, (Electrum, t. 16), Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1981, *Les rapports entre Rome et les Parthes sous Vespasien*, „Syria” 58, [1983], s. 187-204.

1984, *Vologèse Ier et l'Hyrcanie*, „Iranica Antiqua” 19, s. 141-147.

- 1984, *Le programme de la politique en Occident des derniers Arsacides. Essai de reconstitution*, „Iranica Antiqua” 19, s. 149-165.
- 1985, *Un aspect peu connu de la politique de Rome à l'égard du Bosphore sous le règne d'Auguste*, XVe Conférence Internationale d'Études Classiques „Eirene”, Nesebar [„Thracia”, 7 (1985)], s. 79-83.
- 1985, *Ala Flavia Agrippiana et ala Flavia Agrippiana*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 59, s. 227-233.
- 1986, *L'attitude d'Orode II à l'égard de Rome de 49 à 42 de n.è.*, „Latomus” 45, s. 119-125.
- 1986, *Cohortes Ituraeorum*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 63, s. 221-230.
- 1987, *Les premiers „otages” parthes à Rome*, „Folia Orientalia” (Kraków) 24, s. 63-71.
- 1986, *The Frontier in Syria in the First Century A.D.* [w:] (red.) Ph. Freeman, D. Kennedy, *The Defence of the Roman and Byzantine East. Proceedings of a colloquium held at the University of Sheffield in April 1986*, Oxford, s. 93-108.
- 1989, *Les héros de luttes politiques dans l'Etat parthe dans la première moitié du Ier siècle de notre ère*, „Iranica Antiqua” 24, s. 311-322.
- 1989, *Roman Policy in Transcaucasia from Pompey to Domitian* [w:] (red.) D. French, C. S. Lightfoot, *The Eastern Frontier of the Roman Empire. Proceedings of a colloquium held at Ankara in September 1988*, Oxford, s. 67-76.
- 1991, *Dromedarii in the Roman Army: A Note* [w:] (red.) V.A. Maxfield, M.J. Dobson, *Roman Frontier Studies 1989. Proceedings of the XVth International Congress of Roman Frontier Studies*, Exeter, s. 364-366.
- 1991, *Die Politik der Arsakiden auf dem Gebiet des südlichen Mesopotamiens und im Becken des Persischen Meerbusens in der zweiten Hälfte des I. Jahrhunderts n. Chr.*, „Mesopotamia” 26, s. 141-153.
- 1992, *Könige Syriens in der Gefangenschaft der Parther. Zwei Episoden aus der Geschichte der Beziehungen der Seleukiden zu den Arsakiden*, „Tyche” 7, s. 45-54.
- 1993, *La frontière orientale de l'Empire romain*, „Topoi” 3, s. 363-367.
- 1993, *Wer waren sie denn? Einige Bemerkungen am Rande einer Inschrift aus Palmyra* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, *Prosopographica*, Poznań, s. 53-62.
- 1994, *The bellum Commagenicum and the ornamenta triumphalia of M. Ulpius Traianus* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *The Roman and Byzantine Army in the East. Proceedings of a colloquium held at the Jagiellonian University, Kraków, in September 1992*, Kraków, s. 19-27.
- 1994, *Dall'autonomia alla dipendenza. Le città greche e gli Arsacidi nella prima metà del I secolo d.C.*, „Mesopotamia” 29, s. 185-198.
- 1995, *M. Paccius Silvanus Quintus Corelius Gallus Gargilius Antiquus et son cursus honorum* [w:] *Nunc de Suebis dicendum est. Studia archaeologica et historica G. Kolendo ab amicis et discipulis dicata*, Warszawa, s. 99-102.

- 1996, *The commanders of Syrian legions, 1st-3rd c. A.D.* [w:] D.L. Kennedy, *The Roman Army in the East*. ("Journal of Roman Archaeology". Supplementary Series-18). Ann Arbor, Michigan, s. 277-296.
- 1997, *The rivers in the defensive system of Roman Syria (from Augustus to Septimius Severus)* [w:] (red.) W. Groenman-van Waateringe, B.L. van Beek, W.J.H. Willems & S.L. Wynia, *Roman Frontier Studies 1995. Proceedings of the XVIth International Congress of Roman Frontier Studies*, Oxford, s. 109-111.
- 1998, *Zeugnisse zur Geschichte der parthischen Susiane und Elymais* [w:] (red.) J. Wiesehöfer, *Das Partherreich und seine Zeugnisse (Historia-Einzelschriften, Heft 122)*, F. Steiner Verlag, Stuttgart, s. 417-424.
- 1998, *Philhellen. Mithridate Ier et les Grecs* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Ancient Iran and the Mediterranean World*. Proceedings of an international conference in honour of Professor Józef Wolski held at the Jagiellonian University, Cracow, in September 1996, („Electrum” 2), Kraków, s. 35-44.
- 1996, *The Origin of the Templum Gentis Flaviae: a Hypothesis*, „Memoirs of the American Academy in Rome”, vol. 41, [1998], s. 153-161.
- 1999, *L'expédition de Démétrios II Nicator contre les Parthes (139-138 avant J.-C.)*, „Parthica” 1, s. 9-17.
- 1999, *Agricola et la Syrie (Tac. Agric. 40, 1-2)*, „Syria” 76, [2000], s. 177-180.
- 2000, *Legio III Gallica* [w:] (red.) Y. Le Bohec, C. Wolff, *Les légions de Rome sous le Haut-Empire. Actes du Congrès de Lyon (17-19 septembre 1998)*, Lyon, s. 309-315.
- 2000, *Legio X Fretensis* [w:] (red.) Y. Le Bohec, C. Wolff, *Les légions de Rome sous le Haut-Empire. Actes du Congrès de Lyon (17-19 septembre 1998)*, Lyon, s. 317-325.
- 2002, „... ostentasse Romana arma satis ...”. *The military factor in Roman-Parthian relations under Augustus and Tiberius* [w:] (red.) Ph. Freeman, J. Bennett, Z. T. Fiema & B. Hoffmann, *Limes XVIII. Proceedings of the XVIIIth International Congress of Roman Frontier Studies held in Amman, Jordan (September 2000)*, Oxford, vol. 1, s. 275-279.
- 2003, *Les colonies honoraires ou les colonies de vétérans ? Observations sur l'iconographie de quelques types de revers de monnaies coloniales* [w:] (red.) P. Defosse, *Hommages à Carl Deroux*, vol. 3 : *Histoire et épigraphie, Droit*, Bruxelles, s. 127-134.
- 2002, *The Hasmonean Kingship: Between Tradition and Hellenisation*, „Albright Institute of Archaeological Research. 2001-2002 Fellows' Reports” (*ASOR Newsletter*, vol. 52, 3), Fall, s. 6-7.
- 2003, *Les colonies et la colonisation romaine en Anatolie et au Proche-Orient (II-III s. après J.-C.): nouvelles observations*, „Electrum” 7, s. 71-82.

- 2003, *La colonisation romaine au Proche-Orient au IIe et IIIe s. apr. J.-C.: une question négligée* [w:] EPKOS. *Studi in onore di Franco Sartori, a cura del Dipartimento di Scienze dell'Antichità dell'Università di Padova*, Padova, s. 73-82.
- 2004, *Le uexillum sur les monnaies coloniales (IIe – IIIe s. après J.-C.)*, „Latomus” 63, s. 394-405.
- 2004, *De l'assujettissement à l'indépendance. Observations sur les relations entre les Séleucides et les Maccabées (de 152 à env. 114 av. J.-C.)*, „Electrum” 8, s. 67-84.
- 2004, *Roman Military Colonization in Anatolia and the Near East (2nd-3rd c. AD): the Numismatic Evidence* [w:] (red.) G. Salmeri, A. Raggi, A. Baroni, *Colonie romane nel mondo greco, (Minima epigraphica et papyrologica. Supplementa 3)*, Roma, s. 211-231.
- 2004, *Lupa Romana sur les revers des monnaies des villes d'Asie Mineure (II-III s. après J.-C.)* [w:] (red.) H. Heftner und K. Tomaschitz, *Ad Fontes! Festschrift für Gerhard Dobesch zum 65. Geburtstag am 15. September 2004 dargebracht von Kollegen, Schülern und Freunden*, Wien, s. 479-483.
- 2004, *Les Séleucides et l'Élymaïde*, „Parthica” 6, s. 107-115.
- 2005, *Les aspects politiques et militaires de la conquête parthe de la Mésopotamie*, „Electrum” 10, s. 73-88.
- 2005, *La legio III Gallica, la colonisation militaire et les Sévères* [w:] (red.) F. Beutler, W. Hameter, *“Eine ganz normale Inschrift” ... und ähnliches zum Gebrutstag von Ekkehard Weber. Festschrift zum 30. April 2005*, „Althistorisch-Epigraphische Studien“, Bd. 5, Wien, s. 35-43.
- 2006, *Religijne elementy w polityce Hasmoneuszy* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, *Religie świata śródziemnomorskiego*, „Portolana”, vol. 2, Kraków, s. 35-42.
- 2005, *The Hasmonean Monarchy in the Hellenistic Context. Some Observations*, „Electrum” 11, s. 159-169.
- 2005, *Les Grecs sous les drapeaux des Arsacides*, „Parthica” 7, s. 65-70.
- 2006, *Religion and Politics under the Hasmoneans* [w:] (red.) R. Rollinger, B. Truschnegg, *Altertum und Mittelmeerraum: Die antike Welt diesseits und jenseits der Levante. Festschrift für Peter W. Haider zum 60. Geburtstag*, Stuttgart, s. 113-120.
- 2006, *Marc Antoine, les Parthes et l'Arménie* [w:] (red.) G. Traina, *Studi sull'età di Marco Antonio, (Rudiae 18)*, Galatina, s. 343-352.
- 2006, *The Conquests of Mithridates I and the Numismatic Evidence*, „Parthica” 8, s. 37-40.
- 2007, *Samarie entre Jean Hyrcan et Antiochos IX Cyzicène*, „Mélanges de l'Université Saint-Joseph” 60, s. 447-459.
- 2007, *Naval Operations during Persian Expedition of Emperor Julian (363 AD)* [w:] (red.) A. S. Lewin, P. Pellegrini, *The Late Roman Army in the Near East from*

Diocletian to the Arab Conquest. Proceedings of a colloquium held at Potenza, Acerenza and Matera, Italy (May 2005), (BAR International Series – 1717), Oxford, s. 237-242.

- 2008, *The Statutes of the King and the Hasmoneans: A Note*, „Scripta Judaica Cracoviensia” 6, s. 7-13.
- 2009, *The Roman Army in Syria under Augustus and Tiberius* [w:] (red.) A. Morillo, N. Hanel & E. Martin, *Limes XX. Estudios sobre la Frontera Romana / Roman Frontier Studies*, vol. 2, Madrid, s. 997-1005.

dr Tomasz Grabowski

(historia Egiptu w okresie hellenistycznym)

Książki

- 2005, *Ptolemeusze i Rzym – przyjaźń czy zależność? Stosunki polityczne w latach 273-43 p.n.e.*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2001, *Egipt między Rzymem a Seleukidami na początku II w. p.n.e.*, „Przegląd Historyczny” 92, s. 393-404.
- 2004, *The Formation of the Kingdom of Cyrene at the end of the 2nd c. BC*, „Electrum” 8, s. 85-90
- 2005, *Interwencja rzymska pod Eleusis w 168 p.n.e.*, „Przegląd Historyczny” 96, s. 1-19
- 2006, *The Ptolemaic Policy towards Rome and Pontus during The First Mithridatic War*, „Electrum” 11, s. 191-198.
- 2007, *Ptolemeusze i Rzym w poł. II w. p.n.e.* [w:] (red) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 381-396.
- 2008, *Ptolemy's Military and Political Operations in Greece in 314–308 BC*, „Electrum” 14, s. 33-46.

dr Maciej Piegdon

(dzieje republiki rzymskiej w III-I w. p.n.e.; historia, archeologia i cywilizacja północnej Italii od czasów prehistorycznych po cesarstwo rzymskie – romanizacja; relacje Rzymu republikańskiego ze wschodnimi sąsiadami – państwami hellenistycznymi i ich spadkobiercami; etnogeneza różnych ludów Europy)

Książki

2009, *Galia Przedalpejska. Studia nad rzymską obecnością w północnej Italii w III-I w. p.n.e.*, („Notos. Scripta Antiqua et Byzantina” 1), Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2004, *Marcus Licinius Crassus in relation to the trial of Publius Claudius Pulcher in the year 61 BC*, „Electrum” 8, s. 91-104.

2004, *Podbój Galii Cisalpejskiej przez Rzym w III-II w p. Chr. Motywy, przebieg, konsekwencje*, „Nowy Filomata” 8/1, s. 55-62.

2004, *Caesar et Transpadani: ludność Galii Cisalpejskiej w polityce Gajusza Juliusza Cezara*, „Nowy Filomata” 8/4, s. 259-270.

dr hab. Sławomir Sprawski

(historia polityczna i społeczna Grecji od epoki archaicznej do wczesnohellenistycznej; dzieje Tessalii i Macedonii; wojskowość grecka; historiografia grecka)

Książki

1999, *Jason of Pherae. A Study on History of Thessaly 431-370 p.n.e.*, „Electrum” 3, Kraków.

2005, *Grecja starożytna* [w:] J. Bonarek, T. Czekalski, S. Sprawski, S. Turlej, *Historia Grecji*, Kraków, s. 11-242.

2009, *Tessalia. Tessalowie i ich sąsiedzi. Eozważania nad źródłami do dziejów regionu w okresie archaicznym*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1992, *Wojna święta w starożytnej Grecji. Problem terminologii*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici: Historia” 27, z. 254, Toruń, s. 43-49.

1995, *Tessalowie i bitwa pod Narthakion (394 r. p.n.e.)*, ZNUJ, Prace Historyczne zeszyt 117, Kraków, s. 11-20.

1996, *Ostatnia wyprawa Jazona z Feraj. Przyczynek do rozważań nad źródłami polityki Filipa II Macedońskiego wobec Grecji* [w:] *Studia Classica et Byzantina Alexandro Krawczuk Oblata*, Kraków, s. 25-46.

1998, *Miejsce Penestów w życiu politycznym i ekonomicznym starożytnej Tessalii* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, *Niewolnictwo i niewolnicy w Europie od starożytności po czasy nowożytne*, Kraków, s. 23-39.

- 1998, *Harmości spartańscy w Histiaia. Z dziejów stosunków Sparty z jej sojusznikami w latach 404-371*, „Res Historica” 5, s. 39-65.
- 2000, *Dynasteia i basileis. Arystokracja tessalska w okresie archaicznym i klasycznym*, „Electrum” 4, s. 73-94.
- 2002, *Ο Ιασονας των Φερων κατα τις αρχαιες πηγες*, „Thessaliko Hemerologio” 41, s. 209-218.
- 2003, *Phillip II and the Freedom of the Thessalians*, „Electrum” 9, s. 55-66.
- 2004, *Battle of Tegyra 375. Breaking Through and the Opening of the Ranks*, „Electrum” 8, s. 13-26.
- 2004, *Najazd Dorów i migracje plemion greckich w końcu II tysiąclecia p.n.e. Konstrukcja i dekonstrukcja obrazu* [w:] (red.) M. Salamon, J. Strzelczyk, *Wędrówka i etnogeneza w starożytności i średniowieczu*, Kraków, s. 55-73.
- 2004, *Were Lycophron and Jason Tyrants of Pherae? Xenophon on History of Thessaly* [w:] (red.) Ch. Tuplin, *Xenophon and his World. Papers from a conference held in Liverpool in July 1999*, „Historia Einzelschriften” 172, Stuttgart, s. 437-452.
- 2005, *All the Kings Men Thessalians and Philip II's Designs on Greece* [w:] (red.) D. Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman Histories*, Toruń, s. 31-49.
- 2005, Herodot, *Dzieje*, przekład S. Hammer, opr. R. Turasiewicz, B.N. seria II tom 252, Wrocław-Warszawa-Kraków [weryfikacja przekładu i przypisy].
- 2005, *Ο Αλεξανδρος των Φερων μια νεα προσεγγιση*, „Thessaliko Hemerologio” 48, s. 177-194.
- 2006, *Alexander of Pherae: infelix tyrant* [w:] (red.) S. Lewis, *Ancient Tyranny*. Edinburgh, s. 135-147.
- 2006, *Miejsce sanktuarium w Dodonie w życiu politycznym starożytnej Grecji w IV w i w początkach III w. p.n.e.*, „Portolana. Studia Mediterranea” 3, s. 43-54
- 2006, *Jason of Pherai, a leader of The Thessalians*, „ΥΠΕΡΙΑ” 4, s. 203-210.
- 2006, [rec.] Ivan Jordović: *Anfänge der Jüngerer Tyrannis. Vorläufer und erste Repräsentanten von Gewaltherrschaft im späten 5. Jahrhundert v. Chr.*, Bern / Frankfurt a.M. [u.a.]: Peter Lang 2005, „Sehepunkte” 6/10 [15.10.2006], <http://www.sehepunkte.de/2006/10/10345.html>
- 2007, *Wąwóz Tempe i jego militarne znaczenie* [w:] (red.) B. Berdowski, B. Błahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 137-149.
- 2008, *Leonnatus's Campaign of 322 BC*, „Electrum” 14, s. 9-31.
- 2008, *Writing Local History: Archemachus and his Euboika* [w:] (red.) J. Pigoń, *The Children of Herodotus: Greek and Roman Historiography and Related Genres*, Cambridge, s. 102-118.

- 2008, *Aristotle on the History of Euboea? Remarks on the Author of Peri Euboias (FGrH 423)*, "Journal of Classical Studies Matica srpska 10, s. 107-116.
- 2008, *Η Θεσσαλία στις αρχές του 4ου αιώνα π.χ.* 1ο, „Thessaliko Hemerologio” 54, s. 3-16.
- 2009, *Η Θεσσαλία στις αρχές του 4ου αιώνα π.χ.* 2ο, „Thessaliko Hemerologio” 55, s. 17-36.
- 2009, Philokrates (601) [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online, http://www.brillonline.nl/subscriber/entry?entry=bnj_a601
- 2009, Proxenos of Chalcis (425) [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online, http://www.brillonline.nl/subscriber/entry?entry=bnj_a425
- 2009, Archemachos of Euboea (424) [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online, http://www.brillonline.nl/subscriber/entry?entry=bnj_a424
- 2009, Nikomedes of Akanthos (772) [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online, http://www.brillonline.nl/subscriber/entry?entry=bnj_a772
- 2009, Balagros (773) [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online, http://www.brillonline.nl/subscriber/entry?entry=bnj_a773
- 2009, Anonymus (776) [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online, http://www.brillonline.nl/subscriber/entry?entry=bnj_a776

7.1.2. Zakład Historii Bizancjum, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: ul. Studencka 3, 31-116 Kraków

(adres do korespondencji: Instytut Historii UJ, ul. Gołębia 13, 31-007 Kraków)

e-mail / website: historia@argo.hist.uj.edu.pl / <http://jazon.hist.uj.edu.pl/ih/>

tel. (12) 422 10 33 w. 1242 / 1243 / 1456

7.1.2.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Zakład Historii Bizancjum, kontynuujący tradycje bizantynistyki krakowskiej (prof. Leon Sternbach) został utworzony w Instytucie Historii w 1985 r. Zatrudnia obecnie cztery osoby (2 profesorów, 2 doktorów). Prowadzi badania w zakresie historii późnego antyku i Bizancjum. Publikuje serię „Byzantina et Slavica Cracoviensia” (dotąd 5 tomów).

Badania pracowników dotyczą szeroko pojmowanych dziejów kultury późnoantycznej ze szczególnym uwzględnieniem środowisk pogańskich oraz relacji między państwem rzymskim i grupami mniejszości wyznaniowych. Drogim obszarem badawczym są studia nad stosunkami między cesarstwem

bizantyńskim a ludami „barbarzyńskimi” zwłaszcza Słowianami, trzecim numizmatyka późnoantyczna i bizantyńska.

Kontynuując dotychczasową tematykę pracownicy Zakładu rozszerzą w najbliższych latach badania o charakterze źródłowym, publikując prace analityczne na temat późnoantycznych kodyfikacji oraz historiografii wczesnobizantyńskiej.

Obok badań nad późnym antykiem i wczesnym Bizancjum (IV-VII w.) kontynuowane są w Zakładzie studia nad późniejszym dziejami cesarstwa wschodniego w VIII – XV w.

7.1.2.2. Aktualny skład osobowy jednostki

7.1.2.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Maciej Salamon

7.1.2.2.2.. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Maria Dzielska

dr Michał Stachura

dr Stanisław Turlej

7.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Maria Dzielska

(kultura hellenistyczna, Aleksandria, religia i teologia)

Książki

1986, *Apollonius of Tyana in Legend and History*, Roma.

1995, *Hypatia of Alexandria*, Cambridge Mass.-London (Praca wydana w jęz. greckim (Ateny 1997), tureckim (Stambuł 1999), koreańskim (Seul 2002), hiszpańskim (Madryt 2003), tajskim (Bangkok 2005)).

2005, *Pseudo-Dionizy Areopagita, Pisma Teologiczne. Hierarchia niebiańska, Hierarchia kościelna, Imiona boskie, Teologia mistyczna, Listy*, wyd. 2 poprawione, Kraków.

2006, *Hypatia z Aleksandrii*, Wyd. 2 poprawione, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1971, *Les idées politiques dans la morale stoïcienne de Marc-Aurèle*, „Eos” 59, s. 241-254.
- 1976, *La participation du milieu d’Alexandrie à la discussion sur l’idéal du souverain dans les deux premiers siècles de l’Empire Romain*, „Eos” 64, s. 43-58.
- 1987, *Fragment de l’histoire des voyages des philosophes Grecs en Perse*, „Folia Orientalia” 24, s. 149-157.
- 1991, *Ipazia e la sua cerchia intellettuale* [w:] *Paganism in the Later Roman Empire and in Byzantium*, „Byzantina et Slavica Cracoviensia”, t. 1, Kraków, s. 45-60.
- 1998, *Il „theios aner”* [w:] *I Greci, Storia Cultura Arte Società*, t. 3, cz. 3 *Trasformazioni*, Torino, s. 1261-1283.
- 2001, *Among the „Divine Women” of Late Antiquity* [w:] *Studia Archaeologica. Liber amicorum Ianussio A. Ostrowski ab amicis et discipulis oblati*, Cracoviae, s. 101-113.
- 2002, Wstęp pt. *Wielki Proklos* i red. naukowa [w:] *Proklos, Elementy teologii*, przekł. R. Sawa, Warszawa, s. 3-26.
- 2002, *Porządek anielski w „Hierarchii niebiańskiej” Pseudo-Dionizego Areopagity* [w:] (red.) H. Oleschko, *Księga o Aniołach*, Kraków, s. 122-131.
- 2004, *Aleksandria – perła Śródziemnomorza czy anus mundi*, *Portolana* [w:] *Studia Mediterranea*, t. 1, Kraków, s. 31-39.
- 2004, *Good and Being in Salutios „On the Gods and the Universe”* [w:] *Being or Good? Metamorphoses of Neoplatonism*, Lublin, s. 75-81.
- 2004, *Męczennicy pogańscy późnego hellenizmu* [w:] *Symposium Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, „Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego KUL” 108, t. 4, Lublin, s. 39-55.
- 2008, *Learned Women in the Alexandrian Scholarship and Society of Late Hellenism* [w:] *What happened to the Ancient Library of Alexandria?* „Library of the Written World v. 3. The Manuscript World”, vol. 1, Leiden-Boston, s. 129-147.

prof. dr hab. Maciej Salamon

(późne Cesarstwo Rzymskie i wczesne Bizancjum – historia polityczna, ustrój, numizmatyka)

Książki

- 1975, *Rozwój idei Rzymu – Konstantynopola od IV do I. poł. VI w.*, Katowice.
- 1977, *Środowisko kultury łacińskiej w Konstantynopolu w IV wieku*, Katowice.
- 1987, *Mennictwo bizantyjskie*, „Zarys Mennictwa Europejskiego”, t. 6, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1971, *The Chronology of Gothic Incursions into Asia Minor in the IIIrd Century A.D.*, „Eos” 59, s. 109-139.
- 1979, *La conception de l'empereur Julien Apostat pour la réorganisation du monnayage Romain*, „Wiadomości Numizmatyczne”, 23 nr 1 [=Polish Numismatic News, 3], s. 20-30.
- 1979, *Priscianus und sein Schülerkreis in Konstantinopel*, „Philologus. Zeitschrift für Klassische Philologie“, 123, s. 91-96.
- 1984, *Calocaerus „magister pecoris camelorum” e l'indole della sua rivolta in Cipro nel 334* [w:] *Studi in onore di Arnaldo Biscardi*, t. 5, Milano, s. 79-85.
- 1978, *War Konstantinopol im IV Jahrhundert eine lateinische Sprachinsel?* [w:] *XVe Conférence Internationale d'Études Classiques „Eirene”*, Nesebar [„Thracia“ 7 (1985)], s. 250-256.
- 1985, *Some Unique Obverse Legends on Bronze Coins of Maurice and Phocas from the Eastern Mints (589-610)*, „Wiadomości Numizmatyczne“, 39 (wyd. 1986), nr 1-2 [= Polish Numismatic News, 4(1986)], s. 55-65.
- 1990, *Acclamation or Barbarism in the Legend of Leontius' (484-488) Solidus*, „Wiadomości Numizmatyczne”, 34(wyd. 1991) [= Polish Numismatic News, 5(1991)], s. 154-159.
- 1991, *Justin II, la Nouvelle Rome et le consulat* [w:] *Idea giuridica e politica di Roma e personalità storiche*, cz.1, *Da Roma alla Terza Roma. Documenti e Studi. Rendiconti del X Seminario, Campidoglio 21 aprile 1990*, Roma, s. 59-69.
- 1992, *Costantinopoli: „Nuova Roma” o „Roma Orientale”?* [w:] *Atti del Convegno Internazionale. Itinerari di idee, uomini e cose fra Est ed Ovest europeo, Udine 21-24 Novembre 1990*, Udine, s. 463-473.
- 1993, *Alanicus, Vandalicus, Africanus dans la titulature de Justinien*, „Antiquitas” 18, s. 191-198.
- 1994, *Basiliscus cum Romanis suis* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Iłski, *Studia Moesiaca*, Poznań, s. 179-196.
- 1993, *Theology and Coinage. The Name of Theopolis on the Coins of Antioch* [w:] *Proceedings of the 11th International Numismatic Congress*, Louvain-la-Neuve, t. 3, s. 15-20.
- 1994, *Greek Elements in the Inscriptions of Byzantine Coins in the Sixth Century*, „Byzantina et Slavica Cracoviensia” 2, s. 53-59, 15 il.
- 1995, *Coinage and Money in the Epigrams of Palladas. A Few Remarks* [w:] (red.) S. Stabryła, *Everyday Life and Literature in Antiquity*, „Classica Cracoviensia” 1, s. 91-101.

- 1996, *The Byzantine Gold Coin Found at Żółków (Southern Poland) and the Problem of Lightweight Solidi in Central Europe*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 1, s. 97-105.
- 1999, *Numizmatyka* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Źródłoznawstwo czasów późnego antyku, Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. 3, Warszawa, s. 490-584, tabl.1-20.
- 2000, *Eine Wende in der Münzgeschichte Chersons unter Justin II* [w:] (red.) B. Kluge, B. Weisser, *XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997. Akten-Proceedings-Actes*, Berlin, s. 868-873, 10 il.
- 2004, *A Late-Roman Bronze Coin Find at Thubursicum Numidarum (Now Khemissa, Algeria)*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 5, s. 61-73.
- 2006, M. Salamon, M. Wołoszyn, *Byzantine Coins from the 6th and 7th Century Found in Poland and their East-Central European Context*, „Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques” 43, z. 2, s. 235-244.

dr Michał Stachura

(chrześcijaństwo późnoantyczne)

Książki

- 2000, *Heretycy, schizmatycy i manichejczycy wobec cesarstwa rzymskiego*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991/1992, *Marcjon z Pontu i początki kościoła marcjonitów*, „Vox Patrum” 11-12/20-23, s. 345-360.
- 2000, *Pojęcie „heretycy” w ustawodawstwie Konstantyna Wielkiego i jego następców*, „Historyka” 30, s. 59-72.
- 2003, *Zur Motivation der Häretikerverfolgung im Spiegel von Gesetzestexten der Theodosianischen Dynastie* [w:] (red.) D. Brodka, J. Janik, S. Sprawski, *Freedom and Its Limits in the Ancient World. Proceedings of a Colloquium Held at the Jagiellonian University*, Kraków, September 2003, „Electrum” 9, s. 249-262.
- 2004, *The Eunomian (Anomean) Church in the Christian Roman Empire* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Titulus. Studies in Memory of Dr Stanisław Kalita*, „Electrum” 8, s. 115-131.
- 2004, *W poszukiwaniu istoty przestępstwa innowierców – studia nad terminologią ustaw wymierzonych w niekatolików wydanych w latach 364-450/455* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności. Studia źródłoznawcze*, t. 5, Kraków, s. 219-269.

- 2006, *Eunomian rights to draw testaments in the legislation of 389-399*, „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung“ 92, s. 45-62.
- 2006, *Kodeks Teodozjusza – nowo odkrywane źródło historyczne*, „Przegląd Historyczny” 97, s. 311-331.
- 2006, *Stadt und Peripherie in der Häretikerpolitik der frühbyzantinischen Kaiser (ca. 325 bis 455)*, „Palamedes. A Journal of Ancient History“ 1, s. 133-152.
- 2007, *Kritik der superstitio und Affirmation der Orthodoxie in den Gesetzen des Codex Theodosianus* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Studies on the Late Roman History*, „Electrum” 12, s. 33-61.
- 2007, *Wandlungen und Kontinuität in der Häretiker- und Heidenpolitik in den Werken von Sokrates und Sozomenos* [w:] (red.) D. Brodka, M. Stachura, *Continuity and Change. Studies in Late Antique Historiography*, „Electrum” 13, s. 131-146.
- 2007, *Idea wykluczenia z rzymskiej społeczności obywatelskiej w antymanichejskim ustawodawstwie cesarzy późnorzymskich* [w:] (red.) M. Kokoszko, M.J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, „Byzantina Lodziensia” 12, Łódź, s. 533-542.
- 2008, *Zwolennicy zesłanego biskupa Konstantynopola Jana Chryzostoma w oczach rzymskiego wymiaru sprawiedliwości* [w:] (red.) N. Widok, *Czasy Jana Chryzostoma i jego pasterska pedagogika*, Opole, s. 117-135.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2007, D. Brodka, M. Stachura, *Continuity and Change, Studies in Late Antique Historiography* „Electrum” 13, Kraków.

dr Stanisław Turlej

(Słowianie w starożytności, Grecja późnego antyku i wczesnego Bizancjum)

Książki

- 2001, *The Chronicle of Monemvasia. The Migration of the Slavs and Church Conflicts in the Byzantine Source from the Beginning of the 9th Century*, „Byzantina et Slavica Cracoviensia” 4, Cracow.
- 2005, *Ziemie greckie w okresie późnego antyku III-VI w.; Ziemie greckie w okresie średniobizantyńskim VII-XII w.* [w:] J. Bonarek, T. Czekalski, S. Sprawski, S. Turlej, *Historia Grecji*, Kraków, s. 245-334.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *The So-Called Chronicle of Monemvasia. A Historical Analysis*, „Byzantion” 68, s. 446-468.
- 1999, *The Legendary Motif in the Tradition of Patras. St. Andrew and the Dedication of the Slavs to the Patras Church*, „Byzantinoslavica” 60, s. 374-399.
- 1997, *Was Monemvasia Founded in the Times of Justinian I?*, „Byzantinoslavica” 58, s. 405-412.
- 2007, *The collapse of the Avar Khaganate and the Situation in the Southern Balkans. Byzantine and Bulgarian Relations in the Early 9th Century. The Birth of Krums' Power and Foundations*, „Byzantina et Slavica Cracoviensia” 5, Cracow, s. 31-54.
- 2007, *Upadek granicy cesarstwa na Dunaju* [w:] (red.) S.Turlej, *Barbarzyńcy u bram Imperium*, Kraków, s. 185-246.

7.1.3. Zakład Archeologii Klasycznej, Instytut Archeologii, Wydział Historyczny

adres: ul. Gołębia 11, 31-007 Kraków, Polska

e-mail / website: archo@argo.hist.uj.edu.pl / <http://www.archo.uj.edu.pl/>

tel. / fax: tel.: + 48 12 663 12 89; +48 12 663 12 83 / fax: +48 12 663 12 94

7.1.3.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Zakład Archeologii Klasycznej powstał w 1998 r. w wyniku podziału Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej. Historia Zakładu sięga XIX wieku, kiedy to dnia 9 czerwca 1897 roku powstała pierwsza na ziemiach polskich Katedra Archeologii Klasycznej, utworzona specjalnie dla Piotra Bieńkowskiego. Wcześniej jeszcze w roku 1867 z inicjatywy prof. Józefa Łepkowskiego (archeologa pradziejowego) powstał tzw. Gabinet Archeologiczny UJ z bogatymi zbiorami znalezisk archeologicznych ze wszystkich ziem polskich, a także zabytkami z zakresu kultur starożytnych, stanowiący zaplecze dydaktyczne dla prowadzonych wykładów. Z tym właśnie Gabinetem związał się Bieńkowski zanim objął Katedrę. W roku 1901 został profesorem zwyczajnym, cieszył się dużym uznaniem międzynarodowym głównie jako znawca rzeźby greckiej, jego prace w tym zakresie – a szczególnie dotyczące przedstawień barbarzyńców w sztuce antycznej – były pionierskie. Zajmował się także zabytkami antycznymi zgromadzonym w zbiorach polskich i poczynił kroki

w kierunku rejestrowania i opracowywania znalezisk importów antycznych na ziemiach polskich, brał udział w badaniach terenowych w Nubii, był członkiem wielu krajowych i zagranicznych instytucji naukowych. Zorganizował wzorową katedrę dyscypliny, w której nie miał poprzedników, nadał jej również taki profil naukowy, który realizowany jest w sumie do dnia dzisiejszego.

Do grona uczniów i współpracowników P. Bieńkowskiego, którzy objęli katedry archeologii klasycznej na innych polskich uczelniach należeli: Edmund Bulanda we Lwowie (1916), Mieczysława Ruxerówna w Poznaniu (1923), Rajmund Gostkowski powołany został na katedrę archeologii klasycznej w Wilnie (1937), Stefan Przeworski jako docent związał się z Uniwersytetem Warszawskim. Stanisław Jan Gąsiorowski został następcą P. Bieńkowskiego po jego przedwczesnej śmierci w 1925 r. obejmując kierownictwo Katedry w 1930 r., które to stanowisko piastował (z przerwą w okresie II wojny światowej) do 1953 r. kiedy usunięto go – z powodów politycznych – z Uniwersytetu.

Najmłodszym uczniem Bieńkowskiego był Kazimierz Bulas, który przez wiele lat współpracował z Gąsiorowskim w Krakowie, a później, w 1946 r., został powołany na katedrę archeologii klasycznej w Toruniu. Do największych osiągnięć krakowskiej archeologii klasycznej w okresie międzywojennym należy opracowanie w ramach międzynarodowego projektu Unii Akademickiej trzech polskich fascykułów monumentalnej serii *Corpus Vasorum Antiquorum* wydanych przez Polską Akademię Umiejętności w Krakowie. Obejmowały one ogromną większość ceramiki antycznej z polskich zbiorów, ukazały się pod redakcją E. Bulandy, dwa w pełni zostały opracowane przez Bulasa, trzeci natomiast jest wspólnym dziełem Bulasa i Bulandy (*CVA Pologne 1-3, Varsovie-Cracovie 1931-1936*).

Po ustąpieniu z Uniwersytetu Gąsiorowskiego pieczę nad Katedrą przemianowaną na Katedrę Archeologii Śródziemnomorskiej i nad jej zbiorami zabytków pełnił V. Molé, kierownik Zakładu Historii Sztuki Średniowiecznej UJ.

Nowy etap w dziejach krakowskiej archeologii klasycznej rozpoczął się w grudniu 1954 roku, gdy kierownikiem Katedry została Maria Ludwika Bernhard, do tej pory związana z ośrodkiem warszawskim. Kierowała Katedrą, w roku 1971 przemianowaną na Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej (wchodzący w skład utworzonego wówczas Instytutu Archeologii UJ), do

roku 1978. Prof. Bernhard w swej działalności świadomie nawiązywała do wcześniejszych osiągnięć ośrodka krakowskiego, zwłaszcza do nurtów badawczych wyznaczonych przez P. Bieńkowskiego, a następnie kontynuowanych przez S. Gąsiorowskiego i K. Bulasa. Na czołowym miejscu postawiła badania nad sztuką grecką, ze szczególnym uwzględnieniem greckiej ceramiki i malarstwa wazowego. Należy tu wymienić kolejnych siedem fascykułów *Corpus Vasorum Antiquorum (CVA Pologne 4-10, Varsovie-Cracovie 1965-1993)* oraz monumentalne opracowanie *Historia starożytnej sztuki greckiej* (t. 1-4, 1970-1989), a także podręcznik akademicki *Greckie malarstwo wazowe* (1966). Pod jej kierunkiem wznowione zostały w 1957 roku studia magisterskie z zakresu archeologii śródziemnomorskiej. Prof. Bernhard wykształciła też grupę uczniów, do której należą m.in. J. Śliwa, J. A. Ostrowski, K. Ciałowicz oraz E. Papuci-Władyka. Po jej przejściu na emeryturę kierownictwo Zakładu objął J. Śliwa, który sprawował tę funkcję nieprzerwanie przez 20 lat. Stulecie archeologii śródziemnomorskiej w Krakowie Zakład uczcił organizując w roku 1997 wielką konferencję międzynarodową (por. publikacje niżej).

Terazniejszość.

W roku 1998 Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej IA UJ podzielił się zgodnie z regionalnymi kryteriami wyodrębnienia uprawianej dziedziny na Zakład Archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu (kierowany przez J. Śliwę) oraz Zakład Archeologii Klasycznej, który odziedziczył po dawnej katedrze Bieńkowskiego nie tylko nazwę, ale i główne nurty badawcze. Aktualnie prowadzone w nim są badania nad archeologią i sztuką starożytnej Grecji i jej kolonii, Cypru i Rzymu oraz oddziaływaniem kultur klasycznych na tereny środkowo- i wschodnioeuropejskiego Barbaricum.

W latach 1998-2004 Zakładem kierował J. A. Ostrowski, a od roku 2005 kierownictwo przejęła E. Papuci-Władyka. W Zakładzie aktualnie zatrudnieni są prof. Janusz A. Ostrowski, dr Jarosław Bodzek oraz dr Wojciech Machowski, natomiast doktorantami są: mgr S. Borowicz, G. Łaczek, M. Czech, A. Ochał-Czarnowicz, A. Dobosz, M. Korczyńska, K. Lach.

Działalność badawcza pracowników Zakładu Archeologii Klasycznej skupia się głównie na dwóch ważnych nurtach badawczych, które są reprezentatywne przede wszystkim dla UJ i w zasadzie rzadko poruszane przez archeologów klasycznych z innych polskich ośrodków akademickich.

W zakresie archeologii i sztuki starożytnej Grecji i Cypru największy nacisk położony jest na badania ceramiki greckiej i cypryjskiej, w tym również okresu hellenistycznego, której poświęcano bardzo mało uwagi. W ramach tej problematyki przygotowywana jest nowa edycja wzmiankowanych wyżej przedwojennych polskich tomów prestiżowej międzynarodowej serii *Corpus Vasorum Antiquorum* (współpraca z Polską Akademią Umiejętności w Krakowie). Szczególnym zainteresowaniem pracowników Zakładu cieszy się nie tylko ceramika hellenistyczna, ale szerzej sztuka okresu hellenistycznego oraz badania ikonograficzne w zakresie sztuki greckiej oraz sztuki regionów znajdujących się pod wpływem helleńskim.

Ważny nurt badawczy Zakładu to problemy greckiego osadnictwa na północnych wybrzeżach Morza Czarnego. Pracownicy oraz doktoranci i studenci Zakładu we współpracy z Muzeum Archeologicznym w Odessie prowadzą (od 1998 r.) w ramach „Projekt Koszary” („Koshary Project”) badania stacjonarne wykopaliskowe oraz ratownicze na stanowisku Koszary (Koshary) – w pobliżu współczesnej wsi Koszary, ok. 40 km na wschód od Odessy, u ujścia Limanu Tiligulskiego, ok. 700 m od brzegu Morza Czarnego. Ten projekt badawczy finansowany był poza środkami UJ między innymi z grantów KBN i MNiSW.

Koszary to zespół stanowisk złożony z greckiej osady, kopca ofiarnego (ros. *zol'nik* zbliżony do greckiej *eschary*) i nekropoli datowanych na okres od przełomu V/IV do połowy III w. p.n.e. Wchodziły one w obręb miasta-państwa Olbii, jednej z najważniejszych greckich kolonii północnych wybrzeży Morza Czarnego. Z naukowego punktu widzenia stanowisko w Koszarach daje znakomite pole do badań o charakterze kompleksowym. Jest wyjątkowe tak ze względu na znakomity stan zachowania struktury architektonicznej osiedla, pozostałości fortyfikacji, śladów działalności wytwórczej i gospodarczej, jak i na obecność otwartego miejsca kultowego oraz rozległej nekropoli. Właśnie te elementy stwarzają doskonałą szansę na rozpoznanie wszystkich funkcji niewielkiego ośrodka typu miejskiego, jego zaplecza oraz potencjału ekonomicznego i demograficznego. Celem prowadzonych tu prac jest określenie charakteru i pozycji zespołu w Koszarach w obrębie zaplecza wiejskiego (*chory*) Olbii i struktury państwa olbijskiego, a także zdefiniowanie relacji między środowiskiem Greków nadczarnomorskich a miejscowymi plemionami, głównie Scytami. Przedmiotem zainteresowania są też zagadnienia obrządku po-

grzebowego, a szczególnie greckie cmentarzyska kurhanowe znajdujące się na tych terenach. W ramach Projektu Koszary powstają także prace magisterskie i doktorskie.

Pracownicy i doktoranci oraz studenci Zakładu uczestniczą ponadto w badaniach Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w miejscowości Nea Pafos na Cyprze (odślanianie centralnej części miasta hellenistycznego i rzymskiego). Przedmiotem badań są zagadnienia związane ze studiami nad ceramiką hellenistyczną stolicy Cypru oraz systemem ekonomicznym wyspy w świetle produkcji i dystrybucji ceramiki, a także jej handlu w tym okresie w świetle importu i eksportu amfor transportowych (w tym stemplowanych).

W zakresie zainteresowań pracowników Zakładu znajduje się również państwo nabatejskie w okresie hellenistycznym i rzymskim, a szczególnie jego stolica – Petra.

W zakresie archeologii starożytnego Rzymu badania koncentrują się przede wszystkim na kwestiach ikonografii rzymskiej (zwłaszcza personifikacjach antycznych) i jej związku z wydarzeniami politycznymi, oraz na ikonografii rzymskich sarkofagów (tak pogańskich, jak i wczesnochrześcijańskich). Również, w związku z prowadzonymi zajęciami dydaktycznymi, rozwijane są badania nad recepcją kultury antycznej w sztuce nowożytnej Europy.

Szeroko zakrojone są także badania numizmatyczne, obejmujące mennictwo greckie (zwłaszcza małoazjatyckie) i rzymskie. W tym zakresie dużym osiągnięciem było opublikowanie tomu w ramach międzynarodowej serii *Sylloge Nummorum Graecorum* wydawanej pod auspicjami Union Académique International, obejmującego 583 monety wybite w mennicach położonych na północnych wybrzeżach Morza Czarnego. W katalogu znalazły się egzemplarze z Olbii, Chersonezu, Pantikapajonu, Gorgipii, Fanagorii oraz monety władców Królestwa Bosporańskiego. Przygotowuje się także rozprawę porównującą monety Licji i Cylicji. Opracowywane też są znaleziska monet antycznych z terenu Polski.

Inny nurt badań Zakładu, to problematyka dotycząca dziejów polskiej archeologii klasycznej i historii polskiego kolekcjonerstwa zabytków antycznych. Instytut Archeologii posiada własny zbiór zabytków starożytnych, w tym greckich i rzymskich, wchodzących niegdyś w skład wspomnianego Gabinetu Archeologicznego UJ, a pochodzących z darów wielu Polaków (m.in. Józef

Ignacy Kraszewski, Jan Matejko, Stanisław Tarnowski, a przede wszystkim Władysław Czartoryski). Pracownicy Zakładu uczestniczą również w opracowywaniu i publikacji zabytków znajdujących się w innych polskich i zagranicznych zbiorach muzealnych.

Kontakty międzynarodowe i inne formy działalności: prócz partnera ukraińskiego, pracownicy Zakładu mają kontakty naukowe z wieloma instytucjami archeologicznymi m.in. Grecji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Cypru, Włoch i Francji. Pracownicy Zakładu są członkami wielu towarzystw naukowych krajowych (m.in. PAN, PAU) i zagranicznych. Pracownicy Zakładu biorą udział w licznych kongresach i konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych. Wielokrotnie odbywali stypendia i staże w wielu prestiżowych zagranicznych ośrodkach archeologicznych (min. w Grecji, Włoszech, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Francji, na Cyprze). Kierowali i realizowali jako wykonawcy liczne projekty badawcze KBN. Współuczestniczyli również w organizacji wystaw archeologicznych (1999 – wazy greckie ze zbioru Instytutu i monety z kolekcji Hutten-Czapskiego, eksponowana w Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie; 2001- dokumentacja fotograficzna z wykopalisk na Ukrainie; 2002 – ceramika grecka ze zbioru Instytutu). Zakład współpracował też przy wystawie w Muzeum Narodowym w Krakowie – „Skarby znad Morza Czarnego. Złoto, rzeźba, ceramika z kolekcji Muzeum Archeologicznego w Odessie” (17.03-04.06 2004). W związku z tą ekspozycją, zorganizowana została towarzysząca jej wystawa dokumentacji fotograficznej z wykopalisk w Koszarach.

W marcu 2006 roku w związku ze wspomnianymi ekspozycjami w Muzeum Narodowym została też zorganizowana przez nasz Zakład w Instytucie Archeologii UJ jednodniowa międzynarodowa konferencja naukowa dotycząca problematyki nadczarnomorskiej: „PONTIKA 2006”, z której materiały opublikowano w roku 2008 (por. niżej). W kwietniu 2008 w związku z dzieścioleciem wykopalisk polsko-ukraińskich badań w Koszarach oraz brytyjsko-gruzińskich badań w Pichvnari w Gruzji (starożytna Kolchida) Zakład zorganizował wielką międzynarodową konferencję „PONTIKA 2008 Recent Research on the Northern and Eastern Black Sea in Ancient Times”. Naszymi głównymi współpracownikami byli Uniwersytet i Ashmolean Museum w Oksfordzie, British Academy oraz Polska Akademia Umiejętności. Program obejmował trzy wielkie zagadnienia: grecka kolonizacja, oddziaływania grec-

ko-barbarzyńskie oraz rezultaty nowych badań archeologicznych, w trakcie 10 sesji zaprezentowano 75 referatów i 8 posterów. Rezultaty konferencji zostaną opublikowane w prestiżowej międzynarodowej serii wydawanej w Wielkiej Brytanii – *British Archaeological Reports. International Series* (Archaeopress, Oxford). Konferencji towarzyszyła wystawa fotografii zatytułowana ukazująca dorobek 10 lat badań Projektu Koszary z katalogiem (por. publikacje).

Plany i zamierzenia na przyszłość. W najbliższych latach Zakład zamierza kontynuować wymienione wyżej główne kierunki badań w zakresie archeologii, sztuki, ikonografii i numizmatyki starożytnej Grecji i jej kolonii, Cypru i Rzymu. W zakresie prac terenowych przewiduje się dokończenie badań wykopaliskowych greckiej osady i cmentarzyska w Koszarach na Ukrainie oraz dalszy udział w pracach na Cyprze. Planowana jest intensyfikacja działalności wydawniczej Zakładu, m.in.:

- opublikowanie (we współpracy z PAU) pierwszego tomu nowej edycji *Corpus Vasorum Antiquorum* obejmującego kolekcję naczyń starożytnych Instytutu Archeologii i Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego (260 obiektów);

- rozpoczęcie publikacji ostatecznych rezultatów badań na Ukrainie;
- opublikowanie obronionych i przygotowywanych w Zakładzie prac doktorskich i rozprawy habilitacyjnej;
- wspólnie z Zakładem Archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu – kontynuacja serii *Studies in Ancient Art and Civilization*;
- opublikowanie materiałów konferencji PONTIKA 2008.

Ważnym zadaniem będzie również (wspólnie z Zakładem Archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu) doprowadzenie do uzyskania właściwych pomieszczeń do przechowywania i eksponowania (przynajmniej częściowego) zbioru zabytków starożytnych oraz publikacja katalogu najważniejszych obiektów z tego zbioru.

(opracowała prof. Ewdoksia Papuci-Władyka)

7.1.3.2. Aktualny skład osobowy

7.1.3.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka

7.1.3.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Janusz A. Ostrowski
dr Jarosław Bodzek
dr Wojciech Machowski

Doktoranci

(stan na rok 2008/2009):

mgr Sebastian Borowicz
mgr Grzegorz Łączek
mgr Maciej Czech
mgr Agnieszka Ochał-Czarnowicz
mgr Agata Dobosz
mgr Marta Korczyńska
mgr Katarzyna Lach

7.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Jarosław Bodzek

(mennictwo Azji Mniejszej okresu archaicznego i klasycznego; sztuka starożytnej Licji; znaleziska monet greckich i rzymskich na terenie Polski, Europy środkowej i świata śródziemnomorskiego; sztuka okresu hellenistycznego)

Książki

2007, *Sylloge Nummorum Graecorum. Poland. Volume III. The National Museum in Cracow. Part 4. Sarmatia-Bosporus*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *Uwagi na temat portretu monetarnego w Licji końca V i pierwszej połowy IV w. p. n. e.* [w:] *Munus Amicitiae. Studia archeologiczne poświęcone pamięci Olgi Hirsch-Dyczek*, Kraków, s. 111-135.
- 1996, *Monety rzymskie z kolekcji Emeryka Hutten-Czapskiego*, „Notae Numismatacae / Zapiski Numizmatyczne” 1, s. 23-36.
- 1998, *Starożytne monety greckie z daru Stanisława Mineyki w kolekcji Muzeum Narodowe w Krakowie* [w:] *Archeologia Śródziemnomorska w Uniwersytecie Jagiellońskim 1897-1997*, Kraków, s. 231-263.

- 1999, *Katalog monet Seleucydów w Muzeum Narodowym w Krakowie* [w:] J. Wolski, *Dzieje i upadek imperium Seleucydów*, Kraków, s. 209-235.
- 1999, *Zwycięski kawalerzysta z Samarii*, „Wiadomości Numizmatyczne” 43, z. 1-2 (167-168), s. 21-30.
- 2000, *A Lycian Prototype for the Coin from Samaria?* [w:] (red.) Krzysztof M. Ciałowicz, Janusz A. Ostrowski, *Les civilisations du bassin méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, Kraków, s. 331-340.
- 2000, *Pharnabazos in Kyzikos. Der Seesieg in Kunst und Numismatik zu Beginn des 4. Jhs. V. Chr.* [w:] (red.) Bernd Kluge, Bernhard Weiser, *XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997. Akten – Proceedings – Actes*, vol. I, Berlin, s. 170-178.
- 2001, *Motyw jeńca w sztuce starożytnej Licji VI i IV w. przed Chr.* [w:] red. E. Papuci-Władyka, Joachim Śliwa, *Studia archaeologica. Liber amicorum Ianussio A. Ostrowski ab amicis et discipulis oblatus*, Kraków, s. 33-52.
- 2003, *Naval Supremacy in the Monetary Iconography of Achaemenids* [w:] (red.) F.M. Stepiński, *The Orient and the Aegean. Papers presented at the Warsaw Symposium, 9th April 1999*, Warszawa, s. 9-24.
- 2004, *Drachma Cezarei kapadockiej ze skarbu denarów Nietulisko Małe I* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku. Pamięci Andrzeja Kunisza*, Katowice, s. 142-152.
- 2004, *Pharnabazos Once Again*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 5, s. 17-33.
- 2004, [współaut.] *Koszary – grecka osada nad Morzem Czarnym w świetle pięcioletnich badań polsko-ukraińskiej ekspedycji (1998-2002)* [w:] *MARE INTERNUM Materiały z konferencji Instytutu Historii UJ (Kraków, listopad 2002)*, „Portolana. Studia Mediterranea”, t. 1, Kraków, s. 47-64.
- 2006, [współaut.] *Greek settlement on the northern Black Sea coast. Polish-Ukrainian excavations in Koshary (Odessa province): Third preliminary report – Seasons 2000-2003* [w:] *Recherches archéologiques de 1999-2003*, Kraków, s. 354-374.
- 2007, [współaut.] *Сакральное пространство Кошарского святилища* [w:] *Боспор Киммерийский и варварский мир в период античности и средневековья. Святилища и сакральные объекты*, Керчь 2007 г., 361-365.
- 2007, *Remarks on the Iconography of Samaritan Coinage. Hunting in Paradesis?*, „Israel Numismatic Research” 2, s. 35-45.
- 2004-2007, *Moneta Tyras znaleziona w Košarach*, „Prace i materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Numizmatyczna i Konserwatorska” 13, s. 41-48.

2008, *Koshary (Ukraine) – Coin Finds In 2004–2005* [w:] (red.) E. Papuci-Władyka, *PONTIKA 2006: Proceedings of the International Conference, Kraków, 18th March 2006*, Kraków, s. 13-23.

dr Wojciech Machowski

(obrządek pogrzebowy w starożytnej Grecji; kolonizacja grecka nad Morzem Czarnym; Grecja egejska ze szczególnym uwzględnieniem obrządku pogrzebowego; cywilizacja nabatejska)

Książki

2007, *Petra*, Wrocław-Warszawa-Kraków.

2008, [współaut.] *Między Olbią a Odessą. Badania archeologiczne greckiej osady w Koszarach nad Morzem Czarnym (1998-2008)* / *Between Olbia and Odessa, Archaeological Research of the Greek Settlement at Koshary on the Black Sea (1998-2008)*, *Katalog Wystawy Fotografii. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Collegium Maius, 21 kwiecień-31 maj 2008*, Kraków.

(w druku), *The barrows of the Greek necropoleis from the northern Black Sea area*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1997, *Starożytna Petra. Stan badań i topografia*, „Meander” 52, s. 471-489.

1998, *Skalne grobowce Petry*, „Meander” 53, s. 621-629.

2000, *The Kurgans of Olbia* [w:] (red.) K. Ciałowicz, J. A. Ostrowski, *Les Civilisations du Bassin Méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, Cracovie, s. 271-279.

2001, *Kurhany na nekropoli Pantikapajonu* [w] *Studia Archaeologica. Prace dedykowane Profesorowi Januszowi A. Ostrowskiemu w sześćdziesięciolecie urodzin*, Kraków, s. 277-286.

2004, [współaut.] *Koszary – grecka osada nad Morzem Czarnym w świetle pięcioletnich badań polsko-ukraińskiej ekspedycji (1998-2002)* [w:] *MARE INTERNUM Materiały z konferencji Instytutu Historii UJ (Kraków, listopad 2002)*, „Portolana. Studia Mediterranea” 1, Kraków, s. 47-64.

2005, *The barrows of the Greek necropolises from the northern Black Sea area*, „Études et Travaux” 20, s. 109-119.

2006, [współaut.] *Greek settlement on the northern Black Sea coast. Polish-Ukrainian excavations in Koshary (Odessa province): Third preliminary report – Seasons 2000-2003* [w:] *Recherches archéologiques de 1999-2003*, Kraków, s. 354-374.

- 2007, *Tumulusy w Grecji w epoce brązu* [w:] *Studia nad epoką brązu i wczesną epoką żelaza. Księga poświęcona Profesorowi Markowi Gedlowi na pięćdziesięciolecie pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim*, Kraków, s. 403-453.
- 2007, *The Barrows of the Iron Age in Mainland Greece, Cyprus and the Aegean Islands*, „*Studies in Ancient Art and Civilizations*” 10, s. 51-62.
- 2008, *Kurhany w starożytnej Grecji*, „Alma Mater”, numer specjalny 99, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, s. 134-138.
- (w druku), *Children's Burials in the Koshary Necropolis – Some Remarks*, „BAR International Series”, 6 ss., 6 il.

prof. dr hab. Janusz A. Ostrowski

(ikonografia antyczna, zwłaszcza późnoantyczna i wczesnochrześcijańska; sarkofagi rzymskie; personifikacje antyczne; recepcja antyku w kulturze i sztuce europejskiej; polskie kolekcjonerstwo zabytków antycznych)

Książki

- 1990, *Les personifications des provinces dans l'art romain*, Warszawa.
- 1991, *Personifications of Rivers in Greek and Roman Art*, Kraków.
- 1992, [współaut.] *Corpus Signorum Imperii Romani*, Pologne II/2, Université de Varsovie, Institut d'Archéologie, Warszawa.
- 1994, *Słownik artystów starożytności*, Katowice.
- 1999, *Starożytny Rzym. Polityka i sztuka*, Warszawa-Kraków.
- 1999, [współaut.] *Corpus Signorum Imperii Romani*, Pologne III/2, Université de Varsovie, Institut d'Archéologie, Warszawa.
- 2000, [współaut.] *Encyklopedia Historyczna Świata*, vol. II, *Starożytność I*, Kraków.
- 2001, [współaut.], *Sondažnye proučvanja v zemliščeto na selo Mitino*, Obiekt 1. *Mestnostta Aydarica* [w:] *Rasskopki i proučvanja, XXVII, Mieczysław Domaradzki i kolektiw, Materiały za archeologia na Sredna Struma*, Academie Bulgare des Sciences, Sofia.
- 2005, *Między Bosforem a Eufratem. Azja Mniejsza od śmierci Aleksandra Wielkiego do najazdu Turków seldżuckich*, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- 2005, [współaut.] *Wielka Historia Świata* t. 3, *Świat okresu cywilizacji klasycznych*, pod red. naukową A. Krawczuka, Kraków.
- 2007, [współaut.] *Egipt, Grecja, Italia... Zabytki starożytne z dawnej kolekcji Gabinetu Archeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, praca zbiorowa pod red. J. Śliwy, Kraków (14 artykułów, łącznie 90 s.).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1966, *Les portraits romano-égyptiens du Musée Czartoryski a Cracovie* [w:] (red.) *Mélanges offerts à Kazimierz Michałowski*, Warszawa, s. 151-154.
- 1970, *Zagadnienie portretów z Fajum*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” 10, s. 59-82.
- 1972, *Frammenti sconosciuti di sarcofagi paleocristiani*, „Rendiconti della Pontificia Accademia Romana di Archeologia”, 44, s. 203-207.
- 1983, *The Lower Strumešnica valley during the Roman Period and in the Late Antiquity* [w:] *The Lower Strumešnica Valley in Prehistoric, Ancient and Early Medieval Times*, Kraków, s. 75-91.
- 1984, *Apocryphal and Canonical Scenes. Some Remarks on the Iconography of the Sarcophagus in the Collection of the National Museum in Cracow*, „Etudes et Travaux” 13, s. 316-319.
- 1985, *Karol Lanckoroński (1848-1933) – Archäologe, Kunsthistoriker und Sammler* [w:] *Zur Geschichte der klassischen Archäologie Jena – Kraków*, (Wissenschaftliche Beiträge der Friedrich-Schiller-Universität Jena), Jena, s. 100-120.
- 1986, *Fragmety wczesnochrześcijańskich sarkofagów w kolekcjach krakowskich*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne KUL” 33, s. 21-93.
- 1990, *Simulacra barbarorum. Some Questions of Roman Personifications* [w:] *Akten des XIII Internationalen Kongresses für Klassische Archäologie Berlin 1988*, Mainz, s. 566-567.
- 1991, *Personifications of Rivers as an Element of Roman Political Propaganda*, „Etudes et Travaux” 15, s. 310-316.
- 1994, *Le courant idéaliste et réaliste de la personification des provinces romaines* [w:] (red.) *50 Years of Polish Excavations in Egypt and the Near East. Acts of Symposium at the Warsaw University 1986*, Warszawa, s. 271-280.
- 1996, *Personifications of Countries and Cities as a Symbol of Victory in Greek and Roman Art* [w:] *Griechenland und Rom. Vergleichende Untersuchungen zu Entwicklungstendenzen und –höhepunkten der antiken Geschichte, Kunst und Literatur. Akten des Symposium Jena 1988*, Tbilissi-Erlangen-Jena, s. 264-272.
- 1996, *Simulacra gentium et fluminum. Propagandowe elementy sztuki rzymskiej* [w:] (red.) *Studia Classica et Byzantina Alexandro Krawczuk oblata*, Kraków, s. 129–138.
- 1998, *Hadrian i personifikacje Judei* [w:] (red.) *Amicorum Dona. Studia dedykowane Profesorowi Stefanowi Skowronkowi w siedemdziesięciolecie urodzin*, Kraków, s. 147-153.

- 1998, „*Cum restrictis ad terga manibus*”. Wizerunki jeńców jako element rzymskiej propagandy [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, *Niewolnictwo i niewolnicy w Europie od starożytności po czasy nowożytne. Materiały sesji Instytutu Historii UJ, Kraków 18-19.XII.1997*, Kraków, s. 41-47.
- 1998, *Personifikacje rzek w sztuce antycznej* [w:] (red.) *Cognoscere causas. Człowiek a natura w cywilizacji starożytnej Grecji i Rzymu*, „*Studia Classica et Neolatina*” 3, Gdańsk, s. 9-40.
- 2000, *Karol Lanckoroński (1848-1933) – Kenner und Sammler der Kunst* [w:] *Aus der Geschichte Österreich in Mitteleuropa*, Heft 2, *Kultur und Bildung*, „Schriftenreihe des Instituts Janineum in Wien“, Wien, s. 30-66.
- 2003, *The Evolution of Roman Bust Portraits*, „*Sztuka i Kultura*” 4/2003.
- 2003, *Rafaël i jego spadkobiercy* [w:] (red.) *Materiały Sesji Naukowej UMK w Toruniu*, Toruń, s. 65-75.
- 2005, *Polish-Bulgarian archaeological Investigations in the middle Struma Valley* [w:] (red.) Jan Bouzek, Lidia Domaradzka, *The Culture of Thracians and their Neighbours. Proceedings of the International Symposium in Memory of Prof. Mieczysław Domaradzki with the Round Table „Archaeological Map of Bulgaria”*, „BAR International Series” 1350, Oxford, s. 269-273.
- 2006, *Antyczne korzenie nowożytnych personifikacji krain, krajów, państw...* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, *Mare Apertum*, „Portolana. *Studia Mediterranea*” 3, s. 37-50.
- 2008, *Nowożytny Fidiusz – Antonio Canova* [w:] *Antonio Canova*. Katalog wystawy pod red. naukową J.A. Ostrowskiego, Muzeum Narodowe w Krakowie, Kraków, s. 23-44.

prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka

(sztuka i archeologia starożytnej Grecji, Cypru oraz kolonii greckich na terenie północnych wybrzeży Morza Czarnego; w szczególności ceramika i greckie malarstwo wazowe)

Książki

- 1989, *Corinthian and Italo-Corinthian Pottery from the Polish Collections*, Warszawa-Kraków.
- 1995, *Nea Pafos. Studia nad ceramiką hellenistyczną z polskich wykopalisk (1965-1991)*, Kraków.
- 1998, [współaut.] *Bibliografia ceramiki hellenistycznej: 1980-1995*, Thessaloniki, Cypr (nr 1347-1405) (w jęz. greckim).

- 2001, E. Papuci-Władyka, *Sztuka starożytnej Grecji*, Warszawa-Kraków.
- 2007, [współaut.] *Egipt, Grecja, Italia... Zabytki starożytne z dawnej kolekcji Gabinetu Archeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, praca zbiorowa pod red. J. Śliwy, Kraków (14 artykułów, łącznie 90 s.).
- 2008, [współaut.] *Między Olbią a Odessą. Badania archeologiczne greckiej osady w Koszarach nad Morzem Czarnym (1998-2008)/ Between Olbia and Odessa, Archaeological Research of the Greek Settlement at Koshary on the Black Sea (1998-2008)*, Katalog Wystawy Fotografii. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Collegium Maius, 21 kwiecień – 31 maj 2008, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *Ceramika hellenistyczna z polskich wykopalisk w Pafos: cysterna W/73* [w:] *III Naukowe Spotkanie na temat ceramiki hellenistycznej: datowane zespoły, warsztaty*, Thessaloniki 24-27 września 1991, Ateny, s. 257-268, il. 208-217 (w języku greckim).
- 1995, *Hellenistic Pottery from Nea Paphos – First Results of Scientific Analysis (with Appendix by J. Raabe, M. Daszkiewicz – A Preliminary Report on Results of Physico-Chemical Investigations)* [w:] (red.) H. Meyza, J. Młynarczyk, *Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Mediterranean – Advances in Scientific Studies (Acts of the II Nieborów Pottery Workshop, 18-20 December 1993)*, Warsaw, s. 277-298.
- 1997, *Zespoły ceramiki hellenistycznej z polskich wykopalisk w Pafos na Cyprze* [w:] *IV Naukowe spotkanie na temat ceramiki hellenistycznej, Mitilene 27-30 marca 1994*, Ateny, s. 267-274, il. 193-198 (w jęz. greckim).
- 1998, *Ceramika hellenistyczna – wprowadzenie*, „Archaïognosia”, 1995-96, s. 353-379, il. 40-59 (w jęz. greckim).
- 2000, *Hellenistic Pottery from the Polish Excavations at Nea Paphos (Maloutena), 1965-1995: the Status of Research and Prospects for Future Study* [w:] *Acts of the Third International Congress of Cypriot Studies*, Nicosia, s. 721-738.
- 2000, (Hasło) *Grecji starożytnej sztuka* [w:] BRITANNICA. Edycja Polska, tom 14, Poznań, s. 301-320.
- 2003, [współaut.] *Volterra, Paris, Cracovie: L'itineraire d'un couvercle d'urne cinéraire de la tombe des Ceicna Fetiù*, „Studi Etruschi” 69 (Serie III), Roma, s. 221-242.
- 2004, [współaut.] *Greek Amphorae from the Polish-Ukrainian Excavations at Koshary, Odessa District (Fourth and Third Centuries BC) – a First Presentation* [w:] (red.) J. Eiring, J. Lund, *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, (Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September*

- 26-29, 2002), „Monographs of the Danish Institute at Athens”, vol. 5, Athens, s. 313-324.
- 2004, [współaut.] *Koszary – grecka osada nad Morzem Czarnym w świetle pięcioletnich badań polsko-ukraińskiej ekspedycji (1998-2002)* [w:] *MARE INTERNUM Materiały z konferencji Instytutu Historii UJ (Kraków, listopad 2002)*, „Portolana. Studia Mediterranea” 1, Kraków, s. 47-64.
- 2004, [współaut.] *Polnische-ukrainische Ausgrabungen an dem antiken Fundstellenkomplex von Koşary bei Odessa* [w:] (red.) J. Blajer, J. Poleski, *Recherches archéologiques de 1993-1998*, Kraków, 243-265.
- 2004, [współaut.] *Nea Paphos, Season 2003, Polish Archaeology in the Mediterranean XV*, Warsaw, s. 279-300.
- 2006, [współaut.] *Greek settlement on the northern Black Sea coast. Polish-Ukrainian excavations in Koshary (Odessa province): Third preliminary report – Seasons 2000-2003* [w:] *Recherches archéologiques de 1999-2003*, Kraków, s. 354-374.
- 2006, [współaut.] *The Polish-Ukrainian Excavation at Koshary (Odessa province) – season 2004*, „Światowit”, vol. 6 (47), fasc. A, Warszawa, 109-113, il. 111-120.
- 2007, [współaut.] *Сакральное пространство Кошарского святилища* [w:] *Боспор Киммерийский и варварский мир в период античности и средневековья. Святилища и сакральные объекты*, Керчь, s. 361-365.
- 2007, [współaut.] *Nea Paphos. Season 2005, Polish Archaeology in the Mediterranean XVII*, Warszawa, s. 393-407.
- (w druku) [współaut.] *The Black glaze pottery of fourth and third centuries BC. from the Polish-Ukrainian excavations in Koshary (Black Sea coast, Odessa district), First Presentation* [w:] *7th Scientific Meeting on Hellenistic Pottery, Aigio 2005*, Athina.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2001, [współred.] *Studia Archaeologica, Liber Amicorum Ianussio A. Ostrowski ab amicis et discipulis oblatu*, Kraków.
- 2008, *PONTIKA 2006 / ПОНТИКА 2006. Recent Research in Northern Black Sea Coast Greek Colonies/Новейшие исследования греческих колоний Северного Причерноморья*, (*Proceedings of the International Conference, Krakow, 18th March, 2006*), Kraków.
- 2008, „Alma Mater” numer specjalny 99, poświęcony Instytutowi Archeologii UJ zawiera kilkanaście artykułów wszystkich pracowników Zakładu oraz doktorantów G. Łaczka i A. Dobosz.

Ponadto w dorobku pracowników Zakładu od chwili jego powstania jest ponad 150 artykułów w krajowych i zagranicznych specjalistycznych czasopi-

smach i seriach wydawniczych oraz na łamach „Meandra”, „Alma Mater”, „Eos”, „Portolana” i in. (szczegółowo zob. strony internetowe Instytutu Archeologii UJ dotyczące poszczególnych pracowników).

7.1.4. Zakład Archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu, Instytut Archeologii, Wydział Historyczny

adres: ul. Gołębia 11, 31-007 Kraków, Polska

e-mail / website: archoe@argo.hist.uj.edu.pl / <http://www.archoe.uj.edu.pl>

tel. / fax: tel.: +48 12 663 12 89; +48 12 663 12 83 / fax: +48 12 663 12 94

4.1.4.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Zakład utworzony w 1998 r. (po reorganizacji jednostki istniejącej od r. 1897). Profil badawczy Zakładu obejmuje zagadnienia dotyczące cywilizacji starożytnego Egiptu i Bliskiego Wschodu od IV tys. p.n.e. do czasów grecko-rzymskich. Główne kierunki badawcze to studia nad osadnictwem predynastycznym i wczesnodynastycznym w Delcie Egipskiej (Tell el-Farcha), studia nad architekturą egipską czasów średniego Państwa (Kasr el-Sagha) oraz studia nad obrządkiem pogrzebowym epoki brązu w Transjordanii (Tell el-'Umeiri); są to przedsięwzięcia realizowane w oparciu o wyniki własnych badań wykopaliskowych). Nadto prowadzone są studia nad sztuką i religią egipską (egipska magia, amulety pieczętne i skarabeusze, gemmy magiczne), studia nad oddziaływaniami cywilizacji egipskiej w czasach nowożytnych (w tym m.in. nad recepcją kultury starożytnego Egiptu w Europie XVII-XX w. oraz nad rolą Egiptu w dziejach kultury polskiej), a także poszukiwania związane z dziejami archeologii i początkami polskiego kolekcjonerstwa (m.in. dzieje krakowskich kolekcji starożytności); w zakres działań wchodzi bowiem materiały pochodzące nie tylko z własnych prac wykopaliskowych, lecz także z dawniejszych zbiorów polskich (w tym także kolekcji Gabinetu Archeologicznego UJ).

Do ważniejszych osiągnięć naukowych należy m.in. odsłonięcie i rozpoznanie struktury urbanistycznej osiedla robotniczego w Kasr el-Sagha (Egipt z czasów Średniego Państwa) oraz wyniki aktualnie prowadzonych studiów nad osadnictwem predynastycznym i wczesnodynastycznym w Tell el-Farcha (Egipt). Spore znaczenie mają także badania nad początkami archeologii śródziemnomorskiej i historią polskiego kolekcjonerstwa. Do istotnych osiągnięć

należy również opracowanie licznych kategorii zabytków egipskich i bliskowschodnich z wielu kolekcji polskich i zagranicznych (m.in. amuletów, skarabeuszy, gemm magicznych, drobnej plastyki brązowej, ceramiki).

Od r. 1991 ukazuje się pod redakcją J. Śliwy periodyk „Studies in Ancient Art and Civilization” [SAAC] (do tej pory 12 fascykułów).

7.1.4.2. Aktualny skład osobowy jednostki

7.1.4.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Joachim Śliwa

7.1.4.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Krzysztof M. Ciałowicz

dr Mariusz Jucha

dr Joanna Dębowska-Ludwin

Doktoranci

mgr Katarzyna Błaszczuk

mgr Katarzyna Bodziony

mgr Artur Buszek

mgr Krzysztof Cichowski

mgr Marcin Czarnowicz

mgr Anna Longa

mgr Anna Nodzyńska

mgr Grzegorz Pryc

mgr Anna Zając

mgr Szymon Zdziebłowski

7.1.4.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Krzysztof M. Ciałowicz

(archeologia i sztuka starożytnego Egiptu i Bliskiego Wschodu ze szczególnym uwzględnieniem okresów formowania pierwszych cywilizacji; najważniejszy

nurt badawczych zainteresowań to geneza państwa egipskiego; początki monarchii, religii i sztuki w tym rejonie świata)

Książki

- 1991, *Les palettes égyptiennes aux zoomorphes et sans décoration. Etudes de l'art prédynastique*, Kraków.
- 1993, *Symbolika przedstawień władcy egipskiego w okresie przedynastycznym*, Kraków.
- 1997, K.M. Ciałowicz, B. Adams, *Protodynastic Egypt*, „Shire Egyptology” 25, Pembrokeshire.
- 1999, *Początki cywilizacji egipskiej*, Warszawa-Kraków.
- 2001, *La naissance d'un royaume. L'Égypte dans la période prédynastique à la fin de la Ire dynastie*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, *Remarques sur la tête de massue du roi Scorpion* [w:] (red.) J. Śliwa, „Studies in Ancient Art and Civilization” 8, Kraków, s. 11-27.
- 2001, *Predynastic Period*, The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt III, The American University in Cairo Press, s. 61-65.
- 2002, K.M. Ciałowicz, M. Chłodnicki i inni, *Tell el-Farkha Seasons 1998-1999. Preliminary report*, „MDAIK” 58, s. 89-117.
- 2002, K.M. Ciałowicz, M. Chłodnicki i inni, *Polish excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary report 1998-2001*, „Archeologia” 53, s. 63-119.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2000, *Les civilisations du bassin Méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, (red.) K.M. Ciałowicz, J.A. Ostrowski, Kraków.

dr Joanna Dębowska-Ludwin

(obrządek pogrzebowy we wczesnym Egipcie; egipska architektura grobowa; starożytne systemy pisma)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *Cemetery at the Eastern Kom* [w:] Chłodnicki M., Ciałowicz K.M. *et al.*, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 2002-2003*, „Archeologia” 55, 66-68.

- 2004, *The graves of Tell el-Farkha (Seasons 2001-2002)* [w:] (red.) Hendrikx S., Friedman R., Ciałowicz K.M., Chłodnicki M., *Egypt and its Origins. Studies in Memory of B. Adams*, „Orientalia Lovaniensia Analecta” 138, s. 399-420.
- 2006, *Tell el-Farkha necropolis in 2003* [w:] (red.) Kroeper K., Chłodnicki M., Kobusiewicz M., *Archaeology of Early Northeastern Africa*, Poznań, s. 935-943.
- 2006, *The Graves* [w:] Chłodnicki M., Ciałowicz K.M. et al., *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary report 2004-2005*, „Archeologia” 57, s. 94-96.
- 2007, *Badania nad pismem egipskim w XIX wieku* [w:] (red.) Szturc W., Bizior-Dombrowska M., *Hieroglifem pisane dzieje – Starożytny Wschód w wyobraźni romantyków*, Warszawa, s. 29-52.
- 2008, *Burial custom and political status of local societies. A view from Tell el-Farkha* [w:] (red.) Midant-Reynes B., Tristant Y., Rowland J., Hendrickx S., *Egypt and its Origins 2*, „Orientalia Lovaniensia Analecta” 172, s. 1107-1117.

dr Mariusz Jucha

(zagadnienia z zakresu historii, sztuki i architektury starożytnego Egiptu; ceramika egipska; architektura starożytnego Egiptu)

Książki

- 2005, *Tell el-Farkha II. The Pottery of the Predynastic Settlement (Phases 2 to 5)*, Kraków-Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Egipskie osiedla rzemieślnicze. Uwagi na temat historii architektury i organizacji pracy*, „Nowy Filomata” 1, s. 45-55.
- 1999, *Egipskie osiedla rzemieślnicze. Zasady planowania i konstrukcje architektoniczne*, „Meander” 54, s. 187-211.
- 1999, *Egipskie osiedla rzemieślnicze w okresie Starego Państwa. Uwagi na temat planowania, na podstawie materiału porównawczego*, „Afryka, Azja, Ameryka Łacińska – Studia i Materiały” 75, s. 103-111.
- 2000, *Cylindrical Jars from Tell el-Farkha* [w:] (red.) K.M.Ciałowicz, J.A.Ostrowski, *Les Civilisations du Bassin Méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, Kraków, s. 105-111.
- 2001, *Initial Results of Research on Predynastic and Early Dynastic Pottery from Tell el-Farkha (1998- 1999)* [w:] (red.) J. Popielska-Grzybowska, *Proceedings of the*

- First Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 1999: Perspectives of Research, Warsaw 7-9 June 1999*, „Światowid” Supplement Series E: Egyptology, vol. I, WES, vol. III, Warszawa, s. 39-45, pl.7-15.
- 2001, *Decorated Pottery from Tell el-Farkha (Seasons 1998-2000)* [w:] (red.) E. Papuci-Władyka, J. Śliwa, *Studia Archaeologica. Liber Amicorum Ianussio A. Ostrowski ab Amicis et Discipulis Oblatus*, Cracoviae, s. 145-163.
- 2002, *Pottery* [w:] M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, *Tell el-Farkha Seasons 1998-1999. Preliminary Report*, „Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Institutes” 58, s. 104-107.
- 2002, *Protodynastic and Early Dynastic Pottery from the Western Kom (Phases 4-5)* [w:] (red.) M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, *Tell El-Farkha (Ghazala) Season 2001*, PAM 13, Reports 2001, 122.
- 2002, *Pottery from the Tombs nos. 1-3* [w:] M. Chłodnicki & K.M. Ciałowicz, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 1998-2001*, „Archeologia” 53, s. 99.
- 2002, M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, M.A. Jucha, *Chronology* [w:] M. Chłodnicki & K.M. Ciałowicz, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 1998-2001*, „Archeologia” 53, s. 66-67.
- 2003, *Tell el-Farkha 1998-1999: Pottery from Predynastic and Early Dynastic Strata* [w:] (red.) Z. Hawass, *Egyptology at the Dawn of the Twenty-first Century. Proceedings of the Eight International Congress of Egyptologists*, Cairo 2000, vol. 1, Cairo & New York, s. 262-271.
- 2003, K.M. Ciałowicz, M.A. Jucha, *Tell el-Farkha 1998-2000. Stratigraphy and Chronology of the Western Kom* [w:] (red.) J. Popielska-Grzybowska, *Proceedings of the Second Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 2001: Perspectives of Research, Warsaw 5-7 March 2001*, Warszawa, s. 29-35, il.4-12.
- 2003, *The pottery from Tell el-Farkha. Phases 3-5* [w:] M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 1998-2001*, „Archeologia” 53, 2002, s. 91-99.
- 2003, *Tell el-Farkha 2001. The settlement pottery of phases 5 and 4 – a preliminary report* [w:] L. Krzyżaniak, K. Kroeper, M. Kobusiewicz, *Cultural Markers in the Later Prehistory of Northeastern Africa and Recent Research*, „Studies in African Archaeology” 8, Poznań Archeological Museum, s. 185-199.
- 2004, *Kontakty Egiptu z Palestyną na przełomie IV i III tys. p.n.e.* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, „Portolana, *Studia Mediterranea*” 1, s. 9-21.
- 2004, R. Ablamowicz, J. Dębowska, M.A. Jucha, *The Graves of Tell el-Farkha (seasons 2001-2002)* [w:] (red.) S. Hendrickx, R.F. Friedman, K.M. Ciałowicz & M. Chłodnicki, *Egypt at its Origins. Studies in Memory of Barbara Adams*.

- Proceedings of the International Conference „Origin of the State. Predynastic and Early Dynastic Egypt”, Kraków, 28th August – 1st September 2002, „OLA” 138, s. 399-419.*
- 2005, *Western Kom. The Settlement Pottery of Phases 2 and 3* [w:] M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Gazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 2002-2003*, „Archeologia” LV, 2004, s. 51-52.
- 2005, *The Pottery from the Graves* [w:] M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Gazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 2002-2003*, „Archeologia” LV, 2004, s. 68-70.
- 2005, (rec.) G.A. Belova, T.A. Sherkova (red.), *Ancient Egyptian Temple at Tell Ibrahim Awad: Excavations and Discoveries in the Nile Delta*, Moscow 2002, „Folia Orientalia” 41, s. 275- 279.
- 2006, *Tell el-Farkha 1987-1999. Ceramika predynastyczna i wczesnodynastyczna (Tell el-Farkha 1987-1999. Predynastic and Early Dynastic Pottery)*, „Recherches Archeologiques de 1999-2003”, Kraków, s. 463-465.
- 2006, *Pottery from the Graves* [w:] M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz i in., *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 2004-2005*, „Archeologia” 57, s. 97-101.
- 2007, *Naqada IId2/IIIa1 Pottery in the Nile Delta. A View from Tell el-Farkha*, „Studies in Ancient Art and Civilization” 10, s. 23-39.
- 2007, *Western Kom. The Settlement Pottery of phase 1* [w:] (red.) M. Chłodnicki, K.M. Ciałowicz, *Polish Excavations at Tell el-Farkha (Ghazala) in the Nile Delta. Preliminary Report 2004-2005*, „Archeologia” 57, 2006, s. 77-80.
- 2008, *Tell-el Farkha i rozwój kontaktów handlowych Egiptu od V do początku III tys. p.n.e.*, „Alma Mater” numer specjalny 99, s. 210-215.
- 2008, *The Corpus of „Potmarks” from the Graves at Tell el-Farkha* [w:] Midant-Reynes B. and Tristant Y. with the collaboration with Rowland J. and Hendrickx S., *Egypt at its Origins 2. Proceedings of the International Conference „Origins of the State. Predynastic and Early Dynastic Egypt” Toulouse (France), 5th-8th September 2005*, „OLA” 172, Leuven-Paris, s. 133-149.

prof. dr hab. Joachim Śliwa

(zagadnienia sztuki i archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu; oddziaływanie cywilizacji starożytnego Egiptu na społeczeństwa nowożytnej Europy XVI-XX w.; dzieje archeologii i początki polskiego kolekcjonerstwa)

Książki

- 1989, *Egyptian Scarabs and Magical Gems from the Collection of Constantine Schmidt-Ciążyński*, Warszawa-Kraków.
- 1992, [współaut.] *Stanisław Kostka Potocki, O sztuce u dawnych czyli Winkelman Polski*, t.1-4, Warszawa-Kraków.
- 1997, *Sztuka i archeologia starożytnego Wschodu*, Warszawa-Kraków.
- 1999, *Egyptian Scarabs and Seal Amulets from the Collection of Sigmund Freud*, Warszawa-Kraków.
- 2003, *Skarabeusze egipskie*, Kraków 1995 (II wyd. Wrocław).

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1991-2008, „Studies in Ancient Art and Civilization” 1-12, Kraków.
- 1994, *Munus Amicitiae, Studia archeologiczne poświęcone pamięci Olgi Hirsch-Dyczek*, red J. Śliwa, Kraków.
- 1998, *Archeologia śródziemnomorska w Uniwersytecie Jagiellońskim 1897-1997. Materiały z sympozjum naukowego, Kraków 21-23 października 1997*, Kraków.
- 1999, *Jagiellonian University. Centenary of Mediterranean Archaeology 1897-1997. International Symposium: Cracow, October 1997*, Kraków.
- 2007, *Egipt, Grecja, Italia... Zabytki starożytne z kolekcji IA UJ*, Kraków.

7.1.5. 1. Instytut Filologii Klasycznej, Wydział Filologiczny

adres: Al. Mickiewicza 9/11, 31-120 Kraków – Collegium Paderevianum (VI piętro)

e-mail / website: ifklas@vela.filg.uj.edu.pl / www.filg.uj.edu.pl/ifk

tel. (+48 12) 663 23 24

7.1.5.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Główne kierunki badań: Historia literatury rzymskiej; historia i teoria literatury greckiej; cywilizacja późnego antyku rzymskiego i wczesnego Bizancjum; antyczna teoria literatury; antyczna estetyka literacka; antyczna krytyka literacka; historia i teoria greckiej pedagogiki; historiografia antyczna i bizantyjska; literatura i kultura wczesnochrześcijańska; elegia i liryka augustowska; historia i teoria listu poetyckiego; satyra antyczna; dramat grecki; grecka wymowa poklasyczna; poetyka późnoantyczna; antyczna myśl polityczna; mitologia grecka i rzymska; językoznawstwo starożytne; dialektologia grecka; mykenologia.

7.1.5.2. Aktualny skład osobowy

7.1.5.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Kazimierz Korus (dyrektor Instytutu)

7.1.5.2.2. Pracownicy i doktoranci

7.1.5.2.2.1. Katedra Filologii Greckiej

prof. dr hab. Kazimierz Korus (kierownik) kazimierz.korus@uj.edu.pl

dr Joanna Janik joanna.janik@uj.edu.pl

dr Krzysztof Bielawski bielawsk@homini.com.pl

7.1.5.2.2.2. Katedra Filologii Łacińskiej

prof. dr hab. Jerzy Styka (kierownik) jerzy.styka@uj.edu.pl

prof. dr hab. Stanisław Stabryła stasta@vela.filg.uj.edu.pl

prof. dr hab. Stanisław Śnieżewski snez@vela.filg.uj.edu.pl

dr Antoni Bobrowski antoni.bobrowski@uj.edu.pl

dr Anna Wasyl anna.wasyl@uj.edu.pl

7.1.5.2.2.3. Zakład języka greckiego i łacińskiego

dr hab. Hubert Wolanin (kierownik) hubert.wolanin@uj.edu.pl

dr Wojciech Sowa wojciech.sowa@uj.edu.pl

dr Rafał Rosół

7.1.5.2.2.4. Zakład Bizantynistyki i Neogrecystyki

dr hab. Dariusz Brodka (kierownik)

dr Michał Bzinkowski

dr Agnieszka Heszen agnieszka.heszen@uj.edu.pl

7.1.5.2.2.5. Zakład Metodyki Nauczania Języków Klasycznych

prof. dr hab. Józef Korpanty (kierownik)

dr Aleksandra Klęczar aleksandra.kleczar@uj.edu.pl
dr Krystyna Woś

7.1.5.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Krzysztof Bielawski

(tragedia grecka, teatr grecki; leksykografia grecka – zwłaszcza terminologia teologiczna, rytualna i kultowa; historia idei religijnych; historia teologii; patrologia)

Książki

2003, *Terminy rytualno-kultowe w tragedii greckiej okresu klasycznego*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, [współaut.] *W obliczu antropologii Ojców Kościoła*, „Universitas” 12/4, s. 15-17.
- 1996, *W kręgu pojęć kultowych tragedii greckiej. Wybrane terminy inicjacyjne na przykładzie Bakchantek Eurypidesa*, „Eos” 84, s. 35-52.
- 1997, *Ostatnie słowo Wernera Jaegera* [w:] W. Jaeger, *Wczesne chrześcijaństwo i grecka paideia*, przekł., opr. i redakcja naukowa K. Bielawski, Bydgoszcz, s. 9-19.
- 1998, *‘Thiasos’ w Bakchantkach Eurypidesa*, „Meander” 53, s. 3-13.
- 1998, *Grzegorz Cudotwórca, Mowa na cześć Orygenesusa*, wstęp monograficzny na temat Grzegorza Cudotwórcy, opracowanie tekstu, redakcja naukowa, bibliografia, (seria „Źródła Myśli Teologicznej”, tom 14), Kraków, s. 7-45.
- 2001, *„Prawdziwe życie filologii”. Walter Burkert i jego „Starożytne kultury misteryjne”* [w:] W. Burkert, *Starożytne kultury misteryjne*, przekł. i opr. K. Bielawski, Bydgoszcz, s. 11-27.
- 2001, *Język kultowo-rytualny a tragedia grecka. Zarys dziejów problemu i jego perspektywy*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 29, Kraków, s. 33-58.
- 2002, *Teoria i metodologia słowników technicznych oraz ich zastosowanie w badaniach nad tragedią grecką* [w:] *Freedom and Democracy in Greek Literature. Essays in Honor of Prof. Romuald Turasiewicz*, Kraków, s. 257-281.
- 2003, *Szał jako doświadczenie religijne i jego określenia w tragedii greckiej*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 31, Kraków, s. 45-62.
- 2003, *Pojęcia theologia i theologos w greckiej tradycji literackiej*, „Terminus” 5/1, s. 81-105.

- 2003, *Terminy rytualno-kultowe w tragedii greckiej okresu klasycznego*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- 2006, *The Theology of Violence in the Greek Tragedy*, „Classica Cracoviensia” 10, s. 27-36.
- 2006, *Pajany delfickie – kontekst historyczny*, „Konteksty” 2/273, s. 52-59.
- 2008, *Papirus z Dervenii. Największe odkrycie filologiczne XX wieku*, „Kronos” 2, s. 208-221.
- 2008, Komentarz do wykładu Włodzimierza Staniewskiego pt. *Gardzienice – praktykowanie humanistyki. Esej teatralny czyli Jak inspirować mogą wykopaliska...* [w:] *Teatr obiecany. Symposium w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej, Warszawa 22-23 stycznia 2008*, s. 237-246.
- 2008, *Esse dicitur – gramatyka łacińskiej plotki*, „Mélée. Kwartalnik Filozoficzno-kulturalny” 4, s. 115-116.

dr Antoni Bobrowski

(historia literatury rzymskiej; elegia i liryka augustowska; historia kultury starożytnej Grecji i Rzymu; mitologia grecka i rzymska; recepcja wątków antycznych w kulturze europejskiej)

Książki

- 1997, *Mitologia w rzymskiej elegii i liryce miłosnej okresu augustowskiego*, Kraków.
- 1998, *Poezja starożytnej Grecji i Rzymu. Interpretacje*, Kraków.
- 2009, „Dziennik wojny trojańskiej” *Diktysa z Krety. Studium historycznoliterackie*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991, *The Propemptikon in the Augustan Poetry (Hor. Od. III 27; Prop. I 8; Ovid. Am. II 11: A Comparative Study*, „Eos” 79, s. 203-215.
- 1993, *Mythology and Composition in Tibullus II 3 and Propertius II 8*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 119-124.
- 1994, *Propertius 2.8 and 2.9 as Counterparts*, „Symbolae Osloenses” 69, s. 108-120.
- 1995, *Exempla mitologiczne w liryce miłosnej Horacego*, „Meander” 50, s. 227-236.
- 1997, *La realta e il mito nella struttura del carne 68 di Catullo* [w:] (red.) J. Styka, *Studies of Greek and Roman Antiquity*, „Classica Cracoviensia” 3, s. 99-108.
- 1998, *Świat poetycki augustowskiej elegii i liryki miłosnej*, „Meander” 53, s. 353-367.

- 2001, [współaut.] *Słownik łacińsko-polski*, t. 1, red. naukowy J. Korpanty, Warszawa.
- 2002, *Mythology as a Means of Artistic Expression in Augustan Elegy and Lyrics* [w:] (red.) J. Styka, *The Myth in the Ancient Literature*, „Classica Cracoviensia” 7, s. 75-85.
- 2003, *Freedom and Servitude In the Augustan Elegy* [w:] (red.) D. Brodka, J. Janik, S. Sprawski, *Freedom and Its Limits In the Ancient World*, „Electrum” 9, Kraków, s. 113-120.
- 2004, *An Unheroic Hero. The Figure of Achilles in the Ephemeris belli Troiani by Dictys of Crete*, „Eos” 91, s. 274-287.
- 2006, *Racjonalizacja tradycji mitologicznej w „Dzienniku wojny trojańskiej” Diktysa z Krety* [w:] (red.) J. Czerwińska, Z. Danek, B. Olszok, *Irracjonalność w kulturze antycznej i tradycji nowożytnej Europy*, „Collectanea Philologica” 9, Łódź, s. 175-192.
- 2007, *A Heroic Legend in Historiographic Disguise* [w:] (red.) D. Brodka, M. Stachura, *Continuity and Change. Studies in Late Antique Historiography*, „Electrum” 13, Kraków, s. 193-210.
- 2007, *The Wrath of Achilles in the “Journal of the Trojan War” by Dictys of Crete* [w:] (red.) J. Styka, *From Antiquity to Modern Times. Classical Poetry and Its Modern Reception*, „Classica Cracoviensia” 11, s. 129-145.

dr Michał Bzinkowski

(literatura nowogrecka; recepcja antyku we współczesnej poezji greckiej; recepcja mitu w literaturze europejskiej; język nowogrecki; literatura grecka okresu archaicznego; mit w eposie greckim okresu archaicznego; język grecki bizantyński; tłumaczenie współczesnej literatury greckiej)

Książki

- 2006, *Ajschylos w twórczości Jorgosa Seferisa*, „Collectanea Classica Thorunensia” 15. Studia Graeco-Latina 5 Universitatis Nicolai Copernici, Toruń.
- 2006, *Rozmówki greckie*, Kraków.
- (w druku), *Ulysses among the Asphodels. Necromancy and Conversation with the Dead as literary motives in Poetry of George Seferis*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Konstelacje i gromady gwiazd w Iliadzie i Odysei – próba rekonstrukcji wyobrażeń i wiedzy astronomicznej Homera*, „Nowy Filomata” 1, s. 9-27.

- 2000, [wpółaut.] *Wokół problematyki definiowania Boga. Prawosławne wyznania wiary św. Grzegorza Palamasa i patriarchy Gennadiosa Scholariosa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Studia Religiologica” 33, Kraków, s. 235-246.
- 2001, *Jedno homeryckie porównanie – technika budowania opisów w Iliadzie i Odysei Homera*, „Nowy Filomata” 2, s. 81-89.
- 2004, *Oulios aster – Motyw Syriusza u Homera*, „Nowy Filomata” 2, s. 97-103.
- 2004, *Uwagi na temat dialektów języka nowogreckiego*, „Biuletyn Glottodydaktyczny” 11, Kraków, s. 115-121.
- 2004, *Eleutheria e thanatos! The Idea of Freedom in Modern Greek Poetry during the War of Independence in 19th century. Dionysios Solomos' Hymn to Liberty*, „Terminus” 6, s. 123-133.
- 2005, *Literatura nowogrecka* [w:] *Encyklopedia literatury światowej*, Kraków, s. 202-207.
- (w druku), *Classical Inspirations of George Seferis. Some remarks on the references to Ancient Greek myths in his poetry*, „Graecolatina et Orientalia”, Bratislava.

Przekłady prac współczesnych

- 2000, *Konstandinos Kawafis, Świece*, „Nowy Filomata” 1, s. 28.
- 2000, *Melissanthi, Do nocy, która nadchodzi*, „Nowy Filomata” 1, s. 38.
- 2004, *Antyczna Grecja w twórczości Jorgosa Seferisa* [w:] *Z Parnasu i Olimpu. Przegląd greckiej literatury współczesnej*, Warszawa, s. 176-179.
- 2004, *Jorgos Seferis* [w:] *Z Parnasu i Olimpu. Przegląd greckiej literatury współczesnej, Eseje* (fragmenty), s. 171-173; *Na sposób J. S.*, s. 162-163, *Sześć Haiku*, s. 164; *Notatki na tydzień*, s. 165-166; *Eurypides, Ateńczyk*, s. 167; *Ajanapa I*, s. 168; *Helena*, Warszawa, s. 169-170.
- 2004, *Takis Sinopulos, Odys nad rzeką* (fragment), „Nowy Filomata” 1, s. 18.
- 2005, *Jannis Ritsos, Rozpacz Penelopy*, „Nowy Filomata” 1, s. 64.
- 2005, *Jannis Ritsos, Nauzykaa*, „Nowy Filomata” 1, s. 38.
- 2005, *Melissanthi, Persefona*, „Nowy Filomata” 1, s. 22.
- 2005, *Jorgos Seferis, Butelka w morzu*, „Nowy Filomata” 3, s. 178.
- 2005, *Jorgos Seferis, Astyanaks*, „Nowy Filomata” 3, s. 202.
- 2005, *Jorgos Seferis, Andromeda*, „Nowy Filomata” 3, s. 216.

dr Joanna Janik

(epos grecki okresu archaicznego; grecka literatura etyczno-filozoficzna V-IV w.; pojęcia etyczne i polityczne w greckiej literaturze archaicznej i klasycznej)

Książki

2003, *Terms of the Semantic Sphere of dike and themis in the Early Greek Epic Poetry*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *Pierwiastki demokratyczne w platońskiej koncepcji państwa opisanej w PRAWACH*, „Meander” 49, s. 121-135.
- 1995, *Between Real and Ideal State; The Elements od Greek Poleis in Political Philosophy of Plato and Aristotle* [w:] (red.) S. Stabryła, *Everyday Life and Litterature in Antiquity*, Kraków, s. 3-11.
- 2002, *Retoryka w tragedii greckiej*, „Biuletyn Glottodydaktyczny” 8, s. 117-127.
- 1997, *Retoryka w greckiej polis; sztuka przekonywania czy oszukiwania?* [w:] *Między prawdą i normą a błędem*; „Dialogicon” 6, s. 85-83.
- 2000, *Dramat grecki jako dokument przemian kulturowych. Próba interpretacji „Eumenid” Ajschylosa*, „Nowy Filomata” 1, s. 29-37.
- 2000, *Dike in the Works of Homer*, „Eos” 87, s. 5-31.
- 2001, *Sanktuarium Apollona w Delfach*, „Nowy Filomata” 1, s. 57-68.
- 2002, *The Meaning of Justice in the Poetry of Hesiod and Its Continuation in the Lyric of Solon*, „Eos” 89, s. 203-227.
- 2002, *Few Remarks on the Ideal King in Greek Epic and Tragedy*, „Classica Cracoviensia” 7, s. 97-104.

dr Aleksandra Klęczar

(literatura hellenistyczna, w tym przede wszystkim żydowska; *Romans o Aleksandrze*; nauczanie języków klasycznych; recepcja i funkcje motywów antycznych w kulturze popularnej)

Książki

2006, *Ezechiel Tragik i jego dramat „Exagoge” („Wyprowadzenie z Egiptu”)* [w:] *Apokryfy Starego Testamentu*, t. 1, Kraków – Mogilany.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Drugi Ezechiel, albo o ostatniej greckiej tragedii*, „Nowy Filomata” 2, s. 95-100.
- 1999, *The Exagoge of Ezechiel: Analysis of the Dramatic Structure of the Play*, „Eos” 87/1, s. 113-118.

- 2001, *Harry Potter, a Latin Speaker?*, „Biuletyn Glottodydaktyczny” 7, s. 77-89.
- 2003, *Do the Hodayat Psalms Display a Consistent Theology?*, „The Qumran Chronicle” 11/1-4, s. 79-90.
- 2004, *The Character of Jonathan Son of Saul in Jewish and Christian Interpretations*, „The Polish Journal of Biblical Research”, 3/2(6), s. 165-174.
- 2006, *Harry Potter i Irzekomol martwe języki, czyli o tłumaczeniach powieści J.K. Rowling na języki klasyczne*, „Nowy Filomata” 10/4, s. 271-282.
- 2007, *The Black Gate of Alexander? Tracing Possible Influence of the Alexander Romance on JRR Tolkien's The Lord of the Rings*, „Studia Litteraria UIC” 2.
- 2008, *Dion: miasto u stóp Olimpu*, „Nowy Filomata” 12/2, s. 139-150.
- 2009, *Żydzi i Rzymianie, Egipcjanie i Grecy: imago gentium w Contra Apionem Józefa Flawiusza*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 39, Kraków, s. 21-35.
- 2009, *Miłosierdzie króla? Ocena stosunku Aleksandra Wielkiego do jeńców w relacjach biografów i historyków antycznych* [w:] (red.) P. F. Nowakowski, W. Szyborski, *Miłosierdzie: teoria i praktyka życiowa*, Kraków.

prof. dr hab. Józef Korpanty

(historia literatury i kultury łacińskiej; łacińska terminologia polityczno-socjalna; instrumentacja dźwiękowa; leksykografia; retoryka antyczna)

Książki

- 1979, *Rzeczpospolita potomków Romulusa*, Warszawa.
- 1976, *Studia nad łacińską terminologią polityczno-socjalną okresu republiki rzymskiej*, Wrocław.
- 1985, *Obraz człowieka i filozofia życia w literaturze rzymskiej epoki augustowskiej*, Warszawa.
- 1991, *Lukrecjusz – rzymski apostoł epikureizmu*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1990, *La 'religio' dans le poeme de Lucrece*, „Grazer Beiträge” 17, s. 81-112.
- 1991, *Römische Ideale und Werte im augusteischen Prinzipat*, „Klio” 73, s. 432-447.
- 1997, *Syllabische Homophonie in lateinischer Dichtung und Prosa*, „Hermes” 125, s. 330-346.
- 1998, *Quelques remarques sur la terminologie politique employée par les optimates et les populares*, „Classica Cracoviensia” 4, s. 83-93.

- 2000, *Anagrams and Two Other Related Sound Repetitions*, „Classica Cracoviensia” 5, s. 193-209.
- 2001, *Lautwiederholungen in den Arseis des lateinischen Hexameters*, „Classica Cracoviensia” 6, s. 145-162.
- 2005, *De sonorum iterandorum arte Petroniana*, Scripta Classica, t. 2, Katowice, s. 8-22.
- 2007, *Vergiliana (I. Horatianum illud molle atque facetum quid significet II. De Turno observationes aliquot III. De arte poetica in Aeneidis epilogo conspicua)*, „Classica Cracoviensia” 11, s. 199-230.
- 2007, *De Romanorum moribus a Petronio et Ammiano Marcellino castigatis*, „Scripta Classica” 4, s. 9-17.
- 2007, *De Catulli carmine 16*, „Eos” 94, s. 307-312.
- 2008, *De Didone ab Aenea deserta*, „Classica Cracoviensia” 12, s. 59-93.
- 2009, *Ze studiów nad Eneidą Wergiliusza: I. Eneasz – bohater eposu II. Dłaczego Eneasz zabił Turnusa?* [w:] (red.) S. Stabryła, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 39, Kraków, s. 51-102.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2001, 2003, *Słownik łacińsko-polski*, tom 1, A-H stron 847, tom 2, I-Z stron 1000, Warszawa (redakcja naukowa i autorstwo 70% haseł).

prof. dr hab. Kazimierz Korus

(historia i teoria literatury greckiej, zwłaszcza satyry, dramatu, poklasycznej wymowy oraz antycznej krytyki literackiej; teoria greckiej pedagogiki; zagadnienia z historii kultury, a szczególnie starożytnego systemu nauczania)

Książki (wybór)

- 1978, *Program wychowawczy Plutarcha z Cheronei*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Nauk”, Kraków.
- 1982, *Poetyka Lukiana z Samosat. Kryteria oceny i wartościowania*, (Rozprawy habilitacyjne, t. 71, Uniwersytet Jagielloński), Kraków.
- 1991, *Die griechische Satire. Die theoretischen Grundlagen und ihre Anwendung auf Homers Epik*, Kraków.
- 2003, *Grecka proza poklasyczna*, Kraków.
- 2004, [przekład i wstęp; współaut. przypisów i komentarzy] Plutarch, *Żywoty równoległe*, t. 1, Warszawa.

- 2005, [współaut. przekładu, wstępu, komentarzy i przypisów] Plutarch, *Żywoty równoległe*, t. 2, Warszawa.
- 2005, *Cytaty greckie na każdą okazję, o bogach, człowieku i sprawach ludzkich*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1981, *The motif of Panthea in Lucian's Encomium*, „Eos” 69, s. 47-56.
- 1984, *The Theory of Humour in Lucian of Samosata*, „Eos” 72, s. 295-313.
- 1985, *Über den Einfluss der pädagogischen Ansichten der Sophisten auf Plutarchs pädagogisches System* [w:] *Kultur und Fortschritt in der Blutezeit der griechischen Polis*, Berlin, s. 188-205.
- 1986, *Zur Chronologie der Schriften Lukians*, „Philologus” 130/1, s. 96-103.
- 1990, *Funktionen der literarischen Gattungen bei Lukian*, „Eos” 78, s. 119-131.
- 1995, *De genio Socratis. Analyse und Interpretation eines Plutarchischen Dialog* [w:] *Prinzipat und Kultur im 1 und 2 Jh.*, Bonn, s. 267-282.
- 1995, *Zur Poetik der Mimen von Herondas*, „Analecta Cracoviensia”, s. 51- 66.
- 2000, *Alle origini del mimo letterario greco* [w:] *Studies in Ancient Literary Theory and Criticism*, Kraków, s. 131-159.
- 2002, *Artyzm dialogów diegematycznych Plutarcha*, *Studia Graeco-latina Universitatis Nicolai Copernici*, t. 4, „Collectanea Classica Thorunensia” 13, s. 79-94.
- 2002, *Życie i twórczość Ptolemeusza w świetle nowszych badań*, „Biuletyn Glottodydaktyczny” 8, Kraków s. 141-146.
- 2002, *Pieśń nad Pieśniami i komentarz Orygenesza* [w:] (red.) J.C. Kałużny, *U źródeł kultury wczesnochrześcijańskiej, Materiały z sesji naukowej 25 kwietnia 2002 r.*, Kraków, s. 7-15.
- 2006, *Sofokles. Tragedia – teatralny obraz kondycji ludzkiej* [w:] (red.) E. Łubieniewska, *W świecie literatury i teatru. Sztuka współczesnictwa*, Kraków, s. 16-55.
- 2006, *Demokracja i prawda* [w:] *Prace poświęcone pamięci Adama Uruszczaaka*, Kraków, „Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej” 96, s. 57-66.
- 2006, *Sofrosyne i filiai Profesora Romualda Turasiewicza (11.10.1930-1.01.2005)*, „Eos” 93/1, s. 11- 25.
- 2007, *Komiczna funkcja ekfrazy w Pharmakeutria Teokryta*, „Roczniki Humanistyczne” 54/3, Lublin, s. 77-91.
- 2007, *Etyczna konstrukcja Iliady* [w:] (red.) J.Styka, *From Antiquity to Modern Times. Classical Poetry and its Modern Reception. Essays in Honour of Stanisław Stabryła*, Kraków, s. 79-92.
- 2008, *Narcyz i Plotyn: od piękna ku Pięknu* [w:] (red.) M. Cieśla-Korytowska, I. Puchalska, M. Siwiec, *Materiały sesji pt. „Oblicze Narcyza: obecność autora w dziele”*, Kraków, s. 9-21.

- 2008, *Greckie źródła preambuły konstytucyjnej* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Świącicka, A. Kremer, *Ut magis leges sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*, Kraków, s. 201-206.
- 2008, *Mim i motywy komiczne w Orestei Ajschylosa*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 18, s. 1-11.
2008. *Dla Polski. Życie i działalność Kazimierza Morawskiego* [w:] (red.) R. M. Zawadzki, S. Stabryła, *Kazimierz Morawski (1852-1925) w służbie nauki i narodu*, „Komisja Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności: Monografie” 16, Kraków, s. 9-17.
- 2008, *Greckie źródła idealistycznego myślenia o miłości. Platon-Plutarch-święty Metody z Olimpu* [w:] (red.) Kazimierza Korusa, *Źródła Humanistyki Europejskiej*, Seria: *Iuvenilia Philologorum Cracoviensium*, t. 1, Kraków, s. 13-31.
- 2008, *NOMOS-AGAPH. Antike Quellen der Europäischen Kultur*, „Classica Cracoviensia” 12, s. 95-110.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1995-2003, [red.] „Biuletyn Glottodydaktyczny” 1-10, Kraków.
- 2008, [red., wstęp] Agnieszka Ligęza, *...przepłynąć rzekę życia*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- 2008, [red.] Seria: *Iuvenilia Philologorum Cracoviensium*, t. 1: *Źródła humanistyki europejskiej*, Kraków.

dr Wojciech Sowa

Książki

- 2008, *Studien zum Phrygischen*, Göttingen.

prof. dr hab. Stanisław Stabryła

(historia literatury rzymskiej epoki augustowskiej i cesarskiej; antyczna teoria literatury; recepcja kultury antycznej w literaturze nowożytnej; kultura wczesnochrześcijańska)

Książki

- 1970, *Latin Tragedy in Virgil's Poetry*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Nauk” 10, Kraków – Wrocław – Warszawa.
- 1974, *Funkcja noweli w strukturze gatunków literatury rzymskiej*, „Prace Komisji

- Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Nauk” 14, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- 1982, *Problemy genealogii antycznej*, Warszawa- Kraków.
- 1983, *Wergiliusz. Świat poetycki*, Wrocław.
- 1996, *Hellada i Roma w Polsce Ludowej. Recepcja antyku w literaturze polskiej w latach 1945-1975*, Kraków.
- 1989, *Owidiusz. Świat poetycki*, Wrocław.
- 1996, *Hellada i Roma. Recepcja antyku w literaturze polskiej w latach 1976-1990*, Kraków.
- 1998, *Księga legend rzymskich*, Warszawa – Kraków.
- 2001, *Antyczna literatura grecka i rzymska* (Słownik WSiP), Warszawa.
- 2002, *Historia literatury starożytnej Grecji Rzymu. Zarys*, Wrocław.

prof. dr hab. Jerzy Styka

(antyczna teoria literatury; antyczna estetyka literacka; historia literatury rzymskiej; historia idei estetycznych; cywilizacja późnego antyku; recepcja kultury antycznej w literaturach hispanojęzycznych; metodyka nauczania języków klasycznych)

Książki

- 1987, *La littérature grecque à la lumière de l'appréciation esthétique des auteurs romains depuis Auguste jusqu'au I^e siècle après J.-Ch.*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Nauk” 21, Wrocław-Kraków.
- 1994, *Studia nad literaturą rzymską epoki republikańskiej: Estetyka satyry republikańskiej; Estetyka neoteryków*, Uniwersytet Jagielloński, Rozprawy habilitacyjne Nr 247, Kraków.
- 1995, *Fas et antiqua castitudo. Die Ästhetik der römischen Dichtung der republikanischen Epoche*, „Bochumer Altertumswissenschaftliches Colloquium“ 19, Trier.
- 1997, *Estetyka stosowności (decorum) w literaturze rzymskiej*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności”, Kraków.
- 2008, *Sydoniusz Apollinarius i kultura literacka w Galii V wieku*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 38, Kraków.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1996, [red.] *Studies of Greek and Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 2.
- 1997, [red.] *Studies of Greek and Roman Antiquity*, „Classica Cracoviensia” 3.

- 1998, [red.] *Studies of Greek and Roman Civilisation*, „Classica Cracoviensia” 4.
- 2000, [red.] *Studies in Ancient Literary Theory and Criticism*, „Classica Cracoviensia” 5.
- 2001, [współred.] *Freedom and Democracy in Greek Literature. Essays in Honour of Professor Romuald Turasiewicz*, „Classica Cracoviensia” 6.
- 2002, [red.] *The Myth in the Ancient Literature*, „Classica Cracoviensia” 7.
- 2004, [red.] *The Roman Epic Poetry*, „Classica Cracoviensia” 8.
- 2005, [red.] *Studies of Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 9.
- 2006, [red.] *Violence and Aggression in the Ancient World*, „Classica Cracoviensia” 10.
- 2007, [red.] *From Antiquity to Modern Times. Classical Poetry and Its Modern Reception. Essays in Honour of Stanisław Stabryła*, „Classica Cracoviensia” 11.
- 2008, [red.] *Studies of the Ancient Literature and Culture*, „Classica Cracoviensia” 12.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1979, *Literatura grecka w krytycznej ocenie Horacego*, „Meander” 34, s. 455-470.
- 1980, *Funkcja dialogu w strukturze satyr Horacego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace Historyczno-literackie” 39, s. 7-22.
- 1980, *Estetyczne wartości literatury greckiej w krytycznym ujęciu M. F. Kwintyliana*, „Eos” 68/2, s. 303-327.
- 1982, *Literatura grecka w estetycznej ocenie rzymskich archaistów*, „Meander” 37/3, s. 129-146.
- 1985, *Poglądy Sokratesa na literaturę i sztuki plastyczne*, „Filomata” 396, s. 259-268.
- 1986, *La littérature grecque en vue des idées esthétiques de Sénèque*, „Eos” 74/2, s. 279-301.
- 1986, *Funkcja motywów antycznych w strukturze „Szarańczy” Gabriela Garcii Marqueza*, „Meander” 41/4-5, s. 159-169.
- 1987, *Horacjańska koncepcja sztuki*, „Filomata”, s. 3-17.
- 1987, *Vincente Blasco Ibáñez, „Mare Nostrum” – Luis Martín Santos, „Czas milczenia”: dwie koncepcje mitu Odyseusza*, „Meander” 42/2-3, s. 121-135.
- 1987, *Profesor Stanisław Skimina, Uczony – Nauczyciel – Człowiek*, „Meander” 42/7-9, s. 35-42.
- 1988, *El mito odisiaco en la poesía de Luis Jiménez Martos*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Varia” 242 (Estudios Hispánicos), s. 157-165.
- 1990, *Estetyka tragedii republikańskiej w pismach Cycerona*, „Meander” 45/7-9, s. 279-291.
- 1990, *Estetyka komedii rzymskiej w pismach Cycerona*, „Meander” 45/10-12, s. 279-291.
- 1991, *Die Bedeutung der „exemplaria Graeca” in den Kunstansichten römischer Autoren der augusteischen und der Kaiserzeit*, „Klio” 73, s. 143-156.

- 1993, *Satyra Menippejska Warrona: problem gatunkowej odrębności*, „Meander” 48/9-10, s. 441-459.
- 1993, *Liryka preneoteryków*, „Meander” 48/11-12, s. 523-540.
- 1994, *Próba rekonstrukcji struktury satyr Lucyliusza*, „Meander” 49/5-6, s. 219-229.
- 1994, *Antyk i kultura europejska u schyłku II tysiąclecia po narodzeniu Chrystusa*, „Informator Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy. PAT” 14, s. 72-85.
- 1994, „*Annales*” Ennii: *główny model estetyczny eposu republikańskiego*, „Meander” 49/11-12, s. 557-569.
- 1995, *Der Realismus in den literarischen Ansichten römischer Autoren*, „Classica Cracoviensia” 1, s. 37-48.
- 1995, *Estetyka poematów naukowo-dydaktycznych w republikańskim Rzymie*, „Meander” 1-2, 1995, s. 15-22.
- 1995, *Estetyka rzymskiej palliady*, „Meander” 51/3-4, s. 107-125.
- 1995, *Gatunkowa stosowność („decorum”) w rzymskiej tragedii republikańskiej*, „Filomata” 431-432, s. 247-258.
- 1995, *Die literarische Gattung als eine Form der Kommunikation in der Antike* [w:] *Kommunikation durch Zeichen und Wort*, „Bochumer Altertumswissenschaftliches Colloquium” 23, Trier, s. 195-206.
- 1995, *Kategoria stosowności („decorum”) w rzymskiej teorii literackiej*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 23, Kraków, s. 85-97.
- 1996, *Nauczanie języka łacińskiego w grupach zerowych na I roku studiów filologii klasycznej*, „Języki Obce w Szkole” 4, s. 364-370.
- 1996, *Die Kategorie der Anmut in der Literaturtheorie und –Kritik der Römer* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *LITTERIS VIVERE, Księga pamiątkowa ofiarowana Prof. Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań 1996, s. 83-93.
- 1996, *Programmatische Änderungen in der römischen Literatur der republikanischen Epoche*, „Classica Cracoviensia” 2, s. 75-87.
- 1997, *Decorum in Poetry: Horace’s Ars Poetica*, „Classica Cracoviensia” 3, s. 47-69.
- 1998, *Rola inspiracji w platońskich poglądach na poezję*, „Nowy Filomata” 1, s. 3-14.
- 1998, „*Convenientia partium*”. *Kategoria harmonii i symetrii w antycznej estetyce literackiej*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 27, Kraków, s. 29-53.
- 1998, *Kategoria harmonii w antycznej teorii literackiej*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” 62, Kraków, s. 62-70.
- 1998, *Zur Entwicklung der römischen Lyrik in der Zeit der Republik*, „Classica Cracoviensia” 4, s. 59-69.
- 1999, *La culture littéraire romaine dans la Gaule du Ve siècle selon le témoignage de Sidoine Apollinaire*, „Terminus” 1, s. 43-61.

- 2000, *Gustaw Przychocki – uczoney i humanista* [w:] *Liber Aureus Facultatis Philologicae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*, Kraków, s. 308-313.
- 2000, *Formen des Gattungswandel in der römischen Satire: Lucilius – Horaz*, „Classica Cracoviensia” 5, s. 211-225.
- 2001, Horaz und die Ennianische Dichtung, „Classica Cracoviensia” 6, s. 203-215.
- 2001, [rec.] *Martin Hose* (Hrsg.), *Meisterwerke der antiken Literatur. Vom Homer bis Boethius*, München 2000, „Eos” 88/2, s. 365-375.
- 2002, *Die Poetik des Mythos bei Sidonius Apollinaris*, „Classica Cracoviensia” 7, s. 37-43.
- 2003, *Intertekstualne związki Horacego z poezją Katullusa: milczenie czy misterna aluzyjność?* „Meander” 58, s. 219-231.
- 2004, *Die epische Ästhetik von Sidonius Apollinaris: Kaiserliche Panegyrika*, „Classica Cracoviensia” 8, s. 55-90.
- 2004, *Języki i kultura klasyczna – aktualne potrzeby i zadania we współczesnej dydaktyce szkolnej* [w:] (red.) T. Lewowicki, *Kultura antyczna i współczesna edukacja*, Warszawa, s. 37- 45.
- 2004, *Epitalamia Sydoniusza Apollinarisa – zarys poetyki*: [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere Aude, Księga Pamiątkowa Ofiarowana Prof. Dr Hab. Marianowi Szarmachowi z Okazji 65 Rocznicy Urodzin*, Toruń, s. 277-292.
- 2005, *Nachklänge der epischen Sprache und Motiven des Lukrez in der Poesie Horazens*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 34, Kraków, s. 11-19.
- 2005, *Humanitas litterarum w pismach Sydoniusza Apollinarisa*, [w:] (red.) ks. R. Popowski. *Humanitas grecka i rzymska*, Materiały z konferencji Naukowej Polskiego Towarzystwa Filologicznego *Humanitas grecka i rzymska u źródeł kultury europejskiej*, Lublin, 17-20 IX 2003, Lublin 2005, s. 123-142.
- 2005, *Języki klasyczne – stan nauczania w krajach Unii Europejskiej* [w:] (red.) ks. R. Popowski, *Humanitas grecka i rzymska. Materiały z konferencji Naukowej Polskiego Towarzystwa Filologicznego Humanitas grecka i rzymska u źródeł kultury europejskiej*, Lublin, 17-20 IX 2003, Lublin, s. 243-258.
- 2005, *Die intertextuelle Poetik von Statius*, „Classica Cracoviensia” 9, s. 29-42.
- 2005, [rec.] *Stephen Halliwell*, *The Aesthetics of Mimesis. Ancient Texts and Modern Problems*, Princeton and Oxford 2002, „Gnomon” 77, s. 262-264.
- 2007, *Techniki obrazowania w poezji Sydoniusza Apollinarisa* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Remigiusza Popowskiego SDB*, „Roczniki Humanistyczne. Filologia Klasyczna” 54-55/3, s. 141-155.
- 2007, *Musarum Cultor. Stanisław Stabryła – Uczony, Humanista, Człowiek*, „Classica Cracoviensia” 11, s. 21-35.

- 2007, *Epitalamio tardoantico tradizionale e cristiano: Sidonio Apollinare e Paolino di Nola* [w:] *Atti del Convegno Dulce melos. Lateinische und griechische christliche Dichtung in Spaetantike, Mittelalter und Neuzeit*, Wien, s. 103-119.
- 2008, *Znaczenie „Annales” Enniusza w rozwoju rzymskiego eposu narodowego* [w:] *Libet Sapere Sine Pompa, Sine Invidia, Tom jubileuszowy poświęcony Profesor Ludwice Rychlewskiej*, „Classica Wratislaviensia” 28, s. 51-58.
- 2008, *Życie literackie w Arles (Arelate) na podstawie twórczości Sydoniusza Apollinarisa*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 18, s. 305-326.
- 2008, *Römische Schule der Spätantike im Lichte der Briefe von Sidonius Apollinaris*, „Classica Cracoviensia” 12, s. 157-176.

prof. dr hab. Stanisław Śnieżewski

(historiografia rzymska i grecka; myśl polityczna rzymska i grecka; epika rzymska; historia literatury rzymskiej; epoka republikańska, augustowska, wczesne cesarstwo)

Książki

- 1993, *Problem boskości Oktawiana-Augusta w poezji augustowskiej*, Kraków.
- 2000, *Koncepcja historii rzymskiej w Ab Urbe Condita Liwiusza*, Kraków
- 2003, *Salustiusz i historia Rzymu. Studia porównawcze na tle historiografii greckiej i rzymskiej*, Kraków.
- 2004, [przekład, oprac. i wstęp] *Gajusz Waleriusz Flakkus, Argonautyki ksiąg osiem*, Kraków.
- 2006, *Wojna, pokój i bogowie w starożytnym Rzymie*, Kraków.
(w druku), *Publiusz Papiniusz Stacjusz, Sylwy (Silvae), księgi I-V*, wstęp, przekład i opracowanie.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1988, *Owidiusz i August w „Metamorfozach”*, „Meander” 43, s. 397-409.
- 1991, *Problem boskości Oktawiana-Augusta w twórczości Wergiliusza*, „Meander” 46, s. 11-27.
- 1993, *The Divinity of Augustus in the late poetry of Horace and in elegies of Tibullus and Propertius*, „Eos” 81, s. 61-76.
- 1997, *W kręgu pojęć etyczno-prawnych w dziele Liwiusza: Fides*, „Meander” 52, s. 129-139.
- 1997, *„Te mensis adhibet deum”. The Emperor’s Divinity and the 4th Book of Horace’s Odes*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 11, s. 61-74.

- 1997, *Uwagi nad filozofią historii w „Ab Urbe Condita” Liwiusza*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 25, Kraków, s. 89-139.
- 1997, *Livy's views upon the nature and philosophy of Roman religion*, „Classica Cracoviensia” 3, s. 109-120.
- 1998, *Divine Connections of Marcus Antonius in the years 43-30 B.C.*, „Grazer Beiträge” 22, s. 129-144.
- 1999, *Valerius Flaccus, Argonautica, liber primus*, przekład i przypisy, „Nowy Filomata” 4, s. 251-280.
- 2001, *Patronat literacki w Rzymie republikańskim do czasów Oktawiana-Augusta*, „Terminus” 1-2, s. 203-218.
- 2002, *Studia nad terminologią polityczno-społeczną u Salustiusza na tle epoki*, „Terminus” 1, s. 121-144.
- 2002, *Incerti auctoris Aetna. Poemat dydaktyczny nieznanego autora*, przekład i przypisy, „Terminus” 2, s. 105-145.
- 2002, *„Etna”: Poemat dydaktyczny nieznanego autora, wstęp, przekład, opracowanie*, „Terminus” 2, s. 105-145.
- 2003, *Rutyliusz Klaudiusz Namacjanus i jego poemat „O powrocie z Rzymu do Galii”*, wstęp, przekład, opracowanie, „Terminus” 1, s. 173-215.
- 2006, *Statius, „Achilleis”, liber primus et secundus, przekład i opracowanie*, „Scripta Classica” 3, s. 86-111.
- 2007, *„Laus Pisonis”, wstęp, przekład, opracowanie*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 229-236.
- 2007, *„In medio mihi Caesar erit templumque tenebit”. The Concept of Octavian-Augustus' divinity in Roman poetry of the years 30-17 B.C.* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Błahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia classica in memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 171- 196.
- 2007, *From research on "theology of victory" in republican Rome (literary testimonies)* [w:] (red.) J. Styka, *From antiquity to modern times. Classical poetry and its modern reception. Essays in honour of Stanisław Stabryła*, „Classica Cracoviensia” 11, Kraków, s. 335-352.
- (w druku), *The Concept of Octavian-Augustus' Divinity in Roman Poetry of the Years 30-17 B.C.*, „Grazer Beiträge”.

dr Anna Wasyl

(liryka okresu augustowskiego – Horacy; elegia okresu augustowskiego – wygnańcza twórczość Owidiusza; list poetycki – historia i teoria gatunku; patronat literacki w Rzymie republikańskim i augustowskim; rzymska teoria

i krytyka literatury; poezja i poetyka późnego antyku; tradycja klasyczna w literaturze włoskiej; poezja i epistolografia łacińska włoskiego humanizmu)

Książki

2002, *Rzymski list poetycki. Próba opisanie gatunku*, Kraków.

2000, [współaut.] *Responsa prudentium. Wybór tekstów źródłowych zawierających poglądy rzymskiej jurysprudencji*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2002-2003, *Petrarca e le sue epistole agli illustri antichi. Un saggio monografico*, „Terminus” 4 (2), s. 35-62 (Parte 1); 5 (1) (Parte 2), s. 51-80.

1998, „*Barbitos Lesbio primum modulatus civi*”. *Próba zebrania horacjańskich uwag na temat naśladownictwa i oryginalności we własnej poezji lirycznej*, „Meander” 53, s. 261-269.

1998, *The addressees of Horace's „First Book of Epistles”* [w:] (red.) J. Styka, *Studies of Greek and Roman Civilisation*, „Classica Cracoviensia” 4, Kraków, s. 41-58.

2000, *O poetes. La figura d'Omero nelle poesie del Carducci*, „Kwartalnik Neofilologiczny” 47/2, s. 137-149.

2003, *Ovidius multipatiens. Epic elements in Ovid's „Tristia”* [w:] (red.) J. Styka, *Studies of Greek and Roman Civilisation*, „Classica Cracoviensia” 8, Kraków, s. 105-127.

2004, *Poet's freedom and its boundaries. Literary patronage in the eyes of Roman authors of Late Republican and Augustan period* [w:] (red.) D. Brodka, J. Janik, S. Sprawski, *Freedom and Its Limits in the Ancient World. Proceedings of a colloquium held at the Jagiellonian University, Kraków, September 2003*, „Electrum” 9, s. 91-111.

2005, *Dziedzictwo kulturalne antyku w ocenie Petrarki* [w:] (red.) ks. R. Popowski, *Humanitas grecka i rzymska u źródeł kultury europejskiej*, Lublin, s. 203-229.

2005, *Re(f)using the Muses. Some remarks on Paulinus: use of classical tradition in Poem 10* [w:] (red.) J. Styka, *Studies of Greek and Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 9, Kraków, s. 73-93.

2006, *Amicitia w listach z wygnania Owidiusza* [w:] *Owidiusz – twórczość, recepcja, legenda*, Warszawa, s. 107-119.

2006, „*Simul ante retroque respiciens*”. *Qualche riflessione sulla poetica dell' „Africa” di Francesco Petrarca*, „Terminus” 8 (1), s. 29-36.

2006, *Ovid, Epistulae ex Ponto, Book I. Edited with Introduction, Translation and Commentary by Jan Felix Gaertner, Oxford 2005* – art. recenzyjny, „Eos” 93/2, s. 377-381.

- 2007, *Maximianus and the Late Antique Reading of Classical Literary Genres* [w:] (red.) J. Styka, *From Antiquity to Modern Times. Classical Poetry and its Modern Reception. Essays in honour of Stanisław Stabryła*, „Classica Cracoviensia” 11, Kraków, s. 353-381.
- 2007, *Le metamorfosi di Medea in Ovidio*, „Metamorphoses” VII, e Draconzio, „Romulea” X, „Eos” 94/1, s. 81-99.
- 2008, *The Dull Epigrammatist and His Not Too Learned Public. Some Notes on Luxorius’s Introductory Poems* [w:] (red.) J. Styka, *Studies of Greek and Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 12, Kraków, s. 197-220.

dr hab. Hubert Wolanin

(gramatyka łacińska; historia językoznawstwa starożytnego)

Książki

- 1996, *Słotwórstwo w myśli językoznawczej starożytnej Grecji. Od Homera do Dionizjusza Traka*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności” 24, Kraków.
- 2004, *Fleksja w gramatyce starożytnej Grecji*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1989, *Derywacja w „Technae grammaticae” Dionizjusza Traka*, „Eos” 77, s. 237-249.
- 1990, *Problematyka językoznawcza w „Sądzie Samogłosek” Lukiana*, „Meander” 45, s. 3-11.
- 1995, *Plato and the position of etymology in Greek intellectual culture* [w:] (red.) W. Smoczyński, *Analecta Indoeuropaea Cracoviensia I. Safarewicz memoriae dicata*, Kraków, s. 513-535.
- 1995, *The Word Faces the Experience of Athenian Everyday Life* [w:] (red.) S. Stabryła, *Everyday Life and Literature in Antiquity*, „Classica Cracoviensia” 1, Kraków, s. 21-36.
- 1995, *Aristotle on the Word as a Vehicle of Semantic Function*, „Eos” 83, s. 251-263.
- 1999, *Aulus Gellius and Vulgar Latin* [w:] (red.) Hubert Petersmann, Rudolf Kettemann, *Latin vulgaire – latin tardif. Actes du Ve Colloque international sur le latin vulgaire et tardif, Heidelberg 5-8 septembre 1997*, Heidelberg, s. 497-503.
- 1999, *Izomorfizm języka dawniej: Apollonios Dyskolos*, „Peri syntakseos” I, 1-3 [w:] (red.) M. Brzezina, H. Kurek, *Collectanea linguistica in honorem Casimiri Polański*, Kraków, s. 295-307.
- 2000, *Starożytna Olimpia*, „Nowy Filomata” 4, 285-310.

- 2001, *Kategoria strony w klasycznej łacinie z punktu widzenia fleksji funkcjonalnej*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” 57, s. 107-126.
- 2002, *Gramatyczny status liczebników ‘mille’ i ‘milia’ w łacinie*, „Biuletyn Glottodydaktyczny UJ” 8, s. 49-56.
- 2004, *Arystoteles o rodzaju gramatycznym wyrazów*, „Scripta Classica” 1, s. 52-66.
- 2004, *Metajęzyk w „Hermeneutykach” Arystotelesa z perspektywy tłumacza*, „Symbolae Philologorum Posnanienium 16, s. 47-60.
- 2004, *Rodos – wyspa Heliosa*, „Nowy Filomata” 8, s. 133-150.
- 2005, *Sycylijska Taormina i jej grecki teatr*, „Nowy Filomata” 9, s. 75-80.
- 2006, *Warron jako teoretyk języka* [w:] (red.) L. Stankiewicz, *Mistrz Władysław Strzelecki (1905-1967)*, Wrocław, s. 139-150.
- 2006, *Aristotle’s ptosis onomatos: a predicative variant of onoma?*, „Eos” 93, s. 203-231.
- 2006, *Prawo (nomos) i prawodawca języka (nomothetes) w Platońskim „Kratylosie”* [w:] (red.) J. Halberda, M. Hosowicz, A. Karabowicz, *Prace poświęcone pamięci Adama Uruszczyka*, Kraków, s. 67-84.
- 2006, *Sic transit gloria mundi: casus Aquileiae*, „Nowy Filomata” 10, s. 67-79.
- 2006, *Asklepiejon w ojczyźnie Hipokratesa*, „Nowy Filomata” 10, s. 289-304.
- 2007, *Językowe implikacje Arystotelejskiej logiki i ontologii*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 207-218.
- 2007, *Linguistic bases of A. Gellius’ literary criticism: remarks on the essay 2,6*, „Classica Cracoviensia” 11, s. 385-391.
- 2007, *Kos: pochwała prowincji*, „Nowy Filomata” 11, s. 217-239.
- 2008, *Językoznawstwo historyczne w językoznawstwie antycznym* [w:] (red.) L. Bednarczuk, W. Smoczyński, M. Wojtyła-Świerżowska, *Językoznawstwo historyczne i typologiczne – w 100-lecie urodzin Profesora Tadeusza Milewskiego*, Kraków, s. 479-488.
- 2008, [współaut.] *Thera: życie na wulkanie*, „Nowy Filomata” 12, s. 271-293.
- 2009, *Kartagina: jak Feniks z popiołów*, „Nowy Filomata” 13, s. 53-66.

7.1.6. 1. Zakład Prawa Rzymskiego, Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa, Wydział Prawa i Administracji

adres: ul. Gołębia 9, Kraków
tel. 422 10 33 wew. 1201

7.1.6.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

7.1.6.2. Aktualny skład osobowy

7.1.6.2.1. Kierownik

prof. UJ ks. dr hab. Franciszek Longchamps de Bériér flb@uw.edu.pl
tel. 422 10 33 wew. 1206

7.1.6.2.2. Pracownicy i doktoranci:

prof. dr hab. Janusz Sondel (profesor emeritus)
dr Andrzej Kremer andrzej.kremer@msz.gov.pl
dr Łukasz Marzec lmarzec@uj.edu.pl
dr Tomasz Palmirski palmirski@interia.pl
dr Paulina Świącicka paulinkas@poczta.fm
mgr Karolina Wyrwińska (doktorantka) karolina.wyrwinska@uj.edu.pl

7.1.6.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Andrzej Kremer

(prawo rzymskie)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1986, *Sprawozdanie: Międzynarodowe Kolokwium Historyczno – Prawne w Jabłonnej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 38/2, s. 217-220.
- 1989, *Z dziejów Katedry prawa rzymskiego Akademii Krakowskiej w XVI w.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 125, s. 51-64.
- 1989, *Z dziejów Katedry prawa rzymskiego Akademii Krakowskiej w XVII w.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 41, s. 53-67.
- 1991, *Titus Aristos Ansichten im Bereich der ungenannten Kontrakte*, „Archivum Iuridicum Cracoviense” 24-25, s. 51-65.
- 1992, [rec]. W. Bojarski, W. Dajczak, A. Sokala, *Przewodnik do ćwiczeń z prawa rzymskiego*, red. W.Bojarski, Toruń 1990, „Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte” 109, s. 742-744.

- 2000, *Die Verhältnisse do ut facias und facio ut des als ausgewählte Beispiele der Innominatkontrakte in klassischen römischen Recht* [w:] *Au-delà des Frontières. Mélanges Wołodkiewicz*, t. 1, Warszawa, s. 409-428.
- 2000, *Wybrane zagadnienia aestimatum w prawie klasyczny* [w:] *Profesorowi Janowi Kodrębskiemu in memoriam*, Łódź, s. 145-168.
- 2003, *Die Anfänge der unbenannten Verträge in Gutachten der Juristen in klassischen römischen Recht* [w:] (red.) J. Sondel, J. Reszczyński, P. Ściślicki, *Roman Law as formative of Modern Legal system. Studies in Honour of Wiesław Litewski*, Kraków, s. 265-273.
- 2007, 15. *Zawarcie związku małżeńskiego przed konsulem (wybrane zagadnienia)*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 7/1, s. 177-194.
- 2008, *Pro patria et scientia vivere: 50 lat pracy naukowej Profesora Janusza Sondla [wersja polska i anglojęzyczna]* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Święcicka, A. Kremer, *Ut magis leges sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy aukowej*, Kraków.
- 2008, *Decisiones... von Pedro Ruiz de Moros ein Beispiel der juristischen Literatur in Polen des 16. Jahrhunderts* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Święcicka, A. Kremer, *Ut magis leges sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy aukowej*, Kraków.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2008, [współred.], *Ut magis leges sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*, Kraków (w druku).

prof. UJ ks. dr hab. Franciszek Longchamps de Bérier
(prawo rzymskie i jego recepcja w epokach późniejszych)

Książki

- 1995, [współaut.] *Repetitorium z prawa rzymskiego*, Warszawa.
- 1999, [współaut.] *565 zagadek z prawa rzymskiego*, Warszawa.
- 2004, *Nadużycie prawa w świetle rzymskiego prawa prywatnego*, Wrocław.
- 2004, *Czy poza Kościołem nie ma zbawienia? Pytanie dla każdego*, Kraków.
- 2006, *Il fedecommesso universale nel diritto romano classico*, Warszawa.
- 2007, *Nadużycie prawa w świetle rzymskiego prawa prywatnego*, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, Wrocław.

2008, [współaut.] *Ustawa zasadnicza Państwa Miasto Watykan oraz inne akty ustrojowe – wstęp, wybór i tłumaczenie*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *The Role of International Dispute Resolution for Environmental Air Pollution Law*, „Polish Yearbook of International Law” 21, s. 249-267.
- 1994, *Mandatum incertum w klasycznym prawie rzymskim*, „Prawo Kanoniczne” 37/1-2, s. 223-248.
- 1994, [rec.] *Ryszard M. Małajny: „Mur separacji” – państwo a kościół w Stanach Zjednoczonych. Katowice 1992, Wyd. Uniw. Śl., s. 328*, „Państwo i Prawo” 49/3, s. 84-86.
- 1995, [rec.] *Józef Krukowski, Państwo i Kościół – podstawy relacji prawnych, Lublin 1993, Red. Wyd. KUL, s. 320*, „Przegląd Sądowy” 9, s. 128-130.
- 1995, *Church-State Relations: Separation without the Wall*, „Studia Iuridica” 30, s. 61-92.
- 1995, *Przeciw reliktom Oświecenia w prawie wyznaniowym*, „Państwo i Prawo” 50/ 1, s. 72-74.
- 1996, *Allargamento della circolazione dei beni mortis causa: le origini del fedecommeso* [w:] *Mélanges H. Kupiszewski*, Warszawa, s. 205-214.
- 1996, [rec.] *Wojciech Dajczak, Zapisy na rzecz żony w prawie rzymskim, Toruń 1995, Wydawnictwo UMK, s. 204*, „Państwo i Prawo” 51/3, s. 83-84.
- 1997, [rec.] *Felice Mercogliano, „Tituli ex corpore Ulpiani». Storia di un testo, (Pubblicazioni della Facoltà di Giurisprudenza dell'Università di Camerino 44), Jovene Editore, Napoli 1997, pp.121*, „The Journal of Juristic Papyrology” 27, s. 175-177.
- 1997, *Z badań nad rzymskim prawem spadkowym: konstrukcja dogmatyczna fideicomisu uniwersalnego*, „Studia Iuridica” 34, s. 107-147.
- 1997, *Czyżby już starożytni Rzymianie...? Pecunia traiecticia*, „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych” 8, s. 2.
- 1998, *Il rispetto per la volontà del de cuius sull'esempio dei fedecommissi romani*, „Revue Internationale des Droits de l'Antiquité” 45, s. 479-500.
- 1998, *Fideicommissum hereditatis w źródłach rzymskiego prawa klasycznego*, „Prawo Kanoniczne” 41/1-2, s. 223-238.
- 1998, *Prawnospadkowe pochodzenie actio Pauliana? Na marginesie pracy C. Masi Doria „Bona libertorum. Regimi giuridici e realtà sociali”, Casa Editrice dott. Eugenio Jovene – Napoli 1996, 510 stron*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 50/1, s. 299-303.

- 1998, *Fideikomis uniwersalny a swoboda dysponowania majątkiem na wypadek śmierci: zmiany zakresu podmiotowego w rzymskim prawie spadkowym*, „*Studia Iuridica*” 36, s. 137-158.
- 1999, *Podstawienie powiernicze*, „*Kwartalnik Prawa Prywatnego*” 8/2, s. 323-340.
- 1999, *Warunki, terminy i fideikomis uniwersalny w rzymskim prawie prywatnym*, „*Studia Iuridica*” 37, s. 95-122.
- 2000, *Rzymski fideikomis uniwersalny a zasada prawa spadkowego nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest* [w:] *Prawo wczoraj i dziś. Studia dedykowane K. Sójce-Zielińskiej*, Warszawa, s. 155-172.
- 2000, *Nec stultis solere succurri* [w:] *Au-delà des Frontières. Mélanges Wołodkiewicz*, t. 1, Warszawa, s. 469-475.
- 2000, *L'inviolabilità degli ambasciatori romani nel principato*, „*Orbis Iuris Romani*” (Brno) 6, s. 47-57.
- 2001, *Kilka uwaga o powodach ograniczania marnotrawców w zarządzaniu własnymi dobrami* [w:] *Honeste vivere... Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Toruń, s. 111-118.
- 2001, *Zakaz nadużywania własnego prawa – male nostro iure uti non debemus* [w:] (red.) W. Wołodkiewicz i J. Krzynówek, *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*, Warszawa, s. 127-151.
- 2001, *Niektóre przykłady nadużycia prawa w rzymskim prawie prywatnym: władza ojcowska*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 53/1, s. 159-167.
- 2002, [rec.] *Card. Zenon Grocholewski, La filosofia del diritto di Giovanni Paolo II*, Editrice FALMA EDIUM, Roma 2002, ss. 63, „*Zeszyty Prawnicze*” 2/2, s. 218-226.
- 2003, *La buona fede mortis causa? Le disposizioni poenae nomine e la querela inofficiosi testamenti* [w:] (red.) L. Garofalo, *Il ruolo della buona fede oggettiva nell'esperienza giuridica storica e contemporanea. Atti del Convegno internazionale di studi in onore di Alberto Burdese*, t. 2, Padova, s. 398-415.
- 2003, *Kilka uwag o własności (na marginesie badań nad nadużyciem prawa w rzymskim prawie prywatnym)*, „*Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*” 3/2, s. 195-210.
- 2003, *Nadużycie prawa – u początków problemu* [w:] (red.) H. Izdebski i A. Stępkowski, *Nadużycie prawa. Konferencja Wydziału Prawa i Administracji 1 marca 2002*, Warszawa, s. 45-48.
- 2005, *Possesso e proprietà nel pensiero di san Tommaso*, „*Revue Internationale des Droits de l'Antiquité*” 52, s. 249-259.
- 2005, *Rechtsmissbrauch in der polnischen Rechtsprechung zum BGB-Sachenrecht aus der Perspektive der römisch-rechtlichen Tradition* [w:] (red.) W. Dajczak

- i H.-G. Knothe, *Deutsches Sachenrecht in polnischer Gerichtspraxis*, Berlin, s. 261-289.
- 2005, *Skargi edylów kurulnych a dyrektywa 1999/44/EC Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie określonych aspektów sprzedaży i gwarancji na dobra konsumpcyjne*, „*Studia Iuridica*” 44, s. 427-437.
- 2005, *Summum ius summa iniuria. O ideologicznych założeniach w interpretacji starożytnych tekstów źródłowych*, „*Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*” 5/1, s. 51-68.
- 2006, *Problemy podporządkowania prawu* [w:] (red.) H. Izdebski i P. Skuczyński, *Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza*, Warszawa, s. 159-166.
- 2007, *Il giusto bilanciamento come garanzia della libertà religiosa nel diritto costituzionale dell'Europa e degli Stati* [w:] (red.) E. Castorina, *Profili attuali e prospettive di diritto costituzionale europeo*, Torino, s. 372-386.
- 2007, *Qui suo iure utitur neminem laedit. Il conflitto delle regole nel diritto* [w:] (red.) B. Sitek, *Riflessioni in materia di oggetto della prestazione nel diritto contrattuale europeo alle luce delle radici storiche*, Olsztyn, s. 40-62.
- 2007, *Wizja ustroju państwa w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego po Soborze Watykańskim I* [w:] (red.) M. Zubik, *Prawo a polityka. Materiały z konferencji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego 24 lutego 2006*, Warszawa, s. 85-103.
- 2007, *Kościół rzymskokatolicki wobec rozdziału Kościoła i państwa* [w:] (red.) M. Pietrzak, *Francuska ustawa z 9 grudnia 1905 roku o rozdziale kościołów i państwa z perspektywy 100 lat*, Warszawa, s. 57-69.
- 2008, *Audiatur et altera pars. Szkic o brakującej kolumnie Pałacu Sprawiedliwości* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Święcicka, A. Kremer, *Leges sapere. Studia i prace dedykowane prof. Januszowi Sondlowi w 50 rocznicę pracy naukowej*, Kraków, red. s. 271-283.
- 2008, *Wobec dekodyfikacji: tradycja romanistyczna i prawo kanoniczne* [w:] (red.) A. Konieczny, *Studia Historycznoprawne. Tom poświęcony pamięci prof. Edwarda Szymosza* (Acta Universitatis Wratislaviensis 3063, Prawo 305), Wrocław, s. 179-188.
- 2008, *Wolność słowa w Internecie w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych* [w:] (red.) P. Girdwoyń, *Prawo wobec nowoczesnych technologii. Materiały z konferencji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego 2 marca 2007*, Warszawa, s. 93-107.
- 2008, *Il principio di sussidiarietà nella Polonia democratica* [w:] (red.) G.C. De Martin, *Sussidiarietà e democrazia. Esperienze a confronto e prospettive*, CEDAM, s. 99-111.

- 2008, [rec.] Wojciech Dajczak, *Rzymska res incorporalis a kształtowanie się pojęć „rzeczy” i „przedmiotów praw rzeczowych» w europejskiej nauce prawa prywatnego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Prawo, nr 161), Poznań 2007, ss. 268, „Kwartalnik prawa prywatnego” 17/2, s. 591-596.
- 2009, *Institucje rzymskiego prawa administracyjnego?* [w:] (red.) J. Boć, A. Chajbowicz, *Nowe problemy badawcze w teorii prawa administracyjnego*, Wrocław, s. 103-111.

dr Łukasz Marzec

(prawo rzymskie i jego recepcja w prawie angielskim)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2001, *Prawo rzymskie w systemie anglosaskim*, „Studenckie Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 5, s. 83-95.
- 2002, *Prawo rzymskie – historyczny składnik anglosaskiej kultury prawnej?*, „Studenckie Zeszyty Prawnicze Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 7/8, s. 141-157.
- 2002, *Prawo rzymskie – składnik angielskiej doktryny i praktyki prawa narodów?*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 2/2, s. 83-98.
- 2003, *Civil lawyers w Anglii Tudorów i wczesnych Stuartów*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 55/2, s. 213-230.
- 2004, *Kilka uwag o sądownictwie Admiralicji w Anglii*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 1/1, s. 75-89.
- 2004, *Wiesław Litewski, 1933-2004*, „Państwo i Prawo” 5, s. 101-103.
- 2005, *Kilka uwag o Sądzie Kanclerskim i systemie equity w Anglii*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 5/1, s. 195-212.
- 2005, *Czy prawo angielskie to tylko common law? Na marginesie artykułu Rafała Mańki „Sądowe stosowanie Corpus Iuris Civilis w RPA na podstawie wybranych orzeczeń”*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 5/2, s. 219-224.
- 2006, *De Usu et Autoritate Iuris Civilis Romanorum – podrzędna rozprawa czy dzieło światowej romanistyki*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 6/1, s. 145-157.
- 2006, *Prawo rzymskie w dawnej Anglii w świetle poglądów Artura Ducka*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 6/2, s. 117-136.

- 2007, *Sprawa Fibrosa vs Fairbairn. Polska spółka, Izba Lordów i prawo rzymskie*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 7/1, s. 113-121.
- 2008, *Prawo rzymskie na Uniwersytecie Jagiellońskim w dwudziestoleciu międzywojennym* [w:] (red.) M. Pyter, B. Szmulik, *Nauki historycznoprawne w polskich uniwersytetach II Rzeczypospolitej*, Lublin, s. 37-52.
- 2008, *Czy prawo rzymskie pokonało Kanał La Manche?* [w:] (red.) W. Uruszczak, D. Malec, *Krakowskie studia z historii państwa i prawa*, t. 2, Kraków, s. 43-53.
- 2008, *De Usu et Autoritate Iuris Civilis Romanorum in Regno Galliarum. Przegląd bazy bibliograficznej*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 8/1, s. 141-150.
- 2008, *Prawo rzymskie jako element tworzący kulturę prawną Europy w świetle poglądów Arthura Ducka* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Święcicka, A. Kremer, *Ut magis leges sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*, s. 295-307.

prof. dr hab. Janusz Sondel

(prawo rzymskie; recepcja prawa rzymskiego w epokach późniejszych)

Książki

- 1961, *Rafał Taubenschlag – szkic biograficzny*, praca wykonana na zlecenie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie.
- 1967, *Szczególne rodzaje depozytu w prawie rzymskim*, Kraków.
- 1971, *Precarium w prawie rzymskim*, Kraków.
- 1976, *Ze studiów nad prawem rzymskim w Polsce piastowskiej*, Kraków.
- 1984, *Studia nad prawem rzymskim w Jus Culmense*, Kraków.
- 1988, *Ze studiów nad prawem rzymskim w Polsce okresu Oświecenia*, Kraków.
- 1988, *Elementy romanistyczne w rewizjach prawa chełmińskiego: lidzbarskiej (1566), nowomiejskiej (1580) i toruńskiej (1594)*, Toruń.
- 1993, [współaut.] *Rewizja nowomiejska prawa chełmińskiego 1580 (1814) zwana także Jus Culmense lub Jus Culmense Polonicum* (Teksty pomników prawa chełmińskiego w przekładach polskich nr 6), Toruń.
- 1997, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków.
- 2006, *Zawsze wierny. Uniwersytet Jagielloński a Kościół rzymskokatolicki*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1973, *Le leges sumptuariae considérées comme l'expression des conditions sociales et économiques de la Rome antique*, „Archivum Iuridicum Cracoviense” 6, s. 101-124.
- 1976, *O współczesnych wartościach prawa rzymskiego*, „Przegląd Humanistyczny” 6, s. 85-93.
- 1978, *W sprawie prawa rzymskiego w Kronice Polskiej Wincentego Kadłubka*, „Kwartalnik Historyczny” 85, s. 95-105.
- 1980, *Polnische Romanistik in den vergangenen fünfunddreissig Jahren*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 543, s. 95-105.
- 1982, *Artur Duck – niedoceniany poprzednik Savigny'ego i jego poglądy na rolę prawa rzymskiego w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 625, (Prace Prawnicze 97), s. 69-86.
- 1982, *O początkach recepcji prawa rzymskiego w polskim prawie miejskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 625, (Prace Prawnicze 97), s. 37-53.
- 1982, *Z problematyki rzymskiego prawa morskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 34, s. 139-144.
- 1982, *Die Bedeutung des römischen Rechts in Altpolen im Lichte der Ansichten vom Arthur Duck*, „Zeitschrift der Savigny Stiftung” 99, s. 343-356.
- 1983, *Zur Bedeutung des römischen Rechts in Polen in der Regierungszeit des Kasimirs des Grossen* [w:] (red.) *Studi in onore di Arnaldo Biscardi*, t. 4, Milano, s. 691-714.
- 1983, *Łaciński tekst rewizji toruńskiej prawa chełmińskiego*, „Studia Źródłoznawcze” 28, s. 197-202.
- 1983-1984, *La situazione delle ricerche romanistiche in Polonia*, „Index – Quaderni camerti di studi romanistici” 12, s. 83-86.
- 1984, *The Beginnings of Knowledge of Roman Law in the Old-time Poland* [w:] *Sodalitas – Scritti in onore di Antonio Guarino*, Napoli, s. 3989-4002.
- 1986, *Rafał Taubenschlaga badania nad historią prawa polskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 38, s. 157-169.
- 1986, *Z rozważań o wpływach prawa rzymskiego w Korekturze pruskiej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 38, s. 27-47.
- 1985, *Elemente des römischen Rechts im altpolnischen Stadtstrafrecht*, „Archivum Iuridicum Cracoviense” 18, s. 75-105.
- 1986, *O roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce (uwagi ogólne)*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 21, s. 45-65.
- 1988, *L'ambiente giuridico dell'antica Polonia nel raggio di influenza dell'Università di Bologna*, „Commentationes Historicae” Kraków, s. 91-101.
- 1986, *Rafał Taubenschlag – studioso di storia del diritto polacco*, „Bullettino dell'Istituto di Diritto Romano” 28/29, s. 231-244.

- 1988, *Nauczanie prawa rzymskiego w Polsce w okresie Oświecenia*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 40, s. 213-229.
- 1989, *Z badań Adama Vetulaniego nad prawem rzymskim w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 876, (Prace Prawnicze 125), s. 123-138.
- 1990, *Leges sumptuariae w rewizji toruńskiej prawa chełmińskiego – twór samodzielny czy recypowany?*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici – Prawo XXX – Nauki Humanistyczno-Społeczne” z. 218 (Studia z dawnego prawa sądowego i miejskiego), Toruń, s. 57-68.
- 1990, *Stanisław Wróblewski jako romanista*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 23, s. 161-174.
- 1991, *Nadanie szlachectwa profesorom Uniwersytetu Krakowskiego przez Zygmunta I*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 24, s. 111-129.
- 1993, *Własność prywatna w prawie rzymskim* [w:] (red.) T. Wawak, *Własność prywatna*, Kraków, s. 19-32.
- 1993, *Antyfeministyczny traktat Gabriela Taszyckiego z 1792 roku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 45, s. 365-377.
- 1993, *Elemente des römischen Rechts in den Kodifikationsprojekten des Kulmer Rechts*, „Ius Commune” 20, s. 25-60.
- 1994, *Il ruolo del latino nella penetrazione del diritto romano in Polonia. I problemi delle contemporanee traduzioni di termini giuridici* [w:] *Atti del Convegno Internazionale „Il latino del diritto” (Perugia 8-10 ottobre 1992)*, Roma, s. 353-360.
- 1994, *Ustawy przeciw luksusowi w starożytnym Rzymie*, „Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” 58, s. 25-29.
- 1994, *Paweł Kuszewicz i jego tłumaczenie rewizji nowomiejskiej prawa chełmińskiego* [w:] *Historia Prawa – Historia Kultury, Księga Pamiątkowa ku Czci śp. Prof. Witolda Maisla*, Kraków, s. 263-289.
- 1994, *Elementy romanistyczne w prawie karnym Polski przedrozbiorowej* [w:] *Księga Pamiątkowa Prof. Henryka Kupiszewskiego*, „Prawo Kanoniczne” 37, s. 101-116.
- 1995, *Rola prawa rzymskiego w kształtowaniu polskiej kultury prawnej* [w:] *Tradycje antyczne w kulturze europejskiej – perspektywa polska*, Warszawa, s. 47-69.
- 1995, *Prawo rzymskie w dokumentach Akademii Krakowskiej* [w:] *Dawne prawo i myśl prawnicza. Prace historyczno-prawne poświęcone pamięci Wojciecha Marii Bartla*, Kraków, s. 171-181.
- 1996, *Z rozważań o łacińsko-polskiej terminologii i leksykografii prawniczej* [w:] *Parlament, prawo, ludzie. Studia ofiarowane Profesorowi Juliuszowi Bardachowi w sześćdziesięciolecie pracy twórczej*, Warszawa, s. 267-272.
- 2000, *Rafat Taubenschlag – romanista, papirologo, storico del diritto polacco* [w:] *Au-delà frontières – Mélanges de droit romain offerts à Witold Wołodkiewicz*, Warszawa, s. 933-954.

- 2000, *Bonifacy Garycki – profesor prawa rzymskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego z przełomu XVIII i XIX wieku* [w:] *Mysł polityczna. Księga dedykowana Profesorowi Markowi Waldenbergowi*, Kraków, s. 377-393.
- 2000, *Kodeks Justyniana jako podstawa prawna w postępowaniu sądowym o crimen laesae maiestatis w osiemnastowiecznej Polsce*, „Nowy Filomata” 4/2, s. 143-148.
- 2000, *Bonifacy Garycki (1742-1822)* [w:] (red.) J. Stelmach, W. Uruszczak, *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, Kraków, s. 105-111.
- 2000, *Fryderyk Zoll starszy (1834-1917)* [w:] (red.) J. Stelmach, W. Uruszczak, *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, Kraków, s. 153-161.
- 2000, *Rafał Taubenschlag (1881-1958)* [w:] (red.) J. Stelmach, W. Uruszczak, *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, Kraków, s. 297-304.
- 2000, *Elementy prawa rzymskiego w miejskim prawie karnym w dawnej Polsce* [w:] (red.) Anna Pikulska-Robaszekiewicz, *Profesorowi Janowi Kodrębskiemu in memoriam*, Łódź, s. 375-398.
- 2001, *Prawo rzymskie w procesie sprawców porwania Stanisława Augusta* [w:] (red.) Marek Kuryłowicz, *Crimina et mores. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin, s. 191-200.
- 2001, *Prawo rzymskie jako podstawa projektów kodyfikacyjnych w dawnej Polsce*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 1, s. 47-69.
- 2001, *Sądownictwo nad scholarami Akademii Krakowskiej* [w:] *Historia integra. Księga Pamiątkowa ofiarowana Prof. Stanisławowi Salmonowiczowi w siedemdziesięciolecie urodzin*, Toruń, s. 249-272.
- 2001, *Dzieje Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego w czasach I Rzeczypospolitej* [w:] *Dziedzictwo prawne XX wieku. Księga Pamiątkowa z okazji 150-lecia Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków, s. 169-216.
- 2001, *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji* [w:] (red.) A. Lityński, M. Mikołajczyk, *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka*, t. 3, Katowice, s. 11-28.
- 2001, *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 53/2, s. 9-26.
- 2001, *Il diritto romano quale fonte d'ispirazione* [w:] *Honeste vivere. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Toruń, 235-243.
- 2002, *Prawo rzymskie na Uniwersytecie Jagiellońskim od reformy Kollątaja do 1945 roku* [w:] (red.) H. Olszewski, *Studia z historii ustroju i prawa – Księga dedykowana Profesorowi Janowi Walachowiczowi*, Poznań, s. 347-381.
- 2002, *Kilka uwag na temat początków Uniwersytetu Krakowskiego (w związku z pracą S. Szczura, Papież Urban V i powstanie Uniwersytetu w Krakowie, Kraków 1999)*, „Kwartalnik Historyczny” 109/1, s. 117-125.

- 2003, *Il diritto romano quale basi dei progetti di codificazione nell'antica Polonia* [w:] (red.) J. Sondel, J. Reszczyński, P. Śislicki, *Roman Law as Formative of Modern Legal Systems Studies in Honour of Wiesław Litewski*, Kraków, s. 137-150.
- 2004, *Aleksander Mickiewicz i jego poglądy na tle sporu z początków XIX wieku na temat roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce* [w:] (red.) W. Uruszczak i D. Malec, *Krakowskie studia z historii prawa*, Kraków, s. 9-25.
- 2006, *Wiesław Litewski (17 V 1933-24 I 2004)* [w:] *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za rok akademicki 2003/2004*, Kraków, s. 292-296.
- 2007, *Prawo rzymskie w świecie współczesnym* [w:] *Haec mihi in animis vestris templa. Studia classica in memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 423-437.
- 2007, *Il diritto romano all'Università Jagellonica (dal momento della sua fondazione fino ai giorni nostri)* [w:] *Fides Humanitas Ius. Studi in onore di Luigi Labruna*, t. 8, Napoli, s. 5331-5350.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2003, [współred.] *Roman Law as Formative of Modern Legal Systems Studies in Honour of Wiesław Litewski*, Kraków.

dr Paulina Świącicka

(prawo rzymskie; recepcja prawa rzymskiego w epokach późniejszych)

Książki

- 2005, *Proces Jezusa w świetle prawa rzymskiego. Studium z zakresu rzymskiego procesu karnego w prowincjach wschodnich w okresie wczesnego pryncypatu*, Kraków.
- 2003, *Prawo rzymskie – repetytorium*, Kraków.
- 2004, *Zeszyt ćwiczeń z prawa rzymskiego*, Kraków.
- 2006, *Testy przygotowujące do egzaminów na aplikacje prawnicze*, z. 8-10, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, *Lingwistyczne i nielingwistyczne koncepcje normy prawnej – rozważania z dziedziny teorii norm*, „Studenckie Zeszyty Prawnicze Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego” 9-10, s. 115-135.
- 2004, *Metody rozumowania prawniczego w starożytności*, „Studenckie Zeszyty Prawnicze Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego” 11-12, s. 147-169.

- 2004, *Oświadczenia woli składane przez Internet w świetle nowelizacji przepisów księgi I Kodeksu cywilnego*, „Studenckie Zeszyty Prawnicze Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego” 11-12, s. 101-119.
- 2004, *Kodeks Napoleona a prawo rzymskie*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 4, s. 1095-1132.
- 2004, [rec.] J. Ciecieląg, *Poncjusz Piłat prefekt Judei*, „Nowy Filomata” 1, s. 71-74.
- 2005, *Some remarks on the civil liability based on fault in Rome and contemporary civil doctrine* [w:] „*The Feast of a Legal Thought*”. *Materiały pokonferencyjne, Mykolas Romeris University w Wilnie*, z. 3, s. 491-496.
- 2006, *Le droit de jouir et disposer de la manière la plus absolue – kilka uwag na temat konstrukcji prawa własności w Kodeksie Napoleona*, „Studenckie Zeszyty Prawnicze Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego” 13, s. 11-20.
- 2006, *Ekonomiczne aspekty i ekonomiczna analiza odpowiedzialności akwiliańskiej* [w:] *Materiały ze Spotkania Romanistów w Suchej Beskidzkiej 9-12 czerwca 2005*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 6/1, s. 219-256.
- 2007, *Wybrane zmiany fragmentów dotyczących odpowiedzialności akwiliańskiej dokonane w okresie poklasyycznym i justyniańskim, których przyczyną mogła być doktryna chrześcijańska – czy rzeczywiście była?* [w:] *Cuius regio, eius religio?* „Materiały pokonferencyjne ze Zjazdu Historyków Państwa i Prawa, Lublin 20-23 IX 2006 r.”, Lublin, s. 53-82.
- 2007, *Reconstruction of the lex Aquilia as an Example of Textual Reconstruction of Ancient leges* [w:] *Erinneern und Vergessen*, „Jahrbuch Junge Rechtsgeschichte” 2, München, s. 447-468.
- 2007, *Głos w dyskusji nad Procesem Jezusa*, „Czasopismo Prawno-Historyczne 59/1”, s. 247-284.
- 2007, D.9.2.30.1 – *Le dilemme de Paulus sur la protection aquilienne du créancier gagiste*, „Revue Internationale des Droits de l'Antiquité” 54, s. 471-502.
- 2007, [rec.] A. Stępkowski, *L'institution du trust dans le système mixte du droit privé écossais*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1, s. 289-298.
- 2007, [rec.] S. Karolak, *Sprawiedliwość – Sens Prawa. Eseje*, „Gazeta Sądowa” 10/160, s. 41-46.
- 2008, *Lex Aquilia de damno – problemy z datacją ustawy* [w:] *Krakowskie Studia Prawnicze. Zeszyt poświęcony pamięci Prof. Stanisława Płazy*, t. 2, Kraków, s. 17-32.
- 2008, D.9.2.27.30: *mąż, żona i przedziurawione perły. Kilka uwag na temat stosunków osobistych i majątkowych między małżonkami w starożytnym Rzymie* [w:] *Prawo blisko człowieka. Z dziejów prawa rodzinnego i spadkowego. Materiały konferencji*

- zorganizowanej przez Sekcję Historii Państwa i Prawa Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego (7-8.03.2007), Kraków, s. 15-36.
- 2008, *Uprawniona reakcja na czyn niedozwolony w starożytnym Rzymie na przykładzie bezprawnego spowodowania szkody na mieniu. Szkic historyczny* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Świącicka, A. Kremer, *Leges Sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w 50-tą rocznicę pracy naukowej*, Kraków, s. 595-620.
- 2008, [współaut.] *Pro Patria et Scientia Vivere. 50 lat pracy naukowej Profesora Janusza Sondla* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Świącicka, A. Kremer, *Leges Sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w 50-tą rocznicę pracy naukowej*, Kraków, s. 17-33.
- 2008, *Pro Patria et Scientia Vivere. 50 Years of Scientific Work of Professor Janusz Sondel* [w:] (red.) W. Uruszczak, P. Świącicka, A. Kremer, *Leges Sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w 50-tą rocznicę pracy naukowej*, Kraków, s. 35-50.
- 2009, *'Si de interpretatione iuris quaeratur... ? Refleksje na temat granic prawniczej zasadności interpretacyjnej w starożytnym Rzymie* [w:] (red.) M. Małecki, *Świat, Europa, Mała Ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodzickiemu w 80-lecie urodzin*, Bielsko-Biała, s. 119-143.
- 2009, *Sinusoid of Legal History. Learning from Roman Law – a fascinating challenge for our (post) modernity* [w:] *Turning Points and Break Lines*, „Jahrbuch Junge Rechtsgeschichte” 4, München, s. 454-488.
- 2009, *Jubileusz Profesora Janusza Sondla*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 61/1, s. 406-408.
- 2009, [współaut.] *Europejskie Forum Młodych Historyków Prawa*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 61/1, s. 417-424.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2008, [współred.] *Leges Sapere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w 50-tą rocznicę pracy naukowej*, Kraków.

mgr Karolina Wyrwińska

Książki

- 2004, [współaut.] *Prawo rzymskie. Repetytorium*, Kraków.
- 2004, [współaut.] *Prawo rzymskie. Zestaw ćwiczeń dla studentów prawa*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Sit modus in rebus – rzecz o Leges Sumptuariae w prawie rzymskim*, „Studenckie Zeszyty Prawnicze Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego”.
- 2006, *Ekonomiczne i prawne podłoże zawierania kontraktów kupna rzeczy przyszłej oraz kupna nadziei w starożytnym Rzymie*, „Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 6/2.
- 2006, *Gospodarcze i polityczne znaczenie ekwitów w Rzymie u schyłku III i w II w. p.n.e.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Instytutu Własności Intelktualnej UJ” 96.

7.2. Papieaska Akademia Teologiczna w Krakowie

7.2.1. Katedra Historii Kościoła w Starożytności, Instytut Historii, Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego

adres ul. Kanonicza 9, I piętro, pok. 202, 31-002 Kraków

e-mail / website: WH@pat.krakow.pl

tel. / fax: 012 421 65 19

7.2.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Katedra Historii Kościoła w Starożytności prowadzi wieloletnie badania nad dziejami kultury i literatury chrześcijańskiej pierwszych wieków na tle historii Cesarstwa Rzymskiego. Aktualne zadania koncentrują się na pogłębieniu i propagowaniu wiedzy z historii, patrologii i archeologii Kościoła pierwszych wieków, łącząc pracę nad źródłami i wykopaliskami archeologicznymi z pracą dydaktyczną. Działalność naukowa pracowników Katedry stanowi pewien pomost między Wschodem a Zachodem. W zakresie prac interdyscyplinarnych Katedra podjęła wieloletnie badania nad określeniem wzajemnych relacji religii i gospodarki, poczynając od starożytności aż po dzień dzisiejszy. Badania prowadzone przy współpracy z przedstawicielami podmiotów gospodarczych o charakterze międzynarodowym przynoszą obustronne korzyści i w sytuacji kryzysu ekonomicznego rodzą coraz ciekawsze perspektywy.

7.2.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

7.2.1.2.1. Kierownik

ks. dr Lucjan Bielas (kurator) xljb@pro.onet.pl

7.2.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Józef Cezary Kałużny, tel. 12 421 65 19 atkaluzn@cyf-kr.edu.pl

ks. dr Krzysztof Leon Tyburowski ktyburo@prorok.wsd.rzeszow.pl

7.2.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

ks. dr Lucjan Bielas

(dzieje Kościoła w Imperium Rzymskim)

Książki

2001, *Apostazja cesarza Juliana w świadectwach antycznych pisarzy i w nowożytnej historiografii*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1989, *Chrześcijanin a dobra materialne w myśli św. Grzegorza Wielkiego*, „Teologia Patryst, Josef Fink; *Das Petrusgrab in Rom*, hrsg. H.M. Schmidinger. Tyrolia, Wien 1988, „Folia Historica Cracoviensia” 1, s. 85-87.

1991, *Dziecko przed urodzeniem w starożytnym świecie pogańskim*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 44/1-3, s. 37-41.

1993, *Ustawa szkolna cesarza Juliana*, „Analecta Cracoviensia” 25, s.15-20.

1998, *Kościół a niewolnictwo. Od Chrystusa do Konstantyna Wielkiego* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, *Niewolnictwo i niewolnicy w Europie od starożytności po czasy nowożytne*, Kraków, s. 57-65.

2000, *Dzień święty w tradycji żydowskiej i wczesnochrześcijańskiej*, „Nowy Filomata” 4, s. 267-278.

2003, *Życie codzienne papieża Grzegorza Wielkiego w świetle jego korespondencji. Zagadnienia wybrane* [w:] (red.) S. Stabryła, R.M. Zawadzki, *Studia i rozprawy ofiarowane profesorowi Tytusowi Górskiemu. Charakteria Tito Górski Oblata*, Kraków, s. 9-21.

- 2004, *Miejsce chrześcijaństwa w procesie ewolucji antycznego niewolnictwa*, „Polonia Sacra. Czasopismo Wydziału Teologicznego Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie” 8 (58), s. 27-38.
- 2005, *Chrześcijanin a dobra materialne w myśli św. Grzegorza Wielkiego*, „Teologia Patrystyczna”, 2, s. 117-132.
- 2006, *Pamięć i odpowiedzialność* [w:] (red.) P. Dudzik, *Do was przybywam. Biskup i kardynał Karol Wojtyła w Jaworznie*, Jaworzno, s. 10-12.
- 2006, *Wspomnienia księdza Lucjana Bielasa* [w:] (red.) P. Dudzik, *Do was przybywam. Biskup i kardynał Karol Wojtyła w Jaworznie*, Jaworzno, s. 102-105.
- 2007, *Problem „lustracji” w Kościele pierwszych wieków* [w:] (red.) J. C. Kałużny, *Starożytność chrześcijańska. Materiały zebrane*, t. 1, Kraków, s. 75-89.
- 2007, *Bruno Pfütze komendant obozu Neu Dachs* [w:] (red.) K. Miroszewski, Z. Woźniczka, *Materiały z konferencji naukowej kwiecień 2006 „Obóz dwóch totalitaryzmów – Jaworzno 1943-1956”*, t. 2, Jaworzno, s. 7-16.
- 2007, *Odstępstwo od wiary w Kościele pierwszych wieków*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 4(75), s. 8-13.
- 2007, *Lavant prastare sanktuarium Tyrolu Wschodniego*, „Orzeł Skalny. Kwartalnik Oddz. Chrzanów Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego” 42(11), s. 31-32.
- 2007, *Św. Krzysztof z Obermauren*, „Orzeł Skalny. Kwartalnik Oddz. Chrzanów Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego” 43(11), s. 35-36.
- 2007, *Boże Narodzenie w Obermauren*, „Orzeł Skalny. Kwartalnik Oddz. Chrzanów Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego” 44(11), s. 16.
- 2007, „*Teczki*” *świętych – 1*, „Echo Megziugorja. Echo Maryi Królowej Pokoju” 232, s. 2-3.
- 2007, „*Teczki*” *świętych-2*, „Echo Megziugorja. Echo Maryi Królowej Pokoju” 233, s. 2-3.
- 2007, „*Teczki*” *świętych – 3*, „Echo Megziugorja. Echo Maryi Królowej Pokoju” 232, s. 2-3.
- 2008, *Wczesnochrześcijańskie kościoły w Aguntum i Lavant (Austria)* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 6, Lublin, s. 213-225.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2008, [konsultacja naukowa] Guy Bedouelle, *Wielka ilustrowana Historia Kościoła*, Kraków.

dr Józef Cezary Kałużny

(kultura i archeologia Kościoła starożytnego)

Książki

2004, *Kształtowanie się przedstawień chrystologicznych jako świadectwo przemian ideowych w Kościele III i IV wieku*, „Studia Laurentiana” 4, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1998, *Magia słowa i obrazu zawarta w murach świątyń chrześcijańskich* [w:] (red.) A. Regiewicz, *Magia słowo i obraz*, s. 25-29.

1999, [rec.] W. Turek, *Tertulian. Opracowanie i wybór tekstów*, Kraków 1999, ss. 296, „Folia Historica Cracoviensia” 6, s. 263-271.

2000, [współaut.] *Szczęśliwy po trzykroć narodzony, czyli słów kilka o ikonograficznym przesłaniu mozaiki Baptysterium Ariańskiego z Rawenny* [w:] (red.) A. Regiewicz, *Dzieckiem podszyte. Rzecz o dzieciństwie*, Zabrze, s. 29-53.

2000, *Mitologia antyczna na chrześcijańskiej służbie, czy chrześcijanie na służbie mitów?* [w:] (red.) A. Regiewicz, *Mity nasze powszednie*, Zabrze, s. 15-25.

2001, *Ushyżeć niemy krzyk nadziei, czyli słów kilka o symbolice wczesnochrześcijańskich płyt nagrobnych*, „Pomysł” 1, s. 86-94.

2001, *Gorączka sobotniej nocy, nova et vetera*, „Journal of Urban Ethnology” 4, s. 25-37.

2001, *Stosunki Kościoła z państwem rzymskim na przykładzie prowincji Afryki Północnej (II-IV wiek)*, „Nowy Filomata” 2, s. 111-124.

2002, [rec.] *Flâneur na moście*, red. P.J. Śliwiński, A. Regiewicz, *Oborniki Śląskie* 2001, ss. 144, „Studia Laurentiana” 2, s. 169-171.

2002, [rec.] R. Korte, *Przesłanie z podziemi. Katakumby rzymskie*, Warszawa 2002, ss. 139, „Studia Laurentiana” 2, s. 165-166.

2002, *Biskup Apolinary. Słów kilka o ikonograficznym przesłaniu mozaiki z apsydy bazyliki San Apollinare in Classe* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 3, Lublin, s. 89-101.

2002, *Od metropolii do nekropolii, czyli w poszukiwaniu cielesności i duszy miasta*, „Pomysł” 3, s. 27-34.

2002, *Święty jako protektor nie-świętych w mieście. Przykład św. Apolinarego biskupa Rawenny*, „Studia Laurentiana” 2, s. 265-281.

2002, *Dziedzictwo wzorców antycznych w sztuce wczesnochrześcijańskiej* [w:] (red.) J.C. Kałużny, *U źródeł kultury wczesnochrześcijańskiej*, Kraków, s. 77-92.

- 2003, *Kościół a sztuka w Cesarstwie Rzymskim I-IV wieku* [w:] (red.) S. Stabryła, R.M. Zawadzki I, *Studia i rozprawy ofiarowane profesorowi Tytusowi Górskiemu. Charakteria Tito Górski Oblata*, Kraków, s. 61-84.
- 2004, *Wpływ zjawiska rygoryzmu na rozpowszechnienie kultu męczeństwa we wczesnym chrześcijaństwie* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, 4, Lublin, 127-135.
- 2005, *Sztuka* [w:] (red.) C. Kałużny, *Europejczyk wobec sacrum. Wczoraj i dziś*, Kraków, s. 29-45.
- 2005, *Spotkanie religii z polityką w architekturze sakralnej późnoantycznej Rawenny* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 5: *Miejsce święte w epoce późnego antyku*, (Towarzystwo Naukowe KUL, Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego 121), Lublin, s. 65-79.
- 2006, *Sztuka na służbie sacrum na przykładach z przełomu IV i V wieku* [w:] (red.) J.C. Kałużny *Europejczyk wobec sacrum*, Kraków, s. 29-45.
- 2006, *Antyczne korzenie ikonografii chrześcijańskiej na przykładzie wizerunku „Delphinus salvator”* [w:] (red.) J. Urban, *Stromata historica in honorem Romani Mariae Zawadzki*, Kraków, s. 55-68.
- 2007, *Troska o czystość i świętość Kościoła Zachodniego na przełomie II i III wieku* [w:] J.C. Kałużny, *Starożytność chrześcijańska. Materiały zebrane*, t. 1, Kraków, s. 91-103.
- 2008, [rec.] *Ravenna tra Oriente e Occidente: stori e archeologia*, red. A. Augenti, C. Bertelli, „I Quaderni di Flaminia” 8 (2007), ss. 84, il. 14, „Folia Historica Cracoviensia”, s. 165-169.
- 2009, „*Chrystus – Delphinus salvator*”. *W poszukiwaniu korzeni ikonografii chrześcijańskiej* [w:] (red.) J. Marecki, L. Rotter, *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika zwierząt*, Kraków, s. 93-104.

Redakcje naukowe

- 2002, [red.] *U źródeł kultury wczesnochrześcijańskiej*, Kraków.
- 2005, [red.] *Europejczyk wobec sacrum. Wczoraj i dziś*, Kraków.
- 2007, [red.] *Starożytność chrześcijańska. Materiały zebrane*, t. 1, Kraków.

ks. dr Krzysztof Leon Tyburowski

(teologia historii w myśli starożytnego Kościoła; herezja, schizmy i spory doktrynalne w pierwotnym Kościele; starożytna antropologia chrześcijańska)

Książki

1999, *L'umanità peccatrice prima della venuta di Cristo nel „Commento al Corpus”* Paolino dell' Ambrosiaster, Roma.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1997, *Cztery etapy historii zbawienia w myśli patrystycznej: zarys ogóły i wybrane przykłady*, „Resovia Sacra” 4, s. 201-211.

1999, *Ostatni milenarysta Zachodu*, „Resovia Sacra” 6, s. 253-264.

2000, *Kwestia roli Prawa Mojżeszowego w podziale historii zbawienia na etapy w Liście do Rzymian św. Pawła według współczesnej interpretacji teologiczno-egzegetycznej. Patrystyczna póba ustosunkowania się do problemu*, „Resovia Sacra” 7, s. 99-110.

2001, *Unus Adam peccavit in omnibus / in Adam omnes peccaverunt. La solidarietà del genere umano con il peccato di Adamo nel pensiero esegetico dell'Ambrosiaster* [w:] (red.) A. Szal, J. Trojnar, *Ecclesiae Premisliensi serviens. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Infułatowi doktorowi Stanisławowi Zygarowiczowi*, Przemysł, s. 551-568.

2001, *Gli elementi della natura umana secondo l'Ambrosiaster*, „Resovia Sacra” 8, s. 101-115.

2002, *Chrystus jako Legatus / Vicarius Dei i Archangelus / Pimus Angelus Dei w myśli egzegetyczno-teologicznej Ambrozjastra*, „Studia Sandomierskie” 9, s. 265-276.

2002, *Una persona / unitas personae nel „Contra Sermonem Arianorum” d'Agaostino d'Ipbona*, „Studia Catholica Podoliae” 1, s. 123-130.

2003, *I diritti del diavolo sull'umanità peccatrice nella teologia dell'Ambrosiaster*, „Studia Catholica Podoliae” 2, s. 489-501.

2003, *Przedmiot grzechu Adama w myśli Ambrozjastra na tle współczesnego mu status quaestionis*, „Studia Sandomierskie” 10, s. 239-251.

2002/2003, *L'importanza dell'incarnazione del Figlio di Dio nel Commentarius in Epistulam ad Romanos dell'Ambrosiaster*, „Resovia Sacra” 9/10, s. 95-105.

2004, *Ambrozjaster i zarys jego wizji historii zbawienia*, „Studia Sandomierskie” 11/2, s. 265-276.

2004, *Bóg i diabeł i ich formae i exempla dla człowieka według myśli Ambrozjastra*, „Studia Sandomierskie” 11/3, s. 135-152.

2004, *Struktura piekieł według Ambrozjastra*, „Studia Sandomierskie” 11/4, s. 119-129.

2004, *Homo ad imaginem Dei w teologii Ambrozjastra*, „Studia Catholica Podoliae” 3, s. 383-402.

- 2004, *L'influsso del peccato di Adamo sugli elementi della natura umana nel pensiero dell' Ambrosiaster*, „Studia Catholica Podoliae” 3, s. 363-373.
- 2004, *Le conseguenze della risurrezione di cristo nel pensiero dell' Ambrosiaster*, „Studia Catholica Podoliae” 3, s. 375-382.
- 2004, *L'importanza della Legge Mosaica nello sviluppo della storia della salvezza secondo il Commentarius in Epistulam ad Romanos dell' Ambrosiaster*, „Resovia Sacra” 1, s. 49-71.
- 2004, *Wkład Damazego w kościelne i świeckie umocnienie władzy papieżstwa*, „Vox Patrum” 24/46-47, s. 211-222.
- 2005, *L'importanza della „Traditio Apostolica” di Ippolito di Roma per la vita della Chiesa – Temi generali*, „Resovia Sacra” 12, s. 71-86.
- 2005, *Moechia i fornicatio jako delicta inremissibilia w „De pudicitia” Tertuliana*, „Studia Sandomierskie” 12/4, s. 133-144.
- 2005, *Śmierć jako konsekwencja grzechu Adama według myśli Ambrozjastra*, „Studia Sandomierskie” 12/1, s. 61-70.
- 2005, *La sconfitta del diavolo e la redenzione del genere umano mediante l'opera salvifica di Cristo nel Commentarius in Epistulam ad Romanos dell' Ambrosiaster*, „Studia Catholica Podoliae” 4, s. 547-556.
- 2005, [rec.] *Agostino interprete di Paolo, Commento di alcune questioni tratte dalla Lettera ai Romani. Commento incompiuto della Lettera ai Romani. Introduzione, traduzione e note di Maria Grazia Mara*, Milano 1993, „Studia Sandomierskie” 12/3, s. 151-154.
- 2006, [rec.] *Hanna Yousef Fadlo Francis, The Spoken Aramaic (ولظف فسوي ان ح) (فيك ح ل ا ق ل ي م ا ر ا ل ا , س ي س ن ا ر ف) , bmv 2003, s. 118*, „Studia Sandomierskie” 13/4, s. 118-121
- 2006, [rec.] *Дж. Грешем Мейчен, Учебник греческого языка Нового Завета, изд. II дополненное, Москва 1996, s. 156*, „Studia Sandomierskie” 13/2. s. 141-145.
- 2006, *Legis naturalis essentia secundum nonnullos Ecclesiae primitivae scriptores – lineamenta generalia*, „Resovia Sacra” 13, s. 35-47.
- 2007, *Niedziela w myśli Tertuliana* [w:] (red.) E. Białogłowski, A. Garbarz, H. Janicka, M. Trawka, S. Zych, *Ecclesiae, Patriae et homini serviens. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu biskupowi Kazimierzowi Górnemu*, t. 2, Rzeszów, s. 287-303.
- 2007, *Człowiek jako obraz i podobieństwo Boga w myśli św. Grzegorza z Nyssy*, „Studia Sandomierskie” 14/2-4, s. 313-320.
- 2007, [rec.] *Wprowadzenie do języka syryjskiego, opracował ks. Antoni Tronina przy współpracy ks. Mariusza Szmajdzińskiego, Kielce 2003 (pozycja nr 6 serii Studia*

- Biblica pod red. ks. Henryka Witczyka*), s. 159, „Studia Sandomierskie” 14/1 (oddane do druku).
- 2008, *Il peccato di Adamo e il suo influsso sulla storia dell'umanità secondo un Anonimo del IV secolo*, „Studia Sandomierskie” 15/2-3, s. 181-194.
- 2007/2008, *Le linee principali del Commentarius in Epistulas Paulinas di un Anonimo del IV secolo*, „Resovia Sacra” 14/15, s. 149-158.
- 2008, *Ancora sul ruolo del demonio nella storia secondo un Anonimo del IV secolo*, „Vox Patrum” 28/52.2, s. 1265-1275.
- 2009, *Nieznany dokument Stolicy Apostolskiej zezwalający na odprawianie mszy w kaplicy prywatnej na zamku w Czudcu*, „Studia Sandomierskie” 16/1-2, s. 253-260.
- 2009, [współaut.] *Msza św. zwana „trydencką” według Mszału św. Piusa V z 1570 r.*, „Zwiastowanie” 18/3, s. 109-130.
- 2009, [przekłady łacińskich dokumentów prawnych] [w:] *Z dziejów Brzostku. Studia i Materiały*”, t. 2: *Okres staropolski i czasy zaborów*, Brzostek, s. 185-266.
- 2009, (w druku) *Wzajemna wierność małżeńska w nauczaniu Jana Chryzostoma*, „Vox Patrum” 29/ 53.
- 2009, (w druku) *Kontekst historyczno-kościelny dokumentu Benedykta XVI Summarum Pontificum z 7 lipca 2007 r.*, „Studia Sandomierskie” 16/3-4.

Przekłady autorów współczesnych

- 1998, *Lo Spirito che è Signore e dà la vita. Sussidio pastorale – missionario per l'anno 1998*, Roma 1997. / *Duch Święty Pan i Ożywiciel. Wytężne duszpastersko – misyjne na rok 1998*, Katowice (tłumaczenie części 1).

7.3. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

7.3.1. Katedra Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków

e-mail / website: ihap@up.krakow.pl / www.wsp.krakow.pl/historia/index.php?page=-struktura/khst

tel. / fax: 12 662 61 81

7.3.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Katedra Historii Starożytnej powstała 1 kwietnia 2003 roku zastępując istniejący dotychczas Zakład Historii i Kultury Antycznej AP w Krakowie, prowadzony przez wiele lat przez prof. dr hab. Stefana Skowronka, wybitnego znawcę zagadnień archeologii, kultury i numizmatyki antycznej. Obecnie katedrą kieruje dr hab. prof. UP Marek Wilczyński. W katedrze zatrudniony jest jeden profesor nadzwyczajny UP, dwóch adiunktów. Mimo przejścia na emeryturę, nadal współpracuje z katedrą prof. dr hab. Stefan Skowronek prowadząc cenione przez studentów zajęcia i wspierając swoją bogatą wiedzą działalność naukową katedry.

Zainteresowania badawcze pracowników katedry skupiają się wokół zagadnień historii starożytnej Palestyny w okresie rzymskim, numizmatyki antycznej oraz historii i kultury późnego cesarstwa rzymskiego. Szczegółowy opis zainteresowań badawczych i publikacji pracowników katedry znaleźć można w opisach poszczególnych osób.

W ramach czynności dydaktycznych pracownicy katedry prowadzą wykłady i ćwiczenia z archeologii ziem polskich, historii starożytnej i języka łacińskiego.

7.3.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

7.3.1.2.1. Kierownik

prof. UP dr hab. Marek Wilczyński marekw@ap.krakow.pl
tel. 662 61 87 / 501 75 53 43

7.3.1.2.2.. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Stefan Skowronek, tel. 662 61 87
dr Teresa Wnętrzak, tel. 662 61 87
dr Jerzy Ciecieląg, tel. 662 61 87 cjerzy@ap.krakow.pl / hirkan@interia.pl

7.3.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UP dr hab. Marek Wilczyński

(historia późnego cesarstwa rzymskiego i wczesnego Bizancjum ze szczególnym uwzględnieniem Wielkiej Wędrówki Ludów i roli plemion germańskich)

w zmianach zachodzących na zachodzie cesarstwa w IV-VI w. n.e.; prosopografia późnoantyczna i wczesnobizantyńska; problem kontynuacji idei imperium uniwersalnego w epokach po starożytności)

Książki

- 1994, *Zagraniczna i wewnętrzna polityka afrykańskiego państwa Wandalów*, Kraków.
2001, *Germanie w służbie zachodniorzymskiej w V w. n.e. Studium prosopograficzne*, Kraków.
2002, *Historia. Ludzie i epoki, Klasa I, Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Kraków (Starożytność – s. 1-189).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991, *Bemerkungen über das Verhältnis der Wandalenkönige zu den Überresten des Heidentums in nordafrikanischen Provinzen* [w:] *Paganism in the Later Roman Empire and in Byzantium*, „Byzantia et Slavica Cracoviensia” 1, s. 105-111.
1996, *Czy Wandalowie byli wandalami?* [w:] (red.) *Studia Classica et Byzantina Aleksandro Krawczuk oblata*, Kraków, s. 197-215.
1998, *Inimicus Romanorum – amicus Romanorum. Athaulfus rex, Amicorum dona* [w:] *Studia classica et Orientalia Stephano Skowronek ab amicis, collegis, discipulis oblata*, Kraków, s. 191-209.
1997, *Problemy związane z tworzeniem prosopografii Germanów w służbie zachodniorzymskiej w V w. n.e.*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie” 181 (Prace Historyczne 18), Kraków, s. 7-17.
2004, *Gocja czy Romania? Migracje Wizygotów, Wandalów i Burgundów w V w. n.e. oraz stosunek ich władców do administracji rzymskiej* [w:] *Wędrowka i etnogeneza w starożytności i średniowieczu*, Kraków, s. 159-178.

prof. dr hab. Stefan Skowronek

(dzieje mennictwa w starożytności – aspekty ikonograficzne; muzealnictwo numizmatyczne; kolekcje monet starożytnych)

Książki

- 1967, *On the Problems of the Alexandrian Mint*, Travaux du Centre d'Archéologie Méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences, Warszawa.
1978, *Przedstawienia kultowo-religijne na monetach Aleksandrii egipskiej I-III w. n.e.*, Kraków.

- 1981, *Le culte de la déesse Déméter. Mythologie Greco-Romaine, mythologies périphériques, études d'iconographie*, Paris.
- 1994, *Moneta w kulturze starożytnego judaizmu. Spór o mennictwo Heroda Wielkiego*, Kraków.
- 1998, *Imperial Alexandrian Coins*, Kraków.

dr Teresa Wnętrzak

(historia i literatura późnego antyku; patrologia; polityka religijna cesarzy rzymskich IV i V w.; historia Kościoła w okresie późnego antyku – przekłady dokumentów, studia źródłoznawcze)

Książki

- 2001-2002, [współaut.] *Dokumenty soborów powszechnych*. Tekst grecki, łaciński, polski, t. 1-2, Kraków.
- 2002, *Znaczenie pojęć filozoficzno – politycznych w De civitate Dei św. Augustyna*, Kraków.

dr Jerzy Ciecieląg

(historia Żydów w okresie drugiej świątyni jerozolimskiej 538 przed Chr.-135 po Chr.; autonomiczne mennictwo żydowskie; Judea jako prowincja rzymska; dzieje dynastii hasmonejskiej i herodiańskiej; diaspora żydowska w epoce starożytnej)

Książki

- 2000, *Palestyna w czasach Jezusa. Dzieje polityczne*, Kraków.
- 2002, *Polityczne dziedzictwo Heroda Wielkiego. Palestyna w epoce rzymsko-herodiańskiej*, Kraków.
- 2003, *Poncjusz Piłat, prefekt Judei*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, *Some Remarks on the Coinage of Herod Philip*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 2, s. 66-83.
- 1999, *Coins of Aretas IV, King of Nabataeans (9 BC – AD 40)*, „Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne” 3/4, s. 103-128.

- 2000, *The Reign of Archelaus, Ethnarch of Judaea*, „The Polish Journal of Biblical Research” 1/1, s. 117-126.
- 2003, *Jakub Sprawiedliwy, brat Pański jako postać historyczna* [w:] (red.) Z.J. Kapera, *Ossuarium Jakuba, brata Jezusa. Odkrycie, które podzieliło uczonych*, Kraków-Mogilany, s. 9-37.

8. LUBLIN

8.1. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

8.1.1. Katedra Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Nauk Humanistycznych

adres: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin

website: www.kul.lublin.pl/1314.html

tel. (81) 445 44 22

8.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Jedna z trzech katedr istniejących na Sekcji (w Instytucie) Historii od momentu utworzenia KUL w 1918 roku. Katedrę historii starożytnej zajmował przed wojną prof. Konstanty Chyliński, jeden z organizatorów nowej Uczelni w Lublinie, zatrudniony na KUL jako profesor zwyczajny historii starożytnej na Wydziale Nauk Humanistycznych w latach 1918-1935 (wicerektor KUL w latach 1918-1921). Od 1947 r. kierował nią prof. Jan S. Łoś (od 1947 z-ca prof., w 1957 r. mianowany docentem, w 1961 r. prof. nadzw.), a adiunktem była dr Aleksandra Chodźko-Domaniewska (od 1951 r. do śmierci w 1955 r.). Po przejściu na emeryturę prof. J. Łośia (w 1961 r.) kuratorem katedry został prof. Zygmunt Sułowski. Jego opieka nad katedrą trwała aż do 1976 r., kiedy to na stanowisko docenta przy katedrze powołany został dr hab. Edward Zwolski (zatrudniony na WNH od 1957 r. jako asystent; od 1965 r. – adiunkt, w 1976 r. habilitacja na UW i docentura, od 1992 r. do śmierci w 1997 r. – stanowisko prof. nadzw. KUL). Asystentem doc. E. Zwolskiego został w roku akad. 1979/80 mgr Krzysztof Gębura, w 1992 r. mgr (obecnie dr) Lech Trzcionkowski; od 1997 r. mgr (obecnie dr) Maciej Münnich. Ponadto przez krótki czas pracował mgr (obecnie dr) Fabian Tryl. Od 2003 r. pracownikiem katedry jest także dr hab. Piotr Kochanek. Od tego także roku kierownikiem Katedry jest Krzysztof Narecki, poprzednio sprawujący przez dwa lata funkcję kuratora Katedry.

Obszar badawczy Katedry obejmuje zarówno czasowo, jak i przestrzennie dość odległe zagadnienia, od historii religii starożytnego Bliskiego Wschodu, poprzez filozofię i religię starożytnej Grecji, aż po horyzonty geograficzne

Grecji, Rzymu i Bizancjum. Dokładniejsze dane, wraz z publikacjami, zawarte są na stronach www.pozszczególnych.pracownikow.pl.

O trzech zasłużonych profesorach – filarach Katedry Historii Starożytnej więcej napisano we wspomnieniowych artykułach: J. Smereka, *Profesor Konstanty Chyliński*, „Eos” 40, 1939, z. 1-2, s. 1-12; E. Zwolski, *Jan Stanisław Łoś*, „Summarium” 3 (23), 1974, s. 289-291; L. Trzcionkowski, *Edward Zwolski (9 II 1932-19 IX 1997)*, „Zeszyty Naukowe KUL” 42, 1999, nr 1-2, s. 235-244.

8.1.1.2. Aktualny skład osobowy

8.1.1.2.1. Kierownik

prof. KUL dr hab. Krzysztof Narecki kngreka@kul.lublin.pl
<http://pracownik.kul.pl/krzysztof.narecki/>

8.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci:

dr Lech Trzcionkowski trzcion@wp.pl

<http://pracownik.kul.pl/lech.trzcionkowski/>

dr Maciej Münnich munnich@kul.lublin.pl <http://pracownik.kul.pl/maciej.munnich/> http://www.kul.lublin.pl/art_892.html

http://www.kul.lublin.pl/art_1411.html

8.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Maciej Münnich

(demonologia biblijna; syro-kananejski bóg Reszef; hebrajskie wierzenia dotyczące życia pozagrobowego; wykorzystanie archeologii w studiach biblijnych)

Książki

2004, *Obraz Jahwe jako władcy choroby w Biblii Hebrajskiej na tle bóstw bliskowschodnich*, Lublin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Schemat starożytnej lamentacji bliskowschodniej na przykładzie babilońskiego poematu 'Będę chwalił pana mądrości oraz 30. rozdziału Księgi Joba*, „Zeszyty Naukowe KUL” 43, s. 3-13.
- 2002, *Azazel – nowe interpretacje*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 55, s. 89-108.
- 2003, *Przemiany pierwotnych wierzeń dotyczących świata umarłych w Biblii Hebrajskiej na tle wierzeń bliskowschodnich*, „Roczniki Humanistyczne” 51, s. 5-27.
- 2004, *Hezekiah and Archeology. The Answer for Nadav Na'aman*, „Ugarit-Forschungen” 36, s. 333-346.
- 2004, *O pokusach uswięcania historii, albo o nadgorliwości biblijnego Kronikarza słów parę* [w:] (red.) U. Borkowska, Cz. Deptuła, R. Knapiński, Z. Piłat, E. Wiśniowski, *Peregrinatio ad veritatem. Studia ofiarowane Profesor Aleksandrze Witkowskiej z okazji 40-lecia pracy naukowej*, Lublin, s. 315-324.
- 2004, *Biblijny Reszeff – żywe bóstwo czy martwy wyraz?*, „Zeszyty Naukowe KUL” 47, s. 49-68.
- 2005, [rec.] Ł. Niesiołowski-Spanò, *Mityczne początki miejsc świętych w Starym Testamencie*, Warszawa 2003, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 58/1, s. 71-80.
- 2005, *Resheph – God of the Netherworld?*, „Archiv orientální” 73, s. 161-184.
- 2005, *Polityka religijna władców żydowskich wobec podbitych ludów* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda, s. 29-37.
- 2005, *Ołtarze hebrajskie. Problemy biblijne i archeologiczne* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 5: *Miejsce święte w epoce późnego antyku* (Towarzystwo Naukowe KUL, Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego 121), Lublin, s. 129-149.
- 2006, *What did the Biblical Goat-Demons Look Like?*, „Ugarit-Forschungen” 38, s. 523-533.
- 2008, *The Cult of the Bronze Serpents in Ancient Canaan and Israel* [w:] (red.) B. J. Schwartz, A. Melamed, A. Shemesh, *Iggud. Selected Essays in Jewish Studies*, vol. I: *The Bible and Its World, Rabbinic Literature and Jewish Law, and Jewish Thought*, Jerusalem, s. 39-56.
- 2008, *Moje posłanie jest między zmarłymi, ... o których już nie pamiętasz, którzy wypadli z Twej ręki' (Ps 88,6). Świat umarłych w wyobrażeniach biblijnych środowisk mądrościowych*, „Theologica Wratislaviensia” 3, s. 37-46.
- (w druku) *Two Faces of Resheph in Egyptian Sources* [w:] (red.) I. J. de Hulster, R. Schmitt, *Iconography and Biblical Studies. Proceedings of the Iconography Sessions at the Joint EABS/SBL Conference, 22–26 July 2007, Vienna, Austria*, („Alter Orient und Altes Testament” 361), Münster.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2008, [współred.] *Starożytna Palestyna – między Wschodem a Zachodem* („Studia Historico-Biblica” 1), Lublin.

2008, [współred.] *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych religii i kultur* („Rozprawy i Studia Biblijne” 31), Warszawa.

prof. KUL dr hab. Krzysztof Narecki

(grecka terminologia filozoficzna; presokratycy; Platon; Arystoteles; kultura grecka okresu archaicznego i klasycznego; historia filologii klasycznej i badań starożytnych w KUL i w Polsce. Efektem badań były m.in. liczne prace poświęcone Heraklitowi z Efezu, jak również innym przedsokratykom i Arystotelesowi, szczególnie używanej przez nich terminologii filozoficznej (np.: w postaci *Słownika terminów Arystotelesowych*, wydane w VII tomie *Dzieł Wszystkich* Arystotelesa); zwieńczeniem zainteresowań wczesnym okresem filozofii greckiej była rozprawa habilitacyjna – studium semantyczno-filozoficzne o pojęciu *logos* we wczesnej myśli greckiej)

Książki

1994, *Słownik terminów Arystotelesowych* [w:] Arystoteles, *Dzieła Wszystkie*, t. 7, Warszawa, s. 12-127.

1999, *Logos we wczesnej myśli greckiej. Studium semantyczno-filozoficzne*, Lublin.

2006, T. Madała, K. Narecki, *Filologia Klasyczna w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w latach 1918-2004*, red. K. Narecki, Lublin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

1987, *Stosunek Heraklita z Efezu do wielkich przedstawicieli tradycyjnej kultury greckiej*, „Roczniki Humanistyczne” 35/3, s. 5-35.

1993, *O zasadzie tożsamości przeciwieństw w myśli Heraklita z Efezu*, „Roczniki Humanistyczne” 41, z. 3, s. 5-45.

1993, *La fonction cosmologique du feu. Remarques sur la vision héraclitéenne du monde*, „Eos” 81/2, s. 199-211.

1994, *Le rôle des sens et de l'âme humaine dans la théorie de la connaissance d'Héraclite d'Éphèse*, „Eos” 82/1, s. 17-30.

1996, „*Rozwój pojęcia logos we wczesnej myśli greckiej*, cz. 1: *Epika i liryka*, „Roczniki Humanistyczne” 44/3, s. 21-51.

- 1996, *Bibliografia do t. 5 Dzieł Wszystkich Arystotelesa*, Warszawa, s. 506-530.
- 1997, *Rozwój pojęcia logos we wczesnej myśli greckiej, cz. 2: Idea Logosu u Heraklita z Efezu*, „Roczniki Humanistyczne” 45, z. 3, s. 5-41.
- 1998, *Logos we fragmentach Epicharma*, „Roczniki Humanistyczne” 46/3, s. 5-29.
- 1999, *Logos w myśli Parmenidesa z Elei*, „Roczniki Humanistyczne” 47, s. 5-27.
- 2000, *Le logos aux origines de la pensée grecque. Étude sémantique et philosophique*, „Eos” 87/2, s. 365-371.
- 2001, *Bibliografia do t. 6 Dzieł wszystkich Arystotelesa*, Warszawa, s. 922-968.
- 2001, *Metodologia nowoczesnej rozprawy naukowej według Diogenesa z Apollonii*, „Roczniki Humanistyczne” 49, s. 5-13.
- 2001, *Logos w poematach Empedoklesa z Akragas*, „Przegląd Filozoficzny” NS 10/2 (38), s. 135-155.
- 2002, *Historia powstania Słownika H. G. Liddella: A Greek-English Lexicon*, „Meander” 57/2, s. 205-223.
- 2003, *Bibliografia do t. 1 Dzieł wszystkich Arystotelesa*, wyd. 2, Warszawa, s. 519-527.
- 2003, *Bibliografia do t. 2 Dzieł wszystkich Arystotelesa*, wyd. 2, Warszawa, s. 858-880.
- 2003, *Bibliografia do t. 3 Dzieł wszystkich Arystotelesa*, wyd. 2, Warszawa, s. 757-783.
- 2003, *Bibliografia do t. 4 Dzieł wszystkich Arystotelesa*, wyd. 2, Warszawa, s. 786-809.
- 2003, *La fonction du „logos” dans la pensée de Parménide d’Elée* [w:] (red.) M. Fattal, *Logos et langage chez Plotin et avant Plotin*, Paris, s. 37-60.
- 2003, *Wokół książki Bogoljuba Šijakovića BIBLIOGRAPHIA PRAESOCRATICA*, „Studia Antyczne i Mediewistyczne” 36, s. 219-227.
- 2005, [rec.] *Logos et language chez Plotin at avant Plotin*, sous la direction de Michel Fattal, Editions L’Harmattan, Paris 2003, pp. 366 [seria] Collection *Ouverture philosophique* dirigée par Dominique Chateau et Bruno Péquignot, „Philotheos. International Journal for Philosophy and Theology” 5, p. 446-449.
- 2007, *Pliniusz Starszy* [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 8: Pap-Sc, Lublin, s. 292-294.
- 2007, *Protagoras* [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 8: Pap-Sc, Lublin, s. 509-512.

dr Lech Trzcionkowski:

(historia religii starożytnej Grecji, teoria ofiary, mit i rytuał, orfizm)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Wojna i religia w Anabazie Ksenofonta*, „Roczniki Humanistyczne” 41/3, s. 69-81.
- 1995, *Króć dla Hermesa w kalendarzu obrzędowym demu Erchia*, cz. 1, „Roczniki Humanistyczne” 43.
- 1997, *Króć dla Hermesa w kalendarzu obrzędowym demu Erchia*, cz. 2, „Roczniki Humanistyczne” 43.
- 2000, *Plutarcha Vita Solonis 8, 4-6 i Tesmoforia ateńskie*, „Roczniki Humanistyczne” 48/3, s. 33-65.
- 2001, *Misteria Demeter na terenie Attyki (Obrzędy Lykomidów we Fliyi pomiędzy inicjacją a misterium)* [w:] (red.) D. Kosiński, *Misteria, inicjacje*, Kraków, s. 139-155.
- 2004, *Religioznawcy i historycy. Kilka uwag na marginesie książki Kazimierza Banka „Mistycy i bezbożnicy”*, „Przegląd Historyczny” 95/4, s. 1-15.
- 2004, *Historyczne aspekty eposu homerowego* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, t. 1, Lublin, s. 41-61.
- 2005, *Biografia starożytna – starożytność biografii* [w:] (red.) R. Kasperowicz, E. Wolicka, *Biografia, historiografia. Dawniej i dziś. Biografia nowoczesna – nowoczesność biografii*, Lublin, s. 11-28.
- 2005, [przekład] *U źródeł teorii ofiary* [w:] (red.) H. Hubert, M. Mauss, *Esej o naturze i funkcji ofiary*, Kraków, s. VII – XVII.
- 2005, *To hieron. Funkcje miejsce świętych w religii starożytnej Grecji* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 5: *Miejsce święte w epoce późnego antyku*, (Towarzystwo Naukowe KUL, Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego 121), Lublin, s. 21-34.
- 2006, 14. Posłowie [w:] L. Winniczuk, *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*, Warszawa, s. 600-606.
- 2008, *Wespazjan na górze Karmel (Tacyt, Hist. 2,78; Swetoniusz, Vesp. 5)* [w:] (red.) M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò, *Starożytna Palestyna – między Wschodem a Zachodem*, Lublin, s. 195-207.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania / komentarze

- 2005, [współaut.] Plutarch, *Żywoty równoległe*, t. 1. *Tezeusz, Romulus, Likurg, Numa*, (komentarz i przypisy), Warszawa.
- 2005, [współaut.] Plutarch, *Żywoty równoległe*, t. 2. *Solon*, (przekład i komentarz), *Kamillus i Koriolan* (komentarz), Warszawa.

2008, [współaut.] Plutarch, *Żywoty równoległe*, t. 3. *Katon*, (przekład i komentarz), Warszawa.

8.1.2. Katedra Historii Bizancjum, Instytut Historii, Wydział Nauk Humanistycznych

adres: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin

website: http://www.kul.lublin.pl/art_566.html

tel. (81) 445 44 22

8.1.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Dzień 1 grudnia 2008 jest faktycznym początkiem działalności Katedry Historii Bizancjum w KUL. Katedra ta zatem dopiero raczkuje. Jednak sama tradycja studiów bizantynologicznych w KUL ma znacznie starszy rodowód i wiąże się z nią wiele nazwisk wybitnych badaczy. Katedra ta nie rozpoczyna więc swej działalności w próżni. Klimat interdyscyplinarnych badań nad Bizancjum jest bowiem w KUL obecny od wielu dziesiątków lat (por. P. Kochanek, *Katedra Historii Bizancjum*, „Vox Patrum” 23, 2003, t. 44-45, s. 741-746). Aktualnie jedynym etatowym pracownikiem katedry jest tylko jej kierownik, dr hab. Piotr Kochanek, prof. KUL.

Obszar interdyscyplinarnych badań katedry obejmuje dzieje Cesarstwa Rzymskiego i Bizancjum uprawiane w kontekście szeroko rozumianej historii starożytnej, zarówno bliskowschodniej jak i grecko-rzymskiej.

8.1.2.2. Aktualny skład osobowy

8.1.2.2.1. Kierownik

prof. KUL dr hab. Piotr Kochanek pk1960jzpl@yahoo.de

http://www.kul.lublin.pl/art_18599

8.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. KUL dr hab. Piotr Kochanek

(bestiariusze i herbariusze starożytne i średniowieczne; historia architektury w starożytności; historia geo- i kartografii starożytnej i średniowiecznej; idea

religijno-politycznego centrum w myśli starożytnej i narodziny europocentryzmu)

Książki

1992, *La Fisiologia dell'Esamerone di San Basilio*, Roma.

2004, *Die Vorstellung vom Norden und der Eurozentrismus. Eine Auswertung der patristischen und mittelalterlichen Literatur*, „Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz. Abteilung für Abendländische Religionsgeschichte“ 205, Mainz.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1998, *Les strates rédactionnelles de la Table des Nations et l'inversion de la loi de primogéniture*, „Ephemerides Theologicae Lovanienses” 74, s. 273-299.

2005, *Gdzie leży Raj? Biblia a średniowieczny obraz świata*, [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 5: *Miejsce święte w epoce późnego antyku*, (Towarzystwo Naukowe KUL, Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego 121), Lublin, s. 83-118.

2007, *Periodyzacja dziejów ludzkości Epifaniusza z Salaminy* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea, Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, (Byzantina Lodzienia 11), Łódź, s. 233-252.

2008, *Anatole-Dysis-Arktos-Mesembria*, „Vox Patrum” 28/52.1, s. 471-488.

2008, *Współczesne rekonstrukcje globusa Kratesa z Mallos* [w:] (red.) G. Bujak, T. Nowicki, P. Siwicki, *Archiva temporum testes. Źródła historyczne jako podstawa pracy badacza dziejów, Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Olczakowi*, (Towarzystwo Naukowe KUL, Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego, 143), Lublin, s. 247-260.

2009, *Mantik und Magie in den Schriften des Basilius des Großen* [w:] (red.) H. Grieser, A. Merkt, *Volks Glaube im antiken Christentum. Festschrift für Theofried Baumeister*, Darmstadt, s. 322-338.

8.1.3. Instytut Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL

adres: ul. Chopina 29/5a, 20-029 Lublin

e-mail / website: voxpatr@kul.lublin.pl / www.voxpatrum.pl

tel. / fax: (81) 445 30 80

8.1.3.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Instytut Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL (do 1 IX 2006 r. jako Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim) został powołany do istnienia decyzją Senatu Akademickiego KUL w dniu 13 maja 1969 roku. Główną inicjatorką powstania tej instytucji była przybyła z Wilna do Lublina, prof. Leokadia Małunowiczówna, wykładowca literatury łacińskiej późnego antyku na Sekcji Filologii Klasycznej KUL, a także przybyły z Francji doc. dr hab. Jan Maria Szymusiak SJ, kierownik katedry patrologii na Wydziale Teologii KUL. Swojego poparcia udzielił też ówczesny przewodniczący Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej – ks. kard. Karol Wojtyła.

Pierwszym kierownikiem został o. J.M. Szymusiak SJ (1969-1971), kolejnymi – L. Małunowiczówna (1971-1980), Barbara Filarska (1980-1991) i pełniący do dzisiaj tę funkcję ks. Stanisław Longosz (1991-). Do pierwotnych regulaminowych zadań Instytutu, które z czasem uległy pewnej modyfikacji, należało: koordynowanie badań nad antykiem chrześcijańskim w Polsce, tłumaczenie pism Ojców Kościoła i uporządkowanie dotychczasowych przekładów, prowadzenie badań nad archeologią i sztuką wczesnochrześcijańską, opracowywanie polskiej bibliografii antyku chrześcijańskiego, podejmowanie badań semantycznych w zakresie ewolucji pojęć języka chrześcijaństwa, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów naukowych z analogicznymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi, propagowanie tematyki wczesnochrześcijańskiej w polskiej kulturze.

Jednym z najważniejszych zadań Instytutu jest propagowanie tematyki starożytnego chrześcijaństwa w kulturze polskiej. Instytut zaczął to czynić najpierw przez organizowane przez siebie ogólnopolskie, przeważnie dwudniowe sympozja naukowe, często z udziałem prelegentów zagranicznych i w różnych miejscach Polski. Zorganizowano ich dotąd 35: dwa pierwsze (15 XII 1969, Lublin; 13-14 II 1970, Kraków – rezydencja kard. K. Wojtyły) miały charakter organizacyjno-rozpoznawczy, osiem kolejnych (8-9 V 1970, Warszawa; 5-6 XI 1970, Lublin; 24-25 II 1971, Lublin; 21-22 IV 1971, Lublin; 26-27 V 1971, Kraków – rezydencja kard. K. Wojtyły; 3-4 XI 1971, Włocławek; 16-17 II 1972, Lublin; 25-26 1972, Gniezno) charakter tłumaczeniowy, przygotowujących tłumaczy tekstów wczesnochrześcijańskich, a pozostałe były już monotematyczne:

- 1973 (23-24 V, Lublin): Archeologia i ikonografia wczesnochrześcijańska (7 prelekcji),
- 1974 (12-13 II, Kraków, rezydencja ks. kard. K. Wojtyły): Stan polskich badań nad patrologią i archeologią chrześcijańską (10 prelekcji),
- 1974 (30-31 V, Wągrowiec): Chrzest w okresie patrystycznym (5 prelekcji),
- 1975 (5-6 V, Lublin): Eucharystia w okresie patrystycznym (8 prelekcji),
- 1976 (31 V – 2 VI, Kraków, Metropol. Sem. Duch.): Świętość i kult świętych w okresie patrystycznym (13 prelekcji),
- 1977 (31 V – 2 VI, Lublin): Pielgrzymki w starożytności chrześcijańskiej (9 prelekcji),
- 1978 (19-21 X, Tarnów, WSD): Modlitwa starożytnych chrześcijan (35 prelekcji) (współorganizacja z Sekcją Patrystyczną i Katedrą Patrologii ATK),
- 1979 (15-17 V, Lublin): Św. Bazyli w 1600 rocznicę śmierci (15 prelekcji),
- 1979 (16-19 X, Lublin): Relacje między architekturą a liturgią w IV i V wieku (22 prelekcje),
- 1981 (12-13 III, Lublin): Św. Jan Chryzostom. Archeologia wczesnochrześcijańska (11 prelekcji),
- 1983 (24-25 XI, Lublin): Rodzina i małżeństwo w starożytności chrześcijańskiej (19 prelekcji),
- 1984 (21 V, Lublin): Św. Damazy w 1600 rocznicę śmierci i kard. J. Daniélou w 10 rocznicę śmierci (3 prelekcje),
- 1987 (24-25 IV, Lublin): Św. Augustyn w 1600 rocznicę chrztu (23 prelekcje),
- 1988 (18 X, Lublin): Katecheza patrystyczna w 1600 rocznicę śmierci Cyryla Jerozolimskiego (11 prelekcji),
- 1991 (29-30 X, Lublin): Kapłaństwo w starożytności chrześcijańskiej (30 prelekcji),
- 1992 (27-28 X, Lublin): Praca charytatywna w starożytności chrześcijańskiej (29 prelekcji),
- 1995 (23-24 XI, Lublin): Symbol Apostolski w nauce i sztuce Kościoła pierwszego tysiąclecia (12 prelekcji),
- 1997 (25-26 XI, Lublin): Św. Ambroży w 1600. rocznicę śmierci (20 prelekcji)
- 1999 (25-26 V, Lublin): Polskie studia nad antykiem chrześcijańskim (21 prelekcji),

- 2000 (27-28 XI, Lublin): Tajemnica Wcielenia w nauce Ojców Kościoła (22 prelekcje),
- 2002 (25-26 V, Lublin): Świeccy w starożytności chrześcijańskiej (22 prelekcje),
- 2003 (7-10 X, Lublin – współorganizacja z Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej KUL oraz Międzywydziałowym Zakładem Historii Kultury w Średniowieczu KUL): Byt czy dobro? Metamorfozy neoplatonizmu (27 prelekcji),
- 2004 (23-24 XI, Lublin): Papiestwo w starożytności chrześcijańskiej (28 prelekcji),
- 2006 (28-29 XI, Lublin): Jan Paweł II a antyk chrześcijański (23 prelekcje),
- 2008 (27-28 XI, Lublin): Małżeństwo, rodzina i wychowanie w nauczaniu św. Jana Chryzostoma (24 prelekcje)

Problematykę wczesnochrześcijańską propagowali również kierownicy Instytutu na falach radiowych: prof. L. Małunowiczówna w latach 1969-1978-5 audycji i ks. S. Longosz w latach 1979-1988 – 157 dziesięciominutowych audycji w Radiu Watykańskim; w latach 1997-1998 Instytut zorganizował cykl 18 dwudziestominutowych prelekcji w Katolickim Radiu Lubelskim nt. „Starożytni Doktorzy Kościoła”.

Wśród innych ważniejszych zadań, które podjął Instytut, była współpraca z podobnymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi. Dlatego też pracownicy Zakładu (zwłaszcza L. Małunowiczówna i S. Longosz) występowali z prelekcjami na kongresach patrystycznych w Oksfordzie (1971, 1975 1979 1987 1991, 1995), Rzymie (1972), Toronto (1979), Mediolanie (1974) i Strasburgu (1992). Obecnie placówka współpracuje z Istituto Patristico „Augustinianum” w Rzymie, Institut des Sources Chrétiennes w Lyonie i Paryżu, Association Internationale des Etudes Patristiques w Toronto, a zwłaszcza „L'Année Philologique” i Association Internationale d'Etudes Patristiques, dla których przygotowuje do publikacji polską bibliografię patrystyczną.

Instytut, z inicjatywy prof. B. Filarskiej, podjął też zadanie propagowania sztuki wczesnochrześcijańskiej, które przejawiało się m.in. w zorganizowaniu kilku ogólnopolskich sympozjów archeologicznych z udziałem prelegentów zagranicznych (23-24 V 1973, 13-19 X 1979, 11-12 III 1981), uczestnictwie pracowników Zakładu w międzynarodowych kongresach archeologicznych

(Rzym 1975, Bonn 1991, Split 1994), inwentaryzacji zabytków sztuki wczesnochrześcijańskiej w Muzeach Narodowych w Warszawie i Krakowie oraz publikowaniu artykułów o tematyce archeologicznej; ten rodzaj aktywności naukowej przyczynił się do ożywienia zainteresowań archeologią chrześcijańską w Polsce, wpłynął także na powołanie katedr Historii Sztuki Starożytnej i Wczesnochrześcijańskiej na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL (1969) i Archeologii Chrześcijańskiej na Wydz. Teologii ATK (1971).

Od początku swego istnienia Instytut położył nacisk na opracowywanie patrystycznych bibliografii przeglądowych i tematycznych. Owocem tej działalności było m.in. opracowanie pionierskiej w skali europejskiej publikacji Janiny Czerniatowicz i Czesława Mazura pt. *Recepcja antyku chrześcijańskiego w Polsce I. Wiek XV-XVIII* 1. *Autorzy i teksty* 2. *Problemy doktrynalne* (Lublin 1978-1983). Od 1993 roku Instytut corocznie publikuje na łamach wydawanego przez siebie periodyku „Vox Patrum” następujące materiały bibliograficzne: przegląd dorobku naukowego polskich badaczy antyku chrześcijańskiego, patrystyka w czasopiśmie polskich i zagranicznych, wykaz prac dyplomowych o antyku chrześcijańskiego ukończonych w polskich ośrodkach naukowych oraz różnorodne tematyczne bibliografie nt. wczesnego chrześcijaństwa.

Kolejną inicjatywą wydawniczą było też opracowanie własnej serii tłumaczeniowej o charakterze antologicznym, zatytułowanej „Starożytne Teksty Chrześcijańskie”, którą rozpoczęto wydawać w 1976 roku. Dotąd opublikowano 3 tomy: *Wybór kazań i homilii na święta Pańskie i Maryjne* (Lublin 1976), *Antologia listu starochrześcijańskiego* (Lublin 1978), *Antologia modlitwy wczesnochrześcijańskiej* (Lublin 1993), w przygotowaniu są zaś kolejne dwa.

W propagowanie tematyki wczesnochrześcijańskiej w Polsce znakomicie wpisały się organizowane na wybrane tematy starożytności chrześcijańskiej od 1995 roku w ramach Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim Towarzystwa Naukowego KUL, comiesięczne spotkania z otwartymi wykładami nt. starożytności (głównie chrześcijańskiej), wygłaszanymi przez prelegentów uczelni lubelskich i innych polskich ośrodków uniwersyteckich; bierze w nich udział przeciętnie 25-50 osób.

Najcenniejszym jednak środkiem propagowania problematyki starożytnego chrześcijaństwa było założenie (1981) przez ks. S. Longosza jedyne w Europie Środkowo-Wschodniej periodyku patrystycznego (półrocznika)

„Vox Patrum. Antyk Chrześcijański” (dotychczas ukazały się 52 tomy), który stał się nieocenioną pomocą dla badaczy antyku chrześcijańskiego. Publikuje on bowiem na swych łamach nie tylko artykuły (każdy tom zawiera określoną tematycznie problematykę, a także miscellanea), ale również dokumenty Kościoła związane z tematyką wczesnochrześcijańską, recenzje, bibliografie tematyczne i przeglądowe, sprawozdania oraz obszerny dział informacyjny dotyczący aktualnych i planowanych imprez naukowych. Warte podkreślenia jest również to, że periodyk „Vox Patrum”, publikujący artykuły z obcojęzycznymi streszczeniami lub w językach kongresowych, jako jedno z nielicznych polskich czasopism teologiczno-humanistycznych, został zakwalifikowane w ramach European Reference Index for the Humanities (ERIH) do kategorii C w grupie „Religious Studies and Theology”, nadto w rankingu publikacji naukowych, dokonanym przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, otrzymuj 6 lub 4 punkty.

Obecnie Instytut Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL jest jedynym w Polsce niedydaktycznym centrum propagującym w naukowy sposób myśl wczesnochrześcijańską, dysponującym własną specjalistyczną biblioteką podręczną (ok. 4000 pozycji).

Bibliografia wybrana nt. Instytutu: L. Małunowiczówna, *Un Istituto Interdipartimentale di Studi sull'Antichità Cristiana in Polonia*, „Rivista di storia e letteratura religiosa” 9 (1973), s. 391-392; A. Malinowski, *10-lecie Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim*, RTK 26 (1979) z. 4, s. 7-22; S. Longosz, *Wywiad dla Radia Watykańskiego na temat „Vox Patrum”*, „Vox Patrum” 3 (1983), s. 495-499; A. Malinowski, *Komisja Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL*, „Vox Patrum” 3 (1983), s. 281-286; S. Longosz, „Vox Patrum” w Oksfordzie, „Vox Patrum” 7 (1987), s. 527-530; A. Stępniewska, *Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL*, „Vox Patrum” 9 (1989), s. 377-383; S. Longosz, *Odrodzona Komisja Badań nad Antykiem Chrześcijańskim*, „Vox Patrum” 11-12 (1991-92), s. 561-569; tenże, *Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, w: Księga pamiątkowa w 75-lecie KUL*, Lublin 1994, s. 604-610; tenże, *Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL jako propagator myśli wczesnochrześcijańskiej w Polsce (w 30-lecie działalności)*, „Vox Patrum” 19 (1999), s. 21-38; J. Figiel, *Indeks „Vox Patrum” 1 (1981)-24 (2004)*, „Vox Patrum” 25 (2005) s. 541-645; S. Longosz, *Instytut Badań nad Antykiem*

Chrześcijańskim KUL – Regulamin Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL, „Vox Patrum” 25 (2005), s. 541-645, s. 666-667; tenże, *Jan Paweł II a organizacja polskich studiów nad antykiem chrześcijańskim*, „Vox Patrum” 27 (2007) s. 67-99; tenże, *Instytut Badań nad Antykiem Chrześcijańskim w: Katolicki Uniwersytet Lubelski. 90 lat istnienia*, Lublin 2008, s. 130-135; S. Longosz, *Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, w: Encyklopedia Katolicka*, t. 12 (*Maryja – Modlitwa*), Lublin 2008, s. 944-946.

a) plany badawcze

Wśród planów badawczych, jakie wytyczył sobie nasz Instytut do zrealizowania w najbliższej przyszłości, są następujące zadania:

- organizacja sympozjów (w cyklu dwuletnim) na różnorodne tematy dotyczące starożytności chrześcijańskiej. Najbliższe, które będzie miało miejsce w 2010 roku, dotyczyć będzie zagadnienia: Stosunek do ludzi starszych w starożytności pogańskiej i chrześcijańskiej.

- organizacja comiesięcznych otwartych spotkań dyskusyjnych z prelekcją na wybrany temat starożytności chrześcijańskiej w ramach Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim TN KUL.

- kontynuacja wydawania periodyku patrystycznego „Vox Patrum”, którego najbliższy tom będzie poświęcony zagadnieniu: Małżeństwo, rodzina i wychowanie w nauczaniu św. Jana Chryzostoma.

- opracowanie i przygotowanie obszernej antologii tekstów patrystycznych na temat aborcji i obrony życia poczętego w starożytności.

- opracowanie antologii tekstów na temat małżeństwa, rodziny i wychowania w starożytności chrześcijańskiej,

- opracowanie antologii tekstów dotyczących kapłaństwa wczesnochrześcijańskiego.

- opracowanie monumentalnej *Polskojęzycznej bibliografii antyku chrześcijańskiego 1895-2005* (przekłady, opracowania, prace dyplomowe) w układzie alfabetycznym wg autorów wczesnochrześcijańskich (fragmenty wg autorów nowożytnych zostały już opublikowane [w:] Sz. Pieszczoch, *Patrologia*, t. 1, Gniezno 1994², 201-280; „Vox Patrum” 18 (1998) t. 34-35, 575-606; 23 (2003) t. 44-45, 521-623; 24 (2004) t. 46-47, 705-714).

(opracował Józef Figiel SDS)

8.1.3.2. Aktualny skład osobowy jednostki

8.1.3.2.1. Kierownik

prof. KUL ks. dr hab. Stanisław Longosz, dyrektor, redaktor naczelny „Vox Patrum”

8.1.3.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Alicja Stępniewska
mgr lic. Józef Figiel SDS

8.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

mgr lic. Józef Figiel SDS

(historia dogmatów, ze szczególnym uwzględnieniem chrystologii; monastycyzm w starożytności chrześcijańskiej; bibliografia patrystyczna (opracowywanie tematycznych i przeglądowych bibliografii)

2000, *Fenomen tajemnicy wcielenia w pismach dogmatycznych św. Ambrożego*, „Vox Patrum” 20/38-39, s. 171-184.

2001, *Ojcowie Kościoła o cierpieniu*, „Zeszyty Formacji Duchowej” 15, s. 25-35.

2001, *Początki monastycyzmu w Armenii (IV-V wiek)*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 99-110.

2002, *Traktat Pseudo-Ambrożego „O godności kapłańskiej”. Problem autorstwa i recepcji*, „Vox Patrum” 22/42-43, s. 537-542.

2003, *Collatio. Dzielenie się Słowem w tradycji patrystycznej*, „Zeszyty Formacji Duchowej” 21, s. 50-57.

1999-2007, *Patrystyka w czasopiśmie*, „Vox Patrum” 19/36-37, s. 633-659; 20/38-39, s. 703-732; 21/40-41, s. 597-644; 22/42-43, s. 705-739; 23/44-45, s. 657-690; 24/46-47, s. 705-739; 25/49-50, s. 495-539; 27/50-51, s. 769-833.

2007, *Jan Paweł II a antyk chrześcijański. Polskojęzyczna bibliografia wybrana*, „Vox Patrum” 27/50-51, s. 725-735.

prof. KUL ks. dr hab. Stanisław Longosz

(problematyka wczesnochrześcijańskiej rodziny i wychowania; teoria i geneza dramatu wczesnochrześcijańskiego i teatru w okresie patrystycznym oraz re-

cepcja dramatu klasycznego w literaturze wczesnochrześcijańskiej; śpiew i muzyka wczesnochrześcijańska; bibliografia patrystyczna (opracowywanie tematycznych i przeglądowych bibliografii); inwektywa wczesnochrześcijańska; zagadnienia kapłaństwa wczesnochrześcijańskiego; aspekty języka Ojców Kościoła; męczeństwo w starożytności, kult św. Mikołaja z Myry, teologia św. Atanazego z Aleksandrii i Ojców Kapadockich, działalność duszpasterska Jana Chryzostoma, myśl św. Hieronima, św. Augustyna, Lucyferiusza z Calaris i Optata z Milewy)

Książki

1979, *De auctoritate traditionis apud S. Athanasium Alexandrinum (†373). Excerptum ex dissertatione ad doctoratum in theologia et scientiis patristicis*, Roma.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1971, [hasło] *Inwektywa chrześcijańska* [w:] (red.) J. Szymusiak, M. Starowieyski, *Słownik Wczesnochrześcijańskiego Piśmiennictwa*, Poznań, s. 530-537.

1971, *Literacki charakter „Thalii” Ariusza*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 18, s. 113-117.

1972, *Inwektywa Lucyferiusza z Calaris*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 19, s. 181-194.

1974, *Święty Atanazy a Biblia*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 27, s. 237-246.

1976, *„Ojcowie” u św. Atanazego Aleksandryjskiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 3, s. 133-149.

1977, *„Ciało Chrystusa spoczywa przed nami”: Eucharystia u św. Jana Chryzostoma*, „Currenda” 127, s. 271-274.

1978, *Kult świętego Atanazego*, „Currenda” 128, s. 69-72.

1979, *Święty Atanazy Ojciec ortodoksji*, „Ateneum Kapłańskie” 92, s. 390-398.

1979, *Relikwie i kult świętego Atanazego*, „Collectanea Theologica” 49, s. 183-185.

1979, *Niektóre aspekty teologii męczeństwa w literaturze wczesnochrześcijańskiej*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 7, s. 49-73.

1979, *Damnati ad bestias*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 7, s. 82-104.

1979, *La tradizione nella controversia ariana (318-362). Testimonianze non Atanasiane*, „Augustinianum” 19, s. 443-468.

1980, *Argument patrystyczny w okresie sporów arianskich (318-362)*, „Studia Antiquitatis Christianae” 2, s. 196-211.

1980, *Rodzinne wychowanie dziecka według św. Bazylego*, „Currenda” 130, s. 249-258.

- 1981, *Najstarsze modlitwy rzymskie w przekazie Liwiusza*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 8, s. 53-62.
- 1981, *Znak krzyża świętego w życiu starożytnych chrześcijan*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 8, s. 221-232.
- 1981, *Rodzina wczesnochrześcijańska i jej zadania w nauczaniu św. Bazylego Wielkiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 28, s. 149-168.
- 1982, *Muzyka instrumentalna w ocenie wczesnochrześcijańskich pisarzy*, „Musica Antiqua. Acta Scientifica”, t. 6, Bydgoszcz, s. 355-388.
- 1983, *Wulfila – propagator kultury chrześcijańskiej w starożytnej Mezji i Tracji*, „Vox Patrum” 3/4-5, s. 125-159.
- 1984, *Papież Damazy, jako obrońca czystości wiary*, „Vox Patrum” 4/6-7, s. 208-236.
- 1984, *Męczeństwo św. Floriana (Passio S. Floriani). Problem autentyczności*, „Vox Patrum” 4/6-7, s. 411-421.
- 1985, *Ojcowie Kościoła a przerywanie ciąży*, cz. I: *Przerywanie ciąży w okresie przedchrześcijańskim*, „Vox Patrum” 5/8-9, s. 231-273.
- 1985, *Orygenizm i spory wokół Orygenesesa (W 1800-lecie jego urodzin)*, „Vox Patrum” 5/8-9, s. 395-412.
- 1985, *Srodowisko muzyczne Konstantynopola w ocenie Jana Chryzostoma*, „Musica Antiqua. Acta Scientifica” 7, Bydgoszcz, 299-316.
- 1986, *Pierwsze w Europie polskie wydania pism Cyryla Jerozolimskiego*, „Vox Patrum” 6/10-11, s. 268-283.
- 1986, *Ojciec Bober, jako filolog i patrolog (1917-1986)*, „Vox Patrum” 6/10-11, s. 395-410.
- 1987, *Święty Atanazy o Eucharystii* [w:] (red.) W. Myszor, E. Stanuła, *Pokarm nieśmiertelności. Eucharystia w życiu pierwszych chrześcijan*, Katowice, s. 77-88.
- 1988, *Papież Celestyn I o św. Augustynie*, „Vox Patrum” 8/14-15, s. 47-48.
- 1988, *Liturgia eucharystyczna na 1600-lecie chrztu św. Augustyna*, „Vox Patrum” 8/14-15, s. 169-182.
- 1988, *Święty Augustyn a starożytny dramat teatralny*, cz. 1-2, „Vox Patrum” 8/14-15, s. 369-394, 859-879.
- 1988, *Widowiska teatralne zagrożeniem dla życia rodzinnego według św. Jana Chryzostoma* [w:] (red.) J. Śrutwa *Chrześcijaństwo a życie publiczne w Cesarstwie Rzymskim III-IV wieku*, Lublin, s. 135-198.
- 1989, *Ojcowie Kościoła. Semantyczny rozwój pojęcia*, „Vox Patrum” 9/16-17, s. 61-109.
- 1989, *Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Patrystycznych AIER*, „Vox Patrum” 9/16-17, s. 303-309.

- 1989, *Centra badań nad antykiem chrześcijańskim w świecie*, „Vox Patrum” 9/16-17, s. 321-355.
- 1989, *Mowy św. Augustyna o Wawrzyńcu diakonie*, „Vox Patrum” 9/16-17, s. 797-806.
- 1989, *Czy Paweł Apostoł cytował komediopisarza Menandra? Opinie Ojców Kościoła*, „Vox Patrum” 9/16-17, s. 907-924.
- 1989, *Teoria dramatu w pismach autorów wczesnochrześcijańskich. Wybór tekstów, opracowanie, noty i wstęp* [w:] (red.) E. Udalska, *O dramacie. Wybór źródeł do teorii dramatycznych*, t. 1, *Od Arystotelesa do Goethego. Poetyki – Manifesty – Komentarze*, Warszawa, s. 113-152.
- 1989, *Augustinus „theatricum carmen”*, „Studia Patristica” 22, s. 290-293.
- 1990, *Atellana w okresie patrystycznym*, „Vox Patrum” 10/18-19, s. 273-291.
- 1990, *Święty Grzegorz z Nazjanzu w Polsce (W 1600. rocznicę jego śmierci)*, „Vox Patrum” 10 (18-19), s. 988-998.
- 1990, *Relikwie i kult św. Grzegorza z Nazjanzu*, „Vox Patrum” 10/18-19, s. 998-1006.
- 1990, *Claude Mondésert (1906-1990) organizator serii „Sources Chrétiennes”*, „Vox Patrum” 10/18-19, s. 1045-1054.
- 1991, *El „theatricum carmen” de Agustín*, „Augustinus”, s. 181-184.
- 1991, *Cześć Eucharystii w starożytności chrześcijańskiej* [w:] (red.) M. Rusecki, M. Cisko, *Jezus Eucharystyczny*, Lublin, s. 61-80.
- 1991-1992, *Teatr Pompejusza w opinii starożytnych autorów pogańskich i chrześcijańskich*, „Vox Patrum” 11-12/20-23, s. 253-278.
- 1992, *Teatr miejscem kultu bóstw pogańskich w opinii autorów wczesnochrześcijańskich*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 27, s. 135-149.
- 1993, *L'antico mimo anticristiano*, „Studia Patristica” 24, s. 164-168.
- 1993-1995, *Patrystyczna motywacja celibatu kapłańskiego*, „Vox Patrum” 13-15/24-29, s. 285-311.
- 1993-1995, *Pisma przeciw synezyktom*, „Vox Patrum” 13-15/24-29, s. 337-365.
- 1993-1995, *Problem autorstwa pseudo-Cyprianowego „De singularitate clericorum”*, „Vox Patrum” 13-15/24-29, s. 367-376.
- 1995, *„Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy” na tle innych polskich serii patrystycznych*, „Studia Antiquitatis Christianae” 11, s. 61-74.
- 1995, *Klasyczna twórczość Apolinarych z Laodycei*, „Roczniki Teologiczne” 43, s. 145-163.
- 1996, *Zarys historii inwektywy wczesnochrześcijańskiej*, „Roczniki Teologiczne” 43, s. 363-390.
- 1996, *Zalążki dramatu chrześcijańskiego w literaturze patrystycznej*, „Roczniki Humanistyczne” 44, s. 263-273.

- 1996, *Ojcowie Kościoła w katechezie Jana Pawła II*, „Vox Patrum” 16/30-31, s. 33-48.
- 1996, *Nazwa „eucharistia” w okresie przedchrześcijańskim*, „Vox Patrum” 16/30-31, s. 349-364.
- 1996, *Ksenodochium – hospicjum wczesnochrześcijańskie*, „Vox Patrum” 16/30-31, s. 275-336.
- 1996, *Patristic Study in Poland*, „Bulletin of Canadian Society of Patristic Studies” 20, s. 7-8.
- 1997, *I germi del dramma cristiano nella letteratura patristica*, „Studia Patristica” 31, s. 59-69.
- 1997, *Póldramatyczne homilie patrystyczne* [w:] (red.) *W postudze słowa Pańskiego. Księga Pamiątkowa z okazji 70 urodzin ks. prof. J. Kudasiewicza*, Kielce, s. 322-347.
- 1997, *Struktura Symbolu Apostolskiego* [w:] (red.) R Knapiński, *Symbol Apostolski w nauczaniu i sztuce Kościoła do Soboru Trydenckiego*, Lublin, s. 77-98.
- 1997, *Chrystologia Ojców Kapadockich*, „Vox Patrum” 17/32-33, s. 155-176.
- 1998, *Die Rezeption der klassischen Tragödie in den Schriften des Hl. Johannes Chrysostomus* [w:] (red.) W. Ceran, *Mélanges d'Histoire Byzantine offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'occasion de son soixante-dix années*, Łódź, s. 56-70.
- 1998, *Seneca saepe noster. Przyczyny popularności Seneki u starożytnych chrześcijan* [w:] (red.) N. Widok, *Orbis antiquus. Studia filologiczne i patrystyczne*, Opole, s. 45-70.
- 1999, *Instytut Patrystyczny w Tarnowie*, „Vox Patrum” 19/36-37, s. 135-158.
- 2000, *Bogarodzica w nauce Ojców Kapadockich*, „Salvatoris Mater” 2, s. 84-104.
- 2000, *Wczesnochrześcijańskie traktaty o wcieleniu*, „Vox Patrum” 20/38-39, s. 7-10.
- 2000, *Atanazjańska terminologia teologii wcielenia*, „Vox Patrum” 20/38-39, s. 141-156.
- 2001, *Hymny św. Hilarego i Kolumby*, „Studia Antiquitatis Christianae” 15, s. 271-292.
- 2001, *Św. Mikołaj z Myry – patron Kościoła* [w:] (red.) W. Tabasz, *Brzeziny – 500 lat kościoła św. Mikołaja (1501-2001)*, Brzeziny – Ropczyce, s. 7-74.
- 2001, *Agathangelos i jego „Historia Armenii”*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 443-452.
- 2001, *Agathangelosa Chrześc Armenii*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 452-454.
- 2001, *Agathangelosa Męczeństwo Rypsymy*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 459-464.
- 2001, *Homilia V Jana I Mandakuniego „O miłosierdziu chrześcijańskim”*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 479-482.
- 2002, *Ojcowie Kościoła w nauczaniu Jana Pawła II o świeckich*, „Vox Patrum” 22/42-43, s. 7-10.

- 2002, *Geneza i pierwsze znaczenie terminu „świecki” – „laicus” w literaturze wczesnochrześcijańskiej*, „Vox Patrum” 22/42-43, s. 53-65.
- 2002, *Epifaniusz z Salaminy – Pisma przeciw obrazom*, „Vox Patrum” 22/42-43, s. 551-557.
- 2002, *Opiekuńcza funkcja aniołów w nauce OO. Kościoła* [w:] (red.) H. Oleschko, *Księga o aniołach. Materiały interdyscyplinarnej sesji naukowej w Krakowie 8-9 X 1999 r. nt. „Aniołowie duchową ośnową świata”*, Kraków, s. 151-205.
- 2002, *Liczba uczestników I Soboru Nicejskiego (325) w relacji Ojców Kościoła IV wieku* [w:] *Ku prawdzie w miłości. Księga Pamiątkowa ks. bpa J. Śrutwy*, Lublin, s. 71-86.
- 2003, *Dramatyzowane homilie o Janie Chrzcicielu i chrzście Chrystusa*, „Vox Patrum” 23/44-45, s. 65-76.
- 2003, *Recepcja św. Augustyna w kulturze polskiej*, „Vox Patrum” 23/44-45, s. 397-416.
- 2003, *Optat z Milewy i jego dzieło*, „Vox Patrum” 23 (44-45), s. 433-442.
- 2004, *Aborcja i porzucanie dzieci w starożytności pogańskiej i chrześcijańskiej. Materiały bibliograficzne*, „Roczniki Teologiczne” 51, s. 279-291.
- 2004, *Rodzina wczesnochrześcijańska Kościołem domowym*, „Roczniki Teologiczne” 51, s. 27-56.
- 2004, *Niepokalane Poczęcie w kontekście nauczania Ojców Kościoła o świętości Maryi (II-IV w.)* [w:] (red.) J. Kumala, *Tota pulchra es Maria. Materiały z ogólnopolskiego sympozjum mariologicznego w Licheniu (17-20 2004)*, Licheń, s. 43-85.
- 2004, *Św. Atanazy Aleksandryjski a Biskupi Rzymu*, „Vox Patrum” 24/46-47, s. 163-191.
- 2004, *Cathedra Petri w eklezjologii Optata z Milewy*, „Vox Patrum” 24/46-47, s. 597-603.
- 2005, *Prawo rzymskie o aborcji* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przepęstwa obyczajowe w starożytności greckiej i rzymskiej*, Lublin, s. 209-220.
- 2005, *Szkoła antiocheńska (Diodor z Tarsu, Jan Chryzostom, Teodor z Mopsuestii, Teodoret z Cyru)* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, t. 2, Lublin, s. 1039-1078.
- 2005, *Ingerencja cesarskiego wojska w spory religijne w ocenie Optata z Milewy*, „Vox Patrum” 25/48-49, s. 313-319.
- 2005, *Aborcja w opinii św. Augustyna*, „Roczniki Teologiczne” 52, s. 125-140.
- 2005, *Recepcja św. Augustyna w polskiej literaturze patrystycznej* [w:] *Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań (Materiały VII Kongresu Teologów Polskich, KUL 12-15 IX 2004)*, t. 3, Lublin, s. 259-278.

- 2006, *Imago Dei – ka'ëikona Theou w literaturze przedchrześcijańskiej i chrześcijańskiej do końca II wieku*, „Teologia Patrystyczna” 3, s. 85-128.
- 2006, *Św. Telemach/Almachiusz a zakończenie walk gladiatorских* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia classica in memory of Professor Lesław Morawiecki*, Kraków, s. 347-364.
- 2007, *Antykoncepcja i aborcja w ocenie Jana Chryzostoma*, „Roczniki Teologiczne” 10, s. 279-525.
- 2006, *Maryja w apokryfach Starego Testamentu*, „Vox Patrum” 26/48-49, s. 357-366.
- 2007, *Jan Paweł II a organizacja polskich studiów nad antykiem chrześcijańskim*, „Vox Patrum” 27/50-51, s. 67-99.
- 2007, *Nazwy ołtarza chrześcijańskiego w literaturze patrystycznej*, „Vox Patrum” 27/50-51, s. 497-533.
- 2009, *Patrystyczne traktaty o muzyce* [w:] (red.) K. Gózdź, *In persona Christi. Księga na 80-lecie urodzin ks. prof. dra hab. Cz.S. Bartnika*, Lublin, s. 171-196.
- 2009, (w druku) *Śpiew w rodzinie środkiem wychowania w pedagogii św. Jana Chryzostoma*, „Roczniki Teologiczne” 56.

dr Alicja Stępniewska

(recepca antyku klasycznego i chrześcijańskiego w literaturze polskiej; muzyka w starożytności chrześcijańskiej; kobieta w literaturze wczesnochrześcijańskiej)

Książki

1998, *Mickiewicz w kręgu Homera. Struktura epicka „Pana Tadeusza”*, Lublin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1982, *Rok Benedyktynski w Polsce*, „Vox Patrum” 2/2-3, s. 109-119.
- 1982, *Funkcja muzyki w poezji Homera*, „Musica Antiqua. Acta Scientifica” t. 6, Bydgoszcz, s. 447-463.
- 1985, *Rola muzyki w Biblii*, „Musica Antiqua. Acta Scientifica” t. 7, Bydgoszcz, s. 361-378.
- 1985, *Wychowanie rodzinne dziewcząt w pedagogice św. Hieronima*, „Vox Patrum” 5/8-9, s. 151-176.
- 1986, *Męczennicy wczesnochrześcijańscy w „Wykładach lozańskich” A. Mickiewicza*, „Vox Patrum” 6/10-11, s. 183-202.

- 1986, *Czy łaciniscy Ojcowie Kościoła znali tragediopisarzy greckich?*, „Vox Patrum” 6/10-11, s. 607-626.
- 1986, *Ks. Hugo Kołłątaj o autorach wczesnochrześcijańskich*, „Vox Patrum” 6/10-11, s. 769-774.
- 1987, *Antyk chrześcijański w kapliczkach przydrożnych*, „Vox Patrum” 7/12-13, s. 383-406.
- 1988, *„Gdzie ty, tam i on”. Sen św. Moniki, matki św. Augustyna (Confessiones III 11, 19)*, „Vox Patrum” 8 (13-14), s. 125-132.
- 1989, *Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL, (w 20-lecie istnienia)*, „Vox Patrum” 9/16-17, s. 377-384.
- 1990, *Latynizmy w polskim przekładzie „Historii Aleksandra Wielkiego”*, „Vox Patrum” 10/18-19, s. 835-848.
- 1995, *Analiza homeryckiej struktury rozpoznaw w poematach Adam Mickiewicza („Grażyna”, „Konrad Wallenrod”)*, „Roczniki Humanistyczne” 43, s. 71-79.
- 1995, *„Iliada i Odyseja” podstawą teoretycznych założeń epopei w estetyce romantyzmu (A. Mickiewicz i G.W.F. Hegel)*, „Meander” 50, s. 127-132.
- 1995, *Delimitacje w inwokacjach „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza*, „Meander” 50, s. 361-370.
- 1996, *Rola kategorii anagorismós w strukturze homeryckiej „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza*, „Roczniki Humanistyczne” 44, s. 285-313.
- 1997, *Ksiądz Profesor Emil Stanula*, „Vox Patrum” 17/32-33, s. 7-14.
- 1997, *Nie zrealizowana powieść Henryka Sienkiewicza o Julianie Apostacie*, „Vox Patrum” 17/32-33, s. 391-397.
- 2001, *Maryja w twórczości Grzegorza z Nareku*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 111-126.
- 2002, *Żeński klub inteligencji chrześcijańskiej na rzymskim Awentynie IV wieku*, „Vox Patrum” 22/42-43, s. 261-292.
- 2003, *Sylwia – matka papieża Grzegorza Wielkiego*, „Vox Patrum” 23/44-45, s. 363-373.
- 2005, *Święta Emmelia – matka Bazylego Wielkiego i Grzegorza z Nyssy*, „Vox Patrum” 25/48-49, s. 67-77.
- 2008, *Ksiądz Profesor Stanisław Longosz. Filolog, patrolog, dydaktyk, założyciel i redaktor „Vox Patrum”*, „Vox Patrum” 28/52-53, s. 25-38.
- 2008, *Św. Nonna – matka Grzegorza z Nazjanzu w jego twórczości poetyckiej*, „Vox Patrum” 28/52-53, s. 1039-1047.

8.2. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

8.2.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4a, 20-031 Lublin

website: <http://www.umcs.lublin.pl/historia>

tel. / fax: +48 (81) 537 26 88, 537 26 43, 537 52 99 / +48 (81) 537 52 82

8.2.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Zakład Historii Starożytnej UMCS został powołany już w początkach istnienia Wydziału Humanistycznego UMCS w 1952 r. Jego organizatorem i pierwszym Kierownikiem był dr Eugeniusz Konik (uczeń E. Bulandy i K. Majewskiego, jeden z założycieli Wydziału). Zakład nie był jednostką samodzielną, lecz działał w ramach Katedry Historii Powszechnej, kierowanej przez prof. Józefa Garbacika. W 1954 r. w Zakładzie został zatrudniony asystent, mgr Tadeusz Łoposzko, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, uczeń prof. Izy Biezuńskiej-Małowist.

W 1956 r. doc. Eugeniusz Konik przeniósł się do Wrocławia, gdzie objął Katedrę Historii Starożytnej na miejscowym Uniwersytecie. W tej sytuacji powołano Kuratora Zakładu, którym został prof. Adam Wiliński, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego UMCS. W 1958 r., w wyniku reorganizacji katedr historycznych, Zakład Historii Starożytnej wraz z Zakładem Historii Średniowiecznej utworzyły Katedrę Historii Powszechnej Starożytnej i Średniowiecznej, kierowaną przez doc. Henryka Zinsa.

W 1961 r. został zatrudniony w UMCS doc. Roman Kamienik, absolwent Uniwersytetu Łódzkiego. Wraz z Jego przyjściem wydzielono Zakład, przekształcając go w Katedrę Historii Starożytnej i powierzając R. Kamienikowi jej kierownictwo. W tym samym roku T. Łoposzko obronił na Uniwersytecie Warszawskim doktorat pod kierunkiem prof. Izy Biezuńskiej-Małowist.

W 1971 r. przeprowadzona została kolejna reorganizacja struktur naukowych i dydaktycznych w UMCS, powołano Instytuty, w ramach których działać miały Zakłady. Dotychczasowa Katedra Historii Starożytnej została połączona z Katedrą Archeologii w jeden wspólny Zakład Historii Starożytnej i Archeologii, kierowany przez prof. Aleksandra Gardawskiego, wchodzący w skład Instytutu Historii. W 1973 r. dr T. Łoposzko uzyskał stopień dok-

tora habilitowanego, na podstawie rozprawy pt. „Podstawy społeczne ruchu Publiusza Klodiusza”.

W 1974 r., w związku z reaktywowaniem na UMCS studiów archeologicznych, oddzielono Zakład Historii Starożytnej od Archeologii, a kierownikiem został doc. Roman Kamienik, który w tym samym roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Jednocześnie zatrudniono w Zakładzie asystentów: mgra Henryka Kowalskiego i mgr Elżbietę Mazurkiewicz (obecnie Woźniak).

W 1982 r. H. Kowalski obronił doktorat na podstawie pracy pt. „Nielegalne metody walki wyborczej w Rzymie w okresie schyłku Republiki”. W 1985 r. mgr E. Woźniak obroniła doktorat pt. „Kolekcjonerstwo dzieł sztuki w Rzymie w okresie późnej Republiki”.

Od 1985 r. kierownikiem Zakładu był prof. Tadeusz Łoposzko, a w latach 1994-2004 funkcję tę pełnił prof. Lesław Morawiecki. Obecnie funkcję kuratora pełni prof. dr hab. Henryk Gmiterek.

W okresie 55 lat działalności Zakładu jego skład osobowy poszerzał się. Twórcą Zakładu był prof. Eugeniusz Konik (1914-2002), wychowanek Uniwersytetu Lwowskiego, późniejszy Kierownik Katedry, a następnie Zakładu Historii Starożytnej Uniwersytetu Wrocławskiego, historyk, filolog i archeolog, tłumacz i znawca dzieł Juliusza Cezara.

Od 1954 r. aż do śmierci w 1994 r. pracował w Zakładzie prof. Tadeusz Łoposzko, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, który w UMCS przeszedł całą karierę naukową, uwieńczoną uzyskaniem w 1989 r. tytułu profesora zwyczajnego. Był wybitnym znawcą problematyki społecznej starożytnego Rzymu, autorem podręczników z tego zakresu. Był także znakomitym popularyzatorem historii starożytnej, zwłaszcza problematyki żeglugi, odkryć geograficznych i wojen morskich w starożytności. Pełnił funkcje Dyrektora Instytutu Historii (1987-1991), Dziekana Wydziału Humanistycznego (1975-1981), Prorektora ds. Studenckich (1982-1984).

Od 1961 r. aż do śmierci w 1991 r. zatrudniony był w Zakładzie prof. Roman Kamienik. Był absolwentem Uniwersytetu Łódzkiego, specjalistą w zakresie problematyki niewolnictwa i powstań niewolniczych oraz wojen domowych w starożytnym Rzymie.

W latach 1994-2004 w Zakładzie zatrudniony był prof. Lesław Morawiecki (uczeń prof. J. Wolskiego, profesor Uniwersytetu Rzeszowskiego),

znakomity znawca numizmatyki antycznej. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się na ideologii i propagandzie, a zwłaszcza zagadnieniu kształtowania się „władzy charyzmatycznej” w okresie schyłku Republiki Rzymskiej. Przedwczesna śmierć w 2004 r. uniemożliwiła Mu dokończenie badań nad ideologicznymi aspektami działalności Marka Juliusza Brutusa oraz nad męnictwem etruskim i podręcznikiem numizmatyki starożytnej.

Pracownicy Zakładu prowadzą zajęcia dydaktyczne z zakresu historii starożytnej (wykłady, wykłady fakultatywne, konwersatoria) na studiach historycznych (dziennych, zaocznych i podyplomowych), archeologii oraz studiach filozoficzno-historycznych. Dla studentów kulturoznawstwa prowadzone są zajęcia z kultury antycznej. W Zakładzie powstało ok. 100 prac magisterskich. Studia doktoranckie ukończyło 5 absolwentów.

Problematyka badawcza Zakładu praktycznie już od początku jego istnienia koncentrowała się na zagadnieniach politycznych i społecznych Rzymu epoki późnej republiki i wczesnego cesarstwa (prof. E. Konik, prof. R. Kamienik, prof. T. Łoposzko, dr H. Kowalski, dr E. Woźniak, dr D. Słapek, prof. L. Morawiecki, dr I. Łuć, dr P. Madejski). Rezultatem tej swoistej „szkoły lubelskiej” jest ranga Zakładu w środowisku historyków starożytności, ugruntowana licznymi publikacjami (R. Kamienik, *Studia nad powstaniem Spartakusa*, Lublin 1984; R. Kamienik, *Rubikon*, Lublin 1987; T. Łoposzko, *Trybunat Publiusza Klodiusza*, Warszawa 1974; T. Łoposzko, *Mouvements sociaux à Rome dans les années 57-52 av. J.C.*, Lublin 1980; T. Łoposzko, *Ruchy plebejskie w Rzymie (od Grakchów do Cezara)*, Lublin 1982; T. Łoposzko, *Historia społeczna republikańskiego Rzymu*, Warszawa 1987; T. Łoposzko, *Zarys dziejów społecznych cesarstwa rzymskiego*, Lublin 1989; D. Słapek, *Gladiatorzy i polityka*, Wrocław 1995; I. Łuć, *Oddziały pretorianów w starożytnym Rzymie*, Lublin 2004).

Uzupełnieniem tej problematyki są prowadzone, wspólnie z Katedrą Prawa Rzymskiego UMCS i Katedrą Prawa Rzymskiego KUL, badania nad zagadnieniami prawa karnego w starożytności. Wyniki zostały przedstawione na 6 konferencjach naukowych, których rezultaty opublikowano w książkach: m. in.: *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, pod red. H. Kowalskiego i M. Kuryłowicza, Lublin 1995; *Crimina et mores. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie*, pod red. M. Kuryłowicza, Lublin 2001; *Contra leges et bonos mores. Przepęstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, pod red. H. Ko-

walskiego i M. Kuryłowicza, Lublin 2005; *Salus rei publice suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, pod red. A. Dębińskiego, H. Kowalskiego i M. Kuryłowicza Lublin 2007.

Trzecim nurtem zainteresowań badawczych pracowników Zakładu była problematyka historii morskiej w starożytności (prof. T. Łoposzko, dr S. Ducin). Z tego zakresu opublikowano książki: T. Łoposzko, *Tajemnice starożytnej żeglugi*, Gdańsk 1977; T. Łoposzko, *Starożytne bitwy morskie*, Gdańsk 1992; T. Łoposzko, *Katastrofy morskie antycznych flot wojennych*, Lublin 1993; T. Łoposzko, *Starożytni piraci Morza Śródziemnego*, Lublin 1994; T. Łoposzko, *Największy kataklizm w dziejach ludzkości*, Lublin 1996; S. Ducin, *Sztuka nawigacji w starożytnej Grecji i w Rzymie*, Lublin 1997.

Nowy aspekt badań dotyczy historii wojskowości: zagadnienia uzbrojenia armii rzymskiej, organizacji gwardii pretoriańskiej oraz relacje między żołnierzami (dr S. Ducin, dr D. Słapek, dr I. Łuć). Opracowano projekt badawczy pt. „Legionista rzymski”, w ramach którego prowadzone są prace nad rekonstrukcją uzbrojenia legionistów rzymskich; związane z Zakładem Studenckie Koło Amatorów Antyku „rekonstruuje” też „niemilitarne” aspekty funkcjonowania społeczeństwa rzymskiego: np. kuchnię, rękodzielnictwo antyczne. Przy Zakładzie działa także Studenckie Koło Naukowe Epigrafików UMCS *Exploratio*. Dr I. Łuć realizuje grant habilitacyjny pt. „Boni et mali milites Romani”. Relacje między żołnierzami wojsk rzymskich w okresie Wczesnego Cesarstwa”, natomiast dr P. Madejski stworzył dostępną *on-line* bazę bibliograficzną *Eridanos* (www.eridanos.umcs.lublin.pl).

Realizowane są również projekty badawcze: 1) kapłani i religia rzymska w okresie późnej republiki (dr H. Kowalski); 2) ideologia i propaganda w okresie późnej Republiki i wczesnego cesarstwa (dr H. Kowalski, dr P. Madejski); 3) sport i widowiska w starożytności (dr D. Słapek); 4) niewolnictwo antyczne (dr D. Słapek).

W ramach projektów ukazały się dwa numery czasopisma „Res Historica” pod tytułem *Graecorum et Romanorum memoria*, t. I, Lublin 1998, t. II, Lublin 2002. Trzeci tom specjalny jest w druku (*Terra, mare et homines II: studies in memory of Professor Tadeusz Łoposzko*, ed. H. Kowalski, P. Madejski, Lublin 2009). W 2010 r. ukaże się opracowane przez dra D. Słapka obszerne (ok. 800 stron) kompendium *Sport i widowiska świata antycznego*, Kraków 2008. W druku znajduje się natomiast rodzaj przewodnika do badań nad

sportem antycznym *Sport antyczny w Polsce. Dzieje zainteresowań, stan badań, bibliografia*.

W Zakładzie powstały też podręczniki i skrypty: R. Kamienik, *Dzieje starożytne*, Lublin 1975; T. Łoposzko, H. Kowalski, *Historia starożytna. Przewodnik metodyczny dla studentów historii*, Lublin 1992; *Historia świata*, t. III, IV, V, pod red. L. Morawieckiego, Kraków. Dr Paweł Madejski tworzy internetową bazę danych pt. *Eridanos. Bibliografia Polskich Badań nad Antykiem i Tradycją Antyczną*.

W Zakładzie Historii Starożytnej UMCS przeprowadzono 1 habilitację (T. Łoposzko – 1974) oraz 10 doktoratów: J. Szulczyk – 1972, promotor prof. R. Kamienik; H. Kowalski – 1982, promotor T. Łoposzko; E. Woźniak – 1985, promotor T. Łoposzko; D. Słapek – 1994 – promotor prof. T. Łoposzko; S. Ducin – 1999, promotor prof. L. Morawiecki; K. Wroński – 2001, promotor prof. L. Morawiecki, I. Łuc – 2001, promotor prof. L. Morawiecki, M. Śmietanka – 2002, promotor prof. L. Morawiecki; P. Madejski – 2005, promotor prof. L. Mrozewicz, W. Bejda – 2007, promotor prof. L. Mrozewicz.

(opracował dr Henryk Kowalski)

8.2.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

8.2.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Henryk Gmiterek (kurator) p. 228; tel. 537 52 96, henryk.gmiterek@umcs.lublin.pl

8.2.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Henryk Kowalski pokój 306; tel. (81) 537 52 99 Henryk.Kowalski@umcs.lublin.pl

dr Elżbieta Woźniak pokój 304; tel. (81) 537 26 88

dr Dariusz Słapek pokój 304; tel. (81) 537 26 88 Dariusz.Słapek@umcs.lublin.pl

soy-ireth@o2.pl

dr Stanisław Ducin pokój 305; tel. (81) 537 26 43 Stanislaw.Ducin@umcs.lublin.pl

dr Ireneusz Łuc pokój 305; tel. (081)537 26 43 irluc@klio.umcs.lublin.pl

dr Paweł Madejski pokój 306; tel. (81) 537 52 99 achilles@hektor.umcs.lublin.pl

mgr Anna Lewartowicz (stażystka) pokój 306 tel. (81) 537 52 99

8.2.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Stanisław Ducin

(początki floty wojennej i handlowej starożytnego Rzymu oraz szeroko rozumiane kwestie rozwoju starożytnej żeglugi i szkutnictwa w rejonie basenu Morza Śródziemnego)

Książki

1997, *Sztuka nawigacji w starożytnej Grecji i w Rzymie*, Lublin.
(w druku), *Rzymskie okręty wojenne okresu Republiki*, „Annales UMCS”.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *Kwinkwerema rzymska okresu republik (Zagadnienia konstrukcyjne)* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Pod znakami Aresa i Marsa. Materiały z konferencji naukowej „Wojna i wojskowość w starożytności”, Kraków, 24-26 września 1993*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 1146, *Prace Historyczne*, z. 117, s. 53-67.
- 1995, *Zagadka tessarakontery Ptolemeusza IV. Czterdzieści rzędów wiosł czy wiosłarzy?*, „Annales UMCS”, Sectio F, vol. L, s. 45-66.
- 1995, *Sztuka nawigacji w Rzymie w okresie republiki* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Morze w kulturach starożytnej Grecji i Rzymu*, Opole, s. 221-235.
- 1996, *Rammsporne römischer Kriegsschiffe im 3.-1. Jh. v.u.Z.*, „Pomoerium”, 2, s. 21-29.
- 1996, *Nadbrzeżne miejsca kultu i ich rola w starożytnej żegludze greckiej*, „Meander” 51, s. 587-605.
- 1996, *Stosowanie kary śmierci w armii rzymskiej w okresie wojen punickich* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, Lublin, s. 153-165.
- 1998, *Konstrukcja drewnianych części poszycia rzymskich statków i jej ewolucja na przestrzeni dziejów Rzymu* [w:] *Graecorum et Romanorum memoria*, Lublin, s. 67-86.

- 1998, *Ewolucja konstrukcji poszycia statków i okrętów rzymskich na przestrzeni III wieku p.n.e. i IV wieku n.e.*, „Res Historica”, z. 5, s. 67-86.
- 1999, *Kształtowanie się rzymskiej świadomości morskiej w świetle wybranej literatury okresu republiki i pryncypatu* [w:] (red.) M. Haponiuk, M. Rajewski, *Wokół antropologii, filozofii i historii*, Lublin, s. 187-199.
- 2000, *Żegluga grecka* [w:] (red.) M. Szulc, *Wielka Historia Świata 600-330*, Kraków, s. 79-82.
- 2004, *Mitrydates VI Eupator a rozwój piractwa w I połowie I wieku p.n.e. w świetle rzymskiej literatury* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH (Rzeszów 12-14 września 2000)*, Rzeszów, s. 185-200.

dr Henryk Kowalski

(Rzym okresu późnej republiki, historia polityczna i społeczna)

Książki

- 1992, [współaut.] *Historia starożytna. Przewodnik metodyczny dla studentów historii*, Lublin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1990, *Catilina und Clodius. Analogien und Differenzen* (współautor T. Łoposzko), „Klio” 72, s. 199-210.
- 1995, *Cicero, Augur und Politiker. Die Theorie und Praxis der Auspizien in Ciceros Tätigkeit*, „Acta Classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis” 31, s. 125-139.
- 1995, *Rola polityczna kapłanów w Rzymie w okresie schyłku republiki* [w:] (red.) A. Kunisz, *2500-lecie powstania Republiki Rzymskiej*, Katowice, s. 31-51.
- 1996, *Auspicja w myśli filozoficznej i działalności politycznej Marka Tulliusza Cyncerona* [w:] *Terra, mare et homines. Volumen in memoriam Thaddei Łoposzko*, „Annales UMCS”, Sectio F, vol. 49, 1994, s. 81-95.
- 1996, *Prawne i filozoficzne aspekty kary śmierci w procesie Katylinarczyków* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, Lublin, s. 41-57.
- 1998, *Praemia legis w rzymskim ustawodawstwie de ambitu I wieku p.n.e.*, „Res Historica”, 5, s.101-113.
- 2001, *Przekupstwa wyborcze w Rzymie w okresie cesarstwa* [w:] (red.) M. Kuryłowicz, *Crimina et mores. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin, s. 57-72.

- 2002, *Impietas w religii rzymskiej w okresie schyłku republiki*, „Res Historica” 14; „Graecorum et Romanorum memoria 2”, s. 103-123.
- 2004, *Impietas chrześcijan?* [w:] *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 4, *Męczennicy w świecie późnego antyku*, Lublin, s. 57- 69.
- 2004, *Propaganda religijna Publiusza Klodiusza* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH (Rzeszów 12-14 września 2000)*, Rzeszów, s. 217-230.
- 2004, *Religia i polityka w zamachach stanu w Rzymie w okresie schyłku republiki* [w:] (red.) A. Sołtysik, *Zamach stanu w dawnych społecznościach*, Warszawa, s. 51-67.
- 2004, *Pontifex maximus w religii i państwie rzymskim*, „Vox Patrum”, 24, t. 46-47, s. 19-31 (druk 2006).
- 2006, *Loca sacra, sancta et religiosa. Terminologia miejsc świętych w starożytnym Rzymie* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 5: *Miejsce święte w epoce późnego antyku*, (Towarzystwo Naukowe KUL, Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego 121), Lublin, s.35-46.
- 2007, *Leges per vim contra auspicia latae. Religia, polityka i prawo karne w Rzymie w okresie schyłku republiki* [w:] (red.) A. Dębiński, H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Salus rei publice suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin, s. 103-114.
- 2007, *Państwo i religia rzymska wobec „obcych” kultów i rytuałów w okresie republiki*, „Antiquitas” 29, s. 471-485.
- 2008, *Ludi Megalenses – obrzędy, widowiska, teatr* [w:] (red.) J. Olko, *Obrzęd, teatr, ceremoniał w dawnych kulturach*, Warszawa, s. 107-117.
- 2009, *Idy Marcowe 44 r. przed Chr. – religia i polityka* [w:] *Idy Marcowe 2050 lat później*, pod red L. Mrozewicza, Poznań 2009, s. 67-83.
- 2009, *Antyczne i wczesnochrześcijańskie tradycje Świąt Bożego Narodzenia* [w:] (red.) A. Kędzierska, I. Wawrzyczek, *O wyższości Świąt Bożego Narodzenia*, Lublin, s. 23-36.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1994, [współred.], *Terra, mare et homines*, Lublin.
- 1995, [współred.], *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, Lublin.
- 2005, [współred.], *Contra leges et bonos mores. Przepięstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin.

- 2007, [współred.] *Salus rei publice suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin.
- 2009, [współred.], *Terra, mare et homines: studies in memory of Professor Tadeusz Łoposzko*, Lublin.

dr Ireneusz Łuć

(wojskowość starożytnych Rzymian; charakter relacji łączących żołnierzy z ludnością cywilną Imperium Romanum; epigrafika żołnierzy rzymskich; numizmatyka rzymska okresu republiki i wczesnego cesarstwa)

Książki

- 2004, *Oddziały pretorianów w starożytnym Rzymie. Rekrutacja. Struktura. Organizacja*, Lublin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, *Pretorianie na monetach cesarza Klaudiusza*, „Lubelskie Wiadomości Numizmatyczne”, 6, s. 21-25.
- 1998, *Geneza gwardii pretoriańskiej*, „Res Historica”, z. 5, s. 153-164.
- 2000, *Pretorianie, ich zadania i miejsce w ramach rzymskiego systemu wojskowego* [w:] (red.) E Dąbrowa, *Grupy społeczne ich organizacja i funkcja w świecie starożytnym*, „Electrum” 4, Kraków, s. 37-47.
- 2001, *Armia rzymska* [w:] *Wielkiej Historii Świata 44 p.n.e. – 285*, pod red. M. Szulca, Kraków, t. 5, s. 167-182.
- 2004, *Udział gwardii pretoriańskiej w zamachach stanu w 69 I 193 r. n. e.* [w:] (red.) A. Sołtysik, *Zamach stanu w dawnych społecznościach*, Warszawa, s. 133-147.
- 2005, *Boni et mali milites. Relacje między żołnierzami wojsk rzymskich na przykładzie gwardii pretoriańskiej* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 229-241.
- 2005, *CONCORDIA PRAETORIANORUM i FIDES PRAETORIANORUM na denarach z roku 69 n.e.*, „Przegląd Historyczny”, 96/3, s. 403-419.
- 2006, *Wierzenia żołnierzy rzymskich w okresie wczesnego cesarstwa na przykładzie formacji pretoriańskiej* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska, *Religie świata śródziemnomorskiego*, „Portolana. Studia Mediterranea” 2, Kraków, s. 55-66.
- 2007, *Orgio et migratio, przemieszczanie się żołnierzy w obrębie Imperium Romanum na przykładzie formacji stacjonujących w Rzymie* [w:] (red.) D. Quirini-Popławska,

- Mare apertum. Przepływ idei, ludzi i rzeczy w świecie śródziemnomorskim*, „Portolana. Studia Mediterranea” 3, Kraków, s. 51-67.
- 2007, *Praetorians from Pisaurum and Fanum Fortunae in Northern Umbria*, „Eos” 94, s. 101-122.
- 2008, *Prozopografia w badaniach nad karierami żołnierzy wojsk rzymskich* [w:] (red.) A. Górak, I. Łuć, D. Magiera, *Dzieje biurokracji na ziemiach polskich*, tom I, Lublin – Siedlce, s. 13-27.
- 2008, *Disciplina militaris – charakter relacji między rzymskim dowódcą a żołnierzami* [w:] (red.) A. Dębiński, S. Józwiak, *Romanitas & Christianitas. Stanisław Płodzień (1913-1962) in memoriam*, Lublin, s. 83-93.

dr Paweł Madejski

(religia rzymska i grecka; ideologia w cesarstwie rzymskim; numizmatyka antyczna; epigrafika antyczna, nowożytna i najnowsza; obecnie badany problem – zemsta w społecznościach starożytnych Greków i Rzymian oraz historia emocji w świecie antycznym)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Archiwa i kancelarie w starożytnym Rzymie* [w:] (red.) I. Mamczak-Gadkowska, *Pamiętnik II Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki*, Poznań, s. 9-31.
- 2000, *Kancelarie i archiwa pryncypackie w okresie julijsko – klaudyjским* [w:] (red.) J. Łosowski, *Pamiętnik III Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki*, Lublin, s. 41-53.
- 2002, *M. Ulpius Phaedimus – kariera jednego wyzwolenca*, „Res Historica” 14, s. 184-191.
- 2003, [rec.] *W. Boruch, Aspekty polityczne i ideologiczne panowania cesarza Domicjana (81-96 r. po Chr.) w świetle mennictwa imperialnego*, Poznań 2002, „Eos”, 90, 2, s. 373-379.
- 2004, *Rola wyzwolenców cesarskich w zamachach stanu od Oktawiana Augusta do Hadryna* [w:] (red.) A. Sołtysik, *Zamach stanu w dawnych społecznościach*, Warszawa, s. 121-132.
- 2004, *Tabularia w pejzażu politycznym miast Italii u schyłku wojen domowych I w. p.n.e. – obserwacje poety* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności*, Poznań, s. 421-439.
- 2006, [rec.] *S. Śnieżewski, Wojna, pokój i bogowie w starożytnym Rzymie*, Kraków 2006, „Meander”, 61, 3-4, s. 309-314.

- 2006, *Bibliografia Polskich Badań nad Antykiem i Tradycją Antyczną Eridanos*, „Meander”, 61, 3-4, s. 360-363.
- 2006, *Etiologia rządów Saturna* [w:] (red.) K. Ryszewska, L. Kostuch, *Zwierzę jako sacrum w pradziejach i starożytności*, t. II, Kielce, s. 181-193.
- 2007, *Rozwój ikonografii Pax do początków rządów Flawiuszy* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec mihi in animis vestris sunt templa. Liber in memoriam Leslai Morawiecki*, Rzeszów, s. 231-253.
- 2008, *Ofiary przy Ara Pacis* [w:] *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 6, *Ofiara – kapłan – ołtarz w świecie późnego antyku*, Lublin, s. 25-40.
- 2009, *Idy Marcowe: przebieg wydarzeń w źródłach starożytnych i wczesnośredniowiecznych (rekonesans)* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Idy Marcowe: 2050 lat później*, Poznań, s. 175-199.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2009, [współred.], *Terra, mare et homines: studies in memory of Professor Tadeusz Łoposzko*, Lublin 2009.

dr Dariusz Słapek

(agonistyka grecka, widowiska rzymskie; niewolnictwo epoki schyłku republiki rzymskiej; wybrane zagadnienia życia codziennego starożytnych Rzymian; recepcja antyku w Polsce)

Książki

- 1993, *Rzymian historie sekretne*, Lublin.
- 1995, *Gladiatorzy i polityka. Igrzyska w okresie późnej republiki rzymskiej*, Wrocław.
- 2009, *Sport i widowiska świata antycznego*, Kraków.
2010. *Sport antyczny w Polsce. Dzieje zainteresowań, stan badań, bibliografia* (w druku).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Bustuarium gladiator – ein Mythos der erstem Gladiators?*, „Pomoerium” 3, s. 37-50.
- 2001, *Krwawe igrzyska. Mity i rzeczywistość* [w:] *Wielka historia świata, 44 p.n.e.-285 n.e.*, Kraków, s. 183-190.
- 2002, *Prostytucja grobowa w starożytnym Rzymie. Sacrum czy profanum?*, „Graecorum et Romanorum memoria” II, Lublin, s. 125-141.

- 2004, *Amfiteatr w mieście rzymskim. Pępek świata czy peryferium* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności*, Poznań, s. 397-420.
- 2004, *Gladiatorzy z Kyzikos – niewolnicy okresu III wojny domowej w Rzymie wobec idei wolności* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH (Rzeszów 12-14 września 2000)*, Rzeszów, s. 319-340.
- 2005, *Niewolnicy w przebraniu wolnych. Teatr czy droga do wolności* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przepięstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 317-332.
2006. *Le temps des lexiques? M. Golden, Sport in the ancient world from A to Z*, „Eos” XCIII, f.1, 2006, s. 171-178.
- 2006-7. *Wielka Encyklopedia Sportu*, T. 1, Kraków, s. 9-123 (kalendarium); T. 2, Kraków 2007 (w obu tomach 40 haseł o sporcie w starożytności).
- 2007, *Fugiamus nos? Quo fugiamus?. The Escape „From” or „To”? The Dionysius’s Case* [w:] *Haec mihi in animis vestris sunt templa. Liber in memoriam Leslai Morawiecki*, Rzeszów, s. 151-169.
2009. *O “hetruskich” wazach St. Kostki Potockiego, prezydencie Lublina i... Legionach Polskich we Włoszech* [w:] (red.) H. Taras, A. Zakościelna, *Hereditas praeteriti. Additamenta archeologica et historica dedicata Ioanni Gurba Octogesimo*, Lublin, s. 523-534.

8.2.2. Katedra Prawa Rzymskiego, Instytut Historii i Teorii Państwa i Prawa, Wydział Prawa i Administracji

adres: Plac Marii-Curie Skłodowskiej 5, 20-031 Lublin
(budynek Wydziału Prawa i Administracji),

website: <http://www.umcs.lublin.pl/jednostki.php?id=1206>

tel. / fax: 81 537 54 34/35/36; 537 53 48

8.2.2.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Katedra utworzona została w 1951 r. W r. 1970 weszła w skład Instytutu Historii i Teorii Państwa i Prawa UMCS. Organizatorem i pierwszym kierownikiem Katedry był dr Adam Wiliński, wówczas jako zastępca profesora, a następnie (od 1956 r.) jako docent oraz (od 1968 r.) profesor tytularny. Pracowali tu m. in. Mieczysław Żołnierczuk (od 1961; od 1981 kierownik Zakładu Prawa Rzymskiego w Filii UMCS w Rzeszowie i prof. UMCS); Marek Kuryłowicz (od. 1966; od 1977 kierownik Katedry, od 1989 profesor).

Od 1982 r. Elżbieta Żak (po doktoracie w 1992 r. pozostaje na stanowisku adiunkta); Krzysztof Amielańczyk (od 1985 r., obecnie doktor habilitowany od 2007); Iwona Szpringer (asystentka od 1997 r., po doktoracie w 2006 r. adiunkt).

W Katedrze przeprowadzone zostało pięć doktoratów. Mieczysław Żołnierczuk doktoryzował się w 1969 r. na podstawie rozprawy *Falsus procurator* w rozwoju historycznym instytucji prokuratora rzymskiego prawa prywatnego” (promotor prof. A. Wiliński), Marek Kuryłowicz obronił doktorat w 1973 r. („Adopcja rzymskim prawie przedklasycznym i klasycznym”; promotor prof. A. Wiliński), a następnie: Elżbieta Żak („*Cura prodigi* w prawie rzymskim”) w 1992 r., Krzysztof Amielańczyk („*Lex Cornelia de sicariis et veneficiis* w prawie rzymskim” w 1994 r. a Iwona Szpringer w roku 2005 r. („Pierwszeństwo zastawów w prawie rzymskim”). Promotorem tych doktoratów był prof. M. Kuryłowicz (ponadto promotor dwu doktoratów na KUL i dwu zewnętrznych w UMCS).

Ponadto przeprowadzone zostały trzy habilitacje. W 1977 r. odbyło się kolokwium habilitacyjne M. Kuryłowicza (*Adoptio prawa rzymskiego. Rozwój i przemiany w okresie poklasycznym i justyniańskim* (wydawnictwo UMCS, Lublin 1976), w 1978 r. kolokwium habilitacyjne Mieczysława Żołnierczuka i rozprawy habilitacyjnej pt. *Sądownictwo polubowne w prawie rzymskim. Okres przedklasyczny i klasyczny* (Wydawnictwo UMCS, Lublin 1977), zaś w 2007 r. kolokwium habilitacyjne Krzysztofa Amielańczyka na podstawie rozprawy *Rzymskie prawo karne w reskryptach cesarza Hadriana*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2007).

Program dydaktyczny realizowany w Katedrze obejmował zawsze obowiązkowe zajęcia (wykłady i ćwiczenia) dla studentów z prawa rzymskiego, a ponadto z łacińskiej terminologii prawniczej). Prowadzone są również wykłady monograficzne i fakultatywne z historii prawa państw antycznych (M. Kuryłowicz) oraz z rzymskiego prawa karnego (K. Amielańczyk).

Badania naukowe prowadzone były w Katedrze przede wszystkim w zakresie rzymskiego prawa osobowego (m.in. A. Wiliński, studia nad alienacją niewolników; E. Żak o kurateli nad marnotrawcami), obligacyjnego i procesowego (m.in. M. Żołnierczuk o instytucji prokuratora rzymskiego prawa prywatnego oraz o sądownictwie polubownym), prawa rodzinnego (m.in. M. Kuryłowicz o rzymskiej adopcji). Ostatnio rozwinięte zostały badania nad

rzymskim prawem karnym – m. in. rozprawy doktorska i habilitacyjna K. Amielańczyka; cykl publikacji o działalności karno-administracyjnej edylów rzymskich (M. Kuryłowicz), sześć (współ)zorganizowanych ogólnopolskich konferencji o rzymskim prawie karnym, dzięki którym Katedra Prawa Rzymskiego UMCS zyskała opinię czołowego ośrodka badawczego w tym zakresie w Polsce. Badania obejmują także historię i znaczenie prawa rzymskiego w Polsce i w tradycji europejskiej (m. in. M. Kuryłowicz, historia i współczesność prawa rzymskiego), niekiedy o charakterze interdyscyplinarnym (np. Akademia Zamojska – współautor W. Witkowski z Katedry Historii Państwa i Prawa UMCS).

8.2.2.2. Aktualny skład osobowy jednostki

8.2.2.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Marek Kuryłowicz 81 537 54 34 mk44@op.pl

8.2.2.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr hab. Krzysztof Amielańczyk, 81 537 54 35 amielan@interia.pl

dr Iwona Szpringer 81 537 54 36

dr Elżbieta Żak 81 537 54 36

8.2.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

Szczegółowy wykaz publikacji naukowych pracowników Katedry (Zakładu) zawiera m. in. opracowanie Marii Zabłockiej, *Romanistyka polska po II wojnie światowej*, Warszawa 2002 (z uzupełnieniem w artykule: *Stan badań polskiej romanistyki*, „Studia Prawnoustrojowe UWM” 7, 2007, s. 9-19). Bieżące dane zawiera również bibliografia publikowana w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym”. Krótką historię i charakterystykę Katedry zawiera również książka: *Quid leges sine moribus. Studia nad prawem rzymskim dedykowane profesorowi Markowi Kuryłowiczowi w 65. rocznicę urodzin oraz 40-lecie pracy naukowej*, Lublin 2009.

prof. dr hab. Marek Kuryłowicz

Książki

- 1976, *Adoptio prawa rzymskiego. Rozwój i przemiany w okresie poklasycznym i justyniańskim*, Lublin.
- 1980, [współaut.] *Historia prawa państw antycznych (ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzymskiego)*, Lublin.
- 1981, *Die adoptio im klassischen römischen Recht* („Studia Antiqua” 6), Warszawa.
- 1984, *Historia i współczesność prawa rzymskiego*, Lublin.
- 1994, *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin.
- 1997, [współaut.] *Rozprawa Jana Zamoyskiego o senacie rzymskim*, Lublin.
- 1999, *Słownik terminów zwrotów i sentencji prawniczych – łacińskich oraz pochodzenia łacińskiego*, Kraków.
- 2003, [współaut.] *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*, Kraków,
- 2006, *Prawo rzymskie: historia – tradycja – współczesność*, Lublin.
- 2008, *Prawa antyczne. Wykłady z historii najstarszych praw świata*, Lublin.
- 2008, *Symbol prawa ludzkiego. Szkice o prawie rzymskim w utworach Louisa Aragona i Mieczysława Jastruna*, Lublin.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1996, [współred.] *Kara śmierci w starożytnym*, Lublin.
- 1998, [współred.] *Religia i prawo karne w starożytnym*, Lublin.
- 2001, [red.] *Crimina et mores. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin.
- 2005, [współred.] *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin.
- 2007, [współred.] *Salus rei publicae suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin.

dr hab. Krzysztof Amielańczyk

(prawo rzymskie)

Książki

- 2007, *Rzymskie prawo karne w reskryptach cesarza Hadriana*, Lublin.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2009 [red.] *Quid leges sine moribus. Studia nad prawem rzymskim dedykowane profesorowi Markowi Kuryłowiczowi w 65. rocznicę urodzin oraz 40-lecie pracy naukowej*”, Lublin 2009.

dr Iwona Springer

(prawo rzymskie)

Książki

2006, *Pierwszeństwo zastawów w prawie rzymskim*, Lublin.

9. ŁÓDŹ

9.1. Uniwersytet Łódzki

9.1.1. Katedra Historii Bizancjum, Instytut Historii, Wydział Filozoficzno-Historyczny

adres: ul. A. Kamińskiego 27a, 90-219 Łódź

e-mail / website: bizancjum@uni.lodz.pl / www.bizancjum.uni.lodz.pl

tel. / fax: 42 635 61 82, 42 635 61 00, 42 635 61 93

9.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Łódzka Katedra Historii Bizancjum jest najstarszym, działającym nieprzerwanie ośrodkiem studiów bizantynistycznych w Polsce. Współtworzy Instytut Historii Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego. W chwili obecnej w Katedrze zatrudnionych jest 4 profesorów, 2 doktorów i 2 magistrów. W skład zespołu wchodzi ponadto stali współpracownicy, doktoranci oraz uczestnicy dwóch seminariów magisterskich.

Historia Katedry

Katedra Historii Bizancjum Uniwersytetu Łódzkiego jest dziełem czterech pokoleń historyków, którym udało się stworzyć wyjątkowy zespół naukowy. Jego członkowie podejmują wspólnie wysiłki zmierzające do pogłębienia wiedzy o historii antyku, cesarstwa bizantyńskiego oraz średniowiecza.

Katedra szczydzi się tym, że może czerpać z bogatego dziedzictwa studiów bizantyńskich w Polsce, rozwijających się od ponad stu lat (symbolicznym ich początkiem jest opublikowanie przez Leona Sternbacha, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego *Meletemata graeca* w 1886 roku). Członkowie zespołu kontynuują tradycje pierwszej polskiej katedry bizantynistycznej założonej z inicjatywy prof. Kazimierza Zakrzewskiego w 1935 r. na Uniwersytecie Warszawskim. Jakkolwiek nie udało się wskrzesić warszawskiej bizantynologii (wskutek śmierci jej założyciela, a także rozproszenia Jego studentów) zatrudniona na nowo utworzonym Uniwersytecie Łódzkim uczenica prof. Zakrzewskiego, Halina Evert-Kappesowa, zdołała wznović studia nad dziejami Bizancjum. W 1950 r. rozpoczęła pracę w Zakładzie Historii

Starożytnej i Średniowiecznej, a później, w 1957 r., stworzyła osobny Zakład Historii Bizancjum. W latach 1966-1975 była jednocześnie kierownikiem Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej. Wspomniany rok 1957, gdy prof. Evert-Kappesowa objęła kierownictwo utworzonego Zakładu Historii Bizancjum, uznaje się obecnie za początek studiów bizantynologicznych w Łodzi. Zainteresowania naukowe pierwszej łódzkiej bizantynolożki obejmowały stosunki gospodarczo-społeczne w okresie średniobizantyńskim, relacje Bizancjum z Zachodem w czasach krucjat, problematykę kolonizacji słowiańskiej i wsi bizantyńskiej. Prof. Evert-Kappesowa wytyczyła zasadnicze cele badawcze dla łódzkiego środowiska bizantynistycznego, łącząc zaś w swojej działalności badawczej i dydaktycznej refleksję nad Bizancjum i historią starożytną, zapoczątkowała specyficzne podejście badawcze, charakterystyczne do dziś dla łódzkiego ośrodka. Jest ono widoczne zarówno w pracy dydaktycznej (od ponad pięćdziesięciu lat łódzcy bizantynolodzy wykładają i egzaminują z historii starożytnej), jak i dorobku naukowym. Równie wyraźny jest łódzki mariaż bizantynologii z mediewistyką.

Działalność prof. Haliny Evert-Kappesowej przyczyniła się do pojawienia się drugiego pokolenia bizantynistów w Łodzi – pracę akademicką podjęli: Waldemar Ceran (zatrudniony w 1960 r.), Piotr Krupczyński (zatrudniony w 1969 r.) oraz Małgorzata Dąbrowska (zatrudniona w 1978 r.). Wprawdzie jednostka bizantynistyczna zniknęła w 1970 r. w wyniku reorganizacji struktur organizacyjnych Uniwersytetu, ale wspomniani uczeni kontynuowali swoje badania. Zespół powiększał stale zbiory specjalistycznej literatury, odbywały się promocje magisterskie, trwały prace nad dysertacjami doktorskimi. Gdy Halina Evert-Kappesowa przeszła na emeryturę w 1975 r., jej następcą na stanowisku kierownika Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej został doc. dr Bogumił Zwolski, a po jego przedwczesnej śmierci w 1980 r., Waldemar Ceran.

Przez następne dwadzieścia siedem lat właśnie prof. Waldemar Ceran był niekwestionowanym mistrzem łódzkiego ośrodka bizantynologicznego. Jego szerokie zainteresowania badawcze obejmowały całą niemal historię późnego antyku i wczesnego średniowiecza, historię Antiochii (zwłaszcza stosunki społeczne i ekonomiczne), postać cesarza Juliana Apostaty i Teodozjusza Wielkiego, polityczną teologię Euzebiusza z Cezarei i Jana Chryzostoma, stosunek elit pogańskich i chrześcijańskich o centralizacji i biurokratyzacji cesarstwa,

pojęcie *polis* w późnym antyku, a także historię bizantynologii polskiej, której zbadaniu i propagowaniu poświęcił niemałą część życia naukowego. Szczegółowe życiorysy i bibliografia naukowa prof. prof. Haliny Evert-Kappesowej i Waldemara Cerana znajdują się na stronie internetowej Katedry Historii Bizancjum, www.bizancjum.uni.lodz.pl.

W okresie kierownictwa prof. Cerana miał miejsce wyjątkowo dynamiczny rozwój studiów nad Bizancjum w Łodzi. Seminarium magisterskie Profesora przyciągało coraz większą liczbę studentów. Prawie siedemdziesięciu osiągnęło magisterium. W tym też czasie uformował się trzon obecnego zespołu naukowego. Najzdolniejsi uczniowie Profesora przygotowali swoje rozprawy doktorskie i kontynuowali kariery naukowe. W rezultacie potencjał naukowy jednostki wzmocnili przedstawiciele trzeciego już pokolenia łódzkich bizantynistów: Sławomir Bralewski (w 1985 r.), Maciej Kokoszko (w 1987 r.), Teresa Wolińska (w 1992 r.), Mirosław J. Leszka (w 1996 r.). Osiągnięcia naukowe oraz wzrost liczby członków zespołu stały się ostatecznym impulsem do przywrócenia Zakładu Historii Bizancjum w 1992 r. i w końcu do podniesienia ośrodka do rangi Katedry Uniwersytetu w 2003 r.

W chwili jej powstania w Katedrze Historii Bizancjum zatrudnieni byli: prof. Waldemar Ceran (kierownik Katedry), dr hab. Małgorzata Dąbrowska prof. UŁ, dr Piotr Krupczyński, dr Sławomir Bralewski, dr Maciej Kokoszko, dr Teresa Wolińska, dr Mirosław J. Leszka, mgr Kirył Marinow. W latach 2004-2007 następujący uczniowie prof. Cerana przeszli pomyślnie procedury habilitacyjne: Mirosław J. Leszka (2004), Teresa Wolińska (2005), Maciej Kokoszko (2006), Sławomir Bralewski (2007). Samodzielność uzyskał Zakład Historii Średniowiecznej Europy Zachodniej i Lewantu, z prof. Małgorzatą Dąbrowską (kierownikiem) i mgr. Kirylem Marinowem. Na emeryturę przeszli: w 2006 r. dr Piotr Krupczyński, a w 2007 r. prof. Waldemar Ceran, który zakończył tym samym swoją działalność na stanowisku kierownika KHB, a zarazem swoje oficjalne zaangażowanie w Katedrze. Kierownikiem Katedry został dr hab. Maciej Kokoszko prof. UŁ. Nadal jednak prof. Ceran brał aktywny udział w pracach zespołu, przed przejściem na emeryturę współdecydował o przyjmowaniu do pracy czwartego, najmłodszego pokolenia historyków zatrudnionych w Katedrze. Należą do niego dr Paweł Filipczak, mgr Andrzej Kompa i mgr Kirył Marinow, który w 2007 r. przeszedł z Zakładu kierowanego przez prof. Dąbrowską do Katedry Historii Bizancjum.

W skład Katedry wchodzi obecnie profesorowie: Teresa Wolińska, Sławomir Bralewski, Maciej Kokoszko (kierownik Katedry), Mirosław J. Leszka, adiunkt: dr Paweł Filipczak, dwaj asystenci: mgr Kiril Marinow i mgr Andrzej Kompa) oraz starszy wykładowca (emerytowany) dr Piotr Krupczyński. Do grona współpracowników Katedry należy dr Małgorzata B. Leszka oraz liczna grupa doktorantów.

W roku akademickim 2007/2008 Katedra Historii Bizancjum świętowała pięćdziesiątą rocznicę istnienia łódzkiego ośrodka bizantynologicznego. W 2009 r. zmarł prof. Waldemar Ceran, niekwestionowany twórca łódzkiej szkoły bizantynologicznej.

9.1.1.2. Aktualny skład osobowy

9.1.1.2.1. Kierownik

prof. UŁ dr hab. Maciej Kokoszko

9.1.1.2.2. Pracownicy

prof. UŁ dr hab. Sławomir Bralewski

prof. UŁ dr hab. Mirosław J. Leszka

prof. UŁ dr hab. Teresa Wolińska

dr Paweł Filipczak

dr Piotr Krupczyński

dr Małgorzata B. Leszka

mgr Andrzej Kompa

mgr Kiril Marinow

Doktoranci

mgr Dorota Adamek

mgr Katarzyna Buszewska

mgr Błażej Cecota

mgr Jolanta Dybała

mgr Łukasz Erlich

mgr Andrzej Hołasek

mgr Krzysztof Kalaczyński

mgr Tomasz Kotala
mgr Bartłomiej Lazurek
mgr Joanna Wieczorek
mgr Szymon Wierziński
mgr Arkadiusz Włodarczyk

9.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UŁ dr hab. Sławomir Bralewski

(stosunki między państwem a Kościołem w okresie późnorzymskim i wczesnobizantyńskim (IV-VI w.), zwłaszcza polityka Konstantyna Wielkiego i historiografia kościelna; papieństwo w oczach Bizantyńczyków)

Książki

- 1997, *Imperatorzy późnego cesarstwa rzymskiego wobec zgromadzeń biskupów* („Byzantina Lodziensia” 1), Łódź.
2001, *Konstantyn Wielki*, Kraków.
2006, *Obraz papieństwa w historiografii kościelnej wczesnego Bizancjum* („Byzantina Lodziensia” 10), Łódź.
2009, *Cesarz Konstantyn Wielki wobec kontrowersji ariańskiej* („Labarum”), Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Sobór w Chalcedonie w polityce wewnętrznej cesarza Marcjana*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 44, s. 53-74.
1993, *Postawa cesarza Teodozjusza II wobec biskupów*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 48, s. 39-60.
1995, *L'influence de l'empereur Constance II sur la composition des conciles*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 8, s. 127-148.
1996, *Le choix du lieu pour la délibération des conciles convoqués par les empereurs du Bas-Empire romain*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 56, s. 49-73.
1998, *Le retard de l'évêque Jean d'Antioche sur le concile d'Ephèse en 431: accident ou choix délibéré?* [w:] *Mélanges d'histoire byzantine offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'occasion de son soixante-dixième anniversaire* („Byzantina Lodziensia” 3), Łódź, s. 43-55.

- 1998, *Polityka Konstancyjna Wielkiego wobec Arian po soborze w Nicei: nagły zwrot czy kontynuacja?* „Vox Patrum” 18/34-35, s. 335-355.
- 2000, *Wątki polityczne w oskarżeniach ferowanych przeciwko biskupom w późnym Cesarstwie Rzymskim*, „Acta Universitatis Lodzianensis: Folia Historica” 67, s. 7-22.
- 2000, *Mnisi na soborach i synodach organizowanych przez imperatorów późnego Cesarstwa Rzymskiego*, „Piotrkowskie Studia Historyczne” 2, s. 5-25.
- 2000, *Czy cesarz Konstancyjn Wielki zabiegał o kompromis z donatystami?*, „Vox Patrum” 20/38-39, s. 427-448.
- 2001, *Historiografia pro- i antykonstancyjnska w „Bibliotece” Focjusza*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 3, s. 31-40.
- 2001, *Est-ce que l'empereur Constantin Ier le Grand accorda la tolérance à l'égard des donatistes?*, „Eos” 88, s. 127-132.
- 2001, [rec.] *T. Wolińska, Stosunki papieża Grzegorza Wielkiego z dworem cesarskim i administracją bizantyjską, Piotrków Trybunalski 1998* – „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 3, s. 302-306.
- 2002, [rec.] *M. B. Leszka, Rola duchowieństwa na dworze cesarzy wczesnobizantyjskich, Łódź 2000* – „Przegląd Nauk Historycznych” 1, s. 188-192 (*Duchowni na bizantyjskim dworze*).
- 2002, [rec.] *W. Ceran, Historia i bibliografia rozumowana bizantynologii polskiej (1800-1998), Łódź 2001* – „Przegląd Historyczny” 93, s. 237-238 (*Wszystko o Bizancjum w Polsce w „Bibliotece” profesora Waldemara Cerana*).
- 2002, *Uwagi na temat antyheretyckiego ustawodawstwa cesarza Konstancyjna Wielkiego*, „Przegląd Nauk Historycznych” 1/1, s. 7-20.
- 2002, *Cesarska egzekucja uchwał zgromadzeń biskupów w późnym Imperium Romanum*, „Przegląd Historyczny” 93/3, s. 1-17.
- 2005, *Kanony kościelne w sporze między Wschodem a Zachodem na tle schizmy antiocheńskiej w IV wieku*, „Acta Universitatis Lodzianensis: Folia Historica” 80, s. 27-43.
- 2006, *Rozbieżności w ocenie Jana Chryzostoma w relacjach Sokratesa i Hermiasza Sozomena* [w:] (red.) P. Krupczyński, M. J. Leszka, *Cesarstwo Bizantyjskie, Dzieje-Religia-Kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łódź-Łask, s. 9-24.
- 2006, *L'image de la papauté dans l'histoire ecclésiastique de Socrate*, „Vox Patrum” 26/48-49, s. 82-88.
- 2007, *Teodoret z Cyru wobec dążeń biskupów Rzymu do prymatu* [w:] (red.) M. Kokozko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, (Byzantina Lodzianensia 11), Łódź, s. 69-80.

- 2007, *Euzebiusz z Cezarei wobec aspiracji biskupów Rzymu do prymatu*, „Przegląd Nauk Historycznych” 6, s. 47-67.
(w druku), *Porfirowa kolumna w Konstantynopolu i jej wczesnobizantyńska legenda*, „Vox Patrum”.
(w druku), *Memorabilia w historiach kościelnych Sokratesa i Sozomena – kilka uwag*, „Przegląd Nauk Historycznych”.

dr Paweł Filipczak

(rebelie i niepokoje społeczne w miastach w okresie wczesnobizantyńskim;
dzieje Antiochii w IV-VI w.; Syria w okresie wczesnobizantyńskim)

Książki

- 2009, *Bunty i niepokoje w miastach wczesnego Bizancjum (IV w. n.e.)*, (Byzantina Lodziensia 12), Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2002 / 2003, *Starożytne zabytki Iranu*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, s. 145-157.
2002, [rec.] *W. Ceran, Historia i bibliografia rozumowana bizantynologii polskiej (1800-1998)*, Łódź 2001 – „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 4, s. 245-249.
2003, *Na szlaku starożytnych i średniowiecznych zabytków Syrii*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 5, s. 13-23.
2004, *Władze państwowe wobec zamieszek faksji cyrkowych w Antiochii, w świetle Kroniki Jana Malalasa*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 6, s. 35-49.
2004, [rec.] *J. H. W. G. Liebeschuetz, The Decline and Fall of Roman City, Oxford 2001*, „Przegląd Nauk Historycznych” 3, s. 202-209.
2005, *Klasyfikacja rozruchów społecznych w syryjskiej Antiochii (IV – VI w. n.e.)*, „Acta Universitatis Lodzianensis: Folia Historica” 80, s. 55-79.
2006, *Siły policyjne w Antiochii w świetle listów i mów Libaniasza* [w:] (red.) M. J. Leszka, P. Krupczyński, *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje – religia – kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź, s. 53-71.
2007, *Historia diakona Barochasa. Kilka uwag na temat niepokoїв społecznych w miastach wczesnego Bizancjum* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź, s. 107-120.

- (w druku) *Julian, prefekt Konstantynopola*,
(w druku) *Kilka uwag na temat rozruchów w Konstantynopolu w 512 r. n.e.*,
(w druku) *Profesor Waldemar Ceran (7 IX 1936-20 VI 2009)*, „Przegląd Nauk Historycznych”
(w druku) [współaut.] *Professor Waldemar Ceran (7 IX 1936-20 VI 2009)*, „Byzantinoslavica”

prof. UŁ dr hab. Maciej Kokoszko

(historiografia bizantyńska; medycyna w starożytności i w Bizancjum; dietyka w starożytności, późnym antyku i w Bizancjum; kuchnia starożytna i bizantyńska)

Książki

- 1998, *Descriptions of Personal Appearance in John Malalas' Chronicle* („Byzantina Lodziensia” 2), Łódź.
2005, *Ryby i ich znaczenie w życiu codziennym ludzi późnego antyku i wczesnego Bizancjum (III-VII w.)* („Byzantina Lodziensia” 9), Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991, [współaut.] *Ancient Epirus and its Inhabitants*, „Linguistique Balkanique” 34, s. 41-49.
1992, *Teozofia cesarza Juliana Apostaty*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 44, s. 39-51.
1993, *Portret Augusta u Malalasa*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 48, s. 61-70.
1995, *Platonic Foundations of the Portrait of Emperor Basil II in the „Chronographia” by Michael Psellos* [w:] *Collectanea philologica II in honorem Annae Mariae Komornicka*, Łódź, s. 159-169.
1996, *Heroic Portraits in the Fifth Book of John Malalas' Chronicle*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 56, s. 75-100.
1997, *Jan Malalas, autor i jego dzieło*, „Studia Historyczne” 40, s. 3-16.
1998, *Imperial Portraits in George Kedrenos' Chronicle* [w:] *Mélanges d'histoire byzantine offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'occasion de son soixante-dixième anniversaire* („Byzantina Lodziensia” 3), Łódź, s. 151-163
2000, *Nauka antyczna a opisy portretowe w dziełach Prokopiusza z Cezarei*, „Eos” 87, s. 255-277.

- 2000, *Kanon portretowania w historiografii bizantyńskiej na przykładzie Boemunda w „Aleksjadzie” Anny Komneny*, „Acta Universitatis Lodzianensis: Folia Historica” 67, s. 59-73.
- 2001, *Orygenes fizjonomistą? Kilka uwag na temat „Przeciw Celsusowi” I 33*, „Vox Patrum” 21/40-41, s. 173-194.
- 2001, *Skąd brać rekruta do armii i dlaczego? Antyczna nauka wyjaśniająca sugestie Wegecjusza zamieszczone w dziele „Epitoma rei militaris”*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 3, s. 11-29.
- 2002, *Bounties of Egyptian Waters. A Few Comments on Molluscs and Other Frutti di Mare in Dietetics and Cuisine as Presented in Ancient and Byzantine Greek Sources*, „Eos” 89, s. 287-303.
- 2002, *Elementy fizjonomiki w „Deipnosofistach” Atenajosa z Naukratis*, „Meander” 57, s. 125-139.
- 2003, *Bounties of Egyptian Inland Waters. A Few Comments on Fish in Dietetics and Egyptian Cuisine Contained in the „Collectiones medicae” of Oribasius*, „Eos” 90, s. 57-73.
- 2005, *Kuchnia i dietetyka późnego antyku oraz Bizancjum. Kilka uwag na temat spożycia, sporządzania, przyrządzania, wartości dietetycznych i zastosowań medycznych konserw rybnych w antycznej i bizantyńskiej literaturze greckiej*, „Acta Universitatis Lodzianensis: Folia Historica” 80, s. 7-25.
- 2006, *Medycyna bizantyńska na temat aiora, czyli kilka słów o jednej z procedur terapeutycznych zastosowanych w kuracji cesarza Aleksego I Komnena (na podstawie pism medycznych Orybazjusza, Aecjusza z Amidy i Pawła z Eginy)* [w:] *Cesarstwo bizantyńskie. Dzieje – religia – kultura. Studia ofiarowane profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź, s. 87-111.
- 2006, *Sosy w kuchni greckiej. Garum (gáros) i pochodne*, „Vox Patrum” 26/48-49, s. 289-298.
- 2006, *Historia kuchni antycznej i bizantyńskiej. Sos karyke (karykē). Komentarz do Chronografii Michała Psellosa*, „Przegląd Nauk Historycznych” 5, s. 167-178.
- 2006, [rec.] *Andrew Dalby, Food in the Ancient World from A to Z*, Routledge, London-New York 2003, ss. 408, „Przegląd Nauk Historycznych” 5, s. 255-259.
- 2007, [rec.] *Sławomir Bralewski, Obraz papieżstwa w historiografii kościelnej wczesnego Bizancjum, Byzantina Lodzianensia X, Łódź 2006* – „Vox Patrum” 27/50-51, s. 703-707.
- 2007, *Medycyna bizantyńska o antidotum z trzech rodzajów pieprzu. Komentarz na temat jednego ze środków farmaceutycznych zastosowanych w leczeniu cesarza Aleksego I Komnena* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea*.

- Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi* („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź, s. 253-264.
- 2007, *Delikatesy i medykamenty. Komentarz na temat znaczeń terminu halme (hálmĕ) w antycznych i bizantyńskich źródłach greckich*, „Przegląd Nauk Historycznych” 6, s. 91-107.
- 2008, *Zosima the Deacon and his pilgrimage to Constantinople or on the origins of a certain mistake* [w:] *Rus i Vizantija. Mesto stran vizantijskogo kruga vo vzaimootnošenijach Vostoka i Zapada. Tezisy dokladov XVIII Vserossijskoj naučnoj sessii vizantinistov. Moskva, 20-21 oktiabria 2008 goda*, Moskva, s. 73-75.
- 2008, *Krótki komentarz do kilku terminów urobionych od rzeczownika karyke (karýkĕ)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 7, s. 5-20.
- 2008, [współaut.] *Focjusz a kuchnia grecka czyli kilka słów o abyrtake (abyrtákĕ)*, „Vox Patrum” 28/52.1-2, s. 495-504.
- 2008, *Znaczenie terminu sarda (sárda). Nowa interpretacja*, „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 35, s. 27-34.
- 2008, [rec.] *Sławomir Bralewski, Obraz papieżstwa w historiografii kościelnej wczesnego Bizancjum (The Image of Papacy In the Early Byzantine Church Historiography) Byzantina Lodziensia, 10. Łódź, University of Łódź 2007*. 334 p. – „Byzantinische Zeitschrift” 101, s. 237-241.
- 2008, [rec.] *Kamilla Twardowska, Cesarzowe bizantyńskie 2 poł. V w. Kobiety a władza [Byzantine Empresses in the Second Half of the V century. Women and Power] Kraków 2006, pp. 256 (= Mediterraneum III) – „Byzantinoslavica” 66, s. 369-374.*
- 2008, [rec.] *Kamilla Twardowska, Cesarzowe bizantyńskie 2 poł. V w. Kobiety a władza, Mediterraneum III, Kraków 2006, ss. 256*, „Przegląd Historyczny” 99, s. 324-329.
- 2008, [rec.] *Prokopiusz z Cezarei, O budowlach. Przetłóżył, wstępem, objaśnieniami i komentarzem opatrzył P. Ł. Grotowski, Prószyński i S-ka, Warszawa 2006*, „Przegląd Historyczny” 99, s. 342-343.
- 2008, [rec.] *A. Dalby, S. Grainger, The classical cookbook*, „Collectanea Philologica” 11, s. 177-181.
- 2008, [rec.] *Prokopiusz z Cezarei, O budowlach. Przetłóżył, wstępem, objaśnieniami i komentarzem opatrzył P. Ł. Grotowski, Prószyński i S-ka, Warszawa 2006, ss. 408*, „Przegląd Nauk Historycznych” 7, s. 211-217.
- 2009, [rec.] *Joan P. Alcock, Food in the ancient world*, Greenwood Press, Westport, Connecticut-London 2006, s. 276, „Przegląd Historyczny” 100, s. 255-256.
- 2009, [rec.] *Apicius, a critical edition with an introduction and an English translation of the Latin recipe text Apicius*, wyd. Christopher Grocock, Sally Grainger, Prospect

- Books, Blackawton, Devon 2006*, ss. 414, „Przegląd Historyczny” 100, s. 265-266.
- 2009, [współaut.] *Dieta mnichów syryjskich. Komentarz do terminu autofya lachana (autofyã láchana) w Historia religiosa Teodoreta z Cyru* [w:] (red.) A. Reginek, G. Strzelczyk, A. Źądło, *Omnia tempus habent. Miscellanea theologica Vincentio Myszor quadragesimum annum laboris celebranti ab amicis sodalibus discipulisque oblata*, Katowice, s. 145-156.
- 2009, [współaut.] *Stosunki etnolingwistyczne w starożytnym Epirze* [w:] (red.) R. Sajkowski, M. Wolny, *Grecja – Kartagina – Rzym (Z antycznego świata, t. 1)*, Olsztyn, s. 9-26.
- 2009, *Fish as a food source in Greek dietetics. An overview of late antique and early Byzantine doctrines* [w:] (red.) D. Makowiecki, S. Hamilton-Dyer, I. Riddler, N. Trzaska-Nartowski, M. Makohonienko, *Fishes – culture – environment through archeoichthyology, ethnography and history. The 15th meeting of the ICAZ fish remains working group (FRWG). September 3-9, 2009 in Poznań and Toruń, Poland, Poznań*, s. 122-125.
- (w druku) [współaut.] *Professor Waldemar Ceran (7 IX 1936-20 VI 2009)*, „Byzantinoslavica”
- (w druku), *Some technical terms from Greek cuisine in classical and Byzantine literature*, „Eos”.
- (w druku), *Kilka słów o occie, który podano Chrystusowi na krzyżu*.
- (w druku), *Kilka słów o roli rekinów, galeoi (galeoi), w kuchni greckiej antyku i wczesnego Bizancjum*, „Przegląd Nauk Historycznych”.
- (w druku), *Dieta średniowiecznego Bizancjum? Krótka historia kandaulos (kándaulos) / kandylos (kándylos) na podstawie Léxeôn synagōgē Focjusza* [w:] *III Kongres Mediewistów Polskich. Polska i Europa w średniowieczu – przemiany strukturalne*, Łódź, 22-24 września 2008.
- (w druku), [współaut.] *Pamięć o luksusie antyku w dziełach pisarzy bizantyńskich. Tradycja kuchni greckiej* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego Antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 7.
- (w druku), [współaut.] *Termin kandaulos (kándaulos) / kandylos (kándylos) na podstawie Léxeôn synagōgē Focjusza oraz Commentarii ad Homeri Iliadem Eustacjusza z Tessaloniki*, „Vox Patrum”.
- (w druku), *What was administered to Christ on the cross. A few words on the alimentary and therapeutic role of vinegar* – w tomie pokonferencyjnym Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Biblia Slavorum Apocryphorum. II. Novum Testamentum”, Łódź, dn. 15-17 maja 2009 r.

- (w druku), [współaut.] *The term kandaulos (kándaulos) / kandylos (kándylos) in Léxeōn synagōgē of Photius and Commentarii ad Homeri Iliadem of Eustathius of Thessalonica*, „Byzantinische Zetschrift”
- (w druku), [współaut.] *Photius and Eustathius of Thessalonica on Greek cuisine intricacies, or a few words on abyrtake (abyrtákē)*, „Byzantinoslavica”
- (w druku) hasło *Fish, fishing, Byzantium* [w:] (red.) R. Bagnall, K. Brodersen, C. Champion, A. Erskine and S. Huebner, *The Encyclopedia of Ancient History*.
- (w druku) hasło *Cooking, Byzantine* [w:] (red.) R. Bagnall, K. Brodersen, C. Champion, A. Erskine and S. Huebner, *The Encyclopedia of Ancient History*.
- (w druku), [rec.] Sally Grainger, *Cooking “Apicius”. Roman Recipes for Today*, Totnes, Blackawton, Devon (Prospect Books) 2006, s. 128 – „Przegląd Nauk Historycznych”.
- (w druku), [rec.] [współaut.] *Eat, drink and be merry (Luke 12:19). Food and wine in Byzantium. In honour of Professor A. A. M. Bryer, ed. L. Brubaker, K. Linardou, Aldershot, Hampshire (Ashgate Publishing Limited) 2007, ss. 272*, „Vox Patrum”.
- (w druku), [rec.] [współaut.] *Anthimus, On the observance of foods. De observatione ciborum, translated and edited by Mark Grant, 2nd edition, Blackawton, Totnes, Devon 2007, ss. 142*, „Przegląd Nauk Historycznych”.
- (w druku), [rec.] [współaut.] *Eat, drink and be merry (Luke 12:19). Food and wine in Byzantium. In honour of Professor A. A. M. Bryer, ed. L. Brubaker, K. Linardou, Aldershot, Hampshire (Ashgate Publishing Limited) 2007, ss. 272*, „Byzantinoslavica”.
- (w druku), [rec.] [współaut.] *Joan P. Alcock, Food in the ancient world, Westport, Connecticut – London (Greenwood Press) 2006, ss. 276*, „Eos”.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2007, [współred.] *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, (Byzantina Lodziensia 11), Łódź.

mgr Andrzej Kompa

(historiografia bizantyńska V-IX w., chronografie bizantyńskie, w tym zwłaszcza Jerzego Synkellosa i Teofanesa Wyznawcy, ustrój, ideologia polityczna i świat intelektualny w Cesarstwie Bizantyńskim w V-VIII w.; cesarstwo za rządów Leona I (457-474); kaganat chazarski oraz relacje między Chazarami a Bizancjum w VII-IX w.)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2006, *Polityka wewnętrzna Justyniana II w świetle Krótkiej historii patriarchy Nicefora i Chronografii Teofanesa Wyznawcy* [w:] (red.) P. Krupczyński, M. J. Leszka, *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje – religia – kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź, s. 113-138.
- 2007, *Cesarz bez cesarstwa. Justynian II między obaleniem a powrotem na tron*, „Juvenilia” 2, s. 29-43 (= *Materiały z XIV Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów. Wrocław 30 III-2 IV 2006*, wyd. Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego).
- 2007, *Kto i dlaczego zabił Papatyzsa i Balgitzisa? Glosa do dziejów Bizancjum i Chazarów w początkach VIII w.* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, (Byzantina Lodziensia 11), Łódź, s. 265-277.
- 2008, *Tajna misja bizantyńska na Kaukazie w początkach VIII w.* [w:] (red.) P. Olszewski, K. Borkowski, *Kaukaz w stosunkach międzynarodowych. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*, Piotrków Trybunalski, s. 47-58.
- 2008, *Nicefor, patriarcha Konstantynopola – polityk, teolog, historyk* [w:] *Księga pamiątkowa XV Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów (18-21 kwietnia 2007)*, vol. II, Łódź, s. 155-173.
- 2009, *Zbieżność losów a zbieżność narracji. O strukturze i autorstwie „Chronografii” Teofanesa* [w:] (red.) M. J. Leszka, T. Wolińska, *Średniowieczna wizja świata. Jedność czy różnorodność (idee i teksty) – III Kongres Mediewistów Polskich, Polska i Europa w średniowieczu. Przemiany strukturalne. Łódź 22-24 września 2008*, Łódź, s. 133-152.
- (w druku), *Rzymska poena laquei? Jeszcze kilka słów na temat śmierci Papatyzsa i Balgitzisa.*
- (w druku), *Pamięć najdawniejszej przeszłości w średniobizantyńskich źródłach konstantynopolitańskich.*
- (w druku), *Zētei historian exaision. Historycy bizantyńscy w dialogu ze swymi źródłami.*

dr Piotr Krupczyński

(późnorzymska i bizantyńska armia; wojna u schyłku starożytności i we wczesnej historii Bizancjum; wyprawy Belizariusza oraz jego stosunki z dworem cesarskim)

Książki

1981, *Trudności zachodnich wypraw Belizariusza*, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1978, *Belizariusz a dwór i oficerowie*, „Acta Universitatis Lodziensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne”, Seria I, zeszyt 29, s. 3-24.

1985, *Cywilizacja bizantyjska i jej wpływ na Europę*, „Materiały z sesji popularno-naukowej”, Muzeum Historii Miasta Łodzi, Łódź, s. 1-9.

1992, *Armia w twórczości Grzegorza z Nazjanzu*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 44, s. 29-38.

1993, *Armia w greckich Historiach Kościoła IV-VI wieku*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 48, s. 27-37.

1996, *The Army of the Later Roman Empire Described in „New History” by Zosimus*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 56, s. 101-112.

1998, *Les simples soldats de l'armée du Bas Empire romain – l'idéal et la réalité d'après les traits de Vegece et de Pseudo-Maurice* [w:] *Mélanges d'histoire Byzantine offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'occasion de son soixante-dixième anniversaire* („Byzantina Lodziensia” 3), Łódź, s. 137-150.

2007, *Profesor Waldemar Ceran* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, Łódź, s. 17-24.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2006, [współred.] *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje – religia – kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź.

dr Małgorzata B. Leszka

(rola duchowieństwa na dworze cesarskim i w życiu politycznym w czasach wczesnego Bizancjum; cesarzowe w okresie wczesnego i średniego Bizancjum)

Książki

2000, *Rola duchowieństwa na dworze cesarzy wczesnobizantyńskich* („Byzantina Lodziensia” 5), Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Rola biskupa w mieście późnego antyku*, „Mówią wieki” 7, s. 39-43.
- 1993, *Patriarcha Akacjusz wobec uzurpacji Bazyliskosa 475-476 roku*, „Acta Universitatis Lodzianis: Folia Historica” 48, s. 71-78.
- 1996, *The Role of the Constantinopolitan Patriarch at the Early Byzantine Emperors' Court*, „Acta Universitatis Lodzianis: Folia Historica” 56, s. 137-158.
- 1998, *The Attitude of Early Byzantine Emperors towards the Process of Electing Bishops of Constantinople* [w:] (red.) W. Ceran, *Mélanges d'Histoire Byzantine Offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'Occasion de son Soixante-Dixième Anniversaire* („Byzantina Lodziana” 3), Łódź, s. 110-127.
- 1998, *Między ortodoksją a monofizytyzmem. Obsada tronów patriarszych Konstantynopola, Aleksandrii, Antiochii i Jerozolimy w polityce cesarza Zenona*, „Vox Patrum” 18/34-35, s. 437-453.
- 1999, *Udział sił zbrojnych w procesie odsuwania od władzy biskupów aleksandryjskich podczas kontrowersji ariańskiej na Wschodzie*, „Vox Patrum” 19 (36-37), s. 349-365.
- 2000, *Cesarzowa Eudoksja i Jan Chryzostom – z dziejów pewnego konfliktu*, „Mówią wieki” 9, s. 6-10.
- 2001, *Agrypina Młodsza*, „Mówią wieki” 4, s. 46-49.
- 2001, *Atenais-Eudokia, córka filozofa*, „Mówią wieki” 9, s. 45-49.
- 2002, *Helena – matka Konstantyna Wielkiego*, „Mówią wieki” 4, s. 30-32.
- 2002, *Dziewica na bizantyńskim tronie*, „Mówią wieki” 11.
- 2003, *Między zwolennikami anomeizmu a homejczykami – biskupie peregrynacje Eudoksjusza z Germanikei*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2, 2, s. 5-28.
- 2005, *Fabia, żona Herakliusza*, „Acta Universitatis Lodzianis: Folia Historica” 80, s. 95-100.
- 2006, *Cesarzowa Ino-Anastazja, żona Tyberiusza-Konstantyna* [w:] (red.) P. Krupczyński, M. J. Leszka, *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje-religia-kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70 lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź, s. 157-167.
- 2007, *Żony cesarza Konstancjusza II* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, (Byzantina Lodziana 11), Łódź, s. 345-358.
- 2008, *Konstantynopol i jego mieszkańcy w „Nowej historii” Zosimos*, „Vox Patrum” 28/52-53, s. 573-584.

prof. UŁ dr hab. Mirosław J. Leszka

(stosunki bizantyńsko-bułgarskie w VII-XII w.; państwo bułgarskie w VII-XI w. – zwłaszcza panowanie Kruma i Symeona; uzurpacje w okresie wczesno- i średniobizantyńskim; arystokracja wojskowa w 2. połowie V w.; cesarzowe w okresie wczesno- i średniobizantyńskim; Konstantynopol u schyłku antyku i we wczesnym średniowieczu)

Książki

- 1999, *Uzurpacje w cesarstwie bizantyńskim w okresie od IV do połowy IX wieku* („Byzantina Lodziensia” 4), Łódź.
- 2003, *Wizerunek władców pierwszego państwa bułgarskiego w bizantyńskich źródłach pisanych (VIII – pierwsza połowa XII wieku)* („Byzantina Lodziensia” 7), Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Bizantyńskie początki europejskich koronacji*, „Mówią wieki” (nr specjalny), s. 1-5.
- 1993, *Legalizacja władzy uzurpatorów we wczesnym Bizancjum*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 48, s. 79-93.
- 1996, *Legalization of Usurpers’ Power in Byzantium from the Seventh to the First Half of the Ninth Century*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 56, s. 159-175.
- 1997, *Być cesarzową w Bizancjum*, „Mówią wieki” 6, s. 39-42.
- 1998, *Empress-Widow Verina’s Political Activity during the Reign of Emperor Zeno* [w:] (red.) W. Ceram, *Mélanges d’Histoire Byzantine Offerts à Oktawiusz Jurewicz à l’Occasion de son Soixante-Dixième Anniversaire*, (Byzantina Lodziensia 3), Łódź, s. 128-136.
- 1999, *Bułgaria i Chazarzy wobec walk o władzę w Bizancjum w początkach VIII w.*, „Balcanica Posnaniensia” 9, s. 49-62.
- 1999, *Cesarzowa Ariadna*, „Meander” 54, s. 267-278.
- 1999, *Lupicyna-Eufemia – żona Justyna I*, „Meander” 54, s. 555-562.
- 1999, *Wizerunek władców bułgarskich u Teofanesa i Nicefora*, „Slavia Antiqua” 40, s. 203-213.
- 1999, *Wybór Zofii, czyli kobieta na bizantyńskim tronie*, „Mówią wieki” 1, s. 5-9.
- 2000, *Armatus: a story of Byzantine general from the 5th century*, „Eos” 87, s. 335-343.
- 2000, *Liwia, pierwsza rzymska cesarzowa*, „Mówią wieki” 11, s. 32-35.

- 2000, *Wizerunek władców bułgarskich u Konstantyna Porfirogenety, Genesisia i Kontynuatora Teofanesa*, „Slavia Antiqua” 41, s. 9-25.
- 2000, *Zbrodnie cesarza Fokasa*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 67, s. 45-58.
- 2000, [rec.] Jarosław Dudek, *„Cała ziemia dyrracheńska” pod panowaniem bizantyńskim w latach 1005-1205*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego, Zielona Góra 1999, s. 195, „Przegląd Historyczny” 91, s. 593-595.
- 2001, [rec.] *Idzi Panic, Ostatnie lata Wielkich Moraw, Katowice 2000*, s. 238, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 1847), „Kwartalnik Historyczny” 108, s. 87-90.
- 2001, [rec.] Gennadij Grigorjevič Litavrin, *Vizantija i slawianie (zbiórnik statiej)*, Sankt-Peterburg 1999, s. 604, *Aletejja* – „Slavia Antiqua” 42, s. 174-179.
- 2001, [rec.] Lech Leciejewicz, *Nowa postać świata. Narodziny średniowiecznej cywilizacji europejskiej*, Wydawnictwo Funna, Wrocław 2000, s. 491, „Przegląd Historyczny” 92, s. 345-348.
- 2001, [rec.] Lynda Garland, *Byzantine Empresses. Women and Power in Byzantium, AD 527-1204*, Routledge, London – New York 1999, s. 343, „Przegląd Historyczny” 92, s. 348-351.
- 2001, [rec.] *Protobułgarzy i chrześcijaństwo: I. Wenedikow, Prabyłgarite i christianstwo*, Stara Zagora 1998, s. 239, „Tygiel Kultury” nr 4-6 (64-66), s. 209-211.
- 2001, [rec.] Marek Wilczyński, *Germanie w służbie zachodniorzymskiej w V w. n.e. Studium historyczno-prosopograficzne*, Kraków 2001, ss. 516, „Przegląd Historyczny” 92, s. 483-487.
- 2001, *Car Piotr w opinii Bizantyńczyków*, „Slavia Antiqua” 42, s. 97-106.
- 2001, *Julia Domna, matka ojczyzny*, „Mówią wieki” 12, s. 51-52.
- 2001, *Faustyna Młodsza, żona Marka Aureliusza*, „Mówią wieki” 6, s. 44-45.
- 2001, *Galla Placydia, cesarzowa upadającego imperium*, „Mówią wieki” 7, s. 43-48.
- 2001, *Mesalina, żona Klaudiusza*, „Mówią wieki” 1, s. 37-39.
- 2001, *Symeona, władcy Bułgarii, sny o potędze*, „Tygiel Kultury” 4-6 (64-66), s. 6-10.
- 2002, *Śladami Bizantyńczyków po Tesalonice*, „Mówią wieki” 7, s. 51-57.
- 2002, *Konstantyna, żona cesarza Maurycjusza*, „Przegląd Nauk Historycznych” 1, 1, s. 21-32.
- 2002, *Synobójkzyni i święta*, „Mówią wieki” 9, s. 42-46.
- 2002, *Chan Krum i basileus Nikefor I w świetle Peri Nikēphōrou tou basileōs kai pōs afiēsin ta kōla en Boulgaria*, „Slavia Antiqua” 43, s. 35-43.
- 2002, *Aelia Zenonis, żona Bazyliksosa*, „Meander” 57, s. 87-93
- 2002, [rec.] Agata Aleksandra Kluczek, *Polityka dynastyczna w Cesarstwie Rzymskim w latach 235-284*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Prace Naukowe

- Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 1, 1899, Katowice 2000, ss. 169, „Przegląd Nauk Historycznych” 1, s. 192-196.
- 2002, [rec.] *Petăr Angelov, Białgaria i białgarite v predstavite na vizantijskite (VII-XIV vek)*, Izdatelstvo „LIK”, Sofia 1999, s. 285, „Slavia Antiqua” 43, s. 188-191.
- 2003, [rec.] *Judith Herrin, Women in Purple. Rulers of Medieval Byzantium*, London 2002, „Przegląd Nauk Historycznych” 2, s. 256-260.
- 2003, [rec.] *Paul Stephenson, Byzantium’s Balkan Frontier. A Political Study of Northern Balkans, 900-1204*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, s. 352, „Przegląd Historyczny” 94, s. 211-213.
- 2003, [rec.] [współaut.] *Ivan Božilov, Vasil Gjuzelev, Istorija na srednovekovna Białgaria VII-XIV vek*, Sofia 1999, Izdatelska kášta Anubis, s. 704 – „Slavia Antiqua” 44, s. 204-209.
- 2003, *Cesarzowa Martyna, żona Herakliusza*, „Meander” 58, s. 447-458.
- 2004, *Rola cesarzowej Teofano w uzurpacjach Nicefora Fokasa (963) i Jana Tzymiskesa (969)* [w:] (red.) A. Sołtysik, *Zamach stanu w dawnych społecznosciach*, Warszawa, s. 227-235.
- 2004, *Bazylyssa Teofano*, „Mówią wieki” 6, s. 48-52.
- 2004, [rec.] *V.V. Kućma, Vojennaja organizacija vizantijskoj imperii, Aletejja, Sankt-Peterburg 2001*, s. 425, „Slavia Antiqua” 45, s. 196-199.
- 2004, [rec.] *Jacek Bonarek, Romajowie i obcy w Kronice Jana Skylitzesa. Identyfikacja etniczna Bizantyńczyków i ich stosunek do obcych w świetle Kroniki Jana Skylitzesa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, ss. 211, „Przegląd Nauk Historycznych” 3, s. 195-199.
- 2004, [rec.] *Lech A. Tyszkiewicz, Hunowie w Europie. Ich wpływ na Cesarstwo Wschodnie i Zachodnie oraz na ludy barbarzyńskie (The Huns in Europie. Their Influence on the Eastern and Western Roman Empire and Barbarian Peoples, English summary on pp. 188-190)*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2004, pp. 200, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2695.
- 2005, [rec.] [współaut.] *T. Živković, Južni sloveni pod vizantijskom vlašću (600-1025)*, Beograd 2002, s. 512, „Slavia Antiqua” 46, s. 174-177.
- 2005, [rec.] *Izabela Lis, Święci w kulturze duchowej i ideologii Słowian prawosławnych w średniowieczu (do XV w.)*, Wydawnictwo <<scriptum>> Tomasz Sekunda, Kraków 2004, s. 193 (*Miscellanea Slavica et Balcanica*), „Przegląd Historyczny” 96, s. 642-645.
- 2005, [rec.] *Marcin Pawlak, Walka o władzę w Rzymie w latach 425-435*, Wydawnictwo Naukowe Grado, Toruń 2004, ss. 214 – „Przegląd Nauk Historycznych” 4, s. 145-149.
- 2005, *Illus Izauryjczyk wobec uzurpacji Bazyliskosa*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 80, s. 45-53.

- 2005, *Kilka uwag na temat śmierci Prebuda, księcia Rynchinów*, „Slavia Antiqua” 46, s. 57-62.
- 2005, [rec.] [współaut.] *Andrzeja Michałka „fascynująca historia” Słowian południowych (uwagi na marginesie książki Słowianie – Słowianie południowi, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2004)*, „Slavia Antiqua” 46, s. 148-156.
- 2006, *Leoncja – żona cesarza Fokasa* [w:] (red.) P. Krupczyński, M.J. Leszka, *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje-religia-kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70 lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź, s. 169-179.
- 2006, *Образът на българския цар Борис II във византийските извори*, „Studia Balkanica” 25, s. 145-152.
- 2006, *Obraz wojny w Listach Mikołaja Mistyka do Symeona, władcy bułgarskiego*, „Slavia Antiqua” 47, s. 9-16.
- 2006, *Konstantynopol w listach Teofilakta, arcybiskupa Ochrydy*, „Vox Patrum” 26, vol. 49, s. 335-341.
- 2006, [rec.] [współaut.] *Georgi N. Nikolov, Centralizъм i regionalizъм w rannosred-novekovna Bългaria (kraja na VII-naчалoto na XI v.)*, *Akademično izdatelstvo „Marin Drinov”, Sofia 2005*, ss. 231, „Slavia Antiqua” 47, s. 214-217.
- 2006, [rec.:] *Kamilla Twardowska, Cesarzowe bizantyńskie 2 poł. V w. Kobiety a władza, Historia Iagellonica (Mediterraneum t. III), Kraków 2006*, ss. 255, „Przegląd Nauk Historycznych” 5, s. 260-270.
- 2007, [rec.] *Teresa Wolińska, Sycylia w polityce Cesarstwa Bizantyńskiego w VI-IX wieku, Byzantina Lodziensia 8, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2005*, ss. 378, „Byzantinische Zeitschrift” 100, s. 264-266.
- 2007, [rec.] *Tomasz Szelağ, Bitwa pod Adrianopolem*, „Seria Bitwy/Taktyka 8”, *Wydawnictwo inforteditions, Zabrze 2006*, s. 191, „Przegląd Historyczny” 98, s. 605-608.
- 2007, *Bułgarskie niedole arcybiskupa Teofilakta*, „Mówią Wieki” 11, s. 21-24.
- 2007, *Poborcy podatkowi w świetle korespondencji Teofilakta, arcybiskupa Ochrydy* [w:] (red.) M. Kokoszko, M.J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi* („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź, s. 359-366.
- 2007, *Цели похода Хукунора I npomus Болзар в 811 году* [w:] (red.) M. Kaimakamova, M. Salamon, M. Smorag-Różycka, *Byzantium, New Peoples, New Powers: The Byzantino-Slav Contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century*, Cracow, s. 55-62 (= „Byzantina et Slavica Cracoviensia” 5).
- 2007, *Leon V i chan Krum w świetle fragmentów Chronografii (AM 6305) Teofanesa Wyznawcy*, „Przegląd Nauk Historycznych” 6, s. 109-117.
- 2007, *Kilka uwag na temat losów Illusa Izauryjczyka w latach 479-484*, „Meander” 62, s. 99-107.

- 2008, *Konstantynopol w „Kronice” Marcellina Komesa*, „Vox Patrum” 28 (52-53), s. 585-592.
- 2008, *Stracone złudzenia. Religijny kontekst stosunków bizantyńsko-bułgarskich w latach 863-927* [w:] (red.) M. Walczak-Mikołajczakowa, *Religijna mozaika Bałkanów*, Gniezno, s. 32-39.
- 2008, [rec.] *Raszo Raszew, Simeon Węliki. Sztrichi kym licznostta i delecto mu*, Izdatelstvo „Faber”, *Sofija 2007*, ss. 138, „Przegląd Historyczny” 99, s. 329-332.
- 2008, [rec.] *Maciej Kokoszko, Ryby i ich znaczenie w życiu codziennym ludzi późnego antyku i wczesnego Bizancjum (III-VII w.)*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2005, 443 pp. (= *Byzantina Lodziensia IX*), „Byzantinoslavica” 66, s. 362-363.
- 2009, [rec.] [współaut.] *Wczesna Słowiańszczyzna. Przewodnik po dziejach i literaturze przedmiotu, t. 1-2, pod red. A. Wędzkiego*, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2008 (s. 783+286) – „Byzantinoslovaca” 3.
- 2009, *Pokonałem cię, Juliano. Opowieść o bizantyńskiej damie*, „Mówią wieki” 2, s. 9-13.
- 2009, *Cesarz w listach Teofilakta, arcybiskupa Ochrydy* [w:] (red.) A. Reginek, G. Strzelczyk, A. Żądło, *Omnia tempus habent. Miscellanea theologica Vincentio Myszor quadragesimum annum laboris celebranti ab amicis sodalibus discipulisque oblata*, Katowice, s. 170-175.
- (w druku), *Dlaczego Bizantyńczycy przegrali bitwę pod Anchialos (917)? Wersja Leona Diakona*.
- (w druku), *Dzieje Longina, brata cesarza Zenona*.
- (w druku), *Mieszkańcy Konstantynopola wobec uzurpacji Prokopiusza 365-366 r.*
- (w druku), *Mikołaj Mistyk, patriarcha Konstantynopola w świetle korespondencji z Symeonem, władcą Bułgarii*.
- (w druku), *Niepokoje społeczne w Konstantynopolu w świetle Kroniki Marcellina Komesa*.
- (w druku), *Pamięć o bitwie pod Adrianopolem (378) w bizantyńskiej historiografii (V – pocz. IX w.)*.
- (w druku), *Teofilakt, arcybiskup Ochrydy – bizantyński pasterz Bułgarów*.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2006, [współred.] *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje – religia – kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź.
- 2007, [współred.] *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi* („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź.

2008, T. Gregory, *Historia Bizancjum*, tłum. J. Hunia, Kraków.

mgr Kiril Marinow

(dzieje stosunków bizantyńsko-słowiańskich; średniowieczna Bułgaria (zwłaszcza XII-XV w.); teoria i praktyka bizantyńskiej sztuki wojennej; znaczenie Biblii w świecie bizantyńskim; dzieje starocerkiewnej literatury słowiańskiej oraz cywilizacji bałkańskiej w średniowieczu)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, [rec.] [współaut.] *И. Божилов, В. Гюзелев, История на средновековна България VII-XIV век, Издателска къща Анупис, София 1999, ss. 704*, „Slavia Antiqua” 44, s. 204-209.
- 2004, [rec.] *Vassil Gjuzelev, Mittelalterliches Bulgarien. Quellen, Geschichte, Hauptstädte und Kultur, Analecta Isisiana, LVII, Isis Verlag, Istanbul 2001, ss. 390*, „Slavia Antiqua” 45, s. 184-190.
- 2004, *Rola Tyrnowa w procesie legalizacji władzy bułgarskich uzurpatorów (XII-XIV w.)* [w:] (red.) A. Sołtysiak, *Zamach stanu w dawnych społecznościach*, Warszawa, s. 299-313.
- 2004, *Problem zdobycia Tyrnowa przez Turków Osmańskich w literaturze naukowej oraz w świetle źródeł pisanych i archeologicznych*, „Mars” 17, s. 3-24.
- 2005, [rec.] [współaut.] *Andrzeja Michałka „fascynująca historia” Słowian Południowych (uwagi na marginesie książki „Słowianie – Słowianie południowi”, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2004, pp. 280)*, „Slavia Antiqua” 46, s. 146-156.
- 2005, *Wybrane problemy upadku Tyrnowa*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Historica” 80, s. 139-160.
- 2006, *Hemus jako baza wypadowa i miejsce schronienia podczas walk o restytucję państwowości bułgarskiej pod koniec XII i na początku XIII wieku* [w:] (red.) P. Krupczyński, M. J. Leszka, *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje. Religia. Kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Cenanowi przez uczniów na 70-lecie Jego urodzin*, Łask – Łódź, s. 181-199.
- 2006, [rec.] [współaut.] *Георги Н. Николов, Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България (края на VII – началото на XI в.)*, Академично издателство „Марин Дринов”, София 2005, ss. 230, „Slavia Antiqua” 47, s. 214-217.
- 2007, *Михаил Дука Глава Тарханиот и крепости Гема в конце XIII в.* [w:] (red.) M. Kaimakamova, M. Salamon, M. Smorąg-Różycka, *Byzantium, New Peoples*,

- New Powers: The Byzantino-Slav Contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century*, Cracow, s. 267-284 (= „Byzantina et Slavica Cracoviensia” 5).
- 2007, *Kilka uwag na temat ideologiczno-eschatologicznej wymowy „Bułgarskiej kroniki apokryficznej”*, „Fundamenta Europaea” 4, s. 61-75.
- 2007, *Zadania floty cesarskiej w wojnach bizantyńsko-bułgarskich (VII-XI w.)* [w:] (red.) M. Kokoszko, M.J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi* („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź, s. 381-392.
- 2007, *Działania floty cesarzy bizantyńskich oraz okrętów ich sprzymierzeńców w wojnach z Bułgarią (XII-XIV w.)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 6, s. 119-141.
- 2008, *Twierdza Emona – na nadmorskich stokach średniowiecznego Hemusu*, „Vox Patrum” 28 (52-53), s. 617-633.
- 2009, [rec.] [współaut.] *Wczesna Słowiańszczyzna. Przewodnik po dziejach i literaturze przedmiotu, t. 1-2, pod red. A. Wędzkiego, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2008 (s. 783+286), „Byzantinoslovaca” 3.*
- (w druku), [rec.] [współaut.] *Angel Nikolov, Političeska misäl v rannosrednevekovna Bălgarija (sredata na IX-kraja na X vek), Paradigma, Sofija 2006, ss. 350, „Byzantinoslavica”*
- (w druku), *Między Bułgarią, Bizancjum a Serbią – mnisze peregrynacje św. Teodozjusza Tyrnowskiego i św. Romiła Widyńskiego*, „Balcanica Posnaniensia” 15 .

prof. UŁ dr hab. Teresa Wolińska

(Cesarstwo Bizantyńskie w VI-X w.; stosunki między Bizancjum a barbarzyńskimi ludami Europy Zachodniej (Frankami, Longobardami, Ostrogotami); Armenia w VI-VII w.; Bizantyńska Sycylia; Bizancjum i papieństwo (zwłaszcza w VI-VII w.); myśl i aktywność polityczna papieża Grzegorza I Wielkiego; Justynian I i jego następcy)

Książki

- 1998, *Stosunki papieża Grzegorza Wielkiego z dworem cesarskim i administracją bizantyńską*, Piotrków Trybunalski.
- 2003, *Justynian Wielki*, Kraków.
- 2005, *Sycylia w polityce cesarstwa bizantyńskiego w VI-IX wieku* („Byzantina Lodziensia” 8), Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Spór o tytuł patriarchy ekumenicznego pomiędzy papieżem Grzegorzem Wielkim a biskupami Konstantynopola w świetle walki o prymat w Kościele powszechnym*, „Acta Universitatis Lodzensis: Folia Historica” 48, s. 95-126.
- 1996, *Gregory in Constantinople as a Responsalis of Pope Pelagius II*, „Acta Universitatis Lodzensis: Folia Historica” 56, s. 113-136.
- 1997, [rec.] *M. Dąbrowska, Łacinniczki nad Bosforem – „Byzantiaka”* 17, s. 527-529.
- 1998, *Justynian Wielki, cesarzowa Teodora i upadek Jana z Kapadocji*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 1, s. 5-29.
- 1998, *The Policy of Gregory the Great towards Eastern Illyricum [w:]* (red.) W. Ceran, *Mélanges d'histoire byzantine offerts à Oktawiusz Jurewicz à l'occasion de son soixante-dixième anniversaire* („Byzantina Lodzienia” 8), Łódź, s. 81-109.
- 1999, *Spisek Artabana i Arsacesa przeciwko Justynianowi I Wielkiemu*, „Eos” 86, s. 137-152.
- 2000, *Związki rodzinne w polityce Justyniana Wielkiego*, „Acta Universitatis Lodzensis: Folia Historica” 67, s. 23-43.
- 2000, *Rola Sycylii w wojnach wandalskich i gockich Justyniana Wielkiego*, „Przegląd Historyczny” 91, s. 321-340.
- 2000, [rec.] *M. J. Leszka, Uzurpacje w cesarstwie bizantyńskim w okresie od IV do połowy IX wieku*, Łódź 1999, „Przegląd Historyczny” 91, s. 120-124.
- 2000, [rec.] *J. Dudek, Cała ziemia dyrracheńska pod panowaniem bizantyńskim w latach 1005-1205*, Zielona Góra 1999, „Byzantinische Zeitschrift” 93, s. 291-294.
- 2002, *Armeńscy współpracownicy Justyniana Wielkiego, część 1, Dezerterzy z armii perskiej w Bizancjum*, „Przegląd Nauk Historycznych” 1, s. 5-31.
- 2004, [rec.] *P. Cesaretti, Teodora*, przeł. B. Bielańska, Warszawa 2003, ss. 336, „Przegląd Nauk Historycznych” 3, s. 209-216.
- 2004, [rec.] *S. Ronchey, Lo stato bizantino*, Torino 2002, „Byzantinoslavica” 62, s. 318-321.
- 2005, *Bessas – kariera Ostrogota w Bizancjum*, „Acta Universitatis Lodzensis: Folia Historica” 80, s. 81-93.
- 2005, *Władza i moralność w świetle korespondencji papieża Grzegorza Wielkiego*, „Teologia patrystyczna” 2, s. 47-60.
- 2005, *Armeńscy współpracownicy Justyniana Wielkiego, część 2, Wielka kariera eunucha Narsesa*, „Przegląd Nauk Historycznych” 4, s. 29-50.
- 2005, *Między Bizancjum, Longobardami i Frankami. Rola temu Sycylii w bizantyńskiej polityce wobec Italii (VII-IX w.)*, „Przegląd Historyczny” 96, s. 21-40.

- 2006, *Próby stworzenia sojuszu antysaraceńskiego na południu Italii*, „Przegląd Historyczny” 97, s. 145-164.
- 2006, *Konstantynopolińska misja Liudpranda z Cremony (968)* [w:] (red.) P. Krupczyński, M. J. Leszka, *Cesarstwo Bizantyńskie. Dzieje, religia, kultura. Studia ofiarowane Profesorowi Waldemarowi Ceranowi przez uczniów na 70 lecie Jego urodzin*, Łask-Łódź, s. 201-223.
- 2006, *Jedenastowieczne echo sporu o tytuł ekumenicznego patriarchy*, „Vox Patrum” 26, s. 725-734.
- 2007, *Walka Bizancjum i Persji o Łazykę w czasach Justyniana I Wielkiego (527-565)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 6, s. 173-188.
- 2007, *Konflikt wokół obsady biskupstwa Salony (593-599). Sukces czy porażka papieża Grzegorza I Wielkiego?* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź, s. 561-572.
- 2008, *Administracja rzymskiej Armenii w czasach Justyniana I Wielkiego* [w:] (red.) P. Olszewski, K. Borkowski, *Kaukaz w stosunkach międzynarodowych. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*, Piotrków Trybunalski, s. 35-46.
- 2008, *Konstantynopol i jego mieszkańcy widziani oczyma Liudpranda z Kremony*, „Vox Patrum” 28 (52-53), s. 1243-1255.
- 2008, *Polityka, przyjaźnie i podarunki w świetle korespondencji papieża Grzegorza Wielkiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Studia Religiologica” 41, s. 141-156.
- (w druku), *Wareg w Bizancjum. Sycylijska przygoda Haralda Srogiego*, „Balcanica Posnanensia”.
- (w druku), *Sittas – tajemniczy mąż Komito*, „Przegląd Historyczny”.
- (w druku), *Sposoby upamiętnienia władców wczesnobizantyńskich w IV-VI w.* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego Antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 7.
- (w druku), *Zaopatrzenie Konstantynopola w wodę we wczesnym średniowieczu (IV-VII w.)* [w:] *III Kongres Mediewistów Polskich. Polska i Europa w średniowieczu – przemiany strukturalne*, Łódź, 22-24 września 2008.
- (w druku), A. Sirago, *Amalasuunta. La regina*, „Eos”.
- (w druku), M. Angold, *The Fourth Crusade*, „Przegląd Historyczny”.

9.1.2. Katedra Filologii Klasycznej, Wydział Filologiczny

adres: ul. Lipowa 81, 90-568 Łódź

e-mail / website: filklas@uni.lodz.pl / www.filklas.uni.lodz.pl

tel. / fax: 42 665 53 74, 42 665 53 68 / 42 665 58 59

9.1.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Historia Katedry Filologii Klasycznej jest nierozzerwalnie związana z powstaniem Uniwersytetu Łódzkiego. Była jedną z pierwszych katedr kształtującej się od podstaw w 1945 r. uczelni.

W działalności katedry wyróżnić można trzy etapy. Pierwszy z nich, obejmujący lata 1945–1950, był okresem dynamicznego powojennego rozkwitu funkcjonowania jednostki we wszelkich aspektach, ze szczególnym uwzględnieniem dydaktyki. Pierwszym kierownikiem Katedry został w dniu 1 września 1945 r. prof. Jan Oko. Niestety Profesor zmarł 12 września 1946 r. Na jego miejsce nie mianowano kierownika, lecz powołano kuratora jednostki. prof. Rajmunda Gostkowskiego.

Sytuacja dramatycznie zmieniła się w latach pięćdziesiątych, które były dla Katedry okresem szczególnie trudnym. Po tym, jak w roku akademickim 1949/50 decyzją władz komunistycznych wprowadzono studia dwustopniowe (dwuletnie zawodowe i trzyletnie magisterskie), a w roku akademickim 1950/51 zawieszono rekrutację na I rok studiów filologii klasycznej, Katedra, pozbawiona możliwości prowadzenia edukacji dydaktycznej, została zdegradowana do roli placówki usługowej dla innych kierunków. Od roku 1961/62 rozpoczął się okres restytucji działalności naukowo-dydaktycznej Katedry i jej dynamiczny rozkwit, który trwa do chwili obecnej.

Przez kolejne lata Katedra Filologii Klasycznej rozwijała się, a grono jej wykładowców poszerzyło się o wybitnych specjalistów z zakresu hellenistyki i latynistyki: prof. Jerzy Schnayder, prof. Anna Komornicka czy kierujący Katedrą w latach 1963–1976 prof. Stefan Oświecimski.

Od roku 1976, po przejściu na emeryturę ówczesnego kierownika KFK UŁ, prof. Stefana Oświecimskiego, Katedrą przez wiele lat kierował prof. Bohdan Wiśniewski. W latach 1996–2005 funkcję kierownika pełnił prof. Ignacy R. Danka. Od roku 2005 do chwili obecnej kierownikiem Katedry jest prof. Jadwiga Czerwińska.

W obrębie zainteresowań Katedry Filologii Klasycznej znajduje się kultura świata antycznego oraz studia w takich dziedzinach jak literatura poszczególnych kręgów kulturowych i językowych, badania komparatystyczne na polu recepcji kultury, literatury i języków klasycznych, cały czas prowadzona jest również praca translatorska nad tekstami starożytnymi.

W ramach Katedry Filologii Klasycznej działają dwa zakłady (Zakład Literatury Greckiej i Kultury Śródziemnomorskiej i Zakład Literatury Łacińskiej) oraz pracownia (Pracownia Recepcji Literatury Antycznej).

Główne kierunki badań w Katedrze Filologii Klasycznej: literatura grecka i łacińska i jej recepcja, historia literatury greckiej, historia literatury łacińskiej, dramat i teatr starożytny, religia starożytnych Greków i Rzymian, filozofia starożytna, historia starożytna, neohellenistyka, archeologia śródziemnomorska, muzyka starożytna, metodyka nauczania języka łacińskiego.

Zakład Literatury Greckiej i Kultury Śródziemnomorskiej;

KIERUNKI BADAŃ PROWADZONYCH W ZAKŁADZIE: Epika archaiczna – Homer, Hezjod; liryka epoki archaicznej; dramat klasyczny – tragedia, dramat satyrowy, komedia; filozofia moralna Platona i Arystotelesa; religia i mity starożytnych Greków (np. rytuały sparagmosu i omofagii w przekazach literackich, starożytne dyskusje na temat tradycyjnych form kultu); badania nad recepcją literatury, filozofii i retoryki antycznej; translatoryka (min.: dialogi Platona, dramat satyrowy, Pliniusz).

Zakład Literatury Łacińskiej;

KIERUNKI BADAŃ PROWADZONYCH W ZAKŁADZIE: problematyka etyczna i antropologiczna poematu Lukrecjusza; recepcja tegoż poematu; etyka Cyceerońska, Cyceerońska koncepcja politologiczna, epistolografia Cyceerona; filozoficzna teoria języka i epistemologia Platona; muzyka i muzykologia w starożytności klasycznej.

Katedra Filologii Klasycznej UŁ prowadzi studia I stopnia (3-letnie) oraz studia II stopnia (2-letnie). W ramach studiów licencjackich studenci mogą wybierać pomiędzy specjalnością ogólną – filologia klasyczna oraz filologia klasyczna z nowożytną kulturą i sztuką śródziemnomorską. Studia magisterskie oferują studentom aż pięć specjalności: specjalność nowogrecką, włoską, literaturoznawstwo, językoznawstwo oraz edytorstwo.

Ponadto Katedra Filologii Klasycznej oferuje studentom naukę języka włoskiego, prowadzoną przez doskonałego specjalistę filologa klasycznego i romanistkę w jednej osobie. Poziom nauczania tego języka otwiera drogę do uzupełnienia wiedzy z zakresu filologii klasycznej w wiodących ośrodkach włoskich w trakcie trwania studiów.

Studenci, którzy pragną uzyskać dodatkowe kwalifikacje pedagogiczne, uprawniające do podjęcia pracy w różnych typach szkół, mogą w ramach studiów uczęszczać na zajęcia o specjalności nauczycielskiej: Metodyka nauczania języka łacińskiego, Pedagogika oraz Psychologia. W ramach tych zajęć odbywają się praktyki szkolne.

Pełne studia filologii klasycznej (3 letnie I stopnia + 2 letnie uzupełniające) dają absolwentom z tytułem magistra:

- taką znajomość języków klasycznych, która umożliwi samodzielną pracę z oryginalnymi tekstami autorów starożytnych (tłumaczenie na język polski, analiza literacka i naukowa);

- gruntowną wiedzę z zakresu: literatury greckiej i rzymskiej, językoznawstwa ze szczególnym uwzględnieniem gramatyki opisowej i historycznej obu języków klasycznych, historii starożytnej Grecji i Rzymu, filozofii, archeologii śródziemnomorskiej;

- wszechstronne wykształcenie humanistyczne, co pozwala na podjęcie pracy w najrozmaitszych zawodach i na różnorodnych stanowiskach oraz łatwe przystosowanie się do oczekiwań przyszłego pracodawcy (instytuty naukowe, biblioteki, archiwa, wydawnictwa, środki masowego przekazu);

- możliwość wykonywania zawodu nauczyciela języka łacińskiego i kultury antycznej w szkołach ogólnokształcących;

- znajomość języka włoskiego i nowogreckiego w mowie i piśmie.

9.1.2.2. Aktualny skład osobowy

9.1.2.2.1. Kierownik

prof. UŁ dr hab. Jadwiga Czerwińska Jadwiga.Czerwinska@interia.pl
tel. 607 44 56 79

9.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

9.1.2.2.2.1. Zakład Literatury Greckiej i Kultury Śródziemnomorskiej KFK

prof. UŁ dr hab. Hanna Zalewska-Jura (kierownik)

prof. UŁ dr hab. Jadwiga Czerwińska

dr Magdalena Koźluk

dr Joanna Rybowska

dr Joanna Sowa

mgr Yvonne Borowski

mgr Małgorzata Budzowska

Doktoranci

mgr Katarzyna Chizińska

mgr J. Dylewski

mgr A. Jakubiak

mgr M. Szkudlarek

mgr Monika Szafrńska-Sienkiewicz

9.1.2.2.2.2. Zakład Literatury Łacińskiej

prof. dr hab. Zbigniew Danek (kierownik)

dr Anna Maciejewska

mgr Marta Czapińska

mgr Adriana Grzelak-Krzymianowska

Doktoranci:

mgr D. Jabłońska

mgr S. Krukowska

mgr K. Mrozek

9.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

mgr Yvonne Borowski

(poezja łacińska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, [rec.] *Post Scriptum filologa klasycznego*, „Meander” 60, s. 268-272.
2002, [współaut.] *Caecilius Tigidas and Metella in Catullus' Poem XXXV*, „Živa Antika”, 52, vol. 1-2, s. 109-114.

mgr Małgorzata Budzowska

(literatura grecka okresu klasycznego)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, *Pojęcie akrazji u Arystotelesa i jej odzwierciedlenie w wybranych tragediach Eurypidesa*, „Nowy Filomata” 4, s. 243-257.
2004, *Dziecko jako ofiara wojny w sztukach Eurypidesa i Seneki w świetle sceny z Astyanaksem*, „Collectanea Philologica” 8, s. 101-109.
2006, *Aspekty etyczne aktu zemsty w sztukach Eurypidesa*, „Collectanea Philologica” 9, s. 149-154.

mgr Marta Czapińska

(filozofia grecka, Platon)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Platońska epanodos, czyli niezwykła podróż duszy. Rozwój koncepcji*, „Nowy Filomata”, 9/1, s. 11-21.
2006, *Cykl odnawiania się świata, czyli platoński rok kosmiczny u Cycerona*, „Collectanea Philologica” 9, s. 79-83.

prof. UŁ dr hab. Jadwiga Czerwińska

(literatura grecka okresu klasycznego, dramaty greckie, Tukidydes)

Książki

- 1999, *Człowiek Eurypidesa wobec zagrożenia życia, namiętnej miłości i ekstazy religijnej*, Łódź.
- 2007, *Anthropeia physis come dramatis persona in Euripide*, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1984, *Problem religii u Tukidydesa i jej związki z filozofią sofistyczną*, „Meander” 39, s. 255-267.
- 1986, *Koncepcja „ARETH” w ujęciu sofistów i Tukidydesa*, „Meander” 41, s. 211-223.
- 1988, *Państwo i prawo w świetle nauki sofistycznej oraz przekazu historycznego Tukidydesa*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 7, s. 37-49.
- 1995, *Agony racji w „Alkestis” Eurypidesa*, „Collectanea Philologica” 1, s. 91-102.
- 1995, *Motywy prodikejskie w koncepcji śmierci u Eurypidesa*, „Collectanea Philologica” 2, s. 65-79.
- 1995, *Poetyka Arystotelesa a tragedia Eurypidejska. Zagadnienia wybrane do studium porównawczego*, „Meander” 50, s. 419-432.
- 1996, *La nozione thymos da Omero, Eraclito e Democrito*, „Eos” 84, s. 7-22.
- 1996, *Das Problem der menschlichen Natur in der Tragödie des Euripides. Ein Porträttriptychon der Iphigenie*, „Eos” 84, s. 243-251.
- 1998, *Agon racji Medei i Jazona w „Medei” Eurypidesa*, „Filomata” 4, s. 257-271.
- 1999, *Video meliora proboque deteriora sequor*, „Listy Filologiczne” 3-4, s. 157-166.
- 1999, *Meditatio mortis*, „Collectanea Philologica” 3, s. 223-237.
- 2000, *Podłoże filozoficzne religii ausrańskiej [w:] Tradycje indoeuropejskie w ruchu ausrańskim*, Łódź, s. 50-54.
- 2000, *Z badań nad anthropeia psyche. Heraklityjski aforyzm B 85*, „Meander” 55, s. 493-499.
- 2002, *Retoryczny aspekt prozy historycznej Tukidydesa*, „Collectanea Philologica” 4, s. 77-98.
- 2002, *Euripides’ Man*, „Eos” 89, s. 145-150.
- 2002, *Agon literacki Eurypidesa na tle agonistycznego charakteru kultury greckiej*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych ŁTN” 41, s. 113-138.
- 2003, *Approfondimento del dramma. Saggio sulle fonti della letteratura antica*. www.centrumlatinitatis.org, s. 1-4.
- 2003, *Hymny do Dzeusa w Trojankach Eurypidesa [w:] (red.) J. Czerwińska, Hymn antyczny i jego recepcja*, Łódź, s. 83-92.

- 2003, *Agony racji w tragediach Eurypidesa. Agon psychologiczny Medei*, „Collectanea Philologica” 5, s. 43-58.
- 2004, *Śmierć dziecka w tragedii greckiej*, „Funeralia Lednickie” 6, s. 29-33.
- 2004, *Sztuka przekładu – Jerzy Łanowski jako tłumacz Eurypidesa* [w:] (red.) Lucyna Stankiewicz, *Jerzy Łanowski (1919-2000) – uczony, tłumacz, popularyzator*, Wrocław, s. 85-95.
- 2004, *Fantastyka i baśniowość w „Alkestis” Eurypidesa* [w:] (red.) Gościwit Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 18-33.
- 2004, *Trylogia trojańska jako dramat poetycki* [w:] (red.) Jadwiga Czerwińska, Hanna Zalewska-Jura, *Dramat antyczny i jego recepcja*, „Collectanea Philologica” 8, s. 83-100.
- 2005, *Dramaturgiczny wymiar aktu „hiketei” w „Hiketides” Eurypidesa* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiąt rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 113-123.
- 2005, *Hercules furens – a Euripidean allegory of human madness*, „Eos” 42, s. 161-182.
- 2005, [współaut.] *Plutarch na warsztacie Adama Naruszewicza – tłumacza i komentatora Tacyta*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polska Akademia Umiejętności”, Kraków, s. 67-82.
- 2006, *„Czym innym starzec, jak głosem i cieniem?”* [w:] (red.) W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, *Starość wiek spełnia*, „Funeralia Lednickie”, Poznań, s. 169-185.
- 2006, *„Hekabe”: innowacje mitologiczne i ich wpływ na kreowanie idei tragicznej* [w:] *Mistrz Władysław Strzelecki (1905-1967)*, Wrocław, s. 57-71.
- 2006, [hasło] *Enkomion* [w:] *Słownik rodzajów i gatunków literackich*, pod red. Grzegorza Gazdy i Słowini Tyneckiej-Makowskiej, Kraków, s. 209-210.
- 2006, [hasło] *Epinikion* [w:] *Słownik rodzajów i gatunków literackich*, pod red. Grzegorza Gazdy i Słowini Tyneckiej-Makowskiej, Kraków, s. 219-221.
- 2006, *Literackie świadectwa zwierzęcej ofiary w rytuale greckim* [w:] (red.) L. Kostuch, K. Ryszewska, *Zwierzę jako sacrum w pradziejach i starożytności*, Kielce, t. II, s. 73-92.
- 2007, *Środowisko pośmiertne człowieka w metaforze myśli antycznej* [w:] (red.) W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, „Funeralia Lednickie”, Poznań, s. 343-353.
- 2007, [współaut.] *Hiketeia – prośba czy żądanie w świetle pogranicz kulturowych* [w:] *Pogranicza*, Łódź, s. 35-54.

prof. dr hab. Zbigniew Danek

(filozofia grecka okresu klasycznego; Platon, Sokrates)

Książki

1995, *Jest jakaś słusność słowa.. – O platońskim dialogu „Kratylos”*, Łódź.

2000, *Myszę, więc nie wiem – Próba interpretacji platońskiego dialogu „Teajtet”*, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1984, *Lukrecjusz o początkach rodzaju ludzkiego*, „Studia Filozoficzne” 1, s. 121-134.

1990, *O pewnym «błędzie» Platona*, „Meander” 45, s. 149-164.

1990, *Mysł – słowa nie wypowiedziane. Platon: Teajtet, Sofista, Fileb*, „Studia Filozoficzne” 4, s. 163-175.

1992, *Platon o spostrzeganiu zmysłowym*, „Meander” 47, s. 469-487.

1992, *Kto się przysnił Sokratesowi?*, „Eos” 80, s. 221-232.

1995, *Gleichgültig, wer der Erzähler ist? – zu „Phaidros” 275b5-c2*, „Collectanea Philologica” 1, s. 33-46.

1996, *Alterum Socraticae maiuseos testimonium*, „Collectanea Philologica” 2, s. 81-91.

1999, *Bezcelowość wysiłku poznawczego – Platon wobec paradoksu*, „Collectanea Philologica” 3, s. 97-121.

2000, *Dialog Platona Teajtet a Platońska krytyka pisma*, „Ruch Filozoficzny” 7/1, s. 57-68.

2000, *Czy Platon w dialogu Sofista wyjaśnia istotę błędu?*, „Meander” 55, s. 501-512.

2003, *Wenus – nadzieja fizyki epikurejskiej (Z rozważań nad hymnem Lukrecjusza do Wenus – „De rerum natura” I, 1-43)*, „Collectanea Philologica” 6, s. 139-153.

2003, *Łódzkie przekłady poematu Lukrecjusza De rerum natura*, „Collectanea Philologica” 6, s. 37-62.

2005, *De Socrate apud Aristophanem collaudato*, „Eos” 92, s. 19-28.

mgr Adriana Grzelak-Krzymianowska

(literatura antyczna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, *Człowiek Złotego Wieku, czyli helleniści ideal życia szczęśliwego*, „Meander” 58, s. 373-388.
- 2006, *Czy dobro najwyższe Lukrecjusza ma charakter racjonalny?*, „Collectanea Philologica” 9, s. 73-77.
- 2008, *Hezjod, Ajschylos, Leopardi – trzy oblicza Prometeusza*, „Nowy Filomata” 12/2, s. 119-127.

dr Magdalena Koźluk

(percepcja antyku w czasach nowożytnych, starożytna medycyna)

Książki

- 2007, *Editing Galen and Hippocrates in the Renaissance. An Exhibition of Sixteenth-Century Editions in the Library of Edward Worth (1678-1733)*, assisted by Jean-Paul Pittion Dublin, The Edward Worth Library de Dublin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Normes de la rhétorique médicale au XVIe siècle [w:] 5e Table ronde sur la médecine, éd. J. Vons, Tours, Centre d'Etudes Supérieures de la Renaissance [tekst dostępny w Internecie]*.
- 2005-6, *Emblematy Andrea Alciato w Medei Pierre'a Jaquelot*, „Meander” 60, s. 461-479.
- 2006, *'De Sectis': au delà des 'sectes' de l'Antiquité*, „Collectanea Philologica” 9, s. 221-233.
- 2007, *Intertekstualność u schyłku Odrodzenia: Medea Pierre'a Jaquelota*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 17, s. 131-148.
- 2007, *Pour satisfaire tant aux doctes, que aux peu savans: la question de la nomenclature médicale dans le discours préfaciel à la Renaissance*, „Journal de la Renaissance” 5, s. 223-230.
- 2008, *Ceste grande et vaste mer de la composition des medicamens: le statut de la pharmacie et la figure de l'apothicaire dans la préface médicale de la Renaissance (1528-1628)*, „Revue d'Histoire de la Pharmacie” 56, N° 358, 2e TRIM., s. 203-216.

2008, «*Sedulus, fidus, dignus honore, vigil*»: le jeu de la varietas dans la construction de la figure du médecin dans la préface médicale de la Renaissance, „Journal of the History of Rhetoric, Rhetorica”.

dr Anna Maciejewska

(muzyka starożytna, semantyka grecka)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1995, *Γλωσσολογικές έρευνες πριν από τον Πλάτωνα (Badania językoznawcze przed Platonem)* [w:] *Studies in Greek Linguistic: Proceedings of the 15th Annual Meeting of the Department of Linguistics, Faculty of Philosophy, Aristotle University of Thessaloniki, 11-14 May 1994*, Thessaloniki, s. 114-122.

1998, *Problemy transkrypcji polskiej nazw i imion nowogreckich*, „Miscellanea Graeca et neohellenica”, s. 34-46.

2000, *Aulos, czyli właściwie co?*, „Meander” 55, s. 3-15.

2001, *Σημασιολογικές διαφορές ανάμεσα στη νεοελληνική και την πολωνική γλώσσα: ένδειξη για άλλα κριτήρια κατηγοριοποίησης; (Różnice semantyczne między językiem nowogreckim a polskim: wskazówka różnych kryteriów kategoryzacji?)* [w:] *STUDIES IN GREEK LINGUISTICS, Proceedings of the 21st Annual Meeting of the Department of Linguistics, Faculty of Philosophy, Aristotle University of Thessaloniki, 12-14 May 2000*, Thessaloniki, s. 395-401.

2003, *Linia melodyczna poezji greckiej i jej związki z akcentem wyrazowym na przykładzie Hymnu Delfickiego I*, „Collectanea Philologica” 6, s. 93-102.

2004, *Aulos w komedii antycznej*, „Collectanea Philologica” 7, s.181-192.

2006-2007, Cykl artykułów popularnonaukowych p.t. *Instrumenty muzyczne starożytnej Grecji i Rzymu*, cz. 1-3, „Poradnik Muzyczny” 1-2, 3-4/2006, 1-2/2007, każdorazowo s. 6-7.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

1997, [współred.] Manolis Triandafyllidis, *Mała gramatyka nowogrecka*, Instytut Studiów Nowogreckich, Thessaloniki, (przekład z języka nowogreckiego na polski i opracowanie; współautorstwo z Ireną Szelągiewicz i Wandą Gawłowską).

2003, [współred.] Martin L. West, *Muzyka starożytnej Grecji*, Kraków, (przekład z języka angielskiego na polski; przy współpracy Macieja Kazińskiego, który dokonał przekładu rozdziałów 11 i 12).

2007, [współred.] *Symeon z Tesaloniki, O świętyni Bożej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, (przekład z greki bizantyjskiej na język polski; redakcja naukowa, komentarz i słownik terminologiczny: Georgi Minczew).

dr Joanna Rybowska

(religia grecka, kult Dionizosa)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1999, [współaut.] *Historia Koła Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Filologicznego* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Acta Societatis Philologiae Polonorum vol. III, Antiquorum non immemores, Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993)*, Warszawa-Wrocław, s. 232-239.

2000, *Mykeńskie świadectwa potwierdzające obecność boga Dionizosa na obszarze Grecji w II tysiącleciu p.n.e.* [w:] *Acta Societatis Philologiae Polonorum vol. VI, Grecja mykeńska a Grecja klasyczna*, Warszawa-Olsztyn, s. 17-24.

2003, *Hymn orficki 44 do Semele*, „Collectanea Philologica”, 6, s. 131-37.

2004, *Maski Bakchantek*, „Collectanea Philologica”, 8, s. 43-58.

2006, *Oblaskawianie mocy, czyli racjonalizm Greków w irracjonalnym stosunku człowieka do bogów (na przykładzie Dionizosa i jego dytyrambu)*. Monografia gatunku. „Collectanea Philologica”, 9, s. 123-148.

dr Joanna Sowa

(filozofia grecka; Platon)

Przekłady

2000, *Prima verba. Krakowskie mowy uniwersyteckie* (wydania krytyczne i przekłady, współaut., praca zbiorowa pod red. E. Jung-Palczewskiej), Łódź.

2000, [współaut.] *Disce puer. Podręcznik do łaciny średniowiecznej* (praca zbiorowa pod red. D.Gwisa i E. Jung-Palczewskiej), Warszawa.

2007, *Platon, Lizys (przekład i komentarz)*, „Collectanea Philologica” 10.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1997, *Φιλία a Παιδεία – dramatis personae w platońskim dialogu Lizys*, „Meander” 52, s. 61-73.

1998, *Znaczenie pojęcia φιλία w platońskim dialogu Lizys*, „Ruch Filozoficzny” 55/1, s. 83-91.

- 1999, *Czy przyjaźń jest cnotą? (PHILIA i ARETE u Platona i Arystotelesa)*, „Meander” 54, s. 125-133.
- 1999, *Pojęcie przyjaźni u Arystotelesa a φιλία w platońskim dialogu Lizys*, „Collectanea Philologica” 3, s. 155-159.
- 2001, *Motyw pożytku jako podstawa przyjaźni w platońskim dialogu Lizys*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 53-60.
- 2005, *Współdziałanie i współzawodnictwo w obrazie przyjaźni u Platona i Arystotelesa* [w:] (red.) ks. R. Popowski, *Humanitas grecka i rzymska*, Lublin, s. 73-85.
- 2006, *Uczucie jako droga do poznania w filozofii przyjaźni Arystotelesa*, „Collectanea Philologica” 9, s. 38-47.

prof. UŁ dr hab. Hanna Zalewska-Jura

(literatura grecka okresu klasycznego)

Książki

- 1999, *Wątki i elementy mityczne w epigramach Antologii Palatyńskiej*, Wrocław.
- 2006, *W rytmie sikinnis. Studium nad warstwą aluzji i podtekstów w greckim dramacie satyrowym*, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1986, *Nauki etyczne Hezjoda i Teognisa w świetle gnomiki archaicznej*, „Meander” 41, s. 201-210.
- 1990, *Bóstwa miłosne w Antologii Palatyńskiej*, „Meander” 45, s. 159-175.
- 1995, *Topika morska w metaforze epigramów Antologii Palatyńskiej* [w:] *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 113-119.
- 1997, *Epigramatyczny wizerunek greckiego Hadesa* [w:] *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 65-76.
- 2002, *Epigramatyczny charakter Apollina i Artemidy*, „Collectanea Philologica” 4.
- 2003, *Echa hymnów homeryckich w inwokacji I księgi Corporis Theognidei*, „Collectanea Philologica” 6, s. 61-69.
- 2003, *Technika translatorska Stefanii Warszawskiej na przykładzie tłumaczenia elegii Teognisa z Megary*, „Collectanea Philologica” 7, s. 29-35.
- 2004, *O początkach greckiego dramatu satyrowego*, „Collectanea Philologica” 8, s. 21-41.
- 2004, *Sofoklesowa wersja mitu o Hermesie w świetle innych źródeł literackich*, „Collectanea Philologica” 8, s. 59-71.

2005, *Dramat satyrowy jako instrument polityczny Pizystratydów*, „Collectanea Philologica” 9.

9.1.3. Zakład Językoznawstwa i Indoeuropeistyki

adres: ul. Lipowa 81, 90-568 Łódź, pok. 408, 410, 403

e-mail / website: ilolog@uni.lodz.pl / <http://filolog.uni.lodz.pl>

tel. / fax: 42 665 53 72 / 42 665 52 54

9.1.3.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Zakład Językoznawstwa i Indoeuropeistyki istnieje od roku 2002, zatrudnia 4 osoby (poprzednio w latach 2002-2007 pięć osób) i kontynuując tradycje Pracowni Słownika Języka Indoeuropejskiego (powstałej w roku 1983 z inicjatywy prof. Ignacego Ryszarda Danki) rozwija badania językoznawcze o charakterze historyczno-porównawczym w zakresie języków klasycznych (greckiego i łacińskiego), a także innych pokrewnych języków indoeuropejskich. Prowadzone studia mają prowadzić do stworzenia słownika rekonstruowanego prajęzyka indoeuropejskiego oraz historyczno-etymologicznego słownika języka indoeuropejskiego kierowanego do czytelnika polskiego. Wiele uwagi poświęca się religiom doby antycznej ujmowanym z historyczno-porównawczego punktu widzenia, a także wierzeniom, kulturze i historii ludów indoeuropejskich. W zakres tematyki badawczej wchodzi także literatura grecka (np. literatura hellenistyczna, epigramatyka) i łacińska (np. rzymska elegia miłosna). Ponadto podejmowane są szeroko pojęte studia historyczne, literackie i lingwistyczne (również onomastyczne) dotyczące wyspy Kreta i jej dziejów na przestrzeni czterech tysiącleci (począwszy od zagadnień minojsko-mykeńskich aż po neohellenistyczne).

W latach 2002-2008 w Zakładzie Językoznawstwa i Indoeuropeistyki (który początkowo podlegał Katedrze Filologii Klasycznej Uniwersytetu Łódzkiego, a od września 2008 r. uzyskał samodzielny status) byli zatrudnieni następujący pracownicy: 1) prof. Ignacy Ryszard Danko – wybitny filolog klasyczny i językoznawca, założyciel łódzkiej szkoły indoeuropeistycznej, kierownik Zakładu Językoznawstwa i Indoeuropeistyki (w latach 2002-2007), obecnie emeryt UŁ; 2) dr Idaliana Kaczor, 3) dr Elwira Kaczyńska, 4) dr Józef Macjon – obecnie emeryt UŁ, 5) dr Tamara Roszak, 6) dr hab. prof. UŁ Krzysztof Tomasz Witczak. W roku akademickim 2007-2008 kuratorem

Zakładu była prof. UŁ dr hab. Hanna Zalewska-Jura, a w roku 2008-2009 prof. dr hab. Roman Sadziński.

Literatura: I. R. Danka, T. Roszak, K. T. Witczak, *Językoznawstwo indo-europejskie w Katedrze Filologii Klasycznej Uniwersytetu Łódzkiego*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 50, 2005, s. 185-194.

9.1.3.2. Aktualny skład osobowy

9.1.3.2.1. Kierownik

vacat

9.1.3.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Ignacy Ryszard Danka (*emeritus*)

prof. UŁ dr hab. Krzysztof Tomasz Witczak ktw@uni.lodz.pl; tel. 505 294 680

dr Idaliana Kaczor 603 884 979

dr Elwira Kaczyńska aradaina@gmail.com, tel. 798 960 101

dr Józef Macjon (*emeritus*)

dr Tamara Roszak teutomera@gmail.com, tel. 696 637 538

mgr Maria Bralewska 508 148 098

mgr Małgorzata Rządkiwicz 669 402 111

mgr Daria Zawiasa 798 937 353

9.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Ignacy Ryszard Danka

(Egea i Anatolia w II tysiącleciu p.n.e.; kult Apollina i Artemidy; religia rzymska)

Książki

1987, *Pierwotny charakter Apollina i Artemidy. Studium na temat pochodzenia Letoidów i ich związków z innymi bogami* (Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Prace Wydziału I - Językoznawstwa, Nauki o Literaturze i Filozofii Nr 88), Wrocław.

2007, *Pelazgowie autochtoni Hellady. Pochodzenie, język, religia*, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1971, *Pierwotny Apollo, Pajan, Helios*, „Meander” 26/4, s. 153-167.
- 1976, *De Feralium et Lemuriorum consimili natura*, „Eos” 64, s. 257-268.
- 1976, *De religione Ovidiana* [w:] *Acta Conventus Omnium Gentium Ovidianis Studiis Fovendis, Tomis a die XXV ad diem XXXI mensis Augusti MCMLXXII habiti*, Nicolao Barbu – Eugenio Dobroiu – Michaele Nasta curantibus, Bucurestiiis, s. 213-232.
- 1983, *De Larum cultu rustico et familiari*, „Eos” 71, s. 57-71.
- 1986, *Stosunki etniczne, językowe i kulturowe w Anatolii w drugim tysiącleciu przed naszą erą*, „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 32, s. 59-65.
- 2004, *Pochodzenie imienia latyńskiego boga gaju Wirbuisza* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere Aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi dr. hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń, s. 117-121.
- 2008, *Problem substratu przedgreckiego w badaniach naukowych* [w:] (red.) A. Marchewka, „*Rem acu tangere*”. *Studia Interdisciplinaria ad Linguam et Litteras Graecorum Antiquorum Pertinentia*, Gdańsk, s. 7-16.

dr Idaliana Kaczor

(religia i mitologia grecka, religia rzymska)

Książki

- 2001, *Kult drzew w tradycji mitologicznej i religijnej starożytnych Greków i Rzymian*, „Acta Universitatis Lodziensis: Folia Litteraria Polonica” 3, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *Pan – główne bóstwo pasterskie starożytnych Greków* [w:] (red.) I. R. Danka, K. T. Witczak, *Collectanea Philologica I in honorem memoriamque Stephani Oświecimski (1906-1990)*, Łódź, s. 157-162.

dr Elwira Kaczyńska

(kultura i religia Grecji mykeńskiej; geografia antycznej Krety)

Książki

- 2000, [współaut.] *Studia nad religią kreteńską w epoce mykeńskiej*, Olsztyn.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *Mykeński ośrodek kultowy w miejscowości ma-sa (Malla)*, „Eos” 83, s. 11-15.
- 1996, [współaut. przekładu] *Strabon z Amasei, Opis Krety (Geographica X 4, 1-15)*, „Meander” 51/3-4, s. 223-232.
- 1998, [współaut.] *Quaestiones Mycenaee III: Kult Dzeusa na Krecie w świetle tekstów linearnych B*, „Meander” 53, s. 327-339.
- 1999, *The Panacra Mountains in Callimachus and Epimenides*, „Eos” 86, s. 33-37.
- 2000, *Równina Omfalijska w Kallimachejskim Hymnie do Dzeusa (w. 42-45)*, „Eos” 87, s. 101-111.
- 2000, *Wizerunek Kreteńczyków w twórczości Kallimacha z Cyreny*, „Meander” 55/6, s. 513-535.
- 2000, *Głos w sprawie Karnessopolis [w:] (red.) J. Axer, Grecja mykeńska a Grecja klasyczna. Acta Societatis Philologae Polonorum, t. 6, Warszawa – Olsztyn, s. 9-15.*
- 2001, *Jeszcze raz o grobie Dzeusa na Krecie*, „Roczniki Humanistyczne” 49, z. 3, Lublin, s. 95-124.
- 2001, [współaut.] *Zagadnienie lokalizacji ośrodka kultowego w Asos*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 77-85.
- 2002, [współaut.] *Odyseusz-Askis na brzegach Germanii*, „Collectanea Classica Thorunensia XIII. Studia Graeco-Latina IV Universitatis Nicolai Copernici”, Toruń, s. 191-201.
- 2002, *Czy istniała kreteńska Metymna? Studia nad przekazami Klaudiusza Eliana i Stefana Bizantyjskiego*, „Collectanea Classica Thorunensia XIII. Studia Graeco-Latina IV Universitatis Nicolai Copernici”, Toruń, s. 65-77.
- 2002, *Il motivo della tomba di Zeus a Creta in Epimenide e Callimaco*, „Živa Antika” 56, z. 1-2, s. 83-107.
- 2002-2003, *A Mycenaean Cult Place at Malla*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, s. 69-77.
- 2003, *Kreteńskie święto Theodaisia w Ajtiach Kallimacha z Cyreny*, „Collectanea Philologica” 5, s. 65-73.
- 2004, *Kallimachejski mit o Britomartis-Diktynie [w:] (red.) G. Malinowski, Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana, (Acta Universitatis Wratislaviensis 2656)*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 70-78.
- 2007, [współaut.] *Dla kogo mykenologia?*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 137-150.

mgr Małgorzata Rządiewicz
(starożytna Tracja)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2006, *The Thracian Inscription from Ezerovo: An Attempt at a New Interpretation*, „Linguistique Balkanique” 45 (3), *A la Memoire du Prof. Dr. Georgi T. Rikov* (Sofia 2007), s. 455-463.

prof. UŁ dr hab. Krzysztof Tomasz Witczak
(Grecja mykeńska; religie świata rzymskiego; północne Barbaricum)

Książki

2000, [współaut.] *Studia nad religią kreteńską w epoce mykeńskiej*, Olsztyn.
2005, *Język i religia Luzytanów. Studium historyczno-porównawcze*, Łódź.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1987, *Z problematyki weneckiej. Raz jeszcze o relacji Korneliusza Neposa o przybyszach z Indii*, „Slavia Occidentalis” 44, s. 73-79.
- 1991, [współaut.] *Ancient Epirus and its inhabitants*, „Linguistique Balkanique” 34, nr 1-2, s. 41-49.
- 1991, *Quaestiones Mycenaee I. Przedgrecka bogini ma-pa-sa a homerycka Μαρπησσα*, „Meander” 45/7-8, s. 263-267.
- 1992, *Quaestiones Mycenaee II. Partnerstwo bóstw męskich i żeńskich w religii Greków mykeńskich*, „Meander” 47/9-10, s. 459-468.
- 1992-93, *Two Bithynian Deities in the Old and New Phrygian Inscriptional Texts* [w:] *Studies in Memory of Andrzej Czapkiewicz*, t. 2, „Folia Orientalia” 29 s. 265-271.
- 1993, *Greek Aphrodite and her Indo-European origin. With an excursus on Myc. pe-re-wa₂ and Pamph. Περεια* [w:] (red.) L. Isebaert, *Miscellanea Linguistica Graeco-Latina*, (Collection d'Études Classiques, vol. 7), Namur, s. 115-123.
- 1994, *An Egyptian itinerary of the Aegean Sea from 14th century B.C.*, „Živa Antika” 44/ 1-2, s. 65-71.
- 1995, *Egipski periplus Morza Egejskiego z czternastego stulecia p.n.e.* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 13-23.
- 1996, [współaut.] *U-po-jo po-ti-ni-ja and the Cult of Baetyls*, „Živa Antika” 46/1-2, s. 5-12.

- 1996, [współaut. przekładu] *Strabon z Amasei, Opis Krety (Geographica X 4, 1-15)*, „Meander” 51/3-4, s. 223-232.
- 1997, *Śląsk w epoce antycznej: kult Alków (Tacyt, Germania 43) i jego celtycka geneza* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, Opole, s. 43-56.
- 1998, *Poglądy Traków na narodziny i śmierć człowieka na tle porównawczym* [w:] *Studia Classica et Neolatina III. Cognoscere causas. Człowiek a natura w cywilizacji starożytnej Grecji i Rzymu*, Gdańsk, s. 176-182.
- 1998, [współaut.] *Quaestiones Mycenaeae III: Kult Dzeusa na Krecie w świetle tekstów linearnych B*, „Meander” 53, s. 327-339.
- 2001, [współaut.] *Zagadnienie lokalizacji ośrodka kultowego w Asos*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 77-85.
- 2001, *Reve Gallaeco. A Contribution to the Worship of A Sky-God in the Ancient Gallaecia and Lusitania*, „Eos” 88, s. 245-253.
- 2002, [współaut.] *Odyszeusz-Askis na brzegach Germanii*, „Collectanea Classica Thorunensia XIII. Studia Graeco-Latina IV Universitatis Nicolai Copernici”, Toruń, s. 191-201.
- 2002-2003, [współaut.] „*For All the Gods*”. *Studies in the Votive Sentences in Three Cretan Scripts (Hieroglyphic, Linear A and Linear B)*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, s. 37-57.
- 2003, [współaut.] *Wytwórczość naczyń w dobie preceramicznej. Między archeologią a lingwistyką*, „Pomorania Antiqua” 19, s. 63-74.
- 2003, *El Río del Olvido*, „Veleia. Revista de prehistoria, historia antigua, arqueología y filología clásica” 20, s. 355-359.
- 2003, *Zagadnienie Botów-Butonów w świetle źródeł pisanych* [w:] *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, t. 2, Opole, s. 209-226.
- 2004, [współaut.] *Palici – the Sicilian Twin Brothers and the Indo-European Myth about Divine Twins*, „Živa Antika” 54 (1-2), s. 45-60.
- 2005, *Synkretyzm bóstw luzytańskich i rzymskich jako przejaw postępującego procesu romanizacji* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznej*, Ostróda, s. 209-229.
- 2005, [współaut.] *Egeria – “jeziorna” bogini?*, „Meander” 60/2, s. 78-86.
- 2007, *Co nowego przekazują nam tabliczki linearne B z beockich Téb?*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 123-134.
- 2007, [współaut.] *Dla kogo mykenologia?*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 137-150.
- 2009, [współaut.] *Stosunki etnolingwistyczne w starożytnym Epirze* [w:] (red.) R. Sajkowski, M. Wolny, *Grecja, Kartagina, Rzym*, Olsztyn, s. 9-26.

mgr Daria Zawiasa

(religie śródziemnomorskie, bóstwa sycylijskie)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2002-2003, [współaut.] *'For All the Gods'. Studies in the Votive Sentences in Three Cretan Scripts (Hieroglyphic, Linear A and Linear B)*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, s. 37-57.

2004, [współaut.] *Palici – the Sicilian Twin Brothers and the Indo-European Myth about Divine Twins*, „Živa Antika” 54/1-2, s. 45-60.

2006, [współaut.] *The Sicilian Palici as Divine Twins*, „Ollodagos” 20, s. 13-27.

9.2. Wschód-Zachód Szkoła Wyższa im. Henryka Józwiaka

9.2.1. Wydział Filologiczny

adres: ul. Rewolucji 1905 nr 44, 90-213 Łódź

e-mail / website: ektorat@wschodzachod.edu.pl / <http://www.wschodzachod.edu.pl>

tel. / fax: 42 632 29 29, 42 632 40 15 / 42 632 23 51

9.2.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Uczelnia została wpisana do rejestru szkół niepublicznych w dniu 4 maja 2006 roku pod numerem 181 jako Wyższa Szkoła Humanistyczna „Wschód-Zachód” w Łodzi. Od 29 kwietnia 2009 r. Uczelnia nosi nazwę Wschód-Zachód Szkoła Wyższa im. Henryka Józwiaka. Działalność dydaktyczna rozpoczęła w roku akademickim 2006/2007 studiami na kierunku stosunki międzynarodowe. Wkrótce potem Uczelnia otrzymała uprawnienia do kształcenia na poziomie studiów I stopnia na kierunku filologia, co zaowocowało utworzeniem Wydziału Filologicznego i uruchomieniem w roku akademickim 2007/2008 studiów na specjalności filologia angielska, a w kolejnym studiów w zakresie filologii japońskiej. W przygotowaniu kolejne specjalności filologiczne. W roku akademickim 2008/2009 pierwsi absolwenci opuścili mury naszej uczelni.

9.2.1.2. Aktualny skład osobowy (najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej)

9.2.1.2.1. Kierownik

dr Danuta Jędrzejczak   dziekan Wydziału Filologicznego

9.2.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Krzysztof Tomasz Witczak

prof. dr hab. Jacek Wiśniewski

mgr Marcin Józefaciuk

9.2.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Danuta Jędrzejczak

(kultura i religia rzymska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2005, [współaut.] *Egeria – “jeziorna” bogini?*, „Meander” 60, 2, s. 78-86.

2009, *Wygnania filozofów za czasów Domicjana* [w:] (red.) R. Sajkowski, M. Wolny, *Grecja, Kartagina, Rzym*, Olsztyn, s. 119-126.

prof. dr hab. Krzysztof Tomasz Witczak

(Grecja mykeńska; religie świata rzymskiego; północne Barbaricum)

zob. 9.1.3.3.

10. OLSZTYN

10.1. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

10.1.1. Pracownia Historii Starożytnej i Średniowiecznej Powszechnej, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Wydział Humanistyczny

adres: ul. Kurta Obitza 1, 10-725 Olsztyn

e-mail / website: historia.human@uwm.edu.pl / www.uwm.edu.pl/historia

tel. / fax: 89 524 64 40 / 089 527 36 12

10.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Rozwój historii starożytnej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim jako dziedziny badań naukowych sięga czasów Wyższej Szkoły Pedagogicznej i wiąże się z działalnością prof. Sergiusza Sharypkina, który obejmując katedrę w roku 1997 doprowadził do zredagowania i wydania dwóch tomów czasopisma „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona”, poświęconego kulturze Grecji mykeńskiej. Badania naukowe w naszym ośrodku prof. Sharypkin prowadził do roku 2002. Obecnie historią starożytną na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego zajmują się dr Ryszard Sajkowski i dr Miron Wolny. W obszarze badań dra Ryszarda Sajkowskiego pozostają zagadnienia dotyczące problematyki religijnej, zwłaszcza kultu cesarskiego. Ponadto R. Sajkowski podejmuje w swoich badaniach problematykę prawną, przede wszystkim zaś sądownictwo cesarza i senatu u progu pryncypatu. Stąd też pojawia się konieczność wchodzenia w tematykę będącą obszarem zainteresowań przede wszystkim romanistów (*perduellio*, *adulterio*, *maiestas*, *repetundae*). Istotne jest ukazanie wzajemnych relacji cesarza i senatu oraz współodpowiedzialność tych organów za wydanie ostatecznej decyzji. Historyk nie może jednak poprzestawać na samej analizie podstawy prawnej konkretnych wyroków. Przygotowanie do rozprawy sądowej, jej przebieg i zakończenie, zawsze odbywało się w atmosferze walki politycznej. Same procesy należy bowiem traktować jako oręż w rękę cesarza, faksji czy poszczególnych senatorów, którzy dzięki nim realizowali swoje własne cele. Dr Miron Wolny podejmuje badania dotyczące elit władzy kartagińskiej. Ustalanie sta-

tusu i kompetencji poszczególnych osób z uwagi na brak kartagińskiej bazy źródłowej opiera się na analizie terminologii grecko-łacińskiej, która nadała kartagińskiemu aparatowi władzy swój własny aparat pojęciowy. Z tego powodu uzyskanie koherencji pomiędzy danym terminem a faktycznym zakresem kompetencji i statusem postaci przezeń określanym wymaga zaawansowanych badań komparatystycznych ukierunkowanych na rewizję pojęć określających dowódców oraz poszczególne organa władzy. Sposób i formy sprawowania władzy w państwie kartagińskim przywołują analogie z państwami hellenistycznymi, co uzasadnia konieczność szerszego wejrzenia w problematykę rozwoju tych monarchii i działalność czołowych postaci okresu hellenistycznego. Z tego też powodu M. Wolny zajmuje się również działalnością Pyrrusa.

Obydwaj pracownicy przygotowują obecnie do publikacji rozprawy habilitacyjne. W druku znajduje się zredagowana przez nich praca zbiorowa *Grecja-Kartagina-Rzym*, planowana jako pierwszy tom serii „Z antycznego świata”.

10.1.1.2. Aktualny skład osobowy (najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej)

10.1.1.2.1. Kierownik

ks. prof. dr hab. Alojzy Szorc

10.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Ryszard Sajkowski anch4@interia.pl

dr Miron Wolny miron.w@wp.pl

dr Małgorzata Chudzikowska-Wołoszyn

dr Jan Gancewski

dr Kazimierz Grążawski

dr Mirosław Hoffmann

dr Jacek Kowalewski

10.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Ryszard Sajkowski

(religie świata rzymskiego wczesne Cesarstwo Rzymskie – historia polityczna, ideologia, sądownictwo)

Książki

2001, *Divus Augustus Pater. Kult boskiego Augusta za rządów dynastii julijsko-klaudyjskiej*, Olsztyn.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991, *Rozwój kultu cesarskiego za pryncypatu Tyberiusza*, „Meander” 46, s. 29-42.
- 1991, *Czy Klaudiusz chciał być bogiem?*, „Mówią wieki”, s. 32-36.
- 1992, *Pewne aspekty stosunku Tyberiusza do wyznawców judaizmu i bogini Izidy* [w:] *Księga Pamiątkowa dla uczczenia 40-letniej pracy naukowej i dydaktycznej Prof. dr hab. Marii Jaczynowskiej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Historia 27, s. 83-88.
- 1994, *Między „damnatio memoriae” a apoteozą. Kilka uwag na temat pogrzebu Tyberiusza w kontekście kultu cesarskiego* [w:] (red.) J. Śliwiński, *Spółczesność i polityka do XVII wieku, Księga pamiątkowa ku czci Profesora doktora Wacława Odyńca w 70-lecie urodzin*, „Studia i Materiały WSP Olsztyn” 65, s. 25-38.
- 1994, *Antonia Młodsza a sukcesja Kaliguli* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Wychowanie w rodzinie od starożytności po wiek XX. Materiały z konferencji naukowej Katedry Wychowania – czerwiec 1993 r.*, Bydgoszcz, s. 49-61.
- 1997, *Imago boskiego Augusta w świątyni Marsa Mściciela* [w:] (red.) J. Śliwiński, *Od starożytności do współczesności. Studia historyczne, Wydanie jubileuszowe z okazji 75. rocznicy urodzin i 55-lecia pracy zawodowej w tym 30-lecia pracy naukowej Profesora Tadeusza M. Gelewskiego*, Olsztyn, 51-72.
- 1997, *Próba oskarżenia Lucjusza Enniusza (Tac., Ann. III 70)* [w:] (red.) J. Śliwiński, *Od starożytności do współczesności. Studia historyczne, Wydanie jubileuszowe z okazji 75. rocznicy urodzin i 55-lecia pracy zawodowej w tym 30-lecia pracy naukowej Profesora Tadeusza M. Gelewskiego*, Olsztyn, s. 73-78.
- 1998, *Julia Augusta a prawo o obrazie majestatu* [w:] (red.) A. Dębiński i M. Kuryłowicz, *Religia i prawo karne w starożytnym Rzymie*, Lublin, s. 127-138.
- 1998, *Sprawa Falaniusza i Rubriusza. Początek procesów o obrazę majestatu za rządów Tyberiusza*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie” 13, Prace Historyczne 2, (red.) T. Filipkowski, s. 11-21.

- 1999, *Sacerdos divi Augusti* [w:] *Spółeczeństwo i religia w świecie starożytnym*, t. 2, *Studia dedykowane Prof. Dr hab. Marii Jaczynowskiej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, *Historia* 31, s. 121-139.
- 1999, *Oskarżenia o obrazę majestatu w procesach de repetundis. Obwinienie Gajusza Juniusza Sylanusza z roku 22 n.e.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 51, s. 347-357.
- 2000, *Genius Augusti* [w:] (red.) W. Appel, P. Wojciechowski, *Z antycznego świata: Religio, Cultus, Homines*, Toruń, s. 51-72.
- 2000, *Klasyfikacja przestępstw o obrazę majestatu za rządów Tyberiusza na podstawie katalogu Swetoniusza (Tib. 58)*, „Echa Przeszłości” 1, (red.) T. Filipkowski, s. 17-26.
- 2000, *Przejawy opozycji wobec Augusta i jego bezpośrednich następców w niektórych środowiskach wschodniej części Imperium Romanum* [w:] *Grecja mykeńska a Grecja klasyczna*, „Acta Societatis Philologiae Polonorum” 6, Warszawa-Olsztyn, s. 25-33.
- 2001, [rec.] *Domus et Familia. Idealy i realia życia rodzinnego*, red. I. Błaszczuk, J. Jundziłł, *Wydawnictwo Wers, Bydgoszcz 2000*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 3, s. 88-90.
- 2003, *Pompa funebris Augusta w oczach Kasjusza Diona*, „Collectanea Philologica” 5, (red.) J. Czerwińska, Łódź, s. 115-129.
- 2004, *Domus Augusta – domus divina* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności, Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH, Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 369-382.
- 2005, *Elementy składowe oskarżenia Emilii Lepidy w 20 r.* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 283-291.
- 2005, *Konserwatyzm religijny cesarza Tyberiusza na przykładzie ksiąg sybillińskich* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda, s. 174-179.
- 2006, *Kwestia sukcesji Tyberiusza w latach 4-14 n.e.* [w:] (red.) Z. Jaroszewicz-Pierśławcew, I. Makarczyk, *Ad fontes. Studia ofiarowane Księdzu Profesorowi Alojzemu Szorcowi w siedemdziesięciolecie urodzin*, Olsztyn, s. 367-374.
- 2007, *Wybrane problemy oskarżenia Gajusza Sylanusza i jego małżonki Sozji*, „Studia Prawnoustrojowe UWM” nr 7, Olsztyn, s. 107-113.
- 2007, *Rola hymnów w kulcie Augusta* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Olsztyn, s. 37-44.
- 2007, [rec.] *Rzymskie prawo publiczne*, red. Bronisław Sitek, P. Krajewski, *Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2004*, s. 174, „Ostródzki Przegląd Historyczny” 1, 2005, s. 223-227.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2005, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda.

2007, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Olsztyn.

2007, „Ostródzki Przegląd Historyczny” 1, 2005, Ostróda.

dr Miron Wolny

(wojny punickie; Rzym okresu wielkich podbojów – historia polityczna, Kartagina)

Książki

2007, *Hannibal w Italii 218-217 p.n.e. Studia nad uwarunkowaniami początkowych sukcesów kartagińskich*, Olsztyn.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *Bitwa nad rzeką Ticinus w roku 218 p.n.e.*, „Studium Vilmense” 9, Wilno, s. 138-139.

2001, *Pierwsze starcie Kartagińczyków z Rzymianami w okolicach rzeki Ticinus w roku 218 p.n.e. Strategiczne i taktyczne znaczenie bitwy*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 3, s. 79-85.

2001, [rec.] Serge Lancel, *Hannibal, przełożył R. Wiśniewski, Warszawa 2001, PIW, s. 398*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 3, s. 87-88.

2002-2003, *Operacyjny oddział Magona w bitwie nad rzeką Trebią 218 p.n.e.*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, Piotrków Trybunalski, s. 167-175.

2002-2003, *Przemówienia Hannibala do wojsk w roku 218 p.n.e. – prawda o relacjach wodza z żołnierzami czy wymysł antycznej historiografii?*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4/5, s. 159-165.

2003, [rec.] Ryszard Sajkowski, *Divus Augustus Pater. Kult boskiego Augusta za rządów dynastii julijsko-klaudyjskiej*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2001, s. 302, „Echa Przeszłości” 4, s. 288-291.

2004, [rec.] Krzysztof Kęciek, *Dzieje Kartagińczyków. Historia nie zawsze ortodoksyjna*, Wydawnictwo Askon, Wydawnictwo Attyka, Warszawa 2003, s. 249, „Echa Przeszłości” 5, s. 433-440.

2004, *Fragment przekazu Fabiusza Piktora w dziele Polibiusza (III, 8, 1-8)*, „Echa Przeszłości” 5, s. 11-23.

2005, *Maharbal – poddowódca kartagiński w wojsku Hannibala (219-216/15 p.n.e.)*, „Echa Przeszłości” 6, s. 7-29.

- 2005, *Spółeczny i religijny kontekst konfliktu Gajusza Flaminiusza z senatem w roku 217 p.n.e.* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda, s. 99-108.
- 2005, [rec.] *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH. Rzeszów 12-14 września 2000, pod red. L. Morawieckiego i P. Berdowskiego, Biblioteka Frazy, Rzeszów 2004*, s. 487, „Echa Przeszłości” 6, s. 268-276.
- 2006, [rec.] *Krzysztof Nawotka, Aleksander Wielki, Wrocław 2004*, „Echa Przeszłości” 7, s. 382-388.
- 2006, *Najwcześniejsze wzmianki o bursztynie zachowane w tekstach autorów antycznych* [w:] (red.) J. Hochleitner, W. Moska, *Dzieje pozyskiwania i wykorzystywania bursztynu na ziemiach polskich, Jantar*, s. 12-17.
- 2006, *Hannibal's Oath before Expedition to Gades (237 B. C.) – Functions and Way of Reception*, „Antiquitas” 28, s. 27-31.
- 2006, *Kłopoty Hannibala z przekroczeniem rzeki Rodan*, „Nowy Filomata” 10/2, s. 111-115.
- 2006, *Ofensywa Magona na wybrzeże liguryjskie (205-203 p.n.e.)* [w:] (red.) Z. Jaroszewicz-Pieresaławcew i I. Makarczyk, *Ad Fontes. Studia ofiarowane Księdzu Profesorowi Alojzemu Szorcowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Olsztyn, s. 450-458.
- 2006, *Świętokradztwo Pyrrusa w świątyni Persefony w Lokroi Epizephyrion*, „Echa Przeszłości” 7, s. 7-16.
- 2007, *Lex Claudia a rozwój politycznej kariery Gajusza Flaminusza*, „Studia Prawnoustrojowe” 7, s. 324-334.
- 2007, *Dasius aus Brundisium – ein historiographisches Rätsel*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 219-226.
- 2007, *Rola poddowódców kartagińskich w zwycięskim marszu Hannibala przez Italię (218- 216 p.n.e.)*, „Antiquitas” 29.
- 2007, *Logsoforoi w bitwie pod Kannami (216 p.n.e.)*, „Ostródzki Przegląd Historyczny” 1, s. 19-24.
- 2007, *Próba przekupienia Gajusza Fabrycjusza podczas rokowań pokojowych z Pyrrusem po bitwie pod Herakleją (280 p.n.e.)*. Przyczynek do rozważań na temat korupcji wśród wyższych urzędników rzymskich [w:] (red.) R. Sajkowski, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Olsztyn, s. 7-13.
- 2007, *Poselstwo Magona do Kartaginy w sprawie wynegocjowania nowych posiłków militarnych dla Hannibala w roku 215 p.n.e.* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Olsztyn, s. 14-23.
- 2007, *Motywy zdeprecjonowania dzieła Sosylosa przez Polibiusza (Pol., III, 20, 5)* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, 3, Opole, s. 83-89.

- 2007, [rec.] Stanisław Śnieżewski, *Salustiusz i historia Rzymu. Studia porównawcze na tle historiografii greckiej i rzymskiej*, *Homini*, Kraków 2003, s. 255, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 7, s. 269-273.
- 2007, [rec.] G. Daly, *Cannae. The Experience of Battle in The Second Punic War*, London: Routledge 2002, s. XVIII+253, „Echa Przeszłości” 8, s. 284-289.
- 2008, [rec.] Bernard Nowaczyk, *Powstanie Spartakusa 73-71 p.n.e.*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2008, s. 204, „Echa Przeszłości” 9, s. 337-340.
- 2008, *Wojskowość starożytna we współczesnych badaniach polskich historyków. Zarys problemu* [w:] (red.) W. Łach, *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów*, Olsztyn, s. 72-79.
- 2008, *Oszustwo Abilyksa – fikcja literacka czy rzeczywisty symptom słabości polityki Barkidów w Hiszpanii w początkowym okresie drugiej wojny punickiej?*, „Echa Przeszłości” 9, s. 7-23.

11. OPOLE

11.1. Uniwersytet Opolski

11.1.1. Katedra Cywilizacji Śródziemnomorskiej, Instytut Historii, Wydział Historyczno-Pedagogiczny

adres: ul. Strzelców Bytomskich 2, 45-084 Opole

e-mail / website: insthist@uni.opole.pl / www.historia.uni.opole.pl

tel. / fax: (77) 401 61 80 / (77) 401 61 88

11.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Badania nad antykiem w opolskim środowisku naukowym

Z chwilą powołania w Opolu Wyższej Szkoły Pedagogicznej badaniami nad światem starożytnym zajął się dr Alojzy Gembala (ur. 1904 r.), absolwent historii i filologii klasycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W dziejach WSP w Opolu zapisał się jako znakomity organizator nauki, on to bowiem w 1958 r. uruchomił kierunek historii. Dr Alojzy Gembala dał się również poznać jako świetny znawca problematyki świata starożytnego. Stopień doktora uzyskał na podstawie rozprawy „Achaja i Związek Achajski w III wieku przed Chr. na tle stosunków politycznych i społecznych Grecji”. Do ważniejszych publikacji dr. Gembali należy opublikowany w 1951 r. *Zarys dziejów starożytnego Wschodu*. Wiele pokoleń studentów opolskiej historii zapamiętało go jako autora znakomitych skryptów do dziejów społeczeństw antycznych: *Historia starożytna* (część I - *Wschód*, część III – *Rzym*).

Po dr. Alojzym Gembali, który zmarł w 1963 roku w Cieszynie, historią starożytną w Opolu zajął się prof. Eugeniusz Konik, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. Pracował na opolskiej WSP w latach 1960-1969. W jego życiorysie naukowym ważne miejsce zajmowały badania nad starożytnym Śląskiem. Napisał pracę doktorską na temat „Kontakty plemion Śląska z imperium rzymskim w pierwszych wiekach naszej ery”. Na bazie tych materiałów opracował następnie obszerne studium *Śląsk starożytny a imperium rzymskie* (wydane w Ossolineum, Warszawa-Wrocław 1959). Kolejnym opracowaniem z tej tematyki była książka *Monety rzymskie na Śląsku* (wydana w 1961 r.),

stanowiąca, po wcześniejszych, znakomitych pionierskich pracach uczonych niemieckich, pierwsze polskie powojenne dzieło z tego zakresu. Z zakresu tej tematyki prof. Konik opublikował także artykuł *Drogi Rzymian znad Adriatyku do Bałtyku* (opublikowane w pracy zbiorowej *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole 1995, red. J. Rostropowicz) oraz *Ziemie śląskie w zasięgu „wpływów rzymskich”* [w:] *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, praca zbiorowa pod red. J. Rostropowicz, Opole 1997). Do historii polskich badań nad antykiem wszedł jako znawca Gajusza Juliusza Cezara i jego epoki. Opublikował sporą liczbę prac z zakresu wojskowości, opieki medycznej w rzymskich legionach, a przede wszystkim szeroko znane *Corpus Caesarianum*, obejmujące krytyczne wydanie i przekład wraz z objaśnieniami dzieł Cezara. Wraz z prof. Konikiem, jako jego asystent a następnie adiunkt, badaniom nad antykiem poświęcał się dr Leonard Owczarek. Pracował w opolskiej WSI od roku 1961. Jego polem badawczym była problematyka starożytnej Tracji i Mezji. W 1963 r. opublikował pracę *Mezja przed podbojem rzymskim* (WSI Opole 1963). W 1971 r. pożegnał się z Opolem i przyjął pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach.

Od 1971 r. badania nad historią starożytną w opolskim instytucie historycznym kontynuowała prof. Lucyna Szafran-Szadkowska. Dnia 1 grudnia 1987 r., wraz z rozwojem Instytutu, utworzono Zakład Archeologii i Historii Starożytnej pod jej kierownictwem. Zakład ten był początkowo dwuosobowy – oprócz kierownika zatrudniona w nim była doc. Joanna Rostropowicz, uczennica prof. Jerzego Łanowskiego, badaczka antyku greckiego i rzymskiego, dotychczasowa lektorka języka łacińskiego. Niebawem, jesienią 1989 r., kadra powiększyła się o następnych pracowników: mgr. Benedykta Chałupnika, który pod okiem prof. Lucyny Szadkowskiej zgłębiał tajniki archeologii, oraz mgr Janiny Wolszy, dotychczasowej lektorki języka łacińskiego w Studium Języków Obcych. Mgr Wolsza dała się szybko poznać jako znakomity znawca kultury starożytnej Grecji i Rzymu. W kręgu jej zainteresowań naukowych znajdował się Polibiusz, a szczególnie nakreślone przez niego sylwetki wodzów. Opublikowała artykuł na ten temat w ogólnopolskim miesięczniku „Meander”. Pracowała w Zakładzie Historii Starożytnej do 1995 r.

W tym też czasie pracę na opolskiej uczelni na okres dwóch lat (od jesieni 1988 do jesieni 1990 r.) podjął prof. Włodzimierz Lengauer, historyk starożytny z Uniwersytetu Warszawskiego.

Konsekwencją rozwoju Instytutu Historii był podział zakładu na dwa odrębne, z których pierwszy skupił uwagę na archeologii, a drugi na historii starożytnej i kulturze antycznej. Nastąpiło to 13 czerwca 1992 r. Aby wzmocnić szczupłe siły kadrowe katedry, zatrudniono w niej emerytowanego profesora Uniwersytetu Wrocławskiego, Jerzego Łanowskiego, który już wcześniej, w latach 1966-1969 był związany z opolską uczelnią, prowadząc wykłady z zakresu kultury antycznej dla przyszłych nauczycieli. Pracując w Zakładzie Historii Starożytnej od 1995 do 1998 r., wzbogacił ofertę dydaktyczną o wykłady na temat kultury antycznej, a szczególnie związków między tragedią grecką a polityką.

Od roku 1997 do swojej śmierci w 1998 r. w tutejszym zakładzie pracował również dr hab. prof. UO Mieczysław Domaradzki, archeolog, który od 1989 r. był profesorem Bułgarskiej Akademii Nauk i prowadził prace wykopaliskowe na terenie środkowej Bułgarii. W Instytucie Historii Uniwersytetu Opolskiego wykładał historię starożytną ziem polskich.

W 2000 r. Zakład Historii Starożytnej przekształcono w Katedrę Cywilizacji Śródziemnomorskiej, jednostkę adekwatną do prowadzonych przez jej pracowników, stosunkowo zróżnicowanych badań. Kierownikiem została prof. Joanna Rostropowicz, specjalizująca się w dziejach kultury świata hellenistycznego.

Tematyce tej pozostaje wierna przez cały okres swoich badań, począwszy od dysertacji obronionej w 1976 roku (napisanej pod kierunkiem prof. dr. Jerzego Łanowskiego), poświęconej odczytaniu problematyki macedońsko-greckiego społeczeństwa w literaturze hellenistycznej. Na bazie tychże badań opublikowała książkę *Odbicie rzeczywistości społecznej, politycznej i gospodarczej w poezji aleksandryjskiej* (PWN, Warszawa-Wrocław 1983). W dalszym toku dociekań zwróciła uwagę na epos aleksandryjski Apolloniosa z Rodos o wyprawie po złote runo i udowodniła, że ten poemat mitologiczny jest silnie osadzony w realiach monarchii hellenistycznych III wieku przed Chrystusem i propaguje idee dworu Ptolemeuszów w Aleksandrii. Owocem badań jest praca *Apolloniosa z Rodos epos o Argonautach* (Opole 1988). Następnie zajęła się kolejnym ważnym centrum kultury hellenistycznej – dworem macedońskim w Pelli, gdzie jako przyjaciel króla Antygona Gonatasa działał jeden z największych hellenistycznych twórców – Aratos z Soloj. Dokonując reinterpretacji tekstu, autorka wykazała, że słynny epos o gwiazdach z III wieku przed

Chrystusem jest równocześnie dziełem poety dworskiego, członka kręgu *philoi*, czyli przyjaciół króla, biorących udział w jego rządach, i jako takie wyraża aprobatę polityki władcy i wszelkich jego poczynań. Wyniki badań zostały opublikowane w pracy *Król i poeta, czyli o Fajnomenach Aratosa z Soloi* (Opole 1999). Przemyślenia nad epoką hellenistyczną, nad miejscem kultury w społeczeństwie tego okresu, wzajemnymi relacjami między królami hellenistycznymi jako mecenasami kultury a twórcami zostały zawarte w książce *Królowie i Charytki. Poeci na hellenistycznych dworach* (Opole 2002). Prof. Rostropowicz jest autorką około 350 artykułów naukowych i popularno-naukowych ogłoszonych w pismach krajowych i zagranicznych. Jest autorką licznych przekładów z języka greckiego, łacińskiego i niemieckiego na język polski.

Od 1993 roku na stanowisku adiunkta w Katedrze Cywilizacji Śródziemnomorskiej pracuje dr Gabriela Wcisło, historyk starożytnego Rzymu. Jej tere-
nem badawczym była problematyka spadku kulturowego Etrusków w świadomości Rzymian. Owocem jej badań była dysertacja *Problematyka Etrusków w literaturze greckiej i rzymskiej*. Opublikowała sporo artykułów z tego zakresu. Kolejnym tematem badawczym dr Wcisło jest historiografia późnego antyku. Z tej problematyki przygotowała rozprawę pt. *Salwian z Marsylii* (Wydawnictwo Wydziału Teologicznego, Opole 2007) oraz opublikowała sporo artykułów. W 2004 roku dr Wcisło wydała podręcznik do języka łacińskiego dla studentów historii.

Od 1995 do 2006 roku asystentem w katedrze była mgr Anna Rozmus, w kręgu zainteresowania której znalazła się problematyka magii starożytnej. Z tego zakresu opublikowała kilka artykułów (*Tajemna moc czarów, Analiza czynności magicznych w „Czarodziejkach” Teokryta i inne*). Anna Rozmus skierowała również zainteresowania badawcze na Pauzanasza, słynnego periegetę greckiego z II wieku po Chrystusie. Owocem jej badań w tym zakresie było studium *Sylwetka Pauzanasza na tle epoki* („Studia nad kulturą antyczną”, t. 2, Opole 2003).

Związana z katedrą od wielu lat jako doktorantka, a zatrudniona na stanowisku asystenta od roku 2006 mgr Małgorzata Mysona zajęła się tematyką chorób, lekarzy i pacjentów w Grecji okresu archaicznego. W opracowaniu jest dysertacja na temat medycyny greckiej epoki archaicznej.

Drugim nurtem badań prowadzonych przez pracowników katedry jest neolatinistyka śląska oraz recepcja kultury antycznej na Śląsku. Badaniom tym poświęca uwagę szczególnie dr Beata Gaj, od 2003 roku adiunkt w Katedrze Cywilizacji Śródziemnomorskiej Instytutu Historii UO. Wykładała także na Uniwersytecie Śląskim. Opublikowała książkę *Tradycje retoryczne na dawnym Śląsku (XVI- XVIII wiek)* (Katowice-Opole 2007) oraz kilkanaście artykułów w czasopismach naukowych. Tłumaczka prozy i poezji łacińskiej na język polski, tłumaczyła m.in. *Mowy kościelne Fabiana Bir-kowskiego o św. Jacku* wydane wraz z jej komentarzem filologicznym (Opole 2007). Opracowała i przez kilka lat realizowała w liceum program autorski „Kultura języka z retoryką” oraz „Język łaciński z elementami kultury śródziemnomorskiej”. Członek Polskiego Towarzystwa Filologicznego, Polskiego Towarzystwa Retorycznego oraz Komisji Historycznoliterackiej PAN oddział w Katowicach.

Wpisując się w ten nurt badań, mgr Anna Rozmus opublikowała artykuł nt. zainteresowań światem starożytnym na dwiętnastowiecznym Śląsku (*Filomatia, czyli miłość wiedzy*, publikacja wspólna z Dorotą Kurpiers).

Z pracami katedry związani są dwaj doktoranci: mgr Piotr Letki oraz Krzysztof Potaczek. Piotr Letki interesuje się historią starożytnego Rzymu, a przede wszystkim jego dziejami wojskowymi, ze szczególnym uwzględnieniem kawalerii rzymskiej w III i IV wieku n.e. (uzbrojenie, taktyka, rola oddziałów jazdy w rzymskim systemie wojskowym). Krzysztof Potaczek poświęcił uwagę problematyce pretorianów w okresie wczesnego cesarstwa rzymskiego.

Katedra wydaje dwa cykle wydawnicze: „Studia nad kulturą antyczną” (rocznik, w chwili obecnej w opracowaniu jest tom 4) oraz „Tradycje kultury antycznej na Śląsku” (pismo ukazuje się nieregularnie, obecnie w opracowaniu jest tom 3). W 2006 roku pracownicy katedry wraz z gronem miłośników kultury antycznej powołali do życia pismo „Śląski Filomata”, nawiązujące do filomackiej idei Ryszarda Gansińca. Pismo publikuje prace naukowe z zakresu recepcji myśli antycznej na Śląsku oraz eseje i poezję współczesną, inspirowane motywami antycznymi.

Katedra Cywilizacji Śródziemnomorskiej poświęca sporo sił na organizację konferencji krajowych i międzynarodowych. W 1994 roku zorganizowano konferencję nt. „Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian”, w roku

1996 na temat kultury antycznej, w 1997 r. pt. „Tradycje kultury antycznej na Śląsku”. W 1998 r. wraz z Instytutem Archeologicznym i Muzeum Bułgarskiej Akademii Nauk opolska Katedra zorganizowała w Pistiros w Bułgarii konferencję naukową pt. „Pistiros i Tazos”. W latach 2000-2003 Katedra organizowała cztery spotkania międzynarodowe „Silesia Latina” – sympozja poświęcone krzewieniu kultury antycznej i języka łacińskiego. Rok 2004 zaowocował międzynarodową konferencją nt. „Joseph Wilpert, badacz katakumb ze Śląska”. Jako pokłosie sesji ukazała się pozycja *Joseph Wilpert (1857-1944), archeolog chrześcijański. Życie i dzieło* (praca zbiorowa pod red. J. Kopca i J. Rostropowicz, Opole 2007). Sympozjum zorganizowane w Kamieniu Śląskim z okazji 60. rocznicy śmierci wielkiego uczonego zainspirowało obecnych na nim włoskich uczonych do kontynuowania rozpoczętych w Opolu badań nad życiem i dziełem wielkiego archeologa z Dziełowa koło Baborowa. W maju Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana w Rzymie, przy współudziale Katedry Cywilizacji Śródziemnomorskiej zorganizowało międzynarodową konferencję nt. „Giuseppe Wilpert (1857-1944) esponente della «scuola romana» di Archeologia Cristiana”.

Pracownicy katedry przywiązują wielką wagę do popularyzacji kultury antycznej jako źródła niewygasających inspiracji kulturalnych Europy. Od 1990 roku corocznie organizuje się Dni Kultury Antycznej, w ramach których zaprasza się do wygłoszenia wykładów znanych badaczy świata antycznego, organizuje się studenckie konferencje naukowe, a teatr studencki przedstawia sztuki związane ze światem antycznym. Imprezie towarzyszą wystawy, projekcje filmów o tematyce antycznej, konkursy wiedzy mitologicznej. W 2006 r. ukazała się pozycja *Xenia Opoliensia* zawierająca część wykładów wygłoszonych przez zagranicznych i polskich gości katedry oraz nazwiska prelegentów i tytuły wykładów wygłoszonych w ramach Dni Kultury Antycznej. W latach 2002-2007 (przez cztery i pół roku) raz w tygodniu, w każdą sobotę w programie Radia Opole Joanna Rostropowicz nadawała audycję na temat kultury świata starożytnego.

Katedra Cywilizacji Śródziemnomorskiej utrzymuje kontakty naukowe z ośrodkami krajowymi oraz zagranicznymi. Do najważniejszych partnerów należą Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji, który dwukrotnie zaprosił prof. Joannę Rostropowicz do prowadzenia zajęć ze studentami (w semestrze letnim 1997 roku oraz w semestrze zimowym 2007 roku) oraz Uniwersytet

Palackiego w Ołomuńcu, który zaproponował wymianę wykładowców zajmujących się recepcją kultury antycznej w Europie.

(opracowała prof. Joanna Rostropowicz)

11.1.1.2. Aktualny skład osobowy

11.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Joanna Rostropowicz

11.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Beata Gaj

mgr Małgorzata Mysona-Dumnicka

dr Gabriela Wcisło

Doktoranci

mgr Piotr Letki

mgr Krzysztof Potaczek

11.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Beata Gaj

(neolatynistyka śląska; recepcja kultury antycznej na Śląsku)

Książki

2007, *Tradycje retoryczne na dawnym Śląsku (XVI – XVIII)*, Katowice-Opole.

2007, *Lektury Fabiana Birkowskiego na podstawie jego łacińskich mów ku czci św. Jacka*, „Prace Komisji Naukowych Polskiej Akademii Nauk. Oddział w Katowicach. Komisja Historycznoliteracka”, Katowice, z. 31.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1998, *Kultura języka z retoryką, czyli o nowej propozycji programowej*, „Nauczyciel i szkoła” 2/5, s. 90-96.

- 1999, *Walenty Prajbizjusz (1588-1632) z Bolesławca. O świadomości literackiej w siedemnastowiecznym oratorstwie*, „Pallas Silesia” 3/1-2 (4-5), s. 56- 61.
- 2000, *Z badań nad tańcem w starożytnej Grecji*, „Classica Catovicensia Scripta Minora” 1/2, Katowice, s. 39- 6.
- 2002, *Tajniki dramaturgii Ajschylosa. Prometeusz w okowach – mit jako narzędzie objaśniania świata* [w:] (red.) J. Ryba, *Śródziemnomorskie korzenie. Podręcznik do kształcenia kulturowo-literackiego oraz językowego dla klasy I liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego, technikum*. Cykl 1: *W poszukiwaniu początków*, Goleiszów, s. 38-42.
- 2002, *Der „Katalog der gelehrten Mädchen und Frauen” von Gregor Martin von Baldhofen, Elisabeth Johanna Westonia gewidmet* [w:] *Joseph von Eichendorff Konversatorium. Hefte für Kultur und Bildung*, „Zeszyty edukacji kulturalnej” 34, Opole, s. 108-119.
- 2003, *De neolatinis poetis Silesiis, qui etiam arte rhetorica eminuerunt* [w:] M. Bednarski, *Scripta Classica*, Katowice, s. 94-102.
- 2003, *Virtus, ojczyzna, wiara, przyjaźń, miłość i poezja silniejsza niż śmierć – ponadczasowe wartości w poezji Horacego* [w:] (red.) J. Ryba, *Śródziemnomorskie korzenie. Podręcznik do języka polskiego*, kl. 1: *Kształcenie kulturowo-literackie oraz kształcenie językowe*. Cykl 4: *Wobec wartości*, Goleiszów, s. 52-57.
- 2003, *Retoryka w nauczaniu i wychowaniu szkolnym na Śląsku na przełomie XVI i XVII w.* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, t. 2, Opole, s. 87-102.
- 2003, *Retoryka podstawowym narzędziem badań nad dawnym śląskim oratorstwem. Cyceronianizm śląski* [w:] (red.) J. Z. Lichański, *Uwieść słowem, czyli retoryka stosowana*, Warszawa, s. 14-184.
- 2003, „*Patrocinales Silesiae*”, czyli o sposobach laudacji świętych w śląskim XVII-wiecznym oratorstwie, „Rocznik Łubowicki” 1, s. 75-5.
- 2004, „*Katalog uczonych dziewcząt i kobiet*” zachowany wśród utworów śląskich poetów: *Bilowiusa i Martina, poświęconych Elżbiecie Joannie Westonii* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Studia Classica et Neolatina*, t. 6, Gdańsk, s. 103-112.
- 2005, *Retoryka pozaliteracka na nowotacińskim Śląsku*, „Rocznik Łubowicki” 3, s. 19-30.
- 2006, *Retoryczny agon w śląskim oratorstwie szkolnym XVII i XVIII wieku* [w:] (red.) M. Skwara, *Retoryka w Polsce. Teoria i praktyka w ostatnim półwieczu*, Szczecin, s. 95-112.
- 2007, *Kultura retoryczna w księstwach legnickim i brzeskim a idee reformacyjne* [w:] (red.) Jan Harasimowicz, Aleksandra Lipińska, *Dziedzictwo reformacji w księstwie legnicko-brzeskim. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej zorga-*

nizowanej w dniach 8-10 grudnia 2005 r. w Muzeum Miedzi w Legnicy, Legnica, s. 227-243.

- 2007, [przekład] *Mowy kościelne Fabiana Birkowskiego o św. Jacku*, opracowała M. Rowińska-Szczepaniak, Opole, s. 4- 42.
- 2007, *Łaciński św. Jacek, czyli kilka słów od tłumaczki* [w:] *Mowy kościelne Fabiana Birkowskiego o św. Jacku*, opracowała M. Rowińska-Szczepaniak, Opole, s. 43-52.
- 2007, *Z dziejów śląskiej historiografii : Katalog kobiet Martina z Baldhofen (XVI/XVII w.), Dziejopisarstwo Martina i Godfryda Hankich (XVIII/XVIII w.)* [w:] (red.) Wiesław Hładkiewicz i Tomasz Jaworski, *Człowiek pogranicza polsko-niemieckiego*, Zielona Góra, s. 145-158.
- 2007, *Chymiatrica oscula (chemiczne pocałunki), czyli o łacińskiej XVII-wiecznej prozie naukowej na przykładzie Śląska* [w:] (red.) J. Z. Lichański, *Forum artis rhetoricae*. „Kwartalnik poświęcony historii i teorii retoryki oraz retoryce praktycznej” 3-4 (10-11), s. 44-61.
- 2007, *Women in Ancient Philosophy* [w:] (red.) Joanna Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 3, s. 65-76.
- 2008, *Retoryka w szkole* [w:] (red.) Piotr Wilczek, Maria Barłowska, Agnieszka Budzyńska-Daca, *Retoryka. Podręcznik akademicki*, Warszawa, s. 355-360.

mgr Małgorzata Mysona-Dumnicka

(medycyna grecka)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2002, *Iliada – pierwszy europejski dokument o charakterze medycznym* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 2, Opole.

mgr Piotr Letki

(dzieje wojskowości rzymskiej, ze szczególnym uwzględnieniem jazdy rzymskiej w III i IV wieku n.e.)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2008, *Kawaleria rzymska w opisie Flawiusza Wegecjusza Renatusa* [w:] (red.) K. Bobiatyński, P. Gawron, M. Nagielski, *Studia Historyczno-Wojskowe*, t. 2, Zabrze, s. 17-29.
- 2008, *Szarża pod Argentoratum, czyli o ciężkozbrojnej kawalerii na polach starożytnych bitew*, „Gazeta Rycerska” 4, s. 7-9.

2007, [rec.] *Bitwa pod Adrianopolem* (recenzja książki Tomasz Szelaża, *Bitwa pod Adrianopolem 9 sierpnia 378*, Zabrze 2006), „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2, s. 203-206.
(w druku), *Miecz w sztuce wojennej starożytnych Celtów i Rzymian – wybrane zagadnienia*.

mgr Krzysztof Potaczek

(pretorianie w okresie wczesnego cesarstwa rzymskiego)

prof. dr hab. Joanna Rostropowicz

(kultura świata hellenistycznego; relacje między królem, dworem królewskim a twórcami kultury)

Książki

1983, *Odbicie rzeczywistości politycznej, społecznej i gospodarczej w poezji aleksandryjskiej*, Warszawa-Wrocław.
1988, *Apolloniosa z Rodos epos o Argonautach*, Opole.
1998, *Król i poeta, czyli o Fajnomenach Aratosa z Soloj*, Opole.
2002, *Królowie i Charytki. Poeci na hellenistycznych dworach*, Opole.
2004, *„Muza nie da umrzeć mężowi godnemu chwaly”. O śląskim badaczu katakumb, Josefie Wilpercie (1857-1944)*, Opole.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1979, *Comments of the Controversy between Apollonius of Rhodes and Callimachus*, „Eos” 67, s. 75-79.
1980, *Świat dziecka w Argonautykach Apolloniosa z Rodos*, „Sprawozdania OTPN”, Seria B Nr 18, s. 59-65.
1981, *Opisy pór dnia u Apolloniosa z Rodos*, „Sprawozdania OTPN”, Seria B, Nr 19, s. 29-37.
1981, *Sotades i polityczne nuty jego poezji*, „Meander”, s. 452-459.
1982, *Remarks to Id. XVII, lines 43-45 of Theocritus*, „Eos” 70, s. 233-235.
1983, *Dwa hellenistyczne spojrzenia na pracę: Leonidas i Apollonios*, „Meander” 3-5.
1988, *Rzym i Rzymianie w poezji aleksandryjskiej /III i II w. przed n.e.*, „Antiquitas” 14, s. 257-266.
1988, *Einige Bemerkungen über den Einfluss der antiken Ideen auf die Führer der Französischen Revolution* [w:] *Materialien der Konferenz in Potsdam*.

- 1990, *Echa Pindara u Apolloniosa z Rodos*, „Classica Wratislaviensia” 12, s. 53-61.
- 1990, *The „Argonautica” by Apollonios of Rhodes as a Nautical Epos. Remarks on the Realities of Navigation*, „Eos” 78, s. 107-117.
- 1990, *Echa Pindara u Apolloniosa z Rodos*, „Classica Wratislaviensia” 12, s. 53-61.
- 1990, *The „Argonautica” by Apollonios of Rhodes as a Nautical Epos. Remarks on the Realities of Navigation*, „Eos” 78, s. 107-117.
- 1990, *Das Heraklesbild in den Argonautica des Apollonios Rhodios*, „Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecensis” 26, s. 31-34.
- 1992, *Kontakty ziem dzisiejszego Śląska z Imperium Rzymskim w świetle literatury antycznej*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu: Historia” 28, s. 7-14.
- 1993, *Ekskursy etnograficzne w Argonautykach Apolloniosa z Rodos. Kwestia ichwiarygodności*, „Sprawozdania OTPN”, Seria A: Wydział I Nauk Historycznych i Społecznych, Nr 24, s. 43-51.
- 1993, *Das Gebiet des heutigen Schlesiens im Licht der antiken Literatur*, „Jahrbuch der Schlesischen Friedrich Wilhelms-Universität zu Breslau” 34.
- 1994, *Horacy o Kleopatrze. Podziw czy strach?* [w:] (red.) Z. Głombiowska, „Studia Classica et Neolatina” 1, Gdańsk, s. 41-51.
- 1994, *Dioskurowie w „Argonautykach” Apolloniosa z Rodos a deifikacja Ptolemeuszów*, „Antiquitas” 19, s. 107-112.
- 1995, *Problem boskich genealogii władców hellenistycznych w świetle „Argonautyk” Apolloniosa z Rodos*, „Zeszyty Naukowe WSP” nr 24.
- 1995, *Rola i znaczenie rodziny w ujęciu literatury aleksandryjskiej* [w:] *Rodzina w świecie starożytnym*, Bydgoszcz.
- 1995, *Theoi Soteres in den Argonautika des Apollonios Rhodios und die Ptolemäer*, „Listy filologiczne” 118, s. 191-201.
- 1994, *Świat morza w „Argonautykach” Apolloniosa z Rodos*, „Nautologia” 29/2 (114), s. 13-18.
- 1995, *Chejron, wychowawca Jazona*, „Classica Wratislaviensia” 18, s. 47-52.
- 1995, *Świat dziecka w poezji aleksandryjskiej* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Rodzina w społeczeństwach antycznym i wczesnym chrześcijaństwie. Literatura, prawo, epigrafika, sztuka*, Bydgoszcz, s. 29-38.
- 1995, *Etoiles et mythes stellaires dans la poesie alexandrine*, „Eos” 83, s. 265-272.
- 1996, *Antigonos Gonatas in den Fajnomena des Aratos von Soloj*, „Eos” 84, s. 65-72.
- 1996, *The Alexandrian and the Dramma (Several Remarks and Reflexions)*, „Eos” 85.
- 1996, *Tajemniczy gwiazdzbior, czyli o Engonasin w Fajnomenach Aratosa z Soloi*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 27-35.
- 1997, *Nad Aratosem. Żywot człowieka losem żeglarza* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 119-130.

- 1997, *Ryszarda Gansińca badania nad antykiem* [w:] (red.) Z. Śliwiok, *Profesor dr Ryszard Gansiniec – z życia i twórczości*, Katowice, s. 41-45.
- 1997, *Tematyka argonautyczna w epigramach greckich* [w:] *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 43-56.
- 1997, *Pankracego Vulturinusa Pochwała Śląska* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, Opole, s. 95-125.
- 1997, *O gwiazdach w utworach Teokryta* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, Opole, s. 41-51.
- 1997, *O gwiazdach i mitach astralnych w poezji Aleksandryjskiej*, „Meander” 52, s. 51-59.
- 1997, *Aratosa z Soloj poemat o gwiazdach* [w:] (red.) Z. Głombiowska *Cognoscere causas. Człowiek a natura w cywilizacji starożytnej Grecji i Rzymu*, „Studia Classica et Neolatina” III, Gdańsk, s. 66-76.
- 1998, *Homer, wychowawca Europy*, „Pallas Silesia” 4, s. 13-19.
- 1998, *Aratosa z Soloj poemat o gwiazdach* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas. Człowiek a natura*, „Studia Classica et Neolatina” 3, Gdańsk, s. 66-76.
- 1999, *Monumentalbrunnen in Oppeln* [w:] (red.) Jan Bouzek, *Classical Tradition in the Central European Architecture of the second half of the 19th century*, Praga.
- 1999, *Ryszarda Gansińca (1888-1958) badania nad filozofia starożytną*, „HEKSIS” 3-4 /1999, Warszawa s. 72-79.
- 1999, *Wizja najwyższego Boga w Fajnomenach Aratosa z Soloj* [w:] *Człowiek i Kościół w dziejach*, Opole, s. 379-387.
- 2000, *Rudolfa Ranozszka badania nad światem starożytnym* [w:] *Prof. dr hab. Rudolf Ranozszek. Z życia i twórczości*, Katowice 2000, Wszechnica Górnośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. W. Roździeńskiego w Katowicach, Katowice, s. 19-27.
- 2000, *Elegia o ścięciu księcia opolskiego Mikołaja II* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *W łacińskiej Polsce i w cesarskim Rzymie*, „Studia Classica et Neolatina”, Gdańsk, s. 19-25.
- 2000, *Die Griechen und Barbaren auf dem Marktplatz* [w:] (red.) M. Domaradzki, *Pistiros et Thasos*, Athens-Sophia-Praga-Opole, s. 261-266.
- 2000/2001, *Casper Fuscinus' Elegie über den Tod des Oppelner Fürsten Nikolaus II.*, „Oberschlesisches Jahrbuch“ 16/17, s. 43-48.
- 2001, *Georg III. Graf von Oppersdorff, ein neulateinischer Dichter aus Oberglogau* [w:] (red.) Gerhard Kosellek, *Die oberchlesische Literaturlandschaft im 17. Jahrhundert*, Bielefeld, s. 125-134.
- 2001, *Rzymianie i Ślązacy w Pankracego Vulturinusa „Pochwale Śląska“* [w:] (red.) A. Barciak, *Lux Romana w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, Katowice, s. 234-242.

- 2001, *Koncepcja postępu ludzkości u Aratosa* [w:] (red.) J. Ławińska-Tyszkowska, *Starożytni Grecy i Rzymianie wobec otaczającego ich świata*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 67-75.
- 2002, *Fajnomena Aratosa z Soloj – podręcznik astronomii?* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 2, Opole, s. 77-87.
- 2002, *Kilka uwag o edukacyjnej roli łacińskiego teatru na Górnym Śląsku i twórczości dramatycznej Georga III Oppersdorffa w Głogówku* [w:] (red.) A. Barciak, *Rola edukacyjna szkół na Górnym Śląsku*, Katowice, s. 238-247.
- 2002, *Dziecko w społeczeństwie hellenistycznym. Dziecko bawiące się* [w:] (red.) J. Jundziłł i D. Żołądź-Strzelczyk, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie*, t. I, Bydgoszcz 2002, s. 34-42.
- 2002, *Druga księga emblematyczna Jerzego von Oppersdorffa poświęcona żonie Esterze Barbarze von Meggau*, „Studia Classica et Neolatina”.
- 2003, *Łacińskie księgi emblematyczne hrabiego Georga von Oppersdorffa z Głogówka*, „Rocznik Łubowicki”, Rok I, Tom I, (red.) J. Rostropowicz, Łubowice 2003, s. 45-74.
- 2003, *Erudycja klasyczna Georga III von Oppersdorffa* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, Opole 2003, s. 103-116.
- 2003, *Proojmion w Fajnomenach Aratosa z Soloj – Hymn, hymn ku czci Zeusa*, (red.) Jadwiga Czerwińska, Łódź.
- 2003, *Hrabiego Georga von Oppersdorffa z Głogówka księgi emblematyczne*, „Studia Neolatina”, (red.) J. Ważbińska-Milewska, Warszawa, s. 147-157.
- 2003, *The God and the peoples in the Phainomena Aratos’ of Soloi*, „Eirene”.
- 2002, *Leśnica, jej okolice i mieszkańcy w osiemnastowiecznym protokolarzu parafialnym* [w:] (red.) A. Lipnicki, *Osiem wieków ziemi legnickiej*, Wrocław, s. 191-226.
- 2003, *Mit Dike w „Fajnomenach” Aratosa z Soloj*, „Collectanea Philologica” 5.
- 2004, *Aratos, astronomowie i Euklides* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku*. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza, Katowice, s. 41-47.
- 2004, *„Humor” w Argonautykach Apolloniosa z Rodos* [w:] (red.) G. Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 89-95.
- 2004, *Miasto hellenistyczne – nowi królowie, ich dwory i przyjaciele (Aleksandria i Pella)* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności*, Poznań, s. 89-110.
- 2005, *Die lateinische Gedichte Georgs III., Graf von Oppersdorff aus Oberglogau* [w:] *Noctes Neolatinae. Neo-latin texts and studies*, Bd. 5, *Alaudae ephemeridis nova series*. Fasciculus primus, curavit A. E. Radke, Hildesheim–Zurich–New York 2005, s. 49-60.
- 2005, *Apollonios z Rodos i Teognis* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w sie-*

- demdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 124-129.
- 2004, *Dionizos w Argonautykach Apolloniosa z Rodos* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi dr hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń 2004, s. 255-262.
- 2006, *Rev. Josef Wilpert from Silesia – the Explorer of the Roman Catacomba* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Josef Wilpert w 60-lecie śmierci*, Opole 2006.
- 2006, *Władysława Strzeleckiego uwagi o aluzjach politycznych w niektórych tragediach Seneki* [w:] (red.) L. Stankiewicz, *Mistrz Władysław Strzelecki (1905-1967)*, Wrocław 2006, s. 97-102.
- 2008, *Kilka uwag o przekładzie Fajnomenów Jana Kochanowskiego*, „Classica Wratislaviensia” 28, s. 91-99.
- 2007, *Opolska „Junona”*, „Śląski Filomata” 2, s. 60-71.
- 2007, *The Myth of Orion in Fenomena by Aratos of Soloi* [w:] *Studia nad kulturą antyczna*, t. 3. Opole, s. 77- 83.
- 2007, *Joseph Wilpert, the famous archaeologist of Dzielów* [w:] *Księga Wilpertowa*, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2007, s. 9-43.
- 2008, *Dzeus w Argonautykach Apolloniosa z Rodos*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 18, s. 11-20.
- 2008, [rec.] Herbert Myśliwiec, *Pisma filologiczne* (rec. w języku angielskim), „Anzeiger für Altertumswissenschaft” 61/1-2, s. 6-10.
- 2007, *„Kogo bogowie kochają, ten umiera młodo”. O C.O. Müllerze z Brzegu*, „Śląski Filomata” 3-4.
- 2008, *Władca hellenistyczny i jego dwór* [w:] (red.) J. Rostropowicz, „Studia nad kulturą antyczną” t. 4, Opole.
- 2009, *Szosowanie powtórzeń w Argonautykach Apolloniosa z Rodos*, „Classica Wratislaviensia”, Wrocław, (w druku).
- (w druku), *Wilpert und seine schlesische Heimat*, Roma.
- (w druku), *The portrait of Nero in the novel Rome In the Reign of Nero by J.I. Kraszewski*, Mainz.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1995, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole.
- 1997, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 1, Opole.
- 1997, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, t. 1, Opole.
- 2000, [współred.] *Pistiros et Thasos. Structures economiques das la peninsule Balkanicque aux VII-II siecles avant J.-C.*, Opole.

- 2002, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, t. 2, Opole.
2002, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 2, Opole.
2007, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 3, Opole.
2007, [współred.] *Księga Wilpertowa*, (Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego i Katedra Cywilizacji Śródziemnomorskiej), Opole.
2008, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 4, Opole.
[współred.] "Śląski Filomata", półrocznik, nr 1-4.

dr Gabriela Wcisło

(spadek kulturowy Etrusków w świadomości Rzymian; historiografia późnego antyku)

Książki

- 2007, *Salwian z Marsylii*, Opole.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *Piracka działalność Etrusków po upadku ich potęgi politycznej* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole.
1997, *Salwian z Marsylii – sylwetka twórcy w świetle jego dzieł, a zwłaszcza listów* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 1, Opole.
2002, *Stosunek Salwiana do barbarzyńców* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 2, Opole.

12. POZNAŃ

12.1. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

12.1.1. Zakład Historii Społeczeństw Antycznych, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: Św. Marcin 78, 60-809 Poznań

e-mail / website: zhsa@amu.edu.pl / www.zhsa.amu.edu.pl

tel. (61) 829 47 29 (pok. 306); (61) 829 47 30 (pok. 307)

Fax: (61) 829 47 25

12.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Zamysł rozwinięcia w Poznaniu badań nad dziejami świata starożytnego narodził się wraz z ideą utworzenia Uniwersytetu. „Na siódmym (...) posiedzeniu Komisji [Organizacyjnej] w 1918 r., które odbyło się 31 grudnia [...], zgodzono się na potrzebę utworzenia katedry historii starożytnej powszechnej”. 8 lipca 1919 r. Komisja powołana do obsady Katedry Historii Starożytnej, którą tworzyli filologowie klasycyści: Jan Sajdak, Ryszard Ganszyniec i Seweryn Hammer, powierzyła kierownictwo Katedry Ludwikowi Piotrowiczowi z Krakowa. W ten sposób powołano do życia pierwszą „w odrodzonej Polsce katedrę historii starożytnej”.

Katedra Historii Starożytnej rozpoczęła swą działalność od 1 października 1919 r. Do jej obsady władzom Uniwersytetu Poznańskiego udało się pozyskać w osobie Ludwika Piotrowicza wybitnego uczonego, dobrze już znanego w kręgach naukowych. Niestety pozostał w Poznaniu zaledwie do roku 1922, ale okres pracy na Uniwersytecie Poznańskim był dla profesora Ludwika Piotrowicza czasem niezwykle twórczym. To tutaj opublikował swoją rozprawę habilitacyjną o źródłowych korelacjach między Plutarchem a Appianem, książkę o nomarchach Egiptu grecko-rzymskiego oraz rozprawę o kulcie panującego w starożytności. Odejście Ludwika Piotrowicza w roku 1922 okazało się niemożliwe do nadrobienia. Nie udało się władzom Uniwersytetu pozyskać żadnego profesora historii starożytnej, który gotów byłby związać się trwale z poznańską Alma Mater. Na krótko tylko (1929/1930), zaangażowany jako wykładowca historii starożytnej, pojawił się w Poznaniu Kazimierz Zakrzew-

ski, wybitny bizantynista, uczeń Konstantego Chylińskiego, habilitowany we Lwowie w roku 1927. Dydaktyka z zakresu dziejów starożytnych przeszła w całości w ręce filologów klasycznych.

Przełom dokonał się dopiero w latach pięćdziesiątych. W lipcu 1954 r. w Uniwersytecie Poznańskim zatrudniony został dr Tadeusz Zawadzki, z poznańską Alma Mater pozostał związany do roku 1968. Po utworzeniu w roku 1958/1959 Zakładu Historii Starożytnej (w ramach Katedry Historii Powszechnej) objął jego kierownictwo, podobnie jak później (od 1 listopada 1961) Katedry Historii Powszechnej Starożytnej. Tadeusz Zawadzki (7 IV 1919-4 I 2008) był uczniem Ludwika Piotrowicza. Doktoryzował się w Krakowie w roku 1951 na podstawie pracy poświęconej zagadnieniom agrarno-społecznym na terenie Azji Mniejszej w czasach hellenistycznych. Szybko jednak, skierował swoje zainteresowania badawcze na tereny w obrębie Morza Czarnego. Efektem tego była publikacja źródeł pisanych dotyczących Olbii.

Przełomowym momentem w życiu naukowym Tadeusza Zawadzkiego było uzyskanie stypendium do Francji na czas od września 1958 do lipca 1959 r. (Collège de France w Paryżu). Nawiązał wówczas współpracę naukową ze światowej sławy badaczami, profesorami Louisem Robertem i Hansem-Georgem Pflaumem. Pchnęło to ostatecznie jego zainteresowania naukowe w kierunku epigrafiki, zwłaszcza krajów naddunajskich i nadczarnomorskich, oraz prozopografii. W dniu 3 października 1967 roku Rada Państwa nadała doc. dr. Tadeuszowi Zawadzkiemu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Zbiegło się to z podjęciem przez niego gościnnych wykładów (*professeur invité*) na Uniwersytecie Miséricorde w szwajcarskim Fryburgu w roku akademickim 1967/1968, skąd już nie powrócił.

Tadeusz Zawadzki pozostawił w Poznaniu dwoje uczniów, wówczas doktorów: Julię Zabłocką i Włodzimierza Pająkowskiego. Brak samodzielnego pracownika nauki w zakresie historii starożytnej nie wróżył zbyt dobrze. Na szczęście z zawirowań, w które wpadła nauka polska w następstwie wydarzeń roku 1968, poznańska historia starożytna wyszła w miarę obronną ręką. Był to czas likwidowania katedr i tworzenia na wydziałach struktury instytutowo-zakładowej. W ten sposób przestała istnieć Katedra Historii Powszechnej Starożytnej, a w jej miejsce, w ramach Instytutu Historii Wydziału Filozoficzno-Historycznego, utworzono, ostatecznie w roku 1970, Zakład Historii Starożytnej. W tym samym czasie, w roku 1969, arbitralną decyzją zlikwidowano

wano Katedrę Archeologii Śródziemnomorskiej. Jej ówczesny kierownik, prof. dr Stefan Parnicki-Pudełko, znalazł na krótko schronienie w Katedrze Historii Sztuki, obejmując nawet jej kierownictwo. Bliższy mu jednak był świat historyków i archeologów. Gdy w roku 1970 zaproponowano Profesorowi objęcie kierownictwa nowo utworzonego Zakładu Historii Starożytnej w Instytucie Historii – zgodził się. Dla środowiska polskich historyków świata starożytnego był wówczas prawdziwą deską ratunku: Poznań nie miał bowiem w tym czasie, po wyjeździe na stałe z Polski prof. Tadeusza Zawadzkiego, samodzielnego pracownika nauki o tej specjalności. Profesor Stefan Parnicki-Pudełko kierował Zakładem aż do przejścia na emeryturę (1984).

Profesor Stefan Parnicki-Pudełko (10 VII 1914-16 IV 1994) studia wyższe z zakresu filologii klasycznej i archeologii rozpoczął na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego we Lwowie, gdzie jego mistrzami byli tacy wybitni uczeni jak Edmund Bulanda, Ryszard Ganszyniec (Gansiniec), Jerzy Kowalski i Stanisław Witkowski. Proces edukacji przerwał wybuch II wojny światowej. Studia filologiczne ukończył zaraz po wojnie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Po uzyskaniu magisterium przeniósł się do Wrocławia, gdzie spotkał się ze swoim mistrzem z czasów lwowskich, wybitnym archeologiem Edmundem Bulandą, który swego dawnego ucznia powitał z otwartymi rękoma i natychmiast zaangażował na etacie asystenta we właśnie utworzonej na Uniwersytecie Wrocławskim Katedrze Archeologii Klasycznej. W roku 1949 Stefan Parnicki-Pudełko obronił pracę doktorską, napisaną pod kierunkiem prof. Edmunda Bulandy, pt. „Udział czynników urbanistycznych w powstaniu i rozwoju greckiej agory”. Rozprawa ta ukazała się drukiem dopiero w roku 1957, pod nieco zmienionym tytułem, stając się natychmiast wydarzeniem naukowym. Ugruntowała ona pozycję dra Stefana Parnickiego-Pudełko w polskim świecie nauki, uczyniła go też znanym i poza granicami naszego kraju.

Pracę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, początkowo na etacie docenta, Stefan Parnicki-Pudełko podjął 1 października 1958. W roku 1966 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1977 zwyczajnego. Przeniesienie się do Poznania oznaczało całkowity zwrot w dotychczasowej jego karierze. Przede wszystkim musiał się zająć tak naprawdę reaktywowaniem Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej, zupełnie zaniedbanej po śmierci prof. Sabiny Ruxer, jej poprzedniego kierownika. Okazało się, że Katedra nie ma ani własnego pomieszczenia, ani żadnego pracownika. Docent

S. Parnicki-Pudełko zdołał te trudności jednak dosyć szybko przezwyciężyć: odnalazł jedyne go ucznia prof. Mieczysławy Ruxer, mgra Jerzego Kubczaka, którego zatrudnił w Katedrze na etacie asystenta. Uzyskał też skromne pomieszczenia. Rozumiał przy tym doskonale, że prawdziwym wyznacznikiem działalności Katedry będą wykopaliska w strefie śródziemnomorskiej. W roku 1960, przy walnym współudziale doc. Stefana Parnickiego-Pudełko, Ekspedycja Uniwersytetu Warszawskiego, kierowana przez prof. Kazimierza Majewskiego, rozpoczęła wykopaliska w Bułgarii. Zastępcą kierownika Ekspedycji został Stefan Parnicki-Pudełko, na którego barki spadł główny ciężar prac organizacyjnych. Na miejsce eksploracji wybrano antyczną miejscowość o nazwie Novae, zlokalizowaną w pobliżu dzisiejszego miasta Swisztowa nad Dunajem.

Obejmując kierownictwo Zakładu Historii Starożytnej w roku 1970, profesor Parnicki-Pudełko pchnął jego rozwój na zupełnie nowe tory. Obok utrzymania dotychczasowych kierunków badań, tj. przede wszystkim nad epoką hellenistyczną (Włodzimierz Pająkowski) i Bliskim Wschodem w starożytności (Julia Zabłocka), o czym niżej, historycy poznańscy uzyskali możliwość zetknięcia się z archeologią śródziemnomorską w praktyce. W Novae wiedzę i doświadczenie zdobywali studenci i młodzi pracownicy różnych specjalności, dla wszystkich było tam miejsce. Profesor Stefan Parnicki-Pudełko kierował się przesłaniem, że w umyśle, osobowości każdego, kto raz otrze się o Novae, pozostanie miłość do kultury antycznej w jej szerokim rozumieniu.

W roku 1970 *veniam legendi* uzyskała dr Julia Zabłocka (14 II 1931-26 III 1993), uczennica Tadeusza Zawadzkiego. Pochodziła ze Śląska, do Poznania przybyła w roku 1955, po studiach na Uniwersytecie w Kazaniu, z nakazem pracy w Uniwersytecie Poznańskim. Doktorat, obroniony w roku 1962, napisała pod kierunkiem Tadeusza Zawadzkiego. Na tym etapie jej kariery naukowej interesowała ją przede wszystkim epigrafika grecka okresu rzymskiego i stosunki społeczno-gospodarcze na terenie Azji Mniejszej. Podążała więc śladami swego Mistrza. Zapewne jednak studia nad Anatolią starożytną stały się inspiracją do podjęcia badań nad Bliskim Wschodem starożytnym w ogóle. Sygnałem tego był wybór źródeł do historii starożytnego Wschodu, opublikowany wraz z Tadeuszem Zawadzkiem, który doczekał się dwóch wydań i służył kilku pokoleniom studentów. Dzięki staraniom Tadeusza Zawadzkiego uzyskała dwuletnie (1963-1965) stypendium badawcze do Instytutu

Orientalistycznego w Leningradzie (Sankt Petersburg), gdzie posiadała znajomość języka akadyjskiego i pisma klinowego. W 1970 r. Julia Zabłocka uzyskała habilitację na Uniwersytecie w Poznaniu na podstawie rozprawy o stosunkach agrarnych w monarchii Sargonidów, opublikowanej rok później. W roku 1982 otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego. Jest autorką pierwszej polskiej syntezy dziejów Bliskiego Wschodu w starożytności. Jej bezsprzeczną zasługą było wprowadzenie do Poznania badań nad dziejami starożytnego Bliskiego Wschodu, tak skutecznie dzisiaj kontynuowanych przez jej ucznia, prof. Stefana Zawadzkiego i jego zespół.

Uczniem Tadeusza Zawadzkiego był również Włodzimierz Pająkowski (31 VII 1934 – 25 X 1992). Ukończył on studia historyczne w Poznaniu w roku 1957 pracą magisterską o gminie wiejskiej w starożytnej Ligurii, napisaną pod kierunkiem Tadeusza Zawadzkiego, który bezpośrednio po obronie zaangażował go w charakterze asystenta w Katedrze Historii Powszechnej Starożytnej i Średniowiecznej. Zainteresowania Italią doby Cesarstwa Rzymskiego szybko jednak odeszły na plan dalszy na rzecz badań nad stosunkami plemiennymi i procesami urbanizacyjnymi w zachodniej części Półwyspu Bałkańskiego. Była to niewątpliwa inspiracja ze strony Mistrza, prof. Tadeusza Zawadzkiego. W roku 1966 Włodzimierz Pająkowski obronił tezę doktorską „Plemiona Epiru a procesy jego urbanizacji”, opublikowaną kilka lat później pod nieco zmienionym tytułem. Równoległe ogłosił szereg artykułów, część z nich w języku niemieckim. Publikacje te uczyniły jego osobę, specjalistą od dziejów plemion iliryjskich, szeroko znaną w kraju i zagranicą. W roku 1977 przedstawił obszerną rozprawę habilitacyjną poświęconą siedzibom i historii plemion iliryjskich, opublikowaną w roku 1981 i wznowioną pośmiertnie w języku niemieckim, którą ostatecznie ugruntował swoją pozycję badacza stosunków etnicznych zachodniej części Półwyspu Bałkańskiego.

Zainteresowania badawcze Włodzimierza Pająkowskiego nie ograniczały się tylko do zachodnich Bałkanów. Prędko objął nimi cały Półwysep, zajmując się wielkimi migracjami w czasach prahistorycznych, badał związki między różnymi częściami świata śródziemnomorskiego a Półwyspem Bałkańskim. Nieobce mu były również problemy innych epok. W momencie powstania Ekspedycji Archeologicznej w Novae aktywnie włączył się do jej prac. Brał udział w kilku kampaniach wykopaliskowych, zajmował się publikacją stemplowanych cegieł i dachówek.

Związki z Bułgarią stały się również impulsem do zainteresowania się dziejami Traków. Uczestniczył w kilku konferencjach trakologicznych, jako stypendysta rządu bułgarskiego kilkakrotnie przebywał na badaniach naukowych w Sofii. To poszerzenie spektrum naukowego wyrobiło w nim przekonanie o konieczności integrowania środowiska naukowego zajmującego się dziejami Półwyspu Bałkańskiego, początkowo tylko starożytniczego, szybko jednak uznał za celowe połączenie ze sobą specjalistów od różnych epok. Zaowocowało to konferencjami międzynarodowymi o nazwie „Balkanicum”, które odbyły się w Poznaniu kolejno w latach 1982, 1983, 1985 i 1989 i nadal są kontynuowane. Ich konsekwencją było zainicjowane przez Włodzimierza Pająkowskiego wydawnictwa o nazwie „Balkanica Posnaniensia”. Efektem tych działań było utworzenie w Instytucie Historii, z jego inicjatywy, Zakładu Bałkanistyki, działającego do dzisiaj.

Obok wizji zintegrowanych badań nad dziejami Półwyspu Bałkańskiego jako całości, z uwzględnieniem tzw. obszarów peryferyjnych, Włodzimierz Pająkowski dostrzegł konieczność wdrożenia w Poznaniu badań nad dziejami Bizancjum. Ideę tę wpałał swoim uczniom, a podjął ją prof. UAM dr hab. Kazimierz Iłski, gdy tylko uzyskał habilitację. Stał się on inicjatorem Pracowni Historii Bizancjum.

Na przestrzeni dziewięćdziesięciu lat od powołania Katedry Historii Starożytnej sytuacja w zakresie badań nad dziejami starożytnymi zmieniła się radykalnie. Nie ma wątpliwości, że przełom dokonał się wraz z zatrudnieniem w Uniwersytecie Poznańskim w roku 1954 Tadeusza Zawadzkiego, którego uczniowie skutecznie przyczynili się do ugruntowania tej dyscypliny w naszej Alma Mater. Ogromnym impulsem dla dalszego rozwoju było objęcie kierownictwa Zakładu Historii Starożytnej przez prof. Stefana Parnickiego-Pudełko w roku 1970, co spowodowało symbiozę archeologii z badaniami historycznymi. Dzisiaj Uniwersytet im. Adama Mickiewicza dysponuje dobrze rozwiniętą kadrą specjalistów od dziejów starożytnych. Na bazie Zakładu Historii Starożytnej wyodrębniły się, w roku 1996, dwie odrębne jednostki: Zakład Historii Bliskiego Wschodu, kierowany przez ucznia Julii Zabłockiej, prof. dra hab. Stefana Zawadzkiego, i Zakład Historii Społeczeństw Antycznych pod kierownictwem prof. dra hab. Leszka Mrozewicza, ucznia Włodzimierza Pająkowskiego i Stefana Parnickiego-Pudełko. Z tego Zakładu wyszedł,

wspomniany już, prof. UAM dr hab. Kazimierz Iłski, tworząc w roku 2004 Pracownię Historii Bizancjum.

(opracował prof. Leszek Mrozewicz)

(fragmenty wystąpienia na konferencji «Kult panującego w starożytności»; Historia starożytna w Polsce 1919-2009; Poznań, 2-3 grudnia 2009; pełen tekst ukaże się w materiałach z konferencji]

Wybrana bibliografia

- 1924, A. Wrzosek, *Założenie Uniwersytetu w Poznaniu* [w:] *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swego istnienia (...) za rektoratu Heliodora Święcickiego. Księga pamiątkowa wydana staraniem Senatu Uniwersytetu Poznańskiego* pod red. A. Wrzoska, Poznań.
- 1981, J. Wolski, *Piotrowicz Ludwik*, *Polski Słownik Biograficzny* t. 26, Warszawa, s. 450.
- 1990, J. Kolendo, *O historykach świata starożytnego w Polsce międzywojennej*, „*Filomata*” 398, s. 277-280.
- 2006, L. Mrozewicz, *Profesor Tadeusz Zawadzki (7 IV 1919-4 I 2008)*, „*Meander*” LXVI, 3-4, 2006 [2009], s. 190-194.
- 2006, T. Schramm, *Zarys dziejów Instytutu Historii UAM* [w:] *Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1956-2006*, Poznań.
- 1993, L. Mrozewicz, *Profesor Stefan Parnicki-Pudętko*, *Eos* 81, s. 323-324.
- 1993, S. Zawadzki, *In memory of Julia Zabłocka* [w:] *Ślumu IV. Everyday Life in Ancient Near East. Papers Presented at the International Conference, Poznań, 19-22 September, 1989*, edited by J. Zabłocka, S. Zawadzki, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- 1995, L. Mrozewicz, *Włodzimierz Pająkowski (1934-1992)*, „*Balcanica Posnaniensia*” VII, s. 9-12.

Zainteresowania i projekty badawcze jednostki

Historia wczesnego Cesarstwa Rzymskiego (I-III w.); dzieje prowincji rzymskich nad Renem i Dunajem; prozopografia i epigrafika; kształtowanie się klasycznej polis; miasta greckie a ludy barbarzyńskie, kolonie greckie na zachodnim wybrzeżu Morza Czarnego; ideologia i propaganda władzy cesarzy rzymskich; numizmatyka Imperium Romanum; rzymska polityką zagraniczną doby Sewerów; mit trojański na Sycylii, u Etrusków oraz w I wieku

przed Chr.; wschodnie prowincje Cesarstwa Rzymskiego w dobie dynastii flawijskiej, orientalizacja Cesarstwa Rzymskiego w okresie panowania dynastii flawijskiej.

Realizowany (zespołowo) projekt badawczy

TRANSFORMACJA IMPERIUM RZYMSKIEGO W CZASACH FLAWIJSKICH

Uwagę naszą przy tym projekcie, koncentrujemy przede wszystkim na takich kluczowych problemach jak: 1) oblicza kryzysu państwa i dojście Flawiuszy do władzy, 2) uformowanie nowej elity władzy, 3) przebudowa struktur administracyjnych państwa, 4) armia: jej rola polityczna i miejsce w społeczeństwie, 5) prowincje – ich miejsce w ramach Imperium (unifikacja administracyjna, sposób zarządzania przez urzędników państwowych, wzrost gospodarczy, awans kulturowy, różnice między Wschodem a Zachodem), 6) urbanizacja i municypalizacja Cesarstwa, miejskie elity prowincjonalne, 7) romanizacja jako zjawisko kulturowe, 8) cesarz w państwie i społeczeństwie – ideologia władzy oraz religijne wyniesienie panującego i jego rodziny, 9) przemiany w sferze religii, wierzenia spoza Italii, chrześcijaństwo i jego rola, 10) transformacja w kulturze duchowej i artystycznej, stare wzorce i nowe zjawiska, 11) Rzym a świat zewnętrzny.

Efektem końcowym projektu będzie wyczerpująca, naukowa monografia, która – mamy nadzieję – stanie się pierwszym poważnym polskim wkładem w międzynarodowe badania nad epoką flawijską, wypełniając zarazem lukę w naszej rodzimej nauce.

Zakład publikuje dwie serie: 1) XENIA POSNANIENSIA. series altera, pod redakcją Leszka Mrozewicza i Marii Musielak, 2) FONTES HISTORIAE ANTIQUAE, pod redakcją Leszka Mrozewicza i Marii Musielak, Wydawnictwo Naukowe UAM.

12.1.1.2. Aktualny skład osobowy

12.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Leszek Mrozewicz moesia@amu.edu.pl – tel. 61 829 47 30, p. 307

12.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

Pracownicy:

prof. UAM dr hab. Maria Musielak marmus@amu.edu.pl – tel. 61 829 47 29,
p. 306

dr Katarzyna Balbuza balbuza@yahoo.com – tel. 61 829 47 29, p. 306

dr Anna Tatarkiewicz ostia@amu.edu.pl – tel. 61 829 47 29, p. 306

dr Krzysztof Królczyk krolczyk@yahoo.de – tel. 61 829 47 29, p. 306

Doktoranci:

mgr Jakub Kozłowski jkozowski@inbox.com

mgr Piotr Jagła

1.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Katarzyna Balbuza

(ideologia i propaganda we wczesnym Cesarstwie Rzymskim)

Książki

2005, *Triumfator. Triumf i ideologia zwycięstwa w starożytnym Rzymie epoki Cesarstwa*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2000, [sprawozdanie] *Ideologia i propaganda w starożytności (Ogólnopolska konferencja historyków starożytności, Rzeszów 12-14 IX 2000)*, „Eos” 87, s. 405-406.

2002, *Triumph as the expression of Roman ideology of victory from Augustus to Diocletianus*, „Eos” 89, s. 361-366.

2003, [rec.] Agata Aleksandra Kluczek, *Polityka dynastyczna w Cesarstwie Rzymskim w latach 235-284*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 1899), 2000, ss. 170, „Eos” 90/1.

2004, *The Aspects of Domitian's Ideology of Victory* [w:] (red.) L. Ruscu, C. Ciongradi, R. Ardevan, C. Roman, C. Gazdac, *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, s. 25-33.

2004, *Roma Aeterna symbolem cywilizacji (czaszy Hadriana)* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej PTH, Poznań, 19-21 września 2002 r.* („Xenia Posnaniensia” 3), Poznań, s. 213-221.

- 2004, *Ideologia zwycięstwa cesarza Klaudiusza (w aspekcie podboju Brytanii)* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały ogólnopolskiej konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH, Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 383-389.
- 2004, *The triumph in the service of the dynastic policy of emperors during the principate*, „Eos” 91, s. 63-82.
- 2005, [rec.] Marek Jan Olbrycht, *Aleksander Wielki i świat irański*, Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2004, 412 ss, Sehepunkte 5/7-8.
- 2007, *Aion z Afrodyzjas a koncepcja filozoficzna saeculum aureum Augusta* [w:] *Materiały z Konferencji Polskiego Towarzystwa Historycznego, Sekcji Historii Starożytnej*, Toruń (w druku).
- 2007, *Problem wieczności państwa w Rzymie Augusta* [w:] (red.) Piotr Berdowski, Beata Pawłowska, *Haec mihi in animis vestris templa. Liber in memoriam Leslai Morawiecki, ediderunt*, Rzeszów, s. 197-205.
- 2007, *Idea Aeternitas w ideologii władzy cesarzy z dynastii flawijskiej* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 559-571.
- 2008, *William Szekspir a idy marcowe* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Idy marcowe 2050 lat później*, Poznań 2008, s. 211-219.
- 2008, *Via Appia Antica – longarum regina viarum*, „Studia Periegetica” 2, s. 17-31. (w druku), *Aeternitas – an element of Emperor Trajan's self-representation (an outline of the problem)* [w:] *Księga Pamiątkowa ku czci prof. Tadeusza Łoposzko*.
- (w druku), *AVGVSTA IN AETERNITATE. Motyw wieczności w Rzymie Antoninów (ze szczególnym uwzględnieniem Faustyny Starszej)* [w:] *Księga Pamiątkowa dla prof. Józefa Wolskiego*.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2003, [oprac.] L. Schumacher, *Faszystowska recepcja propagandy augustowskiej* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 15), Poznań.
- 2004, [współred.] *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Poznań, 19-21 września 2002* („Xenia Posnaniensia”. Monografie 3), Poznań.
- 2005, [oprac.] Ch. Marek., *Grecka polis w czasach hellenistycznych* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 21), Poznań.
- 2005, [oprac.] K. Nawotka., *Śmierć i grób Aleksandra Wielkiego* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 22), Poznań.
- 2005, [oprac.] J.P. Martin, *Kult panującego w Cesarstwie Rzymskim* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 23), Poznań.

- 2005, [oprac.] R. Urban, *Rzym w płomieniach. 19 lipca 390 (?) przed Chr. i 64 po Chr.* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 25), Poznań.
- 2005, [oprac.] G. von Bülow, *Romuliana-Iatrus. Dwa przykłady późnorzymskiej architektury prowincjonalnej* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 26), Poznań.
- 2009, [oprac.] F. Kolb, *Troja. Mity, polityka, historia i nauka* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 36), Poznań.

Przekłady prac współczesnych

- 2005, G. von Bülow, *Romuliana-Iatrus. Dwa przykłady późnorzymskiej architektury prowincjonalnej* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 26), Poznań.

dr Krzysztof Królczyk

(weterani rzymscy i ich rola społeczna i polityczna w okresie wczesnego Cesarstwa; historia Rzymu w dobie Sewerów; dzieje prowincji granicznych Imperium Romanum; limes rzymski; lwowskie środowisko badań nad starożytnością)

Książki

- 2005, *Inskrypcje weteranów z prowincji naddunajskich Cesarstwa Rzymskiego (I-III w. po Chr.)*, Poznań.
- 2009, *Veteranen in den Donauprovinzen des Römischen Reiches (1.-3. Jh. n. Chr.)*, Poznań (w druku)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *Kulty religijne weteranów w Mezji Dolnej* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, *Studia Moesiaca*, t. 2, Poznań, s. 47-61.
- 1994, [rec.] *The Roman Army in the East. Proceedings of the Colloquium held at the Jagiellonian University, Kraków in September 1992*, ed. by E. Dąbrowa, „Eos” 82, s. 144-145.
- 1995, [rec.] Z. Drozdowicz (red.) *Zarys encyklopedyczny religii, Poznań 1992*, „Balcanica Posnaniensia” 7, s. 413-415.
- 1999, *Status prawny weteranów w okresie Cesarstwa Rzymskiego – uwagi wstępne* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, *Aetas Imperatoria*, Poznań, s. 289-316.
- 1999, *Veteranen in den Donauprovinzen des Römischen Kaiserreiches (1.-3. Jh. n. Chr.)*, „Eos” 86, s. 165-170.
- 2000, *Prowincja Recja – organizacja i miejsce w ramach Imperium*, „Nasze Historie” 5, s. 86-90.
- 2000, *Wojsko rzymskie w Mogontiacum*, „Nasze Historie” 5, s. 91-96.

- 2001, [współaut.] *Inskrypcje łacińskie* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Vademecum historiae antiquae Graeciae et Romanae. Zróżnicowanie starożytności klasycznej*, t. 1/2, wyd. 2 zm., Warszawa, s. 186-251.
- 2001, *Veterans in the Politics in Rome in the late Roman Republic (from Marius to Octavian)*, „Eos” 88, s. 285-298.
- 2001, [rec.] G. Wesch-Klein, *Soziale Aspekte des römischen Heerwesens*, Stuttgart 1998, „Eos” 88, s. 189-192.
- 2003, *Veteranen in lateinischen Inschriften aus den Donauprovinzen des Römischen Reiches (1.-3. Jahrhundert n. Chr.)* [w:] (red.) P. Noelke, *Romanisation und Resistenz in Plastik, Architektur und Inschriften der Provinzen des Imperium Romanum. Neue Funde und Forschungen. Akten des VII. Internationalen Colloquiums über Probleme des Provinzialrömischen Kunstschaffens Köln 2. bis 6. Mai 2001*, Mainz am Rhein, s. 327-335.
- 2003, *Roman Veterans in Novae (Moesia Inferior)*, „Novensia” 14, s. 273-285.
- 2004, *Veteranen im Leben des antiken Mainz (Mogontiacum, Germania superior)* [w:] (red.) L. Ruscu i inni, *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, s. 89-99.
- 2004, *Die Rechtsstellung der Veteranen im Römischen Reich*, „Eos” 91, s. 85-107.
- 2004, *Weterani w życiu starożytnego Mogontiacum (Germania Superior)* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej PTH, Poznań, 19-21 września 2002 r.* („Xenia Posnaniensia” 3), Poznań, s. 269-291.
- 2004, *Weterani w polityce rzymskiej schyłku republiki (od Mariusza do Oktawiana)* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 201-215.
- 2005, *Die römische Stadt Brigetio und ihre Munizipalaristokratie in den epigraphischen Quellen* [w:] (red.) A. Łoś, K. Nawotka, *Elite in Greek and Roman Antiquity*, Wrocław, s. 133-140.
- 2007, *Działalność budowlana Sewerów w Rzymie* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 665-682.
- 2007, *Polscy badacze starożytności na Uniwersytecie Lwowskim (1873-1939) – szkic do portretu* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Błahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 23-46.
- 2008, *Idy Marcowe w historiografii i literaturze polskiej* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Idy Marcowe 2050 lat później*, Poznań, s. 253-268.

Przekłady prac współczesnych

- 2003, W. Kuhoff, *Cesarz Dioklecjan. Historyczne znaczenie tetrarchii* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 17), Poznań.
- 2005, G. Wesch-Klein, *Twórcy prowincji rzymskich* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 24), Poznań.
- 2006, L. Borhy, *Brigetio. Rzymskie miasto w Panonii w świetle źródeł archeologicznych* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 27), Poznań.
- 2006, L. Schumacher, *Zabójstwo cesarza Sewera Aleksandra w „Sicilia” pod Moguncją* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 28), Poznań.
- 2008, P. Herz, *Ze studiów nad rzymskim kalendarzem świąt* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 34), Poznań.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

prof. dr hab. Leszek Mrozewicz

(historia Rzymu okresu wczesnego Cesarstwa; inskrypcje łacińskie, prozopografia prowincji naddunajskich)

Książki

- 1982, *Rozwój ustroju municypalnego a postępy romanizacji w Mezji Dolnej*, Poznań.
- 1989, *Arystokracja municypalna w rzymskich prowincjach nad Renem i Dunajem w okresie Wczesnego Cesarstwa*, Poznań.
- 1992, [współaut.] *Inscriptions latines de Novae*, Poznań.
- 1995, *Legioniści mezyjscy w I wieku po Chrystusie*, Poznań.
- 1999, *Historia powszechna. Starożytność*, Poznań.
- 2002, [współaut.] *Historia. Dzieje starożytne. Podręcznik dla I klasy liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Poznań.
- (w druku), *Palaeography of Latin Inscriptions from Novae*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1973, *Religia Achajów w świetle pisma linearnego B*, „Filomata” 71, s. 65-71.
- 1974, *Miniowie w Grecji II tysiąclecia p.n.e.*, „Filomata” 283, s. 108-114.
- 1975, *Strategiczne przesłanki utworzenia rzymskiej prowincji Mezji Dolnej (Qua de causa ripa Thraciae Moesia inferior facta sit?)*, Meander 30, s. 281-291.
- 1977, *Cesarz Decjusz i moneta z Novae*, „Filomata” 307, s. 316-324.
- 1978, *Une inscription latine en l'honneur de Septime Sévere et de sa famille, nouvellement découverte à Novae*, „Archeologia” 28, s. 117-124.

- 1979, *Res municipalis w Mezji Dolnej*, „Antiquitas” 8, s. 139-146
- 1980, *Einige Bemerkungen zur demographischen Struktur Novae*, „Eos” 68, s. 349-354
- 1978, *Municipium Novae: problem lokalizacji* [w:] *Novae-Sektor Zachodni 1976, 1978*, Poznań, s. 197-200.
- 1981, *L. Iulius Faustianus co(n)s(ularis) Moesiae inferioris*, „Eos” 69, s. 99-103.
- 1982, *Munizipalaristokratie in Moesia inferior*, „Eos” 70, s. 299-318.
- 1984, *Ein neuer römischer Senator aus Novae (Moesia inferior)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 57, s. 179-180.
- 1984, *Victoria Aug(usta) Panthea Sanctissima*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 57, s. 181-184.
- 1984, *Die Romanisierung der Provinz Moesia inferior. Eine Problemskizze*, „Eos” 72, s. 375-392.
- 1985, *Domo Cappadocia. Zu einer Veteraneninschrift aus Novae (Moesia inferior)*, „Eos” 73, s. 297-300.
- 1987, *Przesiedlenia ludnościowe na rzymską stronę Renu i Dunaju w okresie Wczesnego Cesarstwa (do wojen markomańskich) (Les déplacements de populations sur la rive romaine du Rhine et du Danube sous le Haut-Empire, jusqu'aux guerre contre les Marcomans)*, „Eos” 75, s. 107-128.
- 1988, *Inskrypcje łacińskie z Novae (kampanie wykopaliskowe 1984 i 1986)*, „Archeologia” 39, s. 172-178.
- 1989, *Die punischen Kriege in der polnischen Geschichtsschreibung*, „Studia Phoenicia” 10, s. 345-352.
- 1993, *Canabenses, consistentes et la question du loyalisme d'État dans les provinces limitrophes* [w:] *L'epigrafia del villaggio* („Epigrafia et antichità”, 12), Faenza, s. 91-100.
- 1993, *Die Statthalter des ungeteilten Moesien* [w:] *Prosopographica*, Poznań, s. 23-34.
- 1993, *Laurentes Lavinates und die Provinz Dakien (Ein Beitrag zur Geschichte der Romanisierung)* [w:] *Prosopographica*, Poznań, s. 217-225.
- 1994, *Przedstawiciele ordo senatorius na terenie prowincji Mezji do jej podziału w r. 86* [w:] *Studia Moesiaca*, Poznań, s. 25-39.
- 1995, *Struktury municypalne w rzymskich prowincjach nad Renem i Dunajem (I-III w.)* [w:] (red.) J. Staszewski, *Pamiętnik XV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich*, t. I cz. 1, Toruń, s. 83-89.
- 1995, *Jupiter mit Adler. Eine unveröffentlichte römische Bildlampe aus Mainz* [w:] „Nunc de Suebis dicendum est”. *Studia archaeologica et historica Georgio Kolendo ab amicis et discipulis dicata. Studia ofiarowane profesorowi Jerzemu Kolendo w 60-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej*, Warszawa, s. 199-203.
- 1999, *Grenze als Faktor der Stadtentwicklung in den Grenzprovinzen des Römischen Reiches* [w:] *Scripta Minora*, t. 3 (*Aetas Imperatoria*), s. 337-345.

- 1999, *Munizipalgesellschaft und römische Ritter. Das Beispiel der Nordprovinzen des Römischen Reiches* [w:] *L'Ordre équestre. Histoire d'une aristocratie (I^e siecle av. J.-C. IIIe siecle ap. J.-C.)*, Rome, s. 31-78.
- 1999, *Zwischen Bedrohung und Normalität: Epigraphik der Umbruchszeit. Moesische Provinzen angesichts der Krise der römischen Welt* [w:] *XI Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina. Atti*, Roma, s. 467-479.
- 2000, *Antyk źródłem integracji europejskiej* [w:] *Poszukiwanie Europy* („Studia Europaea” 1), Poznań, s. 15-26.
- 2001, *Amicitia Romana. Die „freundliche” Politik des Kaisers Claudius in den Donauländern* [w:] (red.) M. Peachin, *Aspects of Friendship in the Graeco-Roman World. Proceedings of a conference held at the Seminar für Alte Geschichte, Heidelberg, on 10-11 June, 2000, Portsmouth*, „Journal of Roman Archaeology: Supplementary series” 43, s. 109-119.
- 2001, *C. Petillius Q. f(iilius) Pom(ptina) t(ribu) Firmus in Moesien*, „Eos” 88, s. 75-79.
- 2002, *Prowincje naddunajskie w polityce cesarza Klaudiusza*, „Res Historica” 14 (*Graecorum et Romanorum memoria* 2), s. 145-16.
- 2002, *C. Licinius Mucianus und Moesien (= Prosopographia Moesiaca 6)*, „Eos” 89, s. 321-323.
- 2003, *Prosopographia Moesiaca [7]: T. Clodius M. f. Fal(eria tribu) Eprius Marcellus legatus legionis IV Scythicae (?)* [w:] (red.) A. Bursche, R. Ciołek, *Antyk i barbarzyńcy. Księga dedykowana Profesorowi Jerzemu Kolendo w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 311-312.
- 2004, *T. Aurelius Fulvus, legatus legionis III Gallica in Moesia (68-69) [= Prosopographia Moesiaca VI]*, *Epochi. Istoričesko spisanie* (Veliko Tarnovo) XII, 1-2, s. 327-331.
- 2004, *Legio XV Apollinaris und die Dakerkriege Domitians* [w:] *Orbis Antiquus*, Cluj, s. 630-632.
- 2004, *Via et imperium – Strassenbau und Herrschaft in römischer Welt* [w:] (red.) Regula Frei-Stolba, *Siedlung und Verkehr im Römischen Reich. Festschrift H.E. Herzig*, Bern-Frankfurt a. M., s. 345-359.
- 2005, *Datierte Inschriften aus Novae* [w:] (red.) M. Mirković, *Römische Städte und Festungen an der Donau*, Beograd, s. 193-198.
- 2005, *M. Licinius Crassus Frugi leg. Aug. pr. pr. Moesiae ca. 41-43* [w:] (red.) F. Beutler, W. Hameter, „Eine ganz normale Inschrift”... und ähnliches zum Geburtstag von Ekkehard Weber, Wien, s. 95-99.
- 2005, *Veteranen – eine Elite?* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 111-115.

- 2006, [współaut.] *Argentine students' identity and studying in Europe – trends, problems and paradoxes* [w:] (red.) A. Gromkowska-Melosik, K. Hadaś, *European Higher Education for the World – Studies on Students' Mobility*, Poznań, s. 119-131.
- 2006, *Religion et despotisme: le cas de Domitien* [w:] *Pouvoir et religion dans le monde romain en hommage à Jean-Pierre Martin*, Paris, s. 89-96.
- 2006, *Ludwik Piotrowicz, Poznań i kult panującego* [w:] (red.) L. Mrozewicz, L. Piotrowicz, *Kult panującego w starożytności*, Poznań, s. 11-25.
- 2006, [współaut.] *Argentine students' identity and studying in Europe – trends, problems and paradoxes* [w:] (red.) A. Gromkowska-Melosik, K. Hadaś, *European Higher Education for the World – Studies on Students' Mobility*, Poznań, s. 119-131.
- 2006, *Profesor Tadeusz Zawadzki (7 IV 1919-4 I 2008)*, „Meander” 66/3-4, s. 190-194.
- 2007, *Studiorum Mickiewicziana Posnaniensis 13 II 2007, Poznań, s. 11-16. Inschriften der Statthalter des ungeteilten Moesien* [w:] *Acta XII Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae. Provinciae Imperii Romani Inscriptionibus Descriptae*, Barcelona, s. 983-986.
- 2007, *Prosopographia Moesiaca VIII: Cn. Cornelius Lentulus (10-6 przed Chr.)* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec Mihi in animis vestrīs templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 213-219.
- 2007, *Inschriften der Statthalter des ungeteilten Moesien* [w:] *Acta XII Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae. Provinciae Imperii Romani Inscriptionibus Descriptae*, Barcelona, s. 983-986.
- 2008, [współaut.] *C. Sannucius Maior im titulus pictus aus Novae (ILatNovae 38 = IGrLat Novae 57)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 165, s. 241-248.
- 2008, *Palaeographica Novensia: Napuca* [w:] *Phosphorion. Studia in honorem Mariae Čičikova*, Sofia, s. 417-420.
- 2008, *Epigrafika a paleografia (Palaeographica Novensia 3)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 18, s. 491-502.
- 2008, *Antyk fundamentem cywilizacji europejskiej. Wykład inauguracyjny rok akademicki, 2008/2009*, „Życie Uniwersyteckie” 12 (183), s. 13-15.
- 2009, *Historia starożytna na Uniwersytecie w Poznaniu* [w:] (red.) Z. Drozdowicz, *Uniwersytety. Tradycje – Dzień dzisiejszy – Przyszłość*, Poznań, s. 71-81.
- 2009, *Idy Marcowe w historiografii nowożytnej (rozważania wstępne)* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Idy Marcowe 2050 lat później*, Poznań, s. 221-232.
- 2009, *Tadeusz Zawadzki. Badacz peryferii świata rzymskiego* [w:] T. Zawadzki, *Na peryferiach świata rzymskiego*, Poznań, s. 9-39.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- „Fontes Historiae Antiquae” – 9 zeszytów
[współred.] „Xenia Posnaniensia”, *Monografie* – 7 tomów
„Xenia Posnaniensia”. Series altera. Wykłady Gościnne w Zakładzie Historii
Społeczeństw Antycznych – 33 zeszyty
2003, „Eos”. Commentarii Societatis Philologae Polonorum, 90/1-2,
2004, [współred.] *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej,
Poznań, 19-21 września 2002* („Xenia Posnaniensia”. Monografie 3), Poznań.
2006, [red.] P. Heather, *Upadek Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań.
2008, [red.] F. Kolb, *Idealk późnoantycznego władcy. Ideologia i autoprezentacja*, Poznań.
2008, [red.] *Świadcstwa epigraficzne. Historia starożytna w świetle inskrypcji*, red.
J. Bodel, Poznań.
2009, [red., wstęp, oprac.] L. Piotrowicz, *Kult panującego w starożytności*, wyd. 2,
Poznań.
2009, [red.] *Idy Marcowe 2050 lat później*, Poznań.
2009, [red.] T. Zawadzki, *Na peryferiach świata rzymskiego*, wstęp i dobór tekstów,
Poznań.
2009, [red., wstęp, posłowie] R. Syme, *Rewolucja Rzymska*, Poznań.

Przekłady prac współczesnych

- 2003, L. Schumacher, *Faszystowska recepcja propagandy augustowskiej* („Xenia
Posnaniensia”. Series altera 15), Poznań.
2004, S. von Schnurbein, *August w Germanii* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 20),
Poznań.
2005, R. Urban, *Rzym w płomieniach* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 25),
Poznań.
2007, R. Klein, *Imperium Romanum w ocenie pisarzy greckich okresu Wczesnego
Cesarstwa* („Xenia Posnaniensia”. Series altera 32), Poznań.

prof. UAM dr hab. Maria Musielak

(Grecja IV w. p.n.e.; kolonie greckie nad Morzem Czarnym; historia polityczna
i społeczna)

Książki

- 1989, *Miasto-państwo Delfy w IV w. p.n.e.*, Poznań.
2003, *Społeczeństwo greckich miast zachodnich wybrzeży Morza Czarnego*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Ludność miast greckich w I w przed Chr. – I w. po Chr.* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, *Scripta minora 3, Aetas Imperatoria*, Poznań, s. 9-107.
- 2000, *Les grand héros de la Grèce au IVe siècle* [w:] *Les grands hommes des autres, Actes du Xe Colloque Poznań – Strasbourg des 4-6 novembre 1998*, Poznań, s. 19-31.
- 2004, *Wojna fokejska (356-346) – ideologia i propaganda* [w:] *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Starożytnej PTH. Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów.
- 2007, *Grecy i barbarzyńcy na peryferiach świata antycznego (zachodnie wybrzeża Morza Czarnego)* [w:] *Materiały konferencji Komisji Starożytnej PTH. Wrocław 21-23 września 2005*, Wrocław, s. 9-24.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

[współred.] „Xenia Posnaniensia”. Monografie – 7 tomów.

dr Anna Tatarkiewicz

(religia rzymska i kultury orientalne; Ostia)

Książki

2009, *Życie religijne Ostii antycznej*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, [rec.] *Claude de Lyon. Empereur romain. Actes du colloque Paris – Nancy – Lyon Novembre 1992*, (red.) Y. Burnand, Y. Le Bohec, J.P. Martin, *Presses de l'Université de Paris – Sorbonne, Paris 1998*, „Eos” 86, s. 379-381.
- 2000, [rec.] *Jerzy Łanowski, Święte Igrzyska olimpijskie, Poznań 2000*, „Eos” 88, s. 389-390.
- 2000, *Inskrypcja z Augsburga – próba interpretacji*, „Nasze Historie” 5, s. 111-116.
- 2001, *Sanktuaria i kult Mitry w Ostii* [w:] *Eastern Review. Sanktuaria i kult*. t. 5, Łódź, s. 63-85.
- 2002, [rec.] *Aspects of Friendship in the Graeco-Roman World. Proceedings of a conference held at the Seminar für Alte Geschichte, Heidelberg, on 10-11 June, 2000* (red.) M. Peachin, *Portsmouth, 2001*. (“Journal of Roman Archaeology”. Supplementary Series nr 43), „Eos” 89, s. 396-398.
- 2003, *The Temple in the Urban Space of Ostia*, „Eos” 90, s. 112-122.

- 2003, *Soldats et le culte de Mithra dans les provinces: Mesie Supérieure, Mesie Inférieure et Dacie à la lumière des inscriptions*, „Novensia” 14, s. 241-249.
- 2003, [rec.] *Ostia – port et porte de la Rome antique*, (red.) J.-P. Descoedres, Genève 2001, „Eos” 90, s. 379-384.
- 2004, *Świątynia w przestrzeni miejskiej Ostii* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Poznań, 19-21 września 2002* („Xenia Posnaniensia”. Monografie 3), Poznań, s. 359-379.
- 2004, *Sanctuaries and the cult of Mithra in Ostia* [w:] (red.) J. Kmieciński, M. Olędzki, K. Nadkański, *Trade roads and peregrines tracks as factor of integration. Sanctuaries and cult*, Łódź, s. 69-88.
- 2004, *Mitraizm a władza cesarska w Rzymie* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Starożytnej PTH, Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 453-463.
- 2007, „Kaiserkult”. *Augustus-Roma-Tempel auf dem Forum von Ostia* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 205-211.
- 2007, *Święta związane z portowym charakterem Ostii* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 481-497.

mgr Jakub Kozłowski

(dynastia flawijska; Konstantyn Wielki; rządy tetrarchiczne)

Książki

2010, (w druku) *Droga do władzy Konstantyna Wielkiego (306-324)*, Zabrze.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2006, *Edykt tolerancyjny Galeriusza: konieczność polityczna czy akt nawrócenia?*, Materiały konferencyjne „Prawo a Sumienie”, Białystok.
- 2008, *Maksencjusz i kampania italska, Per aspera ad astra. Materiały z XVI Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów w Krakowie 16-20.04.2008*, t. 1, Kraków, s. 79-95.
- 2009, [red.] *Chrześcijaństwo a propaganda wojenna Konstantyna, materiały pokonferencyjne*, Poznań 2009.
- 2009, (w druku) *Kwestia Basjana*, „Nowy Filomata” 13.
- 2009, (w druku) *Obraz wrogów Konstantyna Wielkiego w historiografii*, „Antiquitas”.

mgr Piotr Jagła

(Grecja w IV wieku p. n. e.; religia grecka)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1999, *Wielka Kolumna Jowisza w Moguncji – rozważania wokół interpretacji* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, *Scripta minora 3, Aetas Imperatoria*, Poznań, s. 269-287.

(w druku), *Nowa interpretacja V,17-21 Dziejów Herodota i możliwość jej związku z polityką Filipa Macedońskiego, Analiza ikonograficzna monety Filipa II Macedońskiego* [w:] *Materiały konferencyjne z I i II Łódzkiej Wiosny Młodych Historyków* .

(przygotowanie do druku), *Boskie atrybutacje macedońskiej rodziny królewskiej za Filipa II* [w:] *Materiały konferencyjne Kult panującego w starożytności* .

12.1.2. Zakład Historii Starożytnego Wschodu, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: Św. Marcin 78, 60-809 Poznań

website: www.historia.amu.edu.pl

tel. 61 829 47 28, p. 308; 61 829 47 27, p. 309

12.1.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Zakład Historii Starożytnego Wschodu jako odrębna jednostka organizacyjna w strukturze Instytutu Historii UAM został powołany do życia w r. 1995. Jego powstanie stało się możliwe dzięki zainicjowaniu badań nad starożytnym Bliskim Wschodem przez prof. Julię Zabłocką. Początki Jej kariery naukowej związane były ze studiami klasycznymi (rozprawa doktorska poświęcona była jeszcze rzymskiej arystokracji w Kappadocji). Po doktoracie Julia Zabłocka zdecydowała się na zmianę tematyki badań, co stało się możliwe dzięki dwuletniemu stypendium w ZSRR, gdzie studiowała pod kierunkiem znakomitego rosyjskiego uczonego I. M. Diakonowa w Instytucie Orientalistycznym w Sankt Petersburgu (wówczas Leningrad). Owocem studiów była rozprawa habilitacyjna *Stosunki agrarne w państwie Sargonidów* (Poznań 1971), a także pierwszy polski podręcznik historii krajów starożytnego Bliskiego Wschodu (*Historia Bliskiego Wschodu w starożytności*, Wrocław 1982). Prof. Zabłocka podjęła próby nawiązania bliższych kontaktów z ośrodkami naukowymi ów-

czesnych krajów socjalistycznych, a także z zachodnioeuropejskimi, czemu służyła zorganizowana z Jej inicjatywy międzynarodowa konferencja „Šulmu IV” w r. 1989. Prof. Zabłocka, która piastowała ważne funkcje w administracji Uniwersytetu, m. in. przez wiele lat stanowisko wicedyrektora Instytutu Historii UAM oraz kierownika Zakładu Historii Starożytnej, nie doprowadziła do utworzenia jednostki zajmującej się specyficznymi studiami orientalistycznymi, co po części wynikało z Jej przekonania o potrzebie łączenia badań nad Orientem ze studiami nad światem antycznym. Wyodrębnienie Zakładu Historii Starożytnego Wschodu jako oddzielnej jednostki nastąpiło dopiero w r. 1995, a więc trzy lata po przejściu prof. J. Zabłockiej w stan spoczynku i dwa lata po jej śmierci i przez kolejne lata Zakład nie miał kompetentnego kierownika. Dopiero od 1. września 1999 r. kierownictwo pracami Zakładu przejął prof. Stefan Zawadzki, uczeń prof. Zabłockiej. Zakład jest więc młodą placówką naukową, oprócz kierownika Zakładu tylko dr W. Tyborowski jest jego pracownikiem od dnia jego powstania. Można zatem rzec, iż Zakład jest w dalszym ciągu w stadium budowy. Aktualnie pracują w Zakładzie cztery osoby: prof. Stefan Zawadzki, oraz troje adiunktów: dr Joanna Wojciechowska, dr Witold Tyborowski, dr Radosław Tarasewicz. Z Zakładem związana jest także doktorantka, mgr Marta Frąckowiak.

Badania naukowe koncentrują się na dziejach starożytnej Mezopotamii w II tysiącleciu (dr Tyborowski, mgr Frąckowiak) i w I tysiącleciu przed Chr. (prof. Zawadzki, dr Wojciechowska, dr Tarasewicz). Prof. S. Zawadzki zajmował się początkowo dziejami Asyrii, a następnie Babilonii w I tysiącleciu, zarówno tematyką polityczną jak i gospodarczą. Ponadto interesuje się problemami chronologii, kultem i kalendarzem kultowym (zwłaszcza w świetle codziennych dokumentów gospodarczych i administracyjnych), mniejszościami etnicznymi i rzemiosłem. Zainteresowania pracowników Zakładu dotyczą głównie problematyki społeczno-gospodarczej: spółek starobabilońskich i roli pracowników najemnych (dr Tyborowski), organizacji życia gospodarczego w świetle form ówczesnej sprawozdawczości (mgr Frąckowiak), archiwów rodzinnych jako źródła do badań losów poszczególnych rodów i ich związków z świątynią i aparatem państwowym (dr Wojciechowska), roli świątynnej gospodarki hodowlanej (dr Tarasewicz). Prace prof. Zawadzkiego (i jego uczniów) wyróżnia fakt, iż w poważnej części są one oparte na niepublikowanych dotąd dokumentach, dzięki możliwości ich studiowania w British

Museum. Było to możliwe dzięki studiom wszystkich pracowników w British Museum.

Pod kierunkiem prof. Zawadzkiego powstało 8 prac doktorskich:

- Witold Tyborowski, *Spółka kapitałowa i rolna w prawie i praktyce prawno-gospodarczej okresu starobabilońskiego* (UAM 2000).
- Jarosław Maniaczyk, *Tkactwo i organizacja pracy warsztatów tkackich w Mari (XVIII w. przed Chr.* (UAM 2000, wspólnie z prof. J.-M. Duran-dem, Paryż).
- Małgorzata Sandowicz, *Prywatna własność ziemi uprawnej w okresie nowobabilońskim* (UW, 2002).
- Maria Kunert-Zanelli, *Metalurgia i złotnictwo w okresie nowobabilońskim w świetle archiwum Ebabbar w Sippar* (Uniwersytet Szczeciński, 2005).
- Hieronim Kaczmarek, *Polskie zainteresowania cywilizacją starożytnego Egiptu do roku 1914* (Uniwersytet Szczeciński, 2005).
- Joanna Wojciechowska (Paszковиak), *Archiwum Šaddinnu, z rodu Bēlijā'u. Działalność nowobabilońskiego przedsiębiorcy w świetle tekstów z Borsippy* (UAM 2005).
- Lena Fijałkowska, *Własność nieruchomości w syryjskim państwie Emar od XIV do XII w. p.n.e.* (Zakład Historii Prawa, Uniw. Łódzki, 2005).
- Radosław Tarasewicz, *Gospodarka hodowlana świątyni Ebabbar w Sippar w okresie nowobabilońskim i wczesnoperskim* (UAM, 2008).

Zakład realizuje zajęcia przewidziane programem studiów: wykłady z historii starożytnego Wschodu dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, wykłady dla specjalności: archiwistyka, socjoekonomia, kultura polityczna, historia wojskowości; ćwiczenia z historii i źródłoznawstwa starożytnego Bliskiego Wschodu oraz proseminarium z j. akadyjskiego dla początkujących i zaawansowanych. Prace magisterskie przygotowywane na seminarium dotyczą dziejów politycznych oraz gospodarki i struktur społecznych Mezopotamii w II i I tys. przed Chr.

Współpraca naukowa Zakładu Historii Starożytnego Wschodu od początku wychodzi poza granice kraju. Od samego początku swego istnienia Zakład nawiązał kontakty z licznymi badaczami zza granicy, a wielu znakomitych uczonych gościło w Poznaniu z wykładami, m. in. dr A. Bagg (Berlin), dr H. Baker (Uniwersytet Wiedeński); prof. P. Calmeyer (Berlin), prof. I. Eph'al (Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie), prof. M. Geller (University of Lon-

don), dr hab. E. Gehlken (Heidelberg), prof. M. Jursa (Uniwersytet Wiedeński), prof. O. Keel (Fribourg, Szwajcaria), prof. K. Van Lerberghe (KUL Leuven), prof. E. Lipiński (KUL Leuven), prof. W.G. Lambert (University of Birmingham), dr I. Finkel (British Museum), prof. K.-H. Kessler (Erlangen), dr B. Faist (Berlin), dr U. Seidl (Berlin), prof. M. Wäfler (Berno), dr C. Waerzeggers (Amsterdam), dr M. Weszeli (Uniwersytet Wiedeński).

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt organizacji przez Zakład regularnych, comiesięcznych spotkań naukowych, w których uczestniczą goście z uniwersytetów w Szczecinie, Wrocławiu, Łodzi i Warszawie. Celem spotkań jest stworzenie forum, na którym można przedyskutować projekty badawcze na różnych etapach ich projektowania i realizacji.

12.1.2.2. Aktualny skład osobowy

12.1.2.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Stefan Zawadzki stefanzawadzki@wp.pl / babil@amu.edu.pl
tel. 61 829 47 28, p. 308

12.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Witold Tyborowski witolddyborowski@amu.edu.pl tel. 61 829 47 27, p. 309
dr Joanna Wojciechowska paszunia@poczta.onet.pl tel. 61 829 47 28, p. 308
dr Radosław Tarasewicz radekta@gmail.com tel. 61 829 47 28, p. 308
mgr Marta Frąckowiak

1.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

mgr Marta Frąckowiak

(Babilonia w II tysiącleciu p.n.e., społeczeństwo, gospodarka, administracja; edycja tekstów klinowych)

dr Radosław Tarasewicz

(Babilonia w I tysiącleciu p.n.e.; społeczeństwo, gospodarka, ustrój, kult, edycja tekstów klinowych)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2003, *YOS 6, 141: the account of bird-keepers from Eanna Temple at Uruk*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, s. 11-13.
- 2005, *New data concerning qêpu Sippar*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, s. 63-65.

dr Witold Tyborowski

(historia starożytnej Mezopotamii; gospodarka i społeczeństwo Babilonii w II i I tysiącleciu p.n.e.; edycja tekstów klinowych)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *The Third Year of Nebuchadnezzar II (602 B.C.) According to the Babylonian Chronicle BM 21946 – an Attempt at an Interpretation*, „Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie” 85, s. 68-73.
- 2003, *Shep-Sin, a private entrepreneur of the Old Babylonian Larsa*, „Die Welt des Orients” 33, s. 68-88.
- 2004, *Spółka starobabilońska a rzymska societas. Studium prawno-porównawcze*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 56, s. 113-124.
- 2008, *Aspects of the Economic and Family Life of the Naditu Woman in the Old Babylonian Period*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, s. 17-34.

dr Joanna Wojciechowska (Paszковиak)

(historia starożytnej Mezopotamii; gospodarka i społeczeństwo Babilonii w I połowie II tysiąclecia p.n.e.; starobabilońskie Sippar; edycja tekstów klinowych)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Dokumenty dotyczące zakonu krzyżackiego w Prusach z lat 1226-1235 – uwagi filologiczne*, „Nasze Historie” 3, s. 77-83.
- 2002, *W poszukiwaniu ojczyzny Alkmana – próba reinterpretacji źródeł i weryfikacji dotychczasowych teorii*, „Meander” 57, s. 373-394.
- 2003, [współaut.] „*Three Court Records*”, „Archiv für Orientforschung” 50, s. 256-268.
- 2006, [współaut.] *NB bitu hittatu: a plot covered with pits?*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” 4.

prof. dr hab. Stefan Zawadzki

(historia starożytnej Mezopotamii; Babilonia okresu późnego, chaldejskiego i perskiego; imperium asyryjskie; historia polityczna, społeczna, gospodarcza, kult i religia)

Książki

- 1981, *Podstawy gospodarcze nowoasyryjskiej świątyni*, Poznań.
- 1988, *The Fall of Assyria and Median-Babylonian Relations in the Light of Nabopolassar Chronicle*, Poznań-Delft.
- 1996, *Mane, Tekel, Fares. Źródła do dziejów Babilonii chaldejskiej*, Poznań.
- 1996, *Ze studiów nad chronologią Babilonii (koniec VII – początek V w. przed Chr.*, Poznań.
- 2006, *Garments of the Gods. Studies on the textile industry and the pantheon of Sippar according to the texts from the Ebabbar archive*, (Orbis Biblicus et Orientalis 218), Fribourg-Göttingen.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

(oraz około 100 innych publikacji, w większości w językach obcych).

- 1974, *Studium nad rozmieszczeniem urartyjskich terytoriów wokół jeziora Sewan*, „Roczniki Historyczne” 40, s. 1-17.
- 1977, *Some Remarks Concerning the Property of the Eanna Temple in Uruk (7th c. B.C.)*, „Folia Orientalia” 18, s. 187-197.
- 1978, [rec.] *S. Parpola, Letters from Assyrian Scholars to the King Esarhaddon and Assurbanipal, Part 2/A: Introduction and Apendixes, Kavelaer-Neukirchen-Vluyn 1971*, „Eos” 66, s. 175-176.
- 1979, *The Economic Crisis in Uruk during the Last Years of Assyrian Rule in the Light of the so-Called Nabu-uéalli Archives*, „Folia Orientalia” 20, s. 175-184.
- 1990, *Oriental and Greek Tradition about the Death of Sennacherib*, „State Archives of Assyria” Bulletin 4, s. 69-72.
- 1980, *Neo-Assyrian Temple Sacrifice: 1. relet*, „Rocznik Orientalistyczny” 41, s. 151-155.
- 1981, *Lohnnormen für die Tempelarbeiter in Babylonien in der Herrschaftszeit chaldäischer und persischer Könige*, „Studia Historiae Oeconomicae” 16, s. 71-80.
- 1981, *Kult bóstw w państwie nowoasyryjskim (935-609 p.n.e.) w świetle kar finansowych zawartych w dokumentach praktyki prawnej*, „Eos” 69, s. 221-233.
- 1981, [rec.] *Mass Deportation and Deportees in the Assyrian Empire, Wiesbaden 1979*, „Eos” 69, s. 331-333.
- 1981, [rec.] *E. Salonen, Neubabylonische Urkunden verschiedenen Inhalts II, Ser. B, T. 199, Helsinki 1976*, „Eos” 69, s. 149-151.

- 1981, [rec.], *M. Popko, Religie betyckiej Anatolii*, Warszawa 1978, „Przegląd Orientalistyczny” 118, s. 173-174.
- 1982, *Offerings in the Neo-Assyrian Empire. Some remarks* [w:] *Gesellschaft und Kultur im alten Vorderasien*, (Schriften zur Geschichte und Kultur des Alten Orients 15), Berlin, s. 247-254.
- 1983, *Assyriaka’ Ktezjasza z Knidos w świetle badań orientalistycznych*, „Eos” 71, s. 215-242.
- 1983, *Kryzys i upadek państwa nowoasyryjskiego a przemiany polityczne w Uruk*, „Antiquitas” 9, s. 215-232.
- 1984, *Z badań nad dziejami Medii i Persji w świetle ‘Persika’ Ktezjasza z Knidos*, „Eos” 72, s. 45-57.
- 1984, *Herodotus’ Assyrian History*, „Eos” 72, s. 253-267.
- 1984, *Herodot o dziejach Asyrii i Babilonii a problem świadomości historycznej Babilończyków*, „Balcanica Posnaniensia” 3, s. 115-119.
- 1984, [rec.] *D. B. Weisberg, Texts from the Time of Nebuchadnezzar*, *Yale Oriental Series vol. XVII*, New Haven and London 1980, „Eos” 72, s. 423-429.
- 1984, [rec.] *E. Salonen, Neubabylonische Urkunden verschiedenen Inhalts III, Setr. B, T. 206*, Helsinki 1980, „Eos” 72, s. 207-209.
- 1985, *The Foundry of the Neo-Assyrian Temple*, „Eos” 73, s. 101-130.
- 1986, *Babylonian Chronicle BM 25127, 1-17*, „Eos” 74, s. 337-343.
- 1986, *New Data Concerning ‘qipu’ and ‘langu’ of the Ebabbar Temple in Sippar in the Neo-Babylonian and Early Persian Periods*, „Eos” 74, s. 85-89.
- 1987, *Gubarū: A Governor or a Vassal King of Babylonia?*, „Eos” 75, s. 69-86.
- 1987, *Errors in the Neo-Babylonian Business and Administrative Documents and Problems of their Dection*, „Orientalia Varsoviensia” 1, s. 15-21.
- 1987, *Who was the supreme god of Calah after 800 B.C.?*, „Folia Orientalia” 24, s. 23-28.
- 1988, *Umman-manda: Bedeutung des Terminus und Gründe seiner Anwendung in der Chronik von Nabopolassar* [w:] (red.) P. Vavrouček, V. Soucek, *SULMU Papers on the Ancient Near East Presented at International Conference of the Socialist Countries (Prague, Sept. 30-Oct.3, 1986)*, Prague, s. 379-397.
- 1989, *The First Year of Nabopolassar’s Rule according to the Babylonian Chronicle BM 25127*, „Journal of Cuneiform Studies” 41, s. 57-64.
- 1990, *Great Families of Sippar during the Chaldean and Early Persian Periods (626-482 BC)*, „Revue d’Assyriologie” 84, s. 17-25.
- 1990, *Notes on the Dating of Three Documents from the Yale Collection: YOS 17 104, 170, and 254*, „Journal of Cuneiform Studies” 42, s. 86-87.
- 1990, *Ein wichtiges Fehler in der neubabylonischen Chronik BM 21946 und seine Folgen: das Krönungsdatum Nebukadnezar II*, „Altorientalische Forschungen” 17, s. 100-106.

- 1991, *Ironsmiths, Bronzesmiths and Goldsmiths in the Neo-Babylonian Texts from Sippar*, „Welt des Orients” 22, s. 21-47.
- 1992, *The Date of the Death of Darius I and the Recognition of Xerxes in Babylonia*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, No 39.
- 1992, *YOS XVII 113: a Document from the Time of Nebuchadnezzar III*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, No 62.
- 1992, *Wielkie rodziny Sipparu w okresie cheldejskim i wczesnoperskim (826-482 p. n. e.)*, „Antiquitas” 16, s. 165-174.
- 1993, *Political Situation in Babylonia during Amel-Marduk's Rule* [w:] (red.) J. Zabłocka, S. Zawadzki, *Šulmu IV: Everyday Life in the Ancient Near East, Papers presented at the International Conference, Poznań 19-22 September 1989*, Poznań, s. 309-31.
- 1993, *Wspomnienie o Julii Zabłockiej* [w:] (red.) J. Zabłocka, S. Zawadzki, *ŠULMU IV: Everyday Life in Ancient Near East. Papers Presented at the International Conference Poznań, 19-20 September, 1989*, Poznań, s. 1-4.
- 1993, *Bibliografia prac Prof. Julii Zabłockiej* [w:] (red.) J. Zabłocka, S. Zawadzki, *ŠULMU IV: Everyday Life in Ancient Near East. Papers Presented at the International Conference Poznań, 19-20 September, 1989*, Poznań, s. 5-8.
- 1993, *Religia a polityka w państwie nowoasyryjskim* [w:] *Religie w świecie starożytnym*, Toruń 1993, s. 21-31.
- 1993, [rec.] *G. Frame, Babylonia 689-627 B.C. A Political History*, *Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Istanbul/Leiden 1992*, „Orientalia” 62, s. 448-452.
- 1993/1994, *Julia Zabłocka*, „Archiv für Orientforschung” 40/41, s. 342.
- 1994, *Das Eponymat von Ašur-gimilli-tirri im Lichte der Berliner Eponymen-List Cc*, „State Archives of Assyria” Bulletin 8, s. 43-52.
- 1994, *The Revolt of 746 B.C. and the Coming of Tiglath-Pileser III to the Throne*, „State Archives of Assyria” Bulletin 8, s. 53-54.
- 1994, *The First Persian Journey of Itti-Marduk-balaṣu*, „Archaeologische Mitteilungen aus Iran” 27, s. 123-126.
- 1994, *Bardiya, Darius and Babylonian Usurpers in the Light of the Bisitun Inscription and Babylonian Sources*, „Archaeologische Mitteilungen aus Iran” 27, s. 127-145.
- 1994, [rec.] *H. Hunger, Astrological Reports to the Assyrian Kings (State Archives of Assyria, vol. VIII)*, *Helsinki 1992*, „Zeitschrift für Assyriologie” 84, s. 308-310.
- 1995, *NER 18 and NER 70 as a Source for the Topography of Babylonia*, „Altorientalische Forschungen” 22, s. 240-246.
- 1995, *Is there a Document dated to the Reign of Bardiya II (Vahyazdatha)?*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, No 48.
- 1995, *Chronology of the Reign of Nebuchadnezzar III and Nebuchadnezzar IV*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, No 48.

- 1995, *BM 63282 – the Earliest Babylonian Text dated to the Reign of Nebuchadnezzar IV*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, s. 49-50.
- 1995, *Two ‘missing’ Document from the British Museum Collection 83-1-18 rediscovered*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, s. 50-51.
- 1995, *Unusual Writing of Cyrus’ Name*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, s. 51-51.
- 1991, *A Contribution to the Chronology of the Last Days of the Assyrian Empire*, „Zeitschrift für Assyriologie” 81, s. 67-73.
- 1995, *Hostages in Assyrian Royal Inscriptions [w:] Immigration and Emigration within the Ancient Near East*, *Festschrift E. Lipiński*, (Orientalia Lovaniensia Analecta 65), s. 449-458.
- 1995, [rec.] *F. M. Fales, J. N. Postgate, Imperial Administrative Records, Part I, Palace and Temple Administration (State Archives of Assyria, vol. VII)*, Helsinki 1992, „Zeitschrift für Assyriologie” 85, s. 145-148.
- 1995, [rec.] *C. Wunsch, Die Urkunden des babylonischen Geschäftsmannes Iddin-Marduk. Zum Handel mit Naturalien im 6. Jahrhundert v. Chr., vol. 3a und 3b Groningen 1993*, „Orientalistische Literaturzeitung” 90, s. 282-284.
- 1996, *Two Neo-Assyrian Documents from 562 B.C.*, „Zeitschrift für Assyriologie” 86, s. 217-219.
- 1995-1996, *Another Babylonian ‘Prebend Text’ from the British Museum*, „Archiv für Orientforschung” 42-43, s. 210.
- 1996, *Cztery nowoasyryjskie teksty z Wrocławskiego Muzeum Archidiecezjalnego*, „Scripta Minora” 1 (Publikacje Instytutu Historii UAM 5, (red.) B. Lapis, Poznań, s. 13-23.
- 1996, *Cyrus-Cambyses Coregency*, „Revue d’Assyriologie” 90, s. 171-184.
- 1996, [rec.] *A. I. Ivantchik, Les Cimmeriens au Proche-Orient, Orbis Biblicus et Orientalis, 127, Fribourg Suisse/Göttingen 1993*, „Orientalia” 65, s. 46-49.
- 1997, [rec.] *H. R. Sack, Neriglissar – King of Babylon, Wiesbaden 1994*, „Orientalia” 66, s. 111-116.
- 1995, [rec.] *A. L. Millard, The Eponyms of the Assyrian Empire 910-612 BC, (State Archives of Assyria Studies II)*, Helsinki 1994, „Rocznik Orientalistyczny”, s. 139-144.
- 1997, *The Question of King’s Eponymate in the latter half of the 8th Century- the 7th century B.C. [w:] Assyria 1995*, Helsinki, 383-389.
- 1996/1998, *BM 54209: A Document from the Reign of Nabonidus*, „Rocznik Orientalistyczny” 51, s. 33-41.
- 1997, *The Circumstances of Darius II’ Accession in the Light of BM 54557 as against Ctesias’ Account*, „Jaarbericht van het Vooraziatisch-Egyptisch Genootschap”, („Ex Oriente Lux” No 24 1995-1996), Leiden, 45-49.

- 1997, *A Contribution to the Understanding Irukutu in the Light of a Text from the Ebabbar Archive*, „Altorientalische Forschungen” 24, s. 226-230.
- 1998, *Document from the second Year of Sin-lar-ilkun [w:] Written on Clay and Stone. Ancient Near Eastern Studies Presented to Krystyna Szarzyńska on the Occasion of her 80th Birthday*, Warsaw, 109-112.
- 1998, [rec.] M. Jursa, *Die Landwirtschaft in Sippar in neubabylonischer Zeit (Wiener Institut für Orientalistik der Universität Wien 1995)*, „Orientalistische Literaturzeitung” 93, s. 641-647.
- 1997, *Patinnu = TÚG.MURUB.ÍB.LA*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, No 16.
- 1999, *The Neo-Babylonian Sippar in the Light of Prosopographical Studies (review of A.C.V. Bongenaar, The Neo-Babylonian Ebabbar Temple at Sippar: its Administration and its Prosopography, Leiden 1997, „Bibliotheca Orientalis” 66, s. 273-308.*
- 1999, *Izrael [w:] Encyklopedia Britannica*, ed. polska, s. 63-67.
- 2000, *Nar Kura! [w:] Assyriologia et Semitica Festschrift für Joachim Oelsner (Alter Orient und Altes Testament 252)*, Münster, s. 599-602.
- 2000, *Zazannu and Sulan in the Neo-Babylonian Texts from the fabit gine family [w:] Variatio Delectat Iran und der Westen Gedenkschrift für Peter Calmeyer*, (Alter Orient und Altes Testament 272), Münster, s. 723-744.
- 2000, *BM 74675 – A Neo-Babylonian Texts concerning the Clothing Ceremony in Sippar [w:] Studi Sul Vicino Oriente Antico dedicati alla memoria di Luigi Cagni*, Napoli, s. 1215-1218.
- 2000, *A Neo-Babylonian Tablet with Aramaic Caption*, „Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes” 90, s. 219-222.
- 2001, [współaut.] *Šamaš-tirri-kuṭur, a smith manufacturing weapons in the Ebabbar temple at Sippar*, „Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes” 91, s. 347-363.
- 2001, [współaut. rec.] *Cuneiform Documents from the Chaldean and Persian Periods, Selingsgrove, London-Toronto*, „Orientalia” 70, s. 137-141.
- 2001, *New Data Concerning High Officers from the Neo-Babylonian Period*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”, Nr 60, s. 57-59.
- 2002, *Mezopotamia [w:] Encyklopedia Britannica*, ed. polska, t. 26, s. 222-244.
- 2002, *Miscellanea Sipparica [w:] „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires”*, s. 52-56.
- 2002, *Nabonid [w:] Britannica*, ed. polska, t. 27, s. 95-96.
- 2002, *Nabuchodonozor II [w:] Britannica*, ed. polska, t. 27, 2002, s. 98-99.
- 2003, *Nebuchadnezzar and Tyre in the Light of New Texts from the Ebabbar Archives*

in *Sippar*, „Eretz-Israel Archeological, Historical and Geographical Studies. Hayim and Miriam Tadmor Volume” 27, s. 276-181.

2003, *Nebuchadnezzar and Tyre in the Light of New Texts from the Ebabbar Archives in Sippar* [w:] (red.) I. Eph'al, A. Ben-Tor, P. Machinist, *Hayim and Miriam Tadmor Volume*, (Eretz-Israel 27), Jerusalem, s. 276-281.

2008, *The Middle Euphrates in the First Millennium B.C. as an Intermediary in Economic Contacts Between Mesopotamia and the West*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, s. 35-48.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

1993, [współred.] *Šulmu IV: Everyday Life in the Ancient Near East, Papers presented at the International Conference*, Poznań 19-22 September 1989, Poznań.

1996, J. Wolski, *Imperium Arsacydów*, Poznań.

Przekłady prac współczesnych

2001, E. Lipiński, *Języki semickie rodziny afroazjatyckiej. Zarys ogólny*, Poznań.

2007, F. Joannès, *Historia Mezopotamii w I. tysiącleciu przed Chrystusem*, Poznań.

12.1.3. Pracownia Historii Bizancjum, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: ul. Św. Marcin 78, 61-809 Poznań

website: www.historia.amu.edu.pl

tel. (61) 829 48 21

12.1.3.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Pracownia Historii Bizancjum powstała w 2003 r. i jest jedną z najmłodszych jednostek naukowo-dydaktycznych działających w ramach Instytutu Historii UAM. Od momentu utworzenia funkcję jej kierownika sprawuje prof. Kazimierz Ilski.

Badania prowadzone w Pracowni koncentrują się na wczesnych dziejach Cesarstwa Bizantyńskiego (IV-VII w.), chrystianizacji Imperium Romanum, przemianach kulturowych na Zachodzie. Odrębny nurt zainteresowań zajmują badania poświęcone literaturze.

Pracownia prowadzi dwie serie wydawnicze: 1) „*Labarum*” – publikuje wykłady z szerokiego spektrum kultury i cywilizacji bizantyńskiej, które wy-

głosili goszczący na UAM specjaliści. Dotychczas ukazało się osiem zeszytów, 2) „*Rhomaioi. Źródła do historii Bizancjum*” – publikuje bilingwiczne wydania bizantyńskich tekstów źródłowych. Dotychczas ukazały się dwa zeszyty.

12.1.3.2. Aktualny skład osobowy

12.1.3.2.1. Kierownik

prof. UAM dr hab. Kazimierz Ilski ilskikaz@amu.edu.pl – tel. 61 829 48 21, p. 225

12.1.3.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Anna Kotłowska athidal@yahoo.co.uk – tel. 61 829 48 21, p. 225

Doktoranci

mgr Krzysztof Wiśniewski krzysztof.wisniewski@amu.edu.pl

mgr Juliusz Rogowski jul.rog@amu.edu.pl

mgr Łukasz Różycki rozanus@gmail.com

12.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

Prof. UAM dr hab. Kazimierz Ilski

(późne Cesarstwo Rzymskie; stosunki Imperium Romanum z Kościołem; ideologia władzy; prawodawstwo doby dominatu)

Książki

1992, *Sobory w polityce religijnej Teodozjusza II*, Poznań.

1995, *Biskupi Mezji i Scytii IV – VI w.*, Poznań.

1998, „*Andreia*” (*Tapferkeit*) *bei den frühen Christen*, „Schriften der Wiener Katholischen Akademie”, Wien.

2001, *Idea jedności politycznej, społecznej i religijnej w świetle pism Ambrożego z Mediolanu*, Poznań.

2003, *Kościół na Półku pod Bralinem*, Bralin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1984, *Biskupstwo w Novae a zagadnienie chrystianizacji Mezji Dolnej*, „Balcanica Posnaniensia” 1, s. 305-309.
- 1984, *Udział biskupów trackich w obradach soboru chalcedońskiego*, „Balcanica Posnaniensia” 3, s. 417-420.
- 1985, [rec.] *A.S. Christensen, Lactantius the Historian, Copenhagen 1980*, „Eos” 71, s. 117-120.
- 1985, [rec.] *H. Hagendahl, Von Tertulian zu Cassiodor, Goeteborg 1983*, „Eos” 73, s. 216-220.
- 1986, [rec.] *Spätantike und frühes Christentum, Frankfurt 1984*, „Eos” 74, s. 165-166.
- 1987, [rec.] *Boethius. Hg. v. M. Fuhrmann, Darmstadt 1984*, „Eos” 75, s. 183-184.
- 1988, [rec.] *T.S. Vigorita, Exsecranda Periciens, Napoli 1984*, „Eos” 76, s. 174-176.
- 1988, *„Communio” w czasie soboru efeskiego (431)*, „Eos” 76, s. 345-354.
- 1991, *Die Gesetzgebung Theodosius II gegen die Heiden [w:]* (red.) M. Salamon, *Paganism in the Later Roman Empire and Byzantium*, Kraków, s. 79-88.
- 1993, *Bischofslisten der Kirchenprovinz Moesia [w:]* (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, „Prosopographica”, Poznań, s. 237-245.
- 1994, *Korespondencja biskupów mezyjskich [w:]* (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, „Studia Moesiaca” 2, Poznań, s. 129-136.
- 1994, *W sprawie uzupełnienia listy biskupów mezyjskich [w:]* (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, „Studia Moesiaca” 2, Poznań, s. 137-140.
- 1994, *Pierwsza misja chrześcijańska nad dolnym Dunajem [w:]* (red.) L. Mrozewicz, K. Ilski, „Studia Moesiaca” 2, Poznań, s. 85-92.
- 1994, *Moesia Christiana. Początek i rozwój*, „Eos” 82, s. 67-84.
- 1994, *Moesia Christiana. Epoka sporów chrystologicznych*, „Eos” 82, s. 291-310.
- 1994, [rec.] *Das frühe Christentum bis zum Ende der Verfolgungen. Eine Dokumentation, P. Guyot, R. Klein, Bd. 1-2, Darmstadt 1993, 1994*, „Eos” 82, s. 248-250.
- 1995, [rec.] *G. Prinzing, Ortsnamenindex zu stadteschichtlichen Arbeiten aus der Byzantinistik, Wiesbaden 1994*, „Balcanica Posnaniensia” 7, s. 405.
- 1995, [rec.] *Fest und Alltag in Byzanz, Hg. G. Prinzing, D. Simon, München 1990*, „Balcanica Posnaniensia” 7, s. 402-403.
- 1995, [rec.] *A. Demandt, Antike Staatsformen. Eine vergleichende Verfassungsgeschichte der Alten Welt, Berlin 1995*, „Eos” 83, s. 383-384.
- 1995, [rec.] *B. Näf, Senatorisches Standesbewusstsein in spätrömischer Zeit, Freiburg 1995*, „Eos” 83, s. 384-386.
- 1995, *Łapówka czy dobrodziejstwo. Nieformalne środki dyplomatyczne w czasach Teodorzusa II*, „Eos” 83, s. 359-365.

- 1996, *Melchior Buliński und das polnische Interesse für die Geschichte der frühchristlichen Kirche im 19 Jh.* [w:] (red.) I. Lewandowski, L. Mrozewicz, *L'image de l'Antiquité chez les auteurs postérieurs*, Poznań, s. 103-112.
- 1996, [współaut.] *Technika redagowania Kodeksu Teodozjusza na tle ustawodawstwa antynestoriańskiego*, „Zasopismo Prawno-Historyczne“ 48, s. 31-45.
- 1997, *Das Modell des Heldentums in der Geschichtsschreibung von Socrates und Sozomenos* [w:] (red.) J. Strzelczyk, *Die Helden in der Geschichte und der Historiographie*, Poznań, s. 59-67.
- 1998, *Podział Imperium Romanum – zaniechanie poczucia jedności między Wschodem i Zachodem* [w:] (red.) M. Figury, G. Kotlarski, *Rozumieć Rosję. Tropy*, Poznań, s. 155-164.
- 1998, *Historia Kościoła starożytnego w badaniach Malchiora Bulińskiego* [w:] (red.) F. Lenort, K. Lutyński, *Ecclesia Posnaniensis. Opuscula Mariano Banaszak septuagenario dedicata*, Poznań, s. 251-257.
- 1998, [rec.] A. Swoboda, *Pojęcie przyjaźni w listach św. Paulina z Noli i św. Sydoniusza Apolinarego*, *Poznań 1995*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 8, s. 270-272.
- 1998, [rec.] F.L. Müller, *Die beiden Satiren des Kaisers Julian Apostata*, Stuttgart 1998, „Eos“ 85, s. 322-323.
- 1999, *W sprawie stosowania terminu „kapitał” w badaniach nad historią gospodarczą starożytności* [w:] (red.) E. Jantoń-Drozdowska, *Prawne i księgowo aspekty zarządzania kapitałami firmy*, Poznań, s.165-174.
- 1999, *Religijna przesłanka jedności państwa w De fide catholica (CTh XVI,1,2) i jej kontekst historyczny* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Iłski, *Aetas Imperatoria*, („Scripta minora” III), Poznań, s. 463-479.
- 2000, *Chrześcijańskie źródła jedności europejskiej* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, L. Mrozewicz, *Poszukiwanie Europy* („Studia Europaea” 1), Poznań, s. 55-70.
- 2001, *Autorytet Ojców Kościoła w encyklikach Jana Pawła II* [w:] (red.) B. Walczak, *Jan Paweł II – człowiek i dzieło, Materiały z konferencji naukowej Uniwersytet Janowi Pawłowi II*, Poznań, UAM, 26 kwietnia 2001 roku, Poznań, s. 39-48.
- 2002, *Die erste christliche Mission an der Unteren Donau* [w:] (red.) V. Gjuzelew, A. Miltenova, *Medieval Christian Europe: East and West*, Sofia, s. 707-712.
- 2002, *Rola i funkcje buskupów nad Dolnym Dunajem* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *Sympozja kazimierskie poświęcone kulturze późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa*, t. 3, Lublin, s. 103-108.
- 2002, *Christus militans [w:] Scriptura Sacra Posnaniensis. Opuscula Mariano Wolniewicz Octogenario Dedicata*, Poznań, s. 147-151.
- 2004, *Die weibliche Frömmigkeit am Hofe von Theodosius II* [w:] (red.) K.H. Schneider, *Geschlechterrollen in der Geschichte aus polnischer und deutscher Sicht*, Münster, s. 77-89.

- 2004, *Historia Kościoła jako historia powszechna* [w:] (red.) M. Walczak-Mikołajczakowa, *Kulturowe konteksty integracji europejskiej*, Gniezno, s. 13-22.
- 2004, *Żywotność idei „pax Augusta” w późnym antyku* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH*, Rzeszów 12-14 września 2000, Rzeszów, s. 443-451.
- 2005, *Johannes Chrysostomos und Kaiser Theodosius II* [w:] *Giovanni Crisostomo. Oriente e occidente tra IV e V secolo. XXXIII Incontro di studiosi della antichità cristiana, Roma, 6-8 maggio 2004* („Studia Ephemeridis Augustinianum” 93/2), Roma, s. 849-862.
- 2005, *Der schwache Kaiser Theodosios?* [w:] (red.) L.M. Hoffmann, A. Monchizadeh, *Zwischen Polis, Provinz und Peripherie. Beiträge zur byzantinischen Geschichte und Kultur*, Wiesbaden, s. 3-23.
- 2005, *Sprawiedliwość jako zasada życia społecznego*, „Europa chrześcijańska”, Poznań.
- 2005, *Chrzest Imperium Romanum*, „Europa chrześcijańska”, Poznań.
- 2005, [wstęp] (red.) L. Mrozewicz, M. Musielak, *De ara Victoriae in curia romana litigium – Spór o ołtarz Wiktorii w kurii rzymskiej, Listy 72 i 73 świętego Ambrożego, biskupa Mediolanu oraz Trzecia Mowa Symmachusa, prefekta Miasta Rzymu, przekład P. Nowak OFM* („Fontes Historiae Antiquae” 6), Poznań, s. 7-16.
- 2006, *Gdzie został pogrzebany Wulfila?* [w:] (red.) D.A. Sikorski, A.M. Wyrwa, *Cognitioni Gestorum, Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, Poznań-Warszawa, s. 11-20.
- 2007, *Kirchengeschichte als Weltgeschichte*, „Electrum” 13, s. 121-129.
- 2007, *Kościół wobec nomadów na przełomie IV/V wieku*, „Balcanica Posnaniensia” 14, s. 25-34.
- 2007, *Jazdagird I „opiekunem” Teodozjusza II* [w:] (red.) M. Kokoszko, M. Leszka *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, Łódź, s. 175-185.
- 2007, [wstęp] (red.) K. Ilski, A. Kotłowska, *Ambrosius, De obitu Valentiniani. Św. Ambroży, Mowa na śmierć Waletyniana, przekład i komentarz Anna Kotłowska*, („Rhomaioi. Źródła do historii Bizancjum” 1), Poznań, s. 7-15.
- 2008, *Eudokia Athenais – eine Dichterin in der Welt der Politik* [w:] *Motivi e forme delle poesia cristiana antica tra scrittura e tradizione classica. XXXVI Incontro di studiosi dell'antichità cristiana, Roma, 3-5 maggio 2007* („Studia Ephemeridis Augustinianum” 108), Roma, s. 443-451.
- 2008, *Katolicy, schizmatycy i heretycy na Bałkanach w starożytności* [w:] (red.) M. Walczak-Mikołajczakowa, *Religijna mozaika Bałkanów*, Gniezno, s. 13-18.

2008, [wstęp] (red.) K. Ilski, A. Kotłowska, *Ambrosius, De obitu Theodosii. Św. Ambroży, Mowa na śmierć Teodozjusza, przekład i komentarz Anna Kotłowska, („Rhomaioi. Źródła do historii Bizancjum” 2)*, Poznań.

dr Anna Kotłowska

(literatura bizantyńska; historiografia klasyczna i bizantyńska; transformacja kulturowa IV-VII w)

Książki

2008, *Obraz dziejów w „Chronici canones” Euzebiusza z Cezarei*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2003, *Silfion – dawne bogactwo Cyrenajki*, „Meander” 58, s. 409-416.

2005, *Czas antyczny – Czas chrześcijański*, „Europa chrześcijańska”, Poznań.

2005, [rec.] Andrew Carriker, *The Library of Eusebius of Caesarea*. Leiden 2003, „Eos” 92 (2005), s. 305-306.

2007, *Źródło i jego interpretacja w kronice Euzebiusza z Cezarei* („Byzantina Lodziensia” 11), Łódź, s. 421-426.

2007, *Recepcja „Kroniki” Euzebiusza w Armenii jako przykład wymiany kulturalnej między greckim a niegreckim Wschodem*, „Antiquitas” 29, s. 335-344.

2008, *Medale „Gloria Artis”*, „Życie Uniwersyteckie” 5, s. 13.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2007, [współred.] *Ambrosius, De obitu Valentiniani – Św. Ambroży, Mowa na śmierć Walentyniana*, („Rhomaioi. Źródła do historii Bizancjum” I), Poznań.

2008, [współred.] *Ambrosius, De obitu Theodosii. Św. Ambroży, Mowa na śmierć Teodozjusza*, („Rhomaioi. Źródła do historii Bizancjum” II), Poznań.

mgr Krzysztof Wiśniewski

(gospodarka późnoantyczna; panowanie cesarza Dioklecjana; dzieje Kościoła Bizantyńskiego)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2006, *Laktancjusz – niewygodny świadek taryfy cen maksymalnych Dioklecjana* [w:] (red.) K. Filipow, *Psucie pieniądza w Europie Środkowo-Wschodniej od antyku po czasy współczesne. Materiały z VII Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, Białyсток-Augustów 7-10.09.2006*, Warszawa s. 31-40.

2008, *Przyczyny ikonoklazmu w Bizancjum – transformacja funkcji obrazu sakralnego w chrześcijaństwie od I do VIII wieku* [w:] *Per aspera ad astra. Materiały z XVI Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów w Krakowie 16-20.04.2008*, t. 2: *Powszechna historia średniowiecza*, Kraków s. 191-194.

mgr Juliusz Rogowski

(chrystianizacja Cesarstwa Rzymskiego; elity intelektualne późnego antyku; kultura polityczna IV w. n.e.; życie i twórczość Auzoniusza z Bordeaux)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2007, *Sylwetka religijna Auzoniusza. Dwa światy późnoantycznego intelektualisty*, „Scripta minora” 5, s. 9-147.

mgr Łukasz Różycki

(dzieje wczesnego Bizancjum; relacje Bizancjum z sąsiadami w X wieku; historia bizantyńskiego piśmiennictwa wojskowego; wojskowość bizantyńska; historia teologii wschodniej)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2006, *Bitwa pod Manzikertem w „Materiałach historycznych” Nikefora Bryenniosa*, „Teki Historyka”, z. 27/28, s. 63-69.

2006, *Przemiany w armii bizantyńskiej w okresie dynastii macedońskiej*, „Materiały Historyczne”, Wrocław.

2008, *Od Waregi do Grecji. Wybrane aspekty w kontaktach bizantyńsko-ruskich w czasach Konstancyjny VII Porfirogenety* [w:] *Mare Integrans, Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego*, tom I, Toruń, s. 84-100.

2008, *Bizantyńska wojna podjazdowa, czyli słów kilka o traktacie „De Velitatione bellica cesarza Nicefora Fokasa”*, „Zeszyty historyczne” 5, Gdańsk.

2008, *Żywoć świętego Spirydona* [w:] *Per aspera ad astra. Materiały z XVI Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów w Krakowie 16-20.04.2008*, *Historia Starożytna*, Kraków, s. 169-183.

12.1.4. Instytut Filologii Klasycznej, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej

adres: ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

e-mail / website: ifkuam@amu.edu.pl / www.staff.amu.pl

tel./fax: 61 829 46 23

12.1.4.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Języków klasycznych nauczano w stolicy Wielkopolski przez wiele stuleci. Łacina kwitła w średniowieczu, polsko-łacińskim baroku i oświeceniu. Biegłą znajomość języków starożytnych pielegnowały szkoły kościelne, kolegia jezuickie, a później – pruskie gimnazja klasyczne. Szkoły zaboru pruskiego wykształciły bodaj najwięcej polskich filologów klasycznych XIX wieku, jednak brak rodzimego uniwersytetu zmuszał wybitnych Wielkopolan do poszukiwania etatów na innych uczelniach. Zanim starania o utworzenie wyższej uczelni w stolicy Wielkopolski zakończyły się sukcesem, Poznań był świadkiem powstania i upadku Collegium Lubranscianum oraz burzliwych losów Collegium Jezuickiego. Marzenia nieziszczone przez kilka wieków – pogrzebane w okresie zaborów, odżyły w atmosferze towarzyszącej wielkim wydarzeniom – koniec I Wojny Światowej, udane powstanie wielkopolskie (1918-1919), euforia z odzyskania niepodległości... Polska odradzała się, odradzały się też dążenia Wielkopolan do utworzenia własnego uniwersytetu. Poznańscy uczeni, świadomi wagi chwili, przystąpili do działania, zanim jeszcze pruskie oddziały opuściły miasto. 11 listopada 1918 roku, w dniu, który zapisał się w pamięci potomnych, zebrała się w stolicy Wielkopolski Komisja Organizacyjna Uniwersytetu. Przewodniczył jej dr Heliodor Święcicki, prezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Kadre zasilili poznańscy naukowcy. Z czasem do Poznania przybywali uczeni z Kongresówki, Galicji i Niemiec.

Filologia klasyczna od samego początku znalazła swoje miejsce w szeregu dyscyplin uniwersyteckich. Już w pierwszych posiedzeniach Rady Wydziału Filozoficznego, zaczątku Wszechnicy Piastowskiej, wzięli udział dwaj profesorowie nadzwyczajni filologii klasycznej: absolwent Alma Mater Jagellonica – Seweryn Hammer, który po uzyskaniu dyplomu pracował przez kilkanaście lat jako nauczyciel gimnazjalny, a w Poznaniu objął katedrę latynistyki, i wykładowca Uniwersytetu Warszawskiego oraz Ryszard Ganszyniec (Gansiniec), który dyplom doktorski uzyskał w 1917 roku. W Poznaniu objął katedrę hellenistyki. Trzecią katedrę objął przybyły ze Lwowa Jan Sajdak. Uczony ten w 1909 r. otrzymał dyplom doktorski, w 1912 r. uzyskał stopień dr hab. W 1920 r. został profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Poznańskiego, wykładał tu gramatykę języka łacińskiego oraz prowadził grecko-łacińskie seminaria i proseminaria. Był wraz z ks. J. Jackowskim redaktorem wielotomowego wydania w języku polskim *Pism ojców Kościoła*, autorem licznych prac naukowych

z dziedziny patrystyki oraz bizantynistyki. Młody uniwersytet nie dysponował wystarczającą kadrą profesorską, stąd pierwszą troską władz nowo powstałej uczelni była kwestia obsady katedr wydziału filozoficznego i wydziału prawa. Do Poznania przybywali profesorowie z różnych stron, głównie z Galicji, biorąc udział w dziele tworzenia Wszechnicy Piastowskiej. Niektórzy z nich na stałe związali swoje losy i działalność naukową z Poznaniem, inni, jak profesor R. Ganszyniec, po roku działalności przeniósł się do Lwowa, gdzie ogłosił szereg prac z dziedziny literatury klasycznej, patrystyki, neolatynistyki, filozofii i historii religii. W latach 1923-1934 był redaktorem czasopisma „Eos”, założycielem i wydawcą „Przeglądu Klasycznego”, „Kwartalnika Klasycznego” oraz miesięcznika dla młodzieży szkolnej „Filomata”.

Filologia klasyczna znalazła w 1919 r. siedzibę w ówczesnym Collegium Maius, mieszczącym się w dotychczasowej rezydencji zamkowej Wilhelma II.

Nie brak było kandydatów na studia, należało zatem zadbać o stosowne wyposażenie nowej biblioteki. O specjalistyczne książki, o które było niełatwo na rynku, klasycy zabiegali wytrwale, wykazując talenty spod znaku Merkuręgo, żyłkę kolekcjonerską, a nawet – zdolności natury dyplomatycznej. Dzięki inicjatywie prof. Sajdaka oraz poparciu byłego ministra – prof. L. Ćwiklińskiego, biblioteka klasyczna wzbogaciła się o dwa zagraniczne księgozbiory prywatne – bibliotekę prof. R. Klusmanna z Lipska, zasobną w dzieła autorów łacińskich, oraz obszerny zbiór dysertacji naukowych i wydań autorów greckich prof. H. Schenkla z Wiednia. Bibliotekarze i antykwariusze poznańscy mieli dobre kontakty z uniwersyteckimi profesorami, nie zapominali o nich także dyrekcje gimnazjów, zasilając księgozbiór licznymi darami i depozytami.

W miarę, jak powiększały się poszczególne katedry (także filologii klasycznej), rozrastał się uniwersytet. Równocześnie zachodziły zmiany w gronie wykładowców filologii klasycznej. Ryszarda Ganszyńca zastąpił hellenista Witold Klinger po studiach na uniwersytetach w Petersburgu, Krakowie, Kijowie i Monachium, gdzie się wyhabilitował w 1908 r. Od roku 1920 – profesor zwyczajny Uniwersytetu Poznańskiego. Był znawcą folkloru antycznego i liryki greckiej, którą również przekładał. Katedrę historii starożytnej objął zaś na krótko Ludwik Piotrowicz, który następnie przeniósł się do Krakowa. Po jego odejściu katedra historii starożytnej pozostała nie obsadzona. Złeczone

wykłady z tej dziedziny prowadzili: Antoni Śmieszek (starożytny Bliski Wschód) oraz Witold Klinger (Grecja i Rzym). Do trzech profesorów dołączył w 1921 r. starszy asystent – dr Józef Dziech, absolwent filologii klasycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz prawa we Lwowie i Krakowie, w 1920 r. otrzymał dyplom dra filozofii w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Z pomocą w prowadzeniu zajęć językowych na studiach filologii klasycznej przyszli również pedagodzy ze znakomitych gimnazjów poznańskich – lektorem języka greckiego został Bonawentura Czesław Graczyński (od 1919 r. profesor w Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego), a po nim – Andrzej Wantuch (dyrektor tegoż gimnazjum). Nad zajęciami z języka łacińskiego pieczę objął Franciszek Dubas, profesor poznańskiego Gimnazjum św. Marii Magdaleny, tzw. „Marynki”). W 1925 r. do Krakowa przeniósł się Seweryn Hammer, a katedrę łacynistyki objął Józef Dziech (profesor nadzwyczajny od 1930 r.). Prowadził zajęcia z historii literatury rzymskiej, historii ustroju państwa rzymskiego oraz seminaria i proseminaria łacińskie. Niektóre z tych zajęć odbywały się wyłącznie w języku łacińskim.

Studia na młodym uniwersytecie, szczególnie na wydziale filozoficznym w pierwszych latach jego istnienia, były nader swobodne. Wymogi formalne nakładały na studentów obowiązek złożenia końcowego egzaminu nauczycielskiego, jednak nie określały wyraźnie jego terminu. Zdarzało się zatem, że absolwenci przystępowali do egzaminu po kilku latach, nabywszy doświadczenia w pracy pedagogicznej. Studenci samodzielnie wybierali zajęcia, na które uczęszczali, samodzielnie kontrolowali swoje postępy (nie było obowiązkowych egzaminów przedmiotowych czy nawet rocznych). Dopiero od roku 1925 poczęto wprowadzać pewne regulacje. W myśl nowych przepisów (Rozporządzenie Ministra WR i OP z dnia 26 marca 1926 r. w sprawie programu studiów i egzaminów w zakresie filologii klasycznej w rzeczywistości określało jedynie tytuły i zakres wymagań egzaminów¹ każdego studenta filologii klasycznej obowiązywało zdanie ośmiu egzaminów, z których tylko dwa pozostawiono mu do wyboru. W ciągu roku akademickiego odbywały się trzy sesje egzaminacyjne, pod koniec każdego trymestru każda sesja mogła obejmować jeden lub dwa egzaminy. Studenci sami wybierali sesję oraz przedmiot, z którego zamierzali zdać egzamin i, dołączywszy kwit z opłaty egzaminacyjnej, składali podanie do komisji uniwersyteckiej, ta zaś wyznaczała termin i egzaminatora. Program studiów na poznańskiej uczelni przewidywał zdoby-

cie gruntownej wiedzy nie tylko z zakresu gramatyki i historii literatury, lecz także historii starożytnej, archeologii klasycznej, geografii starożytnej Grecji i Rzymu (wraz z elementami topografii), wpływu antyku na kulturę nowożytną, filozofii oraz dziejów filologii klasycznej. Kanon lektur w oryginale był tak obszerny, że przypadało nań około setki kolokwiiów. Pracę magisterską pisali studenci w zasadzie w języku łacińskim. Po złożeniu rozprawy następował egzamin końcowy – pisemny i ustny. Zadaniem egzaminu było *stwierdzenie należytego czytania studenta w autorach klasycznych, posiadanie przez niego umiejętności tłumaczenia tekstów na język polski oraz ogólnej orientacji [...] w zakresie wstępu do studiów filologii klasycznej, gramatyki, historii literatury, wpływu świata klasycznego w kulturze nowożytnej* (Cyt. za: Tamże, s. 14). Choć minimalny czas studiów określono na jednaście trymestrów (tzn. trzy lata i dwa trymestry), w praktyce studia filologii klasycznej trwały od 5 do 6 lat, często znacznie dłużej. Wykłady i ćwiczenia realizowane w trymestrach wybierali studenci (oprócz obowiązkowych proseminariów i seminariów), jednak tematyka zajęć odpowiadała zainteresowaniom badawczym profesorów i niektóre dyscypliny uwzględnione w wymaganiach egzaminacyjnych wykładano raz na kilka lat. Kandydaci na nauczycieli w szkolnictwie średnim zdawali po kilku latach dodatkowy egzamin państwowy, odbywszy kilkuletnią praktykę pedagogiczną.

Wysokie wymagania nie odstraszały jednak bynajmniej studentów od podejmowania nauki – w okresie międzywojennym (1919-1939) wydano 218 dyplomów magistra filozofii w zakresie filologii klasycznej. W tej dziedzinie obroniono osiem rozpraw doktorskich. Odbyły się cztery przewody habilitacyjne. Pośród nich wyróżniała się rozprawa habilitacyjna Wiktora Steffena, *Satyrographorum Graecorum reliquiae*, która – jako pierwsze wydanie zaginionych fragmentów – zyskała duże uznanie na forum międzynarodowym. Poza tym *veniam legendi* uzyskali: wspomniany już Józef Dziech oraz ks. Bronisław Gładysz i Hieronim Markowski.

W latach 1933-1934 Uniwersytet Poznański po raz pierwszy doświadczył trudności spowodowanych względami politycznymi. Odgórne rozporządzenie ministerialne usuwało szereg katedr zajmowanych przez profesorów uznanych za politycznych przeciwników ówczesnego systemu rządów sanacyjnych. Czyniło to w sposób bezwzględny, proponując naukowcom przejście na zasłużoną emeryturę. Wśród „politycznie niepoprawnych” znalazł się profesor Jan

Sajdak, w roku 1931/32 rektor uniwersytetu, w roku 1924/25 dziekan Wydziału Filologicznego. Decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (z dnia 26 września 1934 r.) został on zwolniony ze służby państwowej i przeszedł na przedwczesną emeryturę. W tej sytuacji międzyuczelniane grono profesorskie wykazało godną podziwu solidarność. W obliczu jawnego pogwałcenia samorządności uniwersytetów Rada Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego skorzystała z faktu, że profesor kolokwium habilitacyjne miał w Krakowie i przyznała mu ponownie *veniam legendi*, tym razem w stolicy Małopolski. Władze Uniwersytetu Poznańskiego niezwłocznie przeniosły habilitację i Jan Sajdak podpisywał się od tej pory: *docent, były profesor zwyczajny*. Ostatecznie jako pięćdziesięcioletni emeryt opuścił mury uniwersyteckie, zakładając zespół szkół prywatnych – Collegium Marianum, jakkolwiek do 1939 r. prowadził 1 wykład tygodniowo na uniwersytecie. Po jego odejściu aż do wybuchu wojny pozostały czynne tylko dwie katedry filologii klasycznej.

Okupacja przerwała działalność Uniwersytetu Poznańskiego, jego pracowników po części aresztowano i wysiedlono. W Forcie VII zamordowano wielu z nich. Ci, którzy znaleźli się w Generalnej Guberni, dołączyli do organizowania tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich. Funkcjonowało również tajne szkolnictwo średniego szczebla, w które czynnie zaangażowani byli poznańscy filolodzy (m.in. Jan Wikarjak). Wielu z nich powróciło do Poznania z chwilą zakończenia wojny.

LATA POWOJENNE

Lata powojenne stanowiły bodaj najtrudniejszy okres w dziejach poznańskiej filologii – budynki, ich wyposażenie, biblioteki uniwersyteckie zostały doszczętnie zniszczone. Historia zatoczyła koło w przedziwny sposób, trzeba było bowiem od nowa podjąć organizację uczelni. Witold Klinger i Józef Dziech wrócili wprawdzie do Poznania, lecz wrócili na zgliszcza. Reaktywowana została również trzecia katedra, do której wrócił Jan Sajdak, któremu dekretem Prezydenta Krajowej Rady Narodowej z dnia 1 maja 1946 r. ponownie przyznano tytuł profesora zwyczajnego. Do 1947 r. pracował Franciszek Dubas (zmarł 24 grudnia 1947 r.), obok lektoratu języka łacińskiego prowadząc wykłady z metodyki. Także Wiktor Steffen, przed wojną starszy asystent, powrócił z niemieckiej niewoli na stanowisko docenta etatowego i pracował do czasu, gdy przeniósł się w 1949 r. do Wrocławia, aby objąć tam katedrę hellenistyki.

Jak wiele innych gmachów poznańskich, zniszczeniu uległ także Zamek Cesarski i mieszczące się w nim Collegium Maius. Raz jeszcze zmierzono się z problemem znalezienia *locum* dla klasyków, którzy czas jakiś gnieździł się kątem w Collegium Marianum (przy ul. Różanej 17), dopóki nie przyznano im siedziby w Collegium Philosophicum (ul. Matejki 48/49). Trzeba było ponownie skompletować księgozbiór biblioteczny, sięgając znów do magazynów gimnazjalnych. Pożyteczne okazały się także tzw. zbiory zabezpieczone. Przywrócono przedwojenny system studiów, choć pojawiły się również próby modernizacji toku nauczania. W roku 1949 wprowadzono trzyletnie studia pierwszego stopnia, jednak zlikwidowano je już w następnym roku akademickim. Pracownicy zmieniali się, szczególnie na stanowiskach pomocniczych. Pojawiła się wśród nich także pierwsza kobieta – lektor języka greckiego – Bolesława Duszyńska. Z początkiem roku akademickiego 1946/47 do stałej kadry dołączył Jan Wikarjak, który należał do pierwszego pokolenia filologów wykształconych na Uniwersytecie Poznańskim, wieloletni nauczyciel w szkołach średnich w Bydgoszczy. Powierzono mu seminaria oraz łacińskie ćwiczenia stylistyczne. W roku 1952 dyplom magistra filozofii w zakresie filologii klasycznej uzyskało 46 osób, 4 osoby otrzymały dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia. Prace w języku łacińskim lub polskim dotyczyły w większości literatury rzymskiej, wśród nich najczęściej twórczości Horacego. Tytuł naukowy doktora filozofii uzyskało czterech filologów. Powstała wówczas Centralna Komisja Kwalifikacyjna przyznała J. Wikarjakowi tytuł docenta w 1955 r.

W roku 1952 po raz kolejny w funkcjonowanie uniwersytetów wkroczyła władza państwowa, z fatalnym skutkiem dla poznańskiej filologii klasycznej. Nowa polityka ministerialna dążyła bowiem wyraźnie do likwidacji tej dyscypliny w stolicy Wielkopolski, sposobem najskuteczniejszym – skazując ją na powolne wymieranie. Otóż rozporządzenie o tzw. rejonizacji kierunków studiów nakazywało przyjmować studentów na kierunek filologii klasycznej tylko w trzech ośrodkach akademickich w Polsce – w Warszawie, Krakowie i Wrocławiu. Zmniejszono liczbę pracowników naukowych (w roku 1951 profesor Klinger przeszedł na emeryturę), młodszych asystentów zwolniono (byli nimi wówczas Andrzej Wójcik i Stefan Młodecki). Profesor Dziech, profesor Sajdak (jako pracownik kontraktowy) i docent Wikarjak prowadzili zajęcia dydaktyczne dla innych kierunków, np. prawa, wykładając literaturę

grecką i rzymską łacinę. Modyfikacjom uległa struktura organizacyjna: z Wydziału Humanistycznego wyodrębniono samodzielny Wydział Filologiczny, w którego skład weszły już nie trzy, lecz jedna, zespołowa katedra filologii klasycznej (Zarządzenie Ministerstwa Szkół Wyższych z dnia 15 maja 1952 r.). W jej obrębie funkcjonowały dwa zakłady – hellenistyki, pod kierunkiem prof. Sajdaka oraz latynistyki, pod pieczęcią prof. Dziecha.

W tym okresie, choć środki materialne katedry zostały drastycznie ograniczone (od roku 1954 dysponowała zaledwie dwoma pokojami z początkowych siedmiu), na przekór niesprzyjającym okolicznościom prowadzono dalej działalność naukową i akademicką. W kącie magazynu bibliotecznego zorganizowano naprędce niewielką pracownię, gdzie opracowywano hasła do obszernego *Słownika grecko-polskiego* Z. Abramowiczówny, w ścisłej współpracy z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie również funkcjonowała jedna katedra filologii klasycznej. Na poznańskiego konsultanta wspomnianego *Słownika* wyznaczony został Jan Wikarjak i we Wrocławiu Wiktor Steffen. Powstawały dysertacje z dziedziny onomastyki oraz greckiej historiografii, wydawano przekłady poezji greckiej i dzieł filozoficznych, trwała współpraca zagraniczna z Czechosłowacją. Poznańscy filologowie brali czynny udział w działalności Polskiego Towarzystwa Filologicznego oraz Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Wraz ze zmianami sytuacji politycznej, w 1956 r., zarysowała się w Poznaniu nadzieja na wskrzeszenie studiów filologii klasycznej. Władze uniwersyteckie, dzięki staraniom rektora profesora A. Klafkowskiego, poparły projekt i tak po raz trzeci już w historii poznańskiej filologii klasycznej zaczęto werbować pracowników jej Katedry. Ze stanu spoczynku przywrócono prof. Klingera, po siedmiu latach wrócił z Wrocławia do Wielkopolski prof. Steffen. Udzielono zgody na zaangażowanie pomocniczych pracowników nauki: Andrzeja Wójcika, który powrócił już jako starszy asystent, na takim samym stanowisku został zaangażowany Kazimierz Liman, a adiunktami zostali Jan Horowski i Irena Kazik-Zawadzka. W roku akademickim 1956/1957 ponownie przyjęto studentów. Kilka lat później (w roku 1961), gdy studiowało już kilka roczników, pozyskano doc. Michała Swobodę, świeżo wyhabilitowanego w UMK w Toruniu. Pod koniec lat sześćdziesiątych, po uzyskaniu habilitacji przez Irenę Zawadzką (1962) i Jana Horowskiego (1969), poznańska katedra stała się znów jednym z najsilniejszych w kraju ośrodków filologii

klasycznej, liczącym pięcioro samodzielnych pracowników naukowych i pięciu adiunktów.

Wprowadzono nowy plan studiów. Obowiązywały odtąd określone rygory, ustalony tok nauczania, konkretny harmonogram zajęć i egzaminów. Studia trwały pięć lat, wieńczyło je, podobnie jak w poprzednich latach, napisanie pracy magisterskiej i złożenie egzaminu dyplomowego. Pojawiło się jednak istotne *novum* – młodych filologów potraktowano na równi ze studentami innych kierunków, poddając ich programowej indoktrynacji ideologicznej. Zmieniono program studiów i zaczęły obowiązywać ćwiczenia, wykłady i egzaminy z przedmiotów nieklasycznych takich, jak: ekonomia polityczna, podstawy nauk politycznych, podstawy marksistowsko-leninowskiej filozofii i socjologii. Na szczęście w praktyce wiele zależało od wykładowców.

Po odejściu na emeryturę w 1960 r. profesorów Klingera i Sajdaka konieczne stało się zatrudnienie nowych pracowników – wymagał tego ponadto nowy, ambitny program studiów z podziałem na roczne egzaminy promocyjne. Kadre nauczająca uzupełnili uczniowie dawnych mistrzów – Sylwester Dworacki (uczeń prof. Steffena), Ignacy Lewandowski (uczeń prof. Wikarjaka), Jerzy Danielewicz (uczeń doc. Swobody), Elżbieta Zakrzewska-Gębka (uczennica prof. Wikarjaka). Na krótko asystentury objęły Aleksandra Stachowiak-Radke oraz Zofia Danielewicz. W 1968 r. na stałe wyemigrowała do Szwajcarii doc. I. Zawadzka. Rok 1969 obfitował w wydarzenia dotyczące organizacji Katedry: zniesiono wtedy zakłady, na czele jednostki stanął doc. (od 1970 r.) prof. Michał Swoboda. Wtedy też nastąpiła przeprowadzka do Collegium Novum przy ul. Marchlewskiego 124 (dziś aleja Niepodległości 4).

W roku 1973 skrócono studia o jeden rok, jednak kosztem wyłączenie przedmiotów kierunkowych – zajęcia z przedmiotów ideologicznych i pedagogicznych pozostały w tym samym wymiarze. Kierownictwo katedry objął prof. Steffen, który jednocześnie kierował Zakładem Hellenistyki, Zakładem Łatynistyki objął prof. Wikarjak (profesor nadzwyczajny od 1964 r.).

W tymże roku przeszedł na emeryturę prof. W. Steffen (zm. w 1997 r.). W 1976 r. z kolei zmarł nagle zasłużony badacz folkloru antycznego i literatury greckiej, niestrudzony propagator antyku wśród młodzieży, doc. Jan Horowski.

Lata 1975-1979 to seria habilitacji w naszym Instytucie; Liman, Dworacki, Danielewicz i Wójcik, którzy zostają profesorami w latach 1986-1990. Te zdarzenia bardzo wzmocniły poznański ośrodek filologii klasycznej.

Rok 1977 jest ważny jako pierwszy rok istnienia Instytutu Filologii Klasycznej UAM. Dyrektorami byli kolejno: J. Wikarjak (1977-1981), K. Liman (1981-1984), I. Lewandowski (1984-1999), K. Bartol (1999-2005). Od 2005 r. funkcję tę sprawuje E. Wesołowska.

Niestety kilka lat po utworzeniu Instytutu śmierć zabrała prawie jednocześnie dwóch wybitnych i zasłużonych filologów : prof. M. Swobodę (1982) oraz prof. J. Wikarjaka (1983). Prof. M. Swoboda był znakomitym znawcą poezji augustowskiej, autorem świetnej monografii poświęconej Propercjuszowi. Z kolei Prof. J. Wikarjak był niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie twórczości Cycerona i Herodota.

W roku 1995 przeszedł na emeryturę prof. K. Liman – wybitny znawca literatury medio- i nowołacińskiej. Z kolei w roku 1996 – prof. A. Wójcik – ceniony i subtelny znawca twórczości Horacego, Propercjusza i Owidiusza. Prof. Wójcik zmarł nagle w 2009 r.

Lata 1995-2002 są znów owocne dla Instytutu, przynoszą bowiem serię habilitacji: K. Bartol, K. Tuszyńska-Maciejewska (przeszła na Wydział Neofilologii w 2004 r.), A. W. Mikołajczak (utworzył w 2009 r. własną Pracownię), E. Skwara. Do Instytutu przeszedł w 2009 r. z Collegium Gnesnense prof. UAM P. Bering.

Obecnie, po odejściu na emeryturę w 2007 r. prof. I. Lewandowskiego i w 2008 r. prof. S. Dworackiego, samodzielną kadrę Instytutu stanowi pięcioro profesorów (J. Danielewicz, K. Bartol, E. Wesołowska, E. Skwara, P. Bering), z tego trzy osoby z tytułem profesora: J. Danielewicz (1986), K. Bartol (2001) oraz E. Wesołowska (2005) są zatrudnione na stanowisku profesora zwyczajnego. Dzielnie ich wspomaga zgrany zespół 12 adiunktów, st. wykładowców oraz doktorantów.

Instytut dziś

Choć sentyment do klasycznego modelu edukacji pozostaje, uniwersytet otwiera się również na nowe prądy: od roku 2007 ofertę Instytutu poszerzono o studia śródziemnomorskie, w których zainteresowanie antykiem wiąże się nie tylko ze znajomością języków klasycznych, ale i ze stosowną oprawą wiedzy historycznej, archeologicznej oraz kulturoznawczej. Poznańskim filologom nie brak troski o rozwój zainteresowań młodzieży. Choć gimnazja klasyczne odchodzą w niepamięć i niewiele dziś pozostaje szkół, w których wciąż

naucza się języków starożytnych, od 4 lat Instytut Filologii Klasycznej podejmuje się organizacji Konkursu Wiedzy o Antyku, podczas którego młodzież gimnazjalna i licealna z województwa łódzkiego i z wielkim zapałem mierzy się z przekładami, sprawdzają swoje wiadomości oraz ćwiczą umiejętności retoryczne. Wielkim zainteresowaniem cieszą się także warsztaty z tzw. „żywej łaciny” (*Latina Viva*).

W skali regionalnej podejmuje Instytut działania zmierzające do popularyzacji dorobku antycznego. Dużym zainteresowaniem cieszą się doroczne spektakle założonego przez prof. E. Skwarę teatru uniwersyteckiego „Sfinga”, wystawiającego sztuki autorów klasycznych w nowatorskich aranżacjach. Doskonała to przy tym okazja dla tłumaczy, aby sprawdzić czy komedia w rzeczy samej śmieszniejsza słuchaczy, lub czy formuła klasycznej tragedii jest wciąż jeszcze zrozumiała.

W ubiegłych latach w Instytucie Filologii Klasycznej powstały ważne prace obcojęzyczne wydane w renomowanych periodykach zagranicznych, materiałach konferencyjnych oraz w obcojęzycznych czasopismach polskich o zasięgu międzynarodowym. Nasi pracownicy biorą udział w międzynarodowych konferencjach naukowych i wygłaszają wykłady w zagranicznych ośrodkach uniwersyteckich. Instytut odwiedzają corocznie zagraniczni wykładowcy. Wszystko to stanowi niezmiernie ważny wkład poznańskiego środowiska filologów klasycznych w poszerzenie współpracy naukowej na niwie międzynarodowej. Instytut Filologii Klasycznej UAM cieszy się obecnie zasłużoną renomą jednego z najlepszych tego typu ośrodków w Polsce. Doceniła to również Państwowa Komisja Akredytacyjna, która przyznała w 2006 r. naszemu Instytutowi akredytację z wyróżnieniem.

W 2008 r. Instytut raz jeszcze przeniósł się tym razem do nowej, przestronnej siedziby – w obecnym Collegium Maius. Z roku na rok rośnie liczba studentów i pracowników naukowych.

(Opracowanie: mgr Małgorzata Chmielarz i prof. Elżbieta Wesołowska
Konsultacja: prof. Jerzy Danielewicz, prof. Sylwester Dworacki i prof. Kazimierz Liman)

Bibliografia:

1. J. Wikarjak, *Filologia klasyczna w Uniwersytecie Poznańskim w okresie sześćdziesięciolecia 1919-1979. Ramy organizacyjne, pracownicy, studia, kształcenie kadr*, „*Symbolae Philologorum Posnaniensium*” V 1982, s. 5-34

2. S. Dworacki, *60 lat hellenistyki poznańskiej*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” V 1982, s. 35-87.
3. K. Liman, *Sześćdziesięciolecie latynistyki w Uniwersytecie w Poznaniu*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” V 1982, s. 87-114.
4. K. Liman, *Mediewistyka i neolatynistyka w studiach poznańskich filologów klasycznych (1919-1979)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” V 1982, s. 115-139.
5. I. Lewandowski, *Metodyka nauczania języków klasycznych na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919-1979*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” V 1982, s. 151-163.
6. A. W. Mikołajczak, *Łacina w kulturze polskiej*, Wrocław 1998.
7. K. Liman, *Zakład łaciny Średniowiecznej i Nowożytnej w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1980-2004)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” XVII 2007, s.163-178.
8. I. Lewandowski, *Niezrealizowane plany i pozafilologiczne życie doc. dra hab. Jana Horowskiego (1909-1976)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” XVII 2007, s. 179-185.

12.1.4.2. Aktualny skład osobowy

12.1.4.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Elżbieta Wesołowska

12.1.4.2.2. Pracownicy i doktoranci

12.1.4.2.2.1. Zakład Hellenistyki

prof. dr hab. Jerzy Danielewicz – kierownik

prof. dr hab. Krystyna Bartol

dr Magdalena Stuligrosz

dr Anna Lasek

dr Piotr Stępień

mgr Magdalena Jarczyk

12.1.4.2.2.2. Zakład Latynistyki

prof. dr hab. Elżbieta Wesołowska – kierownik
prof. UAM dr hab. Ewa Skwara
dr Teodozja Wikarjak
dr Sławomira Brud
dr Marlena Bryske-Puk
dr Katarzyna Kaniecka
mgr Aleksandra Maciejewska – doktorantka

12.1.4.2.2.3. Pracownia Prozy Greckiej

prof. dr hab. Sylwester Dworacki – kierownik
dr Mateusz Stróżyński
dr Maria Marcinkowska-Rosół
mgr Anna Chlewicka – doktorantka

12.1.4.2.2.4. Zakład Łaciny Średniowiecznej i Nowożytnej

prof. UAM dr hab. Aleksander Mikołajczak (kierownik)
dr Radosław Piętko
dr Justyna Zaborowska-Musiał

Pracownicy emerytowani

prof. dr hab. Kazimierz Liman
prof. dr hab. Andrzej Wójcik
prof. dr hab. Ignacy Lewandowski
dr Elżbieta Zakrzewska-Gębka

12.1.4.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Krystyna Bartol
(poezja, elegia i liryka grecka; kultura grecka)

Książki

1992, *Pseudo-Plutarch, O Muzyce*, przekład, wstęp, komentarz, Wrocław-Warszawa.
1993, *Greek Elegy and Iambus. Studies in Ancient Literarz Sources*, Poznań.

- 1995, *Studia historyczno- i teoretycznoliterackie nad dialogiem Pseudo-Plutarcha O muzyce*, Poznań.
- 1999, *Jamb i elegia* [w:] (red.) J. Danielewicz, *Liryka grecka*, wybór tekstów i komentarz, t. 1, Warszawa-Poznań.
- 2002, *Filodemos. O muzyce, O utworach poetyckich, Epigramy*, przekład, wstęp, komentarz, Warszawa.
- 2007, *Pseudo-Hippokrates. O śmiechu Demokryta, Listy 10-23*, z języka greckiego przełożyła, wstępem i komentarzem opatrzyła, Gdańsk.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1987, *Literarische Quellen der Antike und das Problem des Vortragens der frühgriechischen Elegie*, „Eos“ 75, s. 261-278.
- 1987, *Pseudoplutarchowy dialog O muzyce*, „Filomata” 381, s. 235-262.
- 1987, *Teognis, aulos i elegia*, „Filomata” 382, s. 295-302.
- 1988, *Jamb jako gatunek literacki w świetle źródeł antycznych*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 7, s. 3-21.
- 1988, *Pseudo-Plutarch o pochodzeniu i funkcji muzyki*, „Filomata” 384, s. 86-95.
- 1989, *Der musikgeschichtliche Dialog Plutarchs und das Problem des melischen Charakters der griechischen Poesie* [w:] (red.) J. Ebert, H.D. Zimmermann, „Wissenschaftliche Beiträge der Martin-Luther-Universität” 36, Halle (Saale), s. 242-250.
- 1991, *Paränetischen Elemente in den Iamb von Archilochos*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 8, s. 29-38.
- 1990, *Sul frammento 25 W (55T) di Archiloco*, „A.I.O.N.” 12, s. 81-87.
- 1992, *Cenniejszy od złota dar Muz (A.P. X 19)*, „Filomata” 407, s. 12-18.
- 1992, *Where Was Iambic Poetry Performed? Some Evidence from the fourth Century B.C.*, „The Classical Quarterly” 42, s. 65-71.
- 1992, *How Was Iambic Poetry Performed. A Question of Ps.-Plutarch's Reliability (Mus. 1141 A)*, „Euphrosyne” 20, s. 269-276.
- 1993, *TON ANAKPEONTA MIMOU. Einige Bemerkungen zum Carmen Anacreonteum 1W*, „Antike und Abendland” 38, s. 64-72.
- 1993, *Some Remarks on Aristotle's Poetics 1448b 24-32*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 9, s. 5-9.
- 1994, *Znaczenie słowa hermeneia w odniesieniu do wykonania utworu poetyckiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 23-29.
- 1994, *Nonnos, Dionysiaka XI 370-481*, „Meander” 49, s. 43-45.
- 1995, *Pratinas, fr.713 II PMG* [w:] (red.) I. Lewandowski, A. Wójcik, *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, Poznań, s. 13-16.

- 1994, *From Cyzicus to the Samothracians. On the Allusion to the Homeric Verse in Anth. Pal. 11346 (= Automedon VIII Gow-Page)*, „Eos“ 82, s. 31-36.
- 1995, *Atenajosa z Naukratis księga win*, „Meander” 50, s. 215-226.
- 1995, *Przekład z jez. greckiego Hymnos i Nikaja (Nonnos, Dionysiaka)*, „Meander” 50, s. 411-417.
- 1996, *Smakować poezję. Gastronomia literacka w wypowiedziach greckich poetów lirycznych* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań, s. 31-41.
- 1996, *Młodzi bogowie starych poetów. Kilka uwag na temat greckiej liryki miłosnej*, „Meander” 51, s. 341-351.
- 1996, *Ps.-Plutarch's Table Talk on Music: Tradition and Originality* [w:] (red.) José Antonio Fernández Delgado, Francisca Pordomingo Pardo, *Actas del IV Simposio Espanol sobre Plutarco*, Salamanca, s. 177-184.
- 1997, *Metaliterackie treści we fr. I Archilocha*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 11, s. 3-11.
- 1996, *Młodzi bogowie starych poetów. Kilka uwag na temat greckiej liryki miłosnej*, „Meander” 51, s. 341-351.
- 1997, *Trudności interpretacyjne elegii Mimnermosa (ZW.=86.-p.)*, „Meander” 52, s. 37-42.
- 1997, *Uczta u Heliodora....., A.P. 11,137* [w:] (red.) K. Bartol, J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 91-99.
- 1997, *33. Saffo e Dika (Sapph. 81V)*, „Quaderni Urbinati di Cultura Classica” 56, s. 75-80.
- 1998, *Two in One. A Note on the Mimnerman Couplet by Stobaeus*, „Euphrosyne” 26, s. 151-153.
- 1998, *The Importance of Appropriateness. Rethinking the Definition of Nomos*, „Philologus” 142, s. 300-302.
- 1998, *Elegia grecka z perspektywy wykonawczej*, „Meander” 53, s. 119-130.
- 1998, *Afrodyta prządka (przekład Nonnosa, Dionysiaka XXIV 240-324)*, „Meander” 53, s. 131-133.
- 1997, *Ryduwany słońca: Mimnermos, Stezychor i inni* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, Opole, s. 7-17.
- 1998, *Animizacja przyrody w poezji greckiej* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas. Człowiek i natura w cywilizacji Grecji i Rzymu*, (Studia Classica et Neolatina 3), Gdańsk, s. 77-84.
- 1999, *Beetwen Loyalty and Treachery. P.Oxy 2327 fr. 1+21a col.I = Simonides 21 West². Some Reconsiderations*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 126, s. 26-28.

- 1998, *Schnee beim Gelage. Zu Simonides, eleg. 25 W²*, „Eos“ 85, s. 185-188.
- 1999, *Rola tekstu pisanego wobec tradycji oralnej greckiej liryki w epoce archaicznej*, „Balcanica Posnaniensia” 9/10, s. 7-13.
- 1999, *Nawiązania do Iliady i Odysei w epigramach Antologii Palatyńskiej*, „Collectanea Classica Toruniensia” 12, s. 26-32.
- 1999, *Der stolze Solon. Fragment 19 W. (=11 G.P.), eine Interpretation*, „Eos“ 86, s. 193-197.
- 2000, *Ion of Chios and the King (Ion, 27, 1-3 W.=2,1-3 G.P.)*, „Mnemosyne” 53, s. 185-192.
- 2001, *Poeta wśród silaczy (Ksenofanes, ZW)*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 13-17.
- 2001, [rec.] *Eustazio do Tessalonica. Introduzione al commentario a Pindaro a cura di M. Negri*, „Eos“ 88, s. 23-24.
- 2001, *Paideia poetów*, „Konteksty” 55, s. 50-55.
- 2001, *Taniec z tradycją jak z wazą François. Rozmowa o Gardzienicach i Metamorfozach*, *Dyskusja panelowa*, „Konteksty” 55, s. 204-205.
- 2002, *Il desiderio di Solone (Sol. 16 G.-P.)*, „Museum Helveticum” 59, s. 65-70.
- 2002, *Czytaj Homera, wstęp do przekładu G. Cerriego, Odyseusz-Bohater, który opowiada własną historię*, „Konteksty” 56, s. 5 (przekład s. 6-16).
- 2002, *Archilochus 188.3W²: A Minor Supplement*, „Eos“ 89, s. 19-20.
- 2003, *Czas w epigramach Filodemosa*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 15, s. 23-29.
- 2003, *„They seem to be the gods to us”. A Note of Modern Contextualization of Greek paideia*, „Images” 1/1-2, s. 43-46.
- 2004, *What did he do? Clearchus (ap. Ath. 1.5 f-6a=Clearch. fr. 57 Wehrli)*, „The Classical Quarterly” 54, s. 292-296.
- 2003, *Stan badań i perspektywy rozwojowe poznańskiej filologii klasycznej*, „Meander” 58, s. 127-131.
- 2004, *O jednym takim, co rybą się sparzył, czyli uwaga tekstologiczna do Ath. VII 298 e*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 65-69.
- 2004, *Tłumacza kłopoty z Ulpianem. Uwagi do przekładu przydomka Keitoukeitos (Ath. I)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 127-131.
- 2004, *Literackie aspekty katalogów w Uczcie mędrców Atenajosa [w:] (red.) I. Mikołajczyk, Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Prof. dr hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń, s. 47-54.
- 2004, *Skrzydółko czy nóżka, czyli o starożytnego odbiorcy smakowych rozkoszach*, „Poznańskie Studia Polonistyczne” 11, s. 11-16.
- 2005, *Poezja jambiczna [w:] (red.) H. Podbielski, Literatura Grecji starożytnej*, t. 1, Lublin, s. 351-370; *Romans grecki*, tamże, s. 295-322; *Grecka elegia archaiczna*,

- tamże, s. 323-349; *Poezja jambiczna okresu cesarstwa*, tamże, s. 587-595; *Poezja schyłku V i IV wieku przed Chr.*, tamże, s. 485-496; *Ezop i początki bajki greckiej*, tamże, s. 371-376.
- 2005, *Autoprezentacje pasożytów w cytowanych przez Atenajosa urywkach greckiej komedii średniej i nowej*, „Meander” 60, s. 27-35.
- 2005, *Korespondencja sztuk: Simonides i inni*, „Konteksty” 59, s. 23-26.
- 2005, *Safona w „Uczcie mędrców” Atenajosa*, [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 49-56.
- 2005, *The Intertextual Transformation of Simonides’ Dictum in Plutarch’s Moralia: Considerations of the Value of Some Theoretical Ideas for the Interpretation of Classical Textes*, „ORGANON” 34, s. 21-29.
- 2006, *The Lost World of Inventors: Athenaeus’ Sentimental Heurematography*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 1, s. 85-96.
- 2005, *Per una morfologia della poikilographia antica*, „Eos” 52, s. 210-223.
- 2006/2007, *Poezja-malarstwo: Plutarch o słynnym powiedzeniu Simonidesa*, „Roczniki Humanistyczne” 54/55, s. 107-118.
- 2007, *Voice of Tradition: Representations of Homeric Singers In Athenaeus 1.14a-d*, „The Classical Quarterly” 57/1, s. 231-243.

Przekłady prac współczesnych

- 1995, T. Krischer, *Ląd i morze w historii kultury greckiej*, „Meander” 50, s. 515-526.

dr Sławomira Brud

(retoryka rzymska)

Książki

- 2002, [współaut.] *Łacina dla początkujących* (zeszyty 1-24), Poznań.
- 2003, [współaut.] *Łacina dla początkujących* (zeszyty 25-40), Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Mnemotechnika w Rzymie w I w. Przed Chr.*, „Meander” 54.
- 2001, *Rzym i Rzymianie w Retoryce do Herenniusza*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 123-128.

2001, *Rhetorica ad Herennium jako podręcznik sztuki wymowy* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, *Łacińska proza naukowa*, Gniezno, s. 43-56.

prof. dr hab. Jerzy Danielewicz

(poezja, liryka, metryka i elegia grecka; Safona)

Książki

1994, *Miary wierszowe greckiej liryki. Problemy opisu i interpretacji*, Poznań.

1996, *The Metres of Greek Lyric Poetry. Problems of Notation and Interpretation*, Bochum.

1996, *Liryka starożytnej Grecji*, Warszawa-Poznań.

1999, *Melika* [w:] (red.) J. Danielewicz, *Liryka grecka. Wybór tekstów i komentarz*, t. 2, Warszawa-Poznań.

2001, *Liryka starożytnej Grecji*, Warszawa-Poznań (wyd. II poprawione).

2004, *Posejdiippos. Epigramy, przekład, wstęp i komentarz*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1992, *Z ojczyzny na obczyznę: doświadczenia pisarzy antycznych* [w:] (red.) Dobrochna i Józef Ratajczak, *Ad vocem: „Suplement” do konferencji Twórczość dramatyczna i teatralna polskiej emigracji 1939-1989*, Poznań, s. 12-18.

1990, *Il nomos nella parodia di Aristofane (Ran. 1264 segg.)*, „A.I.O.N.”, s. 131-142.

1991, *L'inno nella lirica romana fino all'eta di Augusto: dal culto alla letteratura, Atti di un colloquio, Napoli 21-24 ottobre 1991*, „A.I.O.N.”, s. 279-289.

1994, *Monodia – liryka chóralna: współczesne dyskusje na temat podziału liryki greckiej*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 3-11.

1994, *Semonides*, „Meander” 49, s. 319-325.

1994, *Nowo odkryte elegie Simonidesa*, „Meander” 49, s. 211-218

1995, *Eumelos* [w:] (red.) I. Lewandowski, A. Wójcik, *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, Poznań, s. 109-111.

1995, *Kolory morza w liryce greckiej* [w:] *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 71-80.

1995, *Postówie obserwatora sesji* [w:] *Elegia poprzez wieki*, Poznań, s. 185-187.

1996, *Tebaida* Stezychora, „Meander” 51, s. 257-258.

1996, *Tyrtajos* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań, s. 23-29.

1996, *W poszukiwaniu straconego tekstu*, „Literatura na Świecie” 8-9, s. 237-242.

1996, *Boje o Safonę*, „Literatura na Świecie” 8-9, s. 424-431.

- 1996, *Grecki epigram żałobny* [w:] *Pochwała historii powszechnej. Księga ofiarowana prof. Andrzejowi Bartnickiemu*, Warszawa, s. 47-57.
- 1997, *Imiona róży. Rhodon w liryce i epigramacie greckim* [w:] (red.) K. Bartol, J. Danielewicz, *Epigram greckii łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 35-42.
- 1997, *Sporne problemy w interpretacji pieśni Anakreonta* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, Opole, s. 19-29.
- 1998, *Pejzaż poetycki Safony* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas. Człowiek i natura w cywilizacji Grecji i Rzymu*, (Studia Classica et Neolatina 3), Gdańsk, s. 41-49.
- 1998, *Sappho 96. 21-33 Reconsidered*, „Eos“ 85, s. 181-184.
- 1999, *Metryka wczesnych greckich epigramów nagrobnych*, „Collectanea Classica Toruniensia” 12, s. 51-56.
- 1999, *Hymn grecki do Demeter*, „Meander” 54, s. 311-323 (przekład i nota od tłumacza).
- 2000, *Liryka grecka z perspektywy wykonawczej*, „Sprawozdania Wydziału I Filologicznego PAN za rok 1999”, Kraków, s. 12-17.
- 2001, *Metatext and its Functions in Greek Lyric Poetry* [w:] (red.) S.J. Harrison, *Texts, Ideas and the Classics*, Oxford, s. 46-61.
- 2001, *Biesiadne inicjacje – rozważania o greckim sympozjonie*, „Konteksty” 55, s. 56-62.
- 2001, *przekład G. Cerri, Archaiczne poematy greckie o naturze a rytuały misteryjne*, „Konteksty” 55, s. 94-103.
- 2001, *Dyskusja panelowa – Festiwal* [w:] *Misteria, Inicjacje*, „Konteksty” 55, s. 194, 205, 209-211, 235.
- 2001, *Biesiadne inicjacje. Rozważania o greckim sympozjonie* [w:] *Misteria, Inicjacje*, „Konteksty” 55, s. 23-34.
- 2001, *Wystąpienie w dyskusji panelowej* [w:] *Misteria, Inicjacje*, „Konteksty” 55, s. 241-248.
- 2002, *Metryka wczesnych greckich epigramów nagrobnych* [w:] *Studia Thoruniensio-Classica. Tradycje antyczne w Polsce północnej*, Warszawa, s. 109-115.
- 2003, *Wstęp do wydania polskiego* [w:] Martin L. West, *Wprowadzenie do metryki greckiej*, Kraków, s. 7-11.
- 2002, *Nowe spojrzenie na Uctę mędrców Atenajosa*, „Meander” 58, s. 109-123.
- 2003, [rec.] *Ilja Leonard Pfeijffer, First Person Futures in Pindar*, „Eos” 90, s. 157-158.
- 2003, *„Świeci nadal pełnym blaskiem...”*, „Poznańskie Studia Polonistyczne” 10 (30), s. 11-14.
- 2003, *Filologia klasyczna w Polsce – kilka refleksji na marginesie sprawozdań*, „Meander” 58, s. 113-115.

- 2003, *Współczesna dyskusja nad hymnami Kallimacha z Cyreny*, „Collectanea Philologica” 6, s. 103-113.
- 2004, *Prosimetrum greckie i jego realizacja w Uczcie mędrców Atenajosa* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Prof. dr hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń, s. 107-116.
- 2004, *Nad przekładem „nowego Posejdipposa”*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 61-66.
- 2004, *Z warsztatu komediopisarzy: katalog potraw u Anaksandridesa* [w:] (red.) Gościwit Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 58-64.
- 2005, *Echa Safony w epigramach Posejdipposa* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastynskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 42-48.
- 2005, *Posidippus Epigr. 52 Austin-Bastianini (P. Mil. Vogl. VIII 309, col. VIII 25-30)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 151, s. 30-32.
- 2005, *Further Hellenistic Acrostics: Aratus and Others*, „Mnemosyne” 58, s. 321-334.
- 2005, [rozdziały w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, Lublin. Tom I: *Archaiczna liryka chóralna* (s. 377-410); *Liryka chóralna w epoce późnoarchaicznej i w wieku V* (s. 411-434); *Liryka monodyczna: Ibykos, Anakreont, skolia* (s. 461-476); *Poezja religijna* (s. 477-483); *Epigramat hellenistyczny i poezja jambiczna okresu hellenistycznego* (s. 497-522); *Kallimach i jego twórczość poetycka* (s. 523-552); *Elegia w epoce hellenistycznej* (s. 553-558); *Epigramat – Poezja liryczna – Hymny orfickie – Hymny Proklosa* (s. 597-627). Tom II: *Atenajos* (s. 347-351).
- 2005, *Uroczyste pożegnanie ustępującej redakcji „Meandra”*, „Meander” 60, s. 3-7.
- 2005, *Romuald Turasiewicz (11 X 1930-31 I 2005)*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności”, Kraków, s. 248-254.
- 2005, *Nowo odczytane teksty Safony i Archilocha*, „Meander” 60, s. 135-149.
- 2005, *On lines 8 and 12 of the New Sappho (P. Köln 21351 + 21376)*, „Eos” 92, s. 133-136.
- 2006, *Bacchylides fr. 20A, 12 S.-M. and Sappho, P. Köln fr. I-II, 12*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 155, s. 19-21.
- 2006, *Verbal Abuse and Satire in the Early Greek Iambus* [w:] (red.) J. Styka, *Violence and Aggression in the Ancient World*, „Classica Cracoviensia” 10, s. 35-48.
- 2006, *Poetic Quotations and Discourse Strategies in Athenaeus*, „Eos” 93, s. 109-124.

2006-2007, *Opisy posągów (Andriantopoiika) w nowo odkrytych epigramach Posejdiiposa*, „Roczniki Humanistyczne” 54-55/3, s. 119-129.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

1998, [wstęp do] *Victorii Steffen in memoriam*, „Poznańskie Towarzystwo Pprzyjaciół Nauk. Prace Komisji Filologicznej” 39, Poznań, s. 5-8.

prof. dr hab. Sylwester Dworacki

(komedia grecka, Menander)

Książki

1968, *Akcesoria sceniczne w komediach Menandra*, Poznań.

2000, *Heliodor. Opowieść etiopska o Theagenesie i Charikleii. Z języka greckiego przełożony i komentarzem opatrzył*, Poznań.

2005, *Festinemus amare homines*. Przekład na język łaciński do wykonania przez chór wiersza ks. Jana Twardowskiego *Śpieszmy się*. Program VII Międzynarodowego Festiwalu Chórów Uniwersyteckich *Universitas Cantat*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1960, *Menander quomodo personas [w:] Dyscolo fabula in scaenam induxerit. Studia Menandrea ad Dyscolum pertinentia*, Wrocław s. 64-75.

1964, *Kobieta w komediach Menandra*, „Filomata” 186, s. 312-318.

1966, *Sikyończyk Menandra*, „Filomata” 205, s. 249-256.

1967, *Poeta ginącego świata (Palladas)*, „Filomata” 211, s. 59-64.

1968, *W szkole Libaniosa*, „Filomata” 217, s. 370-377.

1970, *Komedia Menandra Tarcza*, „Filomata” 237, s. 349-356.

1970, *The Role of Scenic Accessories in the Comedies of Menander*, cz.1 „Eos” 58, s. 201-217.

1971, *The Role of Scenic Accessories in the Comedies of Menander*, cz. 1 „Eos” 59, s. 35-56.

1971, [rec] *G.M. Sifakis, Parabasis and Animal Choruses, London 1971*, s. 150, „Eos” 59, s. 147-149.

1971, *Ekspozycja treści w dramacie greckim*, „Filomata” 252, s. 128-133.

1972, *Spojrzenie na teatr grecki*, „Filomata” 259, s. 443-452.

1973, *The Presentation of Persons in Menander's Shield*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 1, s. 33-45.

1973, *Chór w dramacie greckim*, „Filomata” 267, s. 348-358.

- 1975, *Jedność akcji w Odludku Menandra*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 2, s. 33-45.
- 1977, *Hamartia in Menander*, „Eos” 65, s. 17-24.
- 1977, *The Ending Formula in New Comedy*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 3, s. 35-40.
- 1978, *Anagnorismos in Greek Drama*, „Eos” 66, s. 41-54.
- 1979, *Atossa's Absence in the Final Scene of the Persae of Aeschylus. ARKTOUROΣ* [w:] (red.) G.W. Bowersock, *Hellenic Studies presented to Bernard M. W. Knox on his 65th birthday*, Berlin-New York, s. 101-108.
- 1979, [rec.] T.B.L. Webster, *Tragödien. Griechisch und Deutsch von D.Ebener*, Akademie-Verlag, Berlin, Bd. I-IV, 1972-1977, „Eos” 67, s. 151.
- 1982, *60 lat hellenistyki poznańskiej*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 5, s. 35-85.
- 1982, [rec.] *Eurypides, Tragedie: Dzieci Heraklesa, Błagalnice, Elektra, Ifigenia w Aulidzie, Respos. Wybór fragmentów, przełożył i opracował Jerzy Łanowski*, Warszawa PIW 1980, ss. 78, „Eos” 70, s. 353-357.
- 1983, *Ajschylos w służbie demokracji ateńskiej*, „Filomata” 354, s. 62-75.
- 1983, *Ijon Eurypidesa a komedie Menandra*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 6, s. 21-31.
- 1983, *Notes to the Prometheus Bound*, „Eos” 71, s. 159-165.
- 1984, *Jubileusz Profesora Wiktora Steffena*, „Meander” 39, s. 3-8.
- 1984, [rec.] *Menander, Wybór komedii i fragmentów. Przełożył i opracował Jerzy Łanowski*, BN seria II nr 203, Wrocław 1982, s.CXII+297, „Eos” 72, s. 213-219.
- 1985, *A Commentary to Some Places in the Dyskolos of Menander*, „Eos” 73, s. 59-63.
- 1985, [rec.] *Spotkanie z pięcioma Muzami, Liryka starożytnej Grecji, oprac. Jerzy Danielewicz*, BN seria nr 92 1984, „Nurt” 239, s. 33.
- 1987, *Platonios i Anonim o komedii i komediopisarzach greckich*, „Meander” 42, s. 87-92.
- 1988, [rec.] G.A. Seeck, *Dramatische Struktur der griechischen Tragödie. Untersuchungen zu Aischylos*, München 1984, s. 85, „Eos” 76, s. 129-132.
- 1989, *Arion- testimonia i rekonstrukcje*, „Classica Wratislaviensia” 13, s. 3-11.
- 1989, *Die dramatische Struktur des Gefesselten Prometheus*, „Eos” 77, s. 5-15.
- 1989, *Die Interpretation ausgewählter Szenen aus der Samia von Menander*, „Eos” 77, s. 199-209.
- 1991, *Römische Grammatiker über die Komödie*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 8, s. 91-102.
- 1993, *Tragedia historyczna w starożytnej Grecji* [w:] *Studia romanistyczne i literaturoznawcze. Materiały z sesji naukowej poświęconej pamięci Profesora Kaliksta Morawskiego*, Poznań s. 63-68.

- 1993, *Die Barbaren in den Komödien des Menanders. Power and Spirit*, „Annales Universitatis Turkuensis” 199, Turku, s. 99-110.
- 1993, [rec.] H. Lind, *Der Gerber Kleon in den „Rittern” des Aristophanes*, Frankfurt am Mein 1990, „Eos” 81.
- 1994, *Zu Eupolis und seinen Demen*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 13-22.
- 1994, *Profesor Wiktor Steffen – człowiek i uczony* [w:] *Victori Steffen nonagenario*, Poznań, s. 13-19.
- 1995, *The Pytine and the date of Cratinu’s death* [w:] *Księga pamiątkowa dla prof. K. Limana Vetustatis amore et studio*, Poznań, s. 117-119.
- 1996, *Homer Egipcjaninem? (Heliodor, Aithiopika III, 13-15)* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań, s. 63-65.
- 1997, *Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf – niemiecki Kujawiak* [w:] (red.) Cz. Łuczak, *Wyszli z Ziemi Mogileńskiej*, Poznań, s. 90-96.
- 1997, *Some remarks on the Greek historical tragedies*. [w:] *Scaenica Saravi-Varoviensia*, Poznań s. 19-25.
- 1997, *Litania ad Spiritum Sanctum a Romano Brandstaetter composita a Silvestro Dworacki e Polonoin Latinum translata*. „Meander” 52, s. 112-119.
- 1998, *Theatre and Drama in Heliodorus’ Aethiopica*. „Eos” 84, s. 355-361.
- 1998, *Profesor Wiktor Steffen jako hellenista* [w:] *Victorii Steffen in memoriam*, „Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Prace Komisji Filologicznej” 39, Poznań, s. 13-27.
- 1999, *Die polnischen Besucher des Wilamowitz-Grabmals*, „Xenia Toruniensia” 4, Toruń s. 47-54.
- 1999, *Stulecie „Eos”* [w:] *Antiquorum nonimmemores. Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993)*, s. 90-96,
- 1999, *Laudatio* [w:] *Georgius Łanowski. Doctor Honoris Causa Universitatis Stud. Mick. Posn.*, Poznań, s. 13-18,
- 2000, *Die polnischen Besucher des Wilamowitz-Grabmals* [w:] *Origine Cujavus. Beiträge zur Tagung aulässiglich des 150. Geburtstag Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff*, Toruń, s. 47-54.
- 2001, *Profesor Wiktor Steffen (27.IX.1903-29.IV.1997)*, „Eos” 88, s. 17-24.
- 2002, *Motyw milczenia w Opowieści etiopskiej o Theogenesie i Chariklej Heliodora*, „Collectanea Classica Thoruniensia” 13 (Studia Greco-Latina Universitatis Nicolai Copernici 4), Toruń, s. 29-38.
- 2004, *The Silence in the Ethiopian Story of Heliodoros* [w:] *The Language of Silence*, t. 2, Turku, s. 83-91.

- 2004, *Tragedie Eurypidesa w Opowieści etiopskiej Heliodora* [w:] Jerzy Łanowski 1919-2000), Wrocław s. 77-83.
- 2004, *Kratinos, Pytine, czyli Butle. Przekład wybranych fragmentów*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 16 n.
- 2003, [rec.] T. Polański, *Ancient Greek Orientalist Painters, Kraków 2002*, „Eos” 90, s. 338-341.
- 2005, *Diodor Sycylijski, Dionizos (Biblioteka IV 1-5)*, [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 152-155,
- 2005, *Romans grecki* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura starożytnej Grecji*, t. 2, Lublin, s. 295-322,
- 2007, *Obrazy w romansie greckim i ich funkcja* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Remigiusza Popowskiego SDB*, „Roczniki Humanistyczne: Filologia klasyczna” 54-55/3, Lublin, s. 93-105.

dr Anna Lasek

(literatura grecka)

Książki

- 2001, [współaut.] *Eros w Dionysiaka Nonnosa z Panopolis w Miłość w kulturze starożytnej Grecji i Rzymu*, Gdańsk.
- 2009, *Nonnos' Spiel mit den Gattungen in den Dionysiaka*, Wyd. PTPN, Poznań (w druku).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2006, *Nonnos' Spiel mit den Gattungen in den Dionysiaka – dargestellt anhand von Dionysiaka I. 362-534*, „Eos” 92, s. 305-318.
- 2006, *Epigram nagrobny w Dionysiaka Nonnosa z Panopolis*, „Meander” 61, s. 56-65.
- 2006, *Obraz lekarza w najwcześniejszych dziełach literatury greckiej* [w:] *Z dziejów zdrowia publicznego*, Łódź, s. 21-26.
- 2007, „*Dionysiaka*” – ostatni wielki epos starożytnej Grecji, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 17, s. 57-71.
- 2008, *Uwiedzenie Nemezis w Ramnus*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 18, s. 453-456.

prof. dr hab. Ignacy Lewandowski

(historiografia rzymska, Lucjusz Anneusz Florus, Ammianus Marcellinus, Marek Junianus Justynus; medycyna rzymska)

Książki

- 1970, *Florus w Polsce*. Wrocław.
- 1973, 2006, *Lucjusz Anneusz Florus „Zarys dziejów rzymskich”*. Przekład, wstęp, komentarz, Wrocław.
- 1976, *Recepcja rzymskich kompendiów historycznych w dawnej Polsce (do połowy XVIII wieku)*, Poznań.
- 1981, 1987, [współaut.] *Elementa sermonis Latini*, Warszawa.
- 1981, [współaut.] *Litterae Latinae. Sermones. Wybór tekstów prozaicznych do nauki języka i literatury łacińskiej*, Warszawa, s. 142-342; 355-384.
- 1988, [przekład] *Marek Junianus Justynus, Zarys dziejów powszechnych starożytności na podstawie Pompejusza Trogusa*, Warszawa.
- 1991, *Szymon Starowolski, Wybór z pism. Przekład tekstów łacińskich, wybór i opracowanie*, Wrocław.
- 1992, *Żegluga Świętego Brendana Opata (Navigatio Sancti Brendani Abbatis)* przekład. Opracowanie, wstęp, komentarz, bibliografia – Jerzy Strzelczyk, Poznań.
- 1995, *Paweł Diakon, Historia rzymska, Historia Longobardów*. Przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył, Warszawa.
- 1996, *Antologia poezji łacińskiej w Polsce. Renesans*. Poznań.
- 2001, *Ammianus Marcellinus, Dzieje rzymskie, t. I ks. XIV-XXV, przekład, wstęp, przypisy*, Warszawa.
- 2002, *Ammianus Marcellinus, Dzieje rzymskie, t. II ks. XIV-XXXI, przekład, wstęp, przypisy*, Warszawa.
- 2007, *Historiografia rzymska*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1965, *Italska Amazonka-Postać Kamilli w Eneidzie Wergiliusza*, „Filomata” 188, s. 427-432.
- 1967, *Numantia*, „Filomata” 212, s. 121-127.
- 1968, *Kartagińska królowa*, „Filomata” 214, s. 229-235.
- 1968, *Gazeta codzienna w starożytnym Rzymie*, „Filomata” 217, s. 365-370.
- 1968, *Florus Polonicus Joachima Partoriusa*, „Meander” 23, s. 522-529.
- 1969, *Epitoma de Tito Livio czyli popularny podręcznik historii rzymskiej z II w.n.e.* „Filomata” 232, s. 124-132.

- 1969, *Florus und das polnische Schulwessen*. „Eos“ 58, s. 233-247.
- 1969, *Florus und das polnische Schulwessen*, „Eos“ 58/2, s.233-247.
- 1972, *Lekarz w starożytnym Rzymie*, „Filomata” 254, s. 212-217.
- 1972, *Instrumenty lekarskie w starożytności*, „Filomata” 256, s. 328-335.
- 1973, *Szesnastowieczny przekład Breviarium Eutropiusza pióra Erazma Glicznera*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 1, s. 165-174.
- 1973, [rec.] *Wellejusz Paterkulus. Historia rzymska. Przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył E. Zwolski*, „Eos“ 61, s. 157-159.
- 1974, *Jerzy Joachim Retyk i jego Pochwała Prus*, „Rocznik Gdański” 32/2, s. 73-78.
- 1974, *Aneks 1: Georgius Joachim Rheticus Encomium Prussiae*, „Rocznik Gdański” 32/2, s. 79-85.
- 1974, *Aneks 2: Jerzy Joachim Retyk Pochwała Prus. Przekład z komentarzem*, „Rocznik Gdański” 32/2, s. 86-92.
- 1975, *Zofia Korbiniana-Bernitzowa, łacińska poetka na dworze Wazów*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 2, s. 103-115.
- 1975, *Aneksy: Wiersze Zofii Korbiniany-Bernitzowej z lat 1641-1669*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 2, s. 116-126.
- 1975, [rec.] *Korneliusz Nepos, Żywoty wybitnych mężów. Wstęp, komentarz i redakcja Lidia Winniczuk*, „Eos“ 63, s. 412-416.
- 1976, *Mistrz Wincenty a Justyn – epitomator Troja*, „Studia Źródłoznawcze” 20, s. 28-34.
- 1976, [rec.] *Korneliusz Nepos, Żywoty wybitnych mężów. Wstęp, komentarz i redakcja Lidia Winniczuk. Warszawa PWN 1974, s. 208*, „Studia Źródłoznawcze” 20, s. 268.
- 1976, [rec.] *Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo. Ventiduesima seltimana di studio: La cultura antica nell'Occidente latino dal VII all' secolo, Spoleto 18-24 aprile 1974*, „Studia Źródłoznawcze” 20 s. 282-283.
- 1976, *Głos w dyskusji*, „Studia Źródłoznawcze” 20, s. 128.
- 1976, *Początki teoretycznych rozważań nad historią w Polsce (Stanisław Hłowski, zm.1589)*, „Historyka” 6, s. 43-55.
- 1976, *Traktat Polaka Stanisława Hłowskiego o historii jako nauce*, Przekład z komentarzem, „Historyka” 6, s. 91-98.
- 1976, *Epitoma dziejów powszechnych pióra Justynusa i jej recepcja*. „Meander” 31, s. 498-502.
- 1976, [przekład] *Alybiades (Justynus V 1-5)*, „Meander” 31, s. 503-506.
- 1977, *Antyk w Lechiadzie Alberta Inera (1620-1658)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 3, s. 181-192.
- 1977, [rec.] *Kwintus Kurcjusz Rufus Historia Aleksandra Wielkiego, przekład zespołowy pod redakcją Lidii Winniczuk, Warszawa 1976*, „Eos“ 65, s. 366-367.

- 1977, *Środki lecznicze w starożytności*, „Filomata” 304, s. 185-191.
- 1977, [rec.] T. Bienkowski, *Antyk w literaturze i kulturze staropolskiej (1450-1750). Główne problemy i kierunki recepcji*. Wrocław 1976, „Eos” 65, s. 178-181.
- 1977, *Jubileusz 40-lecia pracy dydaktycznej i naukowej Profesora Jana Wikarjaka*, „Meander” 32, s. 3-5.
- 1980, [rec.] A.J. Niemirowskij, M.F. Da kova, *Lucij Annei Flor istorik drevnego Rima, Voroneż 1977*, „Eos” 58, s. 169 nn.
- 1981, *Notka biograficzna: C. Eichenseer*, „Vox Latina” 17/64, s. 231-232.
- 1981, [hasło] *Memorata Anna* [w:] (red.) A. Gąsiorowski, J. Topolski, *Wielkopolski Słownik Biograficzny*, Poznań s. 465-466.
- 1981, [hasło] *Piechowski Józef* [w:] *Słownik Biograficzny*, Wrocław, s. 58-60.
- 1981, *Rzymska i rzymsko-sarmacka geneologia rodów szlacheckich w niektórych herbarzach staropolskich* [w:] (red.) J.Topolski, *Świadomość historyczna Polaków. Problemy i metody badawcze*, Łódź s. 227-249.
- 1982, *Metodyka nauczania języków klasycznych na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919-1979*. „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 5, s. 151-163.
- 1983, *Michał Zbigniew Swoboda – Nauczyciel i Wychowawca*, „Meander” 38, s. 219-222.
- 1983, *Lexicon Latino-polonicum Jana Mączyńskiego (1564 r.)*, „Filomata” 356, s. 218-227.
- 1983, *Pro domo nostra*, „Nurt” 220, s. 5-6.
- 1983, *Popiel Paweł* [w:] *Polski Słownik Biograficzny* 17/3, Wrocław, s. 572-573.
- 1983, *Johannes Wikarjak Posnaniensis 1914-1983*, „Vox Latina” 19, s. 484-486.
- 1983, *Obraz dziejów Rzymu przedcesarskiego w świadomości autora „De viris illustribus urbis Romae”*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 6, s. 177-188.
- 1983, *De historica facultate libellus de Stanislas Iłowski. Les premieres réflexions théoriques sur l'histoire en Pologne*, „Storia della storiografia” 4, s. 71-83.
- 1983, *Profesor Jan Wikarjak (1914-1983)*, „Meander” 38, s. 351-367.
- 1984, [przekłady tekstów jako „Aneks” do] J. Strzelczyk, *Goci – rzeczywistość i legenda*, Warszawa, s. 407-424.
- 1984, *Antyk ciągle żywy* [rec.] Stanisław Stabryła, *Hellada i Roma w Polsce Ludowej. – Recepcja antyku w literaturze polskiej w latach 1945-1975*. Wydawnictwo Literackie, Kraków 1983, s. 640, „Nurt” 227, s. 36.
- 1984, *Wierność przysiędze czyli Marek Atyliusz Regulus*. „Filomata” 362, s. 238-245.
- 1984, [rec.] Rainer Nichel, *Einführung in die Didaktik des altsprachlichen Unterrichts. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1982*, s. VI + 277, „Eos” 72, s. 442-445.
- 1984, [przekłady do] B. Lapis, *U źródeł polskich refleksji nad pracą*, Warszawa, s. 13, 32-33, 34, 39, 58, 61, 103-104, 105, 108, 120-121, 123-124.

- 1984, *Uwagi Wawrzyńca Mitzlera, lekarza praktyka z Warszawy, O potrzebie powołania na mocy uchwały królewskiej Kolegium Lekarzy w Warszawie*, „Archiwum Historii Medycyny” 47/4, s. 516-528.
- 1985, *Zofia Korbiniana-Bernitzowa, poetka polsko-łacińska z XVII wieku*, „Filomata” 366, s. 112-119.
- 1985, *Człowiek i świat zwierzęcy we wczesnym średniowieczu. Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo: L'uomo di fronte al. Mondo animale nell'alto medioevo, Spoleto 7-13 IV, 1983*, „Studia Źródłoznawcze” 29, s. 282-283.
- 1986, *La vision de l'histoire de la Rome royale et républicaine cher l'auteur de De viris illustribus urbis Romae (IV siecle apres J.-C.)* [w:] *Die Antike und Europa. Zentrum und Peripherie in der antiken Welt. Rresümees. 17. Internationale Eirene-Konferenz, Berlin 11-15. 8*, Berlin, s. 136-137.
- 1986, *L'historiographie polonoise et les épitomés historiques romains*, „Europa Orientalis” 5, s. 65-80.
- 1987, *Koncepcja i wzory „Łacińsko-polskiego Leksykonu” Jana Mączyńskiego*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 102, za rok 1985, Poznań, s. 3-7.
- 1989, [notka biograficzna] *Marek Klecel*, „Świat Książki” 6 (13), s. 16.
- 1992, *Rykaczewski Erazm Edward* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, s. 472-474.
- 1993, *Die Epitome des Florus als Lektüre in den polnischen Schulen. – Zur Rezeption des Historikers Florus vom Mittelalter bis zur neuesten Zeit*, „Gymnasium” 100, s. 214-225.
- 1993, *Die Alten Sprachen in Polen*, „Gymnasium” 100, s. 159-161.
- 1993, *Leksykograficzne założenia i wzory słownika łacińsko-polskiego Jana Mączyńskiego (1564)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 9, s. 131-159.
- 1993, *Historyk ginącego świata*, „Meander” 48, s. 339-342.
- 1993, *Zepsucie wśród senatorów i ludu rzymskiego (Ammianus Marcellinus XIV 6)*, „Meander” 48, s. 343-349.
- 1994, *Koncepcja porządku społecznego w Lexicon Latinopolonicum Jana Mączyńskiego (1564) i jej związek z autorami starożytnymi*, „Meander” 49, s. 67-80.
- 1994, *Klemens Janicki – polski Owidiusz spod Źnina*, „Źnińskie Zeszyty Historyczne” 13, s. 4-17.
- 1994, *Prof. dr Tadeusz Zawadzki. W 75-lecie urodzin*, „Wiadomości: Bulletin de la Mission Catholique Polonaise en Suisse” 286, s. 8-9.
- 1994, *Die Epitome des Florus und die polnische Geschichtsschreibung in Renaissance und Barock*, „Wiener Humanistische Blätter” 36, s. 90-101.
- 1994, *Epigramy Klemensa Janickiego (1516-1542/43)*, „Meander” 49, s. 505-514.
- 1995, *Klemens Janicki – Polski Owidiusz* [w:] (red.) I. Lewandowski, *Elegia poprzez wieki. Konferencja naukowa 8-9.XI.1994*, s. 131-143.

- 1995, *Profesor Kazimierz Liman – w siedemdziesięciolecie urodzin* [w:] (red.) I. Lewandowski, A. Wójcik, *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, Poznań, s. 9-19.
- 1995, *Przekład i komentarz: Ammianus Marcellinus, Procesy o czary i niemoralność w Rzymie (Historia rzymska XXVIII 1)*, „Meander” 50, s. 349-360.
- 1996, *Nie zrealizowane plany i pozafilologiczne życie filologa klasycznego czyli Jan Horowski w dwudziestą rocznicę śmierci*, „Kronika Miasta Poznania” 1, s. 329-335.
- 1996, *Janickiego epigramy o polskich królach* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań, s. 105-114.
- 1996, *Ammianus Marcellinus, Z dziejów rzymskich (XVI 10) – Wjazd cesarza Konstancjusza wraz z wojskiem do Rzymu. Przełożył i objaśnił*, „Meander” 51, s. 79-84.
- 1996, *L'historiographie antique dans l'oeuvre de Mathias Casimirus Sarbiewski (1595-1640)* [w:] (red.) I. Lewandowski, L. Mrozewicz, *L'image de l'antiquité chez les auteurs postérieurs*, Poznań, s. 29-41.
- 1996, *In Thaddaeum Zawadzki...oratio panegyrica* [w:] (red.) I. Lewandowski, L. Mrozewicz, *L'image de l'antiquité chez les auteurs postérieurs*, Poznań, s. 215-218.
- 1996, [współaut. opracowania] *Leksykon łacińsko-polski Jana Mączynskiego*. Wybór tekstów – opracowanie. Wybór tekstów Władysław Kuraszkiwicz, Lublin, s. 91-165.
- 1997, *Clemens Ianicius; Ovidius Polonus (1516-1543)*, „Les Etudes Classiques” 65, s. 309-322.
- 1997, *Najstarsze w Polsce przekłady łacińskie greckiego epigramu AG IX 47* [w:] (red.) K. Bartol, J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 235-244.
- 1997, [przekłady] *„Primitiae Physicomediae...” (1750-1753). Pierwsze w Polsce czasopismo medyczne*, wybór, wstęp i opracowanie E. Waszyński, Leszno, ss.34-38; 41-49; 51-64; 65-66; 69-87; 90-101; 157-160; 202-213.
- 1998, *Historiografia antyczna w twórczości Macieja Kazimierza Sarbiewskiego (1595-1640)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 12, s. 65-75.
- 1998, *Profesor Wiktor Steffen jako badacz antyku w Polsce* [w:] *Victori Steffen in memoriam*, „Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Prace Komisji Filologicznej” 39, Poznań, s. 45-58.
- 1998, *Maitre Vincent, premier chroniqueur polonais, et Justin, epitomateur de Pompée Trogue* [w:] *Gli Umanesimi Medievali Atti del Ii Congresso dell „Internationales Mittellateinerkomitee”*, Firenze 1993, s. 325-332.

- 2001, *Les déesses Fortune, Adrastie-Nemesis*, „Kernos”, suppl. 11, s. 297-307.
- 2004, *Antologia poezji łacińskiej w Polsce*, pod red. I. Lewandowskiego, Poznań, przekłady – s. 407-419, 513-517.
- 2005, [współaut.] *Johann Jeremias Kern: O ironii* (wydanie polsko-łacińskie), tłumaczenie i komentarz, „Studia Niemcoznawcze” 29, s. 33-79.
- 2006, *Klemens Janicki, Polski Owidiusz nad Wartą zrodzony (1516-1543)*, „Literackie przystanki. Kroniki Miasta Poznania” 4, s. 18-31.
- 2007, *Die ältesten lateinischen Übersetzungen des griechischen Epigramms AG IX 47 in Polen* [w:] (red.) W. Mikołajczak, *Polonia Latina*, Gniezno, s. 271-277.
- 2007, *De epigrammatis a Clemente Ianicio compositis* [w:] (red.) W. Mikołajczak, *Polonia Latina*, Gniezno, s. 245-253.
- 2007, *Lexicon Latino-Polonicum ex optimis Latinae linguae scriptoribus concinnatum Ioanne Mączyński equite polono interprete (Regiomonti 1564)* [w:] (red.) W. Mikołajczak, *Polonia Latina*, Gniezno, s. 254-259.
- 2007, *Niezrealizowane plany i pozafilologiczne życie filologa klasycznego doc. dra hab. Jana Horowskiego (1909-1976)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 17, s. 179-185.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1995, [red.] *Elegia poprzez wieki. Konferencja naukowa 8-9.XI.1994*, Poznań.
- 2004, [red.] *Antologia poezji łacińskiej w Polsce*, Poznań.

Prof. UAM dr hab. Aleksander Mikołajczak

(percepcja kultury i literatury rzymskiej; kultura iroszkocka; Publiusz Owidiusz Naso)

Książki

- 1992, *Antyk w poezji Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*, Poznań.
- 1993, *Publiusz Owidiusz Naso, Lekarstwa na miłość*, wstęp, przekład i opracowanie, Poznań.
- 1994, *Publiusz Owidiusz Naso, O kosmetyce twarzy pań*, wstęp, przekład i opracowanie, Koszalin.
- 1994, *Kapitol. Sanktuarium starożytnego Rzymu i jego religia*, Poznań.
- 1995, *Św. Kolumban, Pisma. Jonasz z Bobbio, Żywot Kolumbana*, wstęp, opracowanie i komentarz J. Strzelczyk, „Pisma Starochrześcijańskich pisarzy” 60, Warszawa.
- 1995, *Gnieźnieńskie sekwencje o św. Wojciechu*, Gniezno.
- 1996, *Cezara wojna galijska*, ilustr. J. Stróżyk, Wrocław.

- 1997, *Publiusz Owidiusz Naso, Sztuka rybołówstwa*, przekład i opracowanie, Gniezno.
- 1997, *Księga żywota św. Wojciecha*, przekład i opracowanie, Gniezno.
- 1998, *Studia Sarbieviana*, Gniezno.
- 1998, *Łacina w kulturze polskiej*, Wrocław.
- 2000, *Wspólne gniazdo. W millenium zjazdu gnieźnieńskiego*, Gniezno.
- 2000, *Grecja bogów i herosów*, Wrocław.
- 2001, *Bajeczne dzieje Polski*, Wrocław.
- 2001, *Mysli europejskie*, Poznań.
- 2002, *Rzym legendarny*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1980, *Horacjanizm w liryce M.K.Sarbiewskiego* [w:] *Ogólnopolska studenckasesja naukowa filologów klasycznych 30.III.-1.IV. 1979*. Wybór referatów, Kraków, s. 109-121.
- 1983, *Świadomość społeczno-polityczna w lirykach M.K. Sarbiewskiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 6, s. 215-228.
- 1983, *Epigramaty M.K.Sarbiewskiego*, „Meander” 38, s. 281-284.
- 1983, [rec] *Maciej Kazimierz Sarbiewski Liryki oraz droga rzymska i fragmenty Lechiady (Lyrica quibus accesserunt Iter Romanum et Lechiados fragmentum)*, przeł. T. Karyłowski TJ, oprac. M. Korolko i J. Okoń, Warszawa 1980, „Eos” 71, s. 120-125.
- 1986, *Przekład Kolumbana Młodszeo Listu do Fidoliusza, wstęp J. Strzelczyk*, „Vox Patrum” 6/10, s. 333-341.
- 1986, [rec] *Książka ks. Józefa Warszawskiego „Dramat rzymski” Macieja Kazimierza Sarbiewskiego TJ (1622-1625). Studium literacko-biograficzne*. Rzym 1984, „Eos” 74, s. 368-372.
- 1987, *Wybór przekładów wierszy iroszkockich: Kolumbana Młodszeo, Seduliusza Szkota, Mikołaja z Bibra* [w:] J. Strzelczyk, *Iroszkoci w kulturze średniowiecznej Europy*, Warszawa, s. 461-463, 470-476, 488.
- 1988, *Jan Kochanowski w Characteres lyrici M.K. Sarbiewskiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 7, s. 183-198.
- 1991, *Tajemnice rzymskich mostów*, „Wiedza i Życie” 8, s. 36-43.
- 1992, *Przekłady wierszy Kolumbana Młodszeo i Paulina z Nollii* [w:] (red.) ks. M. Starowieyski, *Muza chrześcijańska, tom II: Poezja łacińska starożytna i chrześcijańska*, Kraków, s. 78-83, 156-161.
- 1992, *Koloseum – rzymski cud techniki*, „Wiedza i Życie” 7, s. 30-38.
- 1992, *Bedecker Rzymski. Sacra Via*, „Filomata” 409, s. 236-253.

- 1992, *Przekład Pieśni żeglarskiej (Carmen navale) przypisywanej św. Kolumbanowi* [w:] (red.) J. Strzelczyk, *Żegluga świętego Brendana opata, przeł. I. Lewandowski*, Poznań, s. 7.
- 1993, *Watykański autograf M.K. Sarbiewskiego*, „Kronika Rzymska” 11, z. 95, s. 25-28.
- 1994, *Nieznany autograf epigramów Sarbiewskiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 121-126.
- 1994, *Gnieźnieńskie sekwencje o św. Wojciechu* [w:] (red.) S. Nieznanowski, J. Pelc, *Nurt religijny w literaturze polskiego średniowiecza i renesansu*, Lublin, s. 43-82.
- 1995, *Gnieźnieńskie sekwencje o św. Wojciechu* [w:] (red.) J. Topolski i inni, *Gniezno. Studia i materiały historyczne*, t. 4, Gniezno, s. 21-62.
- 1995, *Elegia w teorii i praktyce twórczej Sarbiewskiego* [w:] (red.) I. Lewandowski, *Elegia poprzez wieki. Konferencja naukowa 8-9.XI.1994*, Poznań, s. 161-172.
- 1995, *Z badań nad atrybucją epigramów Sarbiewskiego* [w:] (red.) J. Bolewskiego, J.Z. Lichański, P. Urbański, *Nauka z poezji Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*, Warszawa, s. 134-145, 237-239.
- 1995, *Antyk jako „gra literacka” w poezji Sarbiewskiego* [w:] (red.) T. Michałowska, *Łacińska poezja w dawnej Polsce*, Warszawa, s. 179-194.
- 1996, *Panegiryzm epigramów Sarbiewskiego* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań, s. 115-124.
- 1996, *Mądrość Chorei – rytuał i mit w kulturze greckiej*, „Przegląd Bydgoski” 7, s. 30-43.
- 1996, *Europa nostra, wywiad udzielony A. Krezymon*, „Życie Uniwersyteckie” 5-6, s. 10-11.
- 1998, *Z Owidiuszem na ryby*, „Wędkarz Polski” 6.
- 1998, *Święty język Europy*, „Przewodnik Katolicki” 28.
- 1998, *Panegyrique des épigrammes de M.Sarbiewski* [w:] *Mathios Casimirus Sarbieviens in cultura Lithuaniae, Poloniae, Europae*, Vilne.
- 1999, *Traktat Cyncerona „De senectute” i jego aktualność u progu trzeciego tysiąclecia*, „Ars Senescendi” 3, s. 26-36.
- 1999, *Cień wielkiej biblioteki*, „Notes Literacki” 5 (73), s. 42-44.
- 1999, *Latynitas polska*, „Polonistyka” 8 (368), s. 483-488.
- 1999, *Między Jeruzalem a Romą. Świat znaków i znaczeń Romana Brandstaettera* [w:] (red.) J.K. Pytel, *Świat Biblii Romana Brandstaettera*, Szczecin, s. 31-50.
- 1999, *Gniezno w łacińskiej tradycji Europy* [w:] *Poszanowanie tożsamości narodów u podstaw jedności Europy*, Warszawa, s. 34-43.

- 2000, *Sprawa wolności narodów bałkańskich w turcykach Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 13, s. 79-87.
- 2000, *Między Latinitas a Cyrillianitas. Na rozdrożach europejskiej tożsamości* [w:] (red.) T. Zgółka, *Kultura wobec kręgów tożsamości*, Poznań.
- 2000, *Latinitas polska w universum kultury europejskiej* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, L. Mrozewicz, *Zjazd Gnieźnieński a idea jedności europejskiej*, Poznań.
- 2000, *Kultury regionalne we wspólnej Europie* [w:] (red.) J. Lewkowski, *Kultura a region*, Łódź, s. 5-11.
- 2000, *Sprawa wolności narodów bałkańskich w turcykach Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 13, s. 79-87.
- 2001, *Latinitas i Cyrillianitas – poszukiwanie duszy Europy* [w:] (red.) M. Mikołajczak, *VIII Kolokwium Slawistyczne Polsko-Bułgarskie*, Gniezno, s. 11-20.
- 2001, *Na co komu łacina* [w:] *II Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Dydaktyczna*, Poznań, s. 61-66.
- 2001, *Cyrillianitas i Latinitas w edukacji slawistycznej* [w:] (red.) B. Zieliński, *Slawistyka u progu nowego wieku*, Poznań, s. 9-18.
- 2001, *Łacińska proza bułgarskich paulicjan* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, *Łacińska proza naukowa*, Gniezno, s. 33-42.
- 2001, *Słowo i obraz we Florze chińskiej Michała Boyma SI* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, *Łacińska proza naukowa*, Gniezno, s. 102-116.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2000, *Poszukiwanie Europy. Zjazd gnieźnieński a idea zjednoczonej Europy*, Poznań.
- 2001, [red.] *Łacińska proza naukowa*, Gniezno.
- 2002, *Gniezno na europejskim szlaku milenijnym 1997 i 2000*, Gniezno.

dr Radosław Piętka

(literatura rzymska, Menippos; muzyka grecka; kultura antyczna i jej percepcja)

Książki

- 2005, *Kaliopie i Urania. Rzymskie poematy astronomiczne*, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Menippos i inni. O początkach satyry menipejskiej*, „Meander” 53, s. 439-444.
- 1998, *Satyra menipejska jako gatunek pre-powieściowy*, „Meander” 53, s. 603-619.
- 1999, „*Menippejska*” *powieść rzymska: Petroniusz i Apulejusz*, „Meander”, 54.

- 2000, [rec.] S. Olszaniec, *Julian Apostata jako reformator religijny*, „Znak” 9.
- 2002, *Kosmos Georgik*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 14, s. 67-78.
- 2002, *Satyra menipejska i późnoantyczne prosimetrum łacińskie*, „Meander” 57.
- 2002, *M. Manilius, Astronomica I 1-95 (przekład i komentarz)*, „Nowy Filomata” 2, s. 93-97.
- 2002, *Relacje między bogami a Przeznaczeniem w eposach Homera*, „Nowy Filomata” 4, s. 243-247.
- 2002, *Dwudziestowieczni apologetci języka łacińskiego: T.S. Eliot, Cz. Miłosz, Z. Herbert, B. Miciński*, „Terminus” 2, s. 73-85.
- 2003, *Odyseusz u Borgesa – Literatura powrotu i ekspresji*, „Nowy Filomata” 1, s. 61-66.
- 2003, *Muzyka antycznej Grecji – dwa style interpretacji*, „Nowy Filomata” 3, s. 235-239.
- 2004, *Antyczna translatologia*, „Pamiętnik Literacki” 1, s. 5-16.
- 2004, *Herakles i Kurcuz na sklepieniu Sali Renesansowej*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 2, s. 99-113.
- 2004, *Kafraria Michała Boyma i konwencje dawnych relacji etnograficznych*, „Studia Boymiana”, Gniezno, s. 107-117.
- 2004, *Ambifolia jako problem przekładu. „Animula... Hadriana”*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 121-125.
- 2004, *Tomasz Treter – dwie ody horacjańskie na cześć kardynała Hozjusza w przekładzie Wiktora Steffena*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 139-144.
- 2004, *Kwintus Tulliusz Cynceron – Dwanaście znaków zodiaku*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 219-220.
- 2005, *Antyczna cywilizacja jako wzorzec i anty-wzorzec [w:]* (red.) ks. R. Popowski, *Humanistyka grecka i rzymska*, Lublin, s. 55-68.
- 2006, *Jajo świata – mitograficzna interpretacja Horacjańskiej ody do Sorakte*, „Nowy Filomata” 1, s. 13-17.
- 2007, *Hellenizacja i deromanizacja. Dylematy dziewiętnastowiecznej refleksji o antyku [w:]* (red.) E. Wesołowska, *Romantyczna Antiquitas. Rzymskie inspiracje w teatrze i dramacie XIX wieku z uwzględnieniem mediacji calderonowskiej i szekspirowskiej*, Poznań, s. 9-18.
- 2007, *Romantyczna wizja Rzymu w „Irydionie” Zygmunta Krasńskiego [w:]* (red.) E. Wesołowska, *Romantyczna Antiquitas. Rzymskie inspiracje w teatrze i dramacie XIX wieku z uwzględnieniem mediacji calderonowskiej i szekspirowskiej*, Poznań, s. 79-91.

dr Marlena Bryske-Puk

(literatura rzymska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Formy wygnania w starożytnym Rzymie* [w:] *Doktoranckie varia i wariacje*, Poznań, s. 207-215.
- 2005, *Augustus – homo piliticus sive deus?* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda, s. 157-164.
- 2006, *Porwanie Europy – kilka uwag na temat recepcji mitu Owidiusza w sztuce naszego kontynentu* [w:] (red.) J. Domański, B. Milewska-Ważbińska, *Poezja Owidiusza i jej recepcja antyczna i postantyczna*, Warszawa, s. 329-333.
- 2006, *Jan Karol Skop – duchowy spadkobierca Owidiusza*, „Terminus” 8/1, s. 83-96.

prof. UAM dr hab. Ewa Skwara

(literatura rzymska, w szczególności komedia rzymska, Plaut, Terencjusz)

Książki

- 1996, *Plaut i Terencjusz w polskiej komedii oświeceniowej*, Poznań.
- 1998, *Plaut, Żołnierz Samochwał*, przekład, wstęp, komentarz, Poznań.
- 2001, *Historia komedii rzymskiej*, Warszawa.
- 2002, Plaut, *Komedie*, t. 1, wstęp, przekład i komentarz, Warszawa.
- 2002, Plaut, *Komedie*, t. 2: *Asinaria, Aulularia*, wstęp, przekład i komentarz, Warszawa.
- 2004, Plaut, t. 3: *Dwie Bakchidy, Jeńcy*, wstęp, przekład, komentarz, Warszawa.
- 2005, *Terencjusz*, t.1: *Dziewczyna z Andros, Za karę, Eunuch*, wstęp, przekład, komentarz, Warszawa.
- 2006, *Terencjusz*, t. 2: *Pasożyt Formion, Teściowa, Bracia*, wstęp, przekład i komentarz, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1987, *Żołnierz Samochwał. Studium postaci komicznej w utworach Plauta i Fredry*, „Filomata” 379/87.
- 1987, *Skąpiec. Studium postaci komicznej w utworach Plauta i Fredry*, „Filomata” 380/87.
- 1987, *Komediowa żona. Studium postaci komicznej w utworach Plauta i Fredry*, „Filomata” 381/87.

- 1988, *Motyw podawania się za kogoś innego u Plauta i Fredry*, „Filomata” 383/88.
- 1988, *Motyw przebierania się w komediach Plauta i Fredry*, „Filomata” 385/88.
- 1990, *Zakochany Starzec. Studium postaci w komediach Plauta i Fredry*, „Filomata” 389/90.
- 1990, *Łacina w „Trylogii” Sienkiewicza*, „Filomata” 397/90.
- 1991, *Komedia immortalis czyli o wpływie komedii Plauta na Molierowskiego Skapca*, „Filomata” 402/91.
- 1992, *Niesmiertelny motyw sobowtóra. Plautus – Szekspir – Bohomolec*, „Filomata” 412/92.
- 1993, *Żołnierz samochwał. Menander – Plautus – Terencjusz – Fredro – Sienkiewicz*, „Filomata” 416/93.
- 1994, *The soldier – type and its functions in Plautus’ comedies*, “Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 109-119.
- 1995, *„Trzej bracia bliźnięta” W. Bogusławskiego a Plautyński pierwowzór* [w:] (red.) I. Lewandowski, A. Wójcik, *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, Poznań, s. 93-100.
- 1996, *Wariacje na temat Amfitriona. Plaut-Molier-Kleist-Giraudoux* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań, s. 73-82.
- 1997, *Muzyczny Król Edyp. Opera-Oratorium J. Strawińskiego a grecki oryginał*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 11, s. 135-140.
- 1997, *Teatr u Marcjalisa* [w:] (red.) K. Bartol i J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 189-197.
- 1998, *Aby język giętki powiedział wszystko, co pomyślała głowa autora. Rozterki tłumacza Plauta*, „Meander” 53, s. 25-42.
- 1998, *Wież w komedii rzymskiej* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas. Człowiek i natura w cywilizacji Grecji i Rzymu*, (Studia Classica et Neolatina 3), Gdańsk, s. 99-108.
- 2000, *What does silence say? Function of Silence in Plautus’ comedies*, „Eos” 87, s. 279-286.
- 2001, *Toga spod pallium. Koloryt rzymski u Plauta*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 99-107.
- 2001, *Eloquent and Significant Silence in Plautus’ comedies* [w:] (red.) S. Jakel, *Language of Silence*, t. 1, Turku, s. 159-161.
- 2002, *Love in Plautus’ comedies*, „Eos” 89, s. 305-314.
- 2003, *Vis comica tragicomica czyli Amfitrion Fr. Zabłockiego* [w:] (red.) A. Karpiński, E. Lasocińska, M. Hanusiewicz, *Śmiech i łzy w kulturze staropolskiej*, „Studia Staropolskie” S.N. t. 7 (63), Warszawa, s. 121-129.

- 2004, *Rola piastunki w palliacie* [w:] *Od Średniowiecza po Oświecenie*, („Studia Classica et Neolatina” 6), s. 151-160.
- 2004, *Czy starożytni mówili po angielsku?*, „Polonistyka” 2, s. 55-59.
- 2004, *Cudzoziemiec na scenie, czyli o funkcji języka obcego w tekście dramatycznym (Plautus, Poenulus, w. 992-1029)* [w:] *Literatura i język*, „Biblioteka literacka Poznańskich Studiów Polonistycznych” t. 40, Poznań, s. 69-77.
- 2004, *Lupus in fabula, czyli o wilku w palliacie* [w:] [w:] (red.) Gościwit Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 166-172.
- 2004, *Skąd się biorą didaskalia w przekładach dramatów antycznych? Exemplum: Asinaria Plauta w tłum. Ewy Skwary*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 67-76.
- 2004, *Tłumaczenia tłumaczenia, czyli o roli przypisów do przekładu (na przykładzie Braci Terencjusza)* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Prof. dr hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń, s. 263-276.
- 2005, *Błędy młodości, czyli o nieobyczajnych postępках młodzieńców w palliacie* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 308-316.
- 2006, *Płć w palliacie* [w:] (red.) Lucyna Stankiewicz, *Mistrz Władysław Strzelecki (1905-1967)*, Wrocław, s. 43-56
- 2007, *Komedія rzymska na wielkiej scenie XIX wieku. Plaut a opera buffa* [w:] (red.) Elżbieta Wesołowska, *Romantyczna antiquitas. Rzymskie inspiracje w teatrze i dramacie XIX wieku z uwzględnieniem mediacji calderonowskiej i szekspirowskiej*, Poznań, s. 67-78.
- 2007, *Piekielny Orfeusz. Offenbach i jego „Orphee aux enfers” wobec tradycji klasycznej* [w:] (red.) Elżbieta Wesołowska, *Romantyczna antiquitas. Rzymskie inspiracje w teatrze i dramacie XIX wieku z uwzględnieniem mediacji calderonowskiej i szekspirowskiej*, Poznań, s. 137-153.

dr Magdalena Stuligrosz

(literatura grecka; Pindar; starożytna retoryka)

Książki

- 2002, *Gnoma w twórczości Pindara*, Poznań.
- 2003, *Kurs „Klasyczna greka” (10 zeszytów)*, Poznań.

2004, [współaut.] *Kasjusz Dion, Mowa Mecenasa (Historia rzymska LII 14-40)*, przekład, komentarz, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2004, Plutarch. *Zasługi kobiet*. Rozdz. 3: *Kobiety z Chios*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 261-264.

2005, *Pindar o życiu po śmierci* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szatyńskiej–Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, Wrocław, s. 66-78.

2005, *Słodki smak deseru, czyli kilka uwag gastronomicznych na marginesie lektury poezji Pindara*, „Meander” 60, s. 150-158.

2007, *Deipnon jako typ wypowiedzi w literaturze starożytnej Grecji na przykładzie „Uczty Filoksenosa z Leukady”* [w:] (red.) K. Łeńska-Bąk, *Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol*, (Stromata Anthropologica 2), Opole, s. 187-196.

dr Mateusz Stróżyński

(filozofia Plotyna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2005, *Doświadczenie nieustannej kontemplacji w filozofii Plotyna*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 17, s. 13-26.

2007, *Poza wnętrzem i zewnątrzem. Nieeuklidesowa przestrzeń świadomości w mistyce filozoficznej Plotyna*, „Kwartalnik Filozoficzny” 35/4, s.91-109.

prof. dr hab. Elżbieta Wesołowska

(literatura rzymska; Horacy, Seneka, Owidiusz)

Książki

1994, *Dzieło lekką stworzone dłonią. Wybór epigramów z „Antologii Palatyńskiej”*, Poznań.

1997, *Seneka, Agamemnon*, tłumaczenie, wstęp i opracowanie, Poznań.

1998, *Prologi tragedii Seneki w świetle komunikacji literackiej*, Poznań.

2000, *Seneka, Medea*, tłumaczenie, wstęp, komentarz, Poznań.

2000, [współaut.] *Seneka, Oktawia*, tłumaczenie, wstęp, komentarz, Poznań.

2002, [red., współaut.] *Publiusz Owidiusz Naso, Żale*, przekład i komentarz, Poznań.

- 2003, *Rzymska literatura wygnańcza*, t. 1: *Cyceron i Seneka*, Poznań.
2006, *Publiusz Owidiusz Nazo, Poezje wygnańcze*, wybór, przekład i oprac., wstęp A. Wójcik, Toruń.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1979, *Pieśni safickie Horacego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 4, s. 99-112.
1983, *Komunikacja literacka w prologu Medei Seneki*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 6, s. 155-164.
1983, *Dwie rozmowy Medei i Jazona*, „Meander” 38, s. 497-506.
1987, *Węście i zejście ze sceny w Medei Seneki*, „Eos” 75, s. 309-322.
1987, [rec.] P. Kragelund, *Prophecy, Populism and Propaganda in the Octavia*, „Eos” 75, s. 431-433.
1988, *Samotni bohaterowie Medei Seneki*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 7, s. 113-127.
1989, *Children and Parents in Greek Tragedies. An Attempt of Sociological and Dramatic Approach*, Halle, s. 237-241.
1992, *Silence in Senecan Tragedies*, „Acta Antiqua Scientiarum Hungarica”, t. 33, s. 77-81.
1992, *Teatr Seneki*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 9, s. 123-127.
1992, *Kłamstwa u Seneki. Zagadnienia wybrane*, „Eos” 80, s. 37-50.
1992, *Jealousy in Meleager's Epigrams: Conventions or Feeling?*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 9, s. 19-22.
1992, *Gorgias: an Inventor of a Logical Rule?*, „Euphrosyne” 20, s. 255-260.
1994, *Wszeteczne związki*, „Meander” 49, s. 231-241.
1994, *Prolog Agamemnona Seneki*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 83-89.
1995, *Monolog czy dialog? Interakcja Atreusa i służącego w „Tyestesie” Seneki* [w:] (red.) I. Lewandowski, A. Wójcik, *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, Poznań, s. 101-108.
1996, *A bogowie dawno odeszli.....*, „Roczniki Humanistyczne” 42, s. 49-58.
1996, *Etyka i polityka w pismach Seneki i Filona Aleksandryjskiego* [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, Poznań.
1997, *Epigram o nadziei i jego wzorce literackie (Ant.Lat. 415)* [w:] *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 169-177.
1997, *Opis burzy morskiej w „Agamemnonie” Seneki* (w. 212-345), „Meander” 52, s. 437-443.

- 1996, *Seneca in the „Octavia”*, „Eos“ 84 s. 285-291.
- 1996, [rec.] W. Lohmann, *KALYPSO bei Homer und James Joyce*, „Eos“ 84, s. 417-418.
- 1998, *Rozterki hiszpańskiego Edypa*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 12, s. 77-85.
- 1997, *Neron i opozycjoniści*, *Studia nad kulturą antyczną*, Opole, s. 85-95.
- 1998, *Seneki i Marka Aureliusza „ars moriendi”*, („Studia Classica et Neolatina” 3), Gdańsk, s. 169-176.
- 1998, *Pamięć u Seneki*, „Eos“ 85, s. 23-33.
- 1998, *Imiona władz*, „Meander” 53, s. 392-402.
- 1998, *Owidiusz, tristia III 3*, „Meander” 53, s. 390-392.
- 1999, *Fedra i Hippolit; Mit wciąż obecny w literaturze*, „Acta et Studia Balcanica” 9/10, s. 15-22.
- 1999, *Antyku naszego powszedniego....*, „Polonistyka” 5, s. 302-305.
- 2000, *Lie in Senecan „Phoedra”*, „Euphrosyne” 28, s. 347-354.
- 2000, *Tutorial, co to jest takiego*, „Polonistyka” 2, s. 15-18.
- 2000, *Pro Seneca meo albo z brzytwą na poezję*, „Meander” 2, s. 168-177.
- 2001, *Homo Edyp*, „Polonistyka” 8, s. 23-26.
- 2000, „*My jesteśmy klasycy...*”, „Meander” 3, s. 190, 220, 274.
- 2001, *Boecjusza De institutione arthmetica* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, *Łacińska proza naukowa*, Gniezno, s. 129-140.
- 2001, *Królewscy wygnańcy u Seneki, Szekspira i Słowackiego* [w:] (red.) M. Kalinowska, *Inspiracje Grecji antycznej w dramacie okresu romantyzmu*, Toruń s. 266-279.
- 2001, *Silence in Modern „Ancient Tragedies”* [w:] (red.) S. Jakel, *Language of Silence*, t. 1, Turku s. 243-248.
- 2000, „*Animus Liber*”, czyli *Seneka na Korsyce*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 13, s. 59-66.
- 2002, *Rodzina w tragedii, tragedia w rodzinie* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie, t. 1 Starożytność – średniowiecze*, Bydgoszcz, s. 35-42.
- 2002, *Seneka o wygnaniu i wygnańcach*, „Collectanea Classica Thoruniensia” 13, (Studia Greco-Latina Universitatis Nicolae Copernici 4), Toruń, s. 181-190.
- 2002, *Teatr Seneki widzę rozmaity*, „Symbole Philologorum Posnaniensium” 14, s. 93-101.
- 2002, *Modlitwy więzienne Boecjusza i Morusa*, „Studia Teologiczne” 3, s. 249-260.
- 2003, *Crudelitas u Słowackiego* [w:] (red.) M. Kalinowska, *Antyk Romantyków. Model europejski i wariant polski*, Toruń, s. 302-313.
- 2003, *Owidiusz, poezje wygnańcze (wybór)* [w:] (red.) A. Wójcik, *Rzymska literatura wygnańcza*, t. 2: *Owidiusz*, Poznań, s. 400-430.

- 2003, *Wspomnień czar. Bohaterów Seneki wędrówki w przeszłość*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 15, s. 124-131.
- 2004, *Komentarz filologiczny VERBA SACRA. Seneka, Listy moralne*, Poznań 22 marca 2004, s. 4-6.
- 2004, *Peur et tremblement. Boethius et Cicero en exile*, „Eos” 90, s. 247-259.
- 2004, *Senecjańskie „noli me tangere”*, „Przestrzenie teorii” 3, s. 227-237.
- 2004, *Niewesoła zemsta* [w:] (red.) G. Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa dla prof. J. Ławińskiej-Tyszkowskiej*, Wrocław, s. 191-200.
- 2004, *Antyczna postać ślepcy* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa dla prof. M. Szarmacha*, Toruń, s.
- 2004, *Publiusz Owidiusz Nazo, Listy znad Morza Czarnego III 3, przekład*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 16, s. 257-260.
- 2005, *Homo faber – tragizm naszych czasów* [w:] (red.) H. Krukowska, J. Ławski, *Problemy tragedii i tragizmu*, Białystok, s. 63-71.
- 2005, *Safony* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szatyńskiej – Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, Wrocław, s. 59-66.
- 2006, *Seneka w oczach Władysława Strzeleckiego. Kilka uwag* [w:] L. Stankiewicz, *Mistrz Władysław Strzelecki (1907-1967)*, Wrocław, s. 73-79.
- 2006, *Po nas choćby ogień: czas apokalipsy według Seneki i Marka Aureliusza* [w:] (red.) K. Korotkich, J. Ławski, *Apokalipsa. Symbolika – tradycja – egzegeza*, t. 1, Białystok, s. 123-134.
- 2006, *Pasowanie się w czasie – poeta w „Fasti”*. *Rekonesans* [w:] (red.) B. Milewska-Ważbińska, J. Domański, *Owidiusz. Twórczość – recepcja – legenda*, Warszawa, s. 51-62.
- 2006, *Po nas choćby ogień: czas apokalipsy według Seneki i Marka Aureliusza* [w:] *Apokalipsa. Symbolika – tradycja – egzegeza*, t. 1, Białystok, s. 123-132.
- 2007, [współaut.] *Gdy bóg milczy. Echa antyczne w dramacie romantycznym. Kilka uwag* [w:] (red.) Elżbieta Wesołowska, *Romantyczna antiquitas. Rzymskie inspiracje w teatrze i dramacie XIX wieku z uwzględnieniem mediacji calderonowskiej i szekspirowskiej*, Poznań, s. 19-32.
- 2007, *Widzieć jasno w zaśpieniu. Romantyczna ślepoty i jej pierwowzory antyczne* [w:] (red.) Elżbieta Wesołowska, *Romantyczna antiquitas. Rzymskie inspiracje w teatrze i dramacie XIX wieku z uwzględnieniem mediacji calderonowskiej i szekspirowskiej*, Poznań, s. 123-135.
- 2007, *The image of Socrates in Polish modern drama*, „Euphrosyne” 35, s. 451-457.
- 2007, *Lambro i inni. Problem samotności śmierci w dramatach „egzotycznych” Stowackiego* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski, K. Tomaszuk, *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, Warszawa.

2007, *Dar widzenia w „Agezylauszu”* [w:] *Światło w dolinie, Księga Pamiątkowa dla prof. H. Krukowskiej*, Białystok, s. 221-226.

dr Teodozja Wikarjak

(literatura rzymska i grecka)

Książki

1996, [współaut.] *Disce Latine I*, Poznań.

2002, [współaut.] *Łacina dla początkujących* – kurs, (11 zeszytów), Poznań.

2003, [współaut.] *Łacina dla początkujących* – kurs, (8 zeszytów), Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1974, *Murzyni w oczach Herodota*, „*Filomata*” 279, s. 476-479.

1975, *Śladami Helwetów na spotkanie Cezara*, „*Filomata*” 289, s. 474-482.

1975, *Śladami Cezara – Vesontio*, „*Filomata*” 292, s. 135-143.

1979, *Rola zwiastuna w tragedii greckiej*, „*Symbolae Philologorum Posnaniensium*” 4, s. 3-39.

1979, [rec.] P. Flobert, *Les verbes déponents latins des origines a Charlemagne*, Paris 1975, „*Eos*” 67, s. 359-360.

1982, *Językoznawstwo greckie i łacińskie w sześćdziesięcioleciu Uniwersytetu Poznańskiego*, „*Symbolae Philologorum Posnaniensium*” 5, s. 142-149.

1982, [rec.] F. Murru, G. Pessolano Filos, *Alla riscoperta della didattica del latino in Italia nel Settecento e nell' Ottocento*, Roma 1980, „*Eos*” 70, s. 160-162.

1984, [rec.] Virgilio, *Eneida (vol. I-II, III-IV, V-VI) a curra di E. Paratore*, trad. L. Canali, Roma 1978-1979, „*Eos*” 72, s. 228-230.

1991, M. Tullius Cicero as Translator of Greek Epigrams, „*Symbolae Philologorum Posnaniensium*” 8, s. 71-75.

1993, *Catullo 51 e Saffo 31: un confronto*, „*Symbolae Philologorum Posnaniensium*” 9, s. 111-117.

1999, *Koło Poznańskie* [w:] (red.) Jerzy Łanowski, Alicja Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993): księga zbiorowa*, (Polskie Towarzystwo Filologiczne: Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW = „*Acta Societatis Philologiae Polonorum*”, 3), Warszawa-Wrocław, s. 187-193.

2005, „*Spetane przeznaczeniem*” – *Orestes od Ajschylosa do Sartre'a* [w:] (red.) H. Krukowska, J. Ławski, *Problemy tragedii i tragizmu. Studia i szkice*, Białystok, s. 57-62.

prof. dr hab. Andrzej Wójcik

(poezja rzymska, Horacy)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Z biografii Horacego. (Prawda i zmyślenie)*, „Filomata” 411, s. 403-411.
- 1993, *Elegijny model życia w świetle I księgi elegii Tibullusa*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 9, s. 85-109.
- 1993, *Quintus Horatius Flaccus anno post mortem bis millesimo descriptus*, „Przegląd Humanistyczny” 36/6, s. 1-12.
- 1994, *Idea wiersza programowego w utworach wstępnych trzech elegików rzymskich (Tib. El.II; Prop. El. II; Ovid. Am. II)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 10, s. 65-81.
- 1994, *Horacy jako nadawca listu poetyckiego* („Studia Classica et Neolatina” 1), Gdańsk, s. 9-24.
- 1995, *Fikcja i rzeczywistość w liście Horacego do Mecenasasa (Hor. Epist. I7)* [w:] (red.) I. Lewandowski, A. Wójcik, *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, Poznań, s. 85-92.
- 1997, *Cynthia prima.... O problemach interpretacji elegii I I Propercjusza*. „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 11, s. 87-101.

dr Justyna Zaborowska-Musiak

(łacina w czasach nowożytnych; twórczość Sarbiewskiego)

Książki

2006, *Epigramy Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*, Pułtusk-Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Epigrams of Maciej Kazimierz Sarbiewski SI (1595-1640) – the genre criteria of an epigram in his theoretical and practical works*, „Eos” 86, s. 153-158.
- 2000, *Wolność w pieśniach i epigramach Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 13, s. 89-101.
- 2006, *Teologiczno-polemiczny aspekt epigramów maryjnych Alberta Inesa (na przykładzie Classis I czwartej Centurii Acroamatium epigrammaticorum)*, „Terminus” 7/1, s. 63-82.
- 2006, [rec.] *L. Barszcz, Andrzej Krzycki. Poeta. Dyplomata. Prymas, Gniezno 2005*, „Terminus” 7/1, s. 129-138.

2006, *The religious epigrams In Maciej Kazimierz Sarbiewski and his Follower's Works* [w:] (red.) P. Urbański, *Pietas Humanistica. Neo-Latin Religious Poetry in Poland in European Context*, Frankfurt am Main, s. 141-155.

dr Elżbieta Zakrzewska-Gębka

(twórczość Kolumbana)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1995, *Przekład listów, kazań, księgi pokutnej – św. Kolumbana oraz żywot św. Kolumbana – Jonasza z Bobbio* [w:] *Św. Kolumban Pisma i Jonasz z Bobbio – Żywot św. Kolumbana*. „Pisma starochrześcijańskich pisarzy” 60, Warszawa.

13. RZESZÓW

13.1. Uniwersytet Rzeszowski

13.1.1. Zakład Historii Starożytnej i Orientalistyki, Instytut Historii, Wydział Socjologiczno-Historyczny

adres: Al. Rejtana 16C, 35-310 Rzeszów

e-mail / website: <http://www.univ.rzeszow.pl/klio>

tel. +48 17 872 13 07

13.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

W roku 2006 powstał w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego Zakład Historii Starożytnej, kierowany przez prof. Marka Jana Olbrychta. W roku 2009 nazwę zakładu zmieniono na Zakład Historii Starożytnej i Orientalistyki (ZHSO) ze względu na znaczący udział badań dziejów cywilizacji Azji, zwłaszcza Iranu i Azji Środkowej, w działalności jednostki. Obecnie ZHSO prowadzi współpracę naukową m.in. z : Westfälische-Wilhelms-Universität zu Münster, Niemcy; Danish National Research Foundation's Centre for Black Sea Studies, University of Aarhus, Dania; Universitat Autònoma de Barcelona; University of Nicosia, Cyprus; Instytut Historii Kultury Materialnej Rosyjskiej Akademii Nauk, Petersburg, Rosja; Research Institute of Art Studies, Taszkent, Uzbekistan; Muze-ye Irân-e Bâstân, Teheran; Islamic Azad University of Anbar, Iran. Pracownikami ZHSO są obecnie: prof. Marek Jan Olbrycht (kierownik), dr Beata Błahaczek (Pawłowska), dr Piotr Berdowski. Działalność Zakładu wspomaga też grono czterech doktorantów, piszących dysertacje pod kierunkiem prof. Olbrychta.

Wybitnym przedstawicielem badań starożytnych w ośrodku rzeszowskim był śp. prof. Lesław Morawiecki, zatrudniony w Instytucie Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej (od 2002 roku Uniwersytet Rzeszowski) w Rzeszowie w 1985 roku. Kierował on Zakładem Historii Starożytnej i Średniowiecznej UR, którą to funkcję sprawował do śmierci w 2004 r.

Dr Piotr Berdowski tworzy internetową stronę „Projekt HEUREKA. Starożytność w Polsce – internetowa baza danych”.

13.1.1.2. Aktualny skład osobowy

13.1.1.2.1. Kierownik

prof. URz dr hab. Marek Jan Olbrycht marekolbrycht@wp.pl

13.1.1.2.2. Pracownicy

dr Beata Blahaczek beatablahaczek@o2.p

dr Piotr Berdowski piotrber@univ.rzeszow.pl

doktoranci

mgr Robert S. Wójcikowski (wojskowość Iranu, zwłaszcza Sasanidów)

mgr Małgorzata Mika (greckie zwyczaje pogrzebowe)

mgr Paulina Kucharska-Budzik (kultury antycznej Anatolii)

mgr Paweł Grysztar (wojskowość Rzymu i konflikty rzymsko-partyjskie)

13.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Piotr Berdowski

(historia gospodarcza Grecji i Rzymu; antyczna sztuka kulinarna; działalność biznesowa kobiet w Rzymie – uwarunkowania prawne i ekonomiczne)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1998, *Pochodzenie „tarichos” i „garos”. Nowa próba interpretacji* [w:] (red.) L. Morawiecki, *Graecorum et Romanorum memoria* („Res Historica”), Lublin, s. 9-19.

1998, *Przysmaki Katona, czyli o najstarszych przepisach kulinarnych Rzymian*, „Nowy Filomata”, s. 163-184.

2000, *Próba nowego spojrzenia na gospodarstwa typu villa i ich właścicieli w Hiszpanii (I-II w n.e.)* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Electrum. Studia z historii starożytnej, t. 4: Grupy społeczne, ich organizacja i funkcja w świecie starożytnym. Materiały konferencji naukowej PTH Kraków, 4-6 września 1997*, Kraków, s. 11-30.

2002, *Ryby i rybacy w poetyckim świecie Homera*, „Res Historica” 14, Lublin, s. 9-28 (= *Heroes and Fish Homer*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, 2008, s. 75-91).

- 2003, *Tituli picti und die antike Werbesprache für Fischprodukte*, „Münsterische Beiträge zu antiken Handelsgeschichte” 22/2, s. 18-54.
- 2004, *Gospodarka i ideologia – stosunek rzymskich elit do rzemiosła (I w. p.n.e. – I w. n.e.)* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytności PTH, Rzeszów, 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 259-293.
- 2006, *Garum of the Herod the Great (a Latin-Greek inscription on the amphora from Masada)*, „Analecta Archaeologica Resoviensia” 1, s. 239-57.
- 2007, *Papirusy i inskrypcje z Masady (teksty greckie i łacińskie)*, „Nowy Filomata” 11, s. 25-40.
- 2007, *At quem non ceno, barbarus mihi est. Homer i źródła paradygmatów kulinarnych barbarzyńców* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 61-84.
- 2007, *Some remarks on economic activity of women in the Roman Empire: a research problem* [w:] (red.) Piotr Berdowski, Beata Blahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 283-298.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2007, [współred.] *Haec mihi in animis vestris templa. Studia classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów.

dr Beata Blahaczek

(antyk chrześcijański; peregrynacje w starożytnym świecie)

Książki

- 2006, *Katakumby rzymskie. Legenda a rzeczywistość*, Poznań.
- 2007, *Urbs Sacra. Pielgrzymki i podróże religijne do Rzymu w starożytności chrześcijańskiej*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, [współaut.] *Znaleziska monet rzymskich, średniowiecznych i nowożytnych w Ulanowie w 1994 r.* („Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie” 23), Rzeszów, s. 209-226.
- 1999, *Ideał kobiety u Tertuliana* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w starożytności i średniowieczu*, Bydgoszcz, s. 209-222.

- 1998, *Pierwsi chrześcijanie a katakumby rzymskie w XIX-wiecznej i współczesnej polskojęzycznej powieści historycznej*, „Vox Patrum” 18, s. 454-469.
- 2000, *Powstanie i rozwój chrześcijaństwa* [w:] *Wielka historia świata. Starożytność*, t. V, Kraków, s. 115-139.
- 2000, [współaut.] *Chrześcijaństwo na przełomie wieków (Warszawa, Uniwersytet Kardynała S. Wyszyńskiego 26 X 2000 r.)*, „Vox Patrum” 20, s. 749-751.
- 2002, „*Sancti tituli*” w katakumbach rzymskich, „Nowy Filomata”, s. 57-63.
- 2005, [współaut.] *Vir bonus, discendi peritus (Quint. XII, 1): Prof. Lesław Morawiecki (1949-2004)*, „Res Historica” 21, s. 211-212.
- 2005, *Non omnis moriar... Prof. Lesław Morawiecki*, „Wiadomości Historyczne” 260/3, s. 60-61.
- 2004, *In memoriam sanctorum martyrum. Epigramaty damazjańskie w rzymskich katakumbach*, „Vox Patrum” 24, s. 489-497.
- 2006, *Legenda rzymskich katakumb*, „Wiadomości Historyczne” 265/2, s. 10-19.
- 2005, *Religijne podróże do Rzymu w okresie przedkonstantyńskim*, „Vox Patrum” 25, s. 267-274.
- 2005/2006, *In memoriam. Profesor Lesław Morawiecki*, „Kresy Wschodnie” 3/4, 333-336.
- 2006, [współaut.] *Czerpał z mądrości Ojców. Sprawozdanie z ogólnopolskiego sympozjum patrystycznego „Jan Paweł II a antyk chrześcijański” (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin, 28-29 XI 2006 r.)*, „Ethos” 19/4(76), s. 285-293.
- 2007, *Roma Christiana w świetle „Peristephanon” Prudencjusza* [w:] P. Berdowski, B. Błahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 379-396
- 2008, *Kilka uwag o rzymskich „Itinerariach” (VII w.)* [w:] *Księga Pamiątkowa wydana z okazji 70. Urodzin ks. prof. Stanisława Longosza*, Lublin.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2007, [współred.] *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów.
(w druku) *Polska bibliografia teatru i dramatu antycznego*, „Vox Patrum”.

prof. URZ dr hab. Marek Jan Olbrycht

(dzieje i kultura Azji Zachodniej i Azji Środkowej – szczególnie Iran; Aleksander Wielki i epoka hellenistyczna; dzieje obszarów nadczarnomorskich; dzieje sztuki wojennej)

Książki

- 1998, *Parthia et ulteriores gentes. Die politischen Beziehungen zwischen dem arsakidischen Iran und den Nomaden der eurasischen Steppen* (Quellen und Forschungen zur Antiken Welt, Bd. 30), München.
- 2004, *Aleksander Wielki i świat irański*, Rzeszów.
(w druku) *Aleksandr Makedonskij i iranskij mir*, Sankt-Peterburg.
(w druku) *Alexander the Great and the Iranian World*.
Parthian Army, w serii *Armies of the Ancient World*, Cambridge University Press, (w przygotowaniu).

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1990, *Elementy hellenistyczne w sztuce fortyfikacyjnej północno-wschodniego Iranu w okresie arsacydzkim (De Parthorum arte oppida muniendi)*, „Meander” 45, s. 273-278.
- 1990, [rec.] *V.I. Sarianidi, Chram i nekropol' Tillja-tepe, Moskva 1989*, „Folia Orientalia” 27, s. 273-275.
- 1990, [rec.] *S.V. Novikov, Jugo-Zapadnyj Iran v antičnoe vremja, Moskva 1989*, „Folia Orientalia” 27, s. 275-277.
- 1992, *Some Remarks on Hellenistic Influence upon the Fortification of Northeastern Iran in the Arsacid Period*, „Folia Orientalia” 29/3, s. 131-151.
- 1992, *Problemy istoričeskoj geografii Turkmėnistana v ellińističeskoj i aršakidskoj periody* [w:] (red.) M. A. Annanepesov, *Merv v drevnej i srednevekoj istorii Vostoka III: Merv i parfjanskaja  pocha. Tezisy dokladov naučnoj konferencii*, Aŝgabad, s. 21-22.
- 1996, *Die Beziehungen der Steppennomaden Mittelasiens zu den hellenistischen Staaten (bis zum Ende des 3. Jahrhunderts vor Chr.)* [w:] (red.) B. Funck, *Hellenismus. Beiträge zur Erforschung von Akkulturation und politischer Ordnung in den Staaten des hellenistischen Zeitalters. Akten des Internationalen Hellenismus-Kolloquiums 9.-14. März in Berlin, Tübingen*, s. 147-169.
- 1997, *Parthian King's Tiara – Numismatic Evidence and Some Aspects of Arsacid Political Ideology*, „Zapiski Numizmatyczne / Notae Numismatae” 2, s. 27-65.
- 1997, *Vardanes contra Gotarzes II. – einige Überlegungen zur arsakidischen Politik ca. 40-51 n. Chr.*, „Folia Orientalia” 33, s. 81-100.
- 1998, *Parthian Military Strategy at Wars against Rome* [w:] (red.) G. V. Vilinbachov, V. M. Masson, *Voennaja Archeologija. Oruŝije i voennoe delo v istoričeskoj i soćjal'noj perspektive, Materialy Meŝdunarodnoj Konferencii 2-5 sentjabrja 1998 g.*

- (*Military Archaeology. Weaponry and Warfare in the Historical and Social Perspective, Materials of the International Conference 2-5 September 1998*), Sankt-Peterburg, s. 138-141.
- 1998, *Die Kultur der Steppengebiete und die Beziehungen zwischen Nomaden und der sesshaften Bevölkerung (Der Arsakidische Iran und die Nomadenvölker)* [w:] (red.) J. Wieschöfer, *Das Partherreich und seine Zeugnisse. Beiträge des Internationalen Colloquiums, Eutin (27.-30. Juni 1996)* („Historia Einzelschriften”. Heft 122), Stuttgart, s. 11-43.
- 1998, [rec.] W. Dulęba, *The Cyrus Legend in the Shahname, Kraków 1995*, „Folia Orientalia” 34, s. 211-217 (niem.).
- 1998, [rec.] A. Krasnowolska (ed.), *Cracow Iranian Studies in Memory of W. Dulęba, Kraków 1996*, „Folia Orientalia” 34, s. 217-222 (niem.).
- 1998, *Das Arsakidenreich zwischen der mediterranen Welt und Innerasien. Bemerkungen zur politischen Strategie der Arsakiden von Vologases I. bis zum Herrschaftsantritt des Vologases III. (50-147 n. Chr.)* [w:] (red.) E. Dąbrowa, *Ancient Iran and the Mediterranean World. Studies in Ancient History. Proceedings of an International Conference in Honour of Professor Józef Wolski, Held at the Jagiellonian University, Cracow, in September 1996*, „Electrum” 2, Kraków, s. 113-159.
- 1999, *Bemerkungen zur parthischen Münzprägung unter Vologases I. und Pakoros II*, „Zapiski Numizmatyczne / Notae Numismaticae” 3/4, s. 69-93.
- 1999, *Seleucydzi i kultura ich epoki, aneks* [w:] (red.) J. Wolski, *Dzieje u upadek imperium Seleucydów*, Kraków, s. 135-208.
- 1999, *The Significance of the Arsacid Kingdom in the History of Central Asia* [w:] (red.) V.M. Masson, *Izučenie kulturnogo nasledija Vostoka: Kulturnye tradicii i preemstvennost v razvitii drevnich kul'tur i civilizacij. Materialy Meždunarodnoj konferencii v Sankt-Peterburge (23-25 nojabria 1999)*, Sankt-Peterburg, s. 101-104.
- 2000, *Policy and Royal Propaganda in Parthia: Hellenistic Concepts versus Nomadic and Iranian Tradition under the Arsacids* [w:] (red.) V.M. Masson, *Kulturnoe nasledije Turkmenistana (glubinnye istoki i sovremennye perspektivy). Materialy k meždunarodnoj naučnoj konferencii, Ašgabat, 10.-13. 10. 2000*, Ašgabat-Sankt Peterburg, s. 35-38.
- 2000, *Central Asia and the Arsacid Kingdom* [w:] (red.) Ju.E. Berezkin, *Vzaimodejstvie kul'tur i civilizacij. V česť jubileja V.M. Massona*, Sankt-Peterburg, s. 177-193.
- 2000, *The Cimmerian Problem Re-Examined: the Evidence of the Classical Sources* [w:] (red.) J. Pstrusińska, A.T. Fear, *Collectanea Celto-Asiatica Cracoviensia*, Kraków, s. 71-99.

- 2000, *Remarks on the Presence of Iranian Peoples in Europe and Their Asiatic Relations* [w:] (red.) J. Pstrusińska, A.T. Fear, *Collectanea Celto-Asiatica Cracoviensia*, Kraków, s. 101-140.
- 2001, *The Origins of the Arsacid Parthian Cavalry: Some Remarks* [w:] (red.) V.M. Masson, *The Role of Ahalteke Horse in the Formation of World Horse-Breeding: Materials for the International Conference*, Ashgabat, s. 108-111.
- 2001, *Die Aorser, die Oberen Aorser und die Siraker bei Strabon. Zur Geschichte und Eigenart der Völker im nordpontischen und nordkaukasischen Raum im 2.-1. Jh. v. Chr.*, „Klio” 83, s. 425-450.
- 2001, *Der Fernhandel in Ostsarmatien und in den benachbarten Gebieten (zweite Hälfte des 2.-1. Jh. v. Chr.)*, „Laverna” 12, s. 86-122.
- 2002, *Parthian Components in the Civilisation of the Cities of Mesopotamia* [w:] (red.) W. M. Masson, *Gündogar halklarynyň medenijet we siwilizasiýa ulgamynda Türkmenistanyň medeni mirasy (Rubnamanyň taglymaty esasynda). Halkara ylmy geňeşiň mejlisiniň: Materiallary*, Aşgabat, s. 11-16.
- 2002, [rec.] Ryszard Kulesza, *Historia. Podręcznik dla gimnazjum. Dzieje najdawniejsze i dawne do schyłku XIV wieku. Starożytność*, Wydawnictwo JUKA, Warszawa 1999, „Prace Komisji do Oceny Podręczników Szkolnych Polskiej Akademii Umiejętności”, Kraków, s. 33-38.
- 2002, [rec.] *Grenzüberschreitungen. Formen des Kontakts zwischen Orient und Okzident im Altertum, Reihe: Oriens et occidens 3*, Herausgeber: Schuol Monika; Hartmann Udo; Luther Andreas, Stuttgart, Franz Steiner Verlag 2002, <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/rezensionen/id=1687> (wrzesień, Berlin).
- 2003, [rec.] И.В. Пьянков, *Средняя Азия в античной географической традиции. Источниковедческий анализ. Москва 1997*, „Vestnik Drevnej Istorii”, s. 164-171.
- 2003, [rec.] Monika Schuol, *Die Charakene. Ein mesopotamisches Königreich in hellenistisch-parthischer Zeit*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag 2000 (*Oriens et Occidens 1*), „Gnomon” 75, s. 320-323.
- 2003, [rec.] Axel Gebhardt: *Imperiale Politik und provinziiale Entwicklung. Untersuchungen zum Verhältnis von Kaiser, Heer und Städten im Syrien der vorseverischen Zeit*, Berlin: Akademie Verlag 2002, „Sehepunkte” 3 (München), Nr. 4 [15.04.2003], URL: <http://www.sehepunkte.historicum.net/2003/04/305003680x.html>
- 2003, *Griechen und Perser in achaimenidischer Zeit. Überlegungen zum Verhältnis zwischen Orient und Okzident* [w:] (red.) J. Pstrusińska, P. Stalmaszczyk, *Collectanea Eurasiatica Cracoviensia. Understanding Eurasia*, Kraków, s. 145-164.

- 2003, *The Ochros river in the classical sources: a study in the historical geography of northeastern Iran and Middle Asia* [w:] (red.) T.K. Mkrtyčev, *Centralnaja Azija. Istočniki, istorija, kultura*, Moskva, s. 114-117.
- 2003, *Parthia and Nomads of Central Asia. Elements of Steppe Origin in the Social and Military Developments of Arsacid Iran* [w:] (red.) I. Schneider, *Mitteilungen des SFB "Differenz und Integration" 5: Militär und Staatlichkeit*, Halle/Saale, s. 69-109.
- 2004, *Kolonie Aleksandra Wielkiego w Iranie i Azji Środkowej – pochodzenie i status osadników* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej PTH, Poznań, 19-21 września 2002 r.* (Xenia Posnaniensia 3), Poznań, s. 121-138.
- 2004, *Seleukidzi i Arsakidzi. propagandowe aspekty rywalizacji o hegemonię na „hellenistycznym” Bliskim Wschodzie* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH (Rzeszów 12-14 września 2000 r.)*, Rzeszów, s. 45-68.
- 2004, *Creating an Empire: Iran and Middle Asia in the Policy of Seleukos I* [w:] (red.) V. P. Nikonorov, *Центральная Азия от Ахеменидов до Тимуридов: археология, история, этнология, культура. Материалы международной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения Александра Марковича Беленицкого, Санкт-Петербург 2-5.11*, Sankt-Petersburg, s. 231-235.
- 2004, *Mithradates VI. Eupator, der Bosporos und die sarmatischen Völker* [w:] (red.) J. Chochorowski, *Kimmerowie, Scytowie, Sarmaci. Księga poświęcona pamięci Profesora Tadeusza Sulimirskiego*, Kraków, s. 331-347.
- 2004, [rec.] *Christian Marek: Pontus et Bithynia. Die römischen Provinzen im Norden Kleinasien*, Mainz: *Philipp von Zabern* 2003, „Sehepunkte” 4 (München), Nr. 12 [15.12.2004], URL: <http://www.sehepunkte.historicum.net/2004/12/4870.html>
- 2004, [rec.] *И.В. Пьянков, Средняя Азия в античной географической традиции. Источниковедческий анализ. Москва 1997*, „Geographia Antiqua. Rivista di geografia storica del mondo antico e di storia della geografia” (Firenze) 13, s. 131-136.
- 2005, [rec.] *Hilmar Klinkott: Der Satrap. Ein achaimenidischer Amtsträger und seine Handlungsspielräume (= Oikumene. Studien zur antiken Weltgeschichte; Bd. 1)*, Frankfurt/M.: *Verlag Antike* 2005, „Sehepunkte“ 2007 URL: <http://www.sehepunkte.de/2007/05/10160.html>
- 2006, [rec.] *Charles King: The Black Sea. A History*, Oxford: *Oxford University Press* 2004, „Sehepunkte” 6 (München), Nr. 6 [15.06.2006], URL: <http://www.sehepunkte.de/2006/06/6713.html>

- 2006, [rec.] David Braund (ed.): *Scythians and Greeks. Cultural Interactions in Scythia, Athens and Early Roman Empire (sixth century BC – first century AD)*, Exeter: University of Exeter Press 2005, in: "Sehepunkte" 6 (München), Nr. 3 [15.03.2006], URL: <http://www.sehepunkte.de/2006/03/9011.html>
- 2006/2007, *Alexander the Great versus the Iranians – an Alternative Perspective*, „Folia Orientalia” 42/43, s. 159-172.
- 2007, *Postać Aleksandra Wielkiego w dziejach Iranu* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 157-173.
- 2007, *Bosporos and the Steppe Peoples* [w:] *Bosporskij fenomen: sakral'nyj smysl regiona, pamjatnikov, nachodok*, čast 2, Sankt-Peterburg, s. 273-274.
- 2007, *The military reforms of Alexander the Great during his campaign in Iran, Afghanistan, and Central Asia* [w:] (red.) C. Galewicz, J. Pstrusińska, L. Sudyka, *Miscellanea Eurasiatica Cracoviensia – Zrozumieć Eurazję*, Kraków, s. 223-235.
- 2007, *Aspekty propagandy politycznej i portrety monetarne Aleksandra Wielkiego* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Błahaczek, *Haec mihi in ani mis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor L. Morawiecki*, Rzeszów, s. 77-95.
- 2007, [rec.] Frank Holt, *Into the Land of Bones. Alexander the Great in Afghanistan*. (Berkeley: University of California Press, 2005, „Gnomon. Kritische Zeitschrift für die gesamte klassische Altertumswissenschaft” 79, s. 705-708.
- 2007, [rec.] Marc Van De Mieroop, *A History of the Ancient Near East, ca. 3000-323 BC, (Second Edition)*, Blackwell Publishing, Malden/Oxford 2007 [w:] (red.) C. Galewicz, J. Pstrusińska, L. Sudyka, *Miscellanea Eurasiatica Cracoviensia – Zrozumieć Eurazję*, Kraków, s. 336-339.
- 2007, [rec.] Farida Mamedova, *Kavkazskaia albania i albany, Baku 2005* [w:] (red.) C. Galewicz, J. Pstrusińska, L. Sudyka, *Miscellanea Eurasiatica Cracoviensia – Zrozumieć Eurazję*, Kraków, s. 331-335.
- 2007, [rec.] T. Gacek, *Księga czynów Ardeszyra, syna Papaka, Kraków 2006* [w:] (red.) C. Galewicz, J. Pstrusińska, L. Sudyka, *Miscellanea Eurasiatica Cracoviensia – Zrozumieć Eurazję*, Kraków, s. 340-342.
- 2007, [rec.] Stanisław Kalita, *Grecy w Baktrii i Indiach. Wybrane problemy ich historii (Die Griechen in Baktrien und Indien. Ausgewählte Probleme ihrer Geschichte)*, Kraków 2005 (*Mediterraneum, Band 2*), „Palamedes. A Journal of Ancient History” 2, s. 237-243.
- 2008, *Curtius Rufus, the Macedonian Mutiny at Opis and Alexander's Iranian Policy in 324 BC* [w:] (red.) Jakub Pigoń, *The Children of Herodotus. Greek and Roman Historiography and Related Genres*, Newcastle, s. 231-252.
- 2008, *Bosporos, the Steppe Peoples of the Black Sea Area and Parthian Iran in the Grand Strategy of Mithradates VI Eupator* [w:] (red.) V.N. Zinko, *Bospor Kimmerijskij*

- I varvarskij mir v period anticnosti i srednevekovja. Militaria*, Kerč, s. 324-325.
- 2008, *On Some Coins of Alexander the Great (336-323 BC) and his pro-Iranian policy*, „Payam-e Bastanshenas. Journal of Archaeology of the Islamic Azad Univesrity of Abhar” 4/8, s. 19-24.
- 2008, *Religie Starożytnego Bliskiego Wschodu w nowym ujęciu*, „Studia Judaica” 11, s. 309-314.
- 2009, *Mithradates VI Eupator and Iran* [w:] (red.) J.M. Hoejte, *Mithridates VI and the Pontic Kingdom*, Aarhus, s. 163-190.
- 2009, [rec.] *Charlotte Lerouge, L'image des Parthes dans le monde gréco-romain. Du début du Ier siècle av. J.-C. jusqu'à la fin du Haut-Empire romain (Oriens et Occidens 17)*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2007, „Plekos” 11, 2009, 33 (<http://www.plekos.uni-muenchen.de/2009/r-lerouge.pdf> 33)
- 2009, *Strabon i Och: nekotorye zamečanija po rekam antičnoj Centralnoj Azii* [w:] Kljaštornyj, S.G., Mustafaev, Š. (red.), *Doroga Strabona kak čast' Velikogo šelkovogo Puti: Materialy Mezdunarodnoj konferencii (Baku, 28-29 nojabrja 2008)*, Samarkand-Tashkent 2009, s. 86-91.
- 2009, [współaut.] *N. C. Debevoise's Contribution to the Study of the History and Culture of Iran in the Arsacid Epoch* [w:] *N. C. Debevoise, Političeskaja istorija Parfii*, Sankt-Petersburg, s. 3-12.
- 2010, (w druku), *Historia Iranu przedislamskiego* [w:] (red.) A. Krasnowolska, *Historia Iranu*, Wrocław.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2008, [red. polskiego wydania] *Marc Van De Mieroop, Historia starożytnego Bliskiego Wschodu*, Kraków (A History of the Ancient Near East, ca. 3000-323 BC, (Second Edition), Blackwell Publishing, Malden/Oxford 2007).

mgr Robert Sebastian Wójcikowski

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Biszapur. Sasanidzki pałac z mozaikami*, „Orient” 4/5, s. 55-73.
- 2005, *Imperium medyjskie – fikcja, czy historyczna rzeczywistość* [w:] (red.) C. Galewicz, J. Pstrusinska, L. Sudyka, *Miscellanea Eurasiatica Cracoviensia*, Kraków, s. 269-307.
- 2005, [rec.] *Aleksander i Iran*, „Nowy Filomata” 9/2, 157-160.
- 2007, *Dejokes – geneza państwa medyjskiego wg Herodota*, „Nowy Filomata” 11/2, s. 117-126.

2007-2008, *The Median Empire in Iran and the Fall of Assyria*, „Payam-e Bastanshenas” 4/8, s. 3-8.

2009, [rec] *B. Dignas, Rome and Peris late antiquity*, „Nowy Filomata” 13/1, s. 78-80.

13.1.2. Zakład Prawa Rzymskiego, Wydział Prawa i Administracji

adres: ul. Grunwaldzka 13, 35-068 Rzeszów

e-mail / website: prawo@univ.rzeszow.pl / zprz@univ.rzeszow.pl

http://www.univ.rzeszow.pl/wpia/index.php?id=z_prz

tel. / fax: (17) 872 15 15 / fax: (17) 872 15 14

1.1.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Zakres badawczy Zakładu obejmuje rzymskie prawo karne, rzymskie prawo rzeczowe i spadkowe, a także europejskie kultury prawne.

1.1.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

1.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Marek Kuryłowicz tel. 872 15 37, mkuryl@univ.rzeszow.pl

1.1.1.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Renata Świrgoń-Skok tel.: 872 15 37, rskok@univ.rzeszow.pl

dr Elżbieta Ejankowska tel.: 872 15 37

1.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Marek Kuryłowicz – zob. Lublin, UMCS

dr Renata Świrgoń – Skok

(prawo rzymskie, prawo własności)

Książki

2007, *Nieuchomość i zasady akcesji w prawie rzymskim*, Rzeszów.

14. SIEDLCE

14.1. Akademia Podlaska

14.1.1. Zakład Historii Kultury Antycznej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: ul. gen. Orlicz-Dreszera 19/21, 08-110 Siedlce

e-mail / website: historia@ap.siedlce.pl / <http://www.ih.ap.siedlce.pl/>

tel. 25 643-16-34 (s. 14B)

14.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Instytut Historii został powołany w 1991 r. Początkowo historia starożytna funkcjonowała w ramach Katedry Historii Starożytnej i Średniowiecznej. W 1998 r. została powołana Katedra Historii i Kultury Antycznej, a w 2006 r. po przekształceniu struktury Instytutu w miejsce Katedry został utworzony Zakład. Od początku istnienia Katedry Historii i Kultury Antycznej funkcje kierownika pełni ks. prof. Roman Krawczyk. Zainteresowania prof. Romana Krawczyka koncentrują się na historii i kulturze starożytnego Izraela, szeroko pojmowanej antropologii Starego Testamentu i etyce starotestamentowej. Dorobek naukowo-badawczy obejmuje około 200 prac, w tym 13 książek i artykułów. Wymienić należy przede wszystkim książki: *Starożytny Izrael. Szkice z historii i kultury*, *Nadzieje mesjańskie w psalmach* – poświęcona mesjanizmowi w starożytnym Izraelu. W literaturze starożytnego Izraela pojawia się tzw. Mesjanizm królewski, związany z królestwem i dynastią Dawida. W pracy autor przybliży mesjanizm królewski na podstawie psalmów. „Historia starożytnego Izraela. Wybrane zagadnienia” przedstawia analizę wybranych zagadnień z zakresu historii i instytucji militarnych starożytnego Izraela. „Dekalog. Kodeks etyki społecznej Starego Testamentu” przybliży etykę starożytnego Izraela, analizując starotestamentowy Dekalog.

Z pozostałych pracowników Zakładu Historii i Kultury Antycznej dr Krzysztof Gębura prowadzi badania poświęcone historii starożytnej Grecji, a dr Katarzyna Maksymiuk – historii starożytnego Bliskiego Wschodu. Dr Krzysztof Gębura z pozycji książkowych dotychczas opublikował *Menealogia Graeca. Studium nazw miesięcy greckich* oraz *Leipomena. Okruchy z warsztatu*

historyka kultury antycznej, a dr Katarzyna Maksymiuk – *Polityka Sasanidów wobec wschodnich prowincji Cesarstwa Rzymskiego w III w.* i ważne dla działalności dydaktycznej *Źródła do historii starożytnej*.

14.1.1.2. Aktualny skład osobowy (najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej)

14.1.1.2.1. Kierownik

ks. prof. dr hab. Roman Krawczyk

14.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Katarzyna Maksymiuk   szapur2@poczta.onet.pl
dr Krzysztof Gębura

14.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Krzysztof Gębura

(kolonie greckie nad M. Czarnym; menologia grecka)

Książki

1996, *Menologia Graeca: studium nazw miesięcy greckich*, Siedlce.

2001, *Leipomena. Okruchy z warsztatu historyka kultury antycznej*, Siedlce.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1995, *Dola matki i córki, czyli o symbolizmie misteriów eleuzyńskich* [w:] (red.) Gerard Głuchowski, *Symbol w kulturze*, Lublin, s. 101-108.

1996, *Homerycki hymn do Demeter: przekład z komentarzem*, „Zeszyty Naukowe. Seria Nauki Humanistyczne. Historia”, z. 2, Siedlce, s. 161-178.

1999, *Symbolizm Katharmoi Empedoklesa* [w:] (red.) G. Głuchowski, *Symbol w kulturze*, t. 2, Lublin, s. 65-75.

2000, *Chrześcijaństwo na Krymie do VII wieku. Badania nad religią antycznych Greków prowadzone w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej*, „Szkice Podlaskie” 8, s. 249-252.

2002, *Kalendarze miast greckich na północnych wybrzeżach Morza* [w:] (red.) M. Surdacki, *Religia: Edukacja: Kultura*, Lublin.

ks. prof. dr hab. Roman Krawczyk

(starożytny Izrael; judaizm; Biblia)

Książki

2001, *Starożytny Izrael. Szkice z historii i kultury*, Siedlce.

2008, *Historia starożytnego Izraela. Wybrane zagadnienia*, Siedlce.

2008, *Nadzieje mesjańskie w historii starożytnego Izraela*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *Problem samobójstwa w starożytnym Izraelu*, „Wiadomości Diecezji Siedleckiej” 1, s. 36-43.

2002, *Historyczne początki starożytnego Izraela: Wprowadzenie w problematykę*, „Forum Teologiczne” 3, s. 7-12.

2004, *Powstania żydowskie przeciw Rzymianom w I-II wieku n.e.*, „Teologiczne Studia Siedleckie” 1, s. 41-57.

2006, *Kabała w tradycji żydowskiej* [w:] *На пути к свободе совести. Сборник научных статей IX Международных чтений, посвященных памяти Казимира Лыщинского*, Brześć: Министерство Образования Республики Беларусь: Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина: Кафедра Культурологии, s. 81-84.

2006, *Przemoc w Biblii* [w:] (red.) Rafał Dmowski, Janusz Gmitruk, Grażyna Korneć, Wojciech Włodarkiewicz, *Wojsko i kultura w dziejach Polski i Europy. Księga jubileuszowa profesora Piotra Matusaka w 65 rocznicę urodzin*, Warszawa – Siedlce, s. 43-54

2007, „*Niewola Babilońska*”. *Tożsamość narodowa i religijna Izraelitów w niewoli babilońskiej*, „Wiadomości Diecezji Siedleckiej” 76, s. 436-444.

2007, *Machabeusze. Walka o tożsamość narodową i religijną w dobie hellenizacji*, „Wiadomości Diecezji Siedleckiej” 76, s. 247-257.

dr Katarzyna Maksymiuk

(Persja w czasach Sasanidów)

Książki

2005, *Polityka Sasanidów wobec wschodnich prowincji Cesarstwa Rzymskiego w III w. n.e.*, Siedlce.

2006, *Źródła do historii starożytnej*, t. II, zeszyt 3: *Sprzysiężenie Katyliny*, Siedlce.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Kształtowanie się polityki zachodniej Sasanidów* [w:] (red.) Włodzimierz Appel, Przemysław Wojciechowski, *Z antycznego świata: Religio-Cultus-Homines*, Toruń, s. 135-157.
- 2001, *Objęcie tronu przez Szapura I [Pierwszego] jako przykład problemów datacji III w. n.e. Z badań prowadzonych w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej*, „Szkice Podlaskie” 9, s. 151-155.
- 2004, *Some remarks on political relations between Sassanian Persia and Rome during the Principate*, „Eos” 91, s. 131-139.
- 2007, *Kilka uwag dotyczących deportacji mieszkańców Antiochii przez Szapura I* [w:] (red.) A. Bednarczuk, E. Bugaj, W. Rządka, *Eurazja i Antyk*, Poznań, s. 145-153.
- 2007, *Armenia w polityce pierwszych Sasanidów* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 345-354.

15. SŁUPSK

15.1. Akademia Pomorska w Słupsku

15.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Filologiczno-Historyczny

adres: ul. Arciszewskiego 22A, 72-200 Słupsk

e-mail / website: ih@pap.edu.pl / ih@apsl.edu.pl

tel. (59) 840 53 24, (59) 84 05 313

15.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Od chwili powstania Zakładu Historii Starożytnej, co miało miejsce 22 marca 2001 r., są w nim zatrudnieni: prof. Jan Iluk (na drugim etacie), dr Zbigniew Brzostowski, mgr Agnieszka Krzysiak (zatrudniona jest także w oddziale archeologicznym Łęborskiego Muzeum).

Z racji naszych specjalizacji, reprezentujemy trzy dziedziny badań nad dziejami starożytnymi. Historię powszechną antyku (prof. Iluk), filologię klasyczną (dr Brzostowski) i archeologię (mgr Krzysiak). Zapewne był to przypadek, a raczej konsekwencje poszukiwań poza Słupskiem starożytników, ale znalazłszy się w tym zespole, możemy na poziomie akademickim prowadzić zajęcia z trzech odrębnych dziedzin dziejów starożytnych. Sporym zainteresowaniem studentów cieszą się terenowe badania na stanowiskach archeologicznych Pomorza, które prowadzi mgr Agnieszka Krzysiak; jej badania pozwoliły sporej grupie studentów historii poznać pracę archeologa na stanowisku badawczym.

15.1.1.2. Aktualny skład osobowy

15.1.1.2.1. Kierownik

prof. AS dr hab. Jan Iluk, patrz Zakład Historii Starożytnej, Uniwersytet Gdański

15.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Zbigniew Brzostowski

mgr Agnieszka Krzysiak

15.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Zbigniew Brzostowski

(Judea w okresie rzymskim; Józef Flawiusz)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1999, *Herodot a Żydzi*, „Meander” 54, s. 537-542.

1999, „*Babyloniaka*” *Berososa w propagandzie Józefa Flawiusza*, „Nowy Filomata” 1, s. 37-40.

2000, *Bóg, cesarz, Mesjasz i Józef Flawiusz*, „Przegląd Religioznawczy” 197, s. 87-92.

2001, *Proweniencja inkunabułów i starodruków Józefa Flawiusza w Bibliotece Gdańskiej PAN. Wydania greckie i łacińskie*, „Rocznik Gdański” 61, s. 179-184.

2002, *Portret Józefa Flawiusza w „De Vita Propria Liber” Girolama Cardana*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 14, s. 147-154.

2000, *Rzymskie obywatelstwo Józefa Flawiusza*, „Ślupskie Studia Historyczne” 8, s. 11-18.

2002, *Józef Flawiusz „strażnikiem prawa i sprawiedliwości”*, „Przegląd Religioznawczy” 206, s. 3-18.

2002, *Arystokracja Józefa Flawiusza* [w:] (red.) M. Szarmach, S. Wyszomirski, *Studia Graeco-latina Universitatis Nicolai Copernici*, t. 4, „Collectanea Classica Thorunensia” 13, s. 7-14.

2002, *Permutacja Józefa Flawiusza*, „Studia Classica et Neolatina”, Gdańsk, s. 41-46.

2003, *Józef Flawiusz w obliczu próby wierności*, „Przegląd Religioznawczy” 208, s. 31-40.

2005, *Związki religii i polityki w „Babyloniaka” Berososa* [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda, s. 83-87.

2005, *Kilka uwag na temat religii w „Babyloniaka” Berososa*, „Przegląd Religioznawczy” 217, s. 39-44.

2008, *Wpływ praktyki jeździeckiej na interpretację „Dowódcy jazdy” i „Sztuki jeździeckiej” Ksenofonta* [w:] (red.) A. Marchewka, „*Rem acu tangere*”. *Teoria i praktyka. Współczesne metody badań nad językiem i literaturą grecką*, Gdańsk, s. 154-167.

2006, „*Nie będziesz miał bogów cudzych przede mną*”. *Józefa Flawiusza próba zachowania wierności Prawu*, „Przegląd Religioznawczy” 220, s. 53-58.

mgr Agnieszka Krzysiak
(kultury archeologiczne Pomorza)

Książki

2006, *Pomerania Culture Cementery, Trzebiatkowa, Tuchomie, Pomorskie Province*,
Lębork.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2003, *Tymczasowe wyniki badań cmentarzyska ludności kultury pomorskiej w Dąbrównie, gm. Potęgowo* [w:] (red.) M. Fudziński, H. Paner, *XII Sesja Pomorzoznawcza*, Vol. 1, Gdańsk, s. 125-133.

2003, *Sprawozdanie z badań archeologicznych przy kościele św. Jakuba w Lębork* [w:] *Materiały z seminarium historycznego*, „Biuletyn Historyczny” 21, s. 6-22.

2003, *Materiały z cmentarzyska i osady ludności kultury pomorskiej w Niebędzinie pow. Lębork, ze zbiorów muzeum w Lęborku*, „Biuletyn Historyczny” 23, s. 128-140.

2004, *Archeologiczne badania ratownicze na stanowisku ludności kultury pomorskiej w Trzebiatkowej, gm. Tuchomie, stan. 3*, „Biuletyn Historyczny” 25, s. 10-37.

2005, *Ze studiów nad chronologią fazy wielkowiejskiej na przykładzie cmentarzyska w Dąbrównie, gm. Potęgowo stan. 8* [w:] *Aktualne problemy kultury pomorskiej*, Gdańsk, s. 71-92.

2005, *Wyniki badań stanowiska fazy wielkowiejskiej przeprowadzonych w latach 2001-2003 w Dąbrównie gm. Potęgowo* [w:] (red.) M. Fudziński, H. Paner, *XIV Sesja Pomorzoznawcza*, Gdańsk, s. 249 –267.

2005, *Wyniki badań stanowiska ludności kultury pomorskiej przeprowadzonych w Trzebiatkowej, gm. Tuchomie, stan. nr 3* [w:] (red.) M. Fudziński, H. Paner, *XIV Sesja Pomorzoznawcza*, Gdańsk, s. 267-279.

2005, *Skarb przedmiotów z brązu z miejscowości Żelazo, gm. Smołdzino pow. Słupsk*, „Pomerania Antiqua” 21, s. 187-219.

16. SZCZECIN

16.1. Uniwersytet Szczeciński

16.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Wydział Humanistyczny

adres: ul. Krakowska 71-79, 71-017 Szczecin

e-mail / website: sekretar@univ.szczecin.pl / www.hist.us.szn.pl

tel. 444 33 13 (sala 083)

16.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Uniwersytet Szczeciński powstał w 1990 r. na bazie istniejącej wcześniej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Zakładem Historii Starożytnej kierował wówczas prof. Włodzimierz Pająkowski, znawca historii Bałkanów w starożytności, a szczególnie zagadnień związanych z ludem Illirów. Zakład prowadził badania nad dziejami prowincji naddunajskich Imperium Romanum. Drugim nurtem badawczym był Antyk w polskim nauczaniu historii, w szerokim ujęciu problemowym, od okresu działania Komisji Edukacji Narodowej aż do współczesności.

Od roku 1993 do chwili obecnej kierownikiem Zakładu Historii Starożytnej jest prof. Stefan Zawadzki, akadysta, znawca dziejów Starożytnego Bliskiego Wschodu. Zespół zakładu tworzą oprócz niego: dr Małgorzata Cieśluk, filolog klasyczny, specjalistka od dziejów literatury i religii greckiej (rozprawa doktorska pt. „Bohater i gra przeznaczenia w «Opowieści etiopskiej» Heliodora”, promotor prof. Sylwester Dworacki z Instytutu Filologii Klasycznej UAM) oraz dr Danuta Okoń, rzymolog, specjalizująca się w problematyce *ordo senatorius* okresu pryncypatu (Praca magisterska „Śmierć w kulturze starożytnego Egiptu” obroniona w Instytucie Historii Uniwersytetu Szczecińskiego, promotor prof. Włodzimierz Pająkowski, rozprawa doktorska pt. „Mianowanie na konsula w okresie pryncypatu” obroniona w Instytucie Historii UAM, promotor prof. Leszek Mrozewicz).

Połączenie w jednym zakładzie naukowców zajmujących się odmiennymi regionami badawczymi gwarantuje studentom kontakt z fachowcami eksplorującymi różne aspekty dziejów starożytnych i owocuje przekrojowymi pra-

cami badawczymi. Obecnie w zakładzie prowadzone są badania porównawcze nad dziejami religii starożytnej z uwzględnieniem wybranych elementów rzutujących na jej przemiany (*civitas, templum, claustrum*), a także badania dotyczące stanu senatorskiego Imperium Romanum; prozopografii prowincji naddunajskich oraz polityki cesarzy okresu pryncypatu.

16.1.1.2. Aktualny skład osobowy

16.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Stefan Zawadzki, zob. Poznań, UAM

16.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Małgorzata Cieśluk

dr hab. Danuta Okoń

16.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Małgorzata Cieśluk

(kultura i literatura grecka; Heliodor)

Książki

2008, *Bohater i gra przeznaczenia w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, Szczecin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1997, *Znaczenie antycznej literatury greckiej w edukacji młodych chrześcijan (na podstawie „Mowy do młodzieży” Bazylego Wielkiego)*, „Meander” 52, s. 141-153.

2001, *Mądrość miłości w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, „Meander” 56, s. 239-252.

2003, *Mędrzec i przeznaczenie* [w:] (red.) A. Makowski, E. Włodarczyk, *Monumenta manent. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Tadeuszowi Białeckiemu w 70. rocznicę urodzin*, Szczecin, s. 561-573.

2006, *Pułapka na ludzi. Wybrane uwagi na temat obrazu kobiety w starożytnej literaturze greckiej* [w:] *Gender w weekend*, Warszawa, s. 43-61.

2007, *Grecy i barbarzyńcy w romansach greckich* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, Wrocław s. 35-48.

- 2008, *Mężczyzna w pułapce miłości. Uwagi na marginesie archaicznej epiki greckiej* [w:] (red.) B. Płonka-Syroka, J. Stacherzak, *Miłość mężczyzny*, Wrocław, s. 125-140.
- 2008, *Wybrane uwagi na temat czytelnika w kulturze greckiego antyku* [w:] (red.) R. Gaziński *Książka i jej czytelnik – dokąd zmierzamy, Materiały z II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego*, Szczecin.

dr hab. Danuta Okoń

(stan senatorski Imperium Romanum; prozopografia prowincji naddunajskich; polityka cesarza okresu pryncypatu)

Książki

- 2008, *Consul designatus. Desygnacja na konsulat w okresie pryncypatu. (30 r. p.n.e. – 235 r. n.e.)*, Szczecin.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Nowy konsul Plotius?*, „Eos” 80, s. 329-330.
- 1993, [rec.] *André Chastagnol, Le sénat romain à l'époque imperiale*, „Eos” 81, s. 306-307.
- 1994, „*Consul designatus*” *dans l'épigraphie de l'époque de l'Empire*, „*Studia Moesiaca*” 2, s. 153-166.
- 1994, *Consules designati sur le territoire de l'Afrique dans des sources épigraphiques*, „*Studia Moesiaca*” 2, s. 167-173.
- 1994, *Kariery konsularne ludzi z pogranicza za rządów czterech pierwszych dynastii rzymskich (31 r. p.n.e.-235 r. n.e.)*, „*Studia Moesiaca*” 2, s. 121-127.
- 1995, *Konsul T. Flavius Claudianus*, „*Balkanica Posnaniensia*” 7, s. 383-384.
- 1996, *La désignation au consulat à l'époque du principat*, „Eos” 84, s. 137-142.
- 1999, *Konsularowie jako elita administracyjna Imperium Romanum w okresie pryncypatu*, „*Meander*” 54, s. 155-164.
- 2000, *Wybory na konsulat w okresie pryncypatu*, „*Szczecińskie Studia Historyczne*” 12, s. 3-15.
- 2003, *L. Aemilius Carus, pobożny Rzymianin?* „*Szczecińskie Studia Historyczne*” 14, s. 3-7.
- 2003, *Koncepcja pryncypatu Oktawiana Augusta*, „*Szczecińskie Studia Historyczne*” 14, s. 8-15.

- 2004, *Reprezentanci miast galijskich w senacie epoki Sewerów* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej PTH, Poznań, 19-21 września 2002 r.* (Xenia Posnaniensia 3), Poznań, s. 329-339.
- 2005, *Consulatus ordinarius des Sex. Catius Clementinus Priscillianus*, „Eos“ 92, s. 148-149.
- 2005, *Agrii aus Afrika*, „Eos“ 92, s. 142-145.
- 2005, *Stemma der Aradii*, „Eos“ 92, s. 153-155.
- 2005, *Calpurnii Ceii Aemiliani*, „Eos“ 92, s. 146-147.
- 2005, *[Priscus] Egrilius Plarianus patronus der dendrophori Ostienses aus der Zeit der Severer*, „Eos“ 92, s. 150-152.
- 2007, *Pierwsi „Egipcjanie“ w senacie rzymskim* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas“ 29, s. 517-520.

17. TORUŃ

17.1. Uniwersytet Mikołaja Kopernika

17.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii i Archiwistyki, Wydział Nauk Historycznych

adres ul. Gagarina 9, 87-100 Toruń

e-mail / website: iha@his.uni.torun.pl / www.home.umk.pl/~ihia

tel. +48 (56) 611 37 32, fax +48 (56) 611 37 75

17.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Dzieje historii starożytnej w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK związane są nierozdzielnie z osobą nie żyjącej już prof. Marii Jaczynowskiej, a rok 1955, w którym przeniosła się z Warszawy do Torunia można uznać za początek samodzielnego bytu tej dyscypliny badawczej na UMK. Dopiero jednak w 1963 r. powstał funkcjonujący do dziś w strukturze Instytutu Historii i Archiwistyki Zakład Historii Starożytnej. Marii Jaczynowskiej trwale miejsce wśród znawców antyku zapewniły prace poświęcone problematyce społecznej i religijnej późnej republiki i wczesnego cesarstwa. Jej prace o kulcie Herkulesa weszły do kanonu podstawowych monografii kultów religijnych w świecie rzymskim. Zainteresowania badawcze prof. Jaczynowskiej miały znaczący wpływ na kształtowanie się profilu badawczego jej współpracowników. Studia nad historią społeczną Rzymu kontynuował J. Zajac (zmarł w 2008 roku), do tego nurtu zaliczyć można jego badania nad rzymską antroponomastyką i antroponią (*Od Wenetów do Rzymian. Studium epigraficzno-antroponomastyczne. I w. p.n.e.-I w. n.e.*, Toruń 1991; *Wyzwoleńcy w antycznej Brixii. Studium prozopograficzne. I-1 poł. III w. n.e.*, Toruń 2000). Obecnie w Zakładzie Historii Starożytnej zatrudnionych jest 6 osób. Zespołem kieruje prof. Danuta Musiał. Prowadzone w zakładzie badania dotyczą przede wszystkim religii, polityki i społeczeństwa w świecie rzymskim.

(Szczegółowa bibliografia M. Jaczynowskiej wraz z charakterystyką drogi naukowej znajduje się we wstępie autorstwa: J. Zajaca do: *Księga pamiątkowa dla uczczenia 40-letniej pracy naukowej i dydaktycznej prof. dr hab. Marii Jaczynowskiej*, AUNC Historia XXVII, Toruń 1992. Bibliografię uzupełniona

o publikacje z lat następnych: W. Appel, Z. Moszczyńska, *Nauki o starożytności na UMK. Bibliografia za lata 1946-1997*, Toruń 1998).

17.1.1.2. Aktualny skład osobowy

17.1.1.2.1. Kierownik

prof. UMK dr hab. Danuta Musiał +48 (56) 611-37-22, dmusial@umk.pl

17.1.1.2.2. Pracownicy

prof. UMK dr hab. Przemysław Wojciechowski tel. +48 (56) 611-37-22,
pwojcie@umk.pl

dr hab. Szymon Olszaniec tel. +48 (56) 611-37-22, so@umk.pl

dr Hanna Appel tel. +48 (56) 611-37-22, Hanna.Appel@umk.pl

dr Marcin Pawlak tel. +48 (56) 611-37-22, mnpawlak@gmail.com

mgr Adam Wróblewski tel. +48 (56) 611-37-22, sparrow@umk.pl

17.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Hanna Appel

(literatura i historia późnej republiki rzymskiej ze szczególnym uwzględnieniem stosunku pisarzy tego okresu do przemian zachodzących na rzymskiej scenie politycznej; Sallustiusz)

Książki

2004, *Animus liber. Kwestia obiektywizmu w pisarstwie historycznym Sallustiusza*, Toruń.

2007, *Bis repetita placent. Repetytorium z języka łacińskiego dla studentów historii*, Toruń .

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2000, *Kodeks Maniego* [w:] *Z antycznego świata. Religio-cultus-homines*, Toruń 2000, s. 119-134.

2001, *Some remarks on the situation of Latin in Poland* [w:] *L'insegnamento del latino nei paesi dell'Europa Orientale: attualita e prospettive*, Paris, s. 35-41.

- 2001, *Jak nie należy przemawiać* [Quintilian, *Inst. Or.* XI, 3, 1-149: *De pronuntiatione*] [w:] *Honeste vivere. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Toruń, s. 423-431.
- 2001, *Z problematyki prooimion do Coniuratio Catilinae Sallustiusza* [w:] *Łacińska proza naukowa*, "Bibliotheca Symbolarum Philologorum Posnaniensium", Gniezno, s. 162 nn.
- 2002, *Sallustiusz i Fausta, czyli skandal w domu Milona*, „Meander” 57, s. 309-318.
- 2003, *Sallustiusz i jego potyczki z chronologią w Bellum Catilinae*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” 15, s. 41-58.
- 2005, *SCU w roku konsulatu Cyclerona* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 25-39.
- 2007, *Calamitas rei publicae. Cyceron o nadużyciu prawa w mowie wygłoszonej w obrobie Roscjusza z Amerii* [w:] (red.) M. Kuryłowicz, *Salus rei publicae suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin, s. 25-36.

prof. UMK dr hab. Danuta Musiał

(religia rzymska, hellenizacja kultury religii rzymskiej, kultury greckie w Rzymie, stowarzyszenia religijne, praktyki magiczne, kobieta w grecko-rzymskim świecie)

Książki

- 1992, *Le développement du culte d'Esculape au monde romain*, Toruń.
- 1998, „*Sodalitium sacrilegii*”. *Pitagorejczycy w Rzymie w okresie republiki: fakty i mity*, Toruń.
- 1999 [współaut.] *Historia. Podręcznik do I klasy gimnazjum*, Gdańsk.
- 2001, *Antyczne korzenie chrześcijaństwa*, Warszawa.
- 2008, *Świat grecki od Homera do Kleopatry*, Warszawa.
- 2009, *Dionizos w Rzymie*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1985, *Rola Asklepiosa w koncepcji religijnej Juliana Apostaty*, „Meander” 40/3, s. 75-83.
- 1985, *Sanktuarium Demetry w Eleusis*, „Problemy” 8, s. 12-15.
- 1990 [rec.], *Fregellae II: Il santuario di Esculapio*, „Klio. Beiträge zur Alte Geschichte” 72, s. 362-364.
- 1990, *Sur le culte d'Esculape à Rome et en Italie*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 16/1, s. 231-238.

- 1993, *Asklepios – konkurent chrześcijaństwa?* [w] (red) D. Musiał, M. Ziółkowski, *Religie w świecie starożytnym*, Toruń, s. 91-96.
- 1994, *Mitraizm-religia dla wtajemniczonych*, „Ars Regia” 2, s. 9-17.
- 1995, *O gwiazdach i przeznaczeniu w starożytności*, „Mówią wieki” 2, s. 29-30.
- 1996, *Asklepiejony jako ośrodki opieki nad chorymi*, „Vox Patrum,” 1, s. 57-63
- 1996, *Pitagoreizm. Zarys problematyki*, „Meander” 51/7-8, s. 353-362.
- 1998, *Prawne i religijne aspekty oskarżeń o praktyki magiczne w okresie republiki* [w] (red) A. Dembiński, M. Kuryłowicz, *Religia i prawo karne w starożytnym Rzymie* Lublin, s. 57-71.
- 1999, *Przysięga Katyliny* (Sall., *Cat.*, 22), „Acta Universitatis Nicolai Copernici: Historia” 31, s. 91-103.
- 1999, *Starożytna Grecja* [w:] M. Jaczynowska, D. Musiał, M. Stepień, *Historia starożytna*, Warszawa, s. 231-405.
- 2000, *Sekty religijne w świecie grecko-rzymskim: zarys problematyki* [w:] *Grupy społeczne, ich organizacja i funkcja w świecie starożytnym*, (red.) E. Dąbrowa, *Electrum. Studia z historii starożytnej*, vol. IV, Kraków, s. 49-57
- 2000, *Czy cesarzowa Messalina była wyznawczynią Dionizosa* (*Tac., Ann., XI, 26-31*) [w:] (red) W. Appel, P. Wojciechowski, *Z antycznego świata. Religio. Cultus. Homines*, Toruń, s. 89-98.
- 2001, *Zakaz picia wina przez rzymskie kobiety. Przyczynek do dziejów religii i obyczajów* [w:] (red) M. Kuryłowicz, *Crimina et mores*, Lublin, s. 121-127
- 2001, „*Sodalitium sacrilegii*”. *Les pythagoriciens à Rome à la fin de la République*, „Revue de l’Histoire de Religions” 3, s. 339-367.
- 2001, *O perspektywach badań nad antykiem*, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym” 1, s. 5-14.
- 2005, *Les livres de Numa: remarque sur l’hellenisation de la culture romaine* [w:] (red.) Danuta Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman History*, t. 1, Toruń, s. 63-75.
- 2007, *La triade plébéienne et la déesse Cérès* [w:] (red.) Danuta Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman History*, t. 2, Toruń, s. 47-56.
- 2007, *Rzymska religia publiczna a kultury greckie: kilka uwag na temat koncepcji „ritus Graecus”* [w:] (red) K. Nawotka i M. Pawlak *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 455-464.

dr hab. Szymon Olszaniec

(historia późnego cesarstwa rzymskiego i historia Bizancjum; polityka religijna cesarzy w późnym cesarstwie; rola pogan na dworze i w administracji cesarstwa; prosopografia, historia ustroju)

Książki

- 1999, *Julian Apostata jako reformator religijny*, Kraków.
- 2002, [współaut.] *Historia 1. Starożytność i średniowiecze w tekstach źródłowych. Dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Rumia 2002.
- 2007, „Comites consistoriani” w wieku IV. Studium prosopograficzne elity dworskiej Cesarstwa Rzymskiego 320-395 n.e., Toruń.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Krąg uczniów Aidesiosa. Przyczynek do problematyki środowisk neoplatonickich w poł. IV w.* [w:] (red.) D. Musiał, *Społeczeństwo i religia w świecie starożytnym*, t. 2: *Studia dedykowane Prof. dr hab. Marii Jaczynowskiej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno- Społeczne. Historia” 31, Toruń.
- 1999, *Julian Apostata und seine Reform der heidnischen Priesterschaft*, „Eos” 86, s. 77-102.
- 1999, *Restitutor Romanae religionis – Kaiser Julian als Erneuerer der heidnischen Gebräuche*, „Eos” 86, s. 217-241.
- 2005, *Sopatros von Apameia – ein neuplatonischer Philosoph am Hofe Konstantin* [w:] (red.) D. Musiał, *Society and Religions in Greek and Roman History*, Toruń, s. 107-122.
- 2007, *Eine Art Talleyrand” – Gajusz Cejoniusz Rufusz Woluzjan i meandry polityki personalnej rzymskich Imperatorów przełomu III i IV wieku* [w:] (red.) M. Koszko, M. J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Ceranowi*, „Byzantina Lodzensia” 11, s. 457-468.
- 2007, „Comes Orientis” – *Zivil-oder Militärbeamter?* [w:] (red.) Danuta Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman History*, t. 2, Toruń, s. 99-108.

dr Marcin Pawlak

(prozopografia późnego Cesarstwa Rzymskiego; rola i znaczenie wielkich wodzów – magistri utriusque militiae; barbarzyńcy w świecie rzymskim w IV i V w.)

Książki

- 2004, *Walka o władzę w Rzymie w latach 425-435*, Toruń.
- 2007, *Aeczusz i Barbarzyńcy*, Kraków.
- 2008, [współaut.] *Starożytny Rzym*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Działalność Bonifacjusza w Afryce do roku 429 w świetle listów Augustyna* [w:] (red.) W. Appel, P. Wojciechowski, *Z antycznego świata: Religio-Cultus-Homines*, Toruń, s. 207-216.
- 2002, *Patroklus, Biskup Arles w latach 412-426. Zaufany człowiek Konstancjusza III* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchnik, *Sympozja Kazimierskie 3*, Lublin, s. 53-60.
- 2003, *L'usurpation de Jean (423-425)*, „Eos“ 90, s. 123-145.
- 2005, *Some remarks on Flavius Felix's domination at the Ravenna Court (425-430)* [w:] (red.) D. Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman History*, t. 1, Toruń, s. 123-142.
- 2005, *Theodosius, A Son of Athaulf and Galla Placidia*, „Eos“ 92, s. 224-243.
- 2005, *Bitwa pod Ariminum I jej znaczenie. Próba reinterpretacji* [w:] *Toruńskie Studia Polsko-Włoskie IV – Studi Polacco-Italiani di Toruń IV*, s. 31-44.
- 2006, [rec.] [współaut.] Marilyn B. Skinner, *Sexuality in Greek and Roman Culture*, Oxford, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym” 8, s. 133-140.
- 2007, *Hydace et le désordre de son temps*, „Electrum” 13, s. 29-37.
- 2007, *Why did Aetius slaughter the Burgundians?* [w:] (red.) D. Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman History*, t. 2, Toruń, s. 109-119.
- 2007, *Konflikty Rzymian z barbarzyńcami nad Renem w latach 365-425* [w:] (red.) S. Turlej, *Barbarzyńcy u bram imperium*, Kraków, s. 51-100.
- 2009, *Valentian III and Aetius*, „Classica et Christiana. Anuar al Centrului de Studii Classice și Creștine” 4/2, s. 123-135.

prof. UMK dr hab. Przemysław Wojciechowski

(historia społeczna starożytnego Rzymu: struktury społeczne, prozopografia, społeczności lokalne, stowarzyszenia religijne; historia religii w świecie rzymskim: kultury religijne rzymskiej Italii, zwłaszcza tzw. kultury lokalne; rola pogan na dworze i w administracji Cesarstwa; przemiany religijne w okresie panowania dynastii Sewerów; kult Herkulesa w zachodniej części imperium rzymskiego)

Książki

- 2001, *“Beleno Augusto sacrum”. Celtyckie i weneckie bóstwa w rzymskiej Akwilei*, Toruń.

- 2001, *Untersuchungen zu den Lokalkulten in römischen Aquileia. Herkunft, Funktion und Anhängerschaft*, Toruń.
- 2005, *Czczyciele Herkulesa w Rzymie. Studium epigraficzno-antroponomastyczne (I-IV w.n.e.)*, Toruń.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Niewolnicy i wyzwolenicy w kulcie Belenusa* [w:] (red.) W. Appel, P. Wojciechowski, *Z antycznego świata. Religio Cultus Homines*, Toruń, s. 99-118
- 2002, *Il culto di Beleno ad Aquileia romana: origini, interpretatio romana e la cosiddetta "rinascita celtica"* [w:] *Gli echi della terra. Presenze celtiche in Friuli: dati materiali e momenti dell'immaginario. Convegno di Studi, Castello di Gorizia, 5-7 ottobre 2001*, Pisa – Roma, s. 29-35.
- 2004, *Źródła epigraficzne w badaniach nad życiem religijnym miast rzymskich* [w:] (red.) L. Mrozewicz, K. Balbuza, *Miasto w starożytności*, Poznań, s. 379-395
- 2007, *Epigraphische Quellenen den Untersuchungen über das religiöse Leben der römischen Städte* [w:] (red.) D. Musiał, *Society and Religions. Studies in Greek and Roman History*, t. 2, Toruń, s. 85-98.

17.1.2. Katedra Języka i Cywilizacji Greckiej, Wydział Filologiczny

adres: ul. Fosa Staromiejska 3, 87-100 Toruń

website: <http://www.hellenistyka.umk.pl>

tel. centr.: (56) 611 35 10

fax: (56) 611 35 07

17.1.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Katedra Języka i Cywilizacji Greckiej (zob. <http://www.hellenistyka.umk.pl/>) jest najmłodszą jednostką organizacyjną na Wydziale Filologicznym UMK. Formalnie istnieje od 3. listopada 2008 r., a powstała w wyniku przekształcenia Zakładu Hellenistyki i po zlikwidowaniu istniejącego wcześniej na Wydziale Filologicznym samodzielnego Zakładu Filologii Klasycznej i Recepcji Kultury Antycznej, którym do przejścia na emeryturę kierował prof. Witold Wróblewski.

Początkowo w Katedrze Języka i Cywilizacji Greckiej zatrudnione były cztery osoby: prof. Włodzimierz Appel (kierownik Katedry), dr Alicja Brusewiczowa, dr Anna Głodowska oraz mgr Małgorzata Muzińska. Po przeniesieniu dr A. Brusewiczowej do Katedry Filologii Klasycznej obecnie na pełnym

etacie w Katedrze Języka i Cywilizacji Greckiej zatrudnione są trzy osoby, a w ramach godzin zleconych część zajęć z zakresu języka nowogreckiego prowadzi jako *native speaker* p. Kostas Nikolopoulos. Sekretariat wspólny z italianistyką i filologią klasyczną jest prowadzony przez mgr Annę Osielską.

Prof. Włodzimierz Appel na UMK pracuje od 1976 r. W centrum jego zainteresowań naukowych znajduje się literatura starogrecka, głównie poezja epicka, elegia i epigram. Ponadto zajmuje się epigrafiką (zwłaszcza grecką) i grecką leksykografią, a także historią filologii klasycznej. Interesuje się ponadto geografią Grecji, recepcją hellenistycznej kultury, a ostatnio jego hobby stała się grecka filatelistyka. Jest autorem kilku książek, kilkudziesięciu artykułów naukowych i popularnonaukowych oraz recenzji. Przetłumaczył *Żywoty Homera*, *Hymny homeryckie*, *Wojnę mysiozabiałą*, *Margitesa* i inne *Homerika*, oraz *Kamiennik Orfeusza*, a także utwory greckich elegików (Kallinos, Mimnermos, Tyrtaios, Solon, Ksenofanes). Redaguje serię *Xenia Toruniensia*.

Dr Anna Głodowska ukończyła filologię klasyczną na Uniwersytecie Łódzkim. W r. 1996 uzyskała magisterium (praca p.t. *Koncepcja Heleny w tragedii Eurypidesa*, promotor prof. Witold Wróblewski), doktorat w r. 2003 (rozprawa pt. *Sceny rodzajowe w dialogach Platona (Protagoras, Politeia, Uczta, Fajdros)*, promotor prof. W. Wróblewski). Jeszcze jako doktorantka uczestniczyła w tworzeniu studiów w zakresie filologii włoskiej na Wydziale Filologicznym UMK; później także jako pracownik Zakładu Italianistyki pracowała na rzecz rozwoju tej nowej specjalności pełniąc różne funkcje, m.in. pełnomocnika ds. dydaktyki w Zakładzie Italianistyki (2002-2004). Równolegle pracowała jako nauczyciel języka włoskiego i łacińskiego. Od 1 października 2006 r. podjęła pracę w Zakładzie Filologii Klasycznej i Recepcji Kultury Antycznej na stanowisku adiunkta. Obecnie jest zatrudniona na tym samym stanowisku w Katedrze Języka i Cywilizacji Greckiej. Zainteresowania naukowe obejmują dialog antyczny, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości literackiej Platona, oraz recepcję antyku w literaturze włoskiej XIII i XIV wieku.

Mgr Małgorzata Muzińska filologię klasyczną na UMK ukończyła w roku 2006 pisząc pod opieką prof. Włodzimierza Appela pracę magisterską na temat *tradycji i nowatorstwa w Hymnie do Delos Kallimacha*. W tym samym roku została przyjęta na studia doktoranckie, a od 1. 12. 2008 r. została zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Języka i Cywilizacji Greckiej. Obecnie przygotowuje rozprawę doktorską na temat twórczości K. P. Kawafisa.

Katedra prowadzi na Wydziale Filologicznym specjalność o nazwie „Hellenistyka” (studia licencjackie; wstępnie planowane jest uruchomienie w roku akademickim 2010/2011 na *Hellenistyce* studiów drugiego stopnia) oraz zajmuje się usługową działalnością dydaktyczną w innych jednostkach organizacyjnych UMK w zakresie określonym profilem badawczym Katedry, który wiąże się ze studiami nad językiem i literaturą grecką od czasów najdawniejszych aż do chwili obecnej, badaniami nad kulturą i cywilizacją grecką (w tym greckiej diaspory), a także nad jej recepcją od antyku po czasy współczesne. Ponieważ Katedra znajduje się aktualnie *in statu nascendi*, jej dorobek jest skromny. Wykaz najnowszych publikacji pracowników Katedry znaleźć można pod adresem <http://www.hellenistyka.umk.pl/index2.php?p=publikacje>

Oprócz wymienionych wyżej osób zajęcia na *hellenistyce* prowadzą także: prof. dr hab. Maciej Grochowski, prof. dr hab. Maria Kalinowska, dr hab. Danuta Musiał, prof. UMK, dr hab. Tomasz Kempa, dr hab. Szymon Olszaniec, dr Teresa Czypicka oraz mgr Tomasz Herdzin.

Ponadto należy również wspomnieć, że z dniem 15. sierpnia 2008 r. powstała przy Wydziale Filologicznym UMK samodzielna jednostka organizacyjna o nazwie: *KOINONEMA – Międzynarodowy Ośrodek Studiów Helleńskich (KOINONEMA – International Centre for Hellenic Studies)*. Tymczasem grono *Koinonitai* tworzy kilkunastu profesorów polskich i zagranicznych oraz kilku młodszych pracowników naukowych z różnych europejskich Uniwersytetów. Podstawowe Informacje na temat *Koinonema* i *Koinonitai* znaleźć można pod adresem <http://www.koinonema.umk.pl/>

17.1.2.2. Aktualny skład osobowy

17.1.2.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Włodzimierz Appel wzappel@uni.torun.pl

17.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Anna Głodowska annaglodowska@wp.pl

mgr Małgorzata Muzińska Malgorzata.Muzinska@umk.pl

mgr Katarzyna Michałowska – doktorantka little4@wp.pl

17.1.2.3. Zainteresowania badawcze i publikacje z zakresu nauk o starożytności pracowników jednostki

prof. dr hab. Włodzimierz Appel

(literatura starogrecka, głównie poezja epicka, elegia i epigram; epigrafika, leksykografia grecka; historia filologii klasycznej, zwłaszcza hellenistyki; recepcja helleńskiej kultury)

Książki

- 1984, *Filologia klasyczna na UMK. Rys historyczno-bibliograficzny*, Toruń.
- 1984, [współaut. przekładu] *Liryka starożytnej Grecji*, opr. J. Danielewicz, Wrocław.
- 1990, *Kamiennik Orfeusza (Lithika)*, „Collectanea Classica Thorunensia 10. Universitas Nicolai Copernici”, Toruń.
- 1993, *Batrachomyomachia czyli Wojna Żabiomyśia*, tekst, przekład i opracowanie. Toruń.
- 1993, *Abramowiczówna Z., Kalliope*. Wstęp, wybór i opracowanie, Toruń.
- 1993, *Mimesis i kainotes. Kwestia oryginalności literackiej Kwintusa ze Smyrny na przykładzie IV księgi Posthomericum*, Toruń.
- 1994, *Die homerischen hapax legomena in den Posthomericum des Quintus Smyrnaeus*, Toruń.
- 1995, [współaut.] *Literatura i nauka o języku*, przewodn. kom. red. A. Z. Makowiecki, Warszawa.
- 1996, [przekład i opracowanie] R. Merkelbach, *Znaczenie pieniądza dla dziejów grecko-rzymskiego świata. Dodatek: Jakie skutki przyniosło zastosowanie pisma?, O wynalezieniu pisma w Mezopotamii i jego skutkach dla kultury greckiej*, „Lectio Teubneriana” 1, Toruń.
- 1998, [współaut.] *Nauki o starożytności na UMK. Bibliografia za lata 1946-1996*, Toruń.
- 2001, *Hymny homeryckie. Tekst, przekład, wstęp i opracowanie*, Toruń.
- 2002, *Klea kai aklea andron. Zarys dziejów greckiej poezji epickiej od Choirilosa do Nonnosy*, Toruń.
- 2005, [współred. i współaut.] *Inscriptiones Ecclesiarum Vilnensium. Inskrypcje z wileńskich kościołów. Vilniaus Bažnyčių Įrašai*, t. 1, Wilno.
- 2006, [współaut.] *Słownik polsko-(staro)grecki*, Toruń.
- 2007, [współaut.] *Słownik polsko-(staro)grecki*, Toruń (dodruck częściowo uzupełniony i poprawiony).
- 2007, *Homerika, czyli żywoty Homera i utwory przypisywane poecie*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1977, *Legenda o Panie*, „Filomata” 310, s. 3-8.
- 1978, *Z homeryckich mitów o Dionizosie*, „Filomata” 314, s. 172-182.
- 1978, *Afrodyta zwyciężona*, „Filomata” 320, s. 3-18.3.
- 1978, *Z rozważań nad homeryckim I Hymnem do Dionizosa*, „Meander” 33, s. 541-550.
- 1979, *Nieśmiertelność imienia czyli rzecz o Falajkosie*, „Filomata” 325, s. 257-263.
- 1979, *Jak to myszy i żaby o miano mężniejszych się starły*, „Filomata” 330, s. 15-23.
- 1980, *Z kręgu mniejszych hymnów homeryckich*, „Filomata” 334, s. 179-192.
- 1980, *Kamienie Orfeusza*, „Filomata” 343, s. 154-167.
- 1981, *Solon Ateńczyk*, „Filomata” 344, s. 179-191.
- 1981, *Ksenofanes z Kolofonu*, „Filomata” 348, s. 347-357.
- 1981, *Mimnermos z Kolofonu*, „Filomata” 352, s. 87-98.
- 1981, *Interdyscyplinarna Toruńska Sesja Naukowa (sprawozdanie)*, „Meander” 36, s. 161-162.
- 1981, *Antyczna opowieść o koralu*, „Meander” 36, s. 453-459.
- 1982, *De verbis aut locis apud Liddellium-Scottium neglectis*, „Eos” 70, s. 137.
- 1982, *Hymn do Hermesa (wstęp i przekład)*, „Meander” 37, s. 3-21.
- 1982, *Homerycki hymn do Apollona Delijskiego (wstęp i przekład)*, „Meander” 37, s. 23-31.
- 1982, [rec.] *Poetae elegiaci, ed. B. Gentili et C. Prato, Teubner 1979*, „Eos” 70, s. 149-151.
- 1982, [rec.] *H. Wójtowicz, Studia nad Nonnosem, Lublin 1980*, „Eos” 70, s. 369-373.
- 1983, *Zagadka Syren*, „Filomata” 354, s. 93-104.
- 1983, *Jak Apollon świątynię w Delfach budował*, „Filomata” 357, s. 273-288.
- 1983, *Kleanthes – poeta i filozof*, „Acta Univ. N. Copernici. Filozofia 7. Nauki Hum.-Społ” 143, s. 3-8.
- 1983, *Pseudo Astrampsychosa lapidarium nautyczne*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 6, s. 93-101.
- 1983, *Elegia Kallinosa*, „Meander” 38, s. 123-129.
- 1983, *O nietypowym znaczeniu dualisu*, „Meander” 38, s. 319-327.
- 1983, *Wokół tzw. homeryckiego Hymnu do Aresa*, „Meander” 38, s. 449-454.
- 1983, *Zum genaueren Verständnis von επιγράβδην*, „Philologus” 127/2, s. 292-293.
- 1983, *Kilka uwag na temat wiary starożytnych w lecznicze właściwości kamieni, Wkład starożytności, średniowiecza i renesansu w rozwój nauk medycznych [w:] (red.) W. Wróblewski, Wybór materiałów z sesji naukowej Toruń 12-13 września 1980 r., Toruń, s. 13-24.*

- 1983, *Quelques remarques critiques sur le texte des Lithika du pseudo-Orphée* [w:] (red.) Z. Abramowiczówna, *Études de Philologie Classique à la memoire de Stefan Sebrny*, Toruń 1983, s. 17-29.
- 1983, *Die Verse 57-60 der Ps.-orphischen Lithika und ihre hesiodeischen Anspielungen*, „Würzburger Jahrbücher für Altertumswissenschaft“, Neue Folge 9, s. 29-32.
- 1984, *Spotkanie Filhellenów (sprawozdanie)*, „Filomata” 360, s. 138-141.
- 1984, *Epimenides*, „Filomata” 362, s. 221-230.
- 1984, *Über die Bedeutung des Epithetons λαοσσός und seinen formelhaften Gebrauch*, „Listy Filologicke” 1, s. 1-4.
- 1984, *Wacław Cimochoowski (1912-1982)* [w:] (red.) Zofia Abramowiczówna, *Studia z zakresu antyku*, Toruń, s. 5-8.
- 1984, *Św. Epifaniasza opusculum paganum* [w:] (red.) Zofia Abramowiczówna, *Studia z zakresu antyku*, Toruń, s. 9-26.
- 1984, *Lexicographical supplements* [w:] (red.) Zofia Abramowiczówna, *Studia z zakresu antyku*, Toruń, s. 27-31.
- 1984, [rec.] *M. Campbell, A commentary on Quintus Smyrnaeus Posthomerica XII*, *Leiden 1981*, „Gnomon” 58, s. 271-272.
- 1984, [rec.] *Bannert H., Homer in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*. Hamburg 1979, „Eirene” 21, s. 111-112.
- 1984, *Zur Interpretation des 4. verses des Hymnus auf Zeus von Kleantes*, „Eranos” 82, s. 179-183.
- 1984, *Dolon und die ps. orphischen Lithika*, „Acta Classica Univ. Scient. Debrecen.” 20, s. 71-73.
- 1984, [rec.] *Homer. Tradition und Neuerung*, hrsg. von J. Latacz, Darmstadt 1979, „Eos” 72, s. 209-212.
- 1985, *Zagadnienie jedności lub podziału homeryckiego hymnu do Apollona*, (streszczenie referatu), „Meander” 40, s. 21-25.
- 1985, *Das Problem der Zerteilung des homerischen Apollonhymnos*, „Wissenschaftliche Zeitschrift der Wilhelm-Pieck-Universität Rostock” 34, Gesellschafts-Wiss. Reihe, Heft 1. Rostock, s. 6-8.
- 1985, *Carmina Iliaca Tzetzes*, „Filomata” 367, s. 155-170.
- 1985, [rec.] *Orpheos Lithika*, hrsg. von G. N. Giannakis, Joannina 1982, „Gnomon” 57, s. 689-693.
- 1985, *Abermals zum Thema τῷ δὲ βᾶτην (Ilias IX 182 ff.)*, „Eos” 73, s. 225-238.
- 1985, [rec.] *Zuntz G., Griechischer Lehrgang*, T. I-III, Göttingen 1983, „Eos” 73, s. 390-393.
- 1986, *Nauczyciel Sokratesa Dion z Prusy. O Homerze i Sokratesie (Or. LV Diona z Prusy)*, „Filomata” 375, s. 253-266.

- 1987, *Die wunderbare Philoktetesheilung und die Lithika* [w:] (red.) W. Wróblewski „Collectanea Classica Thorunensia” 9, s. 19-26.
- 1987, *Bibliografia prac Zofii Abramowiczówny* [w:] (red.) W. Wróblewski „Collectanea Classica Thorunensia” 9, s. 11-17.
- 1987, [rec.] *Homer: Ilias, Neue Übersetzung, Nachwort und Register von Roland Hampe...*, Stuttgart 1979, „Anzeiger für die Altertumswissenschaft” 11, s. 6-8.
- 1987, *À propos de la réception de Quintus de Smyrne*, „L'Antiquité Classique” 66, s. 250-253.
- 1987, *Die schreckliche Deidameia? Über die Bedeutung des Adjectivs ἐπαιρός*, „Eos” 75, s. 257-259.
- 1987, [rec.] *Poetae elegiaci... Pars II, ed. B. Gentili et C. Prato, Teubner (Leipzig) 1985*, „Eos” 75, s. 352-354.
- 1988, *Einige Bemerkungen zu den ps. orphischen Lithika* [w:] (red.) M. Szarmach, *Studia Graeco-Latina*, Toruń, s. 7-20.
- 1988, *Homerycki Hymn do Demeter (w. 1-274)*, „Filomata” 385, s. 156-166.
- 1988, *Homerycki Hymn do Demeter (w. 275-495)*, „Filomata” 386, s. 214-222.
- 1988, *Puchary Nestora*, „Filomata” 388, s. 341-350.
- 1988, [rec.] *Inschriften von Smyrna, Teil I: Teil I: Grabschriften, postume Ehrungen, Grabepigramme*, hrsg. von G. Petzl, Bonn 1982, „Eos” 76, s. 132-134
- 1988, [rec.] *Gnomosyne. Menschliches Denken und Handeln in der frühgriechischen Literatur. Festschrift für Walter Marg*, München 1981, „Eos” 76, s. 134-236.
- 1988, *Kritische Bemerkungen zu den pseudoorphischen Lithika*, „Rheinisches Museum für Philologie”, Neue Folge 131, s. 369-374.
- 1989, *Zofia Abramowiczówna (1906-1988)*, „Gnomon” 61, s. 283-285.
- 1989, *Ausgewählte Aspekte der griechischen epischen Dichtung (ein Bericht)*, „Gnomon” 61, s. 380.
- 1989, *60 lat Filomaty*, „Filomata” 393, s. 375-396.
- 1989, *Najdawniejszy grecki epigramat*, „Meander” 44, s. 155-161.
- 1989, *J. I. Przybylski, Manucjusz Aldus i nagrobek Włodzimierza Potockiego*, „Przegląd Humanistyczny”, s. 155-160.
- 1989, [rec.] *Homer. Eine Einführung*, von Joachim Latacz, Artemis Verlag München und Zürich 1985, „Eos” 77, s. 335-336.
- 1989, [rec.] *H. Krauss und E. Uthemann, Was Bilder erzählen Was Bilder erzählen. Die klassischen Geschichten aus Antike und Christentum in der abendlandischen Malerei*, München 1987, „Eos” 77, s. 337-338.
- 1990, *Bakchylidesa epigramat I – próba interpretacji*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 13/3, s. 37-43.

- 1990, *Homerycki Hymn do Demeter*, „Roczniki Humanistyczne” 37-38/3, s. 5-22.
- 1991, *Skyphos Nestora. Problemy interpretacyjne inskrypcji z Pithekussai*, „Eos” 79, s. 171-185.
- 1992, *Katedra Filologii Klasycznej* [w:] *Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1966-1980*, t. 1, Toruń, s. 129-134.
- 1992, *Ein Textvorschlag zu der ephesischen Inschrift I. K. 16, Nr. 2072*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 92, s. 179-180.
- 1992, *AKONITOS (Zu Hedylos, Anthol. Pal. XI 123 und Quintus Smyrnaeus IV 319)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 94, s. 221-223.
- 1992, *Homerycki hymn do Heraklesa*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno- Społeczne: Historia” 27, s. 29-33.
- 1992, [rec.] *Homeri Odyssea, ed. H. von Thiel, Hildesheim 1991*, „Eos” 80, s. 351-353.
- 1993, *Leon Witkowski (1908-1992)*, „Meander” 48, s. 283-287.
- 1993, *Die homerischen hapax legomena bei Quintus Smyrnaeus: Adverbien*, „Glotta” 71, 178-188.
- 1993, *Ein Beispiel für die Verbindung von Magie und Agonistik*, „Nikephoros” 6, 177-180.
- 1993, *Nochmals zum Grabgedicht für den kleinen Sarapion. Versuch einer neuen Deutung*, „Eos” 81, s. 57-60.
- 1994, *Grundsätzliche Bemerkungen zu den Posthomeric und Quintus Smyrnaeus, „Prometheus”* 20, s. 1-13.
- 1994, *Zur Frage der Interpretatio Homeri bei den späteren Dichtern*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 101, s. 49-52.
- 1994, *Stulecie Polskiego Towarzystwa Filologicznego. Wileńskie i Toruńskie Koło PTF, „Głos Uczelni”* III (XIX) 10 (104), s. 9.
- 1994, *Das Grabmal Ulrichs von Wilamowitz-Moellendorff in Wymysłowice*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 100, 427-430.
- 1994, *Postscriptum zum Grabmal des U. v. Wilamowitz*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 103, s. 18.
- 1995, [przekład] *Księgi Sybillyńskie, frg. z ks. IV i VIII, Muza Chrześcijańska*, t. 3, wstęp i oprac. ks. M. Starowieyski, Kraków, s. 62-64.
- 1995, *Randbemerkungen zum Text des nautischen Lapidariums des Astrampsychos*, „Philologus” 139, s. 167-168.
- 1995, *Klasycy w Toruniu*, „Głos Uczelni” 4 (20), nr 9 (115), s. 6-7.
- 1995, *Jubileusz profesora Joachima Eberta*, „Meander” 50, s. 397-398.
- 1995, [rec.] *Triphiodor: Die Einnahme Ilioms, Ausgabe ... von U. Dubielzig, Tübingen 1995*, „Eos” 83, s. 368-370.

- 1996, *W rocznicę urodzin M.K. Sarbiewskiego*, „Głos Uczelni” 5 (21) nr 1 (119), s. 23.
- 1996, *Prawdziwe spotkanie z antykiem*, „Głos Uczelni” 5 (21) nr 9 (127), s. 21.
- 1996, *Epigramy M. K. Sarbiewskiego w tłumaczeniu Zofii Abramowiczówny*, „Meander” 51, s. 85-95.
- 1996, *Warsztaty epigraficzne w Odessie i wykopaliska w Nikonion*, „Meander” 51, s. 557-559.
- 1996, [rec.] *The Oxyrhynchus Papyri, vol. LXII, ed. with Transl. and Notes by J. C. Shelton and J. E. G. Whitehorne, with Contributions by C. F. L. Austin [et alii]. Graeco – Roman Memoirs, no 82, Egypt Exploration Society, London 1995*, „The Journal of Juristic Papyrology” 26, s. 216-218.
- 1997, *Legenda hezjojejska w epigramatach z Antologii Palatyńskiej*, „Meander” 52, s. 21-35.
- 1997, *Jubileusz profesora Wolfganga Luppego*, „Meander” 52, s. 191-193.
- 1997, *Epigramy Lukiana w Antologii Palatyńskiej [w:]* (red.) K. Bartol, J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 101-114.
- 1997, [biogram] *Leon Witkowski [w:]* (red.) Z. Nowak, *Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 4, R-Ż, Gdańsk, s. 459-460.
- 1997, *Wileńskie spotkania filologiczne*, „Głos Uczelni” 6/22, nr 11 (141), s. 20.
- 1997, *Pokoik po Schliemannie*, „Głos Uczelni” 6/22, nr 10 (140), s. 26.
- 1998, *23 epigrams of M. K. Sarbiewski in the Polish translation by Zofia Abramowicz [w:] Mathias Casimirus Sarbievius in cultura Lithuaniae, Poloniae, Europae*, Wilno, s. 333-336.
- 1998, *W dziesiątą rocznicę śmierci profesor Zofii Abramowiczówny*, „Głos Uczelni” 7/23, nr 6 (148), s. 20.
- 1998, *Zur Rezeption der ILIOU ALQISIS des Triphiodor*, „Prometheus” 24, s. 83-86.
- 1998, *στόνος ἀεικής*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia” 31, s. 27-34.
- 1998, *O słowniku polsko-greckim profesor Zofii Abramowiczówny*, „Meander” 53, s. 553-561.
- 1998, [biogram] *Zofia Abramowiczówna [w:]* (red.) Z. Nowak, *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, Suplement 1*, Gdańsk, s. 17.
- 1998, [biogram] *Wacław Cimochowski [w:]* (red.) Z. Nowak, *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, Suplement 1*, Gdańsk, s. 54.
- 1998, [biogram] *Barbara Józefowiczowa [w:]* (red.) Z. Nowak, *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, Suplement 1*, Gdańsk, s. 132.
- 1998, [hasło] *Astrampsychos [w:]* (red.) J. Irmscher, *Lexikon der Byzantinistik*, Fasc. 1: *Aachen-Bestechung*, Amsterdam, s. 56.

- 1999, *O najnowszej inskrypcji z Halikarnasu. Salmakis i katalog literatów*, „Collectanea Classica Toruniensia” 12, „Studia Graeco-Latina” 3, s. 7-17.
- 1999, [przekład] I. Frings, *Mantua me genuit. O Wergiliuszowym epigramie nagrobnym i jego recepcji*, „Collectanea Classica Toruniensia” 12, „Studia Graeco-Latina” 3, s. 57-72.
- 1999, *Wilamowitz und die polnischen Philologen* [w:] (red.) W. Appel, *Origine Cujavus. Beiträge zur Tagung anlässlich des 150. Geburtstags Ulrich von Wilamowitz-Moellendorffs (1848-1931)*, „Xenia Toruniensia” 4, s. 179-200.
- 1999, *Z wizytą w Thesaurus linguae Latinae*, „Głos Uczelni” VIII (XXIV), nr 9 (163), Toruń, s. 11.
- 1999, *Wileńskie Koło PTF* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores ... . Polskie Towarzystwo Filologiczne 1893-1993*, Warszawa-Wrocław, s. 240-251.
- 1999, *Niemiecki uczony z polskim nazwiskiem. W 150. rocznicę urodzin Ulricha von Wilamowitz-Moellendorffa*, „Głos Uczelni” VIII (XXIV), nr 6 (160), Toruń, s. 24.
- 2000, *Argonautika Apollonia z Rodos (II 669-693; II 1030-1089; III 744-760) w przekładzie Zofii Abramowiczówny*, „Meander” 55, s. 455-461.
- 2000, [biogram] *Zofia Abramowiczówna* [w:] (red.) K. Mikulski, *Toruński słownik biograficzny*, t. 2, Toruń, s. 17-19.
- 2000, *Trzy inskrypcje chrześcijańskie z Pantikapaion (ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Odessie)* [w:] (red.) W. Appel, P. Wojciechowski, *Z antycznego świata: religio-cultus-homines*, Toruń, s. 231-239.
- 2001, [przekład] *Apokryfy Nowego Testamentu. T. III* [w:] (red.) ks. M. Starowieyski, *Listy i apokalipsy chrześcijańskie*, Kraków (przekład fragmentów z IV i VIII ks. *Książ sybilińskich*).
- 2001, *Kilka uwag na temat motywu Salmakis w De architectura Witruwiusza* [w:] (red.) A.W. Mikołajczak, *Łacińska proza naukowa*, „Bibliotheca Symbolarum Philologorum Posnaniensium” 2, Gniezno, s. 73-81.
- 2001, *Drei Berliner Papyri in Toruń*, „Archiv für Papyrusforschung” 47, s. 101.
- 2001, *„Skrzydlaty” świąt Homera*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 7-11.
- 2001, *Carlo Bassoli i jego „szkice epigraficzne”* [w:] *Honeste vivere. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Toruń, s. 433-438.
- 2001, *Grabinschrift für Athenokles (zu IOSPE I² 687)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 137, s. 179-182.
- 2002, *Wileńskie korzenie toruńskiej filologii* [w:] (red.) G. Axer, *Studia Thorunensio-classica. Tradycje antyczne w Polsce Północnej, Societas Philologa Polonorum*, „Acta Societatis Philologiae Polonorum” 4, Warszawa, s. 11-18.

- 2002, *Zofia Abramowiczówna* [w:] (red.) W. Appel, „*Magistri et discipuli*” *Kapitel zur Geschichte der Altertumswissenschaften im 20. Jahrhundert*, „*Xenia Toruniensia*” 7, s. 153-170.
- 2002, *Apolloniosowy katalog Argonautów*, „*Literatura*” 44 (3), Wilno, s. 44-56.
- 2003, [rec.] A. James and K. Lee, *A commentary on Quintus of Smyrna. Posthomerica V*, Leiden 2000, „*Gnomon*” 75, s. 65-66.
- 2003, *Zwei Inschriften aus dem Archaeologischen Museum in Odessa. I.K. 23 (Smyrna) Nr. 200 und ein „Ineditum”*, „*Epigraphica Anatolica*” 35, s. 59-61.
- 2003, *Hymny o hymnach. Czyli o poezji hymnicznej w świetle jej własnych świadectw (na przykładzie Homeryckiego Corpus Hymnorum)*, „*Collectanea Philologica*” 6, Łódź, s. 39-47.
- 2003, *Drei Inschriften aus Anapa in der Sammlung des Archaeologischen Museums in Odessa* [w:] (red.) W. Appel, R. Jakobi, *Studien zur antiken Rhetorik und varia*, „*Collectanea Classica Toruniensia*” 14, s. 105-109.
- 2004, *Antiocheus, Eusebia, Ursikinos i inni*, „*Głos Uczelni*” 13 (29) nr 9, s. 9.
- 2004, *Griechische Versinschriften aus der Sammlung des Archäologischen Museums in Odessa*, „*Nikephoros*” 17, s. 91-102.
- 2005, *Poezja epicka od Antymacha do Nonnosy* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji Starożytnej. Epika – liryka – dramat*, t. 1, Lublin, s. 233-321.
- 2005, [aneks] *Poezje Solona* (przełożył Włodzimierz Appel) [w:] Plutarch, *Żywyoty równoległe*, t. II, przełożyli K. Korus i L. Trzcionkowski, Warszawa, s. 102-111.
- 2006, *Fenomen Aratosa* [w:] (red.) B. Burdziej, G. Halkiewicz-Sojak, *Poezja i astronomia*, Toruń, s. 39-50.
- 2008, *Pokroić tarką Homera; słów kilka o redakcyjnej (nie)odpowiedzialności*, „*Przegląd Historyczny*” 99, s. 291-293.
- 2008, *O epigramach z Żywotów Homera słów kilka*, „*Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae*” 18, s. 23-28.
- 2008, [rec.] B. Scherer, *Mythos, Katalog und Prophezeiung. Studien zu den Argonautika des Apolonios Rhodios*, Stuttgart 2006, „*Eos*” 95, s. 287-288
- 2009, *Greccie peregrynacje Zofii Abramowiczówny*, „*Meander*” 61, s. 336-347.
- 2009, *O przywileju repliki i redakcyjnej nieodpowiedzialności słów kilka*, „*Przegląd Historyczny*” 100, s. 129-131.
- 2009, *Papirusowa sensacja*, „*Głos Uczelni*” 18 (34), 3 (277), s. 15.
- 2009, *Archilochos and Glaukos again, or a Joke with Glauka*, „*ΕΛΛΗΝΙΚΑ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ*” 59, 1. Thessaloniki, 149-152.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1995, [wstęp i red.] T. Dorandi, *Filodemo storico dell' academia e della stoa*, „Xenia Toruniensia” 1.
- 1996, [wstęp i red.] I. Frings, *Der Weise und der König. Solon und Kroisos bei Herodot und Lukian*, „Xenia Toruniensia” 2.
- 1997, [wstęp i red.] S. B. Ochotnikov, *Tyras i Nikonion. Świat kolonii greckich u ujścia Dniestru*, „Xenia Toruniensia” 3.
- 1999, [współred.] *Collectanea Classica Toruniensia XII. Studia Graeco-Latina III*, Toruń.
- 1999, [wstęp i red.] „*Origine Cujavus*”. *Beiträge zur Tagung anlässlich des 150. Geburtstags Ulrich von Wilamowitz-Moellendorffs (1848-1931)*, „Xenia Toruniensia” 4.
- 2000, [współred.] *Z antycznego świata: religio-cultus-homines*, Toruń.
- 2001, [wstęp i red.] R. Jakobi, *Die sogenannte „Epistula Anne ad Senecam”*, „Xenia Toruniensia” 5.
- 2002, [wstęp i red.] St. West, *Demythologisation in Herodotus*, „Xenia Toruniensia” 6.
- 2002, [wstęp i red.] „*Magistri et discipuli*” *Kapitel zur Geschichte der Altertumswissenschaften im 20. Jahrhundert*, „Xenia Toruniensia” 7.
- 2003, [współred.]. *Studien zur antiken Rhetorik und varia*, „Collectanea Classica Toruniensia” 14.
- 2004, [wstęp i red.] Michael Hillgruber, *Nulla est enim societas nobis cum tyrannis*. *Die antiken Bemühungen um eine Rechtfertigung des Tyrannenmordes mit einem Ausblick auf ihre Nachwirkung in Mittelalter und früher Neuzeit*, „Xenia Toruniensia” 8.
- 2005, [wstęp i red.] Michael Vickers, *Oedipus and Alcibiades in Sophocles*, „Xenia Toruniensia” 9.
- 2005, [współred.] *Inscriptiones Ecclesiarum Vilnensium. Inskrypcje z wileńskich kościołów. Vilniaus Bažnyčių Įrašai*, t. 1, Wilno.
- 2006, [wstęp i red.] Georg Wöhrle, *Senile Schwätzer – kluge Ratgeber; Konstruktionen und Realitäten gesellschaftlicher Partizipation alter Menschen in der griechischen Antike*, „Xenia Toruniensia” 10.
- 2009, [wstęp i red.] *TADEUSZ ZIELIŃSKI (1859–1944). Spuren und Zeugnisse seines Lebens und Wirkens aus süddeutschen Beständen*, herausgegeben und erläutert von U. Dubielzig, „Xenia Toruniensia”. Series Nova 1 (11).

dr Anna Głodowska

(dialog antyczny; Platon)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1996, *Elementi di dramma nel „Protagora” di Platone*, „Eos” 84, s. 277-283.

1999, *Przegląd świadectw starożytnych o życiu i nauce Platona*, „Meander”, 54, s. 501-52.

2004, *Elementy dramatyczne w starożytnej teorii Platońskiego dialogu*, „Collectanea Filologica” 8, s. 125-148.

2004, *Il „Simposio” di Platone e il „Convivio” di Dante: viaggio di un genere letterario* [w:] (red.) J. Łukaszewicz i D. Artico, *Il viaggio come realtà e come metafora*, Łask, s. 44-50.

2005, *Starożytna teoria Platońskiego dialogu* [w:] (red.) W. Wróblewski, *W kręgu Platona i jego dialogów*, Toruń, s. 9-101.

2006, *„Fajdros” Platona, czyli między mitem a rzeczywistością, między ziemią a niebem* [w:] *Irracjonalność w kulturze antycznej i tradycji nowożytnej Europy*, „Collectanea Philologica” 9, s. 23-35.

2007, *W labiryncie, czyli problemy współczesnego czytelnika „Biesiady” Dantego* [w:] (red.) A. Loba, M. Loba, *Niebezpieczeństwo w literaturze dawnej*, Poznań, s. 123-139.

2008, *Sceny rodzajowe i ich funkcja w „Politei” Platona*, „Collectanea Philologica” 11, s. 129-145.

mgr Małgorzata Muzińska

(literatura grecka; Kallimach; K. Kawafis)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2007, *Interpretacja mitu o Asterii w hymnie do Delos Kallimacha*, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym” 9, s. 109-117.

17.1.3. Katedra Filologii Klasycznej, Wydział Filologiczny

adres: ul. Fosa Staromiejska 3, 87-100 Toruń (Collegium Maius UMK)

e-mail / website: filklas@uni.torun.pl / <http://www.fil.klas.umk.pl>

tel. (56) 611 35 25

17.1.3.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Prof. dr hab. Marian Szarmach (ur. 1939 r.), ukończył filologię klasyczną na UMK w 1963 r. Po kilku latach pracy w Liceum Ogólnokształcącym w Sztumie w 1967 r. został asystentem w Katedrze Filologii Klasycznej UMK, gdzie doktoryzował się z tragedii greckiej w 1971 r., a habilitował w roku 1978 na podstawie monografii o Dionie z Prusy. Dalsze jego badania i publikacje dotyczą cesarskiej literatury grecko-rzymskiej, przede wszystkim autorów Dru-giej Sofistyki i wczesnochrześcijańskich. Wykłada też dla studentów filologii klasycznej historię sztuki antycznej. Dr hab. Sławomir Wyszomirski, prof. UMK (ur. 27.09.1955 r.), ukończył filologię klasyczną w UMK. W roku 1979 uzyskał magisterium (na podstawie pracy „Komediowy charakter Heleny i Ifigenii w Taurydzie Eurypidesa”), w 1988 r. doktorat („Pojęcie virtus w pismach filozoficznych L. Anneusza Seneki. Studium semantyczno-pojęciowe”, promotor prof. Witold Wróblewski) W roku 2003 otrzymał stanowisko profesora UMK. Zajmuje się filozofią greką okresu hellenistycznego oraz rzymską okresu wczesnego cesarstwa (rekonstrukcja poglądów filozoficznych przedstawicieli Stoi greckiej), badaniami nad terminologią stoicyzmu rzymskiego, ze szczególnym uwzględnieniem pism L. Anneusza Seneki. Przedmiotem jego zainteresowań jest również traktat kulinarny *De re coquinaria* Apicjusza, a także neolatynistyka (łacińska poezja XVI wieku, zwłaszcza tych pisarzy polskich, których dorobek poetycki nie doczekał się dotąd żadnego opracowania. Dr hab. Ireneusz Mikołajczyk, prof. UMK (ur. 30.04.1947 r.), magisterium uzyskał w 1969 r. (praca pt. „Obyczajowość grecka w IV wieku p.n.e. na podstawie Charakterów Teofrasta”, promotor doc. Zofia Abramowiczówna) doktorat w 1980 r. (rozprawa doktorska pt. „Rekonstrukcja Satyry Mennipejskiej Sexagessis Marka Terencjusza Warrona”, promotor doc. Barbara Józefowiczowa), habilitację w 1993 r. (na podstawie pracy pt. „Traktat Rerum rusticarum libri tres – Marka Terencjusza Warrona. Monografia historyczno-literacka”). Stanowisko profesora nadzwyczajnego UMK otrzymał w 1994 r. W latach 1998–2006 był Kierownikiem Katedry Filologii Klasycznej UMK. Zajmuje się literaturą rzymską – okresem cycerońskim, rzymską literaturą agronomiczną, a także satyrą mennipejską. Dr hab. Przemysław Nehring (ur. 22.12.1967 r.), studiował filologię klasyczną UMK w latach 1986—1991. W 1991 r. uzyskał magisterium („Żywot św. Antoniego św.

Atanazego i Żywot św. Pawła św. Hieronima a tradycyjna biografia antyczna”), w 1998 r. doktorat („Topika wczesnej łacińskiej hagiografii”, promotor prof. M. Szarmach), w 2006 r. habilitację (na podstawie rozprawy „Dlaczego dziewictwo jest lepsze niż małżeństwo? Spór o ideał w chrześcijaństwie zachodnim końca IV wieku w relacji Ambrożego, Hieronima i Augustyna”, Toruń 2005). W 1997 r. był stypendystą Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. Zajmuje się hagiografią starożytną, IV i V wieczną literaturą monastyczną oraz antyczną retoryką i późnoantyczną historiografią łacińską. Dr Teresa Czapicka (ur. 18.12.1950 r.), adiunkt w Katedrze Filologii Klasycznej, tytuł magistra uzyskała w 1974 r. (na podstawie pracy pt. „Idee pokojowe w twórczości Wergiliusza a polityka Augusta”, promotor doc. Barbara Józefowiczowa) doktora w 1983 r. („Styl Farsalii Lukana. Zagadnienia wybrane (apostrofy, sentencje)”, promotor prof. Hanna Szelest). Zajmuje się literaturą rzymską, zwłaszcza eposem. Dr Bartosz Awianowicz (ur. 4.10.1978 r.), adiunkt w Katedrze Filologii Klasycznej, filologię klasyczną ukończył na UMK w 2002 r. jako Najlepszy Absolwent Uczelni. W roku 2007 uzyskał stopień doktora na podstawie pracy pt. „Progymnasmata w teorii i praktyce szkoły humanistycznej od końca XV do połowy XVIII wieku. Trzy wieki recepcji Aftoniosa”, pisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Borowskiego (UJ). W Katedrze Filologii Klasycznej zatrudniony od 2003 r., najpierw na stanowisku asystenta, a od października 2007 r. na stanowisku adiunkta. W 2007 i 2008 r. był stypendystą programu „Start” Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. Dr Awianowicz zajmuje się edycją i tłumaczeniem prozy greckiej („Progymnasmata” Aftoniosa) i rzymskiej („De oratore” Cyserona) oraz poezji i prozy nowołacińskiej (m.in. „Familiarium rerum” F. Petrarke i elegie Jana Kochanowskiego). Dr Magdalena Nowak (ur. 30.01.1970 r.), adiunkt w Katedrze Filologii Klasycznej, w latach 1989—1994 studia na kierunku filologia klasyczna, UMK. W 1994 r. uzyskała magisterium (praca magisterska „Księga „De veterinaria medicina” Rutilii Tauri Aemiliani Palladii. Wstęp, przekład, komentarz”), w 2003 r. doktorat (rozprawa „Dialog „Brutus” Marka Tulliusza Cyserona. Analiza Krytycznoliteracka”).

17.1.3.2. Aktualny skład osobowy (najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej)

17.1.3.2.1. Kierownik

prof. UMK dr hab. Sławomir Wyszomirski slawysz@maius.uni.torun.pl

17.1.3.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Marian Szarmach

prof. UMK dr hab. Ireneusz Mikołajczyk remir@maius.uni.torun.pl

dr Bartosz Awianowicz bartosz.awianowicz@umk.pl

dr Teresa Czypicka

dr hab. Przemysław Nehring

dr Magdalena Nowak

17.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Bartosz Awianowicz

(proza grecka i rzymska)

Książki

2008, *Progymnasmata w teorii i praktyce szkoły humanistycznej od końca XV wieku do połowy XVIII wieku*, Toruń.

2006, *Język łaciński z elementami epigrafiki i numizmatyki rzymskiej*, Toruń.

dr Teresa Czypicka

(epos rzymski)

prof. UMK dr hab. Ireneusz Mikołajczyk

(literatura rzymska okresu cycerońskiego; rzymska literatura agronomiczna; satyra mennipejska)

Książki

1991, *Marek T. Warron, O gospodarstwie rolnym*, Wrocław.

1991, *L. J. M. Kolumella, O rolnictwie*, t. 1, Wrocław, t. 2, Toruń.

1992, *Traktat Rerum rusticarum libri tres Marka Terencjusza Warrona. Monografia historyczno-literacka*, Toruń.

- 1995, [współaut.] *Apicjusz, O sztuce kulinarnej ksiąg dziesięć*, tekst, przekład i komentarz, Toruń.
- 1997, *Piotr Bembo, Księga O Etnie*, tekst, przekład i opracowanie, Toruń.
- 1999, *Rutyliusz Taurus Emilianus Palladiusz, Traktat o rolnictwie*, przekład, wstęp i komentarz, Toruń.

dr Przemysław Nehring

(hagiografia starożytna, literatura monastyczna w IV-V w.; antyczna retoryka; późnoantyczna historiografia łacińska)

Książki

- 1999, *Topika wczesnych łacińskich żywotów świętych. (Od Vita Antonii do Vita Augustini)*, Toruń.
- 2002, *Possydiusz z Kalamy, Żywot św. Augustyna*, wstęp, przekład, opracowanie, („Źródła Monastyczne” 26), Kraków.
- 2002, [współaut.] *Św. Augustyn, Pisma Monastyczne*, wstęp i opracowanie, przekład, („Źródła Monastyczne” 27), Kraków.
- 2005, *Dlaczego dziewictwo jest lepsze niż małżeństwo? Spór o ideał w chrześcijaństwie zachodnim końca IV wieku w relacji Ambrożego, Hieronima i Augustyna*, Toruń.

Tłumaczenia autorów współczesnych

- 2003, Markus R. A., *Grzegorz Wielki i jego świat*, Warszawa.

prof. dr hab. Marian Szarmach

(tragedia grecka; Dion z Prusy; cesarska literatura grecko-rzymska; literatura wczesnochrześcijańska; Druga Sofistyka)

prof. UMK dr hab. Sławomir Wyszomirski

(filozofia grecka okresu hellenistycznego oraz rzymska okresu wczesnego cesarstwa)

Książki

- 1993, *Der Virtus-Begriff in den philosophischen Schriften von L. Annaeus Seneca. Ein semantisches Studium*, Toruń.
- 1996, [współaut.] *Apicjusz, O sztuce kulinarnej ksiąg dziesięć*, tekst, przekład i komentarz, Toruń.
- 1997, *Pojęcie arete w etyce Stoi Starszej i Średniej*, Toruń.
- 1993, *Ieremiae Voinovii Carmina Latina er Graeca, nunc primum in unum volumen collecta*, Toruń.

1996, [współaut.] *Toruński ekslibris XVIII wieku w zbiorach Książnicy Miejskiej w Toruniu*, Toruń.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

2002, [współred.] *Studia Graeco-latina Universitatis Nicolai Copernici*, t. 4, „Collectanea Classica Thorunensia” 13, Toruń.

17.1.4. Zakład Archeologii Antycznej, Instytut Archeologii, Wydział Nauk Historycznych

adres: ul. Szosa Bydgoska 44/48, 87-100 Toruń

e-mail / website: inarcho@his.uni.torun.pl / <http://www.archeologia.umk.pl>

tel. +48 (56) 611 39 70; +48 (56) 611 39 72

fax: +48 (56) 611 39 71; +48 (56) 611 39 72

17.1.4.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Zakład powołany został decyzją J.M. Rektora UMK w 1995 r. Jako jednostka organizacyjna archeologia antyczna powróciła na UMK po 50 latach. Poprzednia placówka została zamknięta wraz z odejściem z Torunia prof. R. Gostkowskiego. Placówka od lat prowadzi badania archeologiczne na terenie antycznego Nikonion (Ukraina), współpracując z Muzeum Archeologicznym Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Odessie. Między innymi ze względu na zainteresowania regionem nadczarnomorskim podjęto edycję serii *Monumenta Antiqua Orae Septentrionalis Ponti Euxini Reperta*. Wydano dotychczas dwa woluminy, trzeci w przygotowaniu. Planowany jest ciąg dalszy badań na północnym wybrzeżu Morza Czarnego

W Zakładzie, od 2008 r. zatrudnione są cztery osoby: prof. Mariusz Mielczarek (kierownik), dr Magdalena Olszta-Bloch, dr Inga Głuszek, mgr Jacek Rakoczy.

Główne kierunki badawcze: archeologia kolonii greckich nad Morzem Czarnym; archeologia greckich poleis; archeologia prowincji rzymskich; archeologia Bliskiego Wschodu; kontakty świata antycznego z barbaricum; starożytna ceramika grecka; numizmatyka grecka; starożytna wojskowość.

Od kilkunastu lat Zakład Archeologii Antycznej – wraz z archeologami ukraińskimi z odeskiego Muzeum Archeologicznego – prowadzi badania wykopaliskowe na terenie Nikonion, Kolonii greckiej w końcu VI w p.n.e. założonej u ujścia Dniestru. Prace prowadzone są obecnie w południowo-za-

chodniej części miasta, gdzie przeważa zabudowa z okresu hellenistycznego. Z okazji 40-lecia prac archeologicznych na stanowisku została wydana książka *Nikonion. An Ancient City on the Lower Dniester* (Toruń 1997).

W 2001 r. Zakład Archeologii Antycznej Instytutu Archeologii UMK prowadził badania na Krecie w miejscowości Falasarna pod kierownictwem dr hab. N.V. Sekundy we współpracy z Panią Elpidą Hadjidaki.

Zakład Archeologii Antycznej Instytutu Archeologii UMK współpracuje z ekipą greckich archeologów z Uniwersytetu Egejskiego w Rodos, pod kierownictwem prof. Manolisa Stefanakisa.

Wydawnictwem Zakładu Archeologii Antycznej o charakterze ciągłym jest seria *Monumenta Antiqua Orae Septentrionalis Ponti Euxini Reperta Locisque Externis Deposita*, w której publikuje się pochodzące z terenów nadczarnomorskich zabytki, przechowywane w kolekcjach muzealnych. Dotychczas ukazały się dwa tomy, kolejne w przygotowaniu.

17.1.4.2. Aktualny skład osobowy

17.1.4.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Mariusz Mielczarek mielmar@umk.pl, +48 (56) 611 39 80

17.1.4.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr Inga Głuszek

dr Magdalena Olszta-Bloch magda.bloch@onet.eu, +48 56 611 39 83

mgr Jacek Rakoczy rakoczy777@onet.eu +48 56 611 23 28

Uczestnicy studiów doktoranckich, związani z Zakładem

mgr Marta Baran; mgr Krzysztof Jarzęcki; mgr Ewelina Kozłowska; mgr Artur Kurpiewski; mgr Krzysztof Narloch; mgr Marcin Paszke; mgr Maciej Pomianowski; mgr Agnieszka Schreiber

17.1.4.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Mariusz Mielczarek

(archeologia świata hellenistycznego; ze szczególnym uwzględnieniem regionu północno pontyjskiego; numizmatyka starożytnej Grecji)

Książki

- 1989, *Ancient Greek Coins Found in Central, Eastern and Northern Europe*, Wrocław.
- 1993, *Cataphracti and Clibanarii. Studies on the Heavy Armoured Cavalry of the Ancient World*, Łódź.
- 1995, *Armes grecques, scythes et sarmates du littoral septentrional de la Mer Noire dans la collection du Musée de l'Armée Polonaise à Varsovie*, Toruń.
- 1998, *Sylloge Nummorum Graecorum. Poland*, Vol. 1, *The Archaeological and Ethnographical Museum in Łódź*, Part 4, *Galatia-Zeugitana*, Kraków.
- 1999, *The Army of the Bosporan Kingdom*, Łódź.
- 2002, [współaut.], *The Sarmatians, 600 BC- AD 450* („Men-at-Arms”), Oxford.
- 2006, *Mennictwo starożytnej Grecji*, t. 1: *Mennictwo okresów archaicznego i klasycznego*, Warszawa-Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1981, *Sposób i cel umieszczania dat na monetach hellenistycznych władców Egiptu i Syrii*, „Wiadomości Numizmatyczne” 25, s. 1-7.
- 1981, *Uwagi o znaleziskach monet Olbii i Pantikapajonu na obszarze Polski*, „Wiadomości Numizmatyczne” 25, s. 16-28.
- 1985, *The Szubin Hoard Reconsidered*, „Wiadomości Numizmatyczne” 29, [“Polish Numismatic News” 4, 1986], s. 1-14.
- 1986, *Hełm typu „kubańskiego” ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 34, s. 271-280.
- 1986, *Gold Panticapaeon Coins Set in Rings Found in the Great Ryzhanovka Barrow (Ukraine)*, „Archeologia” 37, s. 99-105.
- 1988, *„As”-monter fra Olbia. Et kapitel i de graeske nordlige Sortehausbyers monthistorie*, „Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad” 5, s. 108-115.
- 1987, *Posążki bóstw egipskich z Podola i Pokucia. W sprawie wiarygodności dawnych informacji o figurkach antycznych z terenu Barbaricum*, „Archeologia”, s. 125-135.
- 1988, *O monetach greckich wybitych przed końcem I wieku p.n.e. znalezionych na obszarze Polski*, „Wiadomości Numizmatyczne” 32, s. 129-158.
- 1989, *Obieg monetarny w państwach hellenistycznych. Egipt Lagidów i Syria Seleukidów*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Numizmatyczna i Konserwatorska” 9, s. 5-14.
- 1990, *Contribution numismatique a l'histoire des rapports de l'Egypte ptolémaïque avec les villes grecques du littoral septentrional de la Mer Noire au IIe siècle av.n.e.*, „Wiadomości Numizmatyczne” 34, [„Polish Numismatic News” 5, 1991], s. 113-119.

- 1988, *Die parthische Panzerreiterei bei Carrhae. Aus dem Studien über Plutarchus, Crassus XXIV-XXVII*, „Fasciculi Archaeologiae Historicae” 4, s. 31-38.
- 1992, *Demonstracja wojskowa w Dafne w 166 r. p.n.e. a wyprawa Antiocha IV Epifanesa na Wschód*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Historica” 44, s. 3-12.
- 1990, *Grecki kirys „wydobyty z Wołgi”*, „Archeologia” 42, s. 67-71.
- 1994, *Some Remarks on the Coinage of Euthydemus I and Demetrius, Kings of Bactria* [w:] *Proceedings of the XI International Congress*, vol. 1, Louvain-la-Neuve, s. 299-303.
- 1995, *A Warrior's Grave from the Environs of Edessa, Greece, Discovered in 1891*, „Archeologia” 46, s. 93-95.
- 1997, *Polish Interest in the Ancient Northern Black Sea Coast. An Outline* [w:] *Nikonion. An Ancient City on the Lower Dniester*, Toruń, s. 36-41.
- 1997, *O nekotorych monetach Ptolemeev, najdennyh v Severnom Pričernomor'e* [w:] *Nikonij i antičnyj mir Severnogo Pričerenomor'ja*, Odessa, s. 260-262.
- 1996, *Leucon II and Panticapaeum*, „Wiadomości Numizmatyczne” 40, [„Polish Numismatic News” 6], s. 1-8.
- 1996, *Olvijskie i pantikapejskie monety v Srednej Evrope* [w:] *Meždunaronye otnošeníja v bassejne Černogo Morja v drevnosti i sredne veka. Tezisy dokladov VIII meždunarodnoj naučnoj konferencii*, Rostov-na-Donu, s. 71-73.
- 1997, *Remarks on the numismatic evidence for the northern Silk Route: the Sarmatians and the trade route linking the northern Black Sea area with Central Asia* [w:] *Studies in Silk Road Coins and Culture. Papers in honour of Professor Ikuo Hirayama on his 65th birthday*, Kamakura, s. 131-147.
- 1997, *Król Stanisław August Poniatowski, Szambelan Gutakowski i skarb monet z Wilkowa* [w:] *Archeologia i starożytnicy. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Abramowiczowi w 70 rocznicę urodzin*, Łódź, s. 201-209.
- 1997, *Drevnosti Kryma v soobščenijach pol'skich avtorov XIII-pervoj poloviny XVIII veka. Knigi, opublikovannye v XVI stoletija* [w:] *Chersones v antičnom mire. Istoriko-archeologičeskij aspekt. Tezisy dokladov meždunarodnoj naučnoj konferencii*, Sevastopol', s. 88-90.
- 1998, *Artists in the mint. Engravers of dies for the Panticapaeian mint at the turn of the 4th and 3rd centuries BC*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, s. 107-112.
- 1998, *Cataphracti – a Parthian element in the Seleucid art of war* [w:] *Ancient Iran and the Mediterranean World*, „Electrum” 2, s. 101-105.
- 1999, [współaut.] *Polish-Ukrainian archaeological excavations at Nikonion* [w:] *Centenary of Mediterranean Archaeology. 1897-1997. International Symposium Cracow October 1997*, Kraków, s. 113-122.

- 1999, *Macieja z Miechowa wiedza o pieniądzu antycznym*, „Notae Numismaticae” 3/4, s. 243-250.
- 2000, *The so-called Kransodar Hoard and some Problems Relating to Bosporan Coinage of the Third Century B.C.* [w:] XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997, Akten I, Berlin, s. 338-340.
- 2001, [współaut.], *Raboty Nikonijskoj ekspedicii v 2000 r.* [w:] *Archeologični vidkrittja v Ukraïni 1999-2000 rr.*, Kijów, s. 215-216.
- 2002, *Dux Vandalarum, Misico nomine and the beginnings of interest in Roman coins found in Poland* [w:] *Moneta mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 467-472.
- 2001, [współaut.], *Ukraińsko-polskie badania archeologiczne antycznego Nikonion* [w:] *Z archeologii Ukrainy i Jury Ojcowskiej*, Ojców, s. 527-536.
- 2001, *Sauromates II, King of the Bosphorus, and the Emperor Commodus. In search of a series of Bosporan Coins Bearing the Figure of Herakles* [w:] (red.) *Studia archaeological. Liber amicorum Ianussio A. Ostrowski ab amicis, discipulis oblatus*, Kraków, s. 303-310.
- 2000-2001, *Les ateliers de production d'armement en Grèce antique (avant l'époque hellénistique)*, „Fasciculi Archaeologiae Historicae”, fasc. 13-14, s. 41-45.
- 2001, *Broń Barbarzyńców w attyckim malarstwie wazowym VI-V w. p.n.e. Wybrane zagadnienia*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Archaeologica” 23, s. 3-11.
- 2002, *Architektura w symbolice zwycięstwa na monetach Reskaporisa II, króla Bosporu* [w:] *Budownictwo i budowniczowie w przeszłości. Studia dedykowane Profesorowi Tadeuszowi Poklewskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Łódź, s. 49-54.
- 2003, *Ešče raz o serebrjannyh monetach Levkona II* [w:] *Odinadcataja Vserosijskaja numizmatičeskaja konferencija. Sankt-Peterburg 14-18 aprelja 2003 g. Tezisy dokladov i soobščenij*, Sankt Petersburg, s. 30-31
- 2003, *Hellenistic Royal Portrait on Coins* [w:] *Sztuka i kultura, 4. Rafael i jego spadkobiercy. Portret klasyczny w sztuce nowożytnej Europy, Materiały sesji naukowej 24-25 X 2002*, Toruń, s. 77-92.
- 2005, *Coinage of Nikonion. Greek Bronze Cast Coins between Istrus and Olbia* [w:] *XIII Congreso Internacional de Numismática, Madrid 2003, Actas, t. I, ed. C. Alfaro, C. Marcos, P. Otero*, Madrid, s. 273-276.
- 2005, *The Celts and the Northern Limits of Penetration of Thasian Coinage in Central Europe* [w:] *The Culture of Thracians and their Neighbours. Proceedings of the International Symposium in Memory of Prof. Mieczysław Domaradzki with a Round Table „Archaeological Map of Bulgaria”*, BAR Int. Series 1350, Oxford, s. 215-219.
- 2006, *O mennicy w Nymfajon, na północnym wybrzeżu Morza Czarnego*, „Numismatika” 21, s. 46-51.

- 2005, *Towards the Divinity. Once more on the coins of Seleucus I of the Nike Crowning a Trophy Type*, „Archeologia” 56, s. 53-56
- 2007, *A Fragment of the History of Polish Interests in the Ancient Greek Coinage. The First Collection of the Greek Coins from the North Pontic Region* [w:] *Magister Monetæ. Studies in Honour of Jørgen Steen Jensen*, Copenhagen, s. 15-19.
- 2007, *The Circulation of Coinage in the Hellenistic Period*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Numizmatyczna i Konserwatorska” 13, s. 7-24.
- 2007, *The Byzantine Gold Coin of Emperor Theophilus (829-842) with graffiti (from the Collection of the Museum of Archeology and Ethnography in Łódź)*, „Archaeologia Historica Polona” 17, s. 483-489.
- 2008, *On Greek coin finds from the Central European Barbaricum* [w:] *Roman coins outside the Empire. Ways and Phases, Context and Functions. Proceedings of the ESF/sch Exploratory Workshop Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3-6 September 2005*, Wetteren, s. 11-34
- 2008, *Počiatky mincového portretu (portret na Mincach v starom Grécku)*, „Numismatika” 22, s. 3-7.

dr Magdalena Olszta-Bloch

(relacje świata antycznego z Barbaricum)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2001, *Wojny markomańskie i jeńcy rzymscy w Środkowoeuropejskim Barbaricum. Próba korelacji obecności jeńców w środowisku barbarzyńskim z napływem rzymskich monet na teren Europy Środkowej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno- Społeczne: Archeologia” 28, z. 349, s. 3- 18.
- 2002, *Badania wykopaliskowe na terenie antycznego miasta Nikonion (Ukraina) w roku 2001*, „Archaeologia Historica Polona” 12, s. 200- 201.
- 2003, *Zespół późnorzymskich monet brązowych ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Toruniu*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Numizmatyczna i Konserwatorska” 12, s. 53- 60.
- 2006, *Helveconae = 'Ελοιαίωνες? Z interpretacji przekazów antycznych*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne: Archeologia” 30, z. 349, s. 3-18.
- 2008, *Pierścienie hellenistyczne. Z badań nad formą i funkcją biżuterii w kulturze hellenistycznej*, „Klio” 10.

mgr Inga Głuszek

(archeologia regionu nadczarnomorskiego; ceramika grecka)

mgr Jacek Rakoczy

(archeologia prowincji rzymskich; numizmatyka rzymska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2003, *Znaleziska monet w okolicy Inowrocławia. Problem interpretacji* [w:] *XII Ogólnopolska Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli, „Znaleziska monet i metody ich badań”*, Nowa Sól.

2006, *Świat rzymski według triumwirów monetarnych. Obraz i słowo na rzymskich monetach republikańskich* [w:] *XIII Ogólnopolska Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli, „Stempel monet – obraz a słowo”*, Nowa Sól.

17.1.5. „KOINONEMA” Międzynarodowy Ośrodek Studiów Helleńskich

adres/kontakt: prof. dr hab. Włodzimierz Appel, Wydział Filologiczny UMK
ul. Fosa Staromiejska 3, 87-100 Toruń (Collegium Maius)

e-mail / website: wzappel@uni.torun.pl / <http://www.koinonema.umk.pl/>

tel. +48 (056) 611 35 68

17.1.5.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

„KOINONEMA” Międzynarodowy Ośrodek Studiów Helleńskich jest samodzielną jednostką organizacyjną utworzoną w 2008 roku przy Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, której celem jest badanie duchowego i materialnego dziedzictwa kultury starożytnej i nowożytnej Grecji, Cypru oraz ośrodków helleńskiej diaspory, a także recepcji kultury greckiej w Rzymie i w następnych stuleciach w Bizancjum, a później w Europie Zachodniej i Wschodniej. Ponadto w Ośrodku prowadzone są badania nad oddziaływaniem antycznej myśli greckiej na kształt kultury śródziemnomorskiej, jej duchowych i intelektualnych podstaw oraz naukowych osiągnięć. Do zakresu działalności Ośrodka należy także poznawanie form i przejawów europejskiego filhellenizmu oraz studia nad dziejami Półwyspu Bałkańskiego i greckiej walki narodowyzwoleniczej, a także powstaniem i rozwojem demokracji. Ośrodek zajmuje się również propagowaniem wiedzy na temat Grecji nowożytnej i współczesnego Cypru oraz dwudziestu ośmiu wieków greckiej tożsamości od apogeum rozwoju w starożytności, poprzez okresy upadku aż po czasy nowożytnego odrodzenia. Poza tym Ośrodek

gromadzi zasoby materialne i wirtualne (literatura, zbiory specjalne, materiały audiowizualne) dla celów naukowych, oświatowych i edukacyjnych.

Do zadań Ośrodka należy między innymi: Inspirowanie, koordynowanie i realizacja projektów badawczych; internacjonalizacja badań i kontaktów naukowych; wymiana doświadczeń i popularyzowanie nauki; tworzenie zbiorów i bazy informacyjnej oraz dokumentacyjnej; organizowanie konferencji, sympozjów, wykładów, seminariów, wystaw i warsztatów; stworzenie w Toruniu ośrodka kultury greckiej i cypryjskiej; prowadzenie działalności oświatowej; prowadzenie działalności wydawniczej (KOINONEMATA) oraz promocyjnej.

17.1.5.2. Aktualny skład osobowy

Giovanna Alvonì Bologna

Włodzimierz Appel Toruń zob. Toruń, UMK, Wydział Filologiczny

Krystyna Bartol Poznań zob. Poznań, UAM, Instytut Filologii Klasycznej

Theodora Chrysostomou Freiburg

Jerzy Danielewicz Poznań zob. Poznań, UAM, Instytut Filologii Klasycznej

Tiziano Dorandi Paris

Hans-Christian Günther Freiburg

Richard Hunter Cambridge

Arnd Kerkhecker Bern

Sophia Kotzabassi Thessaloniki

Ryszard Kulesza Warszawa zob. Warszawa, UW, Instytut Historyczny

Włodzimierz Lengauer Warszawa zob. Warszawa, UW, Instytut Historyczny

Mariusz Mielczarek Toruń zob. Toruń, UMK, Instytut Archeologii

Marilisa Mitsou München

Franco Montanari Genova

Danuta Musiał Toruń, zob. Toruń, UMK, Instytut Historii i Archiwistyki

Gregory Nagy Harvard

Theodore Papanghelis Thessaloniki

Antonios Rengakos Thessaloniki

Renzo Tosi Bologna

Antonis Tsakmakis Nikosia

Nasos Vagenas Athenai

Ernst Vogt München

Georg Wöhrle Trier

Witold Wróblewski Toruń zob. Toruń, UMK, Wydział Filologiczny

Bernhard Zimmermann Freiburg

18. WARSZAWA

18.1. Uniwersytet Warszawski

18.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Historyczny

adres: ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

e-mail / website: antyk.ih@uw.edu.pl / sekretariat.ih@uw.edu.pl /

<http://www.ihuw.pl>

tel. 22 55 24 514; 22 55 20 415;

fax 22 826 19 88

18.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Historia badań nad historią starożytną w Uniwersytecie Warszawskim sięga czasów przedwojennych. W 1922 r. kierownikiem Katedry Historii Starożytnej został profesor nadzwyczajny Tadeusz Wałek-Czernecki, autor wydanych jako II tom *Wielkiej Historii Powszechnej* monumentalnych *Dziejów greckich* (1934), który po przyjęciu tej nominacji przeniósł się do Warszawy z Krakowa. Tematyka prowadzonych przez niego seminariów i ćwiczeń koncentrowała się na dziejach starożytnego Wschodu i historii Greków aż do czasów Aleksandra Macedońskiego, a także na podbojach rzymskich. Od roku akademickiego 1930/1931 prowadził seminarium z historii starożytnej już w ramach nowo zorganizowanego Instytutu Historycznego przy Wydziale Humanistycznym UW. W 1929 r. asystentem w Katedrze Historii Starożytnej został Zdzisław Żmigryder-Konopka, badacz historii politycznej Rzymu, autor *Studiów nad dziejami ustroju rzymskiego* (1932). To on skupił wokół siebie warszawskie środowisko starożytników, organizując pracę zespołową swoich seminarzystów przy sporządzaniu haseł do Wojskowej Encyklopedii Historycznej czy Bibliografii Historii Starożytnej.

Na seminarium Wałka i Żmigrydera uczęszczała Iza Biezuńska-Małowist (1917-1995), kierownik Katedry – a od 1969 r. Zakładu Historii Starożytnej. Jak sama pisała, z seminarium Żmigrydera wyniosła zwyczaj (a jest to praktyka utrwalona i w następnych pokoleniach warszawskiego ośrodka), że w pracy dydaktycznej należy wykorzystywać różne rodzaje źródeł, literackie, arche-

ologiczne, numizmatyczne i ikonograficzne. Po tragicznych wypadkach wojennych podjęła pracę naukową i w 1947 r. obroniła doktorat poświęcony niewolnictwu w Egipcie okresu hellenistycznego, w 1951 r. złożyła pracę habilitacyjną dotyczącą *nobilitas* okresu Nerona, co pozwoliło jej w 1952 r. objąć stanowisko kierownika katedry historii starożytnej, które zajmowała do chwili przejścia na emeryturę w 1987 r. W 1954 r. została profesorem nadzwyczajnym, w 1973 r. otrzymała tytuł profesora zwyczajnego. Zainteresowania naukowe Izy Biezuńskiej skupiały się przede wszystkim wokół zagadnień niewolnictwa w Egipcie grecko-rzymskim (*Esclavage dans l’Egypte gréco-romaine*, t. I: 1974, t. II: 1977), brała udział w pracach GIREA, Międzynarodowej Grupy do Badań nad Niewolnictwem Antycznym, była uczoną o międzynarodowej sławie. Do grona Jej uczniów należą profesorowie: Jerzy Kolendo, Ewa Wipszycka, Benedetto Bravo, Włodzimierz Lengauer, Ryszard Kulesza, Andrzej Chankowski, Marek Stępień oraz nieżyjący już Profesor Edward Zwolski i Profesor Maria Jaczynowska.

W 1987 roku kierownictwo Zakładu objęła Ewa Wipszycka-Bravo, historyk wczesnego chrześcijaństwa i monastycyzmu, od 1995 r. profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego. Z inicjatywy Prof. Wipszyckiej powstały książki, które dzisiaj stanowią podstawę w akademickim nauczaniu historii starożytnej w Polsce: podręczniki historii Greków (*Historia starożytnych Greków*, t. I-III) oraz wykład źródłoznawstwa klasycznego (*Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. I-III). Prof. Wipszycka prowadzi seminarium, które gromadzi zainteresowanych późnym antykiem przedstawicieli różnych dyscyplin starożytniczych: historyków, archeologów, papirologów i epigrafików. Częstymi gośćmi seminarium są badacze spoza Warszawy.

W 1996 r. Ewa Wipszycka została pracownikiem Zakładu Papirologii w Instytucie Archeologii UW, a kierownictwo Zakładu Historii Starożytnej przejął prof. Włodzimierz Lengauer. Początkowo jego badania koncentrowały się na mechanizmach greckiej *polis*, potem jednak zwrócił się ku religijności Greków i problemowi seksualności w kulturze greckiej. Prof. Lengauer w latach 2002-2005 był prodziekanem Wydziału Historycznego, w latach 2005-2008 dziekanem tego Wydziału, a w 2008 r. został prorektorem ds. badań naukowych i współpracy z zagranicą Uniwersytetu Warszawskiego. W lutym 2009 r. kierownictwo Zakładu Historii Starożytnej IH objął Adam Ziółkowski, historyk Rzymu, profesor UW od 1996 r.

W Zakładzie Historii Starożytnej pracują obecnie badacze różnych specjalności. Reprezentowane są badania nad dziejami starożytnego Bliskiego Wschodu: dr hab. Marek Stępień zajmuje się historią starożytnej Mezopotamii, dr Łukasz Niesiołowski-Spano historią starożytnego Izraela i Judy oraz religią biblijną. Zgodnie z tradycją Zakładu licznie reprezentowane jest grono historyków Grecji okresu archaicznego i klasycznego (prof. B. Bravo, prof. R. Kulesza, dr M. Węcowski, dr A. Wolicki), a także hellenistycznego (dr hab. J. Rzepka), zajmujących się problematyką polityczno-ustrojową, religijną i wojskową świata greckiego. W badaniach nad późnym antykiem dominują zainteresowania historią chrześcijaństwa na Zachodzie Imperium (dr R. Wiśniewski), intelektualistami greckimi okresu cesarstwa (dr hab. P. Janiszewski, dr K. Stebnicka) oraz historią Żydów w diasporze w okresie rzymskim (dr K. Stebnicka).

W Zakładzie Historii Starożytnej prowadzone są obecnie seminaria magisterskie z różnych dziedzin: historii Grecji (prof. B. Bravo, prof. W. Lengauer, prof. R. Kulesza), historii Rzymu republikańskiego (prof. A. Ziółkowski) i historii późnego antyku (dr hab. P. Janiszewski).

Pracownicy Zakładu wydają czasopismo „Palamedes. A Journal of Ancient History”, „U schyłku starożytności. Studia Źródłoznawcze” oraz serię „Akme. Studia historica”.

18.1.1.2. Aktualny skład osobowy

18.1.1.2.1. Kierownik

prof. UW dr hab. Adam Ziółkowski a.ziolkowski@uw.edu.pl

18.1.1.2.2. Pracownicy

prof. dr hab. Benedetto Bravo (*emeritus*)

prof. dr hab. Włodzimierz Lengauer wlengauer@uw.edu.pl

prof. UW dr hab. Ryszard Kulesza r.kulesza@uw.edu.pl

dr hab. Paweł Janiszewski p.janiszewski@uw.edu.pl

dr hab. Jacek Rzepka jrzepka@uw.edu.pl

dr hab. Marek Stępień m.stepien@uw.edu.pl

dr Łukasz Niesiołowski-Spano l.niesiolowski@uw.edu.pl

dr Krystyna Stebnicka k.stebnicka@uw.edu.pl

dr Elżbieta Szabat

dr Marek Węcowski http://web.me.com/marekwecowski/Site/Marek_Wecowski.html
dr Robert Wiśniewski r.wisniewski@uw.edu.pl
dr Aleksander Chrystian Wolicki awolicki@uw.edu.pl
mgr Urszula Janicka – lektor u.janicka@uw.edu.pl

Doktoranci

mgr Adam Izdebski
mgr Marek Jankowiak
mgr Joanna Longfors
mgr Jan Łazicki
mgr Anna Zawadzka

18.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Benedetto Bravo (*emeritus*)

(historia i kultura starożytnej Grecji)

Książki

- 1968, *Philologie, histoire, philosophie de l'histoire. Etude sur J.G. Droysen historien de l'antiquité*, Wrocław (ed. anastatica Hildesheim, 1988).
- 1980, *Sylân. Représailles et justice privée contre des étrangers dans les cités grecques. Étude du vocabulaire et des institutions*, „Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa”, seria III, vol. 30/3, s. 675-987.
- 1987, [współaut.] *Historia starożytnych Greków*, t. 1, Warszawa.
- 1992, [współaut.] *Historia starożytnych Greków*, t. 3, Warszawa.
- 1997, *Pannychis e simposio. Feste private notturne di donne e uomini nei testi letterari e nel culto*, Pisa – Roma.
- 2009, *La Chronique d'Apollodore et le Pseudo-Skymnos. Érudition antiquaire et littérature géographique dans la seconde moitié du IIe siècle av. J.-C.*, Leuven 2009 („Studia Hellenistica”, 46).
- 2009, [współaut.] *Historia starożytnych Greków*, t. 2, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

- 1968, *Philologia. Przyczynek do badań nad kulturą intelektualistów antycznych od Tuki-dydesa do Synezjusza i św. Augustyna*, „Przegląd Historyczny” 59, s. 367-405.
- 1974, *Une lettre sur plomb de Berezan: colonisation et modes de contact dans le Pont*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 1, s. 110-187.

- 1977, *Remarques sur les assises sociales, les formes d'organisation et la terminologie du commerce maritime grec à l'époque archaïque*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 3, s. 1-59.
- 1982, *Androlépsíai. La „prise d'hommes” comme vengeance d'un meurtre commis dans une cité étrangère* [w:] (red.) J. Modrzejewski, D. Liebs, *Symposium 1977. Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte (Chantilly, 1.-4. Juni 1977)*, Köln–Wien, s. 131-156.
- 1984, *Commerce et noblesse en Grèce ancienne. A propos d'un livre d'Alfonso Mele*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 10, s. 99-160.
- 1985, *Les Travaux et les Jours et la Cité*, „Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa”, seria 3, vol. 15/3, s. 707-765.
- 1987, *Une tablette magique d'Olbia Pontique, les morts, les héros et les démons* [w:] *Poikilia. Études offertes à Jean-Pierre Vernant*, Paris, s. 185-218.
- 1988, *Polis u Homera* [w:] (red.) B. Bravo, J. Kolendo, W. Lengauer, *Świat antyczny. Stosunki społeczne, ideologia i polityka, religia. Studia ofiarowane Izbie Bieżącej-Małowist w pięćdziesięciolecie pracy naukowej przez Jej uczniów*, Warszawa, s. 17-65.
- 1988, *Dieu et les dieux chez F. Creuzer et F.G. Welcker* [w:] (red.) F. Schmidt, *L'impensable polythéisme. Études d'historiographie religieuse*, Paris, s. 375-424.
- 1988, [współaut.] *Un frammento del libro XI di Tito Livio?*, „Athenaeum”, n.s., 66, s. 447-521.
- 1989, *‘Areté’ e ricchezza nella polis dell'età arcaica secondo le testimonianze dei poeti*, „Index” 17, s. 47-79.
- 1990, *Theognidea, 825-830: un témoignage sur les horoi hypothécaires à l'époque archaïque* [w:] *Mélanges Pierre Lévêque*, t. 5, Besançon–Paris, s. 41-51.
- 1992, *Citoyens et libres non-citoyens dans les cité coloniales à l'époque archaïque. Le cas de Syracuse* [w:] (red.) R. Lonis, *L'étranger dans le monde grec*, vol. 2, Nancy, s. 43-85.
- 1992, *Il libro postumo di Arnaldo Momigliano sui fondamenti classici della storiografia moderna*, „Athenaeum”, 80, s. 243-250.
- 1993, *I thetes ateniesi e la storia della parola thes*, „Annali della Facoltà di Lettere e Filosofia. 1. Studi Classici. Università degli Studi di Perugia”, n.s., 15-16, 1991/1992-1992/1993, s. 71-97.
- 1993, *Rappresentazioni di vicende di Sicilia e di Grecia degli anni 481-480 a. C. presso storici antichi*, „Athenaeum”, n.s., 81, s. 39-99, 441-482.
- 1994, *Le prime reazioni (1891-1898) al racconto dell' Athenaion Politeia su Atene arcaica e in particolare sulle riforme di Clistene* [w:] (red.) G. Maddoli, *L'Athenaion Politeia di Aristotele 1891-1991. Per un bilancio di cento anni di studi*, Università degli Studi di Perugia, s. 219-239.

- 1996, *Una società legata alla terra* [w:] (red.) S. Settis, *I Greci. Storia, cultura, arte, società*, 2: *Una storia greca*, I, Torino, s. 527-560.
- 1996, *Pelates. Storia di una parola e di una nozione*, „La Parola del Passato” 289, s. 268-289.
- 1996, *Reformy polityczne Solona a struktura wspólnot obywateli ateńskich w okresie archaicznym*, „Przegląd Historyczny” 87, s. 169-205.
- 1999, [współaut.] *Cités et emporia dans le commerce avec les barbares à la lumière du document dit à tort „inscription de Pistiros”*, „Bulletin de Correspondance Hellénique” 123/1, s. 259-317.
- 2000, *Pseudo-Herodotus and Pseudo-Thucydides on Scythia, Thrace and the regions ‘beyond’*, „Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa”, s. IV, vol. 5/1, s. 31-112.
- 2001, [współaut.] *Historiografia antyczna* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. 1-2, wyd. 2, Warszawa, s. 9-130.
- 2001, *Deux ostraka magiques d’Olbia Pontique*, „Talanta” 33, s. 149-164.
- 2001, *Luoghi di culto nella chora di Olbia Pontica* [w:] *Problemi della chora coloniale dall’Occidente al Mar Nero (Atti del Quarantesimo Convegno di Studi sulla Magna Grecia – Taranto 2000)*, Taranto, s. 221-266.
- 2001, *Un frammento della Piccola Iliade (P. Oxy. 2510), lo stile narrativo tardo-arcaico, i racconti su Achille immortale*, „Quaderni Urbinati di Cultura Classica”, n.s., 67, s. 49-114.
- 2006, *Felix Jacoby, Arnaldo Momigliano e l’erudizione antica* [w:] (red.) C. Ampolo, *Aspetti dell’opera di Felix Jacoby*, Pisa, s. 227-257.
- 2006, *Il Patrios Nomos di Jacoby, la critica del testo, il cimitero del Kerameikos nell’immaginario civico ateniese* [w:] (red.) C. Ampolo, *Aspetti dell’opera di Felix Jacoby*, Pisa, s. 109-131.
- 2006, *Critique in the sixteenth and seventeenth centuries and the rise of the notion of historical criticism* [w:] (red.) C.R. Ligota and J.-L. Quantin, *History of Scholarship. A Selection of Papers from the Seminar on the History of Scholarship Held Annually at the Warburg Institute*, Oxford, s. 135-195.
- 2007, *Testi iniziatici da Olbia Pontica (VI e V sec. a.C.) e osservazioni su orfismo e religione civica*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 2, s. 55-92.
- 2007, *Antiquarianism and history* [w:] (red.) J. Marincola, *A Companion to Greek and Roman Historiography*, t. II, s. 515-527.
- 2008, *Passi strani in Erodoto e Tucidide su cose della Grecia del VI secolo o più antiche. Autentico e non autentico*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, s. 93-133.
- 2009, *Artemidoro di Efeso geografo e retore. Per la costituzione e l’interpretazione del testo del Papiro di Artemidoro*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 170 (w druku).

dr hab. Paweł Janiszewski

(historia i kultura epoki cesarstwa rzymskiego)

Książki

- 2006, „*The Missing Link*”. *Greek Pagan Historiography in the Second Half of the Third Century and in the Fourth Century AD*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 6”, Warszawa.
- 2008, *Greccy sofisci i retoryka w chrześcijańskich sporach dogmatycznych III i IV wieku*, „*Labarum*” 6, Poznań.
- 2003, [współaut.] *Imperium Romanum: władza, propaganda i konflikty ideologiczne. Wybór źródeł*, Warszawa.
- 2007, [współaut.] *Edictum Diocletiani de pretiis rerum venalium. Edykt Dioklecjana o cenach towarów wystawionych na sprzedaż*, przekład, wstęp i opracowanie A. i P. Barańscy, P. Janiszewski, „*Fontes Historiae Antiquae*” 9, Poznań.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Galeriusz czy Dioklecjan? Kwestia odpowiedzialności za rozpoczęcie tzw. wielkiego prześladowania chrześcijan w 303 roku*, „*Meander*” 48, s. 303-317.
- 1993, *Cesarz Dioklecjan (284-305)*, „*Mówią wieki*” 8, s. 14-17.
- 1995, *Trzęsienie ziemi. Prawda historyczna i konwencja literacka*, „*Mówią wieki*” 7, s. 19-23.
- 1996, *Między apokaliptyką, Arystotelesem i astrologią: „Historia kościelna” Filostorgiosa*, „*Przegląd Historyczny*” 87, s. 243-263.
- 1997, *Kłęski jako demoniczna cecha przydana przez Boga elementom świata fizycznego*, „*Etyka*” 30, s. 51-63.
- 1997, *Gorzkie lekarstwo na chorobę pogaństwa*, „*Mówią wieki*” 6, s. 6-9.
- 1997, *Powstanie Gainasa i rzeź Gotów w Konstantynopolu w 400 roku*, „*Mówią wieki*” 8/9, s. 4-8.
- 1997, *Bazyli z Cylicji i jego „Historia kościelna”* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku antyku*. „*Studia źródłoznawcze*” 1, Warszawa, s. 39-62.
- 1997, *Jan Diakrinomenos i jego „Historia kościelna”* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku antyku*. „*Studia źródłoznawcze*” 1, Warszawa, s. 63-78.
- 1997, [rec.] *Eutropius, Breviarium, Translated with an Introduction and Commentary by H. W. Bird, Liverpool University Press 1993; Aurelius Victor, De Caesaribus, Translated with an Introduction and Commentary by H. W. Bird, Liverpool*

- University Press 1994*, „Historia. Pismo młodych historyków” 5/1, s. 131-132.
- 1997, [rec.] R. Lim, *Public Disputation, Power, and Social Order in Late Antiquity*, Berkeley – London 1995, *University of California Press*, „Historia. Pismo młodych historyków” 5/1, s. 132.
- 1997, [rec.] *Histoire Auguste*, tome V/1, *Vies d'Aurélien, Tacite, Texte établi, traduit et commenté par F. Paschoud*, Paris 1996, „*Les Belles Lettres*”, „Historia. Pismo młodych historyków” 5/1, s. 132-133.
- 1997, [rec.] *Epidemics and Ideas. Essays on the Historical Perception of Pestilence*, ed. by T. Ranger and P. Slack, *Cambridge University Press 1994*, s. 347, „Historia. Pismo młodych historyków” 5/2, s. 301-302.
- 1997, [rec.] D. Potter, *Prophets and Emperors. Human and Divine Authority from Augustus to Theodosius*, *Harvard University Press 1994*, s. 281, „Historia. Pismo młodych historyków” 5/2, s. 302.
- 1998, [rec.] *Możni starożytnego świata*, P. Iwaszkiewicz, W. Łoś, M. Stepien, *Władcy i wodzowie starożytności: słownik*, *Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1998*, „*Nowe Książki*” 12, s. 62.
- 1999, *Natura w służbie propagandy. Kataklizmy i rzadkie fenomeny w łacińskich brewiariach historycznych i w „Historia Augusta”* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „*Studia źródłoznawcze*” 2, Kraków, s. 9-108.
- 1999, *Historiografia późnego antyku (koniec III – połowa VII w.)* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. 3, *Źródłoznawstwo czasów późnego antyku*, Warszawa, s. 7-220.
- 1999, *Era dionizyjska a rzeczywista data narodzin Chrystusa*, „*Mówią wieki*” 12, s. 7-11.
- 1999, [rec.] *Fundamenty teologii*, (rec.: H. Von Campenhausen, *Ojcowie Kościoła*, Warszawa 1998), „*Mówią wieki*” 4, s. 60-61.
- 1999, [rec.] *Wódz, polityk, sybaryta*, (A. Keaveney, *Lukullus*, Warszawa 1998), „*Nowe Książki*” 2, s. 52.
- 1999, [rec.] *Bardziej Eros niż erotyka*, (K. Myśliwiec, *Eros nad Nilem, Prószyński i S-ka*, Warszawa 1998), „*Nowe Książki*” 3, s. 18.
- 1999, [rec.] *Polskie przemiany Apulejusza* (Apulejusz, *Metamorfozy albo złoty osioł*, przekł. E. Jędrkiewicz, *Apologia, czyli w obronie własnej księgi o magii*, przekł. J. Sękowski, *Prószyński i S-ka*, Warszawa 1999), „*Mówią wieki*”, 1, s. 60-61.
- 2000, *Świętość i korupcja: prezenty patriarchy Cyryla*, „*Mówią wieki*” 4, s. 6-11.
- 2000, *Żywioły w służbie propagandy, czyli po czyjej stronie stoi Bóg. Studium klęsk i rzadkich fenomenów przyrodniczych u historyków Kościoła IV i V wieku* [w:]

- (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze” 3, Kraków, s. 11-191.
- 2001, *Azyniusz Kwadratus* (s. 53-54), *Deksippos* (ss. 58-59), *Mariusz Maksymus* (s. 94) [w:] *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*, (red.) E. Wipszycka, t. I/II.
- 2002, [współaut. z T. Derdą] *Soterichos Oasites Revisited* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergeries Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 51-70.
- 2002, „*Eunapius of Sardis and the Solar Eclipse During the Battle on the River Frigidus*” [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergeries Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 71-85.
- 2002, *Aniołowie późnego antyku*, „Mówią wieki” 1, s. 6-11.
- 2002, *Czyciele osła*, „Mówią wieki” 6, s. 6-10.
- 2002, hasła do nowej encyklopedii PWN, w tym hasła autorskie, np. *Dioklecjan* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 7, s. 196.
- 2003, „*Neoplatonik historykiem. Magiczne posągi, theurgia, epifania Uranii i Wysp Szczęśliwych w Historikoi logoi Olympiodora z Téb*”, „Przegląd Historyczny” 94, s. 2-19.
- 2004, *Płonące rzeki, czyli kto wymyślił ogień piekielny?*, „Mówią wieki” 1, s. 26-32.
- 2004, *Meandry eschatologicznych koncepcji. Znak Powtórnego Przyjścia Chrystusa, czy sztandar zwycięskiego władcy – promieniste krzyże na niebie w tradycji grecko – łacińskiej i gruzińskiej*, „Pro Georgia. Journal of Kartvelological Studies” 11, s. 11-33.
- 2004, *Trzecia sofistyka* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*. „Studia źródłoznawcze” 5, Kraków, s. 76-152.
- 2005, *Tchnienie Tyfona i Sępogiganci – neoplatoński mit i alegoria przeciw chrześcijanom* [w:] A. Pieniąż–Skrzypczak, J. Pysiak, *Sacrum. Obraz i funkcja w społeczeństwie średniowiecznym*, Warszawa, s. 9-33.
- 2005, *We władzy Księcia Ciemności. Cesarz Justynian I w Historii sekretnej Prokopiusza z Cezarei*, „Mówią wieki” 4, s. 22–27.
- 2005, *Wódz, mąż i ślepy żebrak. Opowieść o Belizariuszu*, „Mówią wieki” 12, s. 39-43.
- 2006, *Stacjusz Pryskus – zapomniany zwycięzca Partów*, „Mówią wieki” 8, s. 44-48.
- 2007, *Ablabios descriptor Gothorum gentis egregius i studia nad fragmentami zaginionych dzieł historyków antycznych* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności* „Studia źródłoznawcze”, t. 6, Warszawa, s. 9-31.

- 2007, *Early Christian polemics against religious adversaries: adversus, contra, kata, pros* (wczesnochrześcijańska polemika przeciw oponentom religijnym: adversus, contra, kata, pros) [w:] <http://www.opentheology.org>
- 2007, *Niezlomni i konformiści*, „Mówią wieki” 1, s. 23-27.
- 2007, *Aleksander żywcem pogrzebany*, „Focus. Historia” 1, s. 16-17.
- 2007, *Bitwa na Polach Katalaunijskich 451*, dodatek do „Rzeczpospolitej”, maj 2007.
- 2007, *Żydowska kochanka cesarza*, „Focus. Historia” 2, s. 30-34.
- 2007, *Cesarz Hadrian i Antinoos*, „Focus. Historia” 2, s. 32- 33.
- 2007, *Kleopatra i jej kochankowie*, „Focus. Historia” 2, s. 34-35.
- 2007, *Prochy świętych*, „Focus. Historia” 4, s. 32-34.
- 2007, *Zagazowany neoplatonik*, „Focus. Historia” 4, s. 35.
- 2007, *Pogański Mesjasz*, „Focus. Historia” 8, s. 6-9.
- 2008, *Neoplatońska interpretacja założenia Konstantynopola i autobiograficzne pisma Konstancyjna* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*. Studia źródłoznawcze, t. 7, Warszawa, s. 11-29.
- 2008, *Why can't we see demons? The Evagrian concept of the structure of bodies originating from three parallel material worlds, in the context of Aristotelian quality theory*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, s. 189-207.
- 2008, *Jesus in the eyes of Pagans (2-4 CE), a brief comment* (Jezus w oczach pogan (2-4 w. n.e) – krótki komentarz [w:] <http://www.opentheology.org>).
- 2008, *Pojedynek w bożym Matriksie*, „Focus. Historia” 1, s. 56 – 59.
- 2008, *„Znów szaleje Herodiada”, czyli święty i cesarzowa*, „Mówią wieki” 1, s. 14-19.
- 2008, *Batalie i wodzowie wszech czasów. Walens pod Adrianopolem 378 r*, dodatek do „Rzeczpospolitej” 9, 15 III 2008
- 2008, *„Kult usmażonego dziada”*, „Focus. Historia” 4, s. 60-63.
- 2008, *Apoteoza cesarzy rzymskich*, „Focus. Historia” 6, s. 66-68.
- 2008, *Heliogabal – Konstancyjn. Antychrześcijańska propaganda u schyłku antycznego świata*, „Mówią wieki” 10, s. 8-12.
- 2009, *Historyk Aristodemos i bizantyńscy kopiści* [w:] (red.) P. Nehring, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*. „Studia źródłoznawcze” 7, s. 51-63.
- 2009, *Pornografia czy alegoria? „Metamorfozy, albo złoty osioł” Apulejusza z Madaury*, „Mówią wieki” 2, s. 36-41.
- 2009, *Z karczmy na ołtarze*, „Focus. Historia” 3, s. 70-71.
- 2009, *Bóg z wydmuszki*, „Focus. Historia” 6, s. 68-69.
- 2009, *W służbie Imperium Romanum – kariera Kwintusa Lolliusza Urbikusa*, „Mówią wieki” 8, s. 22-26.

- 2009, *Mistrz i uczeń, czyli retorzy, filozofowie i karpokracjanin o Platońskiej miłości. Wokół pewnej burzliwej dyskusji w rzymskiej szkole Plotyna* [w:] (red.) A. Wolicki, *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60-tych urodzin*, Warszawa, s. 57-87.
- 2009, *Awantura o świętego Pawła*, „Focus. Historia” 11, s. 40-42.
- 2009, *Inne boże narodzenie*, „Focus. Historia” 12, s. 52-55.
- 2009, *Co się stało z ciałem Jezusa? Najwcześniejsze żydowskie i pogańskie polemiki z chrześcijańską wiarą w Zmartwychwstanie Pańskie*, „Przegląd Historyczny” 100, s. 407-435.
- 2009, *Początki historiografii chrześcijańskiej i jej stosunek do historiografii pogańskiej w czasach późnego antyku (IV – VI wiek)* [w:] *Chrześcijaństwo w świecie późnego antyku*, „Studia Antiquitatis Christianae” 18, Warszawa, s. 145–174.

prof. UW dr hab. Ryszard Kulesza

(starożytna Grecja – historia polityczna, ustrój, społeczeństwo, konflikty wewnętrzne; Sparta i Ateny)

Książki

- 1991, *Ateny Peryklesa*, Warszawa.
- 1994, *Zjawisko korupcji w Atenach V-IV wieku p.n.e.*, Warszawa.
- 1995, *Die Bestechung im politischen Lebens des Athens 5. und 4. Jhs. v. Chr.*, Konstanz.
- 1995, *Maraton*, Warszawa (2 wyd. 2006).
- 1997, *Ateny – Sparta 431-404 p.n.e. (Wojna peloponeska)*, Warszawa.
- 1997, *Świat starożytny*, Warszawa.
- 1998, *Polis apolis. Wysiedlenia, przesiedlenia i ucieczki ludności w świecie greckim w V i IV wieku p.n.e.*, Warszawa.
- 1999, *Starożytność. Podręcznik dla gimnazjum*, Warszawa.
- 2003, *Sparta w V-IV wieku p.n.e.*, Warszawa.
- 2003, *Starożytność. Podręcznik dla liceum*, Warszawa.
- 2003, *Starożytna Sparta*, Poznań.
- 2004, *Argos. Szkice z dziejów politycznych miasta w V wieku p.n.e.*, Warszawa.
- 2006, *Wojna peloponeska*, Warszawa (częściowo zmieniona wersja wydania z 1997 r.)
- 2009, *Aleksander Wielki*, Warszawa.
- 2009, [współaut.] *W kalejdoskopie dziejów. Podręcznik dla gimnazjum*, Warszawa.
- 2009, [współaut.] *W kalejdoskopie dziejów. Zeszyt ćwiczeń*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1980, *Rola sztuki w społeczeństwie greckim w oczach Platona*, „Nowa Klio”, s. 3-31.
- 1980, *Wczesna tyrania grecka – przewrót społeczny czy zjawisko polityczne*, „Humanistyka”, s. 9-13.
- 1981, *Polowania w starożytnej Grecji*, „Łowiec Polski” 1981, 17-18, s. 21-22.
- 1981, *Ochrona granic w starożytnej Grecji*, „Granica” 1981, 45, s. 5.
- 1982, *Demokracja ateńska*, „Ład” 1982, 15, s. 5.
- 1982, [rec.] P. Goukowsky, *Les origines de mythe d'Alexandre, Nancy 1978*, „Przegląd Historyczny” 73/3, s. 580-582
- 1983, *Procesy o korupcję w Atenach w końcu V wieku p.n.e.*, „Meander” 38, s. 87-99.
- 1984, [rec.] *Korruption im Altertum*, Hrsg. W. Schuller, München 1982, „Przegląd Historyczny” 75/4, s. 777-783.
- 1985, [rec.] G. Walter, *Cezar*, Warszawa 1983 (tłum. D. Wilamowska), „Przegląd Historyczny” 75, s. 387-388.
- 1986, [rec.] O. Niewierow, *Gimny antycznego mira*, Moskwa 1983, „Przegląd Historyczny” 76, s. 607-608.
- 1986, *Przekupstwo i sprzeniewierzenie w systemie prawa i procedurze sądowej Aten w IV wieku p.n.e.*, „Przegląd Historyczny” 77, s. 1-23.
- 1989, *Procesy polityczne w Atenach V-IV wieku p.n.e.* [w:] (red.) B. Bravo, J. Kolendo, W. Lengauer, *Świat antyczny. Stosunki społeczne, ideologia i polityka, religia. Studia ofiarowane Izie Bieżuńskiej-Małowist w pięćdziesięciolecie pracy naukowej przez Jej uczniów*, Warszawa, s. 203-231.
- 1990, *Zgromadzenie Ludowe w Atenach*, „Mówią wieki” 11, s. 15-18.
- 1990, *Sądy Ludowe*, „Mówią wieki” 12, s. 7-9.
- 1991, [rec.] R.W. Wallace, *The Areopagus Council to 303 B.C.*, The John Hopkins University Press 1989, „Przegląd Historyczny 1991” 80, s. 539-540.
- 1991, *Przesiedlenie Branchidów*, „Meander” 46, s. 357-367.
- 1991, *Deportacje perskie – Milezyjczycy w Ampe*, „Meander” 46, s. 489-493.
- 1991, *Politycy w demokracji*, „Mówią wieki” 1, s. 8-10.
- 1991, [rec.] A. Gerolymatos, *Espionage and treason. A Study of the Proxenia in Political and Military Intelligence gathering in Classical Greece*, Amsterdam 1989, „Przegląd Historyczny” 82, s. 541..
- 1991, [rec.] R. Osborne, *Classical Landscape with Figures. The Ancient Greek City and its Countryside*, London 1987, „Przegląd Historyczny” 82, s. s. 536.
- 1991, [rec.] R. Develin, *Athenian Officials 684-321 B.C.*, Cambridge 1989, „Przegląd Historyczny” 82, s. 540.

- 1991, [rec.] J.K. Anderson, *Hunting in the Ancient World*, Berkeley 1985, „Przegląd Historyczny” 83, s. 525.
- 1991, [rec.] Ch. G. Starr, *The Birth of the Athenian Democracy. The Assembly in the Fifth Century B.C.*, Oxford 1990, „Przegląd Historyczny”, s. 538-539.
- 1991, [rec.] R. Sealey, *Women and Law in Classical Greece*, Berkeley 1990, „Przegląd Historyczny”, s. 537.
- 1992, [rec.] D. Stockton, *The Classical Athenian Democracy*, Oxford 1990, „Przegląd Historyczny” 85, s. 356-358.
- 1992, *Eretrzejczy w Arderikka*, „Meander” 47, s. 39-48.
- 1992, [rec.] D.M. MacDowell, *The Spartan Law*, Edinburgh 1991, „Przegląd Historyczny” 85, s. 751-753.
- 1994, [rec.] M.H. Hansen, *Was Athens a Democracy? Popular Rule, Liberty and Equality in Ancient and modern Political Thought*, Copenhagen 1989; R.K. Sinclair, *Democracy and Participation in Athens*, Cambridge 1988; J. Ober, *Mass and Elite in Democratic Athens. Rhetoric, Ideology and the Power of the People*, Princeton 1986 „Kwartalnik Historyczny”, s. 116-120).
- 1994-1995, *Persian deportations – Greeks in Persia*, „Eos” 82-83, s. 1-30.
- 1996, *Ucieczki ludności. Zapomniany aspekt wojny greckiej (VI-V wiek p.n.e.)*, „Przegląd Historyczny” 87, s. 281-304.
- 1999, *Population Flight: A Forgotten Aspect of Greek Warfare in the Sixth and Fifth Centuries B.C.*, „European Review of History” 6/2, s. 151-164.
- 2001, *Cywilizacje starożytne (Grecja 1 – Minojczycy, s. 1-22, Grecja 2 – Mykeńczycy, s. 1-22, Grecja 3 – Świat polis, s. 1-22, Grecja 4 – Ateny, s. 1-22, Grecja 5 – Sparta, s. 1-22)*, Warszawa.
- 2002, *Spartańska oligantropia*, „Przegląd Historyczny” 93, s. 1-17.
- 2003, *Wychowanie spartańskie w V-IV wieku p.n.e.*, „Rozprawy z dziejów oświaty” 42, s. 3-28.
- 2002, *Spartańscy tresantes w V-IV wieku p.n.e.*, „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej” 3-4, s. 330-348.
- 2003, [rec.] S. Hodkinson, *Property and Wealth in Classical Sparta*, London 2000, „Przegląd Historyczny” 94, s. 347-350.
- 2003, [rec.] E. Levy, *Sparte, Paris 2003*, „Przegląd Historyczny” 94/4, s. 473-474.
- 2003, *Sprawdzian wytrzymałości a spartańskie wychowanie*, „Mówią wieki” 3, s. 19-23.
- 2003, *Z nowszych badań nad dziejami starożytnej Sparty*, „Nowy Filomata”, 1, s. 43-52.
- 2004, *Sparta i jej problemy społeczne w V-IV wieku p.n.e.*, „Przegląd Humanistyczny” 48, s. 93-104.
- 2004, *Argos and the Argolid in the First Half of the Fifth Century BC*, „Eos” 91, s. 219-233.

- 2004, *Stosunki spartańsko-argiwickie w V wieku p.n.e.*, „Meander” 5-6, s. 397-408.
- 2004, [rec.] *L. Pechatnova, Sparta w period archaiki i klassiki*, „Przegląd Humanistyczny” 48, s. 121-125.
- 2004, [rec.] *Neajra i gender studies. D. Hamel, Trying Neaira: True Story of a Courtesan's Scandalous Life, Yale University Press 2003*, „Przegląd Historyczny” 95, s. 241-247.
- 2004, [rec.] *Xenophon's Spartan constitution: introduction, text, commentary by Michael Lipka*, „Przegląd Historyczny” 95, s. 264-265.
- 2005, *Męstwo i tchórzostwo w systemie prawnym i obyczajowym starożytniej Sparty* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores*, Lublin, s. 177-192.
- 2005, *Historia starożytna* (Audiobooks CD-Rom nr 1-14: 1 *Najstarsze cywilizacje*, 2 *Najstarsze cywilizacje starożytniej Grecji, Kreta i Mykeny*, 3 *Świat greckich poleis*, 4 *Dzieje starożytnych Greków w okresie klasycznym i hellenistycznym*, 5 *Starożytnie Ateny*, 6 *Kultura starożytniej Grecji*, 7 *Wierzenia starożytnych Greków*, 8 *Rzym – narodziny imperium*, 9 *Ustrój republiki rzymskiej*, 10 *Następstwa Wielkich Podbojów*, 11 *Kultura rzymska*, 12 *Cesarstwo rzymskie*, 13 *Religia Rzymian i chrześcijaństwo*, 14 *Kryzys i upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego*), Warszawa.
- 2005, [rec.] *Aleksander z Wrocławia (Tomasz Słęczka, Aleksander macedoński w literaturze staropolskiej, Wrocław 2003; Plutarch, “O szczęściu czy dzielności Aleksandra”, przekład i opracowanie Krzysztof Nawotka, Wrocław 2003)*, „Przegląd Humanistyczny” 49, s. 147-150.
- 2006, [rec.] *Aleksander Wielki (przegląd badań)*, „Przegląd Humanistyczny” 50, s. 144-150.
- 2006, [rec.] *Demostenes i Aischines – z dziejów legendy (w związku z edycją Mów Aischinesa w przekładzie Włodzimierza Lengauera)*, „Przegląd Humanistyczny” 50, s. 175-181.
- 2007, *In search of a New Homeland – War Refugees in Ancient Greece* [w:] (red.) Danuta Musiał, *Ancient Greece, Society and Religion. Studies in Greek and Roman History*, vol. 2, Toruń, s. 9-30.
- 2008, *With the shield or upon it. Military Death and Cowardice in Ancient Sparta*, (“Akme. Studia historica” 2), Warszawa, s. 1-32.
- 2007, *“Nikt w państwie nie może pozostawać poza kontrolą”. Uwagi na temat korupcji w Atenach w V-IV wieku p.n.e.*, „Przegląd Historyczny” 98, s. 1-9.
- 2007, *Bitwy świata. Dodatek do Rzeczypospolitej* (Nr 1, *Bitwa pod Maratonem* 17 III, s. 17-30; Nr 2, *Bitwa pod Gaugamelą*, 24 III, s. 1-17).
- 2008, *Wielcy wodzowie. Dodatek do Rzeczypospolitej* (Nr 1 *Agamemnon pod Troją*, 19 I, s. 12-22; Nr 3 *Leonidas pod Termopilami*, 9. II; nr 5 *Filip II pod Cheroneją*, 16 II, s. 4-14).

- 2008, *Spartan gamos in the Clasical Period*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, s. 135-166.
- 2008, *Sparta. A Bibliography*, (CD-Rom), Warszawa.
- 2009, [rec.] Klaus Tausend, *Verkehrswege der Argolis. Rekonstruktion und historische Bedeutung*, *Geographia Historica Band 23*, Stuttgart 2006, „Gymnasium“ 116, s. 302-303.
- 2009, *Sparta w polskich podręcznikach historii w XIX-XX w.*, „Klio”, s. 1-12.
- 2009, Włodzimierz Lengauer – *vir bonus et prudens* [w:] (red.) A. Wolicki, *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60-tych urodzin*, Warszawa, s. 5-12.
- 2009, [rec.] Christoph Meier, *Gewaltenteilung bei Aristoteles und in der Verfassung Athens*, *Berliner Juristische Universitatsschriften. Grundlagen des Rechts 35*, Berlin 2006, „Gymnasium“ 116, s. 491-493.
- 2009, *Infanticide in Ancient Sparta* [w:] 4th *International Conference „Via Egnatia: Peoples and States (November 21-23, 2009)*, Tbilisi, s. 46-47.
- (w druku) *Inspection of Infants in Ancient Sparta*, „Antiquitas” 31.
- (w druku), [rec.] Richard Stoneman, *Alexander the Great. A Life in Legend*, Yale University Press, New Haven and London 2008, „Przegląd Historyczny”.
- (w druku), [rec.] Jacqueline Christien, Françoise Ruze, *Sparte, Paris 2007*, „Przegląd Historyczny”.
- (w druku), [rec.] Nino Luraghi (ed.), *The Ancient Messenians. Constructions of Ethnicity and Memory*, Cambridge 2008.
- (w druku), [rec.] J.W. Andriejew, *Archaiczieskaja Sparta*, Sankt-Peterburg 2008.
- (w druku), [rec.] AKANTHINA.
- (w druku), [rec.] Nigel M. Kennel, *Spartans. A New History*, Wiley-Blackwell 2010.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2001, [wprowadzenie, weryfikacja tłumaczenia, przypisy] *Arystoteles, Ustrój polityczny Aten*, wstęp i tłum. L. Piotrowicz [w:] *Arystoteles, Dzieła zebrane*, t. 7, Warszawa.
- 2008, [red.] *Ksenofont, Ustrój polityczny Sparty*, pod kierunkiem Ryszarda Kuleszy przekładu dokonali A. Zinkiewicz, A.R. Sypuła, J. Longfors, M. Daszuta, Warszawa „Akme. Studia historica” (twórca i redaktor serii ukazującej się od 2008 r.).
- [współred.] *Świat starożytny. Państwo i społeczeństwo*. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH, Warszawa 23-25 IX 2009 r. (w przygotowaniu).
- (w druku) *Słownik kultury antycznej, nowe, rozszerzone wydanie* (redakcja naukowa i autorstwo ok. 60 haseł) [prace redakcyjne zostały zakończone].

[współred.] *Oblicza historii starożytnej w Polsce*. Materiały sympozjum starożytniczego XVIII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Olsztynie (17 IX 2009 r.) (w przygotowaniu).

Przekłady autorów współczesnych

- 1997, W. Schuller, *Wprowadzenie do studium historii starożytnej*, Warszawa.
1999, M.H. Hansen, *Demokracja ateńska w czasach Demostenesa*, Warszawa.
1999, A. Massie, *Cezar*, Warszawa.
2001, A. Massie, *Marek Antoniusz*, Warszawa.
2002, P. Southern, *Antoniusz*, Warszawa.
(w druku), A. Massie, *August*.

prof. dr hab. Włodzimierz Lengauer

(Grecja starożytna – historia polityczna, dzieje kultury i religii; społeczeństwo, ustrój i wojskowość w greckich poleis)

Książki

- 1979, *Greek Commanders in the 5th and 4th Centuries B.C. Politics and Ideology: A Study of Militarism*, Warszawa.
1988, *Pojęcie równości w greckich koncepcjach politycznych. Od Homera do końca V wieku p.n.e.*, Warszawa.
1999, *Starożytna Grecja okresu archaicznego i klasycznego*, Warszawa.
1994, *Religijność starożytnych Greków*, Warszawa.
2004, *Ajschines. Mowy, wstęp, tłumaczenie i oprac.*, Warszawa.
2002, [współaut.] *Ludzie, społeczeństwa, cywilizacje. Historia, starożytność i średniowiecze: podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum: kształcenie w zakresie podstawowym, cz. 1*, Warszawa.
2007, [współaut.] *Historia 1: podręcznik – zakres podstawowy: liceum i technikum*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1972, *Stosunek do śmierci w rzymskiej poezji nagrobnej I-III w.n.e* „Meander” 27, 384-390.
1972, *Doczesne wartości życia w rzymskiej poezji nagrobnej I-III w. n.e.* „Meander” 27, s. 460-467.
1973, [rec.] G.S. Kirk, *Myth. Its Meaning and Functions in Ancient and other Cultures, Berkeley 1970*, „Przegląd Historyczny” 64, s. 175-178.

- 1974, *Żołnierz obywatel i żołnierz-najemnik w Grecji klasycznej*, „Meander” 29, s. 23-29.
- 1975, *Ateny i Sparta w V wieku – najnowsze badania i dyskusje*, „Przegląd Historyczny” 66, s. 283-294.
- 1976, *Ksenofont, wódz najemników*, „Meander” 31, s. 89-93.
- 1976, *Dowódcy wojskowi i poleis greckie w końcu V wieku p.n.e.*, „Przegląd Historyczny” 67, s. 333-355.
- 1976, [współaut.] *Historia Grecji w nowszych badaniach*, „Meander” 31, s. 360-374.
- 1977, *Militaryzm i tyrania. Z dziejów greckiej myśli politycznej IV w. p.n.e.*, „Kwartalnik Historyczny” 84, s. 565-631.
- 1977, *Polis i jednostka. Uwagi o kryzysie klasycznej Politei*, „Meander” 32, s. 73-84.
- 1979, *Genos, polis i demokracja*, „Przegląd Historyczny” 70, s. 215-238.
- 1980, [rec.] M.H. Hansen, *Apagoge, endeixis and aphegesis against kakourgoi, atimoi and pheugontes. A Study in the Athenian Administration of Justice in the Fourth Century B.C.*, Odense 1975, „Eos” 68, s. 357-361.
- 1981, [rec.] J.K. Davies, *Democracy and Classical Greece*, Sussex – New Jersey 1978, „Przegląd Historyczny” 72, s. 577-578.
- 1981, [rec.] F. Heinemann, *Nomos and Physis. Herkunft und Bedeutung einer Antithese in griechischen Denken des 5. Jahrhunderts*, Darmstadt 1980, „Przegląd Historyczny” 72, s. 578-579.
- 1981, [rec.] A.M. Komornicka, *Studia nad Pindarem i archaiczną liryką grecką. W kręgu pojęć prawdy i fałszu*, Łódź 1979, „Przegląd Historyczny” 72, s. 749-752.
- 1981, *Isonomia*, „Przegląd Historyczny” 72, s. 609-635.
- 1982, [rec.] R. Lonis, *Guerre et religion en Grèce à l'époque classique*, Paris 1979, „Przegląd Historyczny” 73, s. 117-121
- 1982, [rec.] J.C. Carrière, *Le Carnaval et la politique*, Paris 1979, „Przegląd Historyczny” 73, s. 141-143.
- 1982, [rec.] P. Funke, *Homonoia and Arche*, Wiesbaden 1980, „Przegląd Historyczny” 73, s. 144-145.
- 1983, *La vie urbaine et la critique de la démocratie à Athènes aux V-IV s. av. n.è.* [w:] *La città antica come fatto di cultura. Atti del convegno di Como e Bellagio, 16-19 giugno 1979*, Como, s. 47-52.
- 1983, [rec.] W. Schuller, *Griechische Geschichte*, München – Wien 1980, „Przegląd Historyczny” 74, s. 201-202.
- 1983, [rec.] J. Buckler, *The Theban Hegemony 371-362 B.C.*, Cambridge Mass. 1980, „Przegląd Historyczny” 74, s. 583-584.

- 1983, [rec.] *M. Pąkcińska, Antyczny romans grecki wczesnego okresu, Warszawa 1981*, „Przegląd Historyczny” 74, s. 584.
- 1983, [rec.] *P. Vidal-Naquet, Le chasseur noir. Formes de pensée et formes de société dans le monde grec, Paris 1981*, „Przegląd Historyczny” 74, s. 807-808.
- 1984, [rec.] *L. Gernet, Les Grecs sans miracle, Paris 1983*, „Przegląd Historyczny” 75, s. 495-496.
- 1984, [rec.] *O trudnościach marksistowskiej analizy społeczeństw starożytnych. W związku z książką G.E.M. de Ste. Croix, The class struggle in the ancient Greek World, London 1981*, „Przegląd Historyczny” 75, s. 105-118.
- 1985, [rec.] *Xenophon Poroi, ed. E. Schütrumpf, Darmstadt 1982*, „Eos” 73, s. 198-202.
- 1985, [rec.] *W. Zürcher, Demosthenes: Rede für Ktesiphon über den Krenz, Darmstadt 1983*, „Eos” 73, s. 388-390.
- 1985, *Różne oblicza antycznej Grecji*, „Mówią wieki” 1, s. 35-37.
- 1985, [rec.] *I. Bieżuńska-Małowist, La schiavitù nell' Egitto greco-romano, Roma 1984*, „Przegląd Historyczny” 77, s. 415-416.
- 1985, [rec.] *F. Brommer, Odysseus. Die Taten und Leiden des Helden in antikes Kunst und Literatur, Darmstadt 1983*, „Przegląd Historyczny” 77, s. 777-779.
- 1986, [rec.] *F. Ansel, Geschichte und Alternativen. Scheidewege des Handels, Budapest 1984*, „Przegląd Historyczny” 78, s. 827-828.
- 1988, *Hasło „dobrego porządku” w ideologii i życiu politycznym Grecji okresu archaicznego [w:]* (red.) B. Bravo, J. Kolendo, W. Lengauer, *Świat antyczny. Stosunki społeczne, ideologia i polityka, religia. Studia ofiarowane Izbie Bieżuńskiej-Małowist w pięćdziesięciolecie pracy zawodowej przez Jej uczniów*, Warszawa, s. 181-202.
- 1988, *Die politische Bedeutung der Gleichheitsidee im 5. und 4. Jahrhundert v. Chr.: einige Bemerkungen über isonomia [w:] Zu Alexander d. Gr.: Festschrift G. Wirth zum 60. Geburtstag am 9.12.1986*, Amsterdam, s. 53-87.
- 1989, *Das griechische Gleichheitsdenken zwischen Aristokratie und Demokratie [w:]* (red.) Wolfgang Schuller [et al.], *Demokratie und Architektur. Der hippodamische Städtebau und die Entstehung der Demokratie. Konstanzer Symposion vom 17. bis 19. Juli 1987, Wohnen in der klassischen Polis*, vol. 2, München, s. 17-24.
- 1990, *La notion d'égalité chez Homère [w:]* (red.) M.-M. Mactoux, E. Geny, *Mélanges Pierre Lévêque*, (Les Belles Lettres, t. 5, *Anthropologie et société*), Paris, s. 189-206.
- 1990, *Les aspects religieux de l'épithaphios logos de Périclès*, „Travaux du Centre d'Archéologie Méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences” 30, („Études et travaux” 15), s. 231-236.

- 1990, *Kierunki rozwoju radzieckiej historiografii starożytności w latach 1917-1956*, „Przegląd Historyczny” 81, s. 1-25.
- 1990, [rec.] *M. Dasaki, Dionysos et la déesse Terre, Paris 1985*, „Przegląd Historyczny” 81, s. 369-371.
- 1990, [rec.] *G. Sissa, M. Detienne, La vie quotidienne des dieux grecs, Paris 1989*, „Przegląd Historyczny” 81, s. 697-700.
- 1991, *Tadeusz Wałek-Czernecki 1889-1949* [w:] (red.) I. Biežuńska-Małowist, *W kręgu wielkich humanistów*, Warszawa, s. 124-142.
- 1992, *Aglauros w przysiędze efebów ateńskich z IV w. p.n.e.*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 254 (Historia 27), Toruń, s. 35-42,.
- 1992, *Tadeusz Wałek-Czernecki* [w:] (red.) I. Biežuńska-Małowist, *Antichisti dell'Università di Varsavia nel Novocento*, Napoli, s. 121-139.
- 1992, *Hieroi logoi – tajne nauki starożytnych Greków?*, „Ars Regia” 2/1, s. 13-34.
- 1993, *Sur la notion du classique dans les recherches sur la Grèce ancienne*, „Antiquitas” 18, s. 119-130
- 1993, [rec.] *I. Biežuńska-Małowist, Kobiety antyku. Talenty – ambicje – namiętności, Warszawa 1993*, „Przegląd Historyczny” 84, s. 391-392.
- 1993, [rec.] *Luomo greco, red. J.-P. Vernant, Roma 1991*, „Przegląd Historyczny” 84, s. 392-395.
- 1994, [współaut.] *Empedokles i jego „katharmoi”*, „Ars Regia” 3/1, s. 9-30.
- 1994, [rec.] *A. Bernard, Sorciers grecs, Paris 1991*, „Ars Regia” 3, s. 177-181.
- 1994, *Z problematyki badań nad religijnością starożytnych Greków*, „Wiadomości Historyczne”, s. 135-142.
- 1995, *Uwagi o heortologii greckiej (na marginesie książki M. Camps-Gaset, L'année des Grecs. La fête et le mythe, Paris 1994)*, „Przegląd Historyczny” 86, s. 79-86.
- 1995, *Dionizos rogaty* [w:] (red.) Aleksander Bursche, Mariusz Mielczarek, Wojciech Nowakowski, *Nunc de suebis dicendum est: studia archaeologica et historica Giorgio Kolendo ab amicis et discipulis dicata: studia dedykowane profesorowi Jerzemu Kolendo w 60-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej*, Warszawa, s. 157-160.
- 1995, *Religia polis czy religia Hellenów?* [w:] (red.) Jacek Staszewski, *Pamiętnik XV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, Gdańsk, 19-21 września 1994*, Toruń, s. 75-82.
- 1995, *Męskie, żeńskie i nijakie: sacrum płci w mitcie i wierzeniach Greków*, „Collectanea Philologica” 2: *In honorem Annae Mariae Komornicka*, Łódź, s. 171-180.
- 1995, [rec.] *Ch. Sourvinou-Inwood, „Reading” Greek Culture: Texts and Images, Rituals and Myths, Oxford 1991*, „Przegląd Historyczny” 86, s. 385-388.

- 1996, *Starożytność klasyczna, a dzieje powszechne. Kilka uwag na temat historii badań* [w:] (red.) Z. Kwiecień, *Pochwała historii powszechnej. Księga ofiarowana prof. dr hab. Andrzejowi Bartnickiemu*, Warszawa, s. 19-27.
- 1996, *O poezji u starożytnych*, „Literatura na świecie” 8, s. 402-411.
- 1996, *Dionizos w świecie zwierząt*, „Przegląd Historyczny” 87, s. 305-317.
- 1997, *Waltera Burkerta historia religii greckiej*, „Przegląd Historyczny” 88, s. 317-326.
- 1997, *Literatura przedmiotu* [w:] (red.) W Schuller, *Wprowadzenie do studiowania historii starożytnej*, Warszawa, s. 149-185.
- 1997, [rec.] J.R. Green, *Theatre in Ancient Greece, London 1994*, „Przegląd Historyczny” 88, s. 165-169.
- 1998, *Dionysos „dimorphos”*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, s. 87-92.
- 1998, [rec.] *Ansichten griechischer Rituale. Geburtstags-Symposium für Walter Burkert, red. F. Graf, Stuttgart – Leipzig 1998*, „Przegląd Historyczny” 89, s. 625-629.
- 1998, [rec.] *Religia polis a wierzenia Hellenów (rec: R. Parker, Athenian religion: a history, Oxford 1997)*, „Przegląd Historyczny” 89, s. 443-452.
- 2000, *Storia dell'antichità in URSS 1917-1956, Index*. „Quaderni Camerati di Studi Romanistici. International Survey of Roman Law” 28, s. 89-116.
- 2000, *Odyseja – mit przeszłości* [w:] (red.) T. Grzybkowska, *Mit Odysa w Gdańsku. Antykizacja w sztuce polskiej*, Gdańsk, s. 10-17.
- 2001, *Dionizos kourotropchos. Kult Dionizosa i inicjacje młodzieży męskiej w Grecji starożytnej*, „Konteksty. Antropologia kultury. Etnografia. Sztuka” 55, s. 63-83.
- 2001, *Postscriptum o ofercie krwawej u Greków*, „Konteksty. Antropologia kultury. Etnografia. Sztuka” 55, s. 242-243.
- 2001, *Cenzus wieku dla członków ateńskiej boule*, „Przegląd Historyczny” 92, s. 155-160.
- 2001, *Muzyka Grecji antycznej na płycie Gardzienic*, „Biuletyn Ogólnopolskiego Klubu Miłośników Opery Trubadur” 6, z. 1(18), s. 17-18.
- 2001, [rec.] L.E. Roller, *In Search of God the Mother: The Cult of Anatolian Cybele*, „Przegląd Historyczny” 92, s. 145-146.
- 2002, *Świat bogów, herosów i ludzi*, [w:] *Bogowie, herosi, śmiertelnicy.. Wystawa pod patronatem Ministra Kultury Pana Andrzeja Celińskiego [katalog]. Muzeum Pałac w Wilanowie*, Warszawa, s. 11-19.
- 2002, *La qualification d'âge pour les membres de la boule athénienne*, „Antiquitas” 26, s. 45-52.
- 2003, *Człowiek a bogowie. Kontakty z bóstwem w wierzeniach greckich* („Xenia Posnaniensia”: wykłady gościnne w Zakładzie Historii Społeczeństw Antycznych. Series altera z. 18), Poznań.

- 2003, *Czy bogowie greccy jeszcze żyją?*, „Konteksty. Antropologia kultury. Etnografia. Sztuka” 57, s. 223.
- 2003, *Orfeusz poeta. Rola słowa w przeżyciu religijnym w okresie archaicznym kultury greckiej* [w:] (red.) S. Żerańska-Kominek, *Mit Orfeusza. Inspiracje i reinterpretacje w europejskiej tradycji artystycznej*, Warszawa, s. 23-33 .
- 2003, *Teatr starożytnych Greków: demokratyczne Ateny – widzowie i twórca* [w:] *Wielki Teatr Świata*, Warszawa, s. 17-27.
- 2003, *Teatr starożytnych Greków: poeta obrzęd, widowisko* [w:] *Wielki Teatr Świata*, Warszawa, s. 7-16.
- 2004, *Eros, polis, obywatel*, „Konteksty. Antropologia kultury. Etnografia. Sztuka” 58, s. 153-161.
- 2004, *Mit Orfeusza: misteria, doktryna, wierzenia* [w:] (red.) T. Grzybkowska, J. Talbierska, *Dwór Artusa w Gdańsku. Sztuka i sztuka konserwacji*, Warszawa, s. 119-122.
- 2004, *Tragedia na scenie, (rec.: O. Taplin, Tragedia grecka w działaniu)*, „Didaskalia. Gazeta Teatralna” 64, s. 94-95.
- 2004, *Sport w kręgu greckich wyobrażeń religijnych* [w:] *Sport i igrzyska olimpijskie w starożytności* (Katalog wystawy. Olimpiada. Sport w sztuce greckiej od VI w. p.n.e. do V w. n.e.), Warszawa, s. 28-35.
- 2004, [rec.] *The Derveni Papyrus, red. wstęp i komentarze Th. Kouromenos, G. M. Parassoglou, K. Tsantsanoglou*, „Przegląd Historyczny” 95, s. 143-144.
- 2004, [rec.] *Greek Mysteries. Ed by M.B. Cosmopoulos*, „Przegląd Historyczny” 95, s. 142-143.
- 2005, *Eros i polityka w Atenach (IV wiek p.n.e.)* [w:] (red.) W. Borodziej, J. Kochanowski, *Kuchnia władzy. Księga pamiątkowa Andrzeja Garlickego*, Warszawa, s. 162-177.
- 2005, *Tadeusz Wałek-Czernecki* [w:] (red.) J. Tyszkiewicz, *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa IH UW*, Warszawa, s. 66-69.
- 2005, *Muzyka w kulturze starożytnej Grecji* [w:] (red.) *Muzyka w obrazach Jacka Malczewskiego*, Warszawa, s. 53-64.
- 2005, *Prawo ateńskie na straży dobrych obyczajów* [w:] (red.) H. Kowalski, M. Kuryłowicz, *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin, s. 201-208.
- 2005, *Eleusis*, „Konteksty. Antropologia kultury. Etnografia. Sztuka” 59, s. 75-92.
- 2006, *Eros among citizens*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 1, s. 67-83
- 2006, *Iza Bieżuńska-Małowist* [w:] (red.) M. Heinen, *Handwörterbuch der antiken Sklaverei. Im Auftrag der Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz*, Stuttgart.

- 2007, *Tłumacz zdrójca. O niemożliwości przekładów z greckiej literatury klasycznej*, „Przekładaniec” 18-19, s. 8-21.
- 2007, *Mniejszości i fobie*, „Mówią wieki” 3, s. 56-57.
- 2007, *Eros w życiu obywatela ateńskiego* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec mihi in animis vestris templa: studia classica in memory of professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 65-75.
- 2007, *Od haniebnego występku do gender studies: badania nad grecką paiserasteia w XX wieku*, „Przegląd Historyczny” 98, s. 315-328.
- 2008, *Antyk grecki, antropologia i wyobraźna*, „Przegląd filozoficzno-literacki” 4/21, s. 57-68.
- 2008, *Homoerotyczny wzór miłości: kochankowie idealni w kulturze greckiej V-IV w. p.n.e.* [w:] (red.) B. Płonka-Syroka, J. Stacherzak, *Miłość mężczyzny. Społeczno-kulturowe mechanizmy kreowania emocji*, Wrocław, s. 117-128.

dr Łukasz Niesiołowski-Spanò

(dzieje Hebrajczyków, historia Judy i Izraela, starożytny Bliski Wschód, „Ludy Morza”, Biblia i judaizm)

Książki

- 2003, *Mityczne początki miejsc świętych w Starym Testamencie*, Warszawa.
- 2005, [współaut.] *Historia. Repetytorium*, Warszawa.
- 2007, [współaut.] *Fenicjanie*, Warszawa.
- 2009 (w druku), *Origin Myths and Holy Places in the Old Testament. A Study of Aetiological Narratives*, London.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, [rec.] K. Fittschen, G. Foerster (red.), *Judaea and the Greco-Roman World in the Time of Herod in the Light of Archaeological Evidence*, Göttingen 1996, „Historia. Pismo młodych historyków” 5, 2, s. 303-304.
- 1998, [rec.] F.H. Cryer, *Divination in Ancient Israel and its Near Eastern Environment*, Sheffield 1994, „Przegląd Historyczny” 89, s. 157-158.
- 1998, *Grota Patriarchów*, „Mówią wieki” 3, s. 6-9.
- 1998, [rec.] M. Bocian, *Leksykon postaci biblijnych*, „Mówią wieki” 6, s. 51-52.
- 1998/1999, [rec.] M. Eliade, *Inicjacja, obrzędy, stowarzyszenia tajemne. Narodziny mistyczne*, Kraków 1997, „Ars Regia” 13/14, s. 285-287.
- 1998/1999, *Mit kosmogoniczny księgi Rodzaju*, „Ars Regia” 13/14, s. 9-38.
- 1999, *Pojedyunki biblijne*, „Mówią wieki” 6, s. 39-40.

- 1999, *Jak odczytać głos Boga*, „Mówią wieki” 8, s. 11-15.
- 1999, [rec.] E. Leach, D.A. Aycock, *Siostra Mojżesza*, „Mówią wieki” 11, s. 58-59.
- 1999, [rec.] I. Jaruzelska, *Amos and the Officialdom in the Kingdom of Israel. The socio-economic position of the officials in the light of the biblical, the epigraphic and archaeological evidence*, Poznań 1998, „Przegląd Historyczny” 90, s. 561-563.
- 2000, *Stan badań nad historią i religią Starożytnego Izraela*, „Przegląd Historyczny” 91, s. 435-449.
- 2000, *Starożytna Palestyna w badaniach archeologów, historyków i orientalistów*, Warszawa 26-10-2000, „Vox Patrum” 38/39, s. 751-753.
- 2000, [rec.] F.R. Scheck, *Szlak mirry i kadzidla*, „Mówią wieki” 3, s. 57-58.
- 2000, [rec.] A. Millard, *Skarby czasów Biblii. Odkrycia archeologiczne rzucają nowe światło na Biblię*, „Mówią wieki” 9, s. 62.
- 2001, [rec.] A.J. Palla, *Skarby Świątyni*, „Mówią wieki” 4, s. 57-58.
- 2001, [rec.] A. Lemaire (red.), *Świat Biblii*, „Mówią wieki” 8, s. 58-59.
- 2002, *Biblical Prophet Amos – A Simple, Poor Shepherd From Judah?* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergeias Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 211-217.
- 2002, *Palestyna mieczem i ogniem zdobywana*, „Mówią wieki” 7, s. 6-12.
- 2002, *Biblia jako źródło do dziejów starożytnej Palestyny*, „Archeologia Żywa” 4 (23), s. 8-11.
- 2002, [rec.] M.M. Dziekan (red.), *Arabowie. Słownik encyklopedyczny*, „Mówią wieki” 1, s. 59.
- 2003, *Pisanie dziejów Izraela*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 56,2, s. 85-91.
- 2004, *Biblijni patriarchowie – historiografia, ideologia czy mitologia?* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH, Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 37-43.
- 2004, *Deportacja, asymilacja, powrót. Przesiedlanie ludności w imperiach starożytnego Wschodu*, „Mówią wieki” 2, s. 14-19.
- 2004, [rec.] K. Kęciek, *Dzieje Kartagińczyków*, „Mówią wieki” 5, s. 67.
- 2004, [rec.] Z.J. Kaperka (red.), *Ossuarium Jakuba, brata Jezusa. Odkrycie, które podzieliło uczonych*, Kraków 2003, „Przegląd Historyczny” 95,1, s. 122-123.
- 2005, *Where to look for Gideon's Ophrah?*, „Biblica” 86, 4, s. 478-493.
- 2005, *Biblijny kult węży – addenda*, „Przegląd Historyczny” 96, 4, s. 607-616.
- 2005, *Kiedy napisano historię Izraela?*, „Collectanea Theologica” 75, 4, s. 5-16.
- 2005, *Starotestamentowe miejsca kultu w Palestynie późnej starożytności* [w:] (red.) B. Iwazkiewicz-Wronikowska, *VII Sympozjum Kazimierskie poświęcone kulturze*

- świata późnego Antyku i Wczesnego Chrześcijaństwa*, Lublin, s. 119-128.
- 2005, Beer-Szeba – casus biblijnej propagandy mitologizującej [w:] (red.) R. Sajkowski, *Religia i polityka w świecie antycznym*, Ostróda, s. 38-44.
- 2006, *Two Aetiological Narratives in Genesis and their Dates*, „*Studia Judaica*” 9,2 (18), s. 103-117.
- 2006, [rec.] D. i M. Adams Leeming, *Mity o stworzeniu świata i ludzi. Przegląd encyklopedyczny*, Poznań 1999, „*Ars Regia*” 15/16, s. 301-303.
- 2006, [rec.] M. Münnich, *Obraz Jahwe jako władcy choroby w Biblii Hebrajskiej na tle bóstw bliskowschodnich*, Lublin 2004, „*Palamedes. A Journal of Ancient History*” 1, s. 185-188.
- 2006, (współaut.) *Zachować Tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych religii i kultur*. Kazimierz Dolny 27-29 IX 2006, „*Studia Judaica*” 9,2 (18), s. 396-400.
- 2007, *Early alphabetic scripts and the origin of Greek letters* [w:] (red.) P. Berdowski, B. Blahaczek, *Haec mihi in animis vestrīs templā. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów, s. 47-63.
- 2007, *Primeval History in the Persian Period?*, „*Scandinavian Journal of the Old Testament*” 21/1, s. 106-126.
- 2007, *Early Hebrew States: Autochthonous Evolution versus Foreign Influences. An Historiographical Consideration*, „*The Polish Journal of Biblical Research*” 6, s. 55-64.
- 2007, *Jednak »dzieje starożytnej Palestyny«*, czyli kilka uwag terminologicznych, „*Ruch Biblijny i Liturgiczny*” 60/1, s. 55-61.
- 2007, *Passover, the Jewish Cultic Calendar and Torah*, „*Palamedes. A Journal of Ancient History*” 2, s. 35-54.
- 2007, [rec.] I. Finkelstein, N.A. Silberman, *Dawid i Salomon*, „*Mówią wieki*” 7, s. 57.
- 2007, [rec.] J. Warzecha, *Historia dawnego Izraela*, Warszawa 2005, „*Przegląd Historyczny*” 98, s. 290-294.
- 2007, *Bitwa pod Kannami* (w serii „*Bitwy świata*”, nr 3; dodatek do *Rzeczpospolitej* z 31 03 2007), s. 4-15.
- 2008, *The New Type of Ekron Inscription – Revisited*, „*Kleine Untersuchungen zur Sprache des Alten Testaments und seiner Umwelt*” 8, s. 97-109.
- 2008, *Grecja i Palestyna: początki wzajemnych kontaktów* [w:] (red.) M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò, *Starożytna Palestyna: Między Wschodem i Zachodem*, Lublin, s. 137-147.
- 2008, *Po czym rozpoznać Filistynę, czyli spojrzenie na filistyńską paleografię* [w:] (red.) P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò, *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych kultur i religii*, Warszawa, s. 72-81.

- 2008, *Nabuchodonozor II pod Karkemisz* (w serii „Batalie i wodzowie wszech czasów”, nr 3; dodatek do *Rzeczpospolitej* z 2 02 2008), s. 4-14.
- 2008, *Eleazar w Masadzie* (w serii „Batalie i wodzowie wszech czasów”, nr 8; dodatek do *Rzeczpospolitej* z 8 03 2008), s. 4-14.
- 2009, *The Broken Structure of the Moses Story: Or, Moses and the Jerusalem Temple*, „Scandinavian Journal of the Old Testament” 23/1, s. 23-37.
- 2009, *Ślady kultu chtonicznego w Biblii – hebrajski czasownik ‘arap [w:]* (red.) A. Wolicki, *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60-tych urodzin*, Warszawa, s. 88-101.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2008, *Wprowadzenie [w:]* (red.) P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò, *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych kultur i religii*, Warszawa, s. 13-19.
- 2008, [współred.] *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych kultur i religii*, Warszawa.

Przekłady autorów współczesnych

- 2000, (współaut. tłumaczenia), (red.) J.-P. Vernant, *Człowiek Grecji*, Warszawa.

dr hab. Jacek Rzepka

(historia Grecji i państw bałkańskich w IV w p.n.e. i okresie hellenistycznym)

Książki

- 2006, *The Rights of Cities within the Aitolian Confederacy* („Monografias del Instituto Valenciano des Estudios Classicos y Orientales” 1), Valencia.
- 2006, *Monarchia macedońska – Zgromadzenie i obywatelstwo u schyłku epoki klasycznej i w okresie hellenistycznym*, Warszawa.
- 2009, *The Aetolian Elite Warriors and Fifth-Century Roots of the Hellenistic Confederacy*, („Akme. Studia historica”, t. 4), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, *Stasis w hellenistycznych Atenach w latach 322-287 p.n.e.*, „Przegląd Historyczny” 88, s. 1-30.

- 2000, *Poleis członkowskie w polityce zagranicznej Związku Etojskiego*, „Przegląd Historyczny” 91, s. 157-180.
- 2002, *Ethnos, Koinon, Sympoliteia and Greek Federal States* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergeries Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 225-247.
- 2004, *Philip II of Macedon and 'The Garrison in Naupactus' A Re-Interpretation of Theopompus FGrHist 115F 235*, „Tyche” 19, s. 157-166.
- 2005, *Koine Ekklesia in Diodorus of Sicily and the Common Assemblies of the Macedonians*, „Tyche” 20, s. 119-142.
- 2007, *Titormus of Aetolia and his Lonelines* [w:] (red.) B. Kratzmüller, M. Marschik, R. Müllner, H. D. Szemethy, E. Trinkl, *Sport and the Construction of Identities / Sport und Identitätskonstruktion: Proceedings of the XIth International CESH-Congress, Vienna, September 17th-20th 2006*, Wien, Turia-Kant, s. 222-229.
- 2008, *The Units in the Army of Alexander the Great and the District Divisions of Late Argead Macedonia*, „Greek, Roman and Byzantine Studies” 48, s. 39-56.
- 2007-2009, *Appendix on the Malians (FGrH III B XLIX) (483); Asklepiades (157); Athanadas (303); Lysimachos (170); Anaxandridas (404); Apollonios (403); Melisseus (402)* [w:] (red.) I. Worthington, *Brill's New Jacoby*, Brill Online.
- 2008, [rec.] *Rois, cités, nécropoles: Institutions, rites et monuments en Macédoine. Actes des colloques de Nanterre (Decembre 2002) et d'Athènes (Janvier 2004)*, edited by Anne-Marie Guimier-Sorbets, Miltiades B. Hatzopoulos, and Yvette Morizot (*Meletemata* 45), Athens 2006, „American Journal of Archaeology” 112, s. 555-556
- 2009, *Principes Semper Graeciae: Pompeius Trogus/Justinus and the Aetolian Politics of History* [w:] (red.) J. Pigoń, *Children of Herodotus Greek and Roman Historiography and Related Genres*, Newcastle, s. 219-230.
- 2009, *Armia i narodziny greckiego państwa związkowego: przypadek etojski* [w:] (red.) A. Wolicki, *Timai. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60. urodzin*, Warszawa, s. 102-116.
- 2009, [rec.] Heckel Waldemar, *The Conquests of Alexander the Great. Cambridge and New York: Cambridge University Press 2008*, „Classical Journal” (CJ ONLINE 2009.03.01).

dr Krystyna Stebnicka

(elity intelektualne miast greckich w okresie cesarstwa; diaspora żydowska w okresie rzymskim)

Książki

2003, [współaut.] *Imperium Romanum: władza, propaganda, konflikty ideologiczne* (wybór źródeł), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2000, *Pogrom Żydów w Aleksandrii* (tłumaczenie Filona z Aleksandrii), „*Midrasz*” 6.

2000, *Żydzi i Karaiby. O osadnictwie w Sousi*, „*Midrasz*” 9.

2002, *Przyszłość odczytana z kości*, „*Mówią wieki*” 2, s. 29-33.

2002, *Wizyta w greckim teatrze*, „*Mówią wieki*” 5, s. 60.

2002, *The Second Sophistic in Palestine, the Rabbinical Writings and Diocletian* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergeries Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „*The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1*”, Warszawa, s. 265-278.

2002, *Wszystko o rzymskiej komedii*, „*Mówią wieki*” 4, s. 60.

2003, *O prozelityzmie w starożytności*, „*Midrasz*” 9.

2003, *Pudełko, skrzynka czyli arka Noego*, „*Mówią wieki*” 8, s. 47-49.

2003, *Śmieszne komedie Plauta* (recenzja z książki E. Skwary), „*Mówią wieki*” 4, s. 58-59.

2004, *Druga sofistyka* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności. Studia źródłoznawcze*, t. 5, Kraków, s. 13-75.

2005, *Iza Biezuńska-Małowist (1917-1995)* [w:] (red.) J. Tyszkiewicz, *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930-2005*, Warszawa, s. 157-160.

2005, *Naprawdę tragiczna Antygona*, „*Mówią wieki*” 1, s. 60.

2006, *Die Münzen der Sophisten und Rhetoren aus der Zeit der Zweiten Sophistik*, „*Palamedes. A Journal of Ancient History*” 1, s. 159-184.

2006, *Libanios i patriarchowie – z dziejów wspólnoty żydowskiej w Antiochii* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „*Studia źródłoznawcze*”, t. 6, Warszawa, s. 78-109.

2007, *Wygląd czystego Greka w literaturze greckiej okresu drugiej sofistyki*, „*Przegląd Historyczny*” 98/1, s. 157-173.

2007, *Kobieca dextarum iunctio w rzymskiej sztuce nagrobnej*, „*Przegląd Historyczny*” 98/3, s. 419-423.

2007, *The physical appearance of a pure Greek in literature of the Second Sophistic period*, „*Palamedes. A Journal of Ancient History*” 2, s. 157-171.

2007, *Miejsce kobiet w strukturze gmin żydowskich w okresie cesarstwa* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *U schyłku starożytności*, „*Studia źródłoznawcze*”, t. 7, Warszawa, s. 154-181.

- 2008, *Ioudaioi – o tożsamości Żydów w miastach Azji Mniejszej w okresie cesarstwa* [w:] (red.) P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spano, *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych religii i kultur*, Warszawa, s. 219-23.
- 2009, *Diaspora płonie*, „Mówią wieki” 7, s. 30-34.
- 2009, *Sekundos – milczący sofista* [w:] (red.) A. Wolicki, *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60. urodzin*, Warszawa, s.117-133,

dr hab. Marek Stępień

(starożytna Mezopotamia – historia polityczna; ustrój, społeczeństwa i gospodarka; monarchia III dynastii z Ur; neosumeryjskie archiwa gospodarcze; sumerologia i asyriologia)

Książki

- 1996, *Kodeks Hammurabiego (przekład z jęz. akadyjskiego, wstęp historyczny, komentarz)*, Warszawa.
- 1996, *Animal Husbandry in the Ancient Near East: A Prosopographic Study of Third-Millennium Umma*, Bethesda, Maryland.
- 1998, [współaut.] *Władcy i wodzowie starożytności. Słownik*, Warszawa (biogramy władców Egiptu; państw Mezopotamii, Syrii i Anatolii).
- 1999, *Zeszyty Historyczne: z.1: Starożytny Bliski Wschód. Obszar, ludy, początki cywilizacji miejskiej; z. 2: Sumer i Akad; z. 3: Babilonia*, Bydgoszcz.
- 1999, *Bliski Wschód* [w:] (red.) M. Jaczynowska, *Historia starożytna*, Warszawa, s. 6-230.
- 2006, *Ensi w czasach III dynastii z Ur: aspekty ekonomiczne i administracyjne pozycji namiestnika prowincji w świetle archiwum z Ummy („Dissertationes WUW” 465)*, Warszawa.
- 2009, *From the History of State System in Mesopotamia – The Kingdom of the Third Dynasty of Ur*, („Akme. Studia historica”, t. 3), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1986, *O wczesnych społeczeństwach Mezopotamii (na marginesie pracy „Mesopotamia”, red. I.M. Diakonow [w:] Istorija drevniego Wostoka, red. M.A. Korostowcew, Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1983)*, „Przegląd Historyczny” 77, s. 291-303.
- 1986, *Gliniane „kamyczki”; neolityczni handlarze i początki najstarszego pisma*, „Mówią wieki” z. 12, s. 14-19.
- 1987, *Gliniane korespondencje, czyli o tym jak mieszkańcy starożytnej Mezopotamii listy pisali*, „Mówią wieki” z. 8, s. 11-15 (część I); z. 9, s. 8-12, 34 (część II).

- 1987, [rec.] *J. Klíma, Zákony Asyrie a Chaldejce. Pokracowatele Chammurapiho, Academia, Praha 1985*, „Przegląd Historyczny” 78, s. 814-815.
- 1988, *Teksty źródłowe do historii Mezopotamii – wybór i tłumaczenie* [w:] J. Tazbirowa, E. Wipszycka, *Historia. Starożytność. Podręcznik dla szkół średnich kl. I (liceum ogólnokształcącego i liceum zawodowego)*, Warszawa, s. 44-45.
- 1988, [rec.] *Dż.M. Szaraszennidze, Formy eksploatacji roboczej siły w gospodarstwie chłopskim Szumiera II poł. III tys. do n.e.*, Izdatielstwo „Miecnerieba”, Tbilisi 1986, „Przegląd Historyczny” 79, s. 171-174.
- 1989, *Możliwości zastosowania techniki komputerowej do badań nad neosumeryjskimi dokumentami gospodarczymi*, „Przegląd Orientalistyczny” nr 3-4, s. 335-345.
- 1990, *Zapomniana kolekcja sumeryjskich tekstów klinowych*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 43, s. 37-39.
- 1990, *Das Rechnungsberichtsweisen in den neusumerischen Weberwerkstätten im Lichte der Wirtschaftsdokumente aus Umma*, „Rocznik Orientalistyczny” 47, s. 102-121.
- 1992, *Bibliografia prac w języku polskim dotyczących historii starożytnego Rzym* [w:] M. Cary, H.H. Scullard, *Dzieje Rzymu*, Warszawa, s. 639-668.
- 1992, *Kolekcja neosumeryjskich tekstów klinowych w zbiorach Muzeum Okręgowego w Toruniu*, „Rocznik Muzeum w Toruniu” 9, s. 63-98 (streszczenia w jęz. ang., niem., franc., ros.).
- 1993, *Quelques remarques sur la provenance des documents administratifs néo-sumériens originaires d'Umma* [w:] (red.) J. Zabłocka, S. Zawadzki, *ŠULMU IV: Everyday Life in Ancient Near East. Papers Presented at the International Conference Poznań, 19-20 September, 1989*, Poznań, s. 267-272.
- 1995, *Bibliografia* [w:] Maria Jaczynowska, *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa, s. 573-616.
- 1996, *Organizacja wypasu bydła w państwie III dynastii z Ur w świetle archiwum prowincjonalnego z Ummy*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno- Społeczne: Historia” 29, Toruń, s. 5-19.
- 1996, *The Organisation of Animal Pasturing in the Light of Balanced Accounts. Inventories of Sheep and Goat Herdsmen from Umma* [w:] *Tablettes et Images aux Pays de Sumer et d'Akkad. Mélanges offerts a Monsieur Henri Limet, A.P.H.A 1*, Liège, s. 161-177.
- 1998, *Three neo-Sumerian Texts from a Private Collection in Poland* [w:] *Written on Clay and Stone. Ancient Near Eastern Studies Presented to Krystyna Szarzyńska on the Occasion of Her 80th Birthday*, Warsaw, s. 101-107.
- 1999, *O niektórych funkcjach społecznych adopcji w Babilonii w epoce Hammurabiego (I połowa II tysiąclecia p.n.e.)* [w:] *Społeczeństwo i religia w świecie starożytnym*

- t. II. *Studia dedykowane Prof. dr hab. Marii Jaczynowskiej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno- Społeczne: Historia” 31, Toruń, s. 13-26.
- 2000, *Mezopotamia* [w:] *Mała Encyklopedia PWN*.
- 2004, *Pan mój niechaj to wie. Wojna wywiadów w czasach Hammurabiego*, „Mówią wieki” nr 2, s. 9-13 .
- 2005, [współaut.] *Krótkie rozmowy między sumerologiem a matematykiem*, „Delta” 5 (372), s. 1-3.
- 2007, [współaut.] *Water Transport In Sumer In the Kingdom of the III Dynasty of Ur*, Proc. ECML/PKDD’2007, Discovery Challenge (publikacja internetowa).
- 2008, [współaut.] *Computer Algorithm to Detect Similar Administrative Documents from the Ur III Archives* [w:] (red.) Robert D. Biggs, Jennie Myers, Martha T. Roth, *Proceedings of the 51st Rencontre Assyriologique Internationale, Held at The Oriental Institute of The University of Chicago, July 18-22, 2005*, („Studies in Ancient Oriental Civilization” 62), Chicago, s. 177-189.
- 2008, [rec.] *Stefan Zawadzki, Garments of the Gods. Studies on the Textile Industry and the Pantheon os Sippar according to the Texts from the Ebabbar Archive*, *OBO 218, Fribourg-Göttingen 2006*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 3, s. 221-225.
- 2009, *Why some kings become gods. The deification of Narām-Sîn, the Ruler of the World* [w:] (red.) O. Drewnowska-Rymarz, *Księga Pamiątkowa dedykowana Profesor Krystynie Łyczkowskiej*, Warszawa, s. 233-255.
- (w druku), *Les changements d’application des sceaux dédicatoires dans les archives d’Umma, 52e Rencontre Assyriologique Internationale – “Krieg und Frieden im Alten Vorderasien”, Westfälische Wilhelms-Universität Münster, 17.-21. Juli 2006*.
- (w druku), *The Household of the Ensi of Umma as an example of the property of governors at the 3rd Ur Dynasty times*, “Journal of Cuneiform Studies”.
- (w druku) *Działalność wywiadowcza i szpiegowska w czasach Hammurabiego* [w:] (red.) Maria Dzielska, Edward Dąbrowa, Maciej Salamon, *Księga Pamiątkowa dedykowana Profesorowi Józefowi Wolskiemu*, Kraków.
- (w druku), *Asyria, Babilonia, Mezopotamia*, hasła sygnowane [w:] *Słownik Kultury Antycznej*, wyd. Wiedza Powszechna.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- [współred.] *Świat starożytny. Państwo i społeczeństwo*. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytniej PTH, Warszawa 23-25 IX 2009 r. (w przygotowaniu)

dr Marek Węcowski

(historia i kultura starożytnej Grecji)

Książki

- 1999, *Pytania do przeszłości. Ćwiczenia źródłowe z historii dla szkół średnich, t. I: Starożytność klasyczna*, Warszawa (2001 wyd. 2).
- 2002, *Podróż przez wieki. Podręcznik dla klasy I [gimnazjum]*, Warszawa.
- 2007, [współaut.], *Historia. Podręcznik, klasa I. Szkoły ponadgimnazjalne. Zakres podstawowy*, Warszawa, s. 9-114.
- 2009, [współaut.] *Historia starożytnych Greków, t. 2: Okres klasyczny [rozdział o demokracji ateńskiej]* s. 345-530.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Arnaldo Momigliano i klasyczne podstawy historiografii nowożytnej*, „Przegląd Historyczny” 83, s. 727-742.
- 1996, *Ironie et histoire. Le discours de Soclès (Hérodote, V 92)*, „Ancient Society” 26, s. 205-258.
- 1996, *Forma i funkcja prologu „Historii” Herodota z Halikarnasu*, „Przegląd Historyczny” 87, s. 345-398.
- 2001, [rec.] *Bardzo prywatna mitologia* [Zbigniew Herbert, *Król mrówek*], www.la-tarnik.pl nr 22/2001.
- 2002, *Homer and the origins of the symposion* [w:] (red.) F. Montanari, *Omero tremila anni dopo. Atti del congresso di Genova 6-8 luglio 2000*, Roma, s. 625-637.
- 2002, *Towards a definition of the symposion* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergesias Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 337-361.
- 2002, [liczne hasła encyklopedyczne: m.in. *starożytna Grecja (historia), Gelon, gimnazjon, Gordyjski węzeł, Gyges, gynaikeion, Hekatajos, Hellada, Hellanikos, Hellenowie, Herodot, heterie, hetery, eunomia*] [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa.
- 2004, *The Hedgehog and the Fox. Form and Meaning in the Prologue of Herodotus*, „The Journal of Hellenic Studies” 124, s. 143-164.
- 2004, *„Auxesis Ateńczyków”. Zapomniany aspekt propagandy politycznej w Atenach w V w. p.n.e.* [w:] (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały ogólnopolskiej konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH, Rzeszów 12-14 września 2000*, Rzeszów, s. 101-124.

- 2004, *Racjonalne misterium* (wokół książki *Grecy i irracjonalność* E.R. Doddsa), „Znak” 1 (584), s. 147-153.
- 2005, *Sympozjon – polis i arystokracja* [w:] (red.) J. Axer, J. Olko, *Dawne elity. Słowo i gest*, (seria „Spotkania dawnych kultur”), Warszawa (wyd. w 2006), s. 11-20.
- 2005, [rec.] C.J. Tuplin (red.), *Pontus and the Outside World. Studies in Black Sea History, Historiography and Archaeology (Leiden – Boston 2004)*, „Archeologia” 55, s. 136-138.
- 2005, [rec.] M. Reddé, L. Dubois, D. Briquel, H. Lavagne, F. Queyrel (red.), *La naissance de la ville dans l'antiquité (Paris 2003)*, „Bryn Mawr Classical Review” 18/01 (<http://ccat.sas.upenn.edu/bmcr/2005/2005-01-18.html>).
- 2006, *Pierre Vidal-Naquet (1930-2006), un historien entre deux mondes*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 1, s. 11-14.
- 2007, [rec.] M. Giangiulio (red.), *Erodoto e il 'modello erodoteo'. Formazione e trasmissione delle tradizioni storiche in Grecia* (Trento 1005), „Incidenza dell'Antico. Dialoghi di storia greca” 5, s. 241-245.
- 2007, *Od Atlantydy do Auschwitz* [sylwetka Pierre'a Vidal-Naqueta], „Gazeta Wyborcza” z 24-25 marca, s. 25-26.
- 2008, *Friends or Foes? Herodotus in Thucydides' Prologue* [w:] (red.) J. Pigoń, *The Children of Herodotus*, Cambridge, s. 34-57.
- 2008, *Nowa wojna trojańska. Spór o Homera*, „Tygodnik Powszechny” 8 [z 24 lutego], s. 32-33.
- 2008, *Kapuściński, historyk starożytny* [wstęp] [w:] Ryszard Kapuściński, *Podróż z Herodotem*, Warszawa, s. 5-7.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2002, [współred.] *Euergeias charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, Warszawa.
- 2002, [red. nauk.] M. D. Grmek, *Historia chorób u zarania cywilizacji zachodniej*, Warszawa.

Przekłady autorów współczesnych

- 1997, [tłum. i red. nauk.] H. I. Marrou, *Zmierzch Rzymu czy późna starożytność? III-VI wiek*, Warszawa.
- 2003, [tłum. (zbiorowe) i red. nauk.] P. Vidal-Naquet, *Czarny łowca. Formy myśli i formy życia społecznego w świecie greckim*, Warszawa.

dr Robert Wiśniewski

(historia późnego antyku, chrześcijaństwo antyczne, hagiografia, kult świętych, wróżbiarstwo, Galia rzymska)

Książki

Szatan i jego słudzy. Rola diabła i demonów w łacińskiej literaturze hagiograficznej IV-V w., Kraków 2003.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1993, *Niewierność małżeńska w oczach Ojców Kościoła*, „Mówią wieki” 412, s. 21-24.

1995, *Święty Hieronim*, „Mówią wieki” 431, s. 26-30.

1997, *Cuda i świętość* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 1, Warszawa, s. 281-299.

1999, *Hagiografia późnoantyczna: Wprowadzenie, Hagiografia łacińska, Instrumentarium* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. 3, Warszawa, s. 221-248; 254-258; 286-333.

1999, *Wołanie w próżnię czy wzywianie demonów?* „Mówią wieki” 471, s. 5-7.

1999, *Pogaństwo, herezja i diabeł w świecie św. Marcina i Sulpicjusza Sewera*, „Meander” 54, s. 59-78.

1999, *Bestiae Christum loquuntur, czyli o mieszkańcach pustyni i miasta w Vita Pauli świętego Hieronima* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 2, Kraków, s. 263-302.

2000, *Bestiae Christum loquuntur ou des habitants du désert et de la ville dans la Vita Pauli de saint Jérôme*, „Augustinianum” 40, s. 105-144 (francuska wersja poprzedniego artykułu).

2000, *Makryna albo o poszukiwaniu modelu taumaturgii kobiecej* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 3, Kraków, s. 293-320.

2002, *Suspended in the air. On a peculiar case of exorcism in late ancient Christian literature* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergeries Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 363-380.

2004, *Benedyktyni z Monte Cassino*, „Mówią wieki” 533, s. 16-21.

2004, *Wieszczący opętani i ich klienci w późnej starożytności* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 4, Kraków, s. 345-370.

- 2005, *La consultation des possédés dans l'Antiquité tardive: pythones, egastrimythoi et arrepticii*, „Revue d'études augustiniennes et patristiques” 51, s. 127-152 (francuska wersja poprzedniego artykułu).
- 2006, *Sortes biblicae. Jak poznać przyszłość i pozostać dobrym chrześcijaninem?*, „Mówią wieki” 560.
- 2007, [rec.] Susan Weingarten, *The Saint's Saints. Hagiography and Geography in Jerome*, „Palamedes A Journal of Ancient History” 2, s. 245-251.
- 2007, [współaut. wstępu do:] *Historia Mnichów Egipskich*, Kraków, s. 7-52.
- 2007, *Deep woods and vain oracles: Druids, Pomponius Mela and Tacitus*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 2, s. 143-156.
- 2008, *Si fama non fallit fidem... Druidzi w literaturze łacińskiej późnej starożytności* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *U schyłku starożytności*. „Studia źródłoznawcze”, t. 7, Warszawa, s. 246-263.
- 2009, *Si fama non fallit fidem: Les druides dans la littérature latine de l'Antiquité tardive*, „Antiquité tardive” 17, s. 57-65 (francuska wersja poprzedniego artykułu).
- 2009, *Chrześcijaństwo i wróżbiarstwo w późnej starożytności* [w:] (red.) J. Naumowicz, *Chrześcijaństwo w świecie późnego antyku*, Warszawa 2009 (= „Studia Antiquitatis Christianae” 19), s. 69-79

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 2007, [współred.] *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 6, Warszawa.
- 2008, [współred.] *U schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 7, Warszawa.

Przekłady autorów współczesnych

- 2001, S. Lancel, *Hannibal*, Warszawa.
- 2002, A. Birley, *Hadrian. Cesarz niestrudzony*, Warszawa.
- 2003, J.N.D. Kelly, *Hieronim. Życie, pisma, spory*, Warszawa.

dr Aleksander Chrystian Wolicki

(historia i kultura starożytnej Grecji; epigrafika grecka, Plutarch)

Książki

- 2009, [współaut.], (red.) E. Wipszycka, *Historia starożytnych Greków*, t. 2, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *Ginnos, un animal mysterieux*, „Eos” 82, s. 47-50.
- 1996, *Piśmienność w starożytnej Grecji. Model antropologiczny a nauki historyczne*, „Przegląd Historyczny” 87, s. 423-450.
- 1996, *A Note on Hesperia*, vol. 58, 1989, No 24, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 112, s. 135-136.
- 1998, *Paranoein-Paraphronein: [Dem]*, 46.14 et 48.56, „L'Antiquité Classique” 67, s. 193-194.
- 1999, [rec.] *Dawni mistrzowie (J. Griffin, Homer, Warszawa 1999)*, „Mówią wieki” 10, s. 52-54
- 2001, [współaut.] *Epigrafika. Wprowadzenie [w:]* (red.) E. Wipszycka *Vademezum historia starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*, t. 1-2, Warszawa, s. 131-153.
- 2001, [współaut.] *Inskrypcje greckie [w:]* (red.) E. Wipszycka *Vademezum historia starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*, t. 1-2, Warszawa, s. 154-185.
- 2001, [hasła encyklopedyczne] *Achajowie, Agatokles, Agesilaos, Agiadzi, agoge, agon, agona, Abhiyawa, Aischines, aisymneci, Ajgospotamoj, akropol, Alalia.2, Aleksander I.2, Aleksander IV, aleksandryjska biblioteka, Alyattes, Alkibiades, Alkmeonidzi, Amastris, amfiktonie, amnesteia, Antalkidasa pokój, aoidos, apella, archaiczna epoka, archont, Areopag, Arginuzi, Aristagoras, Aristodemos, Aristogeiton, Artemizja I i 2, Artemizjon, arystokracja, Arystydes, Aspazja z Miletu, Ateny, Ateński Związek I, Ateński Związek II, Attyka, barbarzyńcy, basileus, Beloch Karl Julius, Berossos, Beocki Związek, Bickermann Elias, Bakchiadzi, Brazydas, Bucefał, bule, Chabrias, Chalkis, Chares, Cheronea, Charondas, Chilon, Ciemne Wieki [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 1-5, Warszawa.*
- 2002, [hasła encyklopedyczne] *Danaowie, Demades, demagog, demiurg.1, demokracja antyczna, demos, Demostenes.1, Demostenes.2, dikasterion, Diodor Sycylijski, Dion, Dionizjusz I zw. Starszym, Dionizjusz II zw. Młodszym, Dorowie, Drakon, Droysen Johan Gustaw, Duketios, efeb, efebja, Efiartes.1 i Efiartes.2, Eforos, eforowie, eklezja, Eleusis, emporion, Eolowie, Epaminondas, eponim, Eretria, Euagoras, Eubulos, euergetyzm, eunomia, eupatrydzi, euergetyzm, Eurymedon, Eurypontydz, falanga.3, Falaris, Farnabazos, Fedon, Filip II.1, Filistos, Filotas, Finley Moses, Fokion, fratria, Formion, Fryne, fyle, Gaugamela, Gelon, Gernet Louis, gerontowie, geruzja, gortyńskie tablice, Granik, grecki alfabet, Grecy, Grote Gorge, gymneci, Harpalos, hektemoroi, heliaja, Helikon.1, Hellenów Związek, heloci, Heraklidów powrót, Herostrat, hetajrowie, Hipparch.1, hippeis, hoplici.1,*

- Hydaspes, Hypereides, Ifikrates, Ipsos, Issos, Itaka, Ithome, Jacoby Felix, Jazon.2.* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 6-12, Warszawa.
- 2002, *Grecja starożytna* [w:] *Encyklopedia PWN: Historia. Starożytność*, Warszawa, s. 107-137 .
- 2002, *Hérodote, les interpolations et la société spartiate* [w:] (red.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, *Euergesias Charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, „The Journal of Juristic Papyrology. Supplement 1”, Warszawa, s. 381-421.
- 2002, *The Heralds and the Games in Archaic and Classical Greece*, „Nikephoros. Zeitschrift für Sport und Kultur im Altertum” 15, s. 69-97.
- 2003, [hasła encyklopedyczne] *Jonowie, jońskie powstanie, Klejstenes, Klejtos, Kleomenes.1, kleruchowie, Konon, Koroneja, Koryncki Związek, Kritias, Królewski Pokój, Lacedemon, Laurion.2, lawagetas, Lefkandi, lelantyjska równina, lelantyjska wojna, Leonidas, Leuktry, Likurg.1, Likurg.2, liturgia.1, Lizander, Mantineja, Maraton.1, Maraton.2, Megalopolis, Memnon.2, metojkowie, metropolia, Milon z Krotony, Miltiades, Muzejon, Mykale, Nearch, Nikiasz, Olimpia.2, Olimpias* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 13-19, Warszawa.
- 2004, [hasła encyklopedyczne] *ostracyzm, ostrakon, Parmenion, Pauzaniasz.1, Pauzaniasz.2, Pelopidas, Peloponeski Związek, Peloponez, peltaści, pentekontera, periojkowie, Pizystrat, Plateje, pentakosiomedimnoi, Potidaja, proksenias, pryntania, pryntanowie, pryntanejon.1, Rada Pięciuset, Robert Louis, Rodopis, Roksana, Salamina.1, Salamina.2, sejsachteja, Sparta, Spartiaci, sport w Grecji starożytnej, sprzymierzeńcza wojna* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 20-25, Warszawa.
- 2005, [hasła encyklopedyczne] *strateg.1, Sunion, sykofanta, symmachia, synojkizm, święte wojny, Temistokles, Teramenes, Termopile, theci, Trazybulos, Trazyllos, Timoleon, Timot”Eos“, triera, Trzydziestu Tyranów, Wielka Kolonizacja, wojna peloponeska, wojny perskie, Zaleukos, zeugici* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa.
- 2005, [rec.] *P. Cartledge, Aleksander Wielki, przeł. z ang. A. Klingofer*, Warszawa: *Bellona 2005*, „Nowe Książki” 5, s. 28-29 .
- 2005, [rec.] *K. Nawotka, Aleksander Wielki*, Wrocław: *FNP 2004*, „Nowe Książki” 5, s. 28-29.
- 2007, *Moicheia: Adultery or Something More?*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 2, s. 131-142.
- 2007 [wyd. 2008], *Historyk starożytności a sztuka przekładu. Na marginesie tłumaczenia Żywotów sławnych mężów Plutarcha*, „Przekładaniec. Półrocznik Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ”, nr 1-2, s. 22-40.

2009, *Retoryka i cudzołóstwo. Uwagi o Obronie w sprawie zabójstwa Eratosthenesa Lizjasza* [w:] (red.) A. Wolicki, *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60-tych urodzin*, Warszawa, s. 186-231.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

2005, [wstęp i komentarz] Plutarch, *Żywoć Temistoklesa* [w:] Plutarch, *Żywoty równoległe*, przeł. Kazimierz Korus, t. 2, Warszawa.

2008 [wstęp, tłumaczenie i komentarz] Plutarch, *Żywoć Arystydesa* [w:] Plutarch, *Żywoty równoległe*, t. 3, Warszawa.

2009, *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60-tych urodzin*, Warszawa

Przekłady autorów współczesnych

2003, Vidal-Naquet, Pierre, *Czarny łowca. Formy myśli i formy życia społecznego w świecie greckim*, Warszawa, (Tłumaczenie rozdziałów: 1.1, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4).

2003, Vernant, Jean-Pierre, *Mityczne aspekty pamięci*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”, 57 (2003) nr 3/4, s. 201-212.

prof. UW dr hab. Adam Ziółkowski

(historia Rzymu)

Książki

1999, *Dzieje starożytne: podręcznik dla klasy pierwszej szkół średnich*, Warszawa.

1999, *Rzym ostatnich królów*, Poznań.

2000, *Storia di Roma*, Milano.

2002, [współaut.] *Ludzie, społeczeństwa, cywilizacje. Program nauczania historii w liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum. Kształcenie w zakresie podstawowym*, Warszawa.

2002, [współaut.] *Człowiek i historia, Część 1: Czasy starożytne. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego. Kształcenie w zakresie rozszerzonym*, Warszawa.

2004, *Sacra Via Twenty Years After*, „*The Journal of Juristic Papyrology*”, Supplement 3, Warszawa.

2004, *Dzieje Rzymu*, Poznań.

2009, *Starożytność*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *La scomparsa della clientela arcaica: un'ipotesi*, „Athenaeum” 87, s. 369-382.
- 1999, *Ritual Cleaning-up of the City: from the Lupercalia to the Argei*, „Ancient Society” 29, s. 199-218 .
- 1999, *Tempelstates* [w] (red.) E. M. Steinby, *Lexicon Topographicum Urbis Romae*, t. 5, Roma, s. 26-27.
- 2001, [hasła encyklopedyczne] *Acca Larentia, ager publicus, Akwitanie, Alba Longa, Allobrogowie, Amalowie, Ambiorix, Antonius, Armenia (starożytność), Armoryka, Aruernowie, Askaniusz, Atuatukowie, augurowie, August, Aurelian, auspicja, Awentyn, bagaudae, Bastarnowie, Batawowie, Belgowie, Bellona, Bituitos, Bojowie, Bona Dea, Brennos, Broughton T.R.S., Brutus I, Brutus II, Brutus III, Brutus IV, bucellarii, Byrsa, capitatioliugatio, Capitolinus, Celius, Cenomanowie, centuriacja, centurion, cenzor, cenzus, Ceres, cesarze wojskowi, Cezar, classis, cloaca maxcima, Comitium,, curatores, Cymbrowie, Cyncynat, Cynna* [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 1-5, Warszawa.
- 2001, *Numizmatyka republikańskiego Rzymu* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*, Warszawa, (wydanie drugie, zmienione), s. 312-341.
- 2002, [hasła encyklopedyczne] *decemwirowie, Decjusze, dediticii, Dentatus, De Sanctis G., devotio, Diana, Didius Iulianus, Domicjusze, Domowe wojny (rzymskie), Dydona, dyktator, Eduowie, Egackie Wyspy, Egeria, ekwici, Ekwowie, Emilianus, epuloni, ergastulum, Eskwilię, fabri, Fabiusz Kunktator, Fabiusz Pictor, Fabiusz Rullianus, Fabiusze, Fabrycjusz, Faliskowie, familia II, Farsalos, fasces, fasti, fecjałowie, Filippi, Flamininus, Flaminius, Flawiusze, foedus, Forum, frumentacje, Fulwia, Fulwiusz Flakkus, Fulwiusze, Janikulum, Japygowie, Jazygowie* [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 6-12, Warszawa.
- 2002, *Urbs Roma w Quo vadis, czyli Sienkiewicz jako topograf antycznego Rzymu* [w:] (red.) J. Axer, M. Bokszczyński, *Z Rzymu do Rzymu*, Warszawa, s. 15-57.
- 2003, „Mur Palatyński” i Porta Mugonia: krytyka pewnej identyfikacji, „Roczniki Humanistyczne” 51, s. 21-43.
- 2003, [hasła encyklopedyczne] *Judea, Jugurtha, julijsko-klaudyjska dynastia, Kaledoni, Kalendy, Kaligula, Kamillus, Kampania, Kampanowie, Kanny, Kapitol, Kartagina, Klaudiusze, klienci, Klodiusz, kohorta, Kollńska Brama, komicja, Konstancjusz III, Konstantyn I Wielki, Konstantyn III, konsul, Korneliusze, Krassus L., Krassus M., kuria, kwesor, Kwiryści, Kwiryński, Lacjum, Lapis Niger, Latinus, latyfundia, Latynowie, latyńska wojna, latyński związek, Lawinium, legat, Lerida, legion, Lepcis Magna, Lepidus I, Lepidus II, Lepidus III, Libius Severus, liburna, Licyniusz, Licyniusze, Ligurowie, liktorzy, limes, limitanei, Livia, Livius Drusus*

I, Livius Drusus II, Lucius Verus, ludi, Lugdunum, Lukrecja, Lukullus, Luperkal, Lusitania, Macedonia (prow. rzym.), magister equitum, magister militiae, magister officiorum, Magnentius, maiestas, Majorian, Makrobiusz, Makrinus, Maksencjusz, Maksimianus, Maksiminus Daia, Maksiminus Trak, Maksimus, Mamertyni, manipuł, Marbodus, Marcellus, Markian, Marcjusz Ankus, Marek Aureliusz, Mariusz, Markomanie, markomańskie wojny, Masinissa, Mauretania, Mazzarino S., Mecenas, Messalina, Messana, Metaurus, Metelli, Metellus Macedonicus, Metellus Numidicus, Metellus Pius, Mezja, Milo, Misenum, Mithradatejskie wojny, Mithradates VI Eupator, Mucius Scaevola, Mulwijski Most, Mummius, Munda, municipium, Münzer F, Mutina, Naissus, Naulochos, Nepos Cornelius, Nepos Iulius, Nero, Nerwa, Nerwiowie, niewolnictwo (starożytność), Niger, Nicomachus [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 13-19, Warszawa.

- 2003, Rzym, religia [w:] *Britannica – edycja polska*, Poznań, s. 340-347.
- 2003, *The Chronology of the Argei: a gloss on Varro, de lingua Latina 5.4* [w:] (red.) A. Bursche, R. Ciołek, *Antyk i barbarzyńcy. Księga dedykowana Profesorowi Jerzemu Kolendo w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 379-383.
- 2004, *Etnogeneza Keltów – jak głęboko można się cofnąć?* [w:] (red.) M. Salamon, J. Strzelczyk, *Wędrowniacy i etnogeneza w starożytności i średniowieczu*, Kraków, s. 103-122.
- 2004, [hasła encyklopedyczne] *Oskowie, Ostia, Otho, owacja, Pais E., Palatyn, panem et circenses, Panonia, paterfamilias, patrocinium, patron, patrum auctoritas, patrycjusze, pax Romana, peculium, Priplus Maris Erythraei, Pertinax, Perusyjaska wojna, Petronius Maximus, Piotrowicz L., Piso, plebejusze, plebis scitum, plebs, Plinius Młodszy, Pole Marsowe, Pollio Asinius, pomerium, Pompeii, Pompeius Sextus Pompeius Pompeius, .: Pompeius Sextus, Pompeius Strabo, Pompeius Wielki, Poplicola, Poppaea Sabina, popularzy, populus Romanus Quiritium, Porsenna, Postumus, Pozzuoli (historia w starożytności), prefekt, prefekt Miasta, prefekt pretorium, prefektura, pretor, pretorianie, princeps, Priscus, Probus, prokonsul, prokurator, proletariusze, promagistratura, proskrypcje, provocatio ad populum, prowincja, pryncypat, publikanie, Publilius Philo, Pulcheria, Punijczycy, Pupienus, Pydna, Pyrrusowe zwycięstwa, Rawenna, Recja, Regia, Regulus, Ricimer, Romulus Augustulus, Rubikon, Rutilius Rufus, Rzym (miasto [starożytność: historia]), rzym (miasto [starożytność: zabytki]), Rzym starożytny (państwo – 700 wierszy), rzymski kalendarz, rzymski pieniądz, rzymskie drogi, rzymskie wojsko, S.P.Q.R., Sabinowie, sacramentum, Salinator, Sallustius, Sannici, sannickie wojny, Sardynia i Korsyka (prowincja rzym.), Staurinus, scholae, Schwartz E., Scipio Africanus Młodszy, Scipio Africanus Starszy, Scipio Asiaticus, Scriptores Historiae Augustae,*

secesje plebejskie, Seeck Otto, Seianus, Sempronii, senat, senatus consultum, Sentinum, Septimius Severus, Servius Tullius, serwiańskie reformy, Severi, Severus Alexander, sic itur ad astra, Siedem Wzgórz, Sofene, Sofonisba, Solinus, Sosius, Spartakos, spolia opima, sprzymierzeńcza wojna [w] Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, t. 20-26, Warszawa.

2005, *Spartakus – mit i historia [w:] Premierowy Program Baletu Spartakus Chaczaturiana, Teatr Wielki-Opera Narodowa.*

2005, *The aggeres and the rise of urban communities in Early Iron Age Latium, „Archeologia” 56, s. 31-51.*

18.1.2. Instytut Archeologii, Wydział Historyczny

adres: ul. Krakowskie Przedmieście 26/28 (Szkoła Główna), 00-927 Warszawa

e-mail / website: iauw@uw.edu.pl / www.archeo.uw.edu.pl

tel. / fax: 22 55 22 800 / 22 55 22 801

18.1.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Najstarsze dzieje zainteresowań starożytnością na Uniwersytecie Warszawskim związane są z numizmatyką i sięgają początku XIX wieku. Wraz z utworzeniem Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 19 listopada 1816 r. powołano Gabinet Numizmatyczny, zaś w 1826 r. Gabinet Starożytnych Osobliwości. Gabinetem Numizmatycznym kierował profesor historii powszechnej Feliks Bentkowski (1782-1852). Rozwój zainteresowań archeologią uległ nagłemu zahamowaniu w 1831 r., kiedy to uniwersytet został zamknięty w ramach represji po Powstaniu Listopadowym, w którym wzięło udział wielu studentów. Działalność została wznowiona po trzydziestu latach w Szkole Głównej (1862-1869), a następnie, po jej zamknięciu, w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1875/76 i 1881/82 prowadzono pierwsze wykłady o tematyce archeologicznej. Wraz z zamknięciem uniwersytetu w 1915 r., władze carskie wywiozły większość zbiorów numizmatycznych i archeologicznych. Jeszcze w tym samym roku działalność uniwersytetu została wznowiona w Uniwersytecie Warszawskim, na którym powstał Zakład Archeologii Przedhistorycznej, zaś w 1931 r. Zakład Archeologii Klasycznej. W czasie II wojny światowej prowadzono tajne wykłady z archeologii. Po wojnie utworzono nowe katedry i zakłady zajmujące się różnorodną tematyką archeologiczną: Zakład Archeologii Słowiańskiej, Archeologii Antycznej, Katedra Archeologii Pierwotnej, Zakład Antropologii. Wkrótce potem uległy

one przekształceniu w Katedrę Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej. W 1975 r. połączono wszystkie katedry i zakłady. Powstał Instytut Archeologii, którego pierwszym dyrektorem został prof. Waldemar Chmielewski. W skład Instytutu weszły trzy katedry: Katedra Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej, Katedra Papirologii i Katedra Archeologii Śródziemnomorskiej.

Z działalnością archeologiczną na Uniwersytecie związanych jest wiele wybitnych osobistości, takich jak Kazimierz Majewski (1903-1981), Włodzimierz Antoniewicz (1893-1973), rektor UW w latach 1936-1939, Kazimierz Michałowski (1901-1981), twórca polskiej szkoły archeologii śródziemnomorskiej.

Obecnie Instytut Archeologii wchodzi w skład Wydziału Historycznego UW. Jest największym instytutem uniwersyteckim w Polsce, a zarazem jednym z największych na świecie. Dzieli się na 16 zakładów (Antropologii Historycznej Archeologii Bliskiego Wschodu, Archeologii Egejskiej, Archeologii Egiptu i Nubii, Archeologii Europy Starożytnej, Archeologii Klasycznej, Archeologii Paleolitu o Mezolitu, Archeologii Późnego Średniowiecza i Czasów Nowożytnych, Archeologii Pradziejowej, Archeologii Prowincji Rzymskich, Archeologii Środowiska, Archeologii Wczesnego Średniowiecza, Historii Kultury Materialnej Antyku, Kontaktów Świata Śródziemnomorskiego z Barbaricum, Papirologii, Tradycji Antyku w Sztukach Wizualnych) oraz 10 pracowników (Antropologii Fizycznej, Antropologii Ogólnej, Archeologicznych Badań Terenowych, Badań Archeologicznych w Libii – Ptolemais, Dokumentacji i Zbiorów IAUW, Fotograficzna, Komputerowa IAUW, Obsługi Badań Terenowych na Bliskim i Środkowym Wschodzie, Technicznej Obsługi Badań i Dydaktyki).

W Instytucie Archeologii zatrudnionych jest obecnie ponad 100 osób na etatach naukowo-dydaktycznych, technicznych i administracyjnych. Możemy się też poszczycić największą w Polsce liczbą studentów. Instytut kształci studentów na trzech rodzajach studiów: studia dzienne, wieczorowe, zaoczne oraz od roku 2007/2008 również studia podyplomowe. Studiuje w nim ponad 1500 studentów różnych specjalności. Instytut oferuje specjalizację w niemal wszystkich dziedzinach nowoczesnej archeologii i nauk jej pokrewnych.

Wydawnictwa Instytutu Archeologii UW

Czasopisma

Instytut Archeologii UW wydaje osiem serii wydawniczych, monografie i serie podręczników ze wszystkich specjalizacji archeologicznych. Podstawowym czasopismem, wydawanym przez IAUW jest „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego”. Redaktorem czasopisma jest Dyrektor Instytutu Archeologii, Prof. Kazimierz Lewartowski. Początki wydawnicze czasopisma sięgają wieku XIX. Pierwszy tom „Światowita” ukazał się w 1899 r. Od 1998 r. czasopismo ukazuje się w dwóch fascykułach:

A – poświęconego archeologii śródziemnomorskiej i pozaeuropejskiej,

B – przeznaczonego dla artykułów dotyczących archeologii pradziejowej, średniowiecznej i archeologii Polski.

Drugim czasopismem wydawanym przez IAUW są „Studia i Materiały Archeologiczne”, ukazujące się od 1980 roku. Seria ta ma na celu umożliwienie publikacji materiałów młodym badaczom.

Książki

Czasopismu „Światowit” towarzyszy seria tzw Suplementów. W ramach tych serii publikowane są monografie, prace zbiorowe, doktoraty i habilitacje. W zależności od tematyki książki Suplementy podzielone są na tzw serie: Series A: Antiquity; Series B: Barbaricum; Series E: Egyptology; Series H: Anthropology; Series P: Prehistory and Middle Age; Seria podręczników.

Zakłady

Antropologii Historycznej

Archeologii Bliskiego Wschodu

Archeologii Egejskiej

Archeologii Egiptu i Nubii

Archeologii Europy Starożytnej

Archeologii Klasycznej

Archeologii Paleolitu o Mezolitu

Archeologii Późnego Średniowiecza i Czasów Nowożytnych

Archeologii Pradziejowej

Archeologii Prowincji Rzymskich

Archeologii Środowiska

Archeologii Wczesnego Średniowiecza
Historii Kultury Materialnej Antyku
Kontaktów Świata Śródziemnomorskiego z Barbaricum
Papirologii
Tradycji Antyku w Sztukach Wizualnych

Pracownie:

Antropologii Fizycznej
Antropologii Ogólnej
Archeologicznych Badań Terenowych
Badań Archeologicznych w Libii – Ptolemais
Dokumentacji i Zbiorów IAUW
Fotograficzna
Komputerowa IAUW
Obsługi Badań Terenowych na Bliskim i Środkowym Wschodzie
Technicznej Obsługi Badań i Dydaktyki

W Instytucie Archeologii zatrudnionych jest obecnie ponad 100 osób na etatach naukowo-dydaktycznych, technicznych i administracyjnych. Możemy się też poszczycić największą w Polsce liczbą studentów. Instytut kształci studentów na trzech rodzajach studiów: studia dzienne, wieczorowe, zaoczne oraz od roku 2007/2008 również studia podyplomowe. Studiuje w nim ponad 1500 studentów różnych specjalności. Instytut oferuje specjalizację w niemal wszystkich dziedzinach nowoczesnej archeologii i nauk jej pokrewnych.

Realizowane projekty (wybór)

Instytut Archeologii UW prowadzi liczne wykopaliska w kraju i za granicą. Wykopaliska krajowe na 15 stanowiskach oraz zagraniczne na 17 stanowiskach.

Zakład Archeologii Egejskiej

Studia nad kulturami basenu Morza Egejskiego w epoce brązu zostały zapoczątkowane na UW przez prof. Kazimierza Majewskiego, a kontynuowane były przez prof. Ludwikę Press, założycielkę Zakładu. Prace prowadzone obecnie nawiązują do tych tradycji i obejmują przede wszystkim badania nad

kulturą mykeńską, egejskimi obyczajami grzebalnymi czy obecnością kultur egejskich w Internecie. Pracownicy Zakładu biorą udział w wykopaliskach w Tirynsie, na Salaminie (Grecja) i Ptolemais (Libia).

Ważniejsze projekty badawcze Zakładu Archeologii Egejskiej:

OIKISMOS. Social and spatial organisation of the Late Helladic III Settlements in the Argolis (Greece) (Małgorzata Siennicka)

OIKISMOS. Organizacja przestrzenna i społeczna osad późnohelladzkich III na terenie Argolidy (Grecja).

Projekt poświęcony jest organizacji przestrzennej i społecznej osad późnomykeńskich (XV-XI w.p.n.e.) na terenie Argolidy. Szczegółowej analizie poddane zostaną zwłaszcza czołowe stanowiska tej krainy, Mykeny i Tiryns, jak również inne osady o charakterze pałacowym i niepałacowym (Midea, Argos, Berbati, Asine). Omówiony zostanie charakter osadnictwa w kolejnych fazach okresu późnomykeńskiego III, plany osiedli, kwartały oraz poszczególne budowle wchodzące w ich skład, zarówno na akropolach, jak i na terenie dolnych miast. Ukazane zostanie, jak ewoluowała zabudowa osad mykeńskich oraz jak kształtowały się relacje przestrzenne i społeczne pomiędzy centrum osady a poszczególnymi jej dzielnicami, obszarami mieszkalnymi, produkcyjnymi, kultowymi czy wreszcie cmentarzyskami. Omówione zostaną elementy hierarchii społecznej i ekonomicznej znajdujące odbicie w organizacji osad.

“Tools and Textiles – Tiryns”

Projekt w ramach programu koordynowanego przez Centre for Textile Research, Kopenhaga (Małgorzata Siennicka we współpracy z dr Lorenzem Rahmstorffem, Uniwersytet w Mainz).

Celem projektu jest skatalogowanie, analiza i opublikowanie narzędzi do wytwarzania tkanin pochodzących z wykopalisk w Tirynsie (Grecja). Planowane jest wykonanie pełnej dokumentacji rysunkowej, fotograficznej i opisowej wczesno- i późnobronzowych przęślików i ciężarków tkackich, jak również innych przedmiotów glinianych i kościanych, które mogły mieć zastosowanie w produkcji tekstyliów. Studiami objęte są między innymi artefakty, które w literaturze przedmiotu do tej pory nie były jednoznacznie identyfikowane z przyrządami włókienniczymi. Dzięki stosunkowo dużej grupie porównawczej, analizie oraz eksperymentom przeprowadzanym przez Centre for Textile Research w Kopenhadze mogą być one obecnie tak zaklasyfikowane. Centrum

w Kopenhadze koordynuje projekt stworzenia bazy danych narzędzi z licznych stanowisk na terenie Grecji i Bliskiego Wschodu. Wyniki projektu, w tym artykuł na temat Tirynsu, opublikowane zostaną w tomie: E. Andersson, M.-L. Nosch (eds), *Tools, textiles and contexts. Investigations of textile production in the Bronze Age Eastern Mediterranean* (Oxford). Szczegółowa publikacja przedmiotów z Tirynsu datowanych na wczesną fazę epoki brązu (okres wczesnohelladzki) ukaże się odrębnie w ramach serii wydawniczej *Tiryns. Berichte und Forschungen* (Wiesbaden).

Zakład Archeologii Klasycznej

W Zakładzie realizowane są projekty wynikające z zainteresowań naukowych i programów badawczych zatrudnionych w nim pracowników.

Ptolemais w Cyrenajce (Libia)

Eksplozacja (od 2001) insuli we wschodniej części miasta pozwoliła na odkrycie zespołu domów, których początki sięgają okresu hellenistycznego, największy rozwój przypada na okres Antoninów, choć były przebudowywane i użytkowane jeszcze w okresie późnego antyku. Prowadzone badania mają na celu odkrycie całej insuli, a w dalszym ciągu – przeprowadzenie analizy jej funkcjonowania w kontekście całego miasta na przestrzeni kilkuset lat. W badania zaangażowani są pracownicy: dr Jerzy Żelazowski, dr Monika Rekowska-Ruszkowska, dr George Yacoub, mgr Piotr Jaworski, mgr Wiesław Małkowski, doktoranci – mgr Zofia Kowarska, mgr Szymon Lenarczyk oraz liczni studenci.

Rehabilitation and Exploitation of the Cultural Heritage of Libya

Międzynarodowy (Libia, Włochy, Wielka Brytania, Francja) projekt, w ramach którego przygotowywane są założenia związane z rewitalizacją, konserwacją i udostępnieniem dla masowego ruchu turystycznego badanych rezydencji.

Inne projekty badawcze realizowane przez pracowników:

1. Malarska i mozaikowa dekoracja domów antycznych w Cyrenajce (dr Jerzy Żelazowski, przy współpracy dra M. Olszewskiego)
2. Architektura i dekoracja architektoniczna domu antycznego (dr Jerzy Żelazowski, Monika Rekowska-Ruszkowska przy współpracy Aureliusza Pisarzewskiego, Politechnika Wrocławska)

3. Numizmatyka w antycznej Cyrenajce (mgr Piotr Jaworski)
4. System zaopatrzenia w wodę w antycznym mieście (mgr Wiesław Małkowski)
5. Konserwacja dekoracji malarskiej, mozaikowej oraz rzeźbiarskiej w Willi Leukaktiosa (przy współpracy dra Krzysztofa Chmielewskiego i współpracowników, ASP Warszawa). Program konserwatorski obejmuje także zabytki pochodzące z innych obiektów w Ptolemais, a ich celem jest ostateczna ekspozycja odrestaurowanych obiektów w Muzeum w Ptolemais.
6. Nieinwazyjne badania topografii Ptolemais – numeryczny plan miasta, badania geofizyczne, zdjęcia latawcowe (dr hab. Krzysztof Misiewicz, mgr Wiesław Małkowski, przy współpracy mgra Mirona Bogackiego z Pracowni Fotograficznej IA UW)
7. Chrześcijańska Ptolemais na tle innych miast Cyrenajki (prof. Elżbieta Jastrzębowska przy współpracy z prof. Ewą Wipszycka-Bravo)
8. Odkrycie Cyrenajki przez Europę – wczesne badania i ich recepcja w kulturze europejskiej od XVIII do pocz. XX wieku (dr Monika Rekowska-Ruszkowska)
9. Badania w Marina El-Alamein i Cyprze (rezydencje antyczne, nekropole) – prof. Wiktor Daszewski
10. Sztuka etruska, m. in. realizacja projektu TARCHNA – www.tarchna.org, mającego na celu rejestrację i ekspozycję w wirtualnym muzeum wszystkich zabytków etruskich w kolekcjach europejskich (prof. Witold Dobrowolski przy współpracy z mgr. Wiesławem Małkowskim i mgr. Moniką Muszyńską-Mikocką)
11. Ikonografia w sztuce klasycznej (prof. Witold Dobrowolski)
12. Epigrafika rzymska (dr Jerzy Żelazowski)
13. Kolekcjonerstwo starożytności w Polsce i w Europie (prof. Witold Dobrowolski, dr Monika Rekowska-Ruszkowska, mgr Piotr Jaworski)
14. Recepcja antyku w sztuce i kulturze europejskiej (prof. Witold Dobrowolski, dr Monika Rekowska-Ruszkowska)
15. Archeologia pałacowa (mgr Piotr Jaworski, przy współpracy z mgr. Moniką Muszyńską-Mikocką)
16. Sztuka późnorzymska i wczesnochrześcijańska (prof. Elżbieta Jastrzębowska)
17. Ikonografia barbarzyńców w sztuce rzymskiej (dr Radosław Gawroński)
18. Armia rzymska (dr Radosław Gawroński)

Zakład Archeologii Późnego Średniowiecza i Czasów Nowożytnych

Projekt badawczy

Źródła archeologiczne do dziejów średniowiecznego miasta i zamku w Pucku.

Badania specjalistyczne, konserwacja i rekonstrukcja zabytków ruchomych

Celem projektu była konserwacja i rekonstrukcja wybranych ruchomych zabytków archeologicznych pozyskanych w toku badań archeologicznych prowadzonych na terenie średniowiecznego miasta lokacyjnego i założenia zamkowego w Pucku oraz przeprowadzenie badań fizykochemicznych wybranych naczyń ceramicznych. Wśród zadań wykonanych w ciągu 2007 roku należy wymienić rekonstrukcję wybranych 40 naczyń ceramicznych i 10 kafli, poddanie konserwacji wyselekcjonowanych 65 zespołów zabytków skórzanych i 70 zabytków metalowych. Materiały te znajdują się obecnie w kolekcji dydaktycznej Zakładu Archeologii Późnego Średniowiecza i Czasów Nowożytnych, a częściowo są eksponowane na wystawie w Instytucie Archeologii UW. Druga faza realizacji projektu związana była z wykonaniem badań fizykochemicznych wyselekcjonowanych 59 próbek naczyń ceramicznych oraz 9 próbek gliny pozyskanej w okolicy Pucka. Analiza naczyń ceramicznych przy użyciu tomografii rentgenowskiej pozwoliła na określenie w sposób precyzyjny sposobu formowania ścianek naczyń, co jest podstawą do szczegółowego omówienia technik związanych z formowaniem późnośredniowiecznych naczyń puckich. Wykonano stronę internetową www.puck.uw.edu.pl, na której zamieszczono wyniki badań archeologicznych na terenie miasta i zamku w Pucku oraz szczegółową informację o realizowanym projekcie.

Zakład Archeologii Prowincji Rzymskich

Projekt badawczy

Novae – komendantura (principia) rzymskiego obozu legionowego (kierownik badań: Tadeusz Sarnowski)

Z zespołu o powierzchni ok. 110 x 60 m, złożonego z bramy na skrzyżowaniu głównych ulic obozu, dziedzińca otoczonego kolumnadą, jednonawowej poprzecznej bazyliki i tylnego rzędu wnętrz ze świątynią sztandarów, pomieszczeniami klubowymi i biurowymi, przebadaliśmy sondażowo bramę i dziedzińiec, szerokopłaszczyznowo zaś tylny rząd wnętrz z monumentalną, kolumnową fasadą od strony bazyliki oraz 1/3 powierzchni bazyliki z dwiema trybunami. Cały zespół został zbudowany pod koniec I w. n.e., w II w. wbu-

dowano weń bazylikę, i w tym kształcie po pewnych przebudowach w III w. funkcjonował jako komendantura legionu I Italskiego do zniszczeń huńskich ok. 440 r. W drugiej połowie V w. i w VI w. ocalała substancja wraz z wbudowanymi w nią mniejszymi wnętrzami należała do architektonicznego otoczenia głównego placu wczesnobizantyjskiego miasta. W terenie można zwiedzić poddane częściowej restauracji ruiny bazyliki, świątyni sztandarów, skarbców i wnętrz klubowo-administracyjnych. Najciekawsze zabytki: inskrybowane bazy posągów bóstw i cesarzy, ołtarze z napisami łacińskimi, marmurowy portret cesarza Karakalli, kilkaset fragmentów posągów i różnych przedmiotów oraz elementów wyposażenia z brązu, kilkaset monet znalezionych w skarbcach.

Raporty z prac zamieszczane regularnie w roczniku „Archeologia”.

Ostatnia publikacja:

– T. Sarnowski, *Die Principia von Novae im späten 4. und frühen 5. Jh.* [w:] *Der Limes an der unteren Donau von Diokletian bis Heraklios. Internationale Konferenz, Svišov 1.-5. September 1998*, Sofia – Berlin 1999, 61-67.

Prace wykopaliskowe zakończone, trwa przygotowanie finalnej publikacji

Projekt badawczy

Novae – tylna część (retentura) rzymskiego obozu legionowego (kierownik badań: Tadeusz Sarnowski)

W latach 2002-2004 badana była systemem sondaży zakładanych na miejscu rozległych jam poszukiwaczy skarbów, nierozpoznana dotąd ta część zabudowy rzymskiego obozu, która jest położona na południe od zespołu komendantury (*principia*). Dotychczasowe prace pozwoliły zidentyfikować z pewnym prawdopodobieństwem zabudowę działki, zajętej na zapleczu komendantury zapewne przez siedzibę (*praetorium*) senatorskiego legata legionu oraz część koszarowego bloku, być może dla oddziału legionowej konnicy. Rozpoznawana zabudowa pochodzi głównie z okresu II-IV w. n.e. Najciekawsze zabytki: kamienna baza posągu nieznanego z imienia dowódcy legionu z napisem przedstawiającym jego służbową karierę, baza posążku z brązu, elementy uzbrojenia i oporządzenia wojskowego z brązu, lampy gliniane i ceramika naczyńowa.

Wyniki prac zostały opublikowane [w:] „Archeologia” 56, 2005.

Projekt badawczy

Novae – umocnienia rzymskiego obozu (kierownik badań: Tadeusz Sarnowski). Od 2006 r. dokumentujemy odsłonięte w poprzednich latach przez ekspedycję bułgarską i częściowo też polską w 1960 r. różnorodne elementy fortyfikacji (mury, wieże, wał ziemny, rampy, rowy, ulica okrężna). Ważnym elementem projektu jest zebranie geodezyjnych danych do budowy przestrzennych modeli rzeźby terenu zajętego przez obóz w różnych okresach jego istnienia. Kontynuowane są również prace, których efektem będzie aktualny, precyzyjny plan całego założenia.

Projekt badawczy

Bałakława – Kadykowka (Krym). Świątynia Jowisza Dolicheńskiego (kierownicy badań: Tadeusz Sarnowski, O.Ja. Savelja, R. Karasiewicz-Szczypiorski).

Prace ratownicze polsko-ukraińskiej ekspedycji (1997-1999, 2003) w Bałakławie ujawniły skromnie zachowany okrąg kultowy (ok. 18 x 25 m) z prostokątną świątynią i dziedzińcem. Do sanktuarium należały też może pomieszczenia na wschód od dziedzińca, natomiast mury odkryte w 2003 r. na zachód od świątyni pochodzą chyba z zabudowy przyobozowego osiedla. Świątynię poświęconą Jowiszowi z Doliche (3 dedykacje) zbudował oddział armii rzymskiej prowincji Mezja Dolna za rządów Antonina Piusa (139-161 r. n.e.). Po prawdopodobnej ewakuacji bałakławskiego obozu tego oddziału na początku III w. zachowane obiekty po pewnych przeróbkach użytkowano bodaj do początku IV w. Datowanie świątyni zawdzięczamy inskrypcji budowlanej, a czasu ewakuacji najmłodszej monecie z 223 r. w skarbie denarów z niezidentyfikowanego budynku wojskowego ok. 150 m na południe od świątyni. Najciekawsze znaleziska: ołtarz, baza posągu i posąg Herkulesa, ołtarze Jowisza i Wulkana, reliefowo zdobione płyty i podpory stołów, dachówki ze stemplami wojskowych cegielni, terakotowe statuetki Satyra i Kory. Dolichenum w Bałakławie jest jedną z najstarszych w Europie świątyń Jowisza Dolicheńskiego.

Wyniki prac zostały opublikowane [w:] T.Sarnowski, O.Ja. Savelja, *Balaklava. Römische Militärstation und Heiligtum des Iupiter Dolichenus*, Warszawa 2000.

Projekt badawczy

Kazackaja. Rzymski posterunek wojskowy w okolicach Sewastopola na Krymie (kierownicy badań: Tadeusz Sarnowski, O.Ja. Savelja, R. Karasiewicz-Szczypiorski).

W trakcie polsko-ukraińskich wykopalisk w latach 2000-02 na wzgórzu Kazackaja, położonym nad stromą skarpią Półwyspu Heraklejskiego w granicznej strefie terytorium wiejskiego (*chora*) greckiego miasta Chersonesz Taurydzki, odsłoniliśmy w $\frac{3}{4}$ założenie zajmujące ok. 750 m² i złożone z okrągłego w planie okrężnego rowu, równoległego doń muru, podwórca i kwadratowej wieży (6,6 x 6,6 m) w środku. Na koronę muru prowadziła od strony podwórca rampa lub schody (*ascensus*), a do innych odcinków muru przylegały liche pomieszczenia z paleniskami i kamiennymi cokołami; w jednym znajdował się pithos, chyba na wodę. Wysokość dwupiętrowej wieży wynosiła prawdopodobnie 8-9 m a muru okrężnego ok. 2 m. Najbliższe analogie z terenu prowincji rzymskich dla planu zespołu pochodzą z okresu późnego cesarstwa (koniec III i IV w.). Najciekawsze znaleziska: dachówki ze stemplami wojskowych wytwórni, datujące posterunek na 2 połowę II i początek III w., elementy rzymskiego uzbrojenia i wojskowego oporządzenia z brązu i żelaza, lampy gliniane, kadzielnice, ceramika.

Raporty z prac zamieszczane regularnie w rocznikach „Światowita”.

Publikacje: T. Sarnowski, *Die Römer bei den Griechen auf der südlichen Krim. Neue Entdeckungen und Forschungen* [w:] *Proceedings of the XIXth International Congress of Roman Frontier Studies*, Pecs 2005, 741-748; T. Sarnowski, O.Ya. Savelya, R. Karasiewicz-Szczypiorski, *Roman Military Sentry Posts in the Border Zone of Crimean Chersonesos*, „Archeologia“ 57, 2007.

Projekt badawczy

Uroczysko Kavkaz i badania powierzchniowe w okolicach Sewastopola (Krym) (kierownicy badań: R. Karasiewicz-Szczypiorski, O.Ja. Savelja, Tadeusz Sarnowski)

W ramach wspólnego, polsko-ukraińskiego projektu rozpoczęliśmy w latach 2005-2007 badania powierzchniowe na terenie Doliny Bałakławskiej i Inkermańskiej na terenie bezpośrednio przylegającym od wschodu do Półwyspu Heraklejskiego, zajętego w starożytności i średniowieczu przez terytorium wiejskie (*chora*) Chersonesu Taurydzkiego (obecnie Sewastopol). Jednocześnie

przystąpiliśmy do rozpoznania kilku pojedynczych struktur położonych wzdłuż stromej skarpy półwyspu, w granicznej strefie Chersonesu. Do jednej z takich struktur należą naruszone przez poszukiwaczy skarbów pozostałości murów niezidentyfikowanej jeszcze w sposób pewny budowli na uroczysku Kavkaz, koło Sapun Gory, miejsca upamiętnionego krwawymi walkami w czasie II wojny światowej. Pozyskany dotąd materiał (ceramika) pochodzi z okresu rzymskiego i wczesnobizantyjskiego.

Raporty z prac zamieszczane regularnie w rocznikach „Światowita”.

Publikacje: T. Sarnowski, O.Ya. Savelya, R. Karasiewicz-Szczypiorski, *Roman Military Sentry Posts in the Border Zone of Crimean Chersonesos*, „Archeologia” 57, 2007; T. Sarnowski, L.A. Kovalevskaja, *O zaščite chersonesskogo gosudarstva sojuznym rimskim voennym kontingentom (On the Defence of Tauric Chersonesos by the Roman Detachments)*, „Rossijskaja Archeologia” 2, 2004, 40-50.

Projekt badawczy

Terytorium wiejskie (chora) Chersonesu Taurydzkiego. Farmy okresu rzymskiego w okolicach Sewastopola (Krym) (kierownicy badań: Tadeusz Sarnowski, Ludmiła Kowalewska).

W ramach prac ratowniczych współpracujemy od 2001 r. z kolegami z Sewastopola w badaniach mikroregionu osadniczego górnej części Jaru Jucharina, położonego na peryferiach wiejskiego terytorium Chersonesu Taurydzkiego. W pracach terenowych mają zastosowanie badania powierzchniowe, geofizyczne, geodezyjne zdjęcie terenu liczącego łącznie około 10 km², dokumentacja w formie zdjęć lotniczych i wykonywanych z niższej wysokości z latawca, wykopaliska w miejscach niszczonych lub zagrożonych zniszczeniem; badaniom laboratoryjnym i analizom poddawane są makroszczątki roślinne, pyłki i materiał kostny. Na badanym terenie zlokalizowaliśmy i zadokumentowaliśmy geodezyjnie ponad 10 farm, drogę, wodociąg, okrągłe struktury o niezbyt jasnym jeszcze przeznaczeniu, dwie wytwórnie wina z prasami, platformami do wyciskania winnej latorośli i pitosami. Szczegółową dokumentację w wyniku prac wykopaliskowych ograniczonych do niewielkich sondaży otrzymało pięć farm z wieżami mieszkalnymi, pomieszczeniami gospodarczymi, studniami. W niektórych farmach stwierdzamy ślady zniszczeń datowanych na pierwszą połowę I w., w innych na pierwszą połowę III w. Wszystkie farmy dostarczają bogaty i wyjątkowo zróżnicowany inwentarz

ceramiczny (miejscowa i importowana ceramika stołowa, ręcznie lepienie i formowane na kole naczynia kuchenne wielu form znanych z późnoscytyjskich nekropoli i grodzisk, amfory, kadzielnice, lampy, naczynia serowarskie).

Raporty z prac zamieszczane regularnie w rocznikach „Światowit” i „Chersonesskij Sbornik”. Poza tym: L.A. Kovalevskaya, T. Sarnowski, *Crimean Chersonesos. Farmhouses of the Roman Period*, “Archeologia” 57, 2007); J.C. Carter, L.A. Kovalevskaya, T. Sarnowski *et al.*, *Chora of Chersonesos* [w:] *Chersonesos, Chora, Museum, and Environs*, Austin Texas 2003, 121-135; L.A. Kovalevskaja, T. Sarnowski, *La vaisselle des habitants d’une maison rurale de l’époque romaine dans la chôra de Chersonèse Taurique*, „Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta” 38, 2003 (2004), 229-235.

Projekt badawczy

Limes Tauricus – w poszukiwaniu domniemanego systemu umocnień rzymskich na Krymie (The Ultimate Frontier Project – Crimea) (kierownicy badań: R. Karasiewicz-Szczypiorski, O.Ja. Savelja (Muzeum Narodowe Chersonesz Taurydzki – Sewastopol).

Badania realizowane na różnych stanowiskach południowego wybrzeża Krymu mają zweryfikować hipotezy dotyczące rozmiarów wojskowej obecności rzymskiej w Taurydzie. Zdaniem kierowników badań umocnienia rzymskie tworzyły na Krymie system złożony z kilku fortów oraz wież strażniczych. W sezonie 2008 prowadzono poszukiwania wieży obserwacyjnej na stanowisku Karagacz w masywie Sapun-gory. Umocnienie zlokalizowane w tym miejscu stanowiłoby uzupełnienie systemu, w którego skład wchodziły odkryte wcześniej wieże na stanowiskach Kazackaja i Kavkaz. W ramach projektu prowadzone są również poszukiwania fortu rzymskiego na stanowisku Czatyrdag w pobliżu Ałuszy, gdzie natrafiono na pozostałości kamiennych umocnień.

Raporty z prac można znaleźć na www.crimeaproject.com

Projekt badawczy

Limes Tauricus – Badania podwodne (The Ultimate Frontier Project – Crimea. Underwater Expedition) (kierownicy badań: M. Nowakowska, R. Karasiewicz-Szczypiorski, V. Gerasimov (Krymska Filia Instytutu Archeologii NANU).

Celem badań jest sporządzenie mapy stanowisk podwodnych wzdłuż wybrzeży Krymu. Równolegle prowadzone są poszukiwania stanowisk do systematycznych badań (wykopalisk podwodnych). W sezonie 2008 rozpoczęto eksplorację m.in. na kotwiczowisku położonym w pobliżu Ałupki. Pod wodą zalega tam kilka bizantyjskich kotwic.

Projekt badawczy

Transformacja. Powstanie i rozwój wspólnej kultury w północnych prowincjach cesarstwa rzymskiego od Brytanii do Morza Czarnego (kierownik polskiej części projektu: Tadeusz Sarnowski).

Celem zakończonych już projektu było ukazanie w przystępny sposób, jak po raz pierwszy w dziejach kontynentu europejskiego doszło do powstania jednolitego kulturowo obszaru od Wysp Brytyjskich do ujścia Dunaju. Proces kulturowej unifikacji w pierwszych wiekach n.e. został przedstawiony poprzez trzy główne zagadnienia: etniczne i polityczne struktury regionu pogranicza w momencie pierwszych kontaktów z Rzymem, transfer i zaszczerpienie kulturowych i cywilizacyjnych osiągnięć Rzymu, adaptacja tychże przez miejscowe społeczności. Efektem projektu jest elektroniczna baza danych dostępna pod adresem <http://www.rgzm.de/transformation/home/frames.htm>, której w 2007 r. towarzyszyła wystawa posterów w krajach uczestników projektu, w Polsce na Uniwersytecie Poznańskim i Warszawskim oraz w Muzeum Archeologicznym w Krakowie. Główne punkty prezentacji w bazie danych: ustanowienie rzymskich prowincjonalnych struktur zarządzania i administracji oraz lokalnych samorządów; powstanie i rozwój centrów miejscowych gmin, osiedli wiejskich i miast; wprowadzenie i rozwój gospodarki rolnej typu farmerskiego oraz dobywania i przetwarzania surowców; rozwój i zmiany światopoglądowe w sferze wyobrażeń religijnych, zwyczajów grzebalnych a także w dziedzinie ubioru. Uwzględnione zostały trzy główne fazy rozwoju: okres okupacji, integracji i sytuacja około 212 r. n.e., gdy cała wolna ludność cesarstwa otrzymała rzymskie obywatelstwo. Wraz z partnerem bułgarskim odpowiadaliśmy za prezentację położonych nad dolnym Dunajem prowincji Mezja Górna i Dolna, dziś Serbia, Macedonia, Bułgaria i dobrudżańska część Rumunii. Nasz zakład wziął na siebie zadanie zrobienia zdecydowanej większości map (35), zebrania i przetworzenia materiału ilustracyjnego do prawie wszystkich, szczegółowych zagadnień oraz opracowania kilku tematów (po-

wstanie i rozwój osiedli wiejskich typu *vici*, język grecki i łaciński w prowincjach mezyjskich, prawny status lokalnych gmin i ich mieszkańcy, kultury religijne w gminach i osiedlach miejscowej ludności). Szczególny nacisk położyliśmy na prezentację wyników wykopalisk ekspedycji Instytutu Archeologii UW w Bułgarii (rzymski obóz wojskowy w Novae z jego umocnieniami, komendanturą, koszarami i przypuszczalnym domem legata legionu) i częściowo także na Krymie (sanktuarium Jowisza Dolicheńskiego w Bałakławie, rzymski posterunek wojskowy w Inkermanie i farmy okresu rzymskiego w okolicach Sewastopola), zabezpieczanym w II i III w. przez wojsko rzymskie z Dolnej Mezji.

T. Sarnowski, *Transformation. The Development of a Common Culture in Northern Provinces of the Roman Empire from Britain to the Black Sea* [w:] "Kultura" 2000, Warszawa 2007, 128 –131; T. Sarnowski, *Die Schriflichkeit in den Grenzprovinzen* [w:] B. Pferdehirt (ed.), *Die Entstehung einer gemeinsamen Kultur in den Nordprovinzen des Römischen Reiches von Britannien bis zum Schwarzen Meer*, Mainz 2007, 36-37.

Zakład Archeologii Środowiska

Zakład prowadzi badania naukowe w zakresie archeozoologii. Wykonywane są ekspertyzy szczątków zwierzęcych ze stanowisk archeologicznych polskich, europejskich, azjatyckich i afrykańskich. Badania naukowe są ukierunkowane na następujące zagadnienia: 1) Charakterystyka gospodarki zwierzętami w różnych kulturach i okresach, 2) Problemy udomowienia zwierząt, 3) Ikonografia zwierzęca, 4) Zwierzęta w kulcie i w pochówkach, 5) Archeozoologia doświadczalna

Zakład Archeologii Wczesnego Średniowiecza

Przedmiotem badań naukowych i dydaktyki Zakładu jest archeologia społeczności zamieszkujących ziemie polskie i Europę w okresie pomiędzy VI a połową XIII w. Szczególne miejsce w naszych pracach zajmują kwestie dotyczące obrządku pogrzebowego, archeologia pogranicza Słowian Wschodnich i Zachodnich we wczesnym średniowieczu oraz obszarów nadbałtyckich, osadnictwo pruskie okresu wczesnego średniowiecza, osadnictwo ziem polskich doby plemiennej oraz procesy formowania struktur protopaństwowych i wczesnopństwowych wczesnośredniowiecznej Europy.

Projekt badawczy

Pogranicza etniczne i kulturowe we wczesnym średniowieczu.

Udział w pracach terenowych prowadzonych z ramienia Instytutu Archeologii i Etnologii PAN i we współpracy z archeologami chełmskimi, ukraińskimi i z krajów Zachodniej Europy, tworzy dogodną platformę badania kultur pogranicza w kontekście formowania się państwowości polskiej i ruskiej, a studentom zapewnia możliwość odbywania dobrze zorganizowanych i atrakcyjnych letnich ćwiczeń terenowych. Unikatowe znaczenie mają w tym kontekście stanowiska archeologiczne, oraz struktury, obiekty i znaleziska o wyrazistych cechach różnych kultur: należących do rzymskiego Zachodu oraz cywilizacji rusko-bizantyjskiej. Przedmiotowe prace koncentrują się na ziemi chełmskiej.

Zakład Historii Kultury Materialnej Antyku

Zakład zajmuje się kilkoma nurtami badań: historią kultury materialnej, archeologią Północnych Wybrzeży Morza Czarnego oraz archeologią obszaru Veneto oraz archeologią rzymskiej Hiszpanii. Te dwa ostatnie nurty badań to całkiem nowa tematyka, która po raz pierwszy właśnie w ramach naszego Zakładu znalazła odzwierciedlenie w dydaktyce. Pracownicy naukowci Zakładu, głównie ze względu na prowadzone wykopaliska, zajmują się także nowymi nieinwazyjnymi metodami badań archeologicznych: fotografią lotniczą i kosmiczną, badaniami geofizycznymi, analizami fizyko-chemicznymi oraz badaniem antycznego DNA. W Zakładzie prowadzone są szerokie badania nad życiem codziennym w czasach antycznych i jego materialnymi przejawami. Opierają się one nie tylko na rozważaniach teoretycznych, opracowaniach znanych już materiałów czy tworzeniu i weryfikowaniu nowych hipotez. Podstawą są prowadzone przez pracowników Zakładu liczne wykopaliska. Pochodzące z nich, często całkiem nowe i unikalne materiały.

Zakład Kontaktów Świata Śródziemnomorskiego z Barbaricum

Projekt badawczy

Znaleziska monet antycznych z okresu rzymskiego w Polsce

Monety rzymskie są w Europie Środkowej i Północnej najliczniejszą kategorią tzw importów rzymskich, czyli przedmiotów wytworzonych w starożytności na terenie Cesarstwa Rzymskiego, które w wyniku kontaktów o róż-

norodnym charakterze wydostały się poza granice państwa rzymskiego. Numizmaty te odgrywają podstawową rolę w badaniach dotyczących charakteru, skali i zasięgu oddziaływań cywilizacji śródziemnomorskiej na ludy barbarzyńskie. Wstępnym, ale zarazem niezbędnym warunkiem dla przeprowadzenia tych studiów jest inwentaryzacja dokonanych odkryć. W tym celu, ponad 50 lat temu, powstało we Frankfurcie nad Menem centrum koordynujące program rejestracji znalezisk monet antycznych w poszczególnych krajach Europy (międzynarodowy projekt *Fundmünzen der Antike*).

Celem projektu, realizowanego we współpracy z uniwersytetem J. W. Goethego we Frankfurcie n.M., jest zgromadzenie i usystematyzowanie informacji o znaleziskach monet starożytnych ze Śląska, Mazowsza i Podlasia, stworzenie komputerowej bazy danych oraz zestawienie aktualnych i zgodnych z obowiązującymi standardami ich inwentarzy. Projekt realizowany jest w czterech płaszczyznach: weryfikacja terenowa odkryć, kwerenda kolekcji muzealnych, archiwów i literatury, zestawienia zintegrowanej bazy danych i opracowania inwentarzy regionalnych w języku niemieckim.

Projekt badawczy

Znaleziska monet antycznych z ziem polskich.

Projekt realizowany jest w ramach czteroletniej umowy międzynarodowej GDRE (GROUPEMENT DE RECHERCHE EUROPEEN) „Trouvailles monétaires” z CNRS w Paryżu.

Projekt ma na celu połączenie działalności ośrodków lokalnych i stworzenie międzynarodowej inicjatywy badawczej, umożliwiającej prowadzenie komparatystycznych studiów w zakresie numizmatyki antycznej – nad rozwojem jednostek monetarnych, funkcją poszczególnych nominałów i rozrzutem terytorialnym znalezisk pojedynczych, jak również studiów nad wstępowaniem i strukturą znalezisk zespołowych. Badania nad znaleziskami monetarnymi koncentrują się na uchwyceniu współzależności pomiędzy światem grecko-rzymskim, a plemionami barbarzyńskimi. W czasach Republiki i Cesarstwa Rzymianie importowali z terenów *Barbaricum* wiele surowców. Świadectwem tych kontaktów są znaleziska rzymskich importów, w tym również monety rzymskie. Ten szczególnie rodzaj stosunków handlowych nierozzerwalnie wiązał się z prowadzeniem do końca II w. po Chr. polityki podboju. W wiekach późniejszych – III i IV po Chr, kontakty Rzymian z Barbarzyńcami nabrały

wymiaru głównie politycznego. Przykładem tego mogą być oddziały armii rzymskiej złożone z plemion germańskich. Taki model stosunków rzymsko-barbarzyńskich miał swoje odbicie w kształtowaniu się polityki monetarnej Cesarstwa a tym samym odpływu monet z Imperium na tereny *Barbaricum*. Nierzadko monet używano w celu „kupienia” pokoju. Były więc istotnym narzędziem polityki rzymskiej.

Celem projektu jest przeprowadzenie ponadregionalnych studiów nad cyrkulacją i chronologią monet rzymskich na terenach dawnego Imperium oraz *Barbaricum*. Katalogi monet, jakimi dysponujemy w chwili obecnej (Węgry, Armenia, Rumunia i Słowenia) oraz te, które zostaną opublikowane (Polska i Mołdawia) pozwolą nam odtworzyć sieć powiązań pomiędzy światem grecko-rzymskim i Skandynawią. Projekt GDRE obejmie również badania nad kształtowaniem się i rozwojem rynku monetarnego na terenach Cesarstwa Wschodniego – Bizancjum. Dołączone do tego zostaną znaleziska z ziem polskich oraz z obozów rzymskich (jak np. Durostorum), które w tym okresie znajdowały się pod panowaniem cesarzy bizantyjskich. Jednym z zadań, poza publikacją wyników badań, będzie również regularne organizowanie spotkań i konferencji naukowych, podczas których omawiane będą postępy dotychczasowych prac. W tym kontekście niezbędna staje się działalność wydawnicza jak również tłumaczenie materiałów z konferencji i spotkań na języki kongresowe, tak by każdy z uczestników projektu miał do nich swobodny dostęp.

Projekt badawczy

NETConnect. Powiązania Kultury Europejskiej poprzez Nową Technologię (Connecting European Culture through New Technology) – w ramach trzyletniego projektu UE „Kultura 2000”.

Projekt „NetConnect” ma na celu stworzenie wspólnej ogólnoeuropejskiej wirtualnej przestrzeni naukowo-edukacyjnej dla trzech światowej klasy stanowisk archeologicznych reprezentujących różne okresy historyczne, odmienne rejony Europy, inne kultury i tradycje. Projekt zakłada powstanie wizualizacji komputerowych w postaci dwuwymiarowych (2D) oraz trójwymiarowych (3D) animacji dla: grodu obronnego z wczesnej epoki żelaza (VIII-VII w. przed Chr.) kultury łużyckiej w Biskupinie (Polska), kurhanu wczesnoceltyckiego z okresu starolateńskiego (VI w.) w Glauberg (Niem-

cy) i wybranych kompleksów miejskich Magna Grecia z czasów klasycznych (V w.) w Kalabrii (Włochy). W wyniku realizacji projektu powstanie również forma wirtualnego przewodnika po zabytkach w postaci programu komputerowego dostępnego poprzez sieci telefonii komórkowych. Projekt zakłada także włączenie wszystkich trzech stanowisk w sieć GIS (Geographic Information System).

Animacje będą miały formę rekonstrukcji stanowiska w wirtualnej rzeczywistości przedstawiającej wygląd i zabudowę architektoniczną w przeszłości, wystrój i wyposażenie wnętrz oraz pierwotne środowisko naturalne otaczające dane miejsce. Użytkownik poprzez możliwość sterowania i nawigacji będzie mógł samodzielnie zwiedzić wirtualnie całe stanowisko w okresie jego istnienia w przeszłości. W trakcie zwiedzania wirtualnej rekonstrukcji możliwe będzie zapoznanie się z historią badań stanowiska, obejrzenie rekonstrukcji sprzętów domowych i przedmiotów codziennego użytku oraz odkrytych zabytków. Zwiedzający będzie miał także możliwość zobaczenia wszystkich przedmiotów w kontekście ich użytkowania dzięki prezentacjom i filmom z zakresu archeologii eksperymentalnej, które zostaną wcześniej przygotowane i włączone do prezentacji. W animacji znajdować się będą ponadto także trójwymiarowe przedstawienia zabytków archeologicznych i ich rekonstrukcji.

Zakład Tradycji Antyku w Sztukach Wizualnych

Głównym przedmiotem badań Zakładu utworzonego w 2002 roku jest interdyscyplinarna eksploracja szeroko pojmowanej poantycznej kultury wizualnej inspirowanej zarówno grecko-rzymskimi tekstami literackimi, jak i dziełami sztuki antyku klasycznego. Celem takiej eksploracji jest wypełnienie luki w prowadzonych w Polsce badaniach na obszarze pomiędzy archeologią klasyczną i historią sztuki. Sztuka renesansowej Italii i kultura artystyczna neoklasycyzmu w Polsce i Italii to dwa główne obszary, na których koncentruje się działalność Zakładu

Sztuka renesansowej Italii

W pierwszym temacie badań (realizowanym jedynie przez kierującego Zakładem) chodzi przede wszystkim o malowane skrzynie zwane *cassoni*, nawiązujące w formie do antycznych sarkofagów oraz zawieszane nad nimi tablice znane jako *spalliere*. Tego rodzaju dzieła sztuki użytkowej tworzone często przez wybitnych artystów, jak Apollonio di Giovanni (nazwany przez Ugolino Verino „toskańskim

Apellesem”), Paolo Uccello, Andrea del Verrocchio, Jacopo del Sellaio i Botticelli, dostarczają wielkiego spektrum tematów z antyku inspirowanych dziełami m.in. Homera, Owidiusza, Wergiliusza i Valeriusa Maximusa. W polskich zbiorach, znajduje się około 50 tego typu zabytków, których większość to dzieła z dawnej kolekcji Lanckorońskich, obecnie w Zamku Królewskim na Wawelu. W ramach działalności Zakładu powstało kilkadziesiąt artykułów na ten temat – publikowanych w Polsce i zagranicą (m.in. w „Journal of the Warburg and Courtauld Institutes” i „Arte Lombarda”)– oraz dwie książki: *Soggetti classici sui cassoni fiorentini alla vigilia del Rinascimento* (1996) oraz *Mity, legendy, exempla. Włoskie malarstwo świeckie epoki Renesansu ze zbiorów Karola Lanckorońskiego* (2003), jej angielska wersja ukáže się na początku 2009 r.

Kultura artystyczna neoklasycyzmu w Polsce i Italii

Sztuka neoklasycyzmu w Polsce i Italii jest przedmiotem badań wszystkich pracowników Zakładu. Ich wynikiem jest kilka książek: praca zbiorowa pt. *Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego* (2003, red. J. Miziołek), która koncentruje się na uniwersyteckich instytucjach takich jak Muzeum Sztuk Pięknych z jego przeszło 700 odlewami dzieł rzeźby antycznej, Gabinecie Rycin z około 100000 rycin i rysunków i gmachach uniwersyteckich z ich dekoracją *all'antica*; *Uniwersytet Warszawski. Dzieje i tradycja* (2005) autorstwa J. Miziołka; *Antyczne tradycje w dekoracji rzeźbiarskiej gmachów Uniwersytetu warszawskiego przy Krakowskim Przedmieściu* (2008) autorstwa H. Kowalskiego. Ponadto J. Miziołek opublikował dwie jeszcze książki: *Inspiracje śródziemnomorskie. O wizji antyku w sztuce Warszawy i innych ośrodków kultury dawnej Polski* (2004) i we współpracy z M. Baliszewskim i M. Tarnowskim *Villa Laurentina. Arcydzieło epoki stanisławowskiej* (2007), która ukazała się wraz z półgodzinnym filmem zawierającym wirtualną rekonstrukcję willi Pliniusza Młodszeo w Laurentum pod Rzymem opracowaną w 3D na bazie XVIII-wiecznych rysunków wykonanych przez polskich i włoskich artystów w Rzymie. Program 3D Studio Max 9 pozwala na wizualizację ważnych, nie opracowanych zespołów rysunków wielkiej klasy artystycznej. Obecnie pracujemy w Zakładzie nad: 1) wirtualną rekonstrukcją Forum Vasorum w Warszawie (poł. XVII w.); 2) nad wirtualnym modelem projektu Muzeum Sztuk Pięknych Stanisława Kostki Potockiego z ok. 1780 roku; 3) rzymskim okresem twórczości Franciszka Smuglewicza, który w latach 1774/1476 brał udział m.in. w dokumentowaniu malowideł w Domus Aurea.

Pracownia Badań Archeologicznych w Libii – Ptolemais

Pracownia jest ośrodkiem badawczym prowadzącym wykopaliska oraz badania topograficzne na terenie miasta Ptolemais w Cyrenajce (Libia). Powstała ona w 2005 roku dzięki staraniom ś.p. prof. Tomasza Mikockiego – inicjatora i kierownika polskich badań archeologicznych w Libii. W ramach uzyskanych koncesji prowadzone są wykopaliska w jednej z insul miasta, gdzie odkryto pozostałości zabudowy mieszkalnej, m. in. tzw. „Willi z widokiem”. W realizacji są także prace konserwatorskie odkrywanych zespołów zabytków: mozaiki, malarstwo ścienne, monety, rzeźba, ceramika, oraz badania topografii miasta przy pomocy metod nieinwazyjnych. Dane geodezyjne łączone są z obrazami satelitarnymi w wysokiej rozdzielczości, a także z fotografiami lotniczymi wykonywanymi z użyciem latawca. Ponadto plan miasta i jego zabudowa są uzupełniane i weryfikowane pomiarami geofizycznymi. Celem badań jest pozyskanie kompleksowego obrazu jednego z ważniejszych ośrodków miejskich w tej części świata antycznego, istniejącego od III w. p.n.e. do VII w. n.e.

Pracownia Dokumentacji i Zbiorów IAUW

Zadaniem Pracowni jest porządkowanie materiałów zabytkowych oraz dokumentacji, znajdujących się w zbiorach IA UW. Wyniki tych prac będą udostępniane w postaci bazy danych mającej za zadanie ułatwić badaczom dostarcie do interesujących ich zabytków oraz dokumentacji.

18.1.2.2. Aktualny skład osobowy

18.1.2.2.1. Kierownik

Prof. UW dr hab. Kazimierz Lewartowski

18.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

18.1.2.2.2.1. Zakład Archeologii Bliskiego Wschodu

Krakowskie Przedmieście 26/28, Szkoła Główna, tel. 55 22 803, 55 22 804,
55 22 823, pok. 3.03, 3.04, 3.23, 3.26.

- prof. UW dr hab. Barbara Kaim – kierownik
(archeologia Iranu)
- prof. dr hab. Michał Gawlikowski
(archeologia Bliskiego Wschodu)
- prof. UW dr hab. Piotr Bieliński
(archeologia Bliskiego Wschodu w epoce brązu)
- dr Dorota Ławecka dorotalawecka@uw.edu.pl
(archeologia Bliskiego Wschodu w epoce brązu),
- prof. UW dr hab. Jolanta Młynarczyk usyam@wp.pl
(archeologia Bliskiego Wschodu w okresie hellenistyczno-rzymskim i bizantyjskim)
- dr Franciszek M. Stępiński
(archeologia Bliskiego Wschodu w epoce żelaza, asyriologia)
- dr Dariusz Szelaż
(archeologia Bliskiego Wschodu w epoce żelaza)
- dr Tomasz Waliszewski twaliszewski@yahoo.com
(archeologia Syro–Palestyny w okresie rzymskim i izantyjskim)
- dr Marta Żuchowska
(archeologia Wschodu rzymskiego).

Doktoranci

- mgr Maciej Grabowski
mgr Karol Juchniewicz
mgr Maja Kornacka
mgr Aleksandra Kubiak
mgr Marzena Markowska
mgr Agnieszka Pieńkowska

18.1.2.2.2. Zakład Archeologii Egejskiej

Krakowskie Przedmieście 26/28, Szkoła Główna, tel. 55 22 814, pok. 3.14.

- prof. UW dr hab. Kazimierz Lewartowski – kierownik
(archeologia egejska, zastosowania komputerów w archeologii).
- dr Marta Guzowska
(archeologia egejska, archeologia starożytnej Grecji, historia archeologii)
- mgr Małgorzata Siennicka
(archeologia Grecji lądowej w epoce brązu)

mgr Agata Ulanowska
(archeologia egejska, etnoarcheologia, archeologia wieków ciemnych)

Doktoranci

mgr Katarzyna Laszczak

18.1.2.2.3. Zakład Archeologii Klasycznej

Krakowskie Przedmieście 26/28, Szkoła Główna, tel. 55 22 817, pok. 3.17.

prof. UW dr hab. Witold Dobrowolski – kierownik
(etruskologia, archeologia klasyczna)

prof. dr hab. W. Andrzej Daszewski
(archeologia klasyczna)

prof. dr hab. Elżbieta Jastrzębowska
(archeologia wczesnochrześcijańska i wczesnobizantyjska)

dr Radosław Gawroński
(archeologia starożytnego Rzymu)

dr Monika Rekowska-Ruszkowska
(archeologia klasyczna, historia archeologii)

dr Jerzy Żelazowski
(archeologia Europy starożytnej, epigrafika)

mgr Piotr Jaworski
(archeologia klasyczna, numizmatyka)

18.1.2.2.4. Zakład Archeologii Egiptu i Nubii

Krakowskie Przedmieście 26/28, Szkoła Główna, pok. 3.08 i 3.25,
tel.: 55 22 808 i 55 22 825

prof. dr hab. Włodzimierz Godlewski – kierownik w.godlewski@zigzag.pl

prof. dr hab. Andrzej Niwiński a.niwinski@poczta.fm

dr Mirosław Barwik

dr Kamil Kuraszkiewicz kamilomar@poczta.onet.pl

dr Sławomir Rzepka s.rzepka@wp.pl

dr Mahmoud El-Tayeb mahmoudeltayeb@hotmail.com

dr Joanna Then-Obłuska

dr Anna Wodzińska aniawodzinska@yahoo.com

18.1.2.2.2.5. Zakład Archeologii Prowincji Rzymskich

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa (Szkola Główna)
tel. (22) 55 22 809, pok. 3.09

prof. dr hab. Tadeusz Sarnowski – kierownik
dr Radosław Karasiewicz-Szczypiorski
dr Sławomir Kowalski
dr Marek Tycjan Olszewski
dr Agnieszka Tomas

18.1.2.2.2.6. Zakład Historii Kultury Materialnej Antyku

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa (Szkola Główna)
tel. (22) 55 22 820, pok. 3.20

prof. UW dr hab. Piotr Dyczek kierownik tel. 601549896 novae@uw.edu.pl
prof. dr hab. Iwona Modrzewska-Pianetti iwonomodrzewska@poczta.onet.pl
dr Marzena Łuszczewska mluszczewska@yahoo.com
dr Marcin Matera tel. 0227880752 mmatera@o2.pl
dr Tomasz Scholl tel. (022) 648-68-69 TomaszScholl@acn.waw.pl
mgr Monika Muszyńska-Mikocka

18.1.2.2.2.7. Zakład Archeologii Europy Starożytnej

Krakowskie Przedmieście 26/28, Szkoła Główna pok. 3.05, 3.06, 3.07.
tel. 55 22 805, 55 22 806, 55 22 807,

prof. dr hab. Wojciech Nowakowski – kierownik
(archeologia okresu wpływów rzymskich, archeologia Bałtów).
prof. dr hab. Jerzy Okulicz-Kozaryn (*emeritus*)
(archeologia wczesnej epoki żelaza i okresu wpływów rzymskich, archeologia bałtyjska)
dr Bartosz Kontny
(archeologia wczesnej epoki żelaza i okresu wpływów rzymskich)
dr Paweł Szymański
(archeologia bałtyjska, archeologia okresu wpływów rzymskich)
dr Adam Waluś
(archeologia wczesnej epoki żelaza, archeologia bałtyjska)

mgr Adam Cieśliński
(archeologia okresu wpływów rzymskich – kultura wielbarska)
mgr Agnieszka Jaremek
(wczesna epoka żelaza)
mgr Magda Nowakowska
(wczesna epoka żelaza)
mgr Andrzej Szela
(archeologia okresu wpływów rzymskich – kultura przeworska)

18.1.2.2.2.8. Zakład Kontaktów Świata Śródziemnomorskiego z Barbaricum

Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa (Szkola Główna)
tel. (22) 55 22 827, pok. 3.27

prof. dr hab. Aleksander Bursche – kierownik
prof. dr hab. Jerzy Kolendo
(problemy etniczne i kulturowe w Europie starożytnej, epigrafika, historia gospodarcza świata rzymskiego)
dr Roksana Chowaniec
(importy rzymskie w Barbaricum, konserwatorstwo archeologiczne, popularyzacja archeologii)
dr Renata Ciołek
(numizmatyka antyczna, importy rzymskie, bibliografia)
mgr Marcin Rudnicki
(numizmatyka antyczna, archeologia Celtów i ich północnych sąsiadów)
mgr Przemysław Dulęba
(archeologia Celtów, Europa Środkowa w młodszym okresie przedrzymskim)
mgr Anna Zapolska
(importy rzymskie, numizmatyka antyczna, archeologia Bałtów)

18.1.2.2.2.9. Zakład Papirologii zob. 18.1.3.

18.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje (odnotowujemy przekazane nam indywidualne bibliografie)

prof. dr hab. Aleksander Bursche

(archeologia i numizmatyka Europy starożytnej, problemy konserwatorstwa archeologicznego, organizacja, marketing i popularyzacja w dziedzictwie archeologicznym)

Książki

- 1996, *Later Roman-Barbarian Contacts in Central Europe. Numismatic Evidence*, Berlin.
- 1998, *Złote medaliony rzymskie w Barbaricum. Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego”, (Supplement Series A: Antiquity, vol. 2), Warszawa.
- 2000, [współaut.] *Starożytne wynalazki i odkrycia, Pakiet edukacyjny dla uczniów gimnazjów*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1980, *Nieznana moneta Konstancjusza Chlorusa*, „Wiadomości Numizmatyczne” 24, s. 22-3
- 1980, [współaut.] *Osada z wczesnej epoki żelaza i okresu rzymskiego z „Ptasiej Wyspy” na jeziorze Sałęt, Szestno stan. II, woj. olsztyńskie*, „Wiadomości Archeologiczne” 45, s. 211-24.
- 1980, *Dawne znaleziska monet rzymskich w świetle nowych badań*, „Wiadomości Numizmatyczne” 24, s. 82-93.
- 1981, [rec.] *R. Laser, Die römischen und frühbyzantinischen Fundmünzen auf dem Gebiet der DDR, Berlin 1982*, „Wiadomości Numizmatyczne” 24, s. 209-12.
- 1982, [rec.] *J. Jurukova, Griechisches Münzwerk. Die Münzprägung von Bizye, Berlin 1981*, „Wiadomości Numizmatyczne” 26:, s. 68-70.
- 1983, „*Medaillon*” of Perinthos found near Gdańsk [w:] (red.) Al. Fol, *Pulpudeva, Semaines Philippopolitaines de l'histoire et de la culture Thrace, 4, Plovdiv, 3-17 Octobre 1980*, Sofia, s. 197-9.
- 1983, *Moneta i kruszec w kulturze wielbarskiej w okresie późnorzymskim*, „Przegląd Archeologiczny” 31, s. 47-90.
- 1983, *Dawne znaleziska monet rzymskich w świetle nowych badań, Śląsk*, „Wiadomości Numizmatyczne” 27, s. 226-37.
- 1984, *Emisje autonomiczne Mezji i Tracji oraz ich rozpowszechnienie w Europie Środkowo-Wschodniej* [w:] (red.) S. Parnicki-Pudełko et al., *Balkanica Posnaniensia, Acta et Studia, I, Mezja – Tracja – Bałkany*, Poznań, s. 235-44.
- 1985, *Direction of contacts of the Roman Empire with the mid-European Barbaricum in the second part of the 3rd and 4th centuries in the light of coin finds*, „Wiadomości Numizmatyczne” 39 [„Polish Numismatic News” 4], s. 33-44.
- 1986, *Stan i potrzeby badań nad źródłami numizmatycznymi do okresu rzymskiego w Polsce* [w:] (red.) K. Godłowski, R. Madyda-Legutko *Stan i potrzeby badań*

- nad młodszym okresem przedrzymskim i okresem wpływów rzymskich w Polsce* (red.), Kraków, s. 395-407.
- 1986, [współaut.] *Stan i potrzeby badań nad okresem rzymskim na wschód od dolnej Wisły* [w:] (red.) K. Godłowski, R. Madyda-Legutko *Stan i potrzeby badań nad młodszym okresem przedrzymskim i okresem wpływów rzymskich w Polsce*, Kraków, s. 319-342.
- 1987, [współaut.] *Archeologia biblioteczna. Cmentarzyska kultury wielbarskiej w Krośnie st. 1 i Wielbarku, woj. elbląskie* [w:] (red.) A. Pawłowski, *Badania archeologiczne w woj. elbląskim w latach 1980-83*, Malbork, s. 233-277.
- 1987, [współaut.] *W sprawie „metalowego rzemiosła artystycznego” na Pomorzu* [w:] (red.) A. Pawłowski, *Badania archeologiczne w woj. elbląskim w latach 1980-83*, Malbork, s. 349-376.
- 1987, [współaut.] *Badania birytualnego cmentarzyska kultury wielbarskiej w Krośnie na st. 1, woj. elbląskie* [w:] (red.) A. Pawłowski, *Badania archeologiczne w woj. elbląskim w latach 1980-83*, Malbork, s. 207-231.
- 1988, *Kontakty Cesarstwa Rzymskiego z ludnością kultury wielbarskiej w III i IV w. w świetle źródeł numizmatycznych* [w:] (red.) J. Gurba, A. Kokowski, *Kultura wielbarska w młodszym okresie rzymskim*, t. 1, Lublin, 37-50.
- 1988, [rec.] *Konferencja „Monety a archeologia”, Fredrikstad, Norwegia*, „Wiadomości Numizmatyczne” 32, s. 124-7.
- 1989, [rec.] *R. Reece, Coinage in Roman Britain, London 1987*, „Wiadomości Numizmatyczne” 33, s. 82-5.
- 1989, [rec.] *G. Depeyrot, Le Bas-Empire Romaine, economie et numismatique, Paris 1987*, „Wiadomości Numizmatyczne” 33, s. 85-7.
- 1989, *Contacts between the Roman Empire and the mid-European Barbaricum in the light of coin finds* [w:] (red.) I.A. Carradice, *Proceedings of the 10th International Congress of Numismatics, London 1986*, Wetteren, s. 279-88.
- 1988, *Znaleziska monet rzymskich z Małopolski*, „Wiadomości Numizmatyczne” 32, s. 124-127.
- 1990, *Rome and Europe's unbathed – western and eastern perspectives*, „Antiquity” 64, s. 683-684.
- 1991, *Finds of Roman gold medallions in Barbaricum – new data on old material*, „Wiadomości Numizmatyczne” 33 [„Polish Numismatic News” 5], s. 145-153.
- 1991, [współaut.] *Panorama of Polish archaeology*, „Antiquity” 248, s. 583-592.
- 1992, *Terra sigillata from close finds north of the Carpathians* [w:] (red.) K. Godłowski, R. Madyda-Legutko, *Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latenezeit bis zum Frühmittelalter*, Kraków, s. 141-148.

- 1992, *Roman Ae coinage on the south Baltic coast* [w:] (red.) B. Hårdh, B. Wyzomirska-Webart, *Contacts across the Baltic Sea during the Late Iron Age*, Lund, s. 1-14.
- 1992, *Roman coinage in the Westbalt Circle* [w:] (red.) J. Kozaryn-Okulicz, W. Nowakowski, *Barbaricum* 92, t. 2, Warszawa, s. 231-44.
- 1992, [rec.] E. Peter, *Eine Werkstatt zur Herstellung von subaeraten Denaren in Augusta Raurica* [w:] (red.) *SFMA* 7, Frankfurt-Berlin 1990, *Wiadomości Numizmatyczne*, 36: (1993), s. 191-3.
- 1992, [rec.] Miloje Vasia, *Nalazi rimskog bronzanog novca IV i V veka iz municipijuma Horreum Margi*, Beograd 1990, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 36, s. 197-8.
- 1992, [rec.] *XIII oksfordzkie sympozjum historii pieniądza. Znalaziska monet i użytkowania pieniądza w świecie rzymskim*, Oksford, 25-27 marzec 1993, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 36, s. 207-9.
- 1992, [rec.] *Die Münze. Festschrift für Maria R.-Alföldi*, Frankfurt am Main, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 36, s. 87-90.
- 1992, [rec.] *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Ungarn, I*, Bonn-Budapest 1990, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 36, s. 93-5.
- 1992, [rec.] D. Wigg, *Münzumlauflauf in Nordgallien um Mitte des 4. Jahrhunderts n. Chr.*, *SFMA* 8, Berlin 1992, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 36, s. 95-7.
- 1993, *Monety rzymskie z północno-zachodnich Niemiec*, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 37, s. 51-61.
- 1993, *Pourquoi les denarii frappés après 194 étaient absent dans le Barbaricum?* [w:] (red.) G. Moucharte, T. Hackens, *Proceedings of the 11th International Numismatic Congress, Bruxelles 1991, 2*, Louvain-la-Neuve, s. 297-303.
- 1994, *Who creates the past in Germany?*, „*Antiquity*” 68, s. 648-650.
- 1994, *Die tote und die lebende Kultur. Germans and Balts of the south Baltic in the light of their funeral rites* [w:] (red.) B. Stjernquist, *Prehistoric Graves as a Source of Information*, Stockholm, s. 133-141.
- 1994, *Celtic, Roman and Merovingian coins in north-west Germany*, „*The Numismatic Chronicle*” 154, s. 225-241.
- 1994, *Die Markomannenkriege und der Zufluß römischer Münzen in das Barbaricum* [w:] (red.) H. Friesinger, J. Tejral, A. Stuppner, *Markomannenkrige. Ursachen und Wirkungen*, Wien-Brno, s. 471-485.
- 1995, *Czy skarb z Połańca był łupem z bitwy w Lesie Teutoburskim?* [w:] (red.) A. Bursche et al., *Nunc de Svebis dicendum est...*, Warszawa, s. 85-91.
- 1995, *Rzymskie medaliony i germańskie elity władzy. Geneza symbolu* [w:] (red.) M. Gączarzewicz, *Pozaeconomiczne funkcje monet, X Ogólnopolska Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli*, Poznań, s. 21-42.

- 1995-1999, 130 haseł z dziedziny archeologii i numizmatyki antycznej do *Nowej Encyklopedii Powszechnej PWN*, Warszawa.
- 1996, *Archaeological sources as ethnical evidence – the case of the eastern Vistula mouth* [w:] (red.) P. Graves-Brown *et al.*, *Cultural Identity and Archaeology: The Construction of European Communities*, London, s. 228-237.
- 1996, *Najstarsze rzymskie medaliony z Barbaricum* [w:] (red.) A. Kokowski, *Studia Gothica I in memoriam Ryszard Wołagiewicz*, Lublin, s. 85-100.
- 1996, *Monety rzymskie z cmentarzyska kultury bogaczewskiej w Wyszemborku gm. Mragowo* [w:] (red.) W. Nowakowski, *Concordia, Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 37-39.
- 1996, *Contacts between the Late Roman Empire and North-Central Europe*, „The Antiquaries Journal” 76, s. 31-50.
- 1996-1998, 7 artykułów w cyklu „Cesarze rzymscy na monetach”, w kwartalniku „Archeologia Żywa” 1-8.
- 1997, *Roman coinage from Jakuszowice settlement in north Małopolska*, „Notae Numismaticae” 2, s. 119-157.
- 1997, *Denarii subaerati from Barbaricum*, „Wiadomości Numizmatyczne” 40 [„Polish Numismatic News” 6], s. 31-42.
- 1998, *Unikalny medalion Licyniusza I z północnej Małopolski* [w:] (red.) J. Kolendo, *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I, (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Polska, Suplement, t. 1)*, Warszawa, s. 147-154.
- 1998, *Niepublikowane monety rzymskie z Jędrzejowa* [w:] (red.) J. Kolendo, *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I, (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Polska, Suplement, t. 1)*, Warszawa, s. 199-200.
- 1998, *Subaerat Lucylli z osady w Izdebnie* [w:] (red.) J. Kolendo, *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I, (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Polska, Suplement, t. 1)*, Warszawa, s. 206.
- 1999, *Die Rolle römischer Goldmedaillone in der Spätantike* [w:] (red.) W. Seipel, *Barbarenschmuck und Römergold. Der Schatz von Szilágysomlyó*, Wien, s. 39-53.
- 1999, [współaut.] *Groby z monetami rzymskimi na cmentarzysku kultury Wiebarskiej w Weklicach koło Elbląga* [w:] (red.) Comblan. *Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 141-63.
- 1999, *Znane i nieznanne znaleziska denarów z ziem polskich*, „Wiadomości Numizmatyczne” 43, s. 115-135.

- 1999, [współaut.] *Monety rzymskie znalezione na osadzie kultury łużyckiej w miejscowości Liw, st. 4, woj. mazowieckie*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 1/B, s. 46-50.
- 1999, *Archeologia doświadczalna* [w:] *Nowa Encyklopedia PWN, Suplement*, Warszawa, s. 655-656
- 2000, *Roman gold medallions in Barbaricum. Symbols of power and prestige of Germanic elite in Late Antiquity* [w:] (red.) B. Kluge, R. Weisser, *Proceedings of 12th International Numismatic Congress in Berlin*, Berlin, s. 28-45.
- 2000, Map 2 + directory + introduction, *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, red. R.J.A.Talbert, Princeton University Press.
- 2000, [współaut.] Map 13 + directory + introduction, *Barrington Atlas of the Greek and Roman World* (red. R. J.A.Talbert), Princeton University Press.
- 2000, [współaut.] *Zestaw komentowanych map dotyczących prehistorii Europy Środkowej i Wschodniej przygotowanych w formie CD-ROM do Encyklopedia Judaica w ramach Heritage Project – Civilisation and the Jews* (prod. Thirteen/WNET), New York.
- 2000, *Der Schatz von Połaniec, Klempolen. Münzen der römischen Republik und des Augustus nördlich der Karpaten* [w:] (red.) R. Wiegels, *Die Fundmünzen von Kalkriese und die frühkaiserzeitliche Münzprägung. Akten des wissenschaftlichen Symposions in Kalkriese 15.-16. April 1999*, Osnabrück, s. 191-204.
- 2000, [współaut.] *Monety rzymskie z Jakuszowic* [w:] (red.) R. Madyda-Legutko, Tomasz Bochnak, *Superiores Barbari. Księga ku czci Profesora Kazimierza Godłowskiego*, Kraków, s. 101-130.
- 2000, *Złotdzieje i paserzy, dogmatycy i moralisci*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 2/B, s. 43-52.
- 2000-2002, 55 haseł do *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN* na litery A-D, w tym 6 haseł autorskich, Warszawa.
- 2001, *Roman gold medallions as power symbols of Germanic elite* [w:] (red.) B. Magnus, *Roman Gold and the Development of the Early Germanic Kingdoms*, Stockholm, s.128-164.
- 2001, [współaut.] *Puzderka brązowe z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Krośnie, pow. pasłęcki* [w:] (red.) W. Nowakowski, A. Szela, *Officina Archaeologica Optima. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego”, Supplement Series P, vol. 7, 41-45.
- 2001, [współaut.] *Einführung* [w:] (red.) J. Kolendo, A. Bursche *Neue Funde römische Importe aus Polen II, (Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum, Polen, Supl. 2)*, Warszawa, 7-10.

- 2001, *Denar Trajana z cmentarzyska Nur-Kolonia, pow. Ostrów Mazowiecka* [w:] (red.) J. Kolendo, A. Bursche *Neue Funde römische Importe aus Polen II, (Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum, Polen, Supl. 2)*, Warszawa, 165-166.
- 2001, *Archeolodzy i poszukiwacze – przyczyny konfliktu*, cykl artykułów w *Odkrywcy*.
- 2002, *Nieznany medalion cesarza Waleriana* [w:] (red.) B. Paszkiewicz, *Moneta Medizvalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 357-366.
- 2002, *Roman coins from Germanic bog deposits* [w:] (red.) J. Dobrinić, *Proceedings of the 3rd International Numismatic Congress in Croatia, October 11th –14th, 2001*, Pula, s. 33 n.
- 2002, *Roman coins in Scandinavia. Some remarks from the Continental perspective* [w:] (red.) J. Pind et alii, “*Drik – og du vil leve skønt*”. *Festskrift til Ula Lund Hansen på 60-årsdagen d. 18 august 2002*, Copenhagen, s. 69-78.
- 2002, [współaut.] *Zapomniana inskrypcja staropolska z germańskiego cmentarzyska Hagenow w Meklemburgii* [w:] (red.) A. Kokowski, *Cień Światowita*, Lublin, s. 15-17.
- 2003, *The Victoria Sarmatica of AD 340* [w:] (red.) C. von Carnap-Bornheim, *Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrh. n. Chr.*, Neumünster, s. 407-413.
- 2003, *Circulation of Roman coinage in Northern Europe in Late Antiquity*, „*Histoire et Mesure*” 17, s. 121-141.
- 2003, *Zamiast odpowiedzi*, „*Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego*” 5/B, s. 281-287.
- 2003, *4th century solidi from Zagórzyn hoard*, „*Polish Numismatic News*” 7, s. 41-60.
- 2004, *Dalsze monety ze skarbu w Liwie, pow. Węgrów. Trzecio-wieczne denary na terenach Barbaricum* [w:] (red.) W. Kaczanowicz, *Studia z dziejów antyku. Pamięć Profesora Andrzeja Kunisza*, Katowice, s. 192-205.
- 2004, [współaut.] *Roman coins from the princely burial in Białęcino (Balenthin)* [w:] (red.) A. Kokowski, *Pommerania, Europa Barbarica*, (Monumenta Studia Gothica 4), Lublin, s. 139-146.
- 2004, *Münzen der römischen Kaiserzeit aus Flüssen. Ein Beitrag zur Quellenkritik* [w:] *Wasserwege: Lebensadern – Trennungslinien*, Schleswig, s. 123-139.
- 2004, *Rola źródeł numizmatycznych w badaniach nad sytuacją osadniczą i kulturową u schyłku starożytności* [w:] (red.) M. Parczewski, *Archeologia o początkach Słowian*, Rzeszów, s. 203-214.
- 2004, [rec.] H. Gitler, M. Ponting, *The Silver Coinage of Septimus Severus and His Family, Milano 2003*, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 48, s. 104-105.

- 2004, [rec.] *D. Moisis, G. Depeyrot, Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie, Wetteren 2003*, „Wiadomości Numizmatyczne” 48, s. 99-100.
- 2004, [rec.] *R. Reece, Roman Coins and Archaeology, Collected Papers, Wetteren 2003*, „Wiadomości Numizmatyczne” 48, s. 100-104.
- 2005, [współaut.] *Fundmünzen der römischen Zeit in Polen (FMRPL) des Instituts für Archäologie der Warschauer Universität [w:]* (red.) R. Ackermann, D. Derschka, C. Mages, *Selbstwahrnehmung und Fremdwahrnehmung in der Fundmünzenbearbeitung*, „Untersuchungen zu Numismatik und Geldgeschichte” 6, Lausanne, s. 98-102.
- 2005, [współaut.] *Monety rzymskie poza granicami Cesarstwa. Konferencja w Nieborowie*, „Wiadomości Numizmatyczne” 59, s. 256-259.
- 2006, [współaut.] *Wstęp [w:]* (red.) A. Bursche, R. Ciołek, *Neue Funde römische Importe aus Polen III, (Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum, Polen, Supl. 3)*, Warszawa, s. 7-10.
- 2006, [współaut.] *Moneta Maksymiana Herkulusza z osady w Oronnem, pow. garwo- liński [w:]* (red.) A. Bursche, R. Ciołek, *Neue Funde römische Importe aus Polen III, (Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum, Polen, Supl. 3)*, Warszawa, s. 215-218.
- 2006, *Relations between the Late Roman World and Barbarian Europe in the light of the coin finds*, „Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques” 43, s. 221-227.
- 2007, *Two Scandinavian gold bracteates from the collection of the Württembergisches Landesmuseum in Stuttgart [w:]* (red.) M. Andersen, H. W. Horsnaes & J. Ch. Moesgaard, *Magister Monetæ, Studies in Honour of Jørgen Steen Jensen*, (Studies in Archaeology and History 13), Copenhagen, s. 59-80.
- 2007, [rec.] *M. G. Abramazov, N. A. Frolova, A. V. Kulikov, T. N. Smekalova, O. A. Ivanina, Klady Antiènych Monet, Numizamtièskaja Kollekcija iz Sobranija Kerènskogo Gosudarstvennogo Istoriko-Kul'turnogo Zapovednika, Kiev 2006*, „Wiadomości Numizmatyczne” 51, s. 127-130
- 2007, [rec.] *W. A. Łonak, Znaleziska monet rzymskich na Śląsku, Częstochowa 2005*, „Archeologia Polski” 52, s. 209-214.
- 2007, [rec.] *IV Międzynarodowy Kongres Numizmatyki i Historii Monet: „Znaleziska monetarne i procesy inflacyjne w świecie antycznym i średniowiecznym”, 12-13 października 2007 r., Padwa*, „Wiadomości Numizmatyczne” 51, s. 256-257.
- 2008, *Trade relations between Rome and the Barbarians [w:]* (red. J.-J. Aillagon, *Katalog wystawy „Rome and the Barbarians. The Birth of a New World”*, Milano, 153-5 + 616 (wersja angielska, francuska, włoska)
- 2008, *Functions of Roman coins in Barbaricum of Later Antiquity. An antropological essay [w:]* (red.) A. Bursche, R. Ciołek, R. Wolters, „Roman Coins outside the

- Empire*”, *Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3-6 September 2005*, („Collection Moneta” 82), Wetteren, s. 395-416.
- 2008, [współaut.] *Preface = Einleitung* [w:] (red.) A. Bursche, R. Ciołek, R. Wolters, „*Roman Coins outside the Empire*”, *Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3-6 September 2005*, („Collection Moneta” 82), Wetteren, 3-6.
- 2008, *Inflation and influx of Roman coins into Barbaricum, in I ritrovamenti monetali e i processi inflativi nel mondo antico e medievale* [w:] (red.) M. Asolati, G. Gorini, *Atti del IV Congresso Internazionale di Numismatica e di Storia Monetaria, Padova, 12-13 ottobre 2007*, Padova („Numismatica Patavina” 9), s. 53-62.
- 2008, *Die Entwicklung der Handelsbeziehungen zwischen Rom und den Barbaren* [w:] *Rom und Barbaren. Europa zur Zeit der Völkerwanderung*, Bonn, s. 98-104.

Redakcje naukowe / wstępy / opracowania

- 1998, [współred.] J. Kolendo, *Świat antyczny i barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością* t. 1, Seria Podręczników, t. 1, Warszawa.
- 1998, [współred.] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I, Korpus znalezisk rzymskich z Europejskiego Barbaricum – Polska*, Supl. t. 1, Warszawa.
- 1998, [współred.] J. Kolendo, *Świat antyczny i barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością* t. 2, Seria Podręczników, t. 3, Warszawa.
- 2000, [współred.] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski II, Korpus znalezisk rzymskich z Europejskiego Barbaricum – Polska*, Supl. t. 2, Warszawa.
- 2003, [współred.] *Wstęp*, s. 4-9 [w:] (red.) A. Bursche, R. Ciołek, *Antyk i barbarzyńcy, Księga dedykowana Profesorowi Jerzemu Kolendo w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa.
- 2006, [współred.] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski III, Korpus znalezisk rzymskich z Europejskiego Barbaricum – Polska*, Supl. t. 3, Warszawa.
- 2007, [red.] R. Ciołek, *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen, Pommern*, („Collection Moneta” 67), Wetteren.
- 2008, [współred.] „*Roman Coins outside the Empire*”, *Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3-6 September*, („Collection Moneta” 82), Wetteren.
- 2008, [red.] R. Ciołek, *Die Fundmünzen der Römischen Zeit in Polen, Schlesien*, („Collection Moneta” 83), Wetteren.
- 2008, [red.] A. Romanowski, *Die Fundmünzen der Römischen Zeit in Polen, Rechtsufriges Masowien und Podlachien*, („Collection Moneta” 84), Wetteren

prof. dr hab. Iwona Modrzewska–Pianetti
(archeologia świata śródziemnomorskiego)

Książki

- 1988, *Studio iconologico delle lucerne siro-palestinesi del IV-VII sec. D.C.*, (“Rivista di archeologia”. Supplementi 4), Roma.
- 1995, *Anfore spagnole nel Veneto. Testimonianze dei contatti commerciali Betica-Venetia*, Pisa.
- 2000, *Sulla storia della laguna di Venezia nell’ Antichità*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” (Supplement Series A: Antiquity 4), Warszawa.
- 2002, *Zarys archeologii Hiszpanii rzymskiej*, Warszawa.
- 2008, *Północ Italii przedrzymskiej. Człowiek i środowisko*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, [współaut.] *Anfore spagnole del deposito di Verona(Italia). Interpretazione dei dati analitici*, „Archivo espagnol de arqueologia” 67, s. 147-155.
- 1995, [współaut.] *Forms and pastes of spanish amphoras found in the Veneto region (Italy)* [w:] (red.) P. Vicentini, *The ceramics cultural heritage*, Firenze, s. 505-512.
- 1995, [współaut.] *Anfore spagnole nel Veneto (Italia): analisi statistica di caratteristiche chimiche. Confronto con caratteristiche mineralogiche* [w:] (red.) M. Vendrell-Saz et al, *Estudis sobre ceramica antiga, Congres Europeu sobre Ceramica Antiga*, Barcelona, s. 127-130.
- 1996, [współaut.] *Studio delle paste ceramiche di anfore della laguna di Venezia mediante una procedura basata sulla elaborazione di immagini*, „Archeologia e calcolatori” 7, s. 469-486.
- 1997, [współaut.] *Some amphorae dates and analysis: venetian lagoon* [w:] (red.) A. Buko, *Importation and local ceramics production, Acts of National Congress of Polish Academy of Science 1995*, Warszawa, s. 38-55.
- 1998, *Bizantyjskie amfory (wydobyte) z laguny weneckiej* [w:] (red.) A. Buko, *Studia z dziejów cywilizacji*, Warszawa, s. 267-274.
- 1998, [współaut.] *Contenitori per garum e loro paste. Confronti fra Dr 7-12 dei ritrovamenti nel Veneto*, „Archeologia e calcolatori” 9, s. 331-342.
- 1998, *Il commercio fra Cadice, Aquileia e Virunum in epoca romana*, „Quaderni Friulani di archeologia” 8, s. 127-136.
- 1999, *Alcune importazioni di anfore orientali in Friuli*, „Quaderni Friulani di archeologia” 9, s. 103-112.

- 1999, *X Regio augustejskie i pozaalpejskie szlaki handlowe*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 1/A, s. 103-108.
- 1999, *Gli scavi polacchi nell' isola Torcello visti dopo trent' anni* [w:] *Centenary of mediterranean Archaeology at the Jagiellonian University 1897-1997, International Symposium Cracow October 1997*, Kraków, s. 161-173.
- 1999, *Alcuni importazioni delle anfore ritrovate fra l' alta Vistola e l' alto Dniestr* [w:] *Le collezioni di antichità nella cultura europea. Incontro Internazionale Varsavia-Nieborów giugno 1996*, (Rivista di archeologia. Supplementi 21), Roma, s. 136-141.
- 2000, *Kultura Iberów* [w:] *Sztuka Świata*, t. 11, Warszawa, s. 142-173.
- 2000, *Note sulle ceramiche tardo-romane dello scavo nell' isola di Torcello*, [w:] (red.) L. Leciejewicz, *Torcello. Nuove ricerche*, („Rivista di archeologia”. Supplementi 23), Roma, s. 67-82.
- 2000, *Peryferyjne kontakty handlowe między terytorium Guadalete i Padu*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 2/A, s. 143-147.
- 2001, *Importy do Galii Cisalpińskiej*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 3/A, s. 143-156.
- 2002, *Due anfore bollate del Polesine* [w:] (red.) L. Rivet, M. Sciallano, *Vivre et echanger: reflets mediterraneens. Melanges offerts a Berbard Liou*, (Archeologie et histoire romaine 8), Montagnac, s. 395-402.
- 2002, [współaut.] *L' importazione del garum iberico a Verona* [w:] *Congreso Internacional: Ex Baetica amphorae*, Sevilla, s. 837-853.
- 2002, [współaut.] *Warunki topograficzne antycznego Altinum odczytane z map wysokościowych*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 4/A, s. 21-31.
- 2003, [współaut.] *Alla ricerca del porto di Patavium*, „Saguntum” 35, s. 197-215.
- 2004, *Una lucerna inedita en el Museo Arqueologico de Barcelona* [w:] (red.) M. Fano Santi, *Studi archeologia in onore di Gustavo Traversari*, vol. 2, Roma, s. 641-646.
- 2004, [współaut.] *Studio archeologico ed analitico del contenuto di anfore ritrovate bel Veneto (Italia del Nord)*, „Novensia” 15, s. 197-220.
- 2004, [współaut.] *Il territorio della città romana di Altinum al bordo della laguna di Venezia*, PYRENAE (Universidad de Barcelona) 35 (2), s. 31-55.
- 2004, *Intorno a una anfora ritrovata nel canale Riga' della laguna di Venezia*, „Novensia” 15, s. 197-195.
- 2004, [współaut.] *Studio archeologico ed analitico del contenuto di anfore ritrovate nel Veneto. Italia del Nord*, „Novensia” 15, s. 197-219.

- 2005, [współaut.] *Note sui collegamenti fra l' Adriatico e Altinum in epoca antica*, „Études et travaux” 20, s. 10-15.
- 2005, [współaut.] *Archeologia per la stratigrafia storica della laguna di Venezia* [w:] (red.) C.D. D' Amico, C. Albore Livadie, *Scienze della terra e l' archeometria*, Napoli, s. 88-94.
- 2005, [współaut.] *Confrontacion de la caracteristica chimica de algunas importaciones de anforas gaditanas en Verona (Italia) – con las fabricadas en la zona de Puerto Real, Cadiz, España* [w:] *Conreso Nacional organizado por la Universidad de Cadiz, Avances en Arqueometria*, Cadiz, s. 169-177.
- 2006, *Alcuni problemi di ritrovamenti di anfore tardoantiche nella laguna di Venezia*, „Światowit” 6/A, s. 43-47.
- 2006, *Testimonianze topografiche ed archeologiche dei contatti fra la laguna di Venezia ed Altinum*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 6/A, s. 49-53.
- 2006, [współaut.] *Cenni sul clima dell' Italia del Nord*, „Novensia” 16, s. 85-92.
- 2007, [współaut.] *Introduzione alla storia e archeologia di Caorle nell' Alto Adriatico*, in: *Studies* [w:] (red.) J. Śliwa, *Ancient Art and Civilisation*, vol. 10, Kraków, s. 111- 131.
- 2008, [współaut.] *Il diluvio di Paolo Diacono fra Antichità e Medioevo* [w:] (red.) A. Buko. W. Duczko, *Festschrift in honorem prof. J. Gąsowski, Przez granice czasu*, Pułtusk, s. 397-404.

prof. dr hab. Andrzej Niwiński

(archeologia i historia starożytnego Egiptu i Nubii)

Książki

- 1984, *Mity i symbole starożytnego Egiptu*, Warszawa, (wydania kolejne poprawione i uzupełnione).
- 1988, *21st Dynasty Coffins from Thebes. Chronological and Typological Studies*, (Theben 5), Moguncja.
- 1989, *Studies on the Illustrated Theban Funerary Papyri of the 11th and 10th Centuries B. C.*, („Orbis Biblicus et Orientalis” 86), Fribourg.
- 1993, *Bóstwa, kultury i rytuały starożytnego Egiptu*, Warszawa.
- 1994, *Egipt zapomniany czyli Michała hr. Tyszkiewiczza „Dziennik podróży do Egiptu i Nubii (1861-1862)” oraz 180 ilustracji z XIX wieku* (edycja tekstu źródłowego, opracowanie graficzne, wstęp i indeksy), Warszawa.
- 1996, *La seconde trouvaille de Deir el-Bahari. Sarcophages, T. 1/2 (Catalogue Générale du Musée Egyptien du Caire, Nos 6029-6068)*, Kair.

- 1997, [współaut.] *Essays in honour of Prof. Dr. Jadwiga Lipińska* („Warsaw Egyptological Studies” 1), Warszawa.
- 1999, [red., wstęp, oprac.] *Przez Siedem Krain. Przez Siedem Mórz. Przez Siedem Lat... Zapiski polskiego artylerzysty przeciwlotniczego*, Warszawa.
- 1999, *The Second Find of Deir el-Bahari (coffins). Vol. II Fascicle 1* (Catalogue General of Egyptian Antiquities of the Cairo Museum, Numbers 6069-6082), Kair.
- 2001, *Godzinki o Niepokalanym Poczuciu Najświętszej Maryi Panny – refleksje historyka-pielgrzyma*, Warszawa.
- 2003, *Czekając na Herhora. Odkrywanie tajemnic Teb Stubramnych czyli szkice z dziejów archeologii Egiptu*, Warszawa
- 2004, *Sarcofagi della XXI Dinastia (CGT 10101-10122)*, (Catalogo del Museo Egizio di Torino. Serie seconda – collezioni, vol. 9), Turyn.
- 2008, *Abecadło znad Nilu* (w serii: „Starożytny Egipt dla dzieci”), Warszawa.
- 2008, *Bajki staroegipskie* (w serii “Starożytny Egipt dla dzieci”), Warszawa.

Przekłady prac autorów współczesnych

- 1991, [przekład i opracowanie] Erik Hornung, *Jeden czy wielu? Koncepcja Boga w starożytnym Egipcie (Der Eine und die Vielen. Aegyptische Gottesvorstellungen.*, Darmstadt 1973), Warszawa.
- 2002, *Egipt – skarb faraonów* (przekład, poprawki i uzupełnienia tekstu książki B. Fagan, *Egypt of the Pharaohs.*, National Geographic 2001), Warszawa.
- 2008, [red. i częściowy przekład] *Starożytny Egipt. Życie, sztuka, obyczaje. Ze zbiorów British Museum*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1971, *Badania sondażowe na grodzisku wczesnośredniowiecznym Ciepłe IV pow. Tczew, „Pomerania Antiqua”*, s. 375-84.
- 1975, *Plateaux d'offrandes et maisons d'âmes. Genèse, évolution et fonction dans le culte des morts au temps de la XIIe dynastie*, „Etudes et Travaux” 8, s. 73-112.
- 1976, *Les colonnes proto-doriques avec inscriptions du Temple de Hatchepsout à Deir el-Bahari*, „Etudes et Travaux” 9, s. 81-110.
- 1978, *Tace ofiarne ze Średniego Państwa w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, „Materiały Archeologiczne” 16, s. 125-128.
- 1979, *Some problems of the chronology and genealogy of the XXIst Dynasty and new propositions of their interpretation*, „Journal of the American Research Center in Egypt” 16, s. 49-68.

- 1980, *The proto-doric inscribed columns of the Temple of Hatshepsut; remarks concerning the reconstruction* [w:] *The Temple of Queen Hatshepsut. Results of the investigations and conservation works of the Polish-Egyptian Archaeological Mission 1972-1973*, Warszawa, s. 91-102.
- 1980, *Zagadki z kraju faraonów* [w:] *Z powrotem na Ziemię. Spór o pochodzenie cywilizacji ludzkich*, Warszawa, s. 135-196.
- 1981, *Untersuchungen zur religiösen Ikonographie der 21. Dynastie (1). Towards the religious iconography of the 21st Dynasty*. „Göttinger Miscellen” 49, s. 47-59.
- 1981, *Once more about the possibility of the application of a bath in the mummification process*, „Bulletins et Memoires de la Société d'Anthropologie de Paris” 8, s. 369-376.
- 1981, *Domki dusz i tace ofiarne z Edfu w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 25, s. 65-108.
- 1981, *O podręcznikach do historii*, „Wiadomości historyczne” 24, s. 398-401.
- 1981, *Noch einmal über zwei Ewigkeitsbegriffe. Ein Vorschlag der graphischen Lösung in Anlehnung an die Ikonographie der 21. Dynastie*, „Göttinger Miscellen” 48, s. 41-53.
- 1983, *Untersuchungen zur religiösen Ikonographie der 21. Dynastie (2). Der Entwicklungsprozess der thebanischen ikonographischen Sonnenlaufmotive zwischen der 18. und der 21. Dynastie*, „Göttinger Miscellen” 50, s. 75-90.
- 1983, [rec.] *Symbols of Ancient Egypt in the Late Period*, (B.L. Goff, *Symbols of Ancient Egypt in the Late Period. The Twenty-First Dynasty*, Haga-Paryż-Newy Jork 1979), „Orientalistische Literaturzeitung” 78/4, s. 1-8.
- 1983, *Sarg vom Anfang des Neuen Reiches bis zur gr.-röm. Zeit* [w:] *Lexikon der Ägyptologie*, t. 5, Wiesbaden, s. 434-468.
- 1983, *Seelenhaus und Opferplatte aus Ton* [w:] *Lexikon der Ägyptologie*, t. 5, Wiesbaden, s. 806-813.
- 1984, *The Bab el-Gusus Tomb and the Royal Cache in Deir el-Bahari*, „The Journal of Egyptian Archaeology” 70, s. 73-81.
- 1984, *Butehamon – Schreiber der Nekropolis*, „Studien zur Altägyptischen Kultur” 11, s. 135-156.
- 1984, *Three more remarks in the discussion of the history of the Twenty-first Dynasty*, „Bulletin of the Egyptological Seminar of the Metropolitan Museum of Art.” 6, s. 81-88.
- 1985, *Miscellanea de Deir el-Bahari*, „Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Institut, Kairo Abteilung” 41, s. 197-227.
- 1986, *Kolejka do muzeum*, „Z otchłani wieków” 52, s. 45-50.

- 1986, *Cercueil de prêtre égyptien à l' Université Jagellone*, „Bulletin de l'Institut Français d' Archéologie Orientale” 86, s. 257-266.
- 1986, *Sarg des Djed-her, Sohn des Peti und der Ta-men*; „Sarg des Tai-ef-nacht, Sohn des Pa-di-Bastet” [w:] Erika Feucht, *Vom Nil zum Neckar. Kunstschätze Ägyptens aus pharaonischer und koptischer Zeit an der Universität Heidelberg*, Berlin, s. 123-127.
- 1987, *Starożytny Egipt – uwagi i komentarze na marginesie aktualnych podręczników szkolnych*, „Wiadomości Historyczne” 30, s. 541-553.
- 1987, *Zur Datierung und Herkunft der altägyptischen Särge* (rec. książki M. Verner, *Aegyptische Särge der Museen und Sammlungen der Tschechoslowakei*, Praga 1982), „Bibliotheca Orientalis” 42, s. 494-508.
- 1988, *The wives of Pinudjem II – a topic for discussion*, „The Journal of Egyptian Archaeology” 74, s. 226-230.
- 1988, *Relativity in iconography. Changes in the shape and value of some Egyptian funerary symbols dependent upon their date and authorship* [w:] *Funerary symbols and religion. Essays dedicated to Professor M. S. H. G. Heerma van Voss*, Kampen, s. 96-104.
- 1988, *Sarcofagi, stele e papiri funerari del Terzo Periodo Intermedio* [w:] *Civiltà degli Egizi. vol. II. Le credenze religiose.*, Mediolan, s. 212-225.
- 1989, [rec.] H. M. Stewart, *Mummy-cases and inscribed funerary cones in the Petrie collection*, Warminster 1986, „Bibliotheca Orientalis” 44, s. 670.
- 1989, *Some Remarks on Rank and Titles of Women in the Twenty-First Dynasty Theban “State of Amun”*, „Discussions in Egyptology” 14, s. 79-89.
- 1989, *Untersuchungen zur ägyptischen religiösen Ikonographie der 21. Dynastie (3). Mummy in the coffin as the central element of iconographic reflection on the theology of the 21st Dynasty in Thebes*, „Göttinger Miszellen” 109, s. 53-66.
- 1989, *The Solar-Osirian Unity as Principle of the “State of Amun” in Thebes in the 21st Dynasty*, „Jaarbericht van het Vooraziatisch-Egyptisch Genootschap: Ex Oriente Lux” 30, s. 89-106.
- 1990, [rec.] R. A. Fazzini, *Egypt. Dynasty XXII-XXV (Iconography of Religions XVI,10)*, Lejda 1988, „Bibliotheca Orientalis” 47, s. 70-73.
- 1990, *The 21st Dynasty religious iconography project: a task for the Egyptology in the Nineties. Exemplified by the Scene with Three Deities Standing on a Serpent* [w:] *Akten des Vierten Internationalen Ägyptologen-Kongress, München 1985*, tom 3, Hamburg, s. 305-314.
- 1990, *Religiöse illustrierte Papyri der 21. Dynastie. Ein Vorschlag der Typologie und Datierung* [w:] *Akten des Vierten Internationalen Ägyptologen-Kongress München 1985*, tom 3, Hamburg, s. 315-325.

- 1991, *In search for the supposedly lost coffins and papyri*, „Discussions in Egyptology” 20, s. 39-44.
- 1991, [rec.] *I. Munro, Untersuchungen zu den Totenbuchpapyri der 18. Dynastie. Kriterien ihrer Datierung.*, London 1987, „The Journal of Egyptian Archaeology” 77, s. 212-215.
- 1992, *Bürgerkrieg, militärischer Staatsstreich und Ausnahmezustand in Ägypten unter Ramses XI. Ein Versuch neuer Interpretation der alten Quellen* [w:] *Gegengabe. Festschrift für Emma Brunner-Traut.*, Tybinga, s. 233-260.
- 1992, *Ritual Protection of the Dead or Symbolic Reflection of his Special Status in Society? The Problem of the Black-coated Cartonnages and Coffins of the Third Intermediate Period* [w:] *The Intellectual Heritage of Egypt. Studies presented to Laszlo Kakosy by Friends and Colleagues on the Occasion of His 60th Birthday* (Studia Aegyptiaca 14), Budapest, s. 457-471.
- 1992, *Perspectives of Researches into the 21st Dynasty in Thebes* [w:] *50 Years of Polish Excavations in Egypt and the Near East. Acts of the Symposium at the Warsaw University 1986*, Warszawa, s. 266-270.
- 1993, *Excavations in a Late Period priest's mummy at the National Museum Warsaw. Preliminary report* [w:] *Atti Sesto Congresso Internazionale di Egittologia*, t. 2, Turyn, s. 353-361.
- 1993, [rec.] *J. Osing, Das Grab des Nefersecheru im Zawyet Sultan*, *Moguncja 1992*, „Archeologia” 44, s. 131-133.
- 1993, [rec.] *E. Dziobek, Das Grab des Ineni. Theben Nr. 81.*, *Moguncja 1992*, „Archeologia” 44, s. 133-134.
- 1994, *Wokół egipskiej podróży i kolekcji Michała hr. Tyszkiewicza* [w:] *Egipt zapomniany czyli Michała hr. Tyszkiewicza „Dziennik podróży do Egiptu i Nubii (1861-1862)*, Warszawa, s. 7-38.
- 1995, *A note on the mummy from the Polish excavations at Saqqara*, „Etudes et Travaux” 17, Warszawa, s. 191-195.
- 1995, *Le passage de la XXe à la XXIIe dynastie. Chronologie et histoire politique*, „Bulletin de l' Institut Français d' Archéologie Orientale” 95, Kair, s. 329-360.
- 1995, *The literature of the whm mswt-periods: parallels and changes* [w:] *Seventh International Congress of Egyptologists, Cambridge 1995. Abstracts of papers*, Oxford, s. 135.
- 1995, [hasło artykułowe] *Egipt starożytny: Historia. Religia. Magia. Piśmiennictwo* [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 2, Warszawa, s. 198-202.
- 1995-1997, [łącznie 150 haseł zwykłych nt. Starożytnego Egiptu] [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 1-6, Warszawa.

- 1996, *Les périodes whm mswt dans l'histoire de l'Égypte: un essai comparatif*, „Bulletin de la Société Française d'Égyptologie” 136, s. 5-26.
- 1996, *Coffins from the Tomb of Iurudéf – a reconsideration. The problem of some crude coffins from the Memphite area and Middle Egypt*, „Bibliotheca Orientalis” 53, s. 324-362.
- 1997, *Count Michał Tyszkiewicz's Egyptian Travel 1861-62 and His Excavations in Egypt and Nubia* [w:] *Essays in honour of Prof. Dr. Jadwiga Lipińska* (Warsaw Egyptological Studies 1), Warszawa, s. 191-211.
- 1997, *Las 'Casas de Alma' y su relación con la arquitectura funeraria y civil del Antiguo Egipto* [w:] *Las Casas del Alma. Maquetas Arquitectónicas de la Antigüedad (5500 A.C. / 300 D. C.)*, Barcelona, s. 41-46.
- 1997, *Post scriptum do „Faraona”*, cz. 1-4, „Archeologia Żywa” 2 (s. 24-28), 3 (s. 27-30), 4 (s. 32-36), 5 (s. 35-38).
- 1997, [rec.] R. Egnér, E. Haslauer, *Särge der Dritten Zwischenzeit. I. (=Corpus Antiquitatum Aegyptiacarum. Kunsthistorisches Museum Wien., Lieferung 10, Moguncja 1994*, „Bibliotheca Orientalis” 54, s. 123-125.
- 1998, *Post scriptum do „Faraona”*, cz. 5, „Archeologia Żywa” 6, s. 31-33.
- 1998, *Propaganda w starożytnym Egipcie*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 41/A, s. 26-32.
- 1998, *Some unusual amulets found on the Late Period mummies in Warsaw and Cracow* [w:] *Egyptian Religion. The Last Thousand Years. Part I. Studies dedicated to the Memory of Jan Quaegebeur*, Leuven, s. 179-190.
- 1997-1998, [rec.] J. Vercoutter, *The search for Ancient Egypt, Londyn 1992*, „Archeologia Polona” 35-36, s. 455-458.
- 1999, *Les maquettes égyptiennes de la XIIe dynastie (XXe-XVIIIe s. av. J.-C.). 1. Le rapport des maquettes avec le sacré. 2. Aspects techniques et sociologiques*, „Dossiers d'archéologie” 242, s. 56-57, 68.
- 1999, *Pierwszy polski wykład o języku i piśmie staroegipskim*, „Światowit. Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego” 42/A, s. 109-115.
- 1999, *Egipskie mumie w Polsce. (1). Dziewczyna z „rybiego nomu” i zagadka jej amuletów*, „Archeologia Żywa” 10, s. 29-33.
- 1999, *Egipt starożytny* [w:] *Encyklopedia PWN w 3 tomach*, Warszawa, t. 1, s. 541-542.
- 1999, *W jaki sposób Egipcjanie starożytni wyobrażali sobie świat?*, „Polonez” 27 (czerwiec), s. 16-17.
- 2000, *Deir el-Bahari. Archaeological and Geological Mission in the cliffs overhanging the Temple of Hatshepsut* [w:] *Newsletter of the Polish Centre of Mediterranean Archaeology in Cairo*, Kair.

- 2000, *The activity of the Polish-Egyptian Archaeological and Geological „Cliff” Mission at Deir el-Bahari in the Season 1999. Preliminary Report*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 11, s. 173-179.
- 2000, *Śladami skalnych znaków sprzed trzech tysięcy lat. Badania Misji Skalnej w Deir el-Bahari w 1999 roku*, „Polonez” 30 (luty), s. 27-29.
- 2000, *The origin of the Two Sacred White Attributes of the Early Egyptian King: Crown and Mace* [w:] *Les civilisations du bassin Méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, Kraków, s. 155-162.
- 2000, *Zagadki z kraju faraonów* [w:] *Z powrotem na Ziemię. Spór o pochodzenie cywilizacji ludzkich*, (wyd. drugie zmienione), Warszawa, s. 217-316.
- 2000, *Amber in Ancient Egypt* [w:] (red.) B. Kosmowska-Ceranowicz, H. Paner, *Investigations into amber. Proceedings of the International Interdisciplinary Symposium: Baltic Amber and Other Fossil Resins, 2-6 September 1997, Gdańsk, Gdańsk*, s. 115-119.
- 2000, *Iconography of the 21st dynasty: its main features, levels of attestation, the media and their diffusion*” [w:] (red.) C. Uehlinger, *Images as media. Sources for the cultural history of the Near East and the Eastern Mediterranean (1st millennium BCE)* (Orbis Biblicus et Orientalis 175), Fribourg, s. 21-43.
- 2000, *Festiwal Egypciologów: Kair 2000*, „Polonez” 32 (czerwiec), s. 17-18.
- 2001, *Kamienne wykopaliska: przedsamak rewelacji*, „Polonez” 35 (styczeń-luty), s. 24-26.
- 2001, *Współczesne funkcje mumii: nie tylko żyruje*, „Polonez” 36 (marzec-kwiecień), s. 30-31.
- 2001, *Śladami skalnych znaków sprzed trzech tysięcy lat*, „Archeologia Żywa” 16, s. 7-12.
- 2001, *Deir el-Bahari. Cliff Mission, 2000. Preliminary Report*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 12, s. 221-235.
- 2001, *Coffins, sarcophagi and cartonnages from the 18th Dynasty to the Graeco-Roman period* [w:] (red.) D.B. Redford, *The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt*, vol. 1, Oxford Mass., s. 282-287.
- 2001, *Coffin, cartonnage and mummy of Aset-iri-khet-es in the light of Egyptological research* [w:] *Mummy. Results of Interdisciplinary Examination of the Egyptian Mummy of Aset-iri-khet-es from the Archaeological Museum in Cracow*, Kraków, s. 33-52.
- 2001, *Egiptu starożytnego religia*, [hasło artykułowe w:] *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 3, Warszawa, s. 368-373.
- 2001, *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 1-3 (litery A-F), Warszawa; łącznie 17 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.

- 2001, *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 1-5 (literary A-C), Warszawa; łącznie 46 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.
- 2002, *The Twenty-first Dynasty on the Eve of the Twenty-first Century* [w:] *Egyptology at the Dawn of the Twenty-first century. Proceedings of the VIIIth International Congress of Egyptologists, Cairo 29th March-3rd April 2000*, t. 2, Kair, s. 416-422.
- 2002, *Coffins of the 21st Dynasty in the Cairo Egyptian Museum: History of their acquisition and documentation, and the actual project of their complete publication* [w:] (red.) M. Eldamaty, M. Trad, *Egyptian Museum Collections around the World. Studies for the Centennial of the Egyptian Museum, Cairo*, t. 2, Kair, s. 863-872.
- 2002, [hasło artykułowe] *Egipt starożytny* [w:] *Historia. Starożytność*, Warszawa, s. 35-55.
- 2002, [hasła artykułowe] [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 8, Warszawa, *Egipt starożytny. Historia*, s. 75-78; *Egipska religia*, s. 78-80; *Egipskie piśmiennictwo*, s. 80-81; *Egiptologia*, s. 85-86;
- 2002, *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 4-13 (literary C-K), Warszawa, łącznie 80 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.
- 2002, *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 4-6 (literary G-M), Warszawa, łącznie 20 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.
- 2002, *List archeologiczny nr 2*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 1, s. 4-6.
- 2003, *The Necropolis Scribes Butehamun in Light of Some New Material* [w:] *Es werde niedergelegt als Schriftstück. Festschrift für Hartwig Altenmüller zum 65. Geburtstag* (Studien zur Altägyptischen Kultur 9), Hamburg, s. 295-303.
- 2003, *List archeologiczny nr 3*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 2, s. 2-6.
- 2003, *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 14-18 (literary L-O), Warszawa; łącznie 39 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.
- 2003, *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 7-9 (literary N-Z), Warszawa; łącznie 10 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.
- 2004, *Religia starożytnych Egipcjan* [w:] *Encyklopedia Szkolna WSiP. Historia*, Warszawa, s. 754-756.
- 2004, *Der Eintritt ins Jenseits. Teil eines Kartonagesarges, [oraz] „Stier und Falke. Zwei Sargfragmente der 22. Dynastie* [w:] (red.) S. Bickel, *In ägyptischer Gesellschaft. Aegyptiaca der Sammlungen Bibel+Orient der Universität Freiburg Schweiz*, Fribourg, s. 110-121.
- 2004, *List archeologiczny nr 4*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 3, s. 8-11.

- 2004, *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 19-26 (litery P-S), Warszawa; łącznie 42 hasła zwykle nt. starożytnego Egiptu.
- 2005, *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 27-28 (litery T-U), Warszawa; łącznie 10 haseł zwykłych nt. starożytnego Egiptu.
- 2004, [rec.] I. Munro, *Das Totenbuch des Pa-en-nesti-tau i aus der Regierungszeit des Amenemope (pLondon BM 10064)*, Wiesbaden 2001, „The Journal of Egyptian Archaeology” 90, s. 240.
- 2004, [rec.] I. Munro, *Spruchvorkommen auf Totenbuch-Textzeugen der Dritten Zwischenzeit, Wiesbaden 2001*, „The Journal of Egyptian Archaeology” 90, s. 240-242.
- 2004, [rec.] M. Mosher, Jr., *The Papyrus of Hor (BM EA 10479) with Papyrus Mac Gregor: The Late Period Tradition at Akhmim.*, Londyn 2001, „The Journal of Egyptian Archaeology” 90 (Reviews supplement), s. 49-50.
- 2005, *Misja Skalna w Deir el-Bahari. List archeologiczny nr 5*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 4, s. 7-11.
- 2005, *The three phases of robberies in the Valley of the Kings and new archaeological evidence of the tomb robbers' technique, obtained during works of the Polish-Egyptian Cliff Mission at Deir el-Bahari [w:] Studies in honor of Ali Radwan (Supplément ASAE, Cahier No 34), vol. 2, Kair, s. 213-222.*
- 2005, Wstęp do książki Ph. Vandenberg *Kłątwa faraona (Warszawa, Świat Książki, 2005)*, „Herhor. Biuletyn Miłośników Starożytnego Egiptu” 4, s. 15-21, 24.
- 2006, *Fragments of the Early 22nd Dynasty Inner Coffin of the Theban Priest of Amun, Nesy-pauty-tauy [w:] (red.) K. N. Sowada, B. G. Ockinga, Egyptian Art in the Nicholson Museum, Sydney, (Sydney, s. 169-177.*
- 2006, *Na tropie królewskiego grobowca. Rewelacje polsko-egipskiej misji w Deir el-Bahari*, „Polonez” 60 (styczeń-luty), s. 18-21, 61 (marzec-kwiecień), s. 14-17, 62 (, maj-czerwiec), s. 20-21.
- 2006, [współaut.] *Świat w rysunkach dzieci a malarstwo staroegipskie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 9, s. 5-13.
- 2006, *Misja Skalna w Deir el-Bahari. List archeologiczny nr 6*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 5, s. 3-7.
- 2006., *Nauki ścisłe w służbie Misji Skalnej*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 5, s. 8-11.
- 2006, *The Book of the Dead on the Coffins of the 21st Dynasty [w:] Totenbuch-Forschungen. Gesammelte Beiträge des 2. Internationalen Totenbuch-Symposiums, Bonn, 25. bis 29. September 2005, Wiesbaden, s. 245-264.*
- 2007, *Archaeological secrets of the cliff ledge above the temples at Deir el-Bahari, and the problem of the tomb of Amenhotep I [w:] (red.) J.-C. Goyon, C. Cardin,*

- Proceedings of the Ninth International Congress of Egyptologists, Grenoble, 6-12 September 2004*, (Orientalia Lovaniensia Analecta 150), Leuven, s. 1391-1399.
- 2007, *The Story of Thebes in the Third Intermediate Period* ("Příběh Théb ve Třetí přechodné době") [w:] (red.) J. Mynářová, P. Onderka, *Thebes. City of Gods and Pharaohs* (Théby. Město bohů a faraonů. Náprstkovo Muzeum Asijských, Afrických a Amerických Kultur), Praha, s. 160-171.
- 2007, *The Royal Cache at Deir el-Bahri* („Královská skrýš v Dér el-Bahri“) [w:] (red.) J. Mynářová, P. Onderka, *Thebes. City of Gods and Pharaohs* (Théby. Město bohů a faraonů. Náprstkovo Muzeum Asijských, Afrických a Amerických Kultur), Praha, s. 172-175.
- 2007, *The Bab el-Gusus Tomb or the Second Cache of Deir el-Bahri* („Hrobka Báb el-Gasús aneb Druhá skrýš v Dér el-Bahri“)[w:] *Thebes. City of Gods and Pharaohs* (Théby. Město bohů a faraonů. Náprstkovo Muzeum Asijských, Afrických a Amerických Kultur), vyd. J. Mynářová, P. Onderka, Praha, Národní Muzeum, s. 176-179.
- 2007, *Fragment of the lid or mummy-cover of a coffin* („Zlomek víka nebo mumiové desky rakeve“) [w:] (red.) J. Mynářová, P. Onderka, *Thebes. City of Gods and Pharaohs* (Théby. Město bohů a faraonů. Náprstkovo Muzeum Asijských, Afrických a Amerických Kultur), Praha, s. 292.
- 2007, *Coffin for so-called Ankhbefenkhonsu* („Rakev pro tzv. Ankhbefenkhonsua“) [w:] (red.) J. Mynářová, P. Onderka, *Thebes. City of Gods and Pharaohs* (Théby. Město bohů a faraonů. Náprstkovo Muzeum Asijských, Afrických a Amerických Kultur), Praha, s. 293-296.
- 2007, *Coffin for Mernebi* („Rakev pro Mernebeje“) [w:] (red.) J. Mynářová, P. Onderka, *Thebes. City of Gods and Pharaohs* (Théby. Město bohů a faraonů. Náprstkovo Muzeum Asijských, Afrických a Amerických Kultur), Praha, s. 298.
- 2007, *Antiche idee egizie sull' essere umano e l' oltretomba rappresentate su sarcofagi e papiri del Museo Egizio di Torino vecchi di tremila anni* [w:] Serekh IV. *L' Aldilà degli Antichi Egizi Torino e l'Egitto.*, Torino, s. 31-42, pl. 8-10.
- 2008, *The funerary stelae and papyri in the burial equipment. An observation on the funerary material of the 21st / early 22nd Dynasty in Thebes as the by-product of the Conference on the Libyan Period in Egypt*, „Göttinger Miszellen“ 216, s. 11-12.
- 2008, *Mein Gesicht ist auf Amun gerichtet – ein Vorschlag der Identifizierung einer Kultstätte in Theben-West*, „Göttinger Miszellen“ 217, s. 7-8.
- 2008, [współaut.] *W obronie prawa. Burza wokół „zerówek” czyli pomysł Władz Oświatowych, jak zaszkodzić nauczycielom, szkołom i ich dyrektorom, dzieciom i ich rodzicom oraz sobie samym*, Warszawa, broszura, s. 8.

- 2008, *Les plus beaux cercueils de l'histoire*, „Egypte, Afrique & Orient” 48, s. 9-18.
- 2008, *Misja Skalna w Deir el-Bahari. List archeologiczny nr 7 (grudzień 2007 r.)*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 6, s. 3-5.
- 2008, KV 63. *Tajemniczy grobowiec w Dolinie Królów*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 6, s. 18-23.
- 2008, *Polacy nad Nilem. Badania archeologiczne w Egipcie i Sudanie w sezonie 2006/07*, „Herhor. Biuletyn Stowarzyszenia Miłośników Egiptu” 6, s. 25-31.
- 2008, [rec.] N. Billing, *Nut: The Goddess of Life in Text and Iconography*, Uppsala 2002, „Bibliotheca Orientalis” 65/1-2, s. 139-141.
- 2008, *Zerówki u progu reformy. Trudności, zagrożenia oraz analiza stanu prawnego (kwiecień 2008)*, „Dyrektor Szkoły. Miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej” 6 (174), s. 36-38.
- 2008, [rec.] K. Jansen-Winkel, *Inschriften der Spätzeit. I. Die 21. Dynastie*, Wiesbaden 2007, „Journal of Egyptian Archaeology” 94, s. 7-9.
- 2009, *The so-called Chapters BD 141-142 and 148 on the Coffins of the 21st Dynasty from Thebes with Some Remarks concerning the Funerary Papyri of the Period* [w:] (red.) B. Backes, M. Müller-Roth, S. Stöhr, *Ausgestattet mit den Schriften des Thot. Festschrift für Irmtraut Munro zu ihrem 65. Geburtstag*. (Studien zum Altägyptischen Totenbuch 14), Wiesbaden, s. 133-162.
- 2009, *The tomb protection in the Theban 21st Dynasty: unknown archaeological facts gathered during the excavations of the Polish-Egyptian “Cliff Mission” at Deir el-Bahari in the seasons 1999-2006* [w:] (red.) G.P.F. Broekman, R.J. Demarée, O.E. Kaper, *The Libyan Period in Egypt. Historical and cultural studies into the 21st-24th Dynasties: proceedings of a conference at Leiden University, 25-27 October 2007*, Leiden, p. 277-289.
- 2008, [współaut.] „*Plagi egipskie a mumie*” [w:] *Funeralia Lednickie. Spotkanie 10. Epidemie, kłęski, wojny*, Poznań, s. 109-114.
- 2009, [współaut.] „*Mumie egipskie: nie tylko bioarcheologia*” [w:] *Funeralia Lednickie. Spotkanie 11. Metody. Źródła. Dokumentacja*, Poznań, s. 187-198.

Ważniejsze publikacje IAUW

Series A: Antiquity

- T. I: T. Mikocki (red.), *Arcadiana: Arcadia in Poland. An 18th Century Antique Garden and its Famous Sculptures*, Warszawa 1998.
- T. II: A. Bursche, *Złote medaliony rzymskie w Barbaricum. Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności*, Warszawa 1998.

- T. III: J. Kubińska, *Ostothèques et kaustrai dans les inscriptions grecques d'Asie Mineure*, Warszawa 1999.
- T. IV: I. Modrzewska-Pianetti, *Sulla storia della laguna di Venezia nell'Antichità*, Warszawa 2000.
- T. V: T. Sarnowski, O. Ja. Savelja, *Balaklava. Römische Militärstation und Heiligtum des Iupiter Dolichenus. Ausgrabungen und Geländebegehungen 1992-1999*, Warszawa 2000.
- T. VI: R. Ciołek, *Katalog monet rzymskich z Pomorza*, Warszawa 2001.
- T. VII: J. Żelazowski, *Honos bigae. Le statue onorarie romane su biga*, Warszawa 2001.
- T. VIII: J. Miziołek (red.), *Falsifications in Polish Collections and Abroad*, Warszawa 2001.
- T. IX: M. Rekowska-Ruszkowska, *Le Monde antique occidental dans les recits de voyageurs polonais (XVII-XIX siècles)*, Warszawa 2002.
- T. X: B. Kaim, *Architektura Starożytnej Baktirii w okresie kuszańskim*, Warszawa 2002.
- T. XI: F. M. Stępniewski, *The Orient and the Aegean*, Warszawa 2003.
- T. XII: P. Bieliński, F. M. Stępniewski (red.), *Aux pays d'Allat Melanges offerts à Michal Gawlikowski*, Warszawa 2005.

Series B: Barbaricum: prace zbiorowe, za wyjątkiem:

- T. IV: W. Nowakowski, *Od Galindai do Galinditae. Z badań nad pradziejami bałtyjskiego ludu z Pojezierza Mazurskiego*, Warszawa 1995.

Series E: Egyptology

- T. I: J. Popielska-Grzybowska (red.), *Proceedings of the First Central European Conference of Young Egyptologists*, Warszawa 2001.
- T. III: J. Popielska-Grzybowska (red.) *Proceedings of the First Central European Conference of Young Egyptologists*, Warszawa 2003.

Series H: Anthropology

- A. Le Beuf, M. S. Ziółkowski (red.), *Actes de la Vme Conférence Annuelle de la SEAC, Gdańsk 5-8 septembre 1997*, Warszawa 1999.

Series P: Prehistory and Middle Age

- T. I: A. Waluś, B. Kowalewska, *Kurhany I i II z cmentarzyska w Stolnie gm. Miłakowo, woj. olsztyńskie. Materiały kultury łużyckiej, kultury kurhanów zachodniobałtyjskich i kultury przeworskiej*, Warszawa 1999.

- T. II: K. Szymczak, T. Gretchkina, T. Madeyska, M. Khudzhazarov, N. Tashkenbaev, R. Suleimanov, Ch. Falguères, M. Fontugne, *Kuturbulak Revisited. A Middle Palaeolithic Site in Zeravshan River Valley, Uzbekistan*, Warszawa 2000.
- T. III: A. Lasota-Moskalewska, M. Muhiddin, *Hudjanazarov, Petroglyphs of Mammals in the Sarıışaj Gorge, Uzbek Republic. Archaeozoological analysis*, Warszawa 2000.
- T. IV: E. Kowalczyk, *Brona Małopolska: Ze studiów nad obroną stałą ziem polskich we wczesnym średniowieczu*, Warszawa 2000.
- T. V: A. Kempisty, P. Włodarczak, *Cemetery of the Corded Ware Culture in Żerniki Górne*, Warszawa 2000.
- T. VI: A. Gołębniak (red.), *Badania archeologiczne terenu przyszłego centrum dominikańskiego w Gdańsku, Sezon 2000*, Warszawa 2001.
- T. VII: *Officina Archaeologica Optima. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 2001.
- T. VIII: A. K. Kozłowski, *Nemrik: An Aceramic Village Northern Iraq*, Warszawa 2002.
- Tom IX: A. Gołębniak (red.), *Dominikańskie Centrum Św. Jacka w Gdańsku. Badania Archeologiczne. Cz. II*, Warszawa 2001.
- T. X: P. Szymański, *Mikroregion osadniczy z okresu wpływów rzymskich w rejonie jeziora Salet na Pojezierzu Mazurskim*, Warszawa 2005.
- T. XI: K. Szymczak, M. Przeździecki (red.), *IN MEMORIAM VALDEMARI CHMIELEWSKI*, Warszawa 2006.
- T. [XII]: K. Szymczak, *Khudzhazarov Mukhiddin, Exploring the Neolithic of the Kyzyl-Kums*, Warszawa 2006.
- T. XIII: M. Dzik, *Wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe w Żukowie, pow. Płońsk*, Warszawa 2006.
- T. XIV: W. Nowakowski, A. Szela (red.), *Pogranicze trzech światów: Kontakty kultur przeworskiej, wielbarskiej i bogaczewskiej w świetle materiałów z badań i poszukiwań archeologicznych*, Warszawa 2006.
- T. XV: A. Gręzak, *Zwierzęta w gospodarce średniowiecznego Kołobrzegu 2. połowa XIII – XV w.*, Warszawa 2007.

Seria podręczników

- T. I: J. Kolendo, *Świat antyczny i barbarzyńcy, teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, Warszawa 1998.
- T. III: J. Kolendo, *Świat antyczny i barbarzyńcy, teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, Warszawa 1998.

- T. VI: I. Modrzewska-Pianetti, *Zarys archeologii Hiszpanii rzymskiej*, Warszawa 2005.
- T. VII: D. Szelaąg (red.), *Historia i kultura państwa III dynastii z Ur.*, Warszawa 2006.

18.1.3. Zakład Papirologii, Instytut Archeologii, Wydział Historyczny

adres: ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

website: http://www.archeo.uw.edu.pl/szablon.php?id=141&id=141&id_kat=51

tel. (22) 55 22 815; (22) 55 20

18.1.3.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Historia warszawskiej papirologii zaczęła się w Nowym Jorku. Tam w czasie wojny, po długiej tułaczce, znalazł schronienie Rafał Taubenschlag, profesor prawa UJ. Pochodził z zamożnej żydowskiej rodziny z Galicji, jego ojciec pracował jako zarządca browarów rodziny Sanguszków. Urodzony w Przemyślu w 1881 roku Taubenschlag studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dla nauki młodego przybysza z prowincji odkrył Stanisław Wróblewski, którego Taubenschlag od chwili poznania uważał za mistrza i nauczyciela. Taubenschlag już przed wojną zajmował się papirologią, dzięki której w ręce historyków praw antycznych trafiły dokumenty pokazujące działanie prawa w konkretnych sytuacjach. Wśród historyków prawa rzymskiego w ostatnich dekadach XIX wieku pojawili się uczeni, którzy z wielkim zainteresowaniem patrzyli na papirusy znajdowane w egipskich piaskach. Najwybitniejszym był wśród nich profesor prawa rzymskiego w Lipsku, Ludwig Mitteis, pod którego kierunkiem Taubenschlag w roku akademickim 1904/5 odbył studia uzupełniające, nie tylko ulegając wpływowi tego wielkiego uczonego.

Drugim ojcem założycielem papirologii na UW był Jerzy Manteuffel, uczonego pochodzący ze starej arystokratycznej rodziny Szoene von Manteuffel z Kurlandii. Manteuffel, latach trzydziestych uczony z dużym już dorobkiem, nawiązał współpracę z Kazimierzem Michałowskim, który rozpoczął właśnie swoją przygodę z archeologią w Egipcie. W latach 1936-1939 uczestniczył we francusko-polskich badaniach w Edfu (Apollonopolis Wielka, na południe od Teb), publikując duży (ponad 600 sztuk) i ważny zbiór ostraków znalezionych na tym stanowisku.

W 1948 roku Taubenschlag wrócił z Nowego Jorku, przyjmując zaproszenie władz Uniwersytetu Warszawskiego do objęcia katedry prawa rzymskiego. Jeszcze w Nowym Jorku T. wydał pierwszy tom rocznika „The Journal of Juristic Papyrology”. Kontynuacja tego wydawniczego przedsięwzięcia jest najważniejszym przedsięwzięciem wydawniczym środowiska papirologów na Uniwersytecie Warszawskim.

Ramy organizacyjne:

Instytut Papirologii (w ramach Wydziału Historycznego) – od 1950 do 1961 – kierował nim do śmierci w 1958 prof. Rafał Taubenschlag, Jerzy Manteuffel (1900-1954), asystenci: Henryk Kupiszewski (1927-1994), Józef Modrzejewski (ur. 1930), Anna Świderkówna (1925-2008), Irena Szymańska. Po śmierci Rafała Taubenschlaga i Jerzego Manteuffla Instytut Papirologii podzielił się na dwie katedry: działającą w ramach Wydziału Historycznego Katedrę Papirologii, kierowaną od 1961 roku przez Annę Świderkównę i wchodzącą w skład Wydziału Prawa Katedrę Prawa Rzymskiego kierowaną przez Henryka Kupiszewskiego. Obie katedry utworzyły istniejącą do dziś wspólną bibliotekę nazwaną imieniem Rafała Taubenschlaga. Katedra Papirologii w 1977 roku weszła w skład Instytutu Archeologii UW, przekształcając się w Zakład Papirologii. Anna Świderkówna kierowała Zakładem Papirologii do 1991 roku. Jej następcą był Jan Krzysztof Winnicki (1942-2009), który kierował pracami Zakładu do stycznia 2009 roku, kiedy to na stanowisku zastąpił go Tomasz Derda (ur. 1961). Osobą niezwykłą w dziejach Zakładu Papirologii był Zbigniew Borkowski (1936-1991). archeolog, numizmatyk, papirolog i epigrafik, wielki erudyta, wspaniały nauczyciel. Dziś w Zakładzie poza piszącym te słowa pracują: Adam Łukaszewicz (ur. 1951), papirolog i historyk, Adam Łajtar (ur. 1960), epigrafik specjalista od dziejów Nubii chrześcijańskiej, José Luis Alonso Rodriguez, papirolog i historyk prawa rzymskiego oraz Tomasz Markiewicz (ur. 1973), papirolog i egiptolog, wydawca dokumentów koptyjskich.

Studia papirologiczne uprawia się także w Warszawie poza Zakładem Papirologii oraz wspomnianą już Katedrą Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji. Iza Biezuńska-Małowist (1917-1995), sama będąc autorką ważnej i do dziś niezastąpionej monografii poświęconej niewolnictwu w Egipcie ptolemejskim i rzymskim, zachęcała swoich uczniów do podejmowania

badzeń historycznych opartych na dokumentach papirusowych. Z kręgu uczniów Biezuńskiej wywodzi się Ewa Wipszycka (ur. 1933), znawczyni Egiptu bizantyńskiego, badaczka historii Kościoła i monastycyzmu. (Karierę akademicką Wipszycka kończyła w ostatnich latach przed przejściem na emeryturę jako profesor w Zakładzie Papirologii Instytutu Archeologii.) Na wspomnienie zasługuje także osoba Hanny Geremkowej (1930-2004), autorki znakomitej monografii fajumskiego miasteczka, Karanis.

W 1961 roku w Polsce (w Warszawie i Krakowie) odbył się X Międzynarodowy Kongres Papirologów. Obecnie warszawskie środowisko (Zakład Papirologii oraz Katedra Prawa Rzymskiego i Antycznego) czyni starania o uzyskanie organizacji XXVII Kongresu w 2013 roku.

„The Journal of Juristic Papyrology” został założony przez Rafała Taubenschläga podczas jego pobytu w Ameryce (Research Professor in Ancient Civilisation, Uniwersytet Columbia). Tom 1 za rok 1946 został wydany w Nowym Jorku. Od tomu 2. rocznik wydawany jest w Warszawie, najpierw przez Towarzystwo Naukowe Warszawskie, później przez PWN, wreszcie przez Uniwersytet Warszawski we współpracy z powstałą w 2001 roku Fundacją im. Rafała Taubenschläga. Po śmierci Taubenschläga kierowanie Journaliem przejął Henryk Kupiszewski, po nim zaś Ewa Wipszycka. Od lat dziewięćdziesiątych Journaliem kierują Tomasz Derda (dziś kierownik Zakładu Papirologii) oraz Jakub Urbanik (Katedra Prawa Rzymskiego Wydziału Prawa i Administracji UW). Ostatnio wydany tom nosi numer 38 (za rok 2008), w tej chwili trwają prace nad tomem 39 (2009). Tomasz Derda i Jakub Urbanik są również wydawcami serii suplementów do „The Journal of Juristic Papyrology”: od roku 2001 ukazało się dwanaście tomów, w chwili obecnej trwają prace nad czterema kolejnymi.

18.1.3.2. Aktualny skład osobowy jednostki

18.1.3.2.1. Kierownik

prof. UW dr hab. Tomasz Derda t.derda@uw.edu.pl

18.1.3.2.2.. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Ewa Wipszycka-Bravo (prof. *emeritus*) wipszycka@zigzag.pl

prof. UW dr hab. Adam Łukaszewicz adlukasz@adm.uw.edu.pl

dr hab. Adam Łajtar a.lajtar@uw.edu.pl
dr Tomasz Markiewicz tmarkiewicz@uw.edu.pl
mgr Dorota Dzierzbicka d.dzierzbicka@gmail.com
mgr Tomasz Płóciennik t.plociennik@uw.edu.pl

18.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UW dr hab. Tomasz Derda

(Egipt rzymski i bizantyjski)

Książki

- 1995, *Deir el-Naqlun. The Greek Papyri* („Studia Antiqua” 11), Warszawa.
2006, *Nomos Arsinoites: Administration of the Fayum under Roman Rule*, „The Journal of Juristic Papyrology”, Supplement 7, Warszawa.
2008, *Deir el-Naqlun. The Greek Papyri volume II*, „The Journal of Juristic Papyrology”, Supplement 9, Warszawa.
(w druku), *P. Bodmer 1 recto: a land list from the Panopolite Nome in Upper Egypt (after A.D. 213/4)*.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1986, *Eumoiria. a Proper Name or an Epithet of Deceased*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 64, s. 87-90.
1986, *Στρονθός – pdd, an Example of a Bilingual Nickname (Reconsideration of Sammelbuch I 5441)*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 65, s. 187-190.
1987, [współaut.] *An Athenian Dedicatory Inscription to Zeus Hypsistos Reconsidered*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 70, s. 163-165.
1990, *ΥἜριον – a New Occurrence of a Rare Word*, „The Journal of Juristic Papyrology” 20, s. 41-45.
1991, *Necropolis Workers in Graeco-Roman Egypt*, „The Journal of Juristic Papyrology” 21, s. 13-37
1992, *Inscriptions with the Formula θεοῦ χάρις κέρδος on Late Roman Amphorae*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 94, s. 135–152.
1992, *Some Remarks on the Christian Symbol XMG*, „The Journal of Juristic Papyrology” 22, s. 21–27.
1994, *Polish Excavations at Deir el-Naqlun 1986-91: Interdependence of Papyrology and Archaeology* [w:] *Proceedings of the 21st Congress of Papyrologists (Copenhagen 23-30 August 1992)*, Copenhagen, s. 124-130, Plates 1-6.

- 1994, [współaut.] *A Christian Prayer from Ramses IVth Tomb in the Theban Valley of the Kings*, „The Journal of Juristic Papyrology” 24, s. 19-22.
- 1994, [współaut.] *Les titres apa, abba et papas dans les papyrus*, „The Journal of Juristic Papyrology” 24, s. 23-56.
- 1995, *The Naqlun Papyri and the Codex Alexandrinus* [w:] *The Spirituality of Ancient Monasticism, Acts of the International Colloquium, Cracow-Tyniec, 16-19.11.1994*, Kraków, s. 13-34.
- 1997, *Did the Jews use the name of Moses in Antiquity?*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 115, s. 257-260.
- 1998, [współaut.] *Data powstania drewnianego reliefu z Aszmuniein w zbiorach Muzeów Berlińskich. Uwagi o wykorzystaniu źródeł prawnych dla datowania zabytków sztuki antycznej* [w:] *Studies in Honour of Maria Nowicka* „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, s. 31-42.
- 2001, *P. Colon. inv. 463: Receipt issued to a practor for the taxes transferred by him to a bank* [w:] *Kölner Papyri (P. Köln)*, Band 9, Wiesbaden, no. 372, s. 119-121.
- 1999, *Papirologia* [w:] *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo późnego antyku*, t. 3., Warszawa, s. 417-489.
- 1999, *Chronologia* [w:] *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo późnego antyku*, t. 3., Warszawa, s. 334-363.
- 2001, [współaut.] *Papirologia* [w:] *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*, t. 1, Warszawa (wyd. II uzupełnione), s. 364-399.
- 2001, *The village of Philoxenos in the Arsinoites: a note*, „The Journal of Juristic Papyrology” 31, s. 15-16.
- 2001, *O. Edfou 192 and 193: Two Documents on One Potsherd* [w:] Katelijn Vandorpe, Willy Clarysse, *Edfu, An Egyptian Provincial Capital in the Ptolemaic Period*, (Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Handelingen van het contactforum), Brussel, s. 45-50.
- 2002, [współaut.] *Soterichos Oasites revisited* [w:] *Emergesian charin. Studies Presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by Their Disciples*, Warszawa, s. 51-70.
- 2006, *Waterway Fayum–Alexandria. A Note on P. Lille I 1 (= P. Zen. Pest., Appendix A)*, „The Journal of Juristic Papyrology” 36, s. 9-20.
- 2006, [współaut.] *Four Christian Funerary Inscriptions from the Fayum (I. Deir al-‘Azab I-4)*, „The Journal of Juristic Papyrology” 36, s. 21-33.
- (w druku), *From Ptolemaic Arsinoites Nomos to Three Arsinoite Merides as Independent Nomes in Roman Period: Continuity and Administrative Change* [w:] (red.) S.L. Lippert, M. Schentuleit, *Graeco-Roman Fayum: Texts and Archaeology*, Wiesbaden.

mgr Dorota Dzierzbicka

(Egipt grecko-rzymski)

prof. UW dr hab. Adam Łajtar

(Egipt grecko-rzymski; Sudan chrześcijański; epigrafika)

Książki

- 2000, *Die Inschriften von Byzantion I* (Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 58), Bonn.
- 2003, [współaut.] *Catalogue des inscriptions grecques du Musée National de Varsovie*, „Journal of Juristic Papyrology”, Supplement 2, Warszawa.
- 2003, *Catalogue of the Greek Inscriptions in the Sudan National Museum at Khartoum (I. Khartoum Greek)* („Orientalia Lovaniensia Analecta” 122), Leuven – Paris, Dudley, Ma.
- 2006, *Deir el-Bahari in the Hellenistic and Roman Periods. A Study of an Egyptian Temple Based on Greek Sources*, „Journal of Juristic Papyrology”, Supplement 4, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1991, *Proskynema inscriptions of a corporation of iron-workers from Hermonthis in the temple of Queen Hatshepsut in Deir el-Bahari: New evidence for pagan cults in Egypt in the 4th cent. A.D.*, „Journal of Juristic Papyrology” 21, s. 53-70.
- 1999, *Epigrafika* [w:] *Vademecum Historyka Starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo czasów późnego antyku*, t. 3, Warszawa, s. 364-416.
- 1999, [współaut.] *Chronologia* [w:] *Vademecum Historyka starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo czasów późnego antyku*, t. 3, Warszawa, s. 334-363.
- 1999, *Die Kontakte zwischen Ägypten und dem Horn von Afrika im 2. Jh. v. Chr. Eine unveröffentlichte griechische Inschrift im Nationalmuseum Warschau*, „Journal of Juristic Papyrology” 29, 51-66.
- 2008, *The Cult of Amenhotep Son of Hapu and Imhotep in Deir el-Bahari in the Hellenistic and Roman Periods* [w:] (red.) A. Delattre, P. Heilporn, „*Et maintenant ce ne cont plus que des villages ...*”. *Thebes et sa région aux époques hellénistique, romaine et byzantine. Actes du colloque tenu à Bruxelles les 2 et 3 décembre 2005*, (Papyrologica Bruxellensia 34), Bruxelles, s. 113-123.
- 2004, *Byzantion* [w:] (red.) M.H. Hansen, T.H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford, s. 915-918.

prof. UW dr hab. Adam Łukaszewicz

(Egipt grecko-rzymski; papirologia)

1986, *Les édifices publics dans les villes de l'Égypte romaine*, Varsovie.

1993, *Aegyptiaca Antoniniana. Działalność Karakalli w Egipcie (215-216)*, Warszawa.

1995, *Aegyptiacae quaestiones tres*, Warszawa.

1998, *Antoninus Philosarapis*, Warszawa.

2002, *Arithmos theriou*, Warszawa.

2001, *Świat papirusów*, Warszawa.

2005, *Kleopatra. Ostatnia królowa starożytnego Egiptu*, Warszawa.

2006, *Egipt Greków i Rzymian*, Warszawa.

dr Tomasz Markiewicz

(Egipt Epoki Późnej i grecko-rzymski)

mgr Tomasz Płóciennik

(epigrafika łacińska)

prof. dr hab. Ewa Wipszycka-Bravo

(historia starożytna; papirologia; dzieje Kościoła w późnym antyku; Egipt chrześcijański)

Książki

1965, *L'Industrie textile dans l'Égypte romaine*, Wrocław.

1972, *Les ressources et les activités économiques des églises en Égypte*, Bruxelles.

1986, *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. 2, Warszawa.

1988, [współaut.] *Historia starożytnych Greków do końca wojen perskich*, t. 1, Warszawa.

1992, [współaut.] *Historia starożytnych Greków, Okres hellenistyczny* t. 3, Warszawa.

1994, *Kościół w świecie późnego antyku*, Warszawa.

1996, *Études sur le christianisme dans l'Égypte de Antiquité Tardive*, Roma.

2001, *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzym. Źródłoznawstwo starożytności klasycznej*. Praca zbiorowa pod red. Ewy Wipszyckiej, wydanie II zmienione, Warszawa.

- 2006, *Storia nella Chiesa nella tarda antichità*, Milano.
- 2009, *Moines et communautés monastiques en Egypte (IV-VIII)*, Warszawa.
- 2009, [współaut.] *Historia starożytnych Greków, Okres klasycyzny*, t. 2, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1966, *Un papyrus d'Égypte et la guerre de Théodose le Grand contre la réaction païenne en Occident*, „Eos” 56, s. 350-360.
- 1968, *Deux papyrus concernant les grands domaines byzantins*, „Chronique d'Égypte” 43, s. 344-355.
- 1968, *L'Église dans la chora égyptienne et les artisans*, „Aegyptus” 48, s. 130-138.
- 1970, *Deux papyrus relatifs à l'administration ecclésiastique*, „Chronique d'Égypte” 45, s. 140-146.
- 1968, *Świeckie bractwa w życiu religijnym chrześcijańskiego Egiptu*, „Przegląd Historyczny” 59, s. 447-463.
- 1969, *Les factions du cirque et les biens ecclésiastiques dans un papyrus égyptien*, „Byzantion” 39, s. 180-198.
- 1971, *Les impôts professionnels et la structure de l'industrie dans l'Égypte romaine*, „The Journal of Juristic Papyrology” 16-17, s. 116-130.
- 1971, *Les reçus d'impôts et le bureau des comptes des pagarchies aux VI-VII siècle*, „The Journal of Juristic Papyrology” 16-17, s. 105-116.
- 1974, *Deux quittances d'impôts du V/VI siècles [w:] Festschrift zum 150 jährigen Bestehen des Berliner Ägyptischen Museums*, Berlin, s. 459-462.
- 1974 *Remarques sur les lettres privées chrétiennes de IIe-IVe siècles (à propos d'un livre de M. Naldini)*, „The Journal of Juristic Papyrology” 18, 203-221.
- 1976, *Deux contrats byzantins d'Hermoupolis [w:] Collectanea Papirologica. Texts published in honor of H.C. Youtie*, Bonn, s. 569-584.
- 1977, *Czy u schyłku starożytności istniały ruchy narodowe?*, „Kwartalnik Historyczny” 84/3, s. 553-563.
- 1979, *Wierni u stóp Symeona Słupnika. O społecznej funkcji ascetyzmu syryjskiego*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 26/4, s. 91-117.
- 1982, *Patriarcha aleksandryjski i jego biskupi (IV-VII w.)*, „Przegląd Historyczny” 73, s. 177-194.
- 1983, *Z problematyki badań nad zasięgiem znajomości pisma w starożytności*, „Przegląd Historyczny” 74, s. 1-28.
- 1984, *Le degré d'alphabétisation en Égypte Byzantine*, „Revue des Etudes Augustiniennes” 30, s. 279-296.
- 1985, *Z dziejów monastycyzmu egipskiego IV-VIII*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2, s. 143-183.

- 1986, *La valeur de l'onomastique pour l'histoire de la christianisation de l'Égypte. A propos d'une étude de R.S. Bagnall*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 62, s. 173-181.
- 1990, *Une nouvelle règle monastique égyptienne* [w:] (red.) W. Godlewski, *Coptic Studies*, Warszawa, s. 499-503.
- 1992, *Le nationalisme a-t-il existé dans l'Égypte Byzantine?*, „The Journal of Juristic Papyrology” 22, s. 83-128.
- 1994, [współaut.] *L'emploi des titres abba, apa et papas dans l'Égypte byzantine*, „The Journal of Juristic Papyrology” 24, s. 23-56
- 1994, [współaut.] *Deux katholikai ekklesiai dans le Mons Porphyrites*, „The Journal of Juristic Papyrology” 24, s. 71-86.
- 1995, *Les pèlerinages chrétiens dans l'antiquité tardive*, „Byzantinoslavica” 56, s. 429-438
- 1995, *Pielgrzymki starożytne: problemy definicji i cesur* [w:] *Peregrinationes*, Warszawa, s. 17-28.
- 1996, *Aleksandryjscy biskupi i cesarskie rozdawnictwa zboża*, „Przegląd Historyczny” 87, s. 399-408.
- 1997, *Vita Antonii. Problemy Źródłoznawcze* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności. Problemy źródłoznawcze*, t. 1, Warszawa, s. 153-228.
- 1997, *Historia Lausiaca Palladiusza* [w:] (red.) T. Derda, E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności. Problemy źródłoznawcze*, t. 1, Warszawa, s. 229-280.
- 1997, *Le istituzioni ecclesiastiche in Egitto dalla fine del III all'inizio del VIII secolo* [w:] (red.) A. Caplani, *L'Egitto cristiano. Aspetti e problemi in eta tardo-antica*, Roma, s. 219-271.
- 1998, *L'attività caritativa dei vescovi egiziani* [w:] (red.) E. Rebillard, C. Sotinel, *L'Evêque dans la cité du IVe au Ve siècle. Image et autorité*, Roma, s.71-80.
- 1998, *I papiri documentari e la storia del cristianesimo in Egitto* [w:] (red.) G. Cavallo, *Scrivere libri e documenti nel mondo antico*, Firenze, s. 67-77.
- 2000, *Les communautés monastiques dans l'Égypte byzantine* [w:] (red.) Ch. Décobert, *Valeur et distance. Identités et sociétés en Égypte*, Paris, s. 71-82.
- 2001, *Les papyrus documentaires concernant l'Église d'avant le tournant constantinien. Un bilan des vingt dernières années* [w:] (red.) M. Manfredi, *Atti del XXII Congresso Internazionale di Papirologia*, Firenze, s. 1307-1330.
- 2001, *The Nag Hammadi Library and the Monks. A Papyrologists Point of View*, „The Journal of Juristic Papyrology” 30, s. 179-192.
- 2002, *L'économie du patriarcat alexandrin à travers les vies de saint Jean l'Aumônier* [w:] (red.) J.-Y. Empereur, Ch. Décobert, „Alexandrie médiévale” 2, Le Caire, s. 61-81.

- 2002, *Del buon uso delle lettere private. Commento a SB III 7243 e P. Oxy XIV 1774* [w:] (red.) J.-M. Carrié, *Humana sapit. Mélanges en honneur de Lellia Cracco Ruggini*, Paris, s. 469-473.
- 2004, *Les recherches sur le monachisme égyptien. 1997-2000* [w:] (red.) J. Van den Vliet, *Proceedings of the Seventh International Congress of Coptic Studies*, Leuven, s. 831-855.
- 2004, *Church Treasures of Byzantine Egypt*, „The Journal of Juristic Papyrology” 34, s. 127-140.
- 2004, *Źródła normatywne kościelne. Wprowadzenie* [w:] (red.) E. Wipszycka, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 4, Kraków, s. 301-344.
- 2006, *Wprowadzenie do studiów nad instytucjami Kościoła w Egipcie późnoantycznym* [w:] *Chrześcijaństwo The Origins of the Monarchic Episcopate in Egypt*, „Adamantius” 12, s. 71-90.
- 2006, *The Origins of the Monarchic Episcopate in Egypt*, „Adamantius” 12, s. 71-90.
- 2007, *Les gens du patriarche alexandrin* [w:] (red.) J.-Y. Empereur, Ch. Décobert, „Alexandrie médiévale” 3, Le Caire, s. 89-114.
- 2007, *Les gens du patriarche alexandrin* [w:] (red.) J.-Y. Empereur, Ch. Décobert, „Alexandrie médiévale” 3, Le Caire, s. 40-64.
- 2007, *The Institutional Church* [w:] (red.) R.S. Bagnall, *Egypt in the Byzantine World*, Cambridge, s. 331-349.
- 2007, *Les formes institutionnelles et les formes d'activités économiques du monachisme égyptien* [w:] (red.) A. Camplani, G. Filoramo, *Foundations of Power and Conflicts of Authority in Late-Antique Monasticism*, Leuven, s. 109-156.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1979, [red.] *Vademecum historyka starożytnej Grecji i Rzymu*, t. 1, Warszawa.
- 1999, [red.] *Vademecum Historyka Starożytnej Grecji i Rzymu. Źródłoznawstwo czasów późnego antyku*, Warszawa.
- 2009, [red.] *Historia starożytnych Greków*, t. 2, *Okres klasyczny*, Warszawa.

18.1.4. Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej im. Kazimierza Michałowskiego, Uniwersytetu Warszawskiego

adres: ul. Nowy Świat 4, 00-497 Warszawa

e-mail / website: pcma@uw.edu.pl / www.pcma.uw.edu.pl

tel.: (22) 826 52 16, (22) 553 13 28

tel./ fax: (22) 628 45 23

18.1.4.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej jest podstawową jednostką organizacyjną w rozumieniu Statutu UW, podlegającą Rektorowi. Instytucja ta powołana została przez prof. Kazimierza Michałowskiego w 1959 roku początkowo pod nazwą Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej w Kairze, w 1990 zmienioną na Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW. Podstawowym celem Centrum jest prowadzenie prac wykopaliskowych, konserwacyjnych i rekonstrukcyjnych w krajach basenu Morza Śródziemnego, na Bliskim Wschodzie i w Sudanie.

Stacja Badawcza w Kairze funkcjonuje obecnie w strukturach organizacyjnych Centrum jako placówka zagraniczna. Jest to stała baza logistyczna koordynująca pracę ekspedycji terenowych, przeznaczona też dla badaczy opracowujących materiały z wykopalisk. Placówka ta sprawuje opiekę merytoryczną nad stypendystami, których stypendia są realizowane w ramach programu wykonawczego do umowy między rządem RP i Egiptu. Do jej zadań należy udział w działalności międzynarodowego środowiska egiptologicznego Kairu, organizacja sympozjów, wystaw, wykładów i prelekcji prowadzonych przez polskich specjalistów. Stacja w Kairze to także renomowana placówka badawcza współpracująca zarówno z Egipską Organizacją Starożytności jak i z wieloma instytutami archeologicznymi (m.in. z Niemiec, Francji, Holandii, Słowacji i USA).

Historia badań

Obecność polskich archeologów w obszarze Śródziemnomorza a zarazem rodziny polskiej szkoły archeologii śródziemnomorskiej zapoczątkowane zostały w 1936 roku w Edfu w Górnym Egipcie, gdzie odbyły się wykopaliska misji polsko-francuskiej, złożonej z członków Institut Francais d'Archeologie Orientale au Caire i pracowników Katedry Archeologii Klasycznej UW pod kierunkiem prof. K. Michałowskiego. Wykopaliska zaowocowały odkryciem m.in. nekropoli z okresu od Starego do Średniego Państwa, a także pozostałości architektury datowanej na okresy od Nowego Państwa po czasy arabskie. Unikatowe zabytki pozyskane w trakcie trwających do 1939 roku kampanii wykopaliskowych stały się trzonem kolekcji starożytności w Muzeum Narodowym w Warszawie, pozwalając na otwarcie w 1938 roku Galerii Sztuki Starożytnej.

Działalność archeologiczną przerwała wojna. Wykopaliska wznowiono dopiero w 1955 r. na Krymie, w starożytnym Myrmekion. Do Egiptu Polacy wrócili w latach 1956-57, gdy jako pierwsi spośród zagranicznych współpracowników zaproszeni zostali do przeprowadzenia kolejnych badań. Na terenie Egiptu badania w ścisłej współpracy z Egipską Organizacją Starożytności prowadzone są do dziś. Pierwszym powojennym projektem były badania archeologiczne w Tell Atrib (starożytne Athribis), stolicy X nomu Dolnego Egiptu, gdzie prace koncentrowały się na odsłonięciu wielkich rzymskich założeń łazienkowych z okresu julijsko-klaudyjskiego. W ślad za tymi pracami poszły następne. Zakres działań szybko zaczął przekraczać granice Egiptu i poszerzył się tematycznie, w związku z tym powstała konieczność stworzenia ośrodka koordynującego badania – tak doszło do utworzenia Stacji Badawczej z siedzibą w Kairze, której kierownikiem został prof. Michałowski.

W tym początkowym okresie zainicjowano wiele badań, jak Deir el-Bahari i Aleksandria w Egipcie, Stara Dongola w Sudanie, Nea Pafos na Cyprze czy Palmyra w Syrii, które kontynuowane są do dzisiaj. Inne, jak m.in. Misja Islamu w Kairze, Faras w Sudanie, Bijan, Nemrik czy Tell as-Saadiya w Iraku zostały zakończone po zrealizowaniu wytyczonych celów badawczych lub jak w przypadku Nimrud w Iraku czy Kadero w Sudanie zawieszono ze względów pozamerytorycznych.

Do szczególnych osiągnięć z wczesnych lat działalności zaliczyć trzeba udział w projekcie ratowania zabytków starożytnej Nubii, pracach prowadzonych od 1960 r. pod auspicjami UNESCO (czego efektem jest m.in. odkrycie i zabezpieczenie przed zniszczeniem słynnych wczesnochrześcijańskich fresków z Faras) a także trwające do dzisiaj prace restauracyjne i konserwatorskie na terenie wielkiego kompleksu architektonicznego świątyni Hatszepsut w Deir El-Bahari. W 2009 r. w pięćdziesiątą rocznicę Akcji Nubijskiej szczególnie zasłużeni Polacy dr Stefan Jakobielski (brał udział w misji Faras) i prof. Romuald Schild (ratował przed zalaniem stanowiska paleolityczne) zostali odznaczeni przez Egipcjan.

W miejsce zakończonych projektów zapoczątkowane zostały liczne nowe, obejmujące swym zasięgiem terytorialnym obszar od Iranu na Wschodzie po rejon IV katarakty nilowej w Sudanie. Horyzont czasowy badanych stanowisk jest równie rozległy: od czasów prehistorycznych, poprzez wszystkie okresy

historyczne starożytnej cywilizacji aż po późny antyk i arabskie wczesne średniowiecze. Tak znaczne rozszerzenie pola działalności stworzyło konieczność otwarcia ośrodka w Warszawie, który jako Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej przejął funkcje kierownicze.

Jednym z efektów działalności Centrum jest także udział polskich archeologów i konserwatorów w międzynarodowych akcjach ratowania zagrożonych stanowisk w Egipcie, Sudanie, Syrii i Jordanii. Wielu polskich badaczy stale współpracowało i nadal współpracuje z zagranicznymi ekspedycjami działającymi na terenie Egiptu i Sudanu, m.in. w Naga (Sudan), Minshat Abu Omar na wyspie Elefantynie, w Asuanie i w Berenike oraz w Tell el-Retaba w Egipcie. Przez cztery sezony (1999-2002) wspólna polsko-francuska ekspedycja kierowana przez prof. A. Łukaszewicza prowadziła badania w okręgu bogini Hathor w Dendera. Wspólnym polsko-francuskim przedsięwzięciem jest także projekt monograficznej publikacji kaplicy bogini Hathor w świątyni królowej Hatszepsut w Deir el-Bahari pilotowany przez dra hab. Janusza Karkowskiego.

Aktualne projekty Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej

Badania wykopaliskowe i prace konserwatorskie

EGIPT – Okresy prehistoryczne i dynastyczne

Oaza Dachła (prof. M. Kobusiewicz IAIE Oddz. PAN w Poznaniu)

Od 1977 r. międzynarodowa interdyscyplinarna misja (*Dakleḥ Oasis Project*) prowadzi badania osadnictwa neolitycznego w Oazie Dachła na południu Sahary. Już w pierwszych latach badań natrafiono w oazie na liczne ryty naskalne datowane na 7500-6000 p.n.e., do przebadania których zaproszono prof. L. Krzyżaniaka z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu – specjalistę od saharyjskiej sztuki naskalnej. Utworzono wówczas „Petroglyph Unit”, działający jako połączony projekt poznańskiego Muzeum Archeologicznego, Poznańskiego Oddziału IAIE PAN i Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej kierowany obecnie przez prof. M. Kobusiewicza. Ryty przedstawiają m.in. postacie kobiet i prowadzone na sznurach żyrafy. Międzynarodowy zespół

uczonych bada ślady życia i praktyk kultowych neolitycznych mieszkańców oazy.

Tell el-Farcha (prof. K. Ciałowicz IA UJ, dr M. Chłodnicki Muzeum Archeologiczne w Poznaniu)

Od dziesięciu lat trwają wykopaliska w położonym w Delcie Nilu Tell el-Farcha, gdzie na trzech sąsiadujących komach odkryto bogatą osadę i cmentarzysko datowane na okresy predynastyczny, wczesnodynastyczny i początek Starego Państwa. Solidne budowle z suszonej cegły świadczą o zamożności osady z czasów dynastii „0”, czerpiącej zyski z handlu między Egiptem a Palestyną. W Farcha odkryto m.in. pozostałości po pięciu ceglanych browarach, silosach i magazynach – są to najstarsze (pochodzące z IV tysiąclecia) browary, jakie dotychczas odkryto w Egipcie. Prawdziwą sensacją archeologiczną stało się odkrycie dwóch depozytów w skład, których wchodziło kilkadziesiąt unikatowych amuletów, figurek bóstw i dwie wykonane ze złotej folii statuetki władcy i jego syna. Upadek osady należy łączyć ze zmianą szlaków handlowych, kiedy transport rzeczny Nilem okazał się tańszy od transportu lądowego.

Sakkara (prof. K. Myśliwiec ZAŚ PAN)

Koncesję na prowadzenie wykopalisk w Sakkara Centrum Archeologii otrzymało już w 1987 r. Przeprowadzone wówczas badania geofizyczne i pierwsze sondáže wykazały obecność konstrukcji ceglanych i kamiennych z okresu Starego Państwa a odkryty fragment nadproża świadczył o zachowaniu się w kaplicy jednej z mastab. Niestety ze względów pozamerytorycznych wznowienie badań nastąpiło dopiero w 1996 r. W ramach programu naukowego Centrum prowadzi je prof. K. Myśliwiec. Polska koncesja obejmuje teren leżący na zachód od okręgu otaczającego najstarszą piramidę – schodkową budowlę króla Dżosera władcy III dynastii. Już pierwszy sezon prac przyniósł odkrycie szybów grobowych. Spośród licznych, kutych w skałach grobowców pochodzących z czasów panowania VI dyn. najlepiej zachowaną jest mastaba wezyra Merefnebefa. Jego kaplica grobowa ze wspianymi polichromowanymi reliefami to jedno z najbardziej spektakularnych odkryć w archeologii egipskiej ostatniej dekady. Równie ważnym znaleziskiem jest mastaba kapłana Ni-anch-Nefertuma zwanego Temi – także z końca okresu Starego Państwa.

W górnych warstwach nekropoli odkryto ponad 500 pochówków z Okresu Ptolemejskiego. Tak bogaty materiał archeologiczny i antropologiczny umożliwił prowadzenie studiów na temat populacji ludności z tego okresu, określenie struktury społecznej a także zmieniającego się stopnia zamożności mieszkańców stołecznego Memfis.

Tell el-Retaba (dr S. Rzepka IA UW)

W 2007 r. rozpoczęły się badania archeologiczne na stanowisku Tell el-Retaba położonym w środkowej części Wadi Toumilat. Prowadził tędy ważny szlak handlowy między Egiptem a Syro-Palestyną. Badania powierzchniowe i sondażowe prowadzone są m.in. w obrębie twierdzy ramessydzkiej i osady z późniejszych okresów. Wykopaliska są wspólnym polsko-słowacko-egipskim projektem.

Deir el-Bahari (dr Zbigniew E. Szafrąński CAŚ UW)

- świątynia Hatszepsut w Deir El-Bahari

W Deir el-Bahari od 1961 r. prowadzone są prace archeologiczne i rekonstrukcyjne o pierwszorzędym znaczeniu dla badań nad architekturą sakralną i historią Nowego Państwa a zwłaszcza XVIII dynastii. Polsko-egipska misja prowadzi tu badania nad świątynią królowej Hatszepsut, zawaloną w wyniku trzęsienia ziemi. Celem prac jest odbudowa pomieszczeń górnego tarasu świątynnego i jego fasady. Kilka tysięcy oryginalnych bloków złożonych niejednokrotnie z wielu mniejszych fragmentów posadowiono w odbudowane ściany Portyku Koronacyjnego, Świątecznego Dziedzińca, zespołu Kultu Słonecznego i głównego sanktuarium świątyni. Ukoronowaniem wysiłku wieloosobowej misji archeologiczno-konserwatorskiej kierowanej kolejno przez dra L. Dąbrowskiego, arch. Z. Wysockiego, arch. A. Macura, dra F. Pawlickiego i wreszcie dra Z. E. Szafrąńskiego było w 2001 r. oficjalne otwarcie Górnego Tarasu świątyni dokonane przez prezydenta Arabskiej Republiki Egiptu.

- świątynia Totmesa III w Deir El-Bahari

Oczyszczanie terenu między świątynią Hatszepsut i świątynią Mentuhotepa Nebhepetre w Deir El-Bahari doprowadziło do kolejnego wielkiego odkrycia

– odślonięcia pogrzebanych pod gruzowiskiem ruin świątyni grobowej Totmesa III. W wyniku wykopalisk pozyskano dziesiątki tysięcy fragmentów bloków ściennych, które należało następnie złożyć w jedną całość, by zrekonstruować świątynię i poznać repertuar scen przedstawionych na jej ścianach. Pracami wykopaliskowymi w pierwszym sezonie kierował dr arch. L. Dąbrowski. Wszystkie kolejne kampanie prowadziła prof. J. Lipińska. Inwentaryzacja, dokumentacja a potem klasyfikacja dziesiątków tysięcy dekorowanych fragmentów bloków była bardzo czasochłonna. Początkowo łączono pojedyncze fragmenty w większe całości, potem w bloki, z których stopniowo odbudowywano poszczególne sceny. Dziś dekoracja rozpoznana jest w większości pomieszczeń a podstawowe zagadnienia związane z programem ikonograficznym świątyni zostały zrealizowane. Przyszłe badania kierowane przez dr M. Dolińską z MN w Warszawie umożliwią przygotowanie pełnej monografii świątynnych reliefów a prace konserwatorskie ekspozycję wielu z nich.

EGIPT, CYPR – Okres antyczny

Aleksandria (dr G. Majcherek CAŚ UW)

Jednym z największych i najważniejszych projektów badawczych Centrum realizowanych już prawie od pół wieku są prace wykopaliskowe i konserwatorskie na Kom el-Dikka w Aleksandrii. Od 1960 r. polska ekspedycja bada ponad czterohektarowy teren położony w samym sercu współczesnej Aleksandrii. Prace zaowocowały spektakularnymi odkryciami, wśród których wymienić trzeba amfiteatr, imperialne łaźni i cysterny. Badania archeologiczne prowadzone przez dra M. Rodziewicza pozwoliły na opracowanie stratygrafii całego stanowiska. Poszerzenie koncesji o przylegający do stanowiska teren wojskowy stworzyło możliwość odkopania kolejnego sektora antycznego miasta. Prace wykopaliskowe prowadzone pod kierunkiem dra Gr. Majcherka przyniosły sensacyjne odkrycia dwudziestu kamiennych audytoriów – sal wykładowych aleksandryjskiej akademii z V-VI w. n.e. Niemniej spektakularne były wykopaliska na terenie dzielnicy mieszkalnej, gdzie wille rzymskie ze wspaniałymi mozaikami posadzkowymi i wystrojem malarskim dały wyobrażenie o standardzie życia czwartowiecznej Aleksandrii. Projekty dalszych prac obejmują przebadanie terenu, gdzie wcześniejsze sondaże wykazały obecność starszej zabudowy o charakterze sakralnym.

Marina el-Alamein (prof. W. Daszewski, prof. arch. S. Medeksza, Politechnika Wrocławska)

Badania w portowym mieście Marina el-Alamein, leżącym około 100 km na zachód od Aleksandrii, prowadzone są od 1987 r. Znaleziono tu pozostałości miasta z okresu grecko-rzymskiego z czytelną siatką ulic, forum, budynkami użyteczności publicznej, zabudową mieszkalną oraz rozległą nekropolej miejską. Na cmentarzysku odkopano kilkadziesiąt monumentalnych grobowców, w tym potężne kute w skale hypogea i konstrukcje naziemne o różnych formach architektonicznych, między innymi egiptyzujących piramid schodkowych i sarkofagów. Jednocześnie zarówno na terenie antycznego miasta jak i na terenie nekropoli pod kierunkiem prof. arch. S. Medekszy z Politechniki Wrocławskiej prowadzone są prace konserwatorsko-rekonstrukcyjne. Dzięki staraniom polsko-egipskiej misji stanowisko jest przygotowywane do udostępnienia dla zwiedzających.

Marea (dr H. Szymańska Muzeum Archeologiczne w Krakowie)

Od 2000 r. prowadzone są badania archeologiczne w Marea – późno antycznym stanowisku leżącym nad brzegiem jeziora Maryut (starożytne Mareotis) w pobliżu Aleksandrii. Na wzniesieniu przy moło tego portowego miasta, do którego przybywali pątnicy zmierzający do klasztoru św. Menasa w nieodległym Abu Mena, odkryto dużą trójnawową bazylikę, publiczne łaźnie, cysternę i wzniesioną z wapiennych ciosów kaplicę grobową. Wszystkie relikty architektury pochodzą z VI w. n.e., choć historia sięga przynajmniej V w. p.n.e. Marmurowe posadzki w łaźniach, architektoniczny i malarski wystrój pomieszczeń świadczą o luksusowym charakterze budowli. Marea czerpała zyski z handlu między Aleksandrią a ośrodkami usytuowanymi wzdłuż Nilu.

Berenike (prof. S.E. Sidebotham University of Delaware, mgr I. Zych CAŚ UW)

Okres grecko-rzymski jest także przedmiotem badań na stanowisku w Berenike nad Morzem Czerwonym. Badania w Berenike to wspólny amerykańsko-polski projekt ze strony amerykańskiej kierowany przez prof. Stevena E. Sidebotham z University of Delaware, ze strony polskiej przez Iwonę Zych z CAŚ UW (od 2007). Miasto Berenike miało być założone w III wieku p.n.e. przez Ptolemeusza II jako port do przeładunku transportu słońi, na które polowano w Afryce. Wykopalka prowadzone są w obrębie antycznego

portu i na terenie miasta. Badania geofizyczne prowadzone przez mgra T. Herbicha IAIE PAN stanowią podstawę do opracowania topograficznej mapy całego stanowiska.

Nea Pafos (dr H. Meyza ZAŚ PAN)

Jednym z najważniejszych spośród stanowisk Centrum reprezentujących kulturę świata klasycznego, obok Kom el-Dikka w Aleksandrii, jest bez wątpienia Nea Pafos na Cyprze. Prace archeologów z Uniwersytetu Warszawskiego w dawnej stolicy Cypru trwają od ponad 40 lat. Przez cały czas kierował nimi prof. W. Daszewski, a od 2008 r. funkcję kierownika pełni dr H. Meyza z ZAŚ PAN. W trakcie kolejnych kampanii odkryto trzy zespoły budowli: tzw. Willę Tezeusza (pałac z czasów rzymskich), tzw. Dom Hellenistyczny i tzw. Dom Aiona. Wszystkie budowle dekorowane były posadzkami mozaikowymi. Ich nazwy pochodzą od imion postaci przedstawionych na najpiękniejszych mozaikach zdobiących reprezentacyjne sale jadalne. Ściany pokrywały malowidła, w ogrodach i w pomieszczeniach odkryto marmurowe rzeźby. Warstwy archeologiczne poprzedzające budowę tych zespołów zawierają pozostałości wcześniejszych, niekiedy równie monumentalnych, budowli. Wykopaliska w Nea Pafos to miejsce corocznych praktyk terenowych dla dużej grupy studentów archeologii śródziemnomorskiej UW.

EGIPT, SUDAN – Okres chrześcijański

Naqlun (prof. W. Godlewski IA UW)

Prace wykopaliskowe na położonym w oazie Fajum stanowisku Naqlun prowadzone są od 1989 r. pod kierunkiem prof. W. Godlewskiego. Obejmują one zespół 89 eremów wykutych w niewysokich zboczach wzgórz oraz rozległą zabudowę monastyczną ze średniowiecznym kościołem pod wezwaniem Archanioła Gabriela. Przedmiotem badań są m.in. architektura eremów skalnych i architektura monastyczna, malowidła ścienne z początków XI wieku (poddane również konserwacji). Cennych informacji na temat społeczności zamieszkującej Naqlun w starożytności dostarczają badania na terenie późnoantycznej nekropoli (VI-VII wiek n.e.) i rozległego cmentarza średniowiecznego z XI – XIII wieku. Ze stanowiska pochodzą liczne greckie, koptyjskie i arabskie dokumenty pisane należące do klasztornego archiwum. Unikatową kolekcję stanowią znaleziska monet, szkła, tkanin i plecionki.

Sheikh Abd el-Gurna (mgr T. Górecki Muzeum Narodowe w Warszawie)

Od 2003 r. w bezpośrednim sąsiedztwie Deir el-Bahari trwają badania archeologiczne w Sheikh Abd el-Gurna, gdzie odkryto koptyjski erem zamieszkały od początku VI do końca VIII wieku n.e. Źródła pisane, jakie znaleziono na stanowisku, w tym manuskrypty na papirusie i pergaminie, kilkaset ostraków mają ogromne znaczenie dla poznania historii chrześcijańskiej Tebaidy a szczególnie reguł życia monastycznego.

Stara Dongola (prof. W. Godlewski IA UW, dr S. Jakobielski ZAŚ PAN, dr B. Żurawski ZAŚ PAN)

- klasztor pod wezwaniem św. Trójcy

Tym, czym dla okresu grecko-rzymskiego są badania w Aleksandrii, a dla okresu faraonńskiego prace w Deir el-Bahari, tym dla chrześcijańskiej Nubii są wykopaliska w Starej Dongoli na terenie Sudanu. To kolejne stanowisko wybrane jeszcze przez prof. Kazimierza Michałowskiego. Trwające od 45 lat badania, prowadzone początkowo w obrębie kompleksów sakralnych, stopniowo objęły cały obszar starożytnej stolicy Królestwa Nubii w tym zabudowę mieszkalną, cmentarzyska, zespół klasztorny, rezydencję władców nubijskich i cytadelę. Misja pod kierunkiem dra S. Jakobielskiego pracującego na stanowisku od pierwszej kampanii odkopła m.in. klasztor pod wezwaniem Św. Trójcy wzniesiony w VIII w. n.e. z licznymi malowidłami.

- cytadela

Ekspedycja prof. W. Godlewskiego badająca miejską cytadelę odkopła budowle sakralne, zabudowę miejską i dwa pałace królewskie. Najstarsze odkryte pozostałości pochodzą z końca V wieku n.e. Apogeum rozwoju miasto przeżywało w okresie VII-XI w.

- kościół

Odrębna misja kierowana przez dra B. Żurawskiego prowadziła wykopaliska w południowym sektorze Starej Dongoli, gdzie m.in. odkryto relikty kościoła z VI w. n.e. Materiał archeologiczny i epigraficzny pozyskany podczas wykopalisk ma kluczowe znaczenie dla badań nad historią Nubii.

Banganarti (dr B. Żurawski)

Na terenie Nubii trwają także od 2002 prace wykopaliskowe w Banganarti. Oprócz kościoła p.w. Archanioła Rafała, którego wczesna faza pochodzi z VI w. n.e., odsłonięto otoczony obronnym murem kompleks budowli sakralnych i mieszkalnych. Liczne graffiti na ścianach kościoła świadczą, że Banganarti było jednym z najważniejszych miejsc pielgrzymkowych Królestwa Nubijskiego aż do XIV wieku n.e.

SYRIA

Tell Qaramel – Syria (prof. R.F. Mazurowski IA UW)

Na terenie Syrii od 10 lat Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej prowadzi badania na stanowisku w Tell Qaramel. Odkryto tu osadę z okresu protoneolitu i neolitu przedceramicznego. Najstarsze, pochodzące z IX-VIII tysiąclecia p.n.e. domostwa, budowano z nieregularnych bloków lub pecyn mady na planie koła lub owalu. Późniejsze, wznoszone z cegły suszonej, miały już plan prostokąta. Najbardziej intrygującym znaleziskiem są pozostałości obronnych wież, których kamienne mury osiągały ok. 8 m wysokości.

Tell Arbid (prof. P. Bieliński IA UW)

Pokłosiem prowadzonych w latach osiemdziesiątych prac ratunkowych w dolinie rzeki Chabur w Syrii stało się rozpoczęcie systematycznych wykopalisk na terenie Górnej Mezopotamii. Od 1996 r. trwają badania archeologiczne na stanowisku Tell Arbid. Misja kierowana przez obecnego Dyrektora Centrum, prof. P. Bielińskiego, odkopuje starożytne miasto z III i II tysiąclecia p.n.e. Najstarsze warstwy osadnicze pochodzą już z 1 połowy III tysiąclecia. Do najciekawszych odkryć należy zlokalizowana w południowej części miasta świątynia z okresu Niniwa V (1 poł. III tys. p.n.e.) z zachowanym ołtarzem i kadzielnicą a także znalezione w pobliżu świątyni ponad 240 glinianych plomb z odciskami pieczęci cylindrycznych, poświadczające wyjątkowy charakter budowli. W drugiej poł. II tys. p.n.e. nad miastem dominowała cytadela, na szczycie której odsłonięto m.in. fragment dużej budowli o charakterze oficjalnym. Dobrze zachowane relikty architektury

pozwalają prześledzić urbanistyczny rozwój miasta w kolejnych okresach historycznych.

Palmyra (prof. M. Gawlikowski IA UW)

Już pół wieku trwają wykopaliska w Palmyrze – stolicy królestwa Zenobii, miasta leżącego w samym sercu syryjskiej pustyni. Profesor Michałowski przebadwał najważniejsze elementy Obozu Dioklecjana a także groby w zachodniej nekropoli miasta. Późniejsze prace prowadzone m.in. przez prof. A. Sadurską i prof. M. Gawlikowskiego przyniosły odkrycie okręgu świątynnego bogini Allat (funkcjonującego od I w. p.n.e. do klęski królowej Zenobii i zdobycia Palmyry przez cesarza Aureliana w 273 r. n.e.). Wykopaliska ostatnich lat przyniosły odkrycie kolejnej budowli sakralnej – świątyni poświęconej kultowi boga Słońca. W trakcie najnowszych badań kierowanych przez prof. M. Gawlikowskiego i dr Grzegorza Majcherka odkryto zespół pięciu bazylik pochodzących z V-VI w. n.e. Datowana na połowę III w. n.e. mozaika odkryta w sali bankietowej jednej z budowli stała się prawdziwą sensacją archeologiczną. Przedstawienia w jej emblemach znamionują najwyższą klasę artystycznego wykonania a tematyka wpisuje się w tradycyjne motywy zaczerpnięte z mitologii greckiej i rzymskiej. Znaleziska z polskich wykopalisk (wśród nich m.in. posąg lwa-strażnika, posąg bogini Ateny, liczne rzeźby grobowe i płaskorzeźby) stanowią trzon kolekcji palmyreńskiego muzeum archeologicznego.

LIBAN

Chhim, Jiyeh, Kaftun (dr T. Waliszewski IA UW)

Od 1997 r. Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej prowadzi po raz pierwszy wykopaliska na terenie Libanu. Misja archeologiczna bada leżące ok. 30 km na południe od Bejrutu stanowisko Chhim zasiedlone, jak wykazały badania, już w Epoce Żelaza. Liczne relikty osadnictwa datowane są na okres hellenistyczny a bardzo dobrze zachowane pozostałości zabudowy mieszkalnej pochodzą z I w. n.e. Głównym zajęciem i źródłem dochodów mieszkańców starożytnego Chhim była produkcja oliwy, na co wskazują odkryte tłocznie oliwy. Przebadano także ruiny niewielkiej świątyni rzymskiej z II w. n.e. i wzniesioną trzy wieki później bazylikę chrześcijańską, której opiekunem był

Prezbiter Tomasz. Konserwacji poddano odkryte w bazylice mozaiki posadzkowe.

Od 2003 misja dra Waliszewskiego prowadzi też badania w Jiyeh (antyczne Porfirejon) – dużej osadzie miejskiej, gdzie pod mocno zdewastowanymi grobami późnorzymskiej nekropoli odkryto centrum produkcji ceramiki użytkowej. Rozpoczęto także eksplorację zrujnowanej bazyliki bizantyjskiej. Z kolei w leżącym w północnym Libanie Kaftun trwają badania archeologiczne i prace konserwatorskie nad malowidłami ściennymi we wnętrzu średniowiecznego ortodoksyjnego kościoła. Badania w Libanie prowadzone są nieregularnie w zależności od sytuacji politycznej w tym rejonie basenu Morza Śródziemnego.

KUWEJT

As-Sabiyah (prof. P. Bieliński IA UW)

Najnowszym przedsięwzięciem badawczym Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej są wykopaliska na terenie As-Sabiyah w Kuwejcie. Wspólna polsko-kuwejcka ekspedycja od 2007 r. prowadzi prace ratunkowe na terenie cmentarzyska tumulusowego. Bogate wyposażenie jednego z grobowców pozwoliło oszacować datowanie na koniec III tysiąclecia p.n.e. Rozpoczęcie badań w tym regionie daje możliwość nie tylko poznania zupełnie nieznannej przeszłości kuwejckiego lądu (wykopaliska były prowadzone dotąd tylko na wyspie Fajlaka), ale także spojrzenia na kulturę Mezopotamii od strony jej południowego sąsiada.

IRAN

Burzim Mihr (prof. B. Kaim (IA UW))

Nowym projektem są także wykopaliska w Burzim Mihr prowadzone przez prof. Barbarę Kaim z IA UW. Zidentyfikowano tu jedną z trzech najważniejszych zoroastryjskich świątyń ognia, w Aweście nazwaną „świątynią ognia chłopów”. Znaleźisko datowane jest na okres sasanidzki.

Badania ratunkowe

Udział w pracach ratunkowych, mających na celu ochronę zagrożonych zniszczeniem stanowisk archeologicznych, na stałe wpisał się w historię polskich badań prowadzonych przez Centrum. Wśród najważniejszych zakończonych projektów, w których Polacy mieli swój udział wymienić należy Abu Simbel, Dabod i Tafa w Egipcie, Faras i Qasr Ibrim w Sudanie, wyspę Bijan i stanowiska w dorzeczu Dijali w Iraku), następnie kontynuowanych przez Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej. Obecnie prace ratunkowe prowadzone są w Syrii, Egipcie i Sudanie.

SYRIA

Hawarte (prof. M. Gawlikowski IA UW, mgr E. Parandowska MN w Warszawie)

Charakter ratunkowy mają wykopaliska i prace konserwatorskie prowadzone w Hawarte, gdzie prof. M. Gawlikowski odkrył funkcjonujące od początku II do końca IV w. n.e. mitreum – podziemne pomieszczenia przeznaczone na tajemne misteria związane z kultem boga Mitry. Odkryte wielowarstwowe malowidła ściennie o tematyce nieznaney dotąd z innych mitreów są systematycznie poddawane konserwacji przez polskich specjalistów i przygotowywane do ekspozycji w lokalnym muzeum. Prace konserwatorskie i rekonstrukcyjne prowadzone są pod kierunkiem mgr E. Parandowskiej z Muzeum Narodowego w Warszawie.

Tell Amarna (dr T. Waliszewski)

Na terenie Syrii badania ratunkowe i prace konserwatorskie prowadzono także na stanowisku Tell Amarna, w rejonie, który miał znaleźć się pod wodą w wyniku budowy nowej tamy na północy Syrii. W Tell Amarna odkopano pozostałości osady z V tys. p.n.e oraz ruiny kościoła z V w. n.e. Przez dwa sezony (2004-2005) ekspedycja belgijsko-polsko-syryjska kierowana ze strony polskiej przez dra T. Waliszewskiego, ze strony belgijskiej przez prof. O. Tuncę (Uniwersytet w Liège) badała ruiny kościoła zabezpieczając mozaiki podłogowe. Efektem tych prac była wystawa zrekonstruowanych mozaik wraz z towarzyszącymi zabytkami zaprezentowana w Muzeum Królewskim w Mariemont w Belgii a następnie w Muzeum Archeologicznym w Warszawie (2005 rok).

EGIPT I SUDAN

Peluzjum (prof. M. Gawlikowski IA UW, dr K. Jakubiak IA UW)

W Egipcie w akcję ratowania spuścizny dziejowej Centrum ponownie zaangażowało się w 1995 r. w związku z budową kanału Al-Salam na północy Synaju. Prof. M. Gawlikowski (dyrektor Centrum w latach 1991-2005) de-sygnował specjalistów do inwentaryzacji architektonicznej i dokumentacji reliktyw antycznego amfiteatru w Peluzjum nad Morzem Śródziemnym. Od 2003 r. obiekt ten stał się przedmiotem regularnych badań archeologicznych. W sąsiedztwie budowli teatralnej odkryto relikty architektury mieszkalnej z dobrze zachowanymi mozaikami podłogowymi z IV-V w. n.e.

Dolina Środkowego Nilu

Projekt MDASP (Merowe Dam Archaeological Salvage Project)

- Wyspa Saffi (misja CAŚ UW i Muzeum Narodowego w Warszawie kierowana przez dr. B. Żurawskiego).
- Wyspa Uli (misja CAŚ UW kierowana przez prof. W. Godlewskiego)
- Rejon Khor Umm Ghizlan i Shemkhiya (dr M. Chłodnicki, dr B. Żurawski).

W 2003 r. CAŚ UW wzięło udział w MDASP – międzynarodowym projekcie ratowania zabytków sudańskich w związku z budową tamy *The Merowe High Dam* w rejonie IV katarakty. Była to odpowiedź na wystosowany w 2003 r. przez władze Sudanu międzynarodowy apel o przeprowadzenie badań ratunkowych na zagrożonych zalaniem stanowiskach archeologicznych. Projekt przewidywał przeprowadzenie badań powierzchniowych mających na celu identyfikację i przebadanie stanowisk. Z obszarem starożytnej Nubii wiąże się jedno z największych sukcesów polskiej archeologii śródziemnomorskiej, jakim m.in. było odkrycie (1961-64) przez prof. Kazimierza Michałowskiego Wielkiej Katedry w Faras ze wspianiałymi malowidłami ściennymi. W obecnej międzynarodowej akcji ratowniczej na terenie Sudanu bierze udział kilka ekspedycji Centrum inwentaryzujących i dokumentujących stanowiska od epoki paleolitu po okres meroicki i arabskie średniowiecze. Misjami kierują dr M. Chłodnicki, prof. W. Godlewski, dr M. el-Tayeb i dr B. Żurawski. Prowadzone są badania powierzchniowe i regularne wykopaliska na te-

renie cmentarzysk i wczesnośredniowiecznych twierdz. W ramach MDASP przeprowadzone zostały badania na wyspach Uli (cmentarzyska, pojedyncze groby, rytzy naskalne, obozowiska koczownicze) i Saffi (odkrycie m.in. stanowisk osadniczych, cmentarzysk tumulusowych, rytów naskalnych). Następnie przeprowadzono rekonesans archeologiczny na lewym brzegu Nilu w rejonie Khor Umm Ghizlan i Shemkhiya (identyfikacja 74 stanowisk, m.in. środkowo paleolitycznych osad, postmeroitckich cmentarzysk tumulusowych, twierdze i cmentarzyska wczesnośredniowieczne).

Projekt MtoM (prof. W. Godlewski IA UW, dr M. El-Tayeb CAŚ UW) Kontynuacją akcji ratowania zabytków stał się pięcioletni projekt MtoM (Me-roe to Makuria), mający na celu podsumowanie wykopalisk na obszarze zajmowanym w VI wieku n.e. przez królestwa Nobadii, Makurii i Alodii (rejon IV katarakty) i uzyskanie wstępnych informacji na temat przemian społecznych, politycznych i religijnych, które miały miejsce między IV i V wiekiem n.e., doprowadzając do powstania królestwa Makurii.

Ratowniczy charakter miały także badania podjęte przez Centrum w 1997 r. w Dolinie Środkowego Nilu. Misje, którymi kierowali prof. W. Godlewski i dr B. Żurawski przebadaly liczne stanowiska kermańskie, post-meroitckie i chrześcijańskie (m.in. Uli, Saffi, Ez-Zuma, Tankasi, Merawe Sheriq). Badania mają ogromne znaczenie dla wyjaśnienia procesu transformacji społeczności kuszyckiej i powstania chrześcijańskiego Królestwa Makurii.

18.1.4.2. Aktualny skład osobowy jednostki

18.1.4.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Piotr Bieliński

18.1.4.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

Publikacje Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej oraz wybrane publikacje stanowisk badanych przez Centrum

- 1990-2009, *Polish Archaeology in the Mediterranean: Reports*. PAM t. I-XVIII, Warszawa.
- 1992, *50 Years of Polish Excavations in Egypt and the Near East*, Warszawa.
- 1986, *50 lat polskich wykopalisk w Egipcie i na Bliskim Wschodzie*, Warszawa.
- 1995, *Polska Archeologia Śródziemnomorska 1981-1994. Od Nilu do Eufratu*, Warszawa.
- 2007, *Seventy Years of Polish Archaeology in Egypt*, Warszawa.

Palmyra

- 1966-2009, *Studia Palmyreńskie*, Warszawa vol. I-XI, Warszawa.
- 1960, K. Michałowski, *Palmyre I. Fouilles polonaises*, Warszawa.
- 1962, K. Michałowski, *Palmyre II. Fouilles polonaises*, Warszawa.
- 1965, K. Michałowski, *Palmyre III. Fouilles polonaises*, Warszawa.
- 1966, K. Michałowski, *Palmyre IV. Fouilles polonaises*, Warszawa.
- 1977, A. Sadurska, *Le tombeau de fouilles de Alainé*, Warszawa.
- 1985, J. Starcky, M. Gawlikowski, *Palmyre*, Paris.
- 1984, M. Gawlikowski, *Les principia de Diocletien*, Warszawa.

Deir el-Bahari

- 1974, M. Marciniak, *Deir el-Bahari I. Les inscriptions hiéroglyphiques du temple de Thoutmosis III*, Warszawa.
- 1977, J. Lipińska, *Deir el-Bahari II. The Temple of Tuthmosis III. Architecture*, Warszawa.
- 1984, E. Laskowska-Kusztal, *Deir el-Bahari III. Le sanctuaire ptolémaïque de Deir el-Bahari*, Warszawa.
- 1984, J. Lipińska, *Deir el-Bahari IV. The Temple of Tuthmosis III. Statuary and Votive Monuments*, Warszawa.
- 1986, W. Godlewski, *Deir el-Bahari V. Le monastère de St Phoibammon*, Warszawa.
- 2003, J. Karkowski, *Deir el-Bahari VI. The Temple of Hatshepsut. The Solar Complex*, Warszawa.
- 2001, Z. Szafranski, *Queen Hatshepsut and her Temple 3500 Years later*, Warszawa.
- 2006, A. Łajtar, *Deir el-Bahari in the Hellenistic and Roman Periods*, Warszawa.

Aleksandria

- 1976, M. Rodziewicz, *Alexandrie I. La Ceramique Romaine tardive d'Alexandrie*, Warszawa.
- 1981, Z. Borkowski, *Alexandrie II. Inscriptions des factions à Alexandrie*, Warszawa.
- 1984, M. Rodziewicz, *Alexandrie III. Les habitations romaines tardives d'Alexandrie*, Warszawa.
- 1988, Z. Kiss, *Alexandrie IV. Sculptures de fouilles polonaises à Kom el-Dikka*, Warszawa.
- 1989, Z. Kiss, *Alexandrie V. Les ampoules de Saint Menas decouvertes a Kom el-Dikka*, Warszawa.
- 1992, W. Kołataj, *Alexandrie VI. Imperial Baths at Kom el-Dikka*, Warszawa.
- 2000, Z. Kiss et al., *Alexandrie VII. Fouilles polonaises à Kom el-Dikka (1986-1987)*, Warszawa.
- 2007, T. Derda, J. Urbanik (red.), *Alexandria. Auditoria of Kom el-Dikka and Late Antique Education*, Warszawa.

Tell Atrib

- 2000, K. Myśliwiec, Z. Sztetyłło, *Tell Atrib 1985-1995 Rescue Excavations*. Warszawa.

Nea Paphos

- 1976, Z. Sztetyłło, *Nea Paphos I. Les timbres amphoriques*, Warszawa.
- 1977, W.A. Daszewski, *Nea Paphos II. La mosaïque de Thèseè*, Warszawa.
- 1990, J. Młynarczyk, *Nea Paphos III. Nea Paphos in the Hellenistic Period*, Warszawa.
- 1991, Z. Sztetyłło, *Nea Paphos IV. Pottery Stamps*, Bielsko-Biała.
- 2007, H. Meyza, *Nea Paphos V. Cypriot Red Slip Ware. Studies on a Late Roman Levantine fine ware*, Warszawa.
- 1992, S. Medeksza, *Willa Tezeusza w Nea Pafos. Rezydencja antyczna*, Wrocław.

Nubia

- 1990, P. Gartkiewicz, *Dongola II. Cathedral in Old Dongola and Its Antecedents*, Warszawa.
- 2003, B. Żurawski, *Nubia II. Southern Dongola Reach Survey 1*, Warszawa.
- 2006, W. Godlewski, *Pachoras. The Cathedrals*, Warszawa.
- 2008, *Between the Cataracts. Proceedings of the 11th Conferences for Nubian Studies*, Warszawa.

Faras

- 1962, K. Michałowski, *Faras I., Fouilles polonaises*, Warszawa.
- 1965, K. Michałowski, *Faras II. Fouilles polonaises*, Warszawa.
- 1972, S. Jakobielski, *Faras III. A History of the Bishopric of Pachoras on the Basis of Coptic Inscriptions*, Warszawa.
- 1976, J. Kubińska, *Faras IV. Inscriptions grecques chrétiennes*, Warszawa.
- 1981, J. Karkowski, *Faras V. The Pharaonic Inscriptions from Faras*, Warszawa.
- 1979, W. Godlewski, *Faras VI. Les baptistères nubiens*, Warszawa.
- 1982, M. Martens-Czarnecka, *Faras VII. Les éléments décoratifs sur les peintures de Faras*, Warszawa.
- 1985, T. Dzierżykray-Rogalski, *Faras VIII. The Bishops of Faras. An Anthropological-Medical Study*, Warszawa.
- 1974, K. Michałowski, *Faras, Wall Paintings in the Collection of the National Museum in Warsaw*, Warszawa.
- 1967, K. Michałowski, *Faras, die Kathedrale aus dem Wüstensand*, Zurich.

Sakkara

- 2004, K. Myśliwiec, *Sakkara I. The Tomb of Merefnebef*, Warszawa.
- 2006, T. Rzeuska, *Sakkara II. Pottery of the Late Old Kingdom*, Warszawa.
- 2008, K. Myśliwiec (red.), *Sakkara III. The Upper Necropolis*, Warszawa.

18.1.5. Instytut Filologii Klasycznej, Wydział Polonistyki

adres: Krakowskie Przedmieście 1, 00-927 Warszawa

e-mail / website: ifk@uw.edu.pl / www.ifk.uw.edu.pl

tel. / fax: (22) 55.20.125 / (22) 55.22.903

18.1.5.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Instytut Filologii Klasycznej istnieje od 1981 r. (dawniej Katedra Filologii Klasycznej). Tradycję naukową naszej jednostki kształtowali tacy profesorowie, jak: Adam Krokiewicz, Kazimierz Kumaniecki, Lidia Winniczuk, Maria Cytowska, Hanna Szelest i Oktawiusz Jurewicz. W późniejszym okresie profil badawczy Instytutu uległ rozszerzeniu. Obok literatury i kultury starożytnej obejmuje obecnie także szeroko pojętą recepcję kultury antycznej w późniejszych epokach. Z Instytutem współpracują nadal emerytowani profesorowie: Juliusz Domański i ks. Marek Starowiejski. W ostatnim czasie główne kierunki badań obejmowały: łacynistykę (m.in. komedia, Cycero, Owidiusz,

krytyka tekstu); grezystykę (m.in. retoryka, Platon, romans, krytyka tekstu); bizantynistykę (m.in. retoryka, poetyka); neolatynistykę polską (m.in. Kallimach, Sarbiewski, Zaborowski, Szymonowic, edytorstwo); neolatynistykę europejską (m.in. Petrarca, Erazm z Rotterdamu, L. Bruni, M. Ficino, Vida, edytorstwo); filozofię antyczną (m.in. Platon, Arystoteles, Ksenokrates); łacińską i grecką literaturę antyku chrześcijańskiego (bibliastyka, patrystyka, poezja); literaturę i filozofię średniowieczną (m.in. Dante, gramatyka scholastyczna); antyczną historię idei społeczno-politycznych (sofisci, Platon, Arystoteles); dzieje edukacji klasycznej w Polsce (gramatyka, poetyka, filozofia, nauczanie humaniorów).

Pracownicy IFK prowadzą lektoraty i inne zajęcia z zakresu języka greckiego i łacińskiego na wielu wydziałach i kierunkach UW.

18.1.5.2. Aktualny skład osobowy jednostki

18.1.5.2.1. Kierownik

dr hab. Cyprian Mielczarski – dyrektor

18.1.5.2.2. Pracownicy i doktoranci

18.1.5.2.2.1. Zakład Literatur i Języków Klasycznych

prof. dr hab. Jerzy Wojtczak-Szyszkowski – kierownik

prof. dr hab. Helena Cichocka

prof. UW dr hab. Mikołaj Szymański

dr Maciej Staniszewski

dr Jan Kozłowski

mgr Jan Kwapisz

mgr Agnieszka Lew

mgr Małgorzata Wysocka-Mielczarska

18.1.5.2.2.2. Zakład Studiów Renesansowych

dr Włodzimierz Olszaniec – kierownik

prof. dr hab. Barbara Milewska-Ważbińska

dr hab. Cyprian Mielczarski

dr Krzysztof Rzepkowski
mgr Dorota Sutkowska

18.1.5.2.2.3. Zakład Dydaktyki i Metodyki Języka Łacińskiego

dr Barbara Brzuska doc. UW – kierownik
dr Magdalena Popiołek
mgr Beata Gładowska
mgr Inga Grześczałak
mgr Monika Mikuła
mgr Maria Poszepczyńska
mgr Iwonna Salamonowicz-Górska
mgr Agnieszka Stachowicz-Garstka
mgr Magdalena Zawadzka
mgr Iwona Żółtowska

18.1.5.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

doc. dr Barbara Brzuska

(historia kształcenia klasycznego w Polsce, recepcja literatury antycznej w literaturze polskiej XIX w.)

Książki

1999, *Filologia klasyczna w Szkole Głównej Warszawskiej*, Wrocław-Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1990, *Sytuacja w nauczaniu języków klasycznych w Królestwie Polskim w okresie międzypowstaniowym*, „Meander” 45/ 2-3, s. 97-104.
- 2002, *Lucjusz Scewola w Troi, czyli pan Kmicic w Częstochowie*, „Meander” 57/5-6, s. 507-511.
- 2005, [wstęp i rozdz.] *Stanisław Robert Seliga (1895-1991)* [w:] (red.) *Vita memoriae, magistra vitae. Nauczanie języków klasycznych i kultury antycznej w Gimnazjum i Liceum Państwowym im. Tadeusza Rejtana w Warszawie*, Warszawa, s. 7-22, 145-160.

prof. dr hab. Helena Cichocka
(filologia grecka i bizantyńska)

Książki

- 1985 *Rytmika prozy Zosimosa na tle historiografii wczesnobizantyńskiej*, Warszawa.
1994, *Teoria retoryki bizantyńskiej*, Warszawa.
1995, [współaut.] *Zarys historii retoryki. Od początku do upadku cesarstwa bizantyńskiego*, Warszawa.
2004, *Mimesis i retoryka w traktatach Dionizjusza z Halikarnasu a tradycja bizantyńska*, Warszawa.

dr Jan Marcin Kozłowski

(*Septuaginta* i *Nowy Testament*, antyczna literatura chrześcijańska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2008, *The Portrait of Commodus in Herodian's 'History' (1,7,5-6) as the Source of Pionius' post mortem Description in 'Martyrium Pionii' (22,2-4)*, „*Vigiliae Christianae*” 62, s. 35-42.
2007, *Dzieje Apostoła Filipa* [przekład i opracowanie], w serii *Apokryfy Nowego Testamentu* (cz. II *Apostołowie*), Kraków, s. 744-830.
2006, *Danaïdes et Dirce'* – sur 1 Cl 6,2, „*Ephemerides Theologicae Lovanienses*” 82, s. 467-478.

mgr Jan Kwapisz

(poezja grecka)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2008, *Archaeology of Il. 19, 387 and Od. 1, 128*, „*Hermes*” 136, s. 119-122.
2008, *Muse vs. Muses in the P. Berol. inv. 13270*, „*Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*” 164, s. 45-46.
2008, *Petronius Satyricon 29.5 Smoothed*, „*Mnemosyne*” 61, s. 303-305.
2008, *Użycia i nadużycia teorii intertekstualności w badaniach nad Teokrytem* [w:] (red.) A. Marchewka, *Rem acu tangere. Studia interdisciplinaria ad linguam et litteras Graecorum antiquorum pertinentes*, Gdańsk, s. 111-121.
2008, (w druku) *Parandowski po burgundzku*, „*Pamiętnik Literacki*”.

mgr Agnieszka Lew

(łacińska literatura włoskiego Renesansu, krytyka i edycja tekstu)

Książki

2006, *Metamorfozy Eneidy w „Metamorfozach” Owidiusza* („Owidiusz – twórczość, recepcja, legenda”), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2006, *Habent sua fata codices et editiones ... – „Ars Poetica” Marka Hieronima Vidy* („Studia classica et neolatina” 8 – „Ku współczesności”), Gdańsk.

2007, *Epizod tebański „Anty-Eneida”?* „Symbolae Philologorum Posnaniensium” (Graecae et Latinae 18), Poznań.

2008, *Zeus w Iliadzie a intertekst. Czy warto interpretować Iliadę za pomocą intertekstualności?* [w:] (red.) A. Marchewka, *Rem acu tangere. Studia interdisciplinaria ad linguam et litteras Graecorum antiquorum pertinentes*, Gdańsk.

dr hab. Cyprian Mielczarski

(starożytna filozofia i myśl społeczno-polityczna, humanizm renesansowy)

Książki

2003, *Między gramatyką scholastyczną a humanistyczną. Komentarz Jana Sommerfelda Starszego do traktatu gramatycznego Eberharda Hiszpańskiego (Strasburg 1499)*, Warszawa.

2004, *Humanistyczna sztuka wierszowania na Uniwersytecie Krakowskim. Podręcznik De arte versificandi Walentego Ecka (Kraków 1515)*, Warszawa.

2006, *Idee społeczno-polityczne sofistów. U źródeł europejskiego pluralizmu politycznego*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2006, *Spółeczna i polityczna myśl sofistów – Protagoras, Prodikos, Hippiasz i Antyfont*, „Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej” 50/51, s. 25-50.

2007, *Nihilizm i prawo silniejszego a praworządność w nauce sofistów*, „Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej” 52, s. 3-31.

prof. dr hab. Barbara Milewska-Ważbińska

(poezja łacińska, poezja nowołacińska, łacińska literatura okolicznościowa XVI-XVIII wieku)

Książki

- 1998, *W kręgu bohaterów spod Wiednia. Rzecz o dwóch łacińskich eposach staropolskich* Warszawa.
- 2006, *Ars epitaphica. Z problematyki łacińskojęzycznych wierszy nagrobnych*, Wyd. Wydziału Polonistyki UW, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2006, *Exulis haec vox est – o sposobie tworzenia wizerunku poetyckiego i jego odbiorze* [w:] Owidiusz. *Twórczość – recepcja – legenda*, Warszawa, s. 189-196.
- 2006, *Hypomnema Franciscanum and the Problematics of Religious Visual Poetry* [w:] (red.) Piotr Urbański, *Pietas Humanistica. Neo-Latin Religious Poetry in Poland in European Context*, Frankfurt am Main, s. 225-237.
- 2007, *Filologia klasyczna i komparatystyka*, [w:] *Perspektywy współpracy filologii klasycznej z innymi naukami humanistycznymi. Współczesne metody badania kultury antycznej*, Warszawa, s.13-21.
- 2008, *Mors initium vitae. Europejska Res publica litterarum wobec śmierci* [w:] (red.) J. Sobczak, A. W. Mikołajczak, *Zderzenie czy dialog państw narodowych w Europie?*, Poznań, s. 375-381.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2006, [red.] *Exulis haec vox est – o sposobie tworzenia wizerunku poetyckiego i jego odbiorze* [w:] Owidiusz. *Twórczość – recepcja – legenda*, Warszawa.

dr Włodzimierz Olszaniec

(teoria i praktyka przekładu w łacińskim obszarze językowym, krytyka tekstu)

Książki

- 2008, *Od Leonarda Bruniego do Marsilia Ficina. Studium renesansowej teorii i praktyki przekładu*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2004, *Leonardo Bruni, Marsilio Ficino and Their Conjectures in Plato's Writings*, „Memoirs of the American Academy in Rome” 49, 153–170.
- 2005, *La fonte greca del Gorgia latino di Leonardo Bruni*, „Humanistica Lovaniensia” 54, 359–364.
- 2006, *Leonardo Bruni's Conjectures in Plato's Gorgia*, „Humanistica Lovaniensia” 55, 177–183.
- 2009, *Catullus 2.8–10*, „Mnemosyne” 62, 104–107.

dr Krzysztof Rzepkowski

(teatr antyczny, epigrafika łacińska, łacińska literatura włoskiego Renesansu)

Książki

- 2006, *Zrzęda (Querolus). Scenicznosc utworu na tle komedii Plauta*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2007, *Pro Archia 28. Colometry and Textual Criticism*, „Acta Antiqua” 47, s. 341-348.
- 2007, *Un distique vénotaire tardo-antique. A propos d'une inscription latine sur une lance d'apparat de la nécropole mérovingienne de Cutry*, „Antiquité Tardive” 15, s. 365-369.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2008,[współred.] *Humanistyczne żywoty filozofów starożytnych*, Warszawa.

dr Maciej Staniszewski

(romans antyczny, starożytna filozofia neoplatońska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Witold Gombrowicz i Gajusz Juliusz Cezar, czyli o historii pewnego wariantu tekstu 'Ferdydurke' – całkiem niepoważne studium krytyczno–translatologiczne* „Meander” 60/2, s. 220-232.
- 2008, *Wprowadzenie do „O bogach i świecie” Salustiosa* Przegląd Filozoficzno-Literacki 1(19), s. 35-39.
- 2008, *Salustios „O bogach i świecie”*, „Przegląd Filozoficzno-Literacki” 1(19), s. 41-57.
- 2008, *Giannozzo Manetti Żywot Seneki* [w:] (red.) W. Olszaniec, K. Rzepkowski, *Humanistyczne żywoty filozofów starożytnych*, Warszawa, s. 377-453.

mgr Dorota Sutkowska

(neolatinistyka – edytorstwo i przekłady (epigramat barokowy, łacińska literatura naukowa XVII wieku)

Książki

- 2003, [przekład] *Maciej Kazimierz Sarbiewski, Epigrammatum liber (Księga epigramatów)*, Warszawa.
- 2004, [przekład] *Johannes Kepler, Sen, czyli wydane pośmiertnie dzieło poświęcone astronomii księżycowej*, Warszawa.
- 2006, [przekład] *Johannes Kepler, Noworoczny podarek albo o sześciokątnych płatkach śniegu*, Warszawa.

prof. UW dr hab. Mikołaj Szymański

(neolatinistyka, edytorstwo łacińskie, filozofia starożytna)

Książki

- 1999, [edycja krytyczna] Tommaso Aldobrandini, *Commentary to Aristotle's „Politics”*, Warszawa.
- 2004, *Ab ovo. Antyk, Biblia etc.*, Iskry, Warszawa
- 2005, [edycja krytyczna] Erasmus Roterodamus, *Adagia 1001–1500 = Opera omnia Desiderii Erasmi Roterodami, ordo II, t. 3*, Amsterdam.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2004, [wstęp] Arystoteles *Polityka* [w:] Arystoteles, *Dzieła wszystkie*, t. 6, Warszawa.

prof. dr hab. Jerzy Wojtczak-Szyszkowski

(filozofia starożytna, antyczna literatura chrześcijańska)

Książki

- 1980, *Filozofia Ksenokratesa z Chalcedonu*, Warszawa.
- 1999, *Średniowieczne życiorysy Bł. Kingi i Bł. Salomei*, Warszawa.
- 2004, *Żywot świętej Kingi Jana Długosza. Studia nad językiem i stylem*, Łowicz.
- 2009, *O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach, Dekretu przypisywanego Iwonowi z Chartres część szesnasta, wstęp i tłumaczenie*, Warszawa.

dr Mariusz Zagórski

(poezja rzymska epoki augustowskiej i cesarstwa, teoria literatury, teoria i sztuka przekładu)

Książki

2006, *Bogowie mieszkają na Palatynie. Oktawian August i jego program ideowy w „Metamorfozach” Owidiusza*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *Warsztat retoryczny św. Cypriana na przykładzie pisma „De lapsis”*, „Vox Patrum” 21, s. 195-207.

2004, *Czy Owidiusz mógł być czcicielem Izidy? (Met IX 666-797)* [w:] (red.) I. Mikołajczyk, *Sapere aude. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi dr hab. Marianowi Szarmachowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, Toruń, s. 365-374.

2005, *Owidiusz, Sztuka kochania I 41-134, Trzy przekłady*, „Meander” 60/4, s. 428-431.

2006, *Opisy periegetyczne w „Metamorfozach” Owidiusza jako przykład demityzacji drogi* [w:] (red.) L. Wiśniewska, *Literackie drogi wobec mitu*, Bydgoszcz, s. 175-182.

2006, *Polityczny aspekt „Metamorfoz” w kontekście programu poetyckiego Owidiusza* [w:] (red.) J. Domański, B. Milewska-Ważbińska, *Owidiusz – twórczość, recepcja, legenda*, Warszawa, s. 31-41.

2006, *Sarbiowskis Dii gentium: Der poeta doctus und seine Quellen* [w:] (red.) E. Schäfer, *Der polnische Horaz*, (NeoLatina 11), Tübingen, s. 223-229.

2007, *„Miękką pierś okrywa cienka kora”, Owidiusza mit o ciele przemienionym* [w:] (red.) Lidia Wiśniewska, Mirosław Gołuński, *Mity słowa, mity ciała*, Bydgoszcz, s. 163-8.

mgr Magdalena Zawadzka

(późnoantyczna literatura łacińska; krytyka tekstu; Rzym okresu wczesnej Republiki)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2004, *Kilka uwag o wczesnochrześcijańskiej krytyce rzymskich widowisk*, „Vox Patrum” 24/46-47, s.333-340.

2009, *Petronius ,Satyrice’ 14.7: de more ridebant*, „Mnemosyne” 62, s. 111-112

18.1.6. Zakład Wschodu Starożytnego, Wydział Orientalistyczny

adres: ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Budynek Porektorski, parter

e-mail: asyriologia.orient@uw.edu.pl / egiptologia.orient@uw.edu.pl

website: http://www.orient.uw.edu.pl/zaklad_wschodu_starozytnego/index.htm

tel. 22 55 20 439 (Asyriologia i Hetytologia); 22 55 20 735 (Egiptologia)

fax: 22 826 36 83

18.1.6.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Asyriologia

Historia studiów starowschodnich w Uniwersytecie Warszawskim zaczęła się jeszcze przed powstaniem Instytutu Orientalistycznego. Wkrótce po utworzeniu uniwersytetu na Wydziale Teologicznym powstały seminarium biblijne i seminarium filologii biblijnej, w których nauczano języka hebrajskiego i historii Izraela, wykładano też archeologię Wschodu i gramatykę porównawczą języków semickich. Od r. 1921 istniało na Wydziale Teologii Katolickiej seminarium języków semickich, którego kierownikiem został ks. dr Józef Bromski (od r. 1930 profesor). Głównym przedmiotem jego zainteresowań były literatura i religia Międzyrzecza. Prowadził lekturę tekstów sumeryjskich (m.in. inskrypcji władców I dynastii z Lagasz, Ur-Nammu i Gudei) oraz akadyjskich (eposów *Enuma eliś* i *Gilgamesz*, inskrypcji królów asyryjskich, dokumentów prawnych, listów), a także zajęcia ogólne z historii i archeologii starożytnej. Zakres tych wykładów był więc niezwykle szeroki jak na owe czasy. Ks. Józef Bromski dokonał pierwszego pełnego przekładu na język polski sławnego eposu babilońskiego *Enuma eliś* oraz opracował zabytki klinowe w zbiorach Muzeum Narodowego. Pozostało po nim również kilka prac popularnonaukowych. Krótco po jego śmierci w 1937 r. seminarium języków semickich zostało zlikwidowane.

Niewątpliwie najwybitniejszą postacią asyriologii międzywojennej był Mojżesz Schorr. Asyriolog i rabin, wykształcony w Wiedniu i we Lwowie, został zatrudniony w Uniwersytecie Warszawskim w 1926 r. jako „docent języków semickich i historii starosemickiego Wschodu”. Jego dorobek naukowy jest obszerny; obejmuje kilkadziesiąt pozycji, głównie z zakresu prawa starobabilońskiego, które ukazywały się w prestiżowych wydawnictwach i czasopismach zagranicznych. Najważniejszym jego dziełem są wciąż aktualne *Urkunden des*

altbabylonischen Zivil- und Prozessrechts (Leipzig 1913). Ponadto pozostawił po sobie sporo publikacji popularnonaukowych, zarówno po polsku, jak i po hebrajsku. Zajęcia, jakie prowadził na Wydziale Filozoficznym, a następnie na Wydziale Humanistycznym, ukazują jego rozległe zainteresowania naukowe. Oprócz kursów ogólnych z zakresu historii i kultury Wschodu Starożytnego wykłady Schorra obejmowały m.in. akadyjskie teksty historyczne i literackie oraz zagadnienia prawodawstwa starożytnego omawiane na podstawie szczególnie mu bliskich dokumentów prawa starobabilońskiego, a także tekstów nowobabilońskich i papirusów aramejskich z Elefantyny. W r. 1928 został mianowany tytularnym profesorem nadzwyczajnym. Pełnił wiele funkcji społecznych i politycznych. Do dziejów orientalistyki polskiej przeszedł również jako członek założyciel powstałego we Lwowie Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego oraz redaktor „Rocznika Orientalistycznego” do 1926 r.

W 1931 r. wykłady z zakresu archeologii Wschodu Starożytnego na Wydziale Humanistycznym rozpoczął doc. Stefan Przeworski (1900-1940); dwa lata później zajęcia te odbywały się już w ramach programu orientalistycznego. Jego kariera i dokonania naukowe zostały opisane szerzej w rozdziale *Hetytologia*. W r. 1935 *veniam legendi* na Wydziale Humanistycznym UW uzyskał hetytolog i asyriolog Rudolf Ranszek (1894-1986). Prowadził w Instytucie Orientalistycznym kursy sumeryjskiego, akadyjskiego i hetyckiego oraz wykłady z historii i kultury Wschodu Starożytnego, był więc filologiem o szerokich zainteresowaniach, których zakres wyznaczył w istocie kierunki przyszłego rozwoju asyriologii warszawskiej.

W r. 1937 powstało Seminarium Asyriologiczne; ze względów formalnych jego kierownikiem został egiptolog, prof. Antoni Śmieszek. Po II wojnie światowej seminarium to należało do najwcześniej reaktywowanych jednostek organizacyjnych Instytutu Orientalistycznego; kierował nim w praktyce Rudolf Ranszek, od r. 1947 jako zastępca profesora, a od 1954 jako faktyczny kierownik. W r. 1947 Seminarium Asyriologiczne zostało przekształcone w Seminarium Filologii Wschodu Starożytnego, a w r. 1950 w Katedrę Filologii Wschodu Starożytnego. Jednym z najważniejszych zadań tego okresu była odbudowa zasobów bibliotecznych (księgozbiór instytutu spłonął w 1939 r.). Część pozyskanych wówczas książek stanowił bogaty księgozbiór Stefana Przeworskiego, przekazany zakładowi w darze przez jego rodzinę. Odbywały się zajęcia dydaktyczne, ale studentów było wówczas niewiele. Początkowo R.

Ranoszek uczył sam trzech języków starożytnych: sumeryjskiego, akadyjskiego i hetyckiego. Od r. 1956 pomagała mu Krystyna Łyczkowska, zatrudniona na stanowisku najpierw zastępcy asystenta, a potem asystenta. Od r. 1955 przy katedrze powstał Zakład Egypтологии (jego dzieje są opisane w rozdziale *Egypologia*). Obie jednostki z trudem mieściły się we wspólnym ciasnym lokalu, dopiero z czasem udało się uzyskać większą przestrzeń.

W 1968 r. przekształcono Katedrę Filologii Wschodu Starożytnego, podobnie jak i inne katedry instytutu, w zakład. W 1975r. włączono ją do utworzonego z kilku mniejszych jednostek Zakładu Bliskiego Wschodu i Afryki. W r. 1977 i 1983 miały miejsce dalsze zmiany organizacyjne. Wreszcie w r. 1990 ówczesny Zakład Filologii Wschodu Starożytnego, Egypтологии i Hebraistyki rozpadł się na trzy jednostki i tak powstał Zakład Asyriologii i Hetytologii. Później przyłączono do niego sekcję egypтологии (patrz rozdział *Egypologia*), co stało się argumentem w staraniach o nową nazwę „Zakład Wschodu Starożytnego”.

Wspomniano już, że organizatorem powojennej asyriologii warszawskiej był Rudolf Ranoszek. Kierował on katedrą aż do r. 1964, kiedy to przeszedł na emeryturę. W r. 1949 został profesorem, a w r. 1958 profesorem zwyczajnym. Jego sylwetka i dokonania naukowe w dziedzinie hetytologii zostały opisane w rozdziale *Hetytologia*. Publikacje powojenne prof. R. Ranszka znacznie wykraczają poza obszar badań hetytologicznych. Recenzował prace z zakresu asyriologii i sumerologii, był też autorem kilku cennych pozycji o charakterze popularnonaukowym opublikowanych w pracach zbiorowych *Mezopotamia i Syria* oraz *Rylcem i trzcina*. W r. 1968 w zbiorze *Zarys dziejów religii* pod redakcją J. Kellera ukazała się praca R. Ranszka *Religie Mezopotamii*; miała ona liczne wznowienia. Po przejściu na emeryturę profesor nadal prowadził wykłady na Wydziale Historycznym UW, uczestniczył też w życiu naukowym katedry. Pod jego kierunkiem powstawały prace magisterskie i doktorskie. W r. 1980 uczniowie i przyjaciele oddali Profesorowi hołd księgą pamiątkową dla uczczenia 85. rocznicy urodzin; zawiera ona artykuły wybitnych uczonych polskich i zagranicznych. W r. 1985 Uniwersytet Śląski przyznał mu stopień doktora honoris causa. Za swoją działalność naukową i dydaktyczną Rudolf Ranoszek został odznaczony najpierw w r. 1958 Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, potem kolejno Krzyżem Oficerskim, Komandorskim i Komandorskim z Gwiazdą.

W r. 1956 na stanowisko zastępcy asystenta w Katedrze Filologii Wschodu Starożytnego została powołana Krystyna Łyczkowska, z której nazwiskiem są związane nierozdzielnie dalsze dzieje akadystryki. Już od samego początku głównym przedmiotem jej studiów stały się dokumenty ze staroasyryjskiego miasta Kanesz. Wyniki badań publikowała systematycznie w postaci artykułów, a w r. 1967 przedstawiła w postaci rozprawy doktorskiej *Protokoły sądowe z miasta Kanesz*, napisanej pod kierunkiem prof. R. Ranozka. Dalsze badania nad archiwami z Kapadocji zaowocowały książką *Pozycja kobiety w okresie staroakadyjskim na podstawie dokumentów z Kanesz w Azji Mniejszej*, która została przedstawiona jako rozprawa habilitacyjna w r. 1978. Rok później K. Łyczkowska otrzymała stopień doktora habilitowanego i została powołana na stanowisko docenta. W r. 1990 uzyskiwała tytuł profesora, a w r. 1996 nominację na stanowisko profesora zwyczajnego.

Miejsce kobiety oraz znaczenie rodziny w społeczeństwie mezopotamskim, zwłaszcza w okresie staroasyryjskim i starobabilońskim, pozostawało w centrum zainteresowań prof. K. Łyczkowskiej przez wiele lat. Wyrazem tego są jej publikacje w „Roczniku Orientalistycznym”, „Przeglądzie Orientalistycznym”, „Euhemerze”, czasopiśmie „Drevnij Vostok”, księdze pamiątkowej ku czci prof. L. Matouša oraz w książce pod redakcją K. Szarzyńskiej(??? – patrzyłeś, że ona jest red.? Zawsze myślałam, że to pozycja 3 autorów) i in. *Miłość i seks w kulturach Wschodu Starożytnego* (Warszawa 1996). Oprócz tekstów z Kanesz materiału do owych studiów dostarczały dokumenty z Larys i Chagar Bazar.

Inny obszar zainteresowań prof. K. Łyczkowskiej stanowiła problematyka literaturoznawcza. Spod jej pióra pochodzą liczne przekłady literatury akadyjskiej, publikowane głównie w „Przeglądzie Orientalistycznym” i „Euhemerze” (m.in. tłumaczenia najważniejszych mitów i opowiadań akadyjskich, jak *Enuma eliś*, *Babiloński mit o Atrachasisie*, *Zejście Isztar do podziemi*, *Legenda o potopie*, *Lot Etany w przestworza* czy *Legenda o Sargonie*), a także hymnów i modlitw. Na marginesie tych prac prof. K. Łyczkowska prowadziła studia nad literaturą sapiencjalną; zaowocowały one tłumaczeniami odnośnych tekstów akadyjskich w artykułach *Dialog o ludzkim nieszczęściu*, *Akadyjskie upomnienia dla króla* i *Biedny człowiek z Nippur* oraz tomem *Babilońska literatura mądrości* (Warszawa 1998). Zainicjowana przez nią popularyzacja dzieł literatury Międzyrzecza przerodziła się w roku 2000 w projekt zatytułowany *Antolo-*

gia Literatury Mezopotamskiej. W jego ramach ukazują się kolejne tomy przekładów z literatury akadyjskiej i sumeryjskiej autorstwa prof. K. Łyczkowskiej oraz innych pracowników i absolwentów (studentów) zakładu, por. M. Kapelański (red.), *Mity akadyjskie* (Warszawa 2000), M. Kapelański (red.), *Mity sumeryjskie* (Warszawa 2000), M. Kapelański i M. Kropiwnicka (red.), *Epos o Gilgameszu* (Warszawa 2002), O. Drewnowska-Rymarz (red.), *Do boga, pana mego, mów!* (Warszawa 2005), K. Szarzyńska, *Eposy sumeryjskie* (Warszawa 2003) i K. Szarzyńska, *Hymny i pieśni sumeryjskie* (Warszawa 2005).

W r. 1981 ukazała się *Mitologia Mezopotamii* autorstwa K. Łyczkowskiej i K. Szarzyńskiej. Była ona wynikiem wielu lat badań religioznawczych, a poprzedziły ją artykuły opisujące wierzenia mieszkańców Mezopotamii, m. in. kosmologię i koncepcje stworzenia człowieka. Książka ta została przetłumaczona kilka lat później na język bułgarski. W r. 1995 ukazała się inna cenna pozycja z zakresu religioznawstwa autorstwa K. Łyczkowskiej – (mianowicie) *Babilońskie zaklęcia magiczne*.

Wyniki badań prof. K. Łyczkowskiej nad akadyjskim odzwierciedliły się w postaci skryptu do nauki tego języka, który ukazał się pt. *Gramatyka języka akadyjskiego* (Warszawa 1975); pozostaje on wciąż jedynym polskim podręcznikiem do nauki języka akadyjskiego.

Prof. K. Łyczkowska wychowała kilka pokoleń asyriologów. Pod jej kierunkiem powstały liczne prace magisterskie, była promotorem kilku prac doktorskich (m.in. M. Stolarczyk, O. Drewnowskiej-Rymarz), a wiele innych recenzowała. Piastowała rozmaite funkcje na różnych szczeblach organizacji uczelni, m.in. w latach 1981-1984 była prodziekanem Wydziału Neofilologii. Pomimo przejścia na emeryturę w r. 2004 prof. K. Łyczkowska nadal prowadzi aktywną działalność dydaktyczną i naukową; m.in. sprawuje opiekę nad pracami magisterskimi i doktorskimi. Z końcem 2008 zaprzestała działalności dydaktycznej choć nadal recenzuje prace doktorskie. W bieżącym roku współpracownicy, uczniowie i przyjaciele uhonorowali ją książką pt. *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*.

Po odejściu na emeryturę prof. R. Ranzoska opiekę nad kierunkiem sumerologicznym przejął dr Jan Braun, który w r. 1964 przeniósł się z Katedry Językoznawstwa Ogólnego do Katedry Filologii Wschodu Starożytnego. W r. 1991 otrzymał on stopień doktora habilitowanego, a w 1995 – nominację na stanowisko profesora UW. Głównym przedmiotem jego badań było

i pozostaje zagadnienie pochodzenia języka sumeryjskiego. J. Braun wiąże go z tybeto-birmańską grupą chińsko-tybetańskiej rodziny językowej. Wyniki swych studiów przedstawiał na licznych konferencjach międzynarodowych (m.in. w Budapeszcie i Lipsku). W ostatnich latach wyniki te zebrał w książkach *Sumerian and Tibeto-Burman* (Warszawa 2001) i *Sumerian and Tibeto-Burman. Additional Studies* (Warszawa 2004). Wraz z Olgą Drewnowską-Rymarz prof. J. Braun opracował *Słownik sumeryjsko-angielsko-francusko-niemiecki*, który, niestety, dotąd nie ukazał się drukiem. Sfera zainteresowań naukowych J. Brauna jest niezwykle rozległa; pozostają w niej również zagadnienia językoznawstwa kaukaskiego, etruskiego oraz baskijskiego. Część jego publikacji z wymienionych dziedzin została zebrana i wydana w r. 1998 w zbiorze zatytułowanym *Euscaro-Caucasica. Historical and Comparative Studies on Kartvelian and Basque*. Jest on również autorem większości haseł Wielkiej Encyklopedii Powszechnej z zakresu sumerologii.

Prof. J Braun był promotorem licznych prac magisterskich z dziedziny sumerologii oraz dwóch doktoratów: K. Szarzyńskiej i M. Stępnia. Pod jego redakcją powstał w 1971 skrypt pt. *Mezopotamia*, który stał się podręcznikiem dla kilku pokoleń studentów zarówno sumerologii, jak i asyriologii.

Pisząc o sumerologii warszawskiej nie sposób nie wspomnieć o dr Krystynie Szarzyńskiej, niezwiązanej formalnie z zakładem, ale aktywnie z nim współpracującej. Uzyskała ona stopień doktora w r. 1986 na podstawie pracy *Z badań nad najstarszymi napisami sumeryjskimi z miasta Uruk*, napisanej pod kierunkiem (wówczas) docenta J. Brauna. Archaiczne tabliczki z Uruk pozostały głównym przedmiotem jej badań, które zaowocowały wieloma cennymi odkryciami w sferze interpretacji znaków i wiedzy o kulcie bóstw z Uruk, szczególnie bogini Inany, a także hodowli owiec w Sumerze w III tysiącleciu p.n.e., por. np. jej pracę *Sheep Husbandry and Production of Wool, Garments and Cloths in Archaic Sumer* (Warszawa 2002). Wyniki owych studiów ukazują się w uznanych czasopismach międzynarodowych, są często cytowane i recenzowane. Część z nich została zgromadzona i wydana r. 1997 w tomie zatytułowanym *Sumerica. Prace sumeroznawcze*. Spod pióra K. Szarzyńskiej wyszło również wiele opracowań o charakterze popularnonaukowym. Jest współautorką wspomnianej powyżej *Mitologii Mezopotamii*, wydała również kilka tomów tłumaczeń literatury sumeryjskiej: *Mity sumeryjskie* (Warszawa 2000), *Epsy sumeryjskie* (Warszawa 2003) oraz *Hymny i pieśni sumeryjskie*

(Warszawa 2005). Przyjaciele i współpracownicy uczcili jej 80. urodziny księgą pamiątkową *Written on Clay and Stone. Ancient Near Eastern Studies Presented to Krystyna Szarzyńska on her 80th Birthday* (red. J. Braun et al., Warszawa 1998).

W r. 1976 zaczęła pracować w zakładzie Małgorzata Stolarczyk. W swych badaniach skupiła się na dokumentach starobabilońskich z północnej Babilonii. Analiza owych tekstów stała się przedmiotem rozprawy doktorskiej *Struktura terytorialno-administracyjna państwa Šamši-Addu I*, napisanej pod kierunkiem doc. dr hab. K. Łyczkowskiej (r. 1983). Włączyła się ona również w badania literaturoznawcze w zakładzie przez tłumaczenia utworów literatury mezopotamskiej, np. *Mit o ptaku Anzu* czy *Legenda o Naramsinie*.

Olga Drewnowska-Rymarz podjęła pracę w r. 1985, początkowo na stanowisku bibliotekarza, następnie asystenta stażysty, a od 1988 asystenta. Główny obszar jej zainteresowań stanowią literatura i religia mezopotamska. W r. 1999 przedstawiła napisaną pod kierunkiem prof. K. Łyczkowskiej pracę doktorską pt. *Mezopotamska bogini Nanaja*; rok później została zatrudniona na stanowisku adiunkta. Pod jej redakcją ukazał się jeden z tomów *Antologii Literatury Mezopotamskiej* pt. *Do boga, pana mego, mów!* (Warszawa 2005), w którym zawarto m.in. jej tłumaczenia modlitw i hymnów akadyjskich. Jest również autorką przekładów kilku mitów, np. *Zejsście Isztar do Świata Podziemnego*, *Teogonia miasta Dunny* w innym tomie wspomnianej antologii pt. *Mity akadyjskie* (Warszawa 2000). Jej artykuły popularyzujące wiedzę o Międzyrzeczu publikowano m.in. z okazji Festiwalu Nauki. Jest również współautorką (obok prof. J. Brauna) *Słownika sumeryjsko-angielsko-francusko-niemieckiego*. W roku 2007 opublikowała wraz z dr Z. Wygnańską w serii „Mitologie świata” książkę *Ludy Mezopotamii*, zaś rok później ukazała się jej autorstwa pozycja *Mesopotamian Goddess Nanaja*. Jest redaktorem księgi ku czci prof. K. Łyczkowskiej zatytułowanej *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska* (Warszawa 2009). Obecnie piastuje funkcję kierownika zakładu.

Głównym przedmiotem zainteresowań absolwentki i aktualnie adiunkta w niniejszej jednostce – Małgorzaty Sadowicz – są gospodarka i historia Babilonii w I tysiącleciu p.n.e. Doktoryzowała się w r. 2002 na podstawie pracy *Prywatna własność ziemi rolnej w okresie nowobabilońskim*, napisanej pod kierunkiem prof. Stefana Zawadzkiego z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W r. 2004 została zatrudniona na stanowisku adiunkta. Jej artykuły ukazały się w międzynarodowych specjalistycznych czasopismach.

W zakładzie studiowało wielu asyriologów i sumerologów. Część z nich jest czynna zawodowo. Należy tu wymienić przede wszystkim Marka Stępnia, obecnie pracownika Instytutu Historycznego UW. Zajmuje się on głównie tekstami gospodarczymi i prawnymi okresu Ur III. Wyrazem tych zainteresowań jest opublikowana ostatnio jego rozprawa habilitacyjna *Ensi w czasach III dynastii z Ur*. Wcześniej, rozprawę doktorską *Organizacja hodowli oraz dystrybucji artykułów hodowlanych w świetle neosumeryjskich dokumentów gospodarczych z Ummu*, napisaną pod kierunkiem prof. Jan Brauna, obronił w Toruniu w 1993 r.. Praca ta została wydana później jako *Animal Husbandry in the Ancient Near East. A Prosopographic Study of Third-Millennium Umma* (Bethesda 1996). M. Stępień jest również autorem przekładu *Kodeksu Hammurabiego* (Warszawa 1996), historii *Starożytnego Wschodu* w podręczniku akademickim „Historia starożytna” (red. M. Jaczynowska), ponadto licznych publikacji popularnonaukowych z dziedziny historii Mezopotamii, m.in. hasła w słowniku *Władcy i wódzowie starożytności* (Warszawa 1998). Opracował on również zabytki sumeryjskie ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Toruniu. Aktualnie prowadzi w jednostce zajęcia dydaktyczne w zakresie nauczania języka sumeryjskiego.

Spośród innych wychowanków zakładu, którzy byli lub są czynni zawodowo, należy wymienić Krystynę Gawlikowską, autorkę takich przekładów literatury akadyjskiej, jak *Tamaryszek i palma*, *Nergal i Ereszkigal*, *Sen księcia Kummy* czy *Mit o bogu Erra*, a także książki *Sztuka Mezopotamii* (Warszawa 1975), ponadto Janusza Meuszyńskiego, wybitnego archeologa, który obok wielu publikacji naukowych pozostawił po sobie cenny podręcznik *Odkrywanie Mezopotamii* (Warszawa 1977). Absolwentami asyriologii w Instytucie Orientalistycznym są Antoni Mierzejewski, spod którego pióra wyszły prace popularnonaukowe z zakresu historii i kultury Wschodu Starożytnego, jak *Sztuka starożytnego Wschodu* (Warszawa 1980) i *Tajemnice glinianych tabliczek* (Warszawa 1981), a także Andrzej Reiche, pracownik Galerii Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie, piszący m.in. o zabytkach mezopotamskich w kolekcjach polskich. Trzeba też wspomnieć o Teresie Stępniewskiej, doktorantce zakładu na początku lat 80., autorce przekładów kilku tekstów akadyjskich. Nie sposób wreszcie pominąć dwóch byłych studentów zakładu, a obecnie profesorów Piotra Steinkellera z University of Michigan i Piotra

Michałowskiego z Harvard University, zaliczanych do grona najwybitniejszych sumerologów współczesnych.

(oprac. dr Małgorzata Sandowicz)

Egiptologia – kalendarium najważniejszych faktów.

- 1934 Mianowanie Antoniego Śmieszka pierwszym profesorem Seminarium Egiptologicznego Instytutu Orientalistycznego UW. A. Śmieszek pełnił funkcję kierownika Instytutu Orientalistycznego w latach 1937-1939.
- 1945 W okresie powojennym przez kilka lat kuratorem Seminarium Egiptologicznego był dyrektor Instytutu Orientalistycznego, prof. Ananiasz Zajączkowski. W ramach programu dydaktycznego orientalistyki hieroglifów egipskich uczył prof. Kazimierz Michałowski.
- 1950 Powstała Katedra Filologii Wschodu Starożytnego, do której należało Seminarium Egiptologiczne. W latach 1951-1961 pracę naukową i dydaktyczną prowadził Tadeusz Andrzejewski.
- 1955 Seminarium Egiptologiczne przekształciło się w Zakład Egiptologii przy Katedrze Filologii Wschodu Starożytnego. Opiekę nad nim sprawowali jako kuratorzy kolejno prof. K. Michałowski, R. Ranoszek, S. Strelcyn, J. Chmielewski i J. Bielawski.
- Od lat 50. ubiegłego wieku badaniami naukowymi i dydaktyką w zakresie egiptologii zajmowały się prof. Albertyna Szczudłowska-Dembska, drżElżbieta Dąbrowska-Smektała i dr Irena Himner (później Pomorska).
- 1968 Zostały zniesione katedry. Egiptologia, nadal związana organizacyjnie z filologią Wschodu Starożytnego, stanowiła sekcję w jednostkach, których nazwy wciąż się zmieniały.
- 1990 Zakład Egiptologii uzyskał samodzielność jako jednostka naukowo-dydaktyczna.
- W połowie lat 90. ubiegłego wieku w Zakładzie Egiptologii pracowali: prof. Jan Krzysztof Winnicki (kierownik zakładu w latach 1996-2000), dr Katarzyna Urbaniak-Walczak, doktorant mgr Dariusz Niedziółka oraz bibliotekarz mgr Iwona Bebrysz.
- 2003 Zakład Egiptologii stał się sekcją w Zakładzie Asyriologii i Hetytologii.

2008 Instytut Orientalistyczny uległ przekształceniu w Wydział Orientalistyczny.

2009 Zakład Asyriologii i Hetytologii zmienia nazwę na Zakład Wschodu Starożytnego.

18.1.6.2. Aktualny skład osobowy jednostki

18.1.6.2.1. Kierownik

dr Olga Drewnowska-Rymarz o.drewnowska@uw.edu.pl, tel. 022 55-20-439

18.1.6.2.2. Pracownicy i doktoranci

18.1.6.2.2.1. Sekcja Asyriologii i Hetytologii

prof. dr Jan Braun (profesor *emeritus*)

prof. dr hab. Krystyna Łyczkowska (profesor *emeritus*) k.lyczkowska@uw.edu.pl

prof. dr hab. Maciej Popko m.n.popko@uw.edu.pl

prof. UW dr hab. Piotr Taracha piotr.taracha@uw.edu.pl

dr Olga Drewnowska-Rymarz

dr Małgorzata Sandowicz msandowicz@uw.edu.pl

dr Magdalena Kapelusz (bibliotekarz) m.kapelus@uw.edu.pl

Doktoranci

mgr Aleksandra Szymkuć

mgr Dorota Wanacka

mgr Adam Kryszewski

mgr Małgorzata Kopańska

18.1.6.2.2.1. Sekcja Egypтологии

dr Edyta Kopp edyta.kopp@uw.edu.pl

Doktoranci

mgr Adrian Antoniewicz

18.1.6.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr Jan Braun

(sumerologia, kaukazologia)

Książki

- 1998, *Euscaro-Caucasica. Historical and Comparative Studies on Kartvelian and Basque*, Warszawa.
- 2001, *Sumerian and Tibeto-Burman*, Warszawa.
- 2007, *Luvian and Tyrsenian*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1994, *Chattskij i abchazo-adygskij*, „Rocznik Orientalistyczny” 49/1, s. 15-23.
- 1995, *Addenda Carica*, „Rocznik Orientalistyczny” 50/1, s. 41-52.
- 2001, *Verbos kartvelicos y vascos*, „Fontes Linguae Vasconum” 33/86, s. 5-12.
- 2002, *Lokalnyje prefiksy xattskogo glagola i te ze morfemy v abchazo-adygskix jazykax* [w:] (red.) P. Taracha, *Silva Anatolica. Studies Presented to Maciej Popko on the Occasion of His 65th Birthday*, Warszawa, s. 55-56.
- 2003, *Bibliografia prac Jana Brauna poświęconych problematyce kartwelologicznej*, „Pro Georgia. Journal of Kartvelological Studies” 9-10, s. 32-35.
- 2003, *Wieloosobowość czasownika w języku gruzińskim*, „Pro Georgia. Journal of Kartvelological Studies” 9-10, s. 19-31.
- 2009, *Pelasgian and Tracian Personal Names in Tyrsenian Language* [w:] (red.) O. Drewnowska, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, s. 9-11.

dr Olga Drewnowska-Rymarz

(asyriologia)

Książki

- 2007, [współaut.] *Ludy Mezopotamii*. Mitologie świata (dodatek do „Rzeczpospolitej”), Warszawa.
- 2008, *Mesopotamian Goddess Nanāja*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1988, *Dwie modlitwy dwujęzyczne (sumeryjsko-akadyjskie) do boga Słońca*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2(148), s. 13-16.
- 1993, *Bogini Nanāja w świetle sumeryjskich i akadyjskich tekstów literackich* [w:] (red.) D. Musiał, M. Ziółkowski, *Religie w świecie starożytnym*, Toruń, s. 5-10.
- 1988, *Wieża Babel – miejsce pomieszczenia języków* [w:] *Szturm na wieżę Babel. Festiwal Nauki 1998*, Warszawa, s. 5-10.
- 2000, *Religie Mezopotamii* [w:] *Orient – kolebka religii światowych. Festiwal Nauki 2000*, Warszawa, s. 20-24.
- 2000, *Mity akadyjskie* [w:] (red.) M. Kapełuś, *Antologia literatury mezopotamskiej*, Warszawa, s. 12-16, 52-60, 86-91.
- 2003, *The Syncretism of Sumero-Babylonian Religion on the Example of the Goddesses Inanna-Ištar and Nanāja* [w:] (red.) F. M. Stępniewski, *The Orient and the Aegean. Papers presented at the Warsaw Symposium, 9th April 1999*, Warsaw University, Institute of Archaeology, Warszawa, s. 45-49.
- 2005, *„Do boga, pana mego, mów!” Babilońskie i asyryjskie hymny, modlitwy, zaklęcia i rytuały* [w:] (red.) O. Drewnowska-Rymarz, *Antologia literatury mezopotamskiej*, Warszawa, s. 13-16, 19-23, 26-41, 65-67, 69, 92-102, 111-112, 115-118, 149-151, 155-163, 194-195.
- 2007, [rec.] M. M. Fritz, „... und weinten um Tammuz”. *Die Götter Dumuzi-Ama’ušumgal’anna und Damu. AOAT 307. Münster 2003*, „Rocznik Orientalistyczny” 59/2, Warszawa, s. 158-159.
- 2009, *Figurines and Statues in the Cult of Nanāja* [w:] (red.) O. Drewnowska, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, Warszawa, s. 23-29.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2005, *Antologia literatury mezopotamskiej*, Warszawa.
- 2009, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, Warszawa.

dr Magdalena Kapełuś

(hetytologia)

Książki

- 1999, [współaut.] *Automatyzacja bibliotek*, Warszawa.
- 2000, [współaut.] *Wykaz publikacji pracowników w roku 1998 (Informacje bibliograficzne)*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Mit o ptaku Anzu* [w:] (red.) M. Kapełus, *Mity akadyjskie*, Warszawa, s. 61-76.
- 2000, *Smok Labbu* [w:] (red.) M. Kapełus, *Mity akadyjskie*, Warszawa, s. 77-78.
- 2001, *Badania nad Wschodem Starożytnym w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (okres międzywojenny)*, „Przegląd Orientalistyczny” 3-4, s. 223-227.
- 2002, *Babiloński „Pan trzy razy obity”* [w:] (red.) M. Kapełus, *Fascynacje folklorystyczne. Księga poświęcona pamięci Heleny Kapełus*, Warszawa, s. 59-68.
- 2002, *Bibliografia Heleny Kapełus* [w:] (red.) M. Kapełus, *Fascynacje folklorystyczne. Księga poświęcona pamięci Heleny Kapełus*, Warszawa, s. 11-17.
- 2002, *Helena Kapełus (21 V 1927-8 IX 1999)* [w:] (red.) M. Kapełus, *Fascynacje folklorystyczne. Księga poświęcona pamięci Heleny Kapełus*, Warszawa, s. 9-10.
- 2002, *Bibliography of Maciej Popko* [w:] (red.) P. Taracha, *Silva Anatolica. Anatolian Studies Presented to Maciej Popko on the Occasion of His 65th Birthday*, Warszawa, s. 19-27.
- 2002, *Epos o Gilgameszu – wersja hetycka* [w:] (red.) M. Kapełus, *Epos o Gilgameszu*, Warszawa, s. 97-102.
- 2004, [rec.] *Old Assyrian Bibliography of Cuneiform Texts, Bullae, Seals and the Result of the Excavations at Assur, Kultepe/Kanis, Acemboyuk, Alisar and Bogazkoy (Old Assyrian Archives, Studies, vol. I) by Cecile Michel, Leiden 2003*, „Rocznik Orientalistyczny” 57/2, s. 163-165.
- 2006, [rec.] *Comptes rendu de Ali Dincol, Belkis Dincol. Uber die neuen hethitischen Hieroglyphessiegel aus Emar*, „L’Homme et la nature”, s. 330-330.
- 2006, [rec.] *Comptes rendu de Joachim Marzahn. Ein Amulet-Rohling aus Assur*, „L’Homme et la nature”, s. 329-329
- 2006, [rec.] *Comptes rendu de Wayne Horowitz, Takayoshi Oshima, Cuneiform tablets from Canaan in the Istanbul Arkeoloji Muzeleri*, „L’Homme et la nature” s. 329-330.
- 2007, *Is there any difference between the house and the palace of grandfathers*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” nr 2, s. 32-33.
- 2007, *Helena Kapełus (1927-1999)* [w:] *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, Warszawa, s. 140-145.
- 2007, *La maison (le palais) des ancetres et les tombeaux des rois hittites*, „Res Antique” 4, s. 221-229.
- 2008, *Some remarks on Hittite Royal Funerary Ritual sallis wastais (Texts from Building A on Buyukkale)*, „Studi Micenei ed Egeo-Anatolici” 50, s. 449-456.
- 2009, *Gdy idziesz na łąkę, sznura za sobą nie ciągnij (rozważania nad losem zmarłych w Anatolii hetyckiej)* [w:] (red.) Magdalena Kapełus, *Symbolika łąki i pastwiska w dawnych wierzeniach*, Warszawa, s. 61-73.

2009, *Amelia Hertz* [w:] (red.) O. Drewnowska, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, Warszawa, s. 53-67.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

2000, [wstęp i red.] *Mity sumeryjskie*, Warszawa.

2000, [wstęp i red.] *Mity akadyjskie*, Warszawa.

2002, [wstęp i red.] *Epos o Gilgameszu*, Warszawa.

2002, [red.] *Fascynacje folklorystyczne. Księga poświęcona pamięci Heleny Kapeliś*, Warszawa.

2003, [red.] *Eposy sumeryjskie*, Warszawa.

2009, [red.] *Symbolika łąki i pastwiska w dawnych wierzeniach*, Warszawa

dr Edyta Kopp

(egiptologia)

2008, *Set of beads and amulets* [w:] (red.) K. Myśliwiec *Saqqara III. The Upper Necropolis. Part I: The Catalogue with drawings*, Warszawa, s. 70-78.

2008, *Cechy urzędowego stylu egipskich listów w okresie Nowego Państwa* [w:] (red.) N. Pawlak, *Języki Azji i Afryki w komunikacji międzykulturowej*, Warszawa, s. 177-190.

2008, *Appendix : A Royal Stamp Impression (do artykułu T. Rzeuskiej, Pottery from the Kakemu Tomb (No. 15) at Qubbet el-Hawa, 182-195)*, „Études et Travaux” 22, s. 196-198.

prof. dr hab. Krystyna Łyczkowska

(asyriologia)

Książki

1975, *Gramatyka języka akadyjskiego (skrypt dla studentów I i II roku filologii orientalnej)*, Warszawa.

1979, *Pozycja społeczna kobiety w okresie staroasyryjskim na podstawie dokumentów z Kaneš w Azji Mniejszej*, Warszawa.

1981, [współaut.] *Mitologia Mezopotamii*, (Mitologie świata), Warszawa.

1984, [współaut.] *Mitologija na Mezopotamija*, Sofia.

1995, *Babilońskie zaklęcia magiczne (wybór, przekład z akadyjskiego, komentarz)* („Świat Orientu”), Warszawa.

- 1998, *Babilońska literatura mądrości (wybór, przekład z akadyjskiego, komentarz)* („Literatury Orientalne”), Warszawa.
- 1998, [współaut.] *Miłość i seks w kulturach Wschodu Starożytnego*, Warszawa.
- 2000, [współaut.] *Mity akadyjskie* („Antologia Literatury Mezopotamskiej”), Warszawa.
- 2002, [współaut.] *Epos o Gilgameszu* („Antologia Literatury Mezopotamskiej”), Warszawa.
- 2005, [współaut.] *Do boga, pana mego, mów! Babilońskie i asyryjskie hymny, modlitwy, zaklęcia i rytuały*. Wybór tekstów („Antologia Literatury Mezopotamskiej”), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1959, [rec.] J. Klíma, *Prawa Hammurabiego (Warszawa 1957)*, „Przegląd Orientalistyczny” 2 (30), s. 217-218.
- 1960, *Legenda o Sargonie*, „Przegląd Orientalistyczny” 2 (34), s. 189-190.
- 1960, *Legenda o potopie według eposu o Gilgamešu*, „Przegląd Orientalistyczny” 3 (35), s. 317-324.
- 1963, *Pieczęcie babilońsko-asyryjskie*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 7, s. 5-21.
- 1963, *Zejście Isztar do podziemi*, „Przegląd Orientalistyczny” 2 (46), s. 121-126.
- 1964, *Dialog o ludzkim nieszczęściu*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (39), s. 46-54.
- 1968, *Dwa teksty akadyjskie*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 3-4 (69-70), s. 159-162.
- 1970, *Quelques remarques sur trois documents cappadociens*, „Études et Travaux” 4, s. 14-19.
- 1971, *Brick Inscription from the Mr and Mrs Łabęda Collection*, „Études et Travaux” 5, s. 26-30.
- 1971, *Akadyjskie upomnienia dla króla*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (80), s. 19-21.
- 1972, *Etany lot w przestworza*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 1 (81), s. 31-34.
- 1973, *Modlitwa Antiocha I Sotera do boga Nabu*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 3 (89), s. 83-85.
- 1973, *On Mesopotamian Cylinder Seals*, „Études et Travaux” 7, s. 5-7.
- 1974, *Babilońska kosmogonia*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 1 (91), s. 53-60.
- 1975, *Stworzenie człowieka w mitach babilońskich*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 1 (95), s. 25-30.

- 1975, [rec.] A. Salonen, *Vogel Und Vogelfang im Alten Mesopotamien* (Helsinki 1973) „Przegląd Orientalistyczny” 3(95), s. 312-313.
- 1976, *Babilońska literatura sapiencjalna*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 3 (101), s. 27-35.
- 1977, [współaut.] *Wystawa w Muzeum Narodowym Starożytne kultury Egiptu i Mezopotamii*, „Przegląd Orientalistyczny” 4 (104), s. 342-344.
- 1978, *Some Data about Subultum* [w:] (red.) B. Hruška, G. Komoróczy, *Studies Lubor Matouš*, Budapeszt, s. 131-137.
- 1979, *Enuma eliš – babiloński mit o powstaniu świata (część pierwsza)*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (112), s. 3-17.
- 1980, *Enuma eliš – babiloński mit o powstaniu świata (część druga)*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 3 (117), s. 23-33.
- 1980, *An Old Babylonian Cylinder Seal*, „Rocznik Orientalistyczny” 41/2, s. 67-68.
- 1981, *Babiloński mit o Atrachasisie*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (120), s. 17-30.
- 1983, *Chozjajstvennaja dejatelnost' ženszczin doma Pušukena*, „Drevnij Vostok” 4, s. 65-82, 289-291.
- 1983, *Neobabilońskie modlitwy fundacyjne*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (128), s. 3-10.
- 1984, *Babiloński poemat Biedny człowiek z Nippur*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (132), s. 3-9.
- 1986, *Kaptanki ugbabtum w okresie starobabilońskim*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 2 (140), s. 3-12.
- 1993, *Anatolian amtum in the Texts from Kaneš*, „Rocznik Orientalistyczny” 48/2, s. 23-33.
- 1993, *Dziecko w prawach babilońskich*, „Przegląd Orientalistyczny” 1-2 (165-166), s. 73-79.
- 1993, [rec.] I. J. Gelb, B. Kienast, *Die altakkadischen Königsinschriften des dritten Jahrtausends v. Chr.* (Stuttgart 1990), „Rocznik Orientalistyczny” 48/2, s. 153-155.
- 1998, *Familienrechts-Urkunden bei den Anatoliern in Kaneš*, „Rocznik Orientalistyczny” 51/1, s. 13-23.
- 1998, *Some Remarks on Jewellery in the Old Assyrian Texts* [w:] (red.) J. Braun et alii, *Written on Clay and Stone. Ancient Near Eastern Studies Presented to Krystyna Szarzyńska on the Occasion of Her 80th Birthday*. Warszawa, s. 45-53.
- 1999, [rec.] C. Michel, P. Garelli, *Tablettes paléo-assyriennes de Kültepe, vol. I* (Paris 1997) „Orientalia” N.S. 68/2, s. 167-168.
- 2003, [rec.] C. Michel, *Correspondance des marchands de Kaniš au début du IIe millénaire avant J.- C.* (Paris 2001), „Orientalia” N.S. 72/2, s. 265-267.

prof. dr hab. Maciej Popko
(hetytologia)

Książki

- 1992, *Huryci*, Warszawa.
1999, *Ludy i języki starożytnej Anatolii*, Warszawa.
2000, [współaut.] *Wykaz publikacji pracowników w roku 1998* (Informacje bibliograficzne), Warszawa.
2003, *Das hethitische Ritual 447*, Warszawa.
2008, M. Popko, *Völker und Sprachen Altanatoliens*, Wiesbaden.
2009, *Arinna. Eine heilige Stadt der Hethiter*, Wiesbaden.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, [współaut.] *The region of interest – an historical survey*, „Miscellanea Geographica” 8, s. 219-223.
1999, *Berg als Ritualschauplatz. Ein Beitrag zur Kenntnis der hethitischen Religion*, „Hethitica” 14, s. 97-108.
1999, *Nochmals zum hethitischen halmas(s)uitt*, „Altorientalische Forschungen” 26/1, s. 53-57.
1999, *Wschód Starożytny a początki myśli europejskiej*, „Przegląd Orientalistyczny” 189-190, s. 15-25.
1999, *Zur hethitischen Gottheit Ka(m)ma(m)ma*, „Rocznik Orientalistyczny” 52/1, s. 95-99.
1999, *The archaeological expedition of Karol Lanckoroński to Southern Turkey* [w:] (red.) Gülcan Eraktan, Janusz Gudowski, *Rural space under modernisation process. Turkish-Polish field studies 60 yars after Prof. Leszczycki's Research*, Warszawa, s. 28-32.
2000, [rec.] *H. A. Hoffner, Hittite Myths. Second Edition, Atlanta 1998*, „Orientalia” 69/1, s. 126-129.
2000, *Stefan Przeworski (1900-1940). Ein Gedenkwort aus Anlass des 100. Geburtstages*, „Rocznik Orientalistyczny” 53/1, s. 5-7.
2000, *Zippalanda and Ankuwa Once More*, „Journal of Ancient Near Eastern Religions” 120/3, s. 445-448.
2001, *Mursili II, der mächtige Wettergott und Katapa*, „Altorientalische Forschungen” 28/1, s. 147-153.
2001, *Przestrzeń sakralna w religiach starożytnej Anatolii*, „Collectanea Theologica” 71/1, s. 83-89.

- 2001, *Die Priester von Arinna* [w:] (red.) H. Richter, D. Prechel, J. Klinger, *Kulturgeschichten. Altorientalische Studien für V. Haas*, Saarbrücken, s. 327-331.
- 2002, *Mace-Heads and Similar Objects in the Ancient Near East According to Written Sources* [w:] (red.) A. Koško, *Fluted Maces in the System of Long-Distance Exchange Trails of the Bronze Age: 2350-800 BC*, Poznań, s. 7-11.
- 2002, *Zu einigen Kultstaetten zwischen Hattusa und Arinna* [w:] (red.) Stefano de Martino, Franca Pacchioli Daddi, *Anatolia Antica. Studi in memoria di Fiorella Imparati*, Bivigliano, s. 665-670.
- 2002, *Archeologia, genetyka i praojczyzna Indoeuropejczyków*, „Archeologia” 53, s. 145-148.
- 2002, [rec.] *B.H.L van Gessel, Onomasticon of the Hittite Pantheon, Part 3*, „Bibliotheca Orientalis” 59/1-2, s. 117-118.
- 2002, *Zum Tempel des Tessub von Halab in Hattusa*, „Altorientalische Forschungen” 29/1, s. 73-80.
- 2003, *Przymierze na Synaju i Apologia króla hetyckiego Hattusilisa III*, „Collectanea Theologica” 73/3, s. 5-9.
- 2003, *Zum hethitischen Schutzgott der Lanze*, „Journal of Ancient Near Eastern Religions” 3, s. 93-97.
- 2003, *Zur Topographie von Hattusa: Tempel auf Buyukkale* [w:] (red.) G. Beckman et al., *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr. on the Occasion of His 65th Birthday*, Winona Lake, s. 315-323.
- 2003, *Zum Tempel der Sonnengoettin von Arinna in Hattusa*, „Altorientalische Forschungen” 30/1, s. 11-17.
- 2004, *Ku koncepcji boga uniwersalnego na starożytnym Wschodzie*, „Collectanea Theologica” 74/4 r., s. 25-32.
- 2004, *Noch zu den hethitischen ARKUTI-Priestern*, „Journal of Ancient Near Eastern Religions” 4, s. 71-74.
- 2004, *U źródeł mitu babilońskiego o walce Marduka z Tiamat*, „Przegląd Orientalystyczny” 1-2, s. 65-69.
- 2004, *Weitere Textfragmente zu CTH 447* [w:] (red.) D. Groddek, S. Rössle, *Sarnikzel. Hethitologische Studien zum Gedenken an Emil Orgetorix Forrer (19.02.1894-10.01.1986)*, s. 521-529.
- 2004, *Zu den Goettern von Zalpa* [w:] (red.) M. Mazoyer, O. Casabonne, *Studia Anatolica et Varia. Melanges offerts au Professeur Rene Lebrun*, Paris, s. 241-251.
- 2004, *Weitere Fragmente zum Zippalanda-Textcorpus*, „Studi Micenei ed Egeo-Anatolici” 46/2, s. 259-264.

- 2005, *Der hethitische Gott und seine Kultbilder*, „Journal of Ancient Near Eastern Religions” 5, s. 79-87.
- 2005, *Der Zukrasi-Text: althethitisch?* „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” nr 3, s. 74-74.
- 2005, *Einige Bemerkungen zum alt- und mittelhethitischen Duktus*, „Rocznik Orientalistyczny” 58/2, s. 9-13.
- 2005, *Mity nauki: Bogini Matka*, „Archeologia” 56, s. 153-156.
- 2006, *Ein neues hethitisches Textfragment mythologischen Inhalts*, „Altorientalische Forschungen” 33/1, s. 155-159.
- 2007, *Althethitisch? Zu den Datierungsfragen in der Hethitologie* [w:] *Tabula Hethaeorum. Hethitologische Beitrage Silvin Kosak zum 65. Geburtstag*, Wiesbaden, s. 575-581.
- 2007, *Z dziejów Instytutu Orientalistycznego UW* [w:] (red.) M. Popko, *75 lat Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa, s. 9-22.
- 2007, *Hethitisch Ebista-: ein Totentempel?* „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” nr 2, s. 30-30.
- 2007, *Zur luwischen Komponente in den Religionen Altanatoliens*, „Altorientalische Forschungen” 34/1, s. 63-69.
- 2009, *Ein unbekanntes Textbruchstück zu CTH 627?* [w:] (red.) O. Drewnowska, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, Warszawa, s. 189-194.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

2007, [red.] *75 lat Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa.

dr Małgorzata Sandowicz

(asyriologia)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1997, *Demony w mitologii akadyjskiej: Lamasztu, Pazuzu i Lilu*, „Przegląd Orientalistyczny” nr 3-4, s. 181-191.
- 1999, *Nabuchodonozor II – król Babilonu* [w:] (red.) St. Godziński, *Wielkie postacie Orientu*, Warszawa, s. 11-18.
- 2001, *O wielkim umiłowaniu wolności pewnego babilońskiego niewolnika* [w:] (red.) St. Godziński, P. Balcerowicz (red.), *Miłość niejedno ma imię. Orientalna liryka miłosna*, Warszawa, s. 88-84.
- 2003, *‘Royal Names’ in the Neo-Babylonian Ebabbar Temple* [w:] (red.) Fr. Stępniewski, *The Orient and the Aegean*, Warszawa, s. 123-130.

- 2004, [rec.] G. van Driel, *Elusive Silver. In search for a role of market in an agrarian environment, Leiden 2002*, „Rocznik Orientalistyczny” 57/2, s. 168-172.
- 2005, [przekłady] [w:] (red.) O. Drewnowska-Rymarz, M. Kropiwnicka, *Do boga, pana mego, mów! Babilońskie i asyryjskie hymny, modlitwy, zaklęcia i rytuały*, Warszawa, s. 140-2, 144-9, 151-5, 165-192.
- 2005, *Prawne aspekty używania pieczęci w Mezopotamii*, „Przegląd Orientalistyczny” nr 3-4, s. 187-193.
- 2006, *Asyryjski rytuał króla zastępczego*, „Przegląd Orientalistyczny” nr 1-2, s. 30-36.
- 2006, [rec.] H. Baker, *The Archive of the Nappāhu Family*, „Bibliotheka Orientalis” nr 2-3, s. 315-318.
- 2007, [rec.] S. Zawadzki, *The Garments of the Gods*, „Rocznik Orientalistyczny” 60/1, s. 102-105.
- 2007, *Asyriologia* [w:] (red.) M. Popko, *75 lat Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa, s. 43-51.
- 2008, *Antroponimia akadyczna* [w:] (red.) N. Pawlak, *Języki Azji i Afryki w komunikacji międzykulturowej*, Warszawa, s. 193-203.
- 2009, *Neo-Babylonian nagû*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” nr 1, s. 16-20.
- 2009, [współaut.] *Neo-Babylonian Seal from the Potocki Collection at the National Museum in Warsaw* [w:] (red.) O. Drewnowska, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, Warszawa, s. 195-220.
- (w druku), *On Neo-Babylonian Appellate Procedures* [w:] (red.) C. Wunsch, *Festschrift Dandamaev (CRRAI X, Petersburg), Babel und Bibel*.
- (w druku), [hasło encyklopedyczne] *„Schorr, Moses”* [w:] *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie*, Berlin-New York.

prof. UW dr hab. Piotr Taracha

(hetytologia, archeologia egejska, archeologia Wschodu)

Książki

- 2000, *Ersetzen und Entsühnen. Das mittelhethitische Ersatzritual für den Großkönig Tuthalija (CTH 448.4) und verwandte Texte* („Culture and History of the Ancient Near East” 5), Leiden.
- 2009, *Religions of Second Millennium Anatolia* („Dresdner Beiträge zur Hethitologie” 27), Wiesbaden.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1985, *Zu den hethitischen taknaz da-Ritualen*, „Altorientalische Forschungen” 12/2, s. 278-282.
- 1985, *Materiały do bibliografii archeologii antycznej w Polsce za lata 1980-1983*, „Archeologia” 36, s. 133-171.
- 1986, *Zum Festritual des Gottes Telipinu in Hanhana und in Kašša*, „Altorientalische Forschungen” 13/1, s. 180-183.
- 1986, [rec.] *M. Séfériades, Troie I. Matériaux pour l'étude des sociétés du Nord-Est Egéen au début du Bronze Ancien, Paris 1985*, „Archeologia” 37, s. 194-196.
- 1987, *Göttertiere und Kultfassaden. Ein Beitrag zur Interpretation hethitischer Kultdarstellungen*, „Altorientalische Forschungen” 14/2, s. 263-273.
- 1988, [współaut.] *Der 28. und der 29. Tag des hethitischen AN.TAH.ŠUM-Festes*, „Altorientalische Forschungen” 15/1, s. 82-113.
- 1988, *Materiały do bibliografii archeologii antycznej w Polsce za lata 1984-1985*, „Archeologia” 39, s. 205-238.
- 1988, *Zu den syntaktischen Verknüpfungen im Hattischen*, „Altorientalische Forschungen” 15/1, s. 59-68.
- 1988, *Götter mit Löwen und die Symbolik dieses Tieres in der kappadokischen Glyptik-Ikonographie (19.-18. Jht. v. Chr.)*, „Rocznik Orientalistyczny” 46/1, s. 111-121.
- 1989, *Ein Beitrag zur Erforschung des Hattischen*, „Orientalistische Literaturzeitung” 84/3, szp. 261-269.
- 1989, *Broń i techniki walki w świecie egejskim. Przegląd literatury od 1970 r.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 37/3-4, s. 603-634.
- 1989, *Dating the cheek-piece of a helmet from Ialysos, Rhodes*, „Archeologia” 40, s. 9-13.
- 1989, *Bibliografia prac Doc. Dr Zofii Gansiniec*, „Archeologia” 40, s. 199-202.
- 1989, [rec.] *M. Hutter, Behexung, Entsühnung und Heilung. Das Ritual der Tunnawiya für ein Königspaar aus mittelhethitischer Zeit (KBo XXI 1 – KUB IX 34 – KBo XXI 6), Freiburg-Göttingen 1988*, „Zeitschrift für Assyriologie” 79/2, s. 293-297.
- 1990, [rec.] *H.-G. Buchholz, Ägäische Bronzezeit, Darmstadt 1987*, „Orientalistische Literaturzeitung” 85/3, szp. 271-276.
- 1990, [rec.] *R. Drews, The Coming of the Greeks: Indo-European Conquests in the Aegean and the Near East, Princeton 1988*, „Archeologia” 41, s. 159-160.
- 1990, *More about the Hittite taknaz da Rituals*, „Hethitica” 10, s. 171-184.
- 1990, *Materiały do bibliografii archeologii antycznej w Polsce za lata 1986-1987*, „Archeologia” 41, s. 129-157.

- 1990, *On the ancestry of Aegean type E daggers*, „Archeologia” 41, s. 21-27.
- 1991, [rec.] V. Haas, I. Wegner, *Die Rituale der Beschwörerinnen* ^{SAL.ŠU.GI} (ChS II/5), Roma 1988, „Orientalistische Literaturzeitung” 86/1, szp. 48-50.
- 1991, *Uzbrojenie egejskie a przekazy greckich historiografów na temat pochodzenia broni. Nowe możliwości interpretacji* [w:] (red.) J. Gurba i T. Łoposzko, *Z osiągnięć polskiej archeologii Śródziemnomorskiej (materiały z konferencji)*, (Lubelskie Materiały Archeologiczne t. V), Lublin, s. 27-35.
- 1991, *Hittites in Alaca Hüyük? An old question reconsidered*, „Archaeologia Polona” 29, s. 71-78.
- 1992, [współaut.] *Board games in the Eastern Mediterranean. Some aspects of cultural interrelations* [w:] *Studia Aegaea et Balcanica in honorem Lodovicae Press*, Warszawa, s. 41-52.
- 1992, *Hitit kraltelafi ritualleri hakkında bazı düşünceler = Einige Bemerkungen zu den Ersatzritualen für den hethitischen König* [w:] *Uluslararası 1. Hititoloji Kongresi Bildirileri (19-21 Temmuz 1990)*, Ankara, s. 229-233, tekst niem. s. 234-238.
- 1992, *Problemy egejskiej metalurgii. Badania ostatniego ćwierćwiecza. 1. Źródła metali*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 40/4, s. 545-556.
- 1992, *Wagenkämpfer aus Knossos und Dendra: Zur Rolle der Bogenwaffen im spätheladischen Griechenland*, „Archeologia” 43, s. 121-123.
- 1993, *Sylwetka naukowa Stefana Przeworskiego (1900-1940), docenta UW* [w:] (red.) S.K. Kozłowski, J. Kolendo, *Dzieje archeologii na Uniwersytecie Warszawskim*, Warszawa, s. 313-317.
- 1993, *Probleme der hattischen Syntax. Die Personenanzeiger und ihre Stellung im hattischen Satz* [w:] (red.) J. Zabłocka, S. Zawadzki, *ŠULMU IV. Everyday Life in Ancient Near East: Papers Presented to the International Assyriological Conference, Poznań, 19 through 22 September, 1989*, Poznań, s. 287-293.
- 1993, [rec.] E. Kunze, *Beinschienen (Olympische Forschungen XXI)*, Berlin 1991, „Archeologia” 44, s. 135-136.
- 1993, *Weapons in the shaft graves of Mycenae: Aspects of the relative chronology of Circle A and B burials*, „Archeologia” 44, s. 7-34.
- 1994, *Snodgrass's Type T Spears?*, „Aegean Archaeology” 1, s. 98-100.
- 1994, [rec.] M. Popko, *Huryci, Warszawa 1992*, „Orientalistische Literaturzeitung” 89/3, szp. 279-282.
- 1995, *Cybele and Old Anatolian Mother Goddesses* [w:] (red.) Aleksander Bursche, Mariusz Mielczarek, Wojciech Nowakowski, *Nunc de Suebis dicendum est... Studia archaeologica et historica Georgii Kolendo ab amicis et discipulis dicata*, Warszawa, s. 247-250.

- 1995, [rec.] S. Kořak, *Konkordanz der Keilschrifttafeln I. Die Texte der Grabung 1931 (Studien zu den Boğazköy-Texten 34)*, Wiesbaden 1992, „Bibliotheca Orientalis” 52/5-6, szp. 737-739.
- 1995, [rec.] R. Drews, *The End of the Bronze Age: Changes in Warfare and the Catastrophe ca. 1200 B.C.*, Princeton 1993, „Archeologia” 46, s. 107-109.
- 1995, *Zum Stand der hattischen Studien: Mögliches und Unmögliches in der Erforschung des Hattischen* [w:] (red.) O. Carruba, M. Giorgieri, C. Mora, *Atti del II Congresso Internazionale di Hittitologia: Pavia 28 giugno-2 luglio 1993*, Pavia, s. 351-358.
- 1996, *Two Spears on the Stag Rhyton in the Schimmel Collection*, „Archivum Anatolicum” 2, s. 71-77.
- 1996, *Mycenaean Bronzes from Biliotti's Excavations at Ialysos, Rhodes, Revisited*, „Aegean Archaeology” 3, s. 87-94.
- 1997, [rec.] V. Haas, *Geschichte der hethitischen Religion. Handbuch der Orientalistik. 1. Abt.: Der Nahe und Mittlere Osten, Bd. 15. Leiden – New York – Köln 1994*, „Die Welt des Orients” 28, 209-214.
- 1997, *Zu den Tuthalija-Annalen (CTH 142)*, „Die Welt des Orients” 28, s. 74-84.
- 1997, *Kamiennie groty strzał w Egei. Dlaczego wychodzą z użycia w młodziej fazie późnej epoki brązu?* [w:] (red.) J. Lecha, D. Piotrowskiej, *Z badań nad krzemieniarstwem epoki brązu i wczesnej epoki żelaza*, (Komitet Nauk Pra- i protohistorycznych. Prace, t. 2), Warszawa, s. 61-69.
- 1998, *The Hittite Word for „Milk”*, „Altorientalische Forschungen” 25/1, s. 156-157.
- 1998, *Neues zu Sprache und Kultur der Hattier*, „Orientalistische Literaturzeitung” 93/1, szp. 9-18.
- 1998, *Funus in effigie: Bemerkungen zu den hethitischen Totenritualen*, (*Księga ku czci Marii Nowickiej*) „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 46/1-2, s. 189-196.
- 1998, *Was gab man dem König zu essen? Betrachtungen zur hethitischen Küche* [w:] (red.) S. Alp, A. Süel, III. *Uluslararası Hittitoloji Kongresi Bildirileri: Çorum 16-22 Eylül 1996 = Acts of the IIIrd International Congress of Hittitology: Çorum, September 16-22, 1996*, Ankara, s. 587-592.
- 1998, [rec.] S. Kořak, *Konkordanz der Keilschrifttafeln II. Die Texte der Grabung 1932 (Studien zu den Boğazköy-Texten 39)*, Wiesbaden 1995, „Bibliotheca Orientalis” 55/1-2, szp. 204-209.
- 1999, [współaut. rec.]. Glocker, *Das Ritual für den Wettergott von Kuliwiřna: Textzeugnisse eines lokalen Kultfestes im Anatolien der Hethiterzeit (Eothen 6)*, Firenze 1997, „Bibliotheca Orientalis” 56/3-4, szp. 401-403.

- 1999, *Hethitologische Miszellen*, "Archiv orientalni" 67/4, s. 671-681.
- 1999, *Reconstructing the Dendra panoply*, „Archeologia” 50, s. 7-13.
- 2000, *More on the Hattic Sentence-Building: Does the Category of Tense Exist in Hattic?* [w:] (red.) Y.L. Arbeitman, *The Asia Minor Connexion: Studies on the Pre-Greek Languages in Memory of Charles Carter* (Orbis/Supplementa 13), Leuven-Paris, s. 233-243.
- 2000, [rec.] S. Kořak, *Konkordanz der Keilschrifttafeln III/1: Die Texte der Grabung 1933: 1/c-1300/c* (Studien zu den Boğazköy-Texten 42), Wiesbaden 1998, „Bibliotheca Orientalis” 57/1-2, szp. 121-131.
- 2000, [rec.] S. Kořak, *Konkordanz der Keilschrifttafeln III/2: Die Texte der Grabung 1933: 1301/c-2809/c* (Studien zu den Boğazköy-Texten 43), Wiesbaden 1999, „Bibliotheca Orientalis” 57/5-6, szp. 647-655.
- 2001, *Hethitisch ^Ékippa- und das Sumerogramm (É.)GI.PAD mesopotamischer Texte*, „Altorientalische Forschungen” 28/1, s. 132-146.
- 2001, *Mycenaeans, Abhiyawa and Hittite imperial policy in the West: a note on KUB 26.91* [w:] (red.) Th. Richter, D. Prechel, J. Klinger, *Kulturgeschichten. Altorientalische Studien für Volkert Haas zum 65. Geburtstag*, Saarbrücken, s. 417-422.
- 2001, *Aspekte der Hurritisierung Kleinasiens: Ein Beschwörungsritual aus mittelhethitischer Zeit* [w:] (red.) G. Wilhelm, *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Hethitologie: Würzburg, 4.- 8.10.1999*, (Studien zu den Boğazköy-Texten 45), Wiesbaden, s. 685-695.
- 2001, *Pieczęć Tuthalijasa, wielkiego króla, syna Kantuzilisa*, „Archeologia Żywa” 4, s. 29-31.
- 2001, [rec.] W. Müller, *Kretische Tongefäße mit Meeresdekor*. Gebr. Mann, Berlin 1997, „Archeologia” 52, s. 140-141.
- 2001, [hasło encyklopedyczne] *Sonnengott. III. Hethitisches Anatolien* [w:] (red.) *Der Neue Pauly: Enzyklopädie der Antike. Altertum*, Bd. 11, Stuttgart – Weimar, szp. 718-719.
- 2001 [hasło encyklopedyczne] *Anatolia, Syro-Palestyna, Hetyci* [w:] *Encyklopedia PWN, Seria multimedialna, cz. 2: Kultura. Świat starożytny*, Warszawa (CD).
- 2002, [hasło encyklopedyczne] *Anatolia i Syro-Palestyna, Hetyci* [w:] *Encyklopedia PWN. Historia: Starożytność*, Warszawa, s. 57-59.
- 2002, *Wielojęzyczność w kulturach Wschodu Starożytnego. Kłopoty skrybów hetyckich z tłumaczeniem pewnego tekstu huryckiego* [w:] (red.) S. Godziński, P. Balcerowicz, *O pięknie i niewierności, czyli o przekładach z literatur orientalnych*, Warszawa, s. 107-117.

- 2002, [rec.] *Hethitica XIV. Rédacteur scientifique: René Lebrun, Louvain-la-Neuve: Peeters 1999*, „Indogermanische Forschungen” 107, s. 279-281.
- 2002, *Another Hittite fragment of a substitutiton ritual* [w:] (red.) P. Taracha, *Silva Anatolica. Anatolian Studies Presented to Maciej Popko on the Occasion of his 65th Birthday*, Warszawa, s. 339-344.
- 2002, *The mace in the Ancient Near East and Egypt according to archaeological sources* [w:] (red.) V.I. Klochko *et al.*, *Fluted Maces in the System of Long-Distance Exchange Trails of the Bronze Age: 2350-800 BC*, (Baltic-Pontic Studies 11), Poznań, s. 12-21.
- 2002, *Bull-leaping on a Hittite vase. New light on Anatolian and Minoan religion*, „Archeologia” 53, s. 7-20.
- 2003, *Is Tuthaliya's sword really Aegean?* [w:] (red.) R. Beal, G. Beckman, G. McMahon, *Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr. on the Occasion of His 65th Birthday*, Winona Lake, s. 367-376.
- 2003, [rec.] I. Wegner, *Einführung in die hurritische Sprache*, Wiesbaden: Harrassowitz 2000, „Orientalistische Literaturzeitung” 98/1, szp. 60-63.
- 2003, *Oblicza Europy pradžejowej. Kontakty świata egejskiego z obszarem Europy Środkowej w epoce brązu w świetle uzbrojenia*, „Studia Indogermanica Lodziensia” 5, s. 27-38.
- 2003, [rec.] A.K. Nefedkin, *Boevye kolesnicy i kolesničie drevnich grekov (XVI-I vv. do n. e.)*, *Sankt-Petersburg: Peterburgskoe Vostokovedenie 2001*, „American Journal of Archaeology” 107/4, s. 673-675.
- 2004, [rec.] J. Hazenbos, *The Organization of the Anatolian Local Cults during the Thirteenth Century B.C. An appraisal of the Hittite cult inventories (CM 21)*, Leiden: E.J. Brill-Styx 2003, „Bibliotheca Orientalis” 61/3-4, szp. 348-351.
- 2004, *On the Dynasty of the Hittite Empire* [w:] (red.) D. Groddek, S. Rößle, *Šarnikzel. Hethitologische Studien zum Gedenken an Emil Orgetorix Forrer (19.02.1894-10.01.1986)*, (Dresdner Beiträge zur Hethitologie 10), Dresden, s. 631-638.
- 2004, *Hethitisch (GIS) hatiwita- c. „Inventar”?*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” 1, nr 19.
- 2004, *More about Hittite bull-leaping*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” 2, nr 53.
- 2004, *Fremde Gottheiten und ihre anatolischen Namen. Betrachtungen zur hethitischen Religion der Großreichszeit* [w:] (red.) M. Hutter, S. Hutter-Braunsar, *Offizielle Religion, lokale Kulte und individuelle Religiosität. Akten des religionsgeschichtlichen Symposiums „Kleinasien und angrenzende Gebiete vom Beginn des 2. bis zur Mitte des 1. Jahrtausends v. Chr.” (Bonn, 20.-22. Februar 2003)* (=AOAT 318), Münster, s. 451-460.

- 2004, *From Dagger to Sword. Some Reflections on the Development of Early Swords in the Aegean, Anatolia and the Levant*, „Archeologia” 55, s. 7-18.
- 2004, [hasło encyklopedyczne] *Pfeil und Bogen. A. Philologisch. II. In Anatolien* [w:] *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie*, Bd. 10, Lief. 5-6, Berlin-New York, s. 458-461.
- 2005, [hasło encyklopedyczne] *Pirengir* [w:] *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie*, Bd. 10, Lief. 7-8, Berlin-New York, s. 570-571.
- 2005, *Zur Entwicklung des offiziellen Pantheons im Staats- und dynastischen Kult der hethitischen Großreichszeit*, „Journal of Ancient Near Eastern Religions” 5, s. 89-106.
- 2005, *Zu den hethitischen Ritualen des Königssohns (CTH 647)* [w:] (red.) A. Süel, *V. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri: Çorum 2-8 Eylül 2002 = Acts of the Vth International Congress of Hittitology: Çorum, September 2-8, 2002*, Ankara, s. 707-714.
- 2006, *Die Medizinalpflanze (heth.) hullupakašdu^{SAR} n.?*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” 4, nr 79.
- 2006, [rec.] V. Haas, *Materia Magica et Medica Hethitica. 2 vols*, Berlin: Walter de Gruyter&Co. 2003, „Bibliotheca Orientalis” 63/1-2, szp. 122-129.
- 2006, [rec.] M. Nakamura, *Das hethitische nuntarriyašha-Fest, Leiden 2002*, „Die Welt des Orients” 36, s. 243-247.
- 2007, [rec.] J. V. García Trabazo, D. Groddek, *Hethitische Texte in Transkription KUB 58, Wiesbaden 2005*, „Bibliotheca Orientalis” 64/1-2, s. 188-193.
- 2007, [rec.] O. Soysal, *Hattischer Wortschatz in hethitischer Textüberlieferung, Boston 2004*, (wspólnie z Janem Braunem) „Bibliotheca Orientalis” 64/1-2, s. 193-200.
- 2007, *More about Res Gestae in Hittite historiography* [w:] (red.) D. Groddek, M. Zorman, *Tabularia Hethaeorum. Hethitologische Beiträge Silvin Košak zum 65. Geburtstag* (Dresdner Beiträge zur Hethitologie 25), Wiesbaden, s. 659-664.
- 2007, *The capital Hattusa and other residential cities of Hittite Great Kings* [w:] (red.) M. Alparslan, M. Doğan-Alparslan, H. Peker, *Belkis Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan VITA. Festschrift in Honor of Belkis Dinçol and Ali Dinçol*, Istanbul, s. 755-759.
- 2007, *Hetyologia* [w:] (red.) M. Popko, *75 lat Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa, s. 53-62.
- 2007, *Warriors of the Mycenaean 'Age of Plate'* [w:] (red.) Barry Molloy, *The Cutting Edge: Studies in Ancient and Medieval Combat, Stroud, Gloucestershire*, „Tempus”, s. 144-152.
- 2008, *Religie Anatolii hetyckiej* [w:] (red.) K. Pilarczyk, J. Drabina, *Religie starożytnego Bliskiego Wschodu*, Kraków, s. 177-259.
- 2008, *The Storm-God and Hittite Great King* [w:] (red.) A. Archi, R. Francia *VI Congresso Internazionale di Ittitologia: Roma, 5-9 settembre 2005*, vol. 2 (Studi Micenei ed Egeo-Anatolici 50), s. 745-751.

- 2008, *The end of Suppiluliuma's reign and the solar omen of Mursili II*, „Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires” 1, nr 14.
- 2008, [rec.] D. *Bawanypeck*, *Die Rituale der Auguren, Heidelberg 2005*, „Zeitschrift für Assyriologie” 98/1, s. 152-155.
- 2009, *Hittitology in Warsaw: History and Future*, „Rocznik Orientalistyczny” 62/1, s. 209-217.
- 2009, Why Hattušili chose the Storm-god of Nerik and Šauška of Šamuha, [w:] (red.) O. Drownowska, *Here and there. Studies in Honour of Krystyna Łyczkowska*, Warszawa, s. 261-270.
- (w druku), Weapons in the Shaft Graves of Mycenae. Remarks on the Chronology [w:] *Proceedings of the International Conference “Archaeology and Heinrich Schliemann. A Century after His Death”: Athens, 17-21 April, 1990*, Athens.
- (w druku), Anatolian Hannahanna and Mesopotamian DINGIR.MAH [w:] *Studia Anatolica in Memoriam Erich Neu Scripta* (Studien zu den Boğazköy-Texten), Wiesbaden.
- (w druku), Studying Hittite Religion: Questions and Difficulties [w:] (red.) A. Süel, *VII. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri: Çorum 25-29 Ağustos 2008 = Acts of the VIIth International Congress of Hittitology: Çorum, August 25-29, 2008*, Ankara.
- (w druku), *Hunting and Combat Weapons in the Mycenaean World and Hittite Anatolia*, “Fasciculi Archaeologiae Historicae” XXII, 2009 (*Proceedings of the 11th Conference on Ancient and Medieval Arms and Armour “The Hunt and Hunting Weapons in Antiquity and the Middle Ages”: Ustronie 27th-29th November 2008*).
- (w druku), *Local Cults in the Zuliya Basin* [w:] (red.) J.L. Miller, Y. Cohen, A. Gilan, *Anatolian Studies in Honour of Itamar Singer* (Studien zu den Boğazköy-Texten), Wiesbaden: Harrassowitz.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2002, [red.] *Silva Anatolica: Anatolian Studies Presented to Maciej Popko on the Occasion of His 65th Birthday*, Warszawa.
- 2004-2007, „Archeologia” – roczniki 55, 56, 57, 58.

Przekłady prac autorów współczesnych

- 1998, John Chadwick, *Pismo linearne B i pisma pokrewne*, Warszawa.
- 1999, T.G.E. Powell, *Celtowie*, Warszawa.
- 2000, Arthur Cotterell, *Encyklopedia mitologii: Grecy i Rzymianie, Celtowie, Germanie*,

Warszawa (tłumaczenie dwóch pierwszych części: *Mitologia Greków i Rzymian*, s. 6-89; *Mitologia Celtów*, s. 90-171).

- 2000, *Egipt i Wschód Starożytny. Cuda archeologii*. (Zwiedzasz, odkrywasz, poznajesz), Warszawa.
- 2001, *Etruskowie i Rzymianie*. Cuda Archeologii. (Zwiedzasz, odkrywasz, poznajesz), Warszawa.
- 2001, Philipp Vandenberg, *Neron*. (Niezwykli, nieprzeciętni, niezapomniani), Warszawa.
- 2002, *Leksykon: Mitologie świata. Egipt, Wschód Starożytny, Arabia, Persja, Indie, Tybet, Chiny i Japonia*, Warszawa.
- 2002, [współaut.] *Wielka kronika dziejów świata: Od prehistorii do współczesności*, Warszawa.
- 2002, Philipp Vandenberg, *Nefertiti*. (Niezwykli, nieprzeciętni, niezapomniani), Warszawa..
- 2003, *Magia miejsc, przedmiotów i roślin*. (Wielkie zagadki świata), Warszawa.
- 2005, Philipp Vandenberg, *Klątwa faraona*, Warszawa.
- 2006, Kamini Khanduri, *Wielkie poszukiwania historyczne*, Warszawa.
- 2006, Olivia Zorn, *Starożytny Egipt*, Warszawa.
- 2006, Karin Sagner, *Gotyki*. (To warto wiedzieć o sztuce), Warszawa.
- 2006, Thomas R. Hoffmann, *Barok*. (To warto wiedzieć o sztuce), Warszawa.
- 2007, Karin Sagner, *Secesja*. (To warto wiedzieć o sztuce), Warszawa.
- 2009, Gerwulf Schuller, *Kleopatra*, Warszawa (w druku).

18.1.7. Instytut Badań Interdyscyplinarnych „Artes Liberales”

adres: ul. Nowy Świat 69 B, IV piętro, 00-046 Warszawa

e-mail / website: ibi@ibi.uw.edu.pl / www.ibi.uw.edu.pl

tel. (+48) 22 828 02 84,

fax: (+48) 22 828 02 85,

18.1.7.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Instytut Badań Interdyscyplinarnych „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego (IBI AL UW) jest podstawową jednostką organizacyjną prowadzącą działalność naukowo-badawczą i dydaktyczną, powołaną do istnienia przez Senat UW 23 stycznia 2008 r. Instytut wyrósł z Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego (OBTA UW, powołany w 1991 r.) i kontynuuje jego za-

dania. Przekształcony Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną (OBTA) stanowi obecnie część IBI AL UW.

Autorem koncepcji Instytutu oraz jego dyrektorem jest Prof. Jerzy Axer (ur. 1946 r.), filolog klasyczny, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego i Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza. Głównym zadaniem Instytutu jest inspirowanie i koordynowanie interdyscyplinarnych badań nad spuścizną kulturową Polski i Europy Środkowo-Wschodniej ze szczególnym uwzględnieniem tradycji śródziemnomorskich. Badanie dróg, jakimi dziedzictwo antyku docierało do nas oraz przemian, jakim ulegało w zetknięciu z kulturami lokalnymi, umożliwi lepsze zrozumienie własnej i cudzej tożsamości kulturowej. Pojęcie tradycji jako więzi z przeszłością własnego narodu i zakorzenienia w cywilizacji europejskiej wspomaga tworzenie się społeczeństwa obywatelskiego, akceptującego odrębność innych i szanującego własną tożsamość.

Interdyscyplinarne środowisko badaczy pracujących i współpracujących z Instytutem reprezentuje główne dyscypliny humanistyczne tj.: filologię (zwłaszcza filologia klasyczna i filologia polska), archeologię, historię, historię nauki i kultury, historię sztuki, religioznawstwo, prawo, socjologię, filozofię, muzykologię, teatrologię.

Jest to grono kilkudziesięciu osób. Ograniczenie do minimum liczby stałych etatów, interdyscyplinarność i międzyinstytucjonalność Instytutu wymaga skoncentrowania prac naukowych wokół wyraźnie określonych wieloletnich programów. W chwili obecnej realizowane są m.in. granty finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz kilka międzynarodowych projektów badawczych. Tak szeroko zakrojoną działalność umożliwia system umów o współpracy Instytutu, zapoczątkowanej jeszcze przez OBTA UW z polskimi i zagranicznymi instytucjami naukowymi. Krąg partnerów obejmuje Grecję, Hiszpanię, Niemcy, Włochy, Litwę, Stany Zjednoczone, Ukrainę, Węgry, kraje skandynawskie i in. Od chwili swego powstania Ośrodek, a obecnie Instytut zorganizował (lub współorganizował) kilkadziesiąt konferencji i ponad sto sesji o zasięgu międzynarodowym i krajowym.

Począwszy od roku 1994 prowadzi także działalność wydawniczą (m.in. publikuje serie wydawnicze „Eseje i Studia”, „Ludzie i Teksty”, „Arcydzieła Literatury Nowogreckiej”, „Studia polsko-hispańskie”, „Obta Lectures”, „Spotkania dawnych kultur”, a także periodyk „Łacina w Polsce” . Pracownicy

Instytutu co roku wydają blisko 200 publikacji naukowych: książek, artykułów, recenzji, są wydawcami źródeł, tłumaczami prac naukowych i literatury pięknej, redaktorami książek, czasopism, serii wydawniczych.

Działalność naukowa Instytutu skupia się obecnie w Ośrodku Badań nad Tradycją Antyczną (OBTA), którym kieruje Prof. Jan Kieniewicz. Tutaj koordynowane są krajowe i międzynarodowe programy badawcze. Organizowane seminaria, konferencje, sympozja. Głównymi projektami badawczo-naukowymi prowadzonymi obecnie w OBTA są: *Tradycja antyczna w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej*, *Studia nad Renesansem w Polsce i Europie*, *Polska w Europie: od nowożytności do współczesności*, *Badania porównawcze tradycji i modernizacji w Europie, Azji i Amerykach*, *Komunikacja, edukacja i dialog międzykulturowy*, *Świat śródziemnomorski*. Działalność naukowo-badawcza OBTA skupia się w licznych pracowniach, laboratoriach, komisjach, zespołach badawczych:

1.	Pracownia „Catedra Tre Corone”	Kierownik Prof. Piotr Salwa
2.	Pracownia Edytorstwa Źródeł	Kierownik Dr Anna Skolimowska
3.	Pracownia Studiów Helleńskich	Kierownik Prof. Małgorzata Borowska
4.	Laboratorium Kontaktów Językowych na Obszarze I Rzeczypospolitej	Kierownik Prof. Janusz Rieger
5.	Laboratorium Leksykograficzne ks. Alojzego Osieńskiego	Kierownik Dr Ewa Rudnicka
6.	Laboratorium Litewsko-Białoruskie	Kierownik Prof. Elżbieta Smułkowa
7.	Laboratorium „Paideia – humanizm polski – dziedzictwo i współczesność”	Kierownik Prof. Alina Nowicka-Jezowa
8.	Laboratorium „Sofia Casanova”	Kierownik Prof. Jan Kieniewicz
9.	Laboratorium „Spotkania Starego i Nowego Świata”	Kierownik Dr Justyna Olko-Bajer
10.	Laboratorium Filhelleńskie	Kierownik Prof. Maria Kalinowska
11.	Komisja „Bałkańskie Śródziemnomorze”	Kierownik Prof. Jolanta Sujeczka
12.	Komisja do Badań nad Reformacją w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej	Kierownik Prof. Piotr Wilczek

13.	Komisja „Egipt i świat śródziemnomorski”	Kierownik Prof. Adam Łukaszewicz
14.	Komisja Niderlandzka	Kierownik Prof. Andrzej Borowski
15.	Komisja „Odkrywanie Europy”	Kierownik Prof. Wojciech Tygielski
16.	Komisja „Prawo – kultura w dziejach”	Kierownik Prof. Marek Wąsowicz
17.	Komisja semiotyczna	Kierownik Prof. Zbigniew Kloch
18.	Komisja „Speculum Byzantinum”	Kierownik Dr Irina Tatarova
19.	Komisja staropolska	Kierownik Prof. Joanna Partyka
20.	Komisja Antropologii Historii	Kierownik Prof. Karol Modzelewski
21.	Komisja „Limes i antemurale”	Kierownik Prof. Dariusz Kołodziejczyk

Działalność dydaktyczna IBI AL polega na promowaniu i koordynowaniu programów edukacyjnych takich jak:

- Międzynarodowa Szkoła Humanistyczna Europy Wschodniej (MSH EW) www.ial.org.pl/msh (w ramach MSH EW prowadzono wiele projektów naukowo-dydaktycznych, poświęconych antykowi i jego recepcji),
- Międzywydziałowe Indywidualne Studia Humanistyczne (Kolegium MISH) www.mish.uw.edu.pl,
- Międzyuczelniane Indywidualne Studia Humanistyczne Akademia «Artes Liberales» (AAL) www.aal.edu.pl,
- Interdyscyplinarne Studia Doktoranckie (ISD IBI AL UW) www.isd.ibi.uw.edu.pl

oraz prowadzeniu następujących kierunków studiów: filologia (specjalność: filologia nowogrecka, studia I stopnia: <http://www.psh.ibi.uw.edu.pl>), kulturoznawstwo (specjalność: cywilizacja śródziemnomorska, studia I i II stopnia: <http://www.cs.ibi.uw.edu.pl>) oraz *artes liberales*, studia I stopnia (<http://www.clas.mish.uw.edu.pl>).

18.1.7.2. Aktualny skład osobowy jednostki (tylko w odniesieniu do badań nad antykiem grecko-rzymskim i jego recepcją)

18.1.7.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Jerzy Axer

18.1.7.2.2. Pracownicy

prof. dr hab. Oktawiusz Jurewicz

prof. dr hab. Maria Kalinowska

prof. dr hab. Jerzy Styka

prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz

prof. UW dr hab. Małgorzata Borowska

prof. UW dr hab. Robert A. Sucharski

dr hab. Katarzyna Marciniak

dr Przemysław Kordos

dr Elżbieta Olechowska

dr Anna Skolimowska

18.1.7.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje pracowników IBI AL UW, badających antyk grecko-rzymski i jego recepcję

prof. dr hab. Jerzy Axer

(latynistyka i neolatynistyka, recepcja tradycji antycznej w kulturze europejskiej, historia dramatu i teatru; autor ponad 300 publikacji)

Książki

1980, *The Style and the Composition of Cicero's Speech „Pro Roscio Comoedo”*, Warszawa.

1982, *Polski dyplomata na papieskim dworze*, Warszawa.

1983, [współaut.] *Dzieła Wszystkie Jana Kochanowskiego*, Warszawa.

1991, *Filolog w teatrze*, Warszawa.

1994, [współaut.] *Españoles y polacos en la Corte de Carlos V*, Madryt.

2004, *Łacina jako język elit*, Warszawa.

2002, [współaut.] *Z Rzymu do Rzymu*, Warszawa.

2007, [współaut.] *Po co Sienkiewicz? Sienkiewicz a tożsamość narodowa*, Warszawa.

2007, *The Classical Tradition in Central-Eastern Europe* [w:] *A Companion to the Classical Tradition*, Blackwell Publishing.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1989, *Cicerone e la societa alla luce delle orazioni giudiziarie* [w:] *Atti del VII Colloquium Tullianum: Varsavia, 11-14 maggio 1989*, „Ciceroniana. Nuova Serie” 7, Roma, s. 175-182.
- 1991, *Le Forum Romanum dans le plaidoyer de Ciceron Pro Milone*, „Etudes et Travaux” 15, Warszawa, s. 32-36.
- 1991, *Kazimierz Kumaniecki 1905-1977* [w:] (red.) I. Biezuńska-Małowist, *W kregu wielkich humanistów. Kultura antyczna w Uniwersytecie Warszawskim po I wojnie światowej*, Warszawa, s. 90-113.
- 1991, *La carta renacentista como fuente historica y texto literario*, „Excerpta Philologica. Revista de Filologia Griega y Latina de la Universidad de Cadiz” 1/1, s. 57-68.
- 1991, *Problemy edytorstwa tekstów łacińskich w literaturze polskiej XVI i XVII w.* [w:] (red.) J. Pelc, P. Buchwald-Pelcowa, *Problemy edytorskie literatur słowiańskich*, Wrocław, t. 1, s. 133-148.
- 1991, *Spettatori e spettacoli a Roma*, „Dioniso” 61/2, s. 221-229.
- 1992, *Un'edizione bilingue di In Catilinam I Cicerone della fine del IV s. Problemi paleografici* [w:] (red.) M. Capasso, *Papiri Letterari Greci e Latini*, „Papyrologica Lupiensia” 1, Lecce, s. 154-164.
- 1992, *De arte scaenica in Polonia a Societatis Jesu patribus tractata observationes non-nulae* [w:] *Commentarii*, Series altera 3, Rzym, s. 9-17.
- 1993, *La tradizioni classiche nella letteratura polacca. Dal cinquecento alla prima guerra mondiale*, „Ricerche slavistiche” 39-40/2, s. 5-21.
- 1992, *Latin as a Factor in the Polish Cultural Identity in the Period of the First Polish Republic (1500-1800)* [w:] (red.) O. Merisalo, R. Sarasti-Wilenius, *Mare Balticum – Mare Nostrum. Latin in the Countries of the Baltic Sea (1500-1800). Acts of the Helsinki Colloquium 16- 21 August 1992*, Iyvaskyla, s. 157-165.
- 1994, *Latin in Poland and East-Central Europe: Continuity and Discontinuity*, „European Review” 2/4, s. 305-309.
- 1995, *Cicero's Court Speeches: The Spoken Text Versus the Published Text. Some Remarks From the Point of View of the Communication Theory of Text* [w:] (red.) W.B. Horner, M. Leff, *Rhetoric and Pedagogy. Its History, Philosophy, and Practice. Essays in Honor of James J. Murphy*, Mahwah, New Jersey, s. 57-63.
- 1996, *Theatre in the World of Spectacles: Rome* [w:] (red.) C. Klodt, *Satura Lanx. Festschrift für Werner A. Krenkel zum 70. Geburtstag*, Hildesheim-Zurich-New York, s. 215-219.

- 1995, *La fortuna dei frammenti poetici di Cicerone nella Polonia del Cinquecento* [w:] *Atti del IX Colloquium Tullianum: Courmayeur, 29 aprile-1 maggio 1995*, „Ciceroniana. Nova Serie” 9, Roma, s. 169-176.
- 1995, *Latein als Sprache der Adelsnation in der polnisch-litauischen Konfederation (16 bis 18 Jahrhundert). Eine These* [w:] (red.) B. Guthmüller, *Latein und Nationalsprachen in der Renaissance. Vorträge des 37. Wolfenbütteler Symposiums in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel vom 25. Bis 28. September 1995*, Wiesbaden, s. 131-135.
- 1997, *The classical tradition in Polish culture: Between Rome and Byzantium*, [w:] *Actes de la 24e Assemblée Generale de la Federation Internationale des Associations d'Etudes Classiques (FIEC) Varsovie les 21-24 Août 1997*, „Eos” 84, Supplementum, Warszawa-Poznań, s. 61-68.
- 1997, *Animal Theatre: Seneca's Phaedra and Calpurnius Siculus' Eclogue VII* [w:] (red.) J. Axer, W. Gorler, *Scaenica Saravi-Varsoviensia. Beiträge zum antiken Theater und zu seinem Nachleben*, Warszawa, s. 93-99.
- 1998, *Reasonable Doubt: Cicero and Quintilian's Testimony* [w:] (red.) Ch.-F. Collatz, J. Dummer, J. Kollesch, H.-L. Werlitz, *Dissertatiunculæ criticae, Festschrift für Günther Christian Hansen*, Würzburg, s. 195-200.
- 2001, *Latin formulae as signs of cultural identity. The case of Hernan Cortes* [w:] (red.) J. Kieniewicz, *Terra marique. The cultural intercourse between the European center and periphery in modern time*, Warszawa, s. 159-167.
- 2002, *Il testamento latino dell'ultimo re di Polonia, Stanislao Augusto. Le iscrizioni del Castello Reale e del Palazzo sull'Acqua a Varsavia* [w:] *Polonia – Venezia. Morte ed eredita di due repubbliche. Polonia 1795 – Venezia 1797*, Warszawa, s. 259-271.
- 2002, *Łacina w „Quo vadis”* [w:] (red.) J. Axer, *Z Rzymu do Rzymu*, Warszawa 2002, s. 5-9.
- 2002, *Neo-Latin studies and national identity – the case of East-Central Europe*, „Eos” 89/2, s. 331-342.
- 2002, „Polen“ [w:] *Der Neue Pauly. Enzyklopadie der Antike. Rezeptions- und Wissenschaftsgeschichte*, Bd. 15/2, Stuttgart-Weimer 2002 (redakcja hasła, opracowanie wraz z prof. Jerzym Kolendo części hasła I. *Rezeptionsgeschichte: A. Literatur 5. Bedeutung der Lateinischen Sprache und der Antiken Kultur* oraz części II. *Wissenschaftsgeschichte: E. Stand der Altertumswissenschaften*), s. 391-411 (398-399, 411).
- 2003, *Neolatynistyka w systemie nauk humanistycznych – specyfika polska* [w:] (red.) M. Mejor, B. Milewska-Ważbińska, *Studia Neolatina, Rozprawy i szkice dedykowane profesor Marii Cytowskiej*, Warszawa, s. 37-45.

- 2003, *Johannes Dantiscus and Res Publica Litteraria Europaea* [w:] *Corpus Epistularum Ioannis Dantisci. A project of edition*, Warszawa-Kraków, s. 13-15.
- 2003, *Mowy Cyclerona In Catilinam jako składnik polskiej pamięci historycznej. Rekonesans* [w:] *Antyk i barbarzyńcy. Księga dedykowana prof. J. Kolendo*, Warszawa, s. 47-52.
- 2003, *Cicero's orations In Catilinam as a component of modern historical memory. A reconnaissance*, „Eos” 90/2, s. 319-328.
- 2005, *Koń Trojański metryki greckiej na scenie polskiej. Glossa do listu Jana Kochanowskiego poprzedzającego „Odprawę posłów greckich”* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 220-224.
- 2004, *Antyczna tradycja wykształcenia ogólnego a jedność nauk* [w:] materiały konferencji „Sytuacja nauk humanistycznych w świecie współczesnym” (Warszawa 21 lutego 2003), Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, LXVI 2003, Warszawa 2004, s. 29-36 (ukazało się w 2005)
- 2005, *Teksty tragiczków greckich jako scenariusze* [w:] *Literatura Grecji starożytnej*, t. 2 *Epika – Liryka – Dramat*, Lublin, s. 647-668.
- 2005, *Latin as the Language of the Elites*, „Camoenae Hungaricae”, s. 143-148.
- 2005, *Neron – władca jako aktor* [w:] (red.) J. Axer i J. Olko, *Dawne elity. Słowo i gest*, (Spotkania dawnych kultur, t.1), Warszawa, s. 33-46.
- 2007, *Il repubblicanesimo polacco e la tradizione della Respublica Romana*, „pl.it”, p. s. 363-371.
- 2007, *Polish Philhellenism* [w:] (red.) E. Konstantinou, *Ausdrucksformen des Europäischen und internationalen Philhellenismus vom 17.- 19. Jahrhundert*, „Philhellenische Studien” 13, Frankfurt am Main, s. 95-103.
- 2007, *Orka na ugorze. Filhellenizm wobec tradycyjnie łacińskiej orientacji kultury polskiej* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski, K. Tomaszuk, *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, (Antyk Romantyków, red. serii: M. Kalinowska, red. nauk. J. Axer, J. Speina, W. Szturc), Warszawa, s. 39-45.
- 2007, *Disce puer Latine* [w:] (red.) A. Borowski i J. Niedźwiedz, *Rzeczy minionych pamięć. Studia dedykowane Profesorowi Tadeuszowi Ulewiczowi w 90. rocznicę urodzin*, (TERMINUS, Bibliotheca Classica seria 2, t. 5), Kraków, s. 75-80.
- 2007, *Latinitas as a community of values in the context of the dispute over the identity of the gentry nation* [w:] *Respublica Litteraria in Action. Letters, Speeches, Poems, Inscriptions*, Warszawa-Kraków, s. 137-144.
- 2007, *Philhellenism and European Identity* [w:] (red.) J. Sujecka, *Territorialism and Identity*, „Sprawy Narodowościowe”, Seria nowa, 31, s. 39-43.

- 2008, *Slavic Bison or European Beast? Thoughts on Nicolas Hussovianus' Song of the Bison*, [w:] (red.) M.G. Di Salvo; G. Moracci, G. Siedina, *Nel mondo degli Slavi. Incontri e dialoghi tra culture. Studi in onore di Giovanna Brogi Bercoff*, vol. 1, Firenze, s. 3-12
- 2008, *Publiusz Klodiusz Pulcher i Tytus Anniusz Milo na Cyceironowej arenie wyobraźni* [w:] (red.) J. Axera i J. Olko, Obrzęd, teatr, ceremoniał w dawnych kulturach, (Spotkania dawnych kultur, t. 4), Warszawa, s. 177-186.
- 2009, *Dyskusja o roli łaciny w „Nowych Atenach” Benedykta Chmielowskiego jako świadectwo republikańskiej tożsamości narodu szlacheckiego* [w:] (red.) I. M. Dacka-Górzyńska, J. Partyka, *Staropolskie kompendia wiedzy*, Warszawa, s. 33-44.

prof. UW dr hab. Małgorzata Borowska

(teatr grecki i łaciński, literatura demotyczna, język staro- i nowogrecki, kultura i literatura nowogrecka – szczególnie twórczość Adamandiosa Koraisa, Makrijanisa, Nikosa Kazantzakisa, pieśni i bajki ludowe)

Książki

- 1989, *Le théâtre politique d' Euripide. Problèmes choisis*, Warszawa.
- 1995, *OIKEIA PRAGMATA. Z dziejów dramatis personae greckiej komedii rodzinnej następców Arystofanesa*, Warszawa.
- 1996, *Mormolyke. Książka do nauki języka starogreckiego*, Warszawa.
- 1998, *Dijenis Akritas. Opowieść z kresów bizantyńskich*, Warszawa.
- 2000, *Barbajorgos. Książka do nauki języka nowogreckiego*, Warszawa.
- 2003, *Poliajnós: Podstępny wojenne (Polyaenus: Strategemata)*, Warszawa.
- 2005, *Klaudiusz Elian: Opowiadki rozmaite. Listy wieśniaków (Claudius Aelianus: Poikile historia, Agroikikai Epistolai)*, Warszawa.
- 2004-2008, *Arcydzieła literatury nowogreckiej*, Warszawa; t. 2: *Gminna pieśń Greków. Antologia* (wybór, przekład, wstęp i komentarz); t. 3: *Andreas Kalvos, Ody* (współaut.); t. 4: *Bajki, baśnie i bajdy ludu greckiego. Antologia*, cz. 1 (wybór, przekład, wstęp i noty); t. 5: *Bajki, baśnie i bajdy ludu greckiego. Antologia*, cz. 2 (red. i noty Małgorzata Borowska); t. 6: *Adamandios Korais, Wybór listów* (wybór, wstęp, przekład i przypisy (z udziałem studentów) oraz redakcja całości).

Artykuły/ recenzje / inne publikacje (wybrane):

- 2001, *The killer of Argus (Odysseus in the Play by Nikos Kazantzakis)*, „Eos” 88, ss. 315-325.

- 2003, *Ancient Greek Dance in Poland. A Reconnaissance* [w:] M. Borowska, A. Lazou, A. Raftis, *Orchesis. Texts on Ancient Greek Dance*, „Dora Stratou”, Athens, s. 77-115.
- 2003, *Mit Hellady i mit Grecji w greckojęzycznej twórczości Dionizjosa Solomosa i Andreasa Kalwosa* [w:] (red.) M. Kalinowska, B. Paprocka-Podlasiak, *Antyk romantyków – model europejski i wariant polski. Rekonesans*, Toruń, s. 49-59.
- 2004, *Greckie ballady ludowe* [w:] *Z Parnasu i Olimpu. Przegląd greckiej literatury współczesnej*, red. P. Krupka, Heliodor, Łomianki 2004, s. 32-38.
- 2004, *Literatura kreteńska okresu renesansu* [w:] (red.) P. Krupka, *Z Parnasu i Olimpu. Przegląd greckiej literatury współczesnej*, Łomianki, s. 41-42.
- 2005, *Menander i Komedia Nowa* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, t. 1: *Epika – liryka – dramat*, Lublin, s. 901-930.
- 2005, *Na przykład „Antyгона”*. *Greckie przekłady Stanisława Hebanowskiego* [w:] (red.) J. Ciechowicz, W. Zawistowski, *Teatry Stanisława Hebanowskiego. Odkrycia, powtórki, rewizje*, Gdańsk, s. 97-109.
- 2004, *Motywy antyczne w dramatach Nikosa Kazandzakisa* [w:] (red.) Czerwińska, H. Zalewska, *Dramat antyczny i jego recepcja* („Collectanea Philologica”), Łódź, s. 205-222.
- 2007, *Korais a sprawa polska* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski i K. Tomaszuk, *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans* („Antyk Romantyków”), Warszawa, s. 133-142.
- 2008, *Adamandios Korais na tle swoich czasów* [w:] (red.) M. Borowska, A. Korais, *Wybór listów* („Arcydzieła Literatury Nowogreckiej”, t. 6), Warszawa, s. 5-84.
- 2008, „Trylogia prometejska” – *Nikos Kazandzakis czyta Ajschylosa* [w:] (red.) J. Ławski i K. Korotkich, *Ateny. Rzym. Bizancjum. Mity Śródziemnomorza w kulturze XIX i XX wieku*, Białystok, s. 521-532.
- 2009, *Charos – Śmierć i obraz Zaświatów w nowogreckiej pieśni gminnej* [w:] (red.) J. Olko, J. Axer, *Obrzęd, teatr, ceremoniał w dawnych kulturach*, Warszawa, s. 77-86.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2003, [współred.] *ORCHESIS. Texts on Ancient Greek Dance*, Ateny.
- 2007, [współred.] *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, seria „Antyk Romantyków”, Wydawnictwa UW, Warszawa.

Przekłady autorów współczesnych

- 2008, L. Papafilipu, *Splot. Wiersze zebrane*, Warszawa.

prof. dr hab. Oktawiusz Jurewicz

(filologia klasyczna i bizantynistyka; język łaciński i język grecki; literatura, języki klasyczne, leksykografia oraz twórczość przekładowa z języka starogreckiego)

Książki

- 1958, *Niewolnicy w komediach Plauta*, Warszawa.
- 1961, *Pobył Andronika Komnenosa na Rusi Halickiej*, „Sprawozdania Naukowe Wydziału I PAN” 5, Warszawa.
- 1968, [współaut.] *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*, Warszawa.
- 1969, *Schizma wschodnia*, „Światowid”, Warszawa.
- 1969-1972, *Anna Komnena, Aleksjada*, t. 1-2, Wrocław.
- 1970, *Andronik I. Komnen*, Amsterdam.
- 1978, [współaut.] *Język łaciński dla lektoratów szkół wyższych*, Warszawa.
- 1984, *Historia Literatury Bizantyńskiej*, Wrocław.
- 1986-1988, *Horacy, Dzieła Wszystkie*, t. 1-2, Wrocław.
- 1986-1999, *Focjusz, Biblioteka*, t. 1-5, Warszawa.
- 1992, *Gramatyka historyczna języka greckiego*, Warszawa.
- 2000-2001, *Słownik grecko – polski*, t. 1-2, Warszawa.
- 2002, *Encyklopedia Kultury Bizantyńskiej*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1958, *Kazimierz Feliks Kumaniecki (w 30 rocznicę pracy naukowej i dydaktycznej)*, „Eos” 49/2, s. 25–44.
- 1958, *Neogrecystyka w Polsce*, „Meander” 13/2-3, s. 81-87.
- 1959, *De Julio Słowacki in Graeciam peregrinante*, „Meander” 4/5.
- 1961, *Bemerkungen über die servi mali bei Plautus*, „Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae” 9, s. 27– 6.
- 1964, *Z recepcji kultury nowogreckiej i klasycznej w Polsce: Józef Dunin Borkowski*, „Eos” 54, s. 324–348.
- 1967, *Religia w komediach Plauta*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 4/5, s. 11–17.
- 1984 (1992), *Die Chronographie des Michael Psellos als Quelle zur byzantinischen Kultur im Ausgang des 10. Jh.*, „Eos” 72, s. 315–322).
- 1984, *Die Sprache und literarische Kunst von Anna Komnene* [w:] *Festschrift Johannes Irmscher*, Berlin, s. 85–97.
- 2008, *Zasady spolszczania i transpozycji imion własnych i nazw geograficznych greckich epoki bizantyńskiej* [w:] G. Ostrogorski, *Dzieje Bizancjum*, Warszawa, s. 600–626.

prof. dr hab. Maria Kalinowska

(twórczość „wielkich romantyków polskich” – Mickiewicz, Słowacki, Norwid, zwłaszcza w aspekcie problematyki egzystencjalnej oraz struktury dramatu; dramat romantyczny i jego teatralne inscenizacje; teatr Reduta, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości Mieczysława Limanowskiego; edytorstwo i tekstologia utworów romantycznych; romantyczna recepcja antyku, ze szczególnym uwzględnieniem hellenizmu romantyków, recepcja Grecji antycznej i nowożytnej przez romantyków)

Książki

- 1989, *Mowa i milczenie – romantyczne antynomie samotności*, Warszawa.
- 1994, *Grecja romantyków. Studia nad obrazem Grecji w literaturze romantycznej*, Toruń.
- 2003, *Los, miłość, sacrum. Studia o dramacie romantycznym i jego dwudziestowiecznej recepcji*, Toruń.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1992, *O podróży greckiej w twórczości Norwida*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia Polska. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 242, Toruń.
- 1993, *Wizja Grecji w przedmowie do I tomu „Poezji” Mickiewicza* [w:] (red.) H. Krukowska, *Mickiewicz. W 190-lecie urodzin*, Białystok.
- 1994, *Wizja Grecji w twórczości Byrona*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia Polska. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 276, Toruń.
- 2000, *Juliusz Słowackiego greckie sny o Polsce* [w:] (red.) M. Ciesła-Korytowska, W. Szturc, A. Ziółowicz, *Juliusz Słowacki – poeta europejski*, Kraków.
- 2000, *Wokół listów dedykacyjnych do „Balladyny” i „Lilli Wenedy”. Juliusza Słowackiego i Zygmunta Krasińskiego dwugłos o formach: „ariostycznej”, „homeryckiej” i „eschylońskiej”* [w:] J. Borowczyk, Z. Przychodniak, *Słowacki współczesnych i potomnych. W 150 rocznicę śmierci Poety*, Poznań.
- 2003, „Agezylausz” *J. Słowackiego – próba lektury* [w:] (red.) M. Kalinowska, B. Paprocka-Podlasiak, *Antyk romantyków: model europejski i wariant polski. Rekonesans*, Toruń.
- 2003, *Mickiewicza hermeneutyka kultury antycznej* [w:] (red.) M. Kalinowska, B. Paprocka-Podlasiak, *Antyk romantyków: model europejski i wariant polski. Rekonesans*, Toruń.
- 2005, „Agezylausz” *Juliusza Słowackiego – między tragedią a misterium* [w:] (red.) H. Krukowska, J. Ławski, *Problemy tragedii i tragizmu. Studia i szkice*, Białystok.

- 2006, *Mickiewiczowska wizja dramatu i teatru wykładach lozańskich* [w:] (red.) A. Nawarecki, B. Mytych, *Wykłady lozańskie Adama Mickiewicza*, „Prace Naukowe UŚ” 2331, Katowice.
- 2006, „Podróż” *Zbigniewa Herberta – kilka uwag do próby lektury* [w:] *Przez dwa stulecia. In memoriam Artur Hutnikiewicz*, pod red. J. Kryszaka i H. Ratusznej, Toruń 2006
- 2006, *Romantyczny wojaż ironiczny: gra identyfikacji i obcości* [w:] M. Kalinowska, E. Owczarz, J. Skuczyński, M. Wołk, *Świat przedstawiony. Z problemów literatury XIX i XX wieku*, Toruń.
- 2007, *Wprowadzenie. Filhellenizm romantyków – specyfika polska i konteksty europejskie, Perspektywy badawcze* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski, K. Tomaszuk, *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, Warszawa.
- 2007, *Romantyczni Spartanie i Majnoci. W kręgu filhellenizmu wielkich romantyków polskich. Rekonesans* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski, K. Tomaszuk, *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, Warszawa.
- 2007, *Wizja Grecji w pismach Józefa Kremera* [w:] (red.) J. Maj, *Józef Kremer (1806-1875)* („Ars Vetus et Nova”, t. 25), Kraków 2007.
- 2008, *European Identity and Romantic Irony: Juliusz Słowacki's Journey to Grece* [w:] (red.) W. Bracewell, A. Drace-Francis, *Under Eastern Eyes. A Comparative Introduction to East European Travel Writing on Europe*, Budapest – New York.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1988, [współred.] *Mieczysław Limanowski. Człowiek, twórca, świadek czasów*, Toruń.
- 1998, [współred.] *Lustra historii. Rozprawy i eseje ofiarowane Profesor Marii Żmigrodzkiej z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej*, Warszawa.
- 1998, [współred.] *Wiersze Adama Mickiewicza w podobiznach autografów*, cz. 2, Wrocław.
- 2002, [współred.] *M. Żmigrodzka, Przez wieki idąca powieść. Wybór pism o literaturze XIX i XX wieku*, Warszawa.
- 2001, *Inspiracje Grecji antycznej w dramacie doby romantyzmu*, Toruń.
- 2003, [współred.] *Antyk romantyków – model europejski i wariant polski. Rekonesans*, Toruń.
- 2006, [współred.] *Świat z tajemnic wypowiedziany... Studia o Samuelu Zborowskim Juliusza Słowackiego*, Toruń.
- 2006, [współred.] *Świat przedstawiony. Z problemów literatury XIX i XX wieku*, Toruń.
- 2007, [współred.] *Filhellenizm w Polsce. Rekonesans*, Warszawa.

dr Przemysław Kordos

(język grecki klasyczny i współczesny)

Książki

2009, *Dwudziestowieczna Grecja oczami polskich podróżników*, Warszawa

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1999, *Etnografografia*, „Etnografia Polska” 43, s. 132-145.

2002, *The Shadow of Diglossia. Modern Greek Language Condition at the Turn of Centuries*, „Eos” 89, s. 137-143.

2005, *Turning the Blind Eye. Secret Life of Foreign Words in Modern Greek*, „Eos” 92, s. 121-132.

2007, *Przejazdem w Grecji. Polscy podróżnicy w Grecji w XIX i XX wieku* [w:] (red.) M. Borowska, M. Kalinowska, J. Ławski, K. Tomaszuk, *Filhellenizm polski. Rekonesans*, Warszawa, s. 309-315.

dr hab. Katarzyna Marciniak

(filologia klasyczny, italianistyka; Cyceon; literatura włoska; zwierzęta w antyku; starożytność jako temat powieści XX i XXI w.)

Książki

2008, *Cicero vortit barbare. Przekłady mówcy jako narzędzie manipulacji ideologicznej*, Warszawa.

2008, *Pro Cicerone poeta. Poezja Marka Tulliusza Cyceona na przestrzeni stuleci*, Warszawa

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *The winged mouse – bats in ancient literature*, „Eos” 88, s. 307-314.

2005, *Adwokat diabła. Cyceon według Roberta Harrisa*, „Meander” 60, s. 512-524.

2005, *Petrarca sulle orme di Bellerofonte* [w:] (red.) M. Febbo, P. Salwa, *Petrarca a jedność kultury europejskiej. Petrarca e l'unità della cultura europea*, Warszawa, s. 193-197.

2006, *Dyktatura poety. August według Johna Williama*, „Meander” 61.

2006, *Metamorfozy jako thriller metafizyczny. Owidiusz według Christopha Ransmayra* [w:] (red.) B. Milewska-Ważbińska, J. Domański, *Owidiusz – twórczość, recepcja, legenda*, Warszawa, s. 321-328.

- 2006, *Опрацювання, транскрипція і коментар* [w:] (red.) K. Puchowski, *Єзуїтський Collegium Nobilium у Львові (1749-1773)*, „Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна” 715, s. 132-141.
- 2007, *Legenda o Wandzie, czyli jak wychować Wandala?*, „Horyzonty wychowania” 12, s. 185-198.
- 2007, *Zu Gast beim Busfahrer. The bus driver's guests*, „Humboldt Kosmos” 90, s. 44-47.
- 2008, *Królewna Wanda – pierwsza polska „feministka”?* [w:] (red.) I. Maciejewska, K. Stasiewicz, *Kobieta epok dawnych w literaturze, kulturze i społeczeństwie*, Olsztyn, s. 89-98.
- 2008, *Cicero und Caesar. Ein Dialog der Dichter*, „Philologus” 152, s. 212-222
- 2008, *Die Legende von Königin Wanda als Spiegel des deutsch-polnischen Verhältnisses*, „Mittellateinisches Jahrbuch” 43, s. 1-19.

dr Elżbieta Olechowska

(latynistyka; krytyka tekstu; Cyceron, Klaudian)

Książki

- 1978, *Cl. Claudiani de Bello Gildonico: texte établi, traduit et commenté*, Leiden.
- 1981, *Pro Cn. Plancio, Pro C. Rabirio Postumo, M. T. Ciceronis Scripta quae manserunt omnia* („Bibliotheca Teubneriana”, Fasc. 25), Leipzig.
- 1984, *Pro Cn. Plancio et Pro C. Rabirio Postumo, la transmission des textes*, Wrocław.
- 1984, *Pro M. Aemilio Scauro, M. T. Ciceronis Scripta quae manserunt omnia* („Bibliotheca Teubneriana”, Fasc. 25 A), Leipzig.
- 2007, *The Age of International Radio. Radio Canada International, 1945-2007*, Oakville.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

1993-2001, [współred.] *Challenges for International Broadcasting*, vol 1-6, Oakville.

dr Anna Skolimowska

(paleografia oraz edytorstwo źródeł łacińskich, korespondencja renesansowa i nowożytnie diariusze podróży jako źródła do badań historycznych i językowych)

Książki

- 2004, *Ioannes Dantiscus' Latin Letters, 1537, Transcription from manuscript, commentary and annotations (Corpus Epistularum Ioannis Dantisci, Part I: Ioannis Dantisci Epistulae Latinae, vol. 1)*, Warszawa – Kraków.

2006, [współaut.] *Korespondencja żupnika krakowskiego Mikołaja Serafina z lat 1437-1459*, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1994, [współaut.] *Polskie śpiewy o Męce Pańskiej – nieznaną częścią twórczości Jana Kochanowskiego*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 38, s. 95-98.

1995, *Catalogue of Ioannes Dantiscus's Correspondence – Objectives, Needs and Achievements* [w:] (red.) J. Ijsevijin, W. Bracke, *Studia Europaea II Ioannes Dantiscus (1485-1548) – Polish Ambassador and Humanist. Proceedings of the International Colloquium Brussels, May 22-23, 1995*, Brussel.

1999, [rec.] *El Padrenuestro de un humanista Pedro de Valencia. Un manuscrito inédito*, wyd Abdón Moreno García, Arkadiusz Nocoń, Badajoz, 1999, ss. 121, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 44, s. 204-206.

2001, [współaut.] *Repertorio de cartas españolas en la correspondencia de Juan Dantisco* [w:] (red.) J. Axer, A. Skolimowska, *En torno a Dantisco* („Biblioteca Cervantes. Colección de fuentes y estudios para la historia de las relaciones hispano-polacas”, 1), Warszawa, s. 81-124.

2001, [współaut.] *El testamento de Juana Dantisca* [w:] (red.) J. Axer, A. Skolimowska, *En torno a Dantisco* („Biblioteca Cervantes. Colección de fuentes y estudios para la historia de las relaciones hispano-polacas”, 1), Warszawa, s.125-137.

2001, [rec.] *Wydawnictwo Acta Tomiciana na kolejnym rozdrożu? Z dylematów współczesnego edytorstwa historycznego* (artykuł recenzyjny z *Acta Tomiciana. Tomus octavus decimus epistolarum, legationum, responsorum, actionum et rerum gestarum Serenissimi Principis Sigismundi Primi regis Poloniae, Magni Ducis Lithuaniae per Stanislaum Górski canonicum Cracoviensem et Plocensem collectarum A.D. MDXXXVI* collegerunt Wenceslaus Urban et Andreas Wyczański, supplevit et edidit Richardus Marciniak, in oppido Kórnik sumptibus Bibliothecae Kornicensis A.D. MCM XCIX ss. X, 531) „Kwartalnik Historyczny” 108, s. 113-129.

2002, [współaut.] *La correspondencia más antigua entre Polonia y México* [w:] (red.) A. Martinez Ampudia, *Reflejos de Europa en México*, México, s. 123-129 (przekład z hiszpańskiego na polski listów Hernana Cortesa do Jana Dantyszka).

2003, *Johannes Dantiscus* (Biographic Note) [w:] *Corpus Epistularum Ioannis Dantisci. A project of edition*, Warszawa – Kraków s. 9-12

2004, *Przysłowia i wyrażenia przysłowiowe w łacińskich listach Dantyszka z roku 1537* [w:] (red.) J. Axer, *Łacina jako język elit*, Warszawa, s. 177-188.

- 2004, [współaut.] *Łacina w polskojęzycznych diariuszach podróży* [w:] (red.) J. Axer, *Łacina jako język elit*, Warszawa, s.189-220.
- 2005, [współaut.] *Der lateinische Schriftverkehr des Krakauer Salzherren Nikolaus Serafin (1437-1459)* [w:] (red.) M. Thumser, J. Tandecki, A. Thumser, *Editionswissenschaftliche Kolloquien 2003/2004. Historiographie, Briefe und Korrespondenzen, Editorische Methoden* („Publikacje Niemiecko-Polskiej Grupy Dyskusyjnej do Spraw Edycji Źródeł”, t. 3), Toruń, s. 233-242.
- 2005, *Korespondencja między Stanisławem Hozjuszem i Janem Dantyszkiem* [w:] (red.) S. Achremczyk, J. Guzowski, J. Jezierski, *Kardynał Stanisław Hozjusz (1504-1579). Osoba, myśl, dzieło, czasy, znaczenie* („Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego”, t. 25), Olsztyn, s. 297-305.
- 2006, *The epitaph for Alfonso de Valdes in St. Stephen's Cathedral in Vienna – an unknown poem by Ioannes Dantiscus* [w:] (red.) P. Urbański, *Pietas Humanistica. Neo-Latin Religious Poetry in Poland in European Contexts*, Frankfurt am Main, s. 83-93.
- 2007, *Series Corpus Epistularum Ioannis Dantisci, edited under the patronage of the International Union of the Academies – presentation of the first volume* [w:] (red.) J. Axer, A. Skolimowska, *Respublica Litteraria in Action: Letters – Speeches – Poems – Inscriptions* („Corpus Epistularum Ioannis Dantisci”, Part 5: *Respublica Litteraria in Action*, vol. 1), Warszawa-Kraków, s. 11-15
- 2008, [przekład] Giannozzo Manetti, „Żywot Sokratesa” [w:] (red.) W. Olszaniec, K. Rzepkowski, *Humanistyczne żywoty filozofów starożytnych*, Warszawa, s. 281-375.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1994, [indeksy] *Espanoles y Polacos en la corte de Carlos v. Cartas del embajador Juan Dantisco* ed J. Axer, A. Fontan, J. Mańkowski, I. Velazquez y otros, Madrid.
- 2001, [red.] *En torno a Dantisco*, praca zbiorowa („Biblioteca Cervantes. Colección de fuentes y estudios para la historia de las relaciones hispano-polacas”, 1), Warszawa.
- 2001, [red., oprac.] *Panorama lojalności. Prusy Królewskie i Prusy Książęce w XVI wieku*, praca zbiorowa („Eseje i Studia” t. 4), Warszawa.
- 2003, [red.] *Corpus Epistularum Ioannis Dantisci. A project of edition*, Warszawa – Kraków.
- 2007, [współred.] *Inventory of Ioannes Dantiscus' German-language correspondence, a.1500-1548*, ed. Tomasz Ososiński (*Corpus Epistularum Ioannis Dantisci*, Part 4: *Inventarium*, vol. 1), Warszawa – Kraków.

- 2007, [red.] *Respublica Litteraria in Action: Letters – Speeches – Poems – Inscriptions*, (*Corpus Epistularum Ioannis Dantisci*, Part 5: *Respublica Litteraria in Action*, vol. 1), Warszawa-Kraków.
- 2008, [współred.] *Ioannes Dantiscus' correspondence with Sigmund von Herberstein*, transcription from manuscript, commentary and annotations by Marek A. Janicki and Tomasz Ososiński (*Corpus Epistularum Ioannis Dantisci*, Part 2, vol. 1), Warszawa – Kraków.

prof. dr hab. Jerzy Styka

(antyczna teoria literatury, antyczna estetyka literacka, historia literatury rzymskiej, historia idei estetycznych, cywilizacja późnego antyku, recepcja kultury antycznej w literaturach hispanojęzycznych)

Książki

- 1987, *La littérature grecque à la lumière de l'appréciation esthétique des auteurs romains depuis Auguste jusqu'au IIe siècle après J.-Ch.*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej” 21, PAN Oddział w Krakowie, Wrocław-Kraków.
- 1994, *Studia nad literaturą rzymską epoki republikańskiej: Estetyka satyry republikańskiej; Estetyka neoteryków* (Uniwersytet Jagielloński, Rozprawy Habilitacyjne nr 247), Kraków.
- 1995, *FAS ET ANTIQUA CASTITUDO. Die Ästhetik der römischen Dichtung der republikanischen Epoche* („Bochumer Altertumswissenschaftliches Colloquium” 19), Trier.
- 1997, *Estetyka stosowności (decorum) w literaturze rzymskiej*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie” 26, Kraków.
- 2008, *Sydoniusz Apollinaris i kultura literacka w Galii V wieku*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie”, Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1997, *Decorum in Poetry: Horace's Ars Poetica*, „Classica Cracoviensia” 3, s. 47-69
- 1998, *Convenientia partium: Kategoria harmonii i symetrii w antycznej estetyce literackiej*, „Prace Komisji Filologii Klasycznej PAU” 27, Kraków, s. 29-53.
- 1999, *Zur Entwicklung der römischen Lyrik in der Zeit der Republik*, „Classica Cracoviensia” 4, s. 59-69.
- 1999, *La culture littéraire romaine dans la Gaule du Ve siècle selon le témoignage de Sidoine Apollinaire*, „Terminus”, s. 43-62.

- 2000, *Formen des Gattungswandels in der römischen Satire: Lucilius, Horaz*, „Classica Cracoviensia” 5, s. 211-223.
- 2001, *Horaz und die Ennianische Dichtung*, „Classica Cracoviensia” 6, s. 203-213.
- 2002, *Die poetik des Mythos bei Sidonius Apollinaris*, „Classica Cracoviensia” 7, s. 33-43.
- 2003, *Intertekstualne związki Horacego z poezją Katullusa: Milczenie czy misterna aluzyjność*, „Meander” 58/2, s. 219-231.
- 2003, *Epische Ästhetik von Sidonius Apollinaris: Kaiserliche Panegyrika*, „Classica Cracoviensia” 8, s. 55-90.
- 2005, *Die intertextuelle Poetik von Statius*, „Classica Cracoviensia” 9, s. 29-42.
- 2006, *Nachklänge der epischen Sprache und Motiven des Lukrez in der Poesie Horazens*, Prace Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie”, Kraków, s. 11-19.
- 2007, *Epitalamio tardoantico tradizionale e cristiano: Sidonio Apollinare e Paolino di Nola* (Centro internazionale di studi sulla poesia greca e latina in età tardoantica e medievale, Quaderni 3), Macerata, s. 103-119.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1996, [red.] *Studies of Greek and Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 2, Kraków.
- 1997, [red.] *Studies of Greek and Roman Antiquity*, „Classica Cracoviensia” 3, Kraków.
- 1998, [red.] *Studies of Greek and Roman Culture*, „Classica Cracoviensia” 4, Kraków.
- 2000, [red.] *Studies of Greek and Roman Literary Theory and Criticism*, „Classica Cracoviensia” 5, Kraków.
- 2001, [współred.] *Freedom and Democracy in Greek Literature*, „Classica Cracoviensia” 6, Kraków.
- 2002, [red.] *The Myth in the Ancient Literature*, „Classica Cracoviensia” 7, Kraków.
- 2004, [red.] *The Roman Epic Poetry*, „Classica Cracoviensia” 8, Kraków.
- 2005, [red.] *Studies of Roman Literature*, „Classica Cracoviensia” 9, Kraków.
- 2006, [red.] *Violence and Aggression in the Ancient World*, „Classica Cracoviensia” 10, Kraków.

prof. UW dr hab. Robert A. Sucharski

(cywilizacja mykeńska, piśmiennictwo greckie okresu mykeńskiego i archaicznego, dialektologia grecka, językoznawstwo indo-europejskie, historia medycyny wojskowej)

Książki

- 2000, *Posejdon w świetle tekstów tabliczek w greckim piśmie linearnym B* (Archiwum Filologiczne 55), Warszawa.

- 2005, *Aegaeo-Graeca. Ku problemowi greckiej ciągłości kulturowej*, Warszawa.
- 2008, [współaut.] *Anton Schneeberger, De bona valetudine militum conservanda liber. Księga o zachowaniu dobrego zdrowia żołnierzy* (edycja tekstu, przekład i), Warszawa.

Artykuły/ recenzje / inne publikacje (wybrane):

- 1993, *Ko-ma-we-te-ja*, „Eos“ 81, s. 177-181.
- 1993, [współaut.] *Zalecenia doktora Antoniego Schneebergera dotyczące snu i czuwania*, „Lekarz wojskowy” 7-8/4, ss. 414-418.
- 1996, [współaut.] *U-po-jo Po-ti-ni-ja and The Cult of Baetyls*, „Živa Antika” 46, s. 5-12.
- 1996-1997, *Quelques observations sur la racine indo-européenne: *h₃yeu- / *yeuh₃-joindre*, „Linguistica Baltica” 5-6, s. 7-10 .
- 2002, *A-ma-tu-na: Une deesse pylienne retrouvée?* [w:] *Collectanea Philologica 4. Ignatio Richardo Danka sexagenario oblata*, Łódź.
- 2002-2003, *The Mycenaean o-ka etymologically reconsidered*, „DO-SO-MO. Fascicula Mycenologica Polona” 4-5, s. 109-115.
- 2003, *A Gloss On Three „Olive-Oil” Tablets (Ugarit, Pylos) Connected With Fertility Rites* [w:] (red.) F.M. Stepiński, *The Orient and the Aegean*, Warszawa.
- 2003, *Mycenaean Infinitive(s) – A Homeric Isogloss?* [w:] (red.) N.N. Kazansky, *Colloquia Classica et Indogermanica III. Studies in Classical Philology and Indo-European Languages*, Saint Petersburg, s. 35-41,
- 2005, *Piśmiennictwo Grecji doby egejskiej* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, t. 1, Lublin, s. 25-39.
- 2005, „Święty gród Troi” albo o pożytkach z badania tego, co pozornie dobrze znane, „Meander” 60/4, s. 452-457.
- 2008, [rec.] *MARIE-LOUISE NOSCH, The Knossos Od Series. An Epigraphical Study*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2007, pp. 71. *Veröffentlichungen der Mykenischen Kommission 25, Mykenische Studien 20, „Archeologia” 57*, s. 167-68.
- 2009, *Once again on the etymology of megaron* [w:] *Early European language in the Eyes of Modern Linguistics. Proceedings of the Colloquium on the Ancient Indo-European Languages and the Early Stages of the Modern Romance, Germanic and Slavonic Languages* (Brno, 28.9.-1.10. 2008), Brno, s. 297-305.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2000, [współred.] *Grecja mykeńska a Grecja klasyczna. Acta Societatis Philologiae Polonorum*, 7. 6, Warszawa-Olsztyn.

prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz

(prawo rzymskie klasyczne; wpływ prawa rzymskiego na rozwój europejskiej kultury prawnej; humanizm prawniczy; Oświecenie)

Książki

- 1968, *Obligaciones ex variis causarum figuris – Studia nad źródłami zobowiązań w rzymskim prawie klasycznym*, Warszawa.
- 1970, *Obligaciones ex variis causarum figuris – Ricerche sulla classificazione delle fonti delle obbligazioni nel diritto romano classico*, „Rivista Italiana per le Scienze Giuridiche” 14, s. 77-241.
- 1978, *Rzymskie korzenie współczesnego prawa cywilnego*, Warszawa.
- 1978, *Les origines romaines de la systématique du droit civil contemporain*, Wrocław 1978.
- 1990, *Prawoznawstwo w poglądach i ujęciu Encyklopedystów*, Warszawa.
- 1993, [współaut.] *Prawo rzymskie. Bruliony wykładów*, cz. 1, Warszawa.
- 1994, [współaut.] *Prawo rzymskie. Bruliony wykładów*, cz. 2, Warszawa.
- 1999, *Luat la ma*, (przekład wietnamski *Prawo rzymskie. Bruliony wykładów*, cz. 1-2), Ho Chi Minh.
- 2001, [współaut. i red.] *Regulae iuris. Łacińskie inskrypcje na Kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa.
- 2003, *Czy prawo rzymskie przestało istnieć?*, Kraków.
- 2005, [współaut.] *Prawo rzymskie – Instytucje*, Warszawa.
- 2008, *Moje peregrynacje naukowe (1958-2003)*, Kraków.
- 2009, *Europa i prawo rzymskie. Szkice z historii europejskiej kultury prawnej*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1968, „*Deiectum vel effusum*” e „*positum aut suspensum*” nel diritto romano, „Rivista Italiana per le Scienze Giuridiche” 12, s. 365-391.
- 1969, *Alcune osservazioni sull'applicazione del principio „iuris ignorantiam in usucapione negatur prodesse* [w:] *Studi in onore di Edoardo Volterra*, t. 1, Milano, s. 589-596.
- 1977, *Sulla cosiddetta responsabilità dei „quasi delitti” nel diritto romano ed il suo influsso sulla responsabilità civile moderna* [w:] *La formazione storica del diritto moderno in Europa. Atti del terzo Congresso internazionale della Società Italiana di Storia del Diritto*, t. 3, Firenze, s. 1277-1293.
- 1976, [współaut.] *L'unification du droit civil en Pologne 1945* [w:] *Vznik a vyvoj socialistického práva*, t. 2, Praha, s. 9-18.
- 1978, *Contrahere – contractum – contractus dans le droit romain classique* [w:] *Le droit romain et sa réception en Europe*, Warszawa, s. 295-308.

- 1982, *The Romanist Tradition of Civil Liability in Contemporary Poland* [w:] *Studies on Socialist Legal System Faculty of Laws University College London. Anglo-Polish Legal Essays*, New York, s. 75-92.
- 1983, *Alcune osservazioni sulla situazione giuridica dei figli minori nel diritto romano e i suoi riflessi nelle legislazioni civili moderni* [w:] *Atti dei Convegni Lincei* 59, Roma, s. 97-109.
- 1983, *Attorno al significato della nozione di mater familias* [w:] *Studi in onore di Cesare Sanfilippo*, t. 3, Milani, s. 733-756.
- 1984, *L'insegnamento del diritto romano in Polonia*, „Index – Quaderni camerti di studi romanistici – International Survey of Roman Law” 6, s. 383-394.
- 1985, *Il diritto romano nella cultura giuridica polacca* [w:] *Sodalitas – Scritti in onore di Antonio Guarino*, t. 7, Napoli, s. 3389-3409.
- 1985, *La prescription de l'action pénale à Rome: à propos de la constitution de Dioclétien de 293 (C.J.9,22,12)*, „Revue Historique de Droit Français et Etranger” 63, s. 1-18.
- 1985, *Tradizione romanistica e realtà contemporanea in tema di responsabilità civile*, „Studia Iuridica” 12, s. 281-285.
- 1985, *Bodin et le droit privé romain* [w:] *Jean Bodin. Actes du Colloque Interdisciplinaire d'angers*, Angers, s. 303-312.
- 1986, *Humanisme juridique et systématisation du droit (à propos d'un ouvrage récent)*, „Revue Historique de Droit Français et Etranger” 64, s. 79-82.
- 1987, *Mater* [w:] *Enciclopedia Virgiliana*, t. 3, Roma, s. 405-406.
- 1988, *Antoine-Gaspard et André-Jean Boucher d'Argis. Deux juristes éclairées devant la Révolution* [w:] *La Révolution et l'ordre juridique privé – Rationalité ou scandale?* Actes du Colloque d'Orléan, t. 1, Orléan, s. 187-204.
- 1988, *The Continuity of Roman Law in the Systems of the Civil Law in Socialist Countries* [w:] *Estudios en Homenaje al Juan Iglesias*, t. 2, Madrid, s.1091-1106.
- 1988, *Continuità del diritto romano nel diritto civile dei Paesi socialisti*, „Index – Quaderni camerti di studi romanistici – International Survey of Roman Law” 16, s. 55-67.
- 1988, *Stanisław Wróblewski – codificatore*, „Index – Quaderni camerti di studi romanistici – International Survey of Roman Law” 16, s. 245-258.
- 1988, *Un dialogo di Fénelon e le critiche settecentesche al diritto romano*, „Bulletino dell'Istituto di Diritto Romano dell'Università di Roma”, 30, s. 238-251.
- 1990, *L'Association de bienfaisance judiciaire – Les philosophes des Lumière à la veille de la Révolution*, „Revue Historique de Droit Français et Etranger” 68/3, s. 363-374.

- 1990, *Les destinés de la Florentine. A propos d'une reproduction récente du manuscrit du Digeste*, „Revue Historique de Droit Français et Etranger” 68/4, s. 503-505.
- 1990, *Trasferimento della proprietà e compravendita nel diritto polacco [w:] Vendità e trasferimento della proprietà nella prospettiva storico-comparatistica. Atti del Congresso Internazionale Pisa-Viareggio-Luca*, t. 1, Milano, s. 331-340.
- 1991, *Stato e diritto nel de legibus [w:] Ciceroniana – Atti del VII Colloquium Tullianum a Varsavia*, Nuova serie, t. 7, Roma, s. 75-82.
- 1992, *Ignacy Koschembahr-Lyskowski, [w:] Antichisti dell'Università di Varsavia nel Novecento*, Napoli, s. 8-15.
- 1992, *Fénelon e la critica del diritto romano nella Polonia del Settecento [w:] L'Eredità classica in Italia e Polonia*, Wrocław-Warszawa-Kraków, s. 257-266.
- 1992, *Les Opinions sur le droit romain à l'aube de la Révolution [w:] L'Unité des principaux états européens à la veille de la Révolution*, Paris, s.298-308.
- 1993, *Droit naturel et droit romain dans les travaux préparatoires du code civil*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica” 53, s. 45-55.
- 1993, *Il diritto romano quale fattore d'integrazione dei diversi sistemi giuridici europei (Osservazioni sulla classificazione delle famiglie del diritto proposta da René David) [w:] Europa e le sue regioni*, Palermo, s. 305-311.
- 1994, *La professione di avvocato nei territori polacchi tra otto e novecento [w:] Università e professioni giuridiche in Europa nell'età liberale*, Napoli, s. 335-347.
- 1994, *L'impatto delle idee ciceroniane dello Stato sul pensiero politico americano del settecento [w:] Ciceroniana – Atti dell'VIII Colloquium Tullianum a New York, 6-9 maggio 1991*, Nuova serie, t. 8, Roma, s. 129-134.
- 1996, *Henryk Kupiszewski (1927-1994) [w:] Le droit romain et le monde contemporain*, Warszawa, s. 11-17.
- 1995, *Affaire Hulot. Traduction du „Corps du droit civil” en français au XVIIIe siècle*, „Revue Historique de Droit Français et Etranger” 73/3, s. 333-347.
- 1995, *Les remarques d'Accurse sur les origines grecques de la lois des XII tables [w:] Collatio iuris romani – Etudes dédiée à Hans Ankum à l'occasion de son 65e anniversaire*, Amsterdam, s. 643-646.
- 1996, *Il diritto romano ed i regimi autoritari, [w:] Le droit romain et le monde contemporain*, Warszawa, s. 259-266.
- 1996, *In memoriam Henryk Kupiszewski (1927-1994)*, „Studia et Documenta Historiae et Iuris” 56, s. 714-718
- 1998, *La discussion des Philosophes et juristes au XVIIIe siècle concernant la repression pénale [w:] Mélanges Pierre Braun*, Limoges, s. 809-824.
- 1998, *Favor debitoris et favor creditoris nel diritto civile polacco [w:] (red.) D.A. Gutiérrez, S. Schipani, Il debito internazionale*, Roma, s. 223-231.

- 2000, *Nieznanomość prawa szkodzi (U źródeł zasady ignorantia iuris nocet)* [w:] *Prawo wczoraj i dziś. Studia dedykowane K. Sójce-Zielińskiej*, Warszawa, s. 397-410.
- 2000, *Uwagi na temat lichwy* [w:] *Profesorowi Janowi Kodrębskiemu – in memoriam*, Łódź, s.437-447.
- 2000, *Europa a prawo rzymskie* [w:] *Polska u progu XXI wieku*, Warszawa, s. 145-171.
- 2000, *La sistematica istituzionale gaiana. Modello per i giustinianeï e per l'esposizione del diritto moderno*, „Panorami” 9/2, Catanzaro, s. 35-57.
- 2001, *Retroattività nel diritto romano e nei diritti odierni*, „Ius antiquum”- „Drevnee Pravo” 1/8, s. 137-143.
- 2001, *Łacińskie paremie prawnicze w polskiej praktyce prawniczej*, „Meander” 56/4, s. 279-299.
- 2001, *L'influence de la doctrine de Pothier sur la formation de la culture juridique en Pologne aux XIX-e et XX-e siècles* [w:] *Robert-Joseph Pothier d'hier à aujourd'hui, Collection Etudes Juridiques, dirigée par Nicolas Molfesis*, t. 13, Paris, s.121-129.
- 2001, *Sprawozdanie: Convegno Internazionale „Flaminio Mancaloni (1867-1951) e gli studi di Diritto Romano tra Ottocento e Novecento. Prospettive nel XXI secolo”*. Sassari 22-24 listopada 2001 roku, „Zeszyty Prawnicze. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Wydział Prawa” 2/1, s. 210-214.
- 2001, [współaut.] *Mos italicus, mos gallicus iura docendi – uwagi wprowadzające* [w:] *Przez tysiąclecia: Materiały konferencji historyków prawa, Ustroń 17-20 wrzesnia 2000 r.*, t. 3, Katowice, s. 191-198.
- 2001, *Cogitatio – voluntas w rzymskim prawie karnym (na marginesie D.48.19.18: cogitationis poenam nemo patitur)* [w:] *Honeste vivere...Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Toruń, s. 279-286.
- 2001, *Lex retro non agit – sformułowanie w polskiej doktrynie prawniczej*, „Zeszyty Prawnicze. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 1, s. 103-122.
- 2001, *Łacińskie paremie prawne w orzecznictwie sądów polskich* [w:] (red.) W. Wołodkiewicz, J. Krzynówek, *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*, Warszawa, s. 7-30.
- 2001, *Nieznanomość prawa szkodzi. U źródeł zasady ignorantia iuris nocet* [w:] (red.) W. Wołodkiewicz, J. Krzynówek, *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*, Warszawa, s.109-126.
- 2001, *Lex retro non agit* [w:] (red.) W. Wołodkiewicz, J. Krzynówek, *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*, Warszawa, s.153-192.
- 2001, *X Convegno Internazionale di Diritto Romano w Copanello, 3-10.VI.2000*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 53, 1, s. 406-410.
- 2002, *„Ius et lex” w rzymskiej tradycji prawnej*, „Ius et lex” 1/1, s. 51-61.

- 2002, *Lex retro non agit. Un brocardo nella giurisprudenza polacca* [w:] *Iuris vincula Studi in onore di Mario Talamanca*, Napoli, t.7, Napoli 2002, s. 465-477.
- 2002, *Il rapporto al diritto romano al diritto romano in Polonia nel settecento di fronte alla tradizione repubblicana nella Repubblica Polacca* [w:] (red.) H. Osiecka-Samsonowicz, A. Rabińska, *Polonia 1795 – Venezia 1797. Morte di eredità di due repubbliche*, Warszawa, s. 99-106
- 2002, *Diritto e giustizia nel processo: una prospettiva polacca* [w:] *Diritto e giustizia nel processo. Prospettive storiche e comparatistiche*, Napoli, s.573-588.
- 2002, *POLEN – D. Rechtswesen* [w:] *Der Neue Pauly, Enzyklopädie der Antike*, Band 15/2, Stuttgart-Weimar, s.zp. 403-404, 410-411.
- 2002, *Латинские надписи на новом здании Верховного суда в Варшаве – знак интереса к традиции римского права в Польше, „Ius antiquum” - „Drevnee Pravo” 1/9, s. 225-234.*
- 2003, *Il favor debitoris nel diritto e nella giurisprudenza della Polonia*, „Diritto & Storia. Quaderni di Scienze Giuridiche e Tradizione Romana” 2, s.1-9.
- 2003, *Ius est ars boni et aequi. Na marginesie nowego czasopisma prawniczego „Forum Iuridicum” 1 (2002), wydawanego przez Papieski Wydział Teologiczny, Sekcja „Bobolanum”, Warszawa 2002, „Zeszyty Prawnicze. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 3/1, s.243-253.*
- 2003, *I cambiamenti del codice civile polacco do 1989 possono essere trattati come segno del ritorno alla tradizione romanistica?* [w:] (red.) P. Bielowski, M. Skřejpek, *The Roman Law Tradition in Societies in Transition. Proceeding of the International Conference held in Prague 14-16 May, 2002*, Praha, s. 129-142
- 2003, *Riflessi odierni della proprietà romana* [w:] (red.) A. Loiodice, M. Vari, *Giovanni Paolo II. Le vie della giustizia. Itinerari per il terzo millennio. Omaggio dei giuristi a sua Santità nel XXV anno di pontificato*, Roma-Vaticano, s. 591-593
- 2004, *Historyczne uwarunkowania integracji prawa prywatnego w Unii Europejskiej* [w:] *Człowiek a tożsamość w procesie integracji Europy. Materiały III Międzynarodowej Konferencji Praw człowieka. Olsztyn 29-30 maja 2003*, Olsztyn, s. 445-451
- 2004, *Cicerone nei Campi Elisi (secondo i Dialoghi dei morti di Fénelon)* [w:] (red.) F. Salerno, *Cicerone e la politica. Atti del convegno di Diritto romano. Arpino, 29 gennaio 2004*, Napoli, s. 15-24.
- 2005, *Międzynarodowe prawo prywatne w pracach nad Kodeksem Napoleona* [w:] (red.) A. Łazowski, R. Ostrihansky, *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej. Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin profesora Eugeniusza Piontka*, Zakamycze, s. 672-690.

- 2004, *Code civil des Français. Uwagi na marginesie dwóchsetlecia Kodeksu Napoleona*, „Forum Iuridicum” 3, s. 113-128.
- 2004, *Ignacego Krasickiego dialog Demostenesa z Cyncerem* [w:] *Studia ofiarowane profesorowi Juliuszowi Bardachowi w dziewięćdziesięciolecie urodzin*, Warszawa, s. 573-584.
- 2005, 380 haseł z prawa rzymskiego, 78 stron wydawniczych [w:] *Wielka encyklopedia prawa*, wydanie drugie, Warszawa.
- 2005, *Protection de l'environnement naturel et gestion de l'eau d'hier et d'aujourd'hui* [w:] (red.) R. Bedon *Concepts, pratique et enjeux environnementaux dans l'Empire Romain*, Limoges, s. 53-75.
- 2005, *Livre préliminaire – Titre préliminaire, w projekcie i w ostatecznym tekście Kodeksu Napoleona*, „Europejski Przegląd Prawa” 5, s. 15-32.
- 2005, „*U źródeł prawa Europy*” – *Prace legislacyjne nad Kodeksem Napoleona*, „Palestra” 1-2, s. 128-133.
- 2005, „*U źródeł prawa Europy*” – *Systematyka Kodeksu Napoleona*, „Palestra” 3-4, s. 149-152.
- 2005, „*Ius et Lex in the Roman Legal Tradition*”, „Ius et Lex” 1, s. 51-62.
- 2005, *Ius comune europaeum – uwagi na marginesie książki Mario Caravale, Alle origini del diritto Europeo*, „Europejski Przegląd Prawa” 6, s. 111-119.
- 2005, „*Livre préliminaire*” – „*titre préliminaire*” *dans le projet et dans le texte définitif du Code Napoléon*, „Revue historique de droit français et étranger” 3, s. 441-455.
- 2005, *Romanisti italiani dottori 'honoris causa' delle Università polacche*, „Index. Quaderni camerti di studi romanistici. International Survey of Roman Law” 33, s. 219-324.
- 2006, „*U źródeł prawa Europy*” – *Promulgacja Kodeksu Teodozjusza na posiedzeniu senatu miasta Rzymu*, „Palestra” 1-2, s. 120-124.
- 2006, „*U źródeł prawa Europy*” – *Na marginesie żądań przywrócenia kary śmierci*, „Palestra” 3-4, s. 105-110.
- 2006, „*U źródeł prawa Europy*” – *Uwagi na marginesie konstytucyjnego modelu państwa prawa*, „Palestra” 5-6, s. 212-218.
- 2006, „*U źródeł prawa Europy*” – *Uwagi na marginesie ustawy uchwalonej przez Sejm w dniu 21 lipca 2006 (tzw. ustawy lustracyjnej)*, „Palestra” 9-10, s. 138-144.
- 2005, *Some remarks on the Modern Research on Roman Marriage* [w:] (red.) Z. Służewska, Jakub Urbanik, *Marriage Ideal-LawPractice. Proceedings of a Conference held in Memory of Henryk Kupiszewski*, „Journal of Juristic Papyrology” Supplement 5, s. 219-233.
- 2005, *Uwagi na temat roli prawa rzymskiego w pracach nad Code civil des Français*, „Czasopismo Prawno Historyczne” 57/2, s. 43-60.

- 2005, *Rimskie prawo i idei kodyfikacji w XVIII i na čale XIX wieku (na primere pabot nad francuzkim Code civil)*, przekład D.O. Tuzov, „Eżegodnik graždanskogo prawa – Civilističeskije Issledovanija”, s. 112-126.
- 2006, *Joseph Mèlèze Modrzejewski, historien des droits antiques. En guise d'introduction au Colloque 'Grecs, Juifs, Polonais: à la recherches des racines de la civilisation européenne'* [w:] *Grecs, Juifs, Polonais: à la recherches des racines de la civilisation européenne. Actes du colloque international tenu à Paris le 14 novembre 2003, dédié à Joseph Mèlèze-Modrzejewski*, Varsovie-Paris, s. 14-15.
- 2007, „U źródeł prawa Europy” – *Mit omnipotencji prawa stanowionego. Uwagi na marginesie edyktu Dioklecjana o cenach*, „Palestra” 1-2, s. 154-163.
- 2007, „U źródeł prawa Europy” – *Prawoznawstwo w oświeceniowej wizji świata*, „Palestra” 3-4, s. 143-150.
- 2007, „U źródeł prawa Europy” – *Rozważania Cycerona o państwie i prawie*, „Palestra” 7-8, s. 158-163.
- 2007, „U źródeł prawa Europy” – *Prawo rzymskie w wypowiedziach polskich parlamentarzystów*, „Palestra” 9-10, s. 184-198.
- 2007, „U źródeł prawa Europy” – „Okręcanie” wyborców – czyli *crimen ambitus* w prawie rzymskim, „Palestra” 11-12, s. 120-124.
- 2007, *La nozione “diritto romano” nelle polemiche del Parlamento polacco dopo la trasformazione del sistema politico* [w:] *Fides humanitas ius. Studi in onore di Luigi Labruna*, t. 8, Napoli, s. 5959-5973.
- 2008, *200 lat Kodeksu Napoleona w Polsce – od nienawiści do miłości*, „Palestra” 1-2, s. 141-146.
- 2008, „U źródeł prawa Europy” – „Tron i ołtarz”, „Palestra” 3-4, s. 120-123.
- 2008, *Mon Code est perdu! Na marginesie książki Katarzyny Sójki-Zielińskiej o Kodeksie Napoleona*, „Czasopismo Prawno Historyczne” 60/1, s. 255-263.
- 2008, „U źródeł Prawa Europy” – *Prawo rzymskie lekiem na ukąszenie komunizmem. Przypadek Adama Ważyka*, „Palestra” 9-10, s. 162-170.
- 2008, *L'edictum de pretiis di Diocleziano. Il mito dell'onnipotenza del legislatore* [w:] W. Uruszczak, P. Świącicka, A. Kremera, *Leges sapere. Studia i prace dedykowane profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*, Kraków.
- 2008, *Edward, Józef, Feliks, Kazimierz, Alfred Gintowt-Dziewiałtowski-Ubysz-Doorsprung* (4 strony maszynopisu, oddane do druku do księgi 200-lecia Wydziału Prawa i Administracji UW).
- 2008, *Ignacy Koschembahr-Lyskowski* (4 strony maszynopisu oddane do druku do księgi 200-lecia Wydziału Prawa i Administracji UW)
- 2008, *Teodor Dydyński* (3 strony maszynopisu oddane do druku do księgi 200-lecia Wydziału Prawa i Administracji UW).

- 2009, *Osservazioni sui lavori del Codice civile francese: corrente romanistica e illuministico-naturalistica* [w:] *Ars Iuris. Festschrift für OkkoBehrends zum 70. Geburtstag*, Göttingen, s. 621-641.
- 2009, *Il diritto romano nei paesi del „socialismo reale ed il cambiamento delle opinioni dopo il crollo del sistema totalitario* [w:] (red.) M. Miglietta, e G. Santucci, *Diritto romano e regimi totalitari nel '900 europeo. Atti del seminario internazionale (Trento 20-21 ottobre 2006)*, Trento, s. 145-173.
- 2009, *Leges sapere. Na marginesie księgi poświęconej profesorowi Januszowi Sondłowi*, „Palestra” 1-2, s.117-125.
- 2009, [rec.] Lorena Atzeri, *Gesta senatus Romani de Theodosiano publicando. Il Codice Teodosiano e la sua diffusione ufficiale in Occidente*, Berli 2008, „Revue historique de droit français et étranger” 86/2, s. 291-294.
- 2009, „*Tron i ołtarz*” – *uwagi na temat niezależności i autonomii państwa i kościoła* [w:] *Pro bono Reipublicae. Księga jubileuszowa Profesora Michała Pietrzaka*, Warszawa, s. 375-380.
- 2009, *Pietrino Belli da Alba – prekursor współczesnej nauki prawa międzynarodowego* [w:] (red.) A. Janika, *Studia i rozprawy. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Cahunowi*, Warszawa, s. 133-140.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1983, [edycja i oprac.] J.A. Boucher d'Argis, *Lettres d'un magistrat de Paris à un magistrat de province sur le droit romain et la manière dont on l'enseigne en France (1782)*, Napoli.
- 1985, [edycja i oprac.] Jean Bodin, *Iuris universi distributio. Les trois premières éditions*, Napoli.
- 1986, [edycja i oprac.] D. Diderot – A. G. Boucher d'Argis – L. chevalier de Jaucourt, *Le droit romain et l'Encyclopédie. 31 article*, Napoli.
- 1986, [red.] *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, Warszawa.
- 1996, [red.] *Le droit romain et le monde contemporain – Mélanges à la mémoire de Henryk Kupiszewski*, Warszawa.
- 2001, [współred.] *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*, Warszawa.
- 2005, [oprac.] Edward Gintowt, *Rzymskie prawo prywatne w epoce postępowania legiśakcyjnego (od deceviratu do lex Aebutia)*, Warszawa.
- 2006, [współred.] *Regulae iuris. Łacińskie inskrypcje na Kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa.

18.2. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

18.2.1. Katedra Historii Starożytnej, Instytut Nauk Historycznych, Wydział Nauk Historycznych i Społecznych

adres: ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, ul. Wójcickiego 1/3, 01-938 Warszawa

18.2.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Katedra istnieje od powstania Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w 1987 r. Pierwszym kierownikiem był ks. prof. Wincenty Myszor (do r. 2000). Zajęcia z historii starożytnej odbywają się wspólnie dla studentów dwóch specjalności: historii i historii literatury wczesnochrześcijańskiej. Stąd wspólnie prowadzą je pracownicy Historii Literatury Wczesnochrześcijańskiej, która stanowi odrębną specjalność kierunku Historia

18.2.1.2. Aktualny skład osobowy (najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej)

18.2.1.2.1. Kierownik

prof. UKSW ks. dr hab. Józef Naumowicz – p.o. kierownika

18.2.1.2.2. Pracownicy

prof. dr hab. Janusz Odziemkowski (Historia Rzymu)

ks. dr hab. Jan Pietrzykowski (Historia Grecji)

dr Przemysław Nowogórski (Historia Palestyny i Bliskiego Wschodu)

18.2.2. Historia Literatury Wczesnochrześcijańskiej, Instytut Nauk Historycznych, Wydział Nauk Historycznych i Społecznych

adres: ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, ul. Wójcickiego 1/3, 01-938 Warszawa
tel. 22 561 88 10

18.2.2.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Specjalność istnieje od powstania Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w 1987 r. (wcześniej, od 1969 r. jako specjalność:

Patrologia na Wydziale Teologicznym ATK). Kierownicy specjalności: ks. prof. Henryk Bogacki (1969-1982), ks. prof. Emil Stanula (1982-1999), ks. prof. Wincenty Myszor (1999-2000), ks. dr hab. Józef Naumowicz, prof. UKSW (2000-2005), ks. dr hab. Tadeusz Kołosowski, prof. UKSW (od 2005).

Studentów obowiązuje minimum programowe kierunku Historia, nadto specjalny 5-letni program studiów w zakresie historii literatury wczesnochrześcijańskiej.

Kierunki badań: chrześcijańska literatura łacińska późnego antyku i dzieje późnego antyku, zwłaszcza: proces chrystianizacji Cesarstwa Rzymskiego, nauka o państwie u pisarzy wczesnochrześcijańskich, dzieje chrześcijaństwa w Afryce Rzymskiej, dzieje papiestwa w starożytności.

Katedra Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Greckiej

Kierunki badań: chrześcijańska literatura grecka późnego antyku, ze szczególnym uwzględnieniem dzieł historiograficznych oraz źródeł do dziejów kultury późnego antyku.

Katedra Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Orientalnej

Katedra oprócz zajęć dydaktycznych (język koptyjski, język armeński) prowadzi badania z zakresu gnostycyzmu, pism odkrytych w Nag-Hammadi i ich wpływu na literaturę Ojców Kościoła, monastycyzmu orientalnego, historii literatury syryjskiej, ormiańskiej.

Katedra Filologii Patrystycznej

Katedra prowadzi badania z zakresu metod nauczania języków antycznych, uaktualniania podręczników do nauczania języków klasycznych, tłumaczeń i weryfikacji przekładów patrystycznych. Specjalność prowadzi dwie serie wydawnicze: 1) „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy”: w l. 1969-2008 ukazało się 65 tomów przekładów z języka łacińskiego, greckiego, koptyjskiego, syryjskiego, 2) „Studia Antiquitatis Christianae”: w 1977-2008-17 tomów osobnych lub zbiorowych prac badawczych.

18.2.2.2. Aktualny skład osobowy (najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej)

18.2.2.2.1. Kierownik

prof. UKSW ks. dr hab. Tadeusz Kołosowski

18.2.2.2.2. Pracownicy i doktoranci:

18.2.2.2.2.1. Katedra Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Łacińskiej

prof. UKSW ks. dr hab. Tadeusz Kołosowski – kierownik

ks. dr Tomasz Skibiński

mgr Helena Karczewska (doktorantka)

18.2.2.2.2.2. Katedra Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Greckiej

prof. UKSW ks. dr hab. Józef Naumowicz – kierownik

dr Karolina Kochończyk-Bonińska

Doktoranci

mgr Małgorzata Jesiotr

mgr Agnieszka Mus

mgr Marcin Ptak

mgr Paweł Wróblewski

18.2.2.2.2.3. Katedra Historii Wczesnochrześcijańskiej Literatury Orientalnej

ks. dr hab. Leszek Misiarczyk – kierownik

18.2.2.2.2.4. Katedra Filologii Patrystycznej

Kierownik *vacat*

dr Stanisław Kalinkowski

mgr Iwonna Salamonowicz-Górska

18.2.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Stanisław Kalinkowski

(filozofia grecka i rzymska, Orygenes)

Książki

2005, *Anegdoty Greków i Rzymian*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1971, *Szesnastowieczna „Pochwała Nerona*, „Meander” 26, s. 504-521.

1994, *Origène et son „Commentaire de l'Épître aux Romains”*, „Revue de l'Institut Catholique de Paris” 52, s. 59-76.

1997, *Greccy filozofowie przyrody u Hipolita Rzymskiego*, „Vox Patrum” 17/32-33, s.425-438.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

1979, *Starożytne spory o grecki tekst i łacińskie przekłady „De principiis” Orygenes*. Wstęp do przekładu: Orygenes, *O zasadach*, PSP, t. 13, Warszawa, s. 7-16. Przekład ok. 60 pism greckich i łacińskich na język polski, m.in: Orygenes: Homilie o Księdze Rodzaju, Homilie o Księdze Wyjścia, Homilie o Księdze Kapłańskiej, Homilie o Księdze Jeremiasza, Komentarz do Lamentacji Jeremiasza. Homilie o Księgach Samuela i Księgach Królewskich, Homilie o Pieśni nad pieśniami, Homilie o Księdze Jozuego, Homilie o Księdze Liczb, Homilie o Księdze Sędziów, Homilie o Księdze Izajasza, Homilie o Księdze Ezechiela, Homilie o Ewangelii św. Łukasza, Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian, Przeciw Celsusowi, O zasadach, Zachęta do męczeństwa, Komentarz do Ewangelii św. Jana, O święcie Paschy.

- Teodoret z Cyru: *Leczenie chorób hellenizmu*, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian i Komentarz do I i II Listu św. Pawła do Koryntian*, *Komentarz do Listu św. Pawła do Efezjan*, *Komentarz do Listu św. Pawła do Galatów*, *Komentarz do Listu św. Pawła do Filipian*, *Komentarz do Listu św. Pawła do Kolosan*; *Komentarz do I i II Listu św. Pawła do Tesaloniczan*; *Komentarz do Listu św. Pawła do Hebrajczyków*.

- Filona Aleksandryjskiego: *O gigantach*, *O niezmienności Boga*, *O rolnictwie*, *O uprawie roślin*, *O pijaństwie*, *O trzeźwości*.

- inne: Atenagoras z Aten, *Prośba za chrześcijanami*, *Metody z Olimpu*, *Uczta; Konstytucje apostołskie*; Atanazy Wielki, *Listy do Serapiona*; Rufin z Akwilei, *O sfalszowaniu pism Orygenesas*; Palladiusz, *Opowiadania dla Lausosa*, Hipolita *Przeciw Noetosowi*; Hipolit, *O Antychryście*; przekład kanonów i listów synodalnych Synodów.

prof. UKSW ks. dr hab. Tadeusz Kołosowski

(późnoantyczne chrześcijaństwo)

Książki

2000, *Od wolności wyboru wyznania do przymusu religijnego. Ewolucja poglądów biskupa Augustyna z Hippony podczas schizmy donatystycznej w Afryce Rzymskiej*, Piła.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1990, *Personalistyczny aspekt pracy u św. Hilarego z Poitiers*, „Vox Patrum” 19, s. 687-693.

1994, *Działalność polityczno-społeczna biskupa Cezarego z Arles*, „Saeculum Christianum” 1, s. 55-64.

1995, *Polityka religijna Konstantyna Wielkiego w świetle schizmy donatystycznej*, „Saeculum Christianum” 2/1, s. 17-37.

1996, *Dyskusje nad tłem schizmy donatystycznej w Afryce Rzymskiej*, „Collectanea Theologica” 66/2, s. 97-101.

1996, *Posłannictwo cesarza chrześcijańskiego według papieża Leona Wielkiego*, „Saeculum Christianum” 3/2, s. 7-24.

1997, *Nauka św. Augustyna o państwie*, „Saeculum Christianum” 4/2, s. 33-41.

1997, *Problem kary śmierci w nauczaniu i działalności św. Augustyna*, „Vox Patrum” 17/32-33, s. 251-260.

1997, *Kim byli circumcelliones? Stan badań*, „Collectanea Theologica” 67/4, s. 95-97.

2004, *Kościół jako wspólnota zbawienia według Hilarego z Poitiers* [w:] (red.) J. Naumowicz, *Kościół, świat i zbawienie we wczesnym chrześcijaństwie*, „Studia Antiquitatis Christianae” 17, Warszawa, s.119-129.

ks. dr hab. Leszek Misiarczyk

(późnoantyczne chrześcijaństwo)

Książki

- 1999, *Il midrash nel „Dialogo con Trifone” di Giustino Martire*, Płock.
2004, *Pierwsi apologetci greccy*, Kraków.
2007, *Osiem logismoi w pismach Ewagriusza z Pontu*, Kraków-Tyniec.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, „Dialog” Justyna a rekonstrukcja niektórych aspektów judaizmu II wieku, „Studia Płockie” 26, s. 53-65.
2001, *Teologia dziejów w pismach św. Justyna*, „Studia Antiquitatis Christianae” 15, s. 146-160.
2003, *Apokatastasis zrealizowana, aktualna i przyszła w tradycji biblijnej i patrystycznej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 36/2, s. 459-476.
2005, *Prymat Kościoła/Biskupa Rzymu w źródłach chrześcijańskich II wieku*, „Vox Patrum” 24/46-47, s. 51-78.
2006, *Apologetic Harmony as a Source of Liturgy: The Eucharistic Institution Words in Justin Martyr’s 1 Apology 66,3-4* [w:] (red.) F. Young, M. Edwards, P. Parvis, *Studia Patristica*, vol. 40, Leuven, s. 55-61.

prof. UKSW ks. dr hab. Józef Naumowicz

(chrześcijaństwo antyczne i bizantyjskie)

Książki

- 2000, *Geneza chrześcijańskiej rachuby lat. Historyczno-teologiczne podstawy systemu Dionizego Mniejszego*, Kraków – Tyniec.
2002, *Filokalia. Antologia ascetycznych tekstów bizantyńskich*, oprac. i tłum, wyd. 2, Kraków.
2001, Grzegorz z Nyssy, *Trzy pisma ascetyczne*, wstęp, tłum., oprac., Kraków.
2004, *Bóg i zło. Pisma Bazylego Wielkiego, Grzegorza z Nyssy i Jana Chryzostoma*, oprac., „BOK” 23, Kraków.
2005, *Dwie są drogi. Przewodnik wczesnochrześcijański*, Poznań.
2009, *Początki Bożego Narodzenia i Epifanii*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2001, *La date de naissance du Christ chez Denys le Petit et les auteurs chrétiens antérieurs* [w:] (red.) M.F. Wiles and E.J. Yarnold, *Studia patristica*, vol. 35, Leuven, s. 292-296.

- 2004, *Sanktuaria męczenników w świetle pism ojców kapadockich z IV wieku* [w:] *IV Sympozjum Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa. Męczennicy w świecie późnego antyku*, Lublin, s. 175-202.
- 2004, *Posąg Chrystusa z Paneas w źródłach patrystycznych i bizantyńskich*, „Series Byzantina” 2, s. 43-54.
- 2005, *Dydaktyczna rola obrazów religijnych według Grzegorza Wielkiego*, „Teologia patrystyczna” 2, s. 133-140.
- 2005, *Euzebiusz z Cezarei i historiografia chrześcijańska* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, t. 2, Lublin, s. 1019-1026
- 2005, *Literatura chrześcijańska za Justyniana* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej*, t. 2, Lublin, s. 1127-1136.
- 2007, *La Doctrine des apôtres et la légende sur l'origine apostolique de la fête de Noël*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 20/2, s. 289-298.
- 2007, *Święta egipskie i chrześcijańskie. Świadectwa Epifaniusza z Salaminy* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *Chrześcijaństwo u schyłku starożytności*, „Studia źródłoznawcze”, t. 6, Warszawa, s. 32-50.
- 2007, *Chrześcijański kult męczenników machabejskich w Antiochii* [w:] (red.) M. Kokoszko, M.J. Leszka, *Byzantina Europaea. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. Waldemarowi Ceranowi*, (Byzantina Lodziensia 11), Łódź, s. 431-447.
- 2007, *Kalendarz w Konstytucjach apostołskich*, „Vox Patrum” 27/50-51, s. 319-330.
- 2008, *Pogańskie wyrocznie i narodzenie Chrystusa. Komentarz Kosmasa z Jerozolimy* [w:] (red.) P. Janiszewski, E. Wipszycka, R. Wiśniewski, *U schyłku starożytności*. „Studia źródłoznawcze”, t. 7, Warszawa, s. 87-109.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2002, [red.] *Św. Jan Chryzostom, O małżeństwie, wychowaniu dzieci i ascezie*, wstęp i oprac. tomu, Kraków.
- 2004, [red.] *Kościół, świat i zbawienie we wczesnym chrześcijaństwie*, (Studia Antiquitatis Christianae 17), Warszawa.

18.3. Polska Akademia Nauk (oddział w Warszawie)

18.3.1. Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej

adres: 00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72

e-mail / website: zaspan@zaspan.waw.pl / www.zaspan.waw.pl

tel. / fax: (22) 657 27 91 / 826 65 60

18.3.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej jest niezależną jednostką badawczą Polskiej Akademii Nauk zatrudniającą 15 pracowników naukowych. Trzema głównymi polami działalności placówki są: archeologia Egiptu, archeologia Nubii oraz archeologia Bliskiego Wschodu w epoce brązu oraz w okresie hellenistycznym i rzymskim. Programy badawcze Zakładu są powiązane z projektami wykopaliskowymi Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW im. Prof. Kazimierza Michałowskiego prowadzonymi na Cyprze, w Egipcie, Sudanie i Syrii, jak również z pracami terenowymi zagranicznych instytutów w Egipcie, Grecji i Izraelu. W trzech przypadkach Zakład zawarł formalne porozumienia o współpracy: z Narodową Korporacją Starożytności i Muzeów Sudanu, z Instytutem Archeologii im. Zinmana Uniwersytetu w Hajfie oraz z Kairskim Oddziałem Niemieckiego Instytutu Archeologicznego. Ponadto, Zakład współtworzy projekt z Laboratorium HISOMA (UMR 5189) z Lyonu, poświęcony studiom nad ceramiką klasy sigillata z wykopalisk francuskich na Delos. Projekt ten stanowi część umowy między Narodowym Centrum Badań Naukowych Francji (CNRS) a Polską Akademią Nauk.

Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej jako jednostkę Polskiej Akademii Nauk stworzył profesor Kazimierz Michałowski. Zakład został założony w 1956 r. jako kluczowy element „polskiej szkoły archeologii śródziemnomorskiej”, międzyresortowego konsorcjum naukowego mającego kierować polskimi badaniami wykopaliskowymi i koordynować działalność naukową w zakresie tej dyscypliny. Instytucjami ściśle współpracującymi z Zakładem były jednostki Uniwersytetu Warszawskiego: Katedra Archeologii Śródziemnomorskiej i Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej w Kairze, jak też Muzeum Narodowe w Warszawie.

Polityczne zmiany, które zaszły po 1956 r., umożliwiły wznowienie polskich wykopalisk w basenie Morza Śródziemnego. Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN działał jako instytucja gromadząca i przetwarzająca dokumentację wykopaliskową, a następnie publikująca rezultaty badań w stworzonych przez siebie seriach wydawniczych. Serie te poświęcono, z jednej strony, poszczególnym stanowiskom, takim jak: Aleksandria, Deir-el Bahari, Faras, Mirmekion, Nea Pafos i Palmyra, ale także przeznaczono do publikacji wybranych grup zabytków antycznych rzeźb, waz i naczyń: *Corpus Vasorum Antiquorum*,

Corpus Signorum Imperii Romani. Powstała także seria *Travaux du Centre*, publikująca monografie, oraz czasopismo „Etudes et Travaux”.

Po śmierci profesora Kazimierza Michałowskiego w 1981 r. unia trzech wspomnianych wyżej instytucji współtworzących „polską szkołę archeologii śródziemnomorskiej” zmieniła charakter. Pierwszym dyrektorem ZAŚ PAN po prof. K. Michałowskim został prof. Tadeusz Dzierżykray-Rogalski. Od roku 1982 placówką kieruje prof. Karol Myśliwiec. Jednostki UW zostały przekształcone w Instytut Archeologii i Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej.

Zakład rozwinął współpracę z placówkami naukowymi z całej Polski, m. in. z Instytutem Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, Muzeum Archeologicznym w Krakowie, Instytutami Archeologii Klasycznej i Filologii Klasycznej Uniwersytetu Wrocławskiego, jak również z Zakładem Krajów Pozaeuropejskich PAN.

Konieczność wprowadzenia zmian stała się jeszcze bardziej widoczna po 1989 r. Odpowiedzialność za część istniejących serii wydawniczych przejęły wówczas inne instytucje, a w Zakładzie powstały nowe, prezentujące wyniki prac na nowo otwartych stanowiskach w Nubii, w Sakkarze oraz Tell Atrib. Biblioteka Zakładu dzięki wymianie publikacji stała się wiodącą w kraju w dziedzinie archeologii śródziemnomorskiej, a w szczególności w zakresie archeologii Egiptu. W ostatnich latach rozpoczęto prace nad digitalizacją archiwum Zakładu, a począwszy od 2006 r. także nad budową elektronicznego katalogu biblioteki.

18.3.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

18.3.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Karol Myśliwiec, Dyrektor zaspan@zaspan.waw.pl

18.3.1.2.2. Pracownicy i doktoranci

prof. dr hab. Zsolt Kiss, Wicedyrektor

doc. dr hab. Janusz Karkowski

doc. dr hab. Ewa Laskowska-Kusztal

doc. dr hab. Barbara Lichocka

doc. dr hab. Hanna Szymańska

doc. dr hab. Jolanta Młynarczyk
dr Dorota Bielińska
dr Stefan Jakobielski
dr Henryk Meyza
dr Teodozja I. Rzeuska
dr Barbara Tkaczow
dr Maciej G. Witkowski
dr Bogdan T. Żurawski
mgr Jadwiga Iwaszczuk
mgr Małgorzata Radomska

18.3.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

mgr Dorota Bielińska

(archeologia Syrii epoki brązu)

2001, *A Third Millenium B.C. Cylinder Seal from Tell Arbid*, „Études et Travaux” 19,
s. 41–44.

(w druku), [współaut.] *Tell Arbid, the Syrian Sector – a town of Niniveh 5 period*,
„Annales Archéologiques Arabes Syriennes”.

mgr J. Iwaszczuk

(archeologia Egiptu farańskiego, zwłaszcza architektura i dekoracja świątyń okresu
Nowego Państwa; epigrafika)

2008, *Atypical spelling variants from the Hatshepsut temple at Deir el-Bahari*, „Études
et Travaux” 22, s. 69-74.

dr Stefan Jakobielski

(nubiologia, epigrafika koptyjska)

Książki

1972, *Faras III, A History of the Bishopric of Pachoras on the Basis of Coptic Inscriptions*,
Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1965, *La liste des évêques de Pakhoras*, „Études et Travaux” 1, s. 151-170.
- 1970, *Some Remarks on Faras Inscriptions* [w:] (red.) E. Dinkler, *Kunst und Geschichte Nubiens in christlicher Zeit*, Recklinghausen, s. 29-39.
- 1981, *Nubian Christian Architecture*, „Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde” 108, s. 33-48.
- 1982, *Remarques sur la chronologie des peintures murales de Faras aux VIIIe et IXe siècles* [w:] (red.) S. Jakobielski, *Nubia Christiana*, vol. 1, Warszawa, s. 142-172.
- 1982, *Portraits of the Bishops of Faras* [w:] (red.) J. M. Plumley, *Nubian Studies, Proceedings of the Symposium for Nubian Studies, Selwyn College*, Cambridge, 1978, Warminster, s. 127-133.
- 1988, *Christian Nubia at the height of its Civilization* [w:] *General History of Africa* (UNESCO), vol. 3: *Africa from the Seventh to the Eleventh Century*, Paris – Berkeley, s. 194-223.
- 1991, *The inscriptions, ostraca and graffiti* [w:] (red.) D.A. Welsby, C.M. Daniels, *Soba, Archaeological Research at a Medieval Capital on the Blue Nile, Memoirs of the BIEA*, nr 12, London, s. 274-296.
- 1996, *The Early Christian Period in Nubia* [w:] (red.) J. Herrmann, E. Zürcher, *History of Humanity, Scientific and Cultural Development*, vol. 3: *From the Seventh Century BC to the Seventh Century AD*, chap. 15.2.3, UNESCO, Paris, New York, s. 326-331.
- 1996, *Nubia w okresie chrześcijańskim* [w:] (red.) M. Tymowski, *Historia Afryki. Do początku XIX wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków, s. 545-569.
- 2001, *35 Years of Polish Excavations at Old Dongola. A Factfile* [w:] (red.) Stefan Jakobielski, Piotr Scholz, *Dongola-Studien, 35 Jahre polnischer Forschungen im Zentrum des makuritischen Reiches*, („Bibliotheca nubica et aethiopica” 7), Warszawa-Wiesbaden, s.1-48.
- 2001, *Das Kloster der Heiligen Dreifaltigkeit. Bauphasen des nordwestlichen Anbaus* [w:] (red.) Stefan Jakobielski, Piotr Scholz, *Dongola-Studien, 35 Jahre polnischer Forschungen im Zentrum des makuritischen Reiches*, („Bibliotheca nubica et aethiopica” 7), Warszawa-Wiesbaden, s.141-168.
- 2003, *Old Dongola, Fieldwork in 2002*, part 1: *Excavations in the Monastery in the 35th season (2002)*; part 2: *Excavations in the Monastery in the 36th season (2002/2003)*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 14, s. 211-229.
- 2005, *The Monastery in Old Dongola: Excavation of the North-Western Annexe 1998-2002*, „Gdańsk Archaeological Museum African Reports” 3, s. 103-122.

- 2005, *Old Dongola, Fieldwork 2004*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 259-272.
- 2007, *Nubian Scenes of Protection from Faras as an Aid to Dating*, „Études et Travaux” 21, s. 43-50.
- 2007, *The Monastery in Old Dongola: Excavations in field-seasons of 2002/3 and 2004*, „Gdańsk Archaeological Muzeum African Reports” 6.
- 2007, *The Monastery in Old Dongola: Excavations in field-seasons of 2004/5*, „Gdańsk Archaeological Museum African Reports” 6.
- 2008, [współaut.] *Raport, Old Dongola, Fieldwork Seasons 2005/6 and 2006*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 18, 325-342.
- 2008, *The Holy Trinity Monastery* [w:] (red.) W. Godlewski, A. Łajtar, *Between the Cataracts 1. Proceedings of the 11th International Conference for Nubian Studies Warsaw University 27 August-2 September 2006*, Warszawa, s. 283-302.
- (w druku), *Polskie badania archeologiczne w Nubii* [w:] *Materiały konferencji „Biblia Historia Archeologia” w serii Signa Temporis*, WSTH, Podkowa Leśna.
- (w druku), [współaut.] *Architecture of the Early Phase of the Northwestern Annex Reinterpreted*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 18.
- (w druku), [współaut.] *From Aswan to Dongola. The Epitaph of Bishop Joseph, (A.D. 668)*, „Journal of Juristic Papyrology”.
- (w druku), *Badania Klasztoru w Starej Dongoli. Kilka uwag o architekturze obiektu* [w:] *Tadeusz Dobrzeńiecki, Pamięć Uczzonego. Sesja mediewistyczna w Muzeum Narodowym w Warszawie*.
- (w druku), *Monastery of the Holy Trinity at Old Dongola (Sudan). Basic information* [w:] *Acts of the Third International Congress of Young Egyptologists*.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2004, [opisy zabytków w katalogu wystawy]: *Wall painting of Christ Victor ; The Holy Trinity; Window grille or partition; Oil lamp; Starburst lamp; Tombstone of Petros; Bowl of Lazaros; Cross* [w:] (red.) D.A. Welsby, J.R. Anderson, *Sudan Ancient Treasures. The British Museum*, London, s. 214-219.

doc. dr hab. Janusz Karkowski

(archeologia Egiptu faraonńskiego, zwłaszcza architektura i dekoracja świątyń okresu Nowego Państwa; teksty religijne, szczególnie Teksty Piramid, teksty świątynne od Starego do Nowego Państwa; literatura egipska)

Książki

- 1982, *Faras V. The Pharaonic Inscriptions from Faras*, Warszawa.
2003, *Deir el-Bahari VI. The Temple of Hatshepsut: The Solar Complex*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1983, [współaut.] *Imhotep and Amenhotep son of Hapu at Deir el-Bahari – few considerations*. Part 1: *Archaeological evidence*, „Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Kairo” 11, s. 93-105.
- 1986, *A few Remarks on Stone used in Christian Constructions at Faras* [w:] *Nubische Studien. Tagungsakten der 5. internationalen Konferenz der International Society for Nubian Studies, Heidelberg 22-25 September 1982, Mainz am Rhein*, s. 311-320.
- 1990, *Perspectives of the further restoration projects in Hatshepsut's temple at Deir el-Bahari in the light of Egyptological studies* [w:] *Akten des Vierten Internationalen Ägyptologen Kongresses*, vol. 2, Hamburg, s. 53-63.
- 1992, *Notes on the Beautiful Feast of the Valley as Represented in Hatshepsut's Temple at Deir el-Bahari* [w:] *50 Years of Polish Excavations in Egypt and the Near East*, Warszawa, s. 155-166.
- 1993, [współaut.] *Étude de la chapelle d'Hathor – Temple d'Hatchepsut à Deir el-Bahari*, „Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Orientale” 93, s. 1-10.
- 1994, [współaut.] „HATTY” – *A Database for Hatshepsut's Temple at Deir el-Bahari* [w:] *Ägyptische Tempel – Struktur, Funktion und Programm (Akten der Ägyptologischen Tempeltagungen in Gosen 1990 und in Mainz 1992)*, („Hildesheimer Ägyptologische Beiträge” 37), s. 175-186.
- 2001, *Pharaoh in the Heb-Sed Robe in Hatshepsut's Temple at Deir el-Bahari*, „Études et Travaux” 19, s. 81-112.
- 2001, *Dekoracja świątyni Hatszepsut w Deir el-Bahari* [w:] (red.) Z. E. Szafranski, *Królowa Hatszepsut i jej świątynia 3500 lat później*, Warszawa, s. 99-157.
- 2004, *Identification, Measurement and Recording of Blocks* [w:] (red.) W. Murnane *et al.*, *The Karnak Hypostyle Hall Project (1992–2002)*, „Annales du Service des antiquités de l'Égypte” 78, s. 95–97.
- 2007, *Deir el-Bahari. The Epigraphic Mission: Hathor Project*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 17, s. 255-261.
- 2008, *Le texte oraculaire* [w:] (red.) F. Burgos, F. Larche, N. Grimal, *La Chapelle rouge de Hatshepsout à Karnak, Le sanctuaire de barque d'Hatshepsout II*, Centre franco-égyptien d'études des temples de Karnak, Paris, s. 153, 311–314.

prof. dr hab. Zsolt Kiss

(archeologia, religia i kultura świata śródziemnomorskiego w okresie hellenistycznym, rzymskim i późnoantycznym ze szczególnym akcentem na Egipt i na zakres sztuk plastycznych)

Książki

- 1984, *Études sur le portrait impérial romain en Egypte*, Warszawa.
- 1988, *Sculptures des fouilles polonaises à Kôm el-Dikka (1960-82)* (Alexandrie 4), Warszawa.
- 1989, *Les ampoules de Saint Ménas découvertes à Kôm el-Dikka (1961-1981)*, (Alexandrie 5), Warszawa.
- 2000, współaut. i red., *Fouilles polonaises à Kôm el-Dikka (1986-1987)* (Alexandrie 7), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Sculpture* [w:] (red.) F. Goddio *et al.*, *Alexandria. The Submerged Royal Quarters*, London, s. 169-188.
- 2000, *Les auditoria romains tardifs* [w:] (red.) Z. Kiss *et al.*, *Fouilles polonaises à Kôm el-Dikka (1986-1987)*, (Alexandrie 7), Warszawa, s. 5-33.
- 2004, *Un portrait d'Agrippina Major (?) au Musée National de Varsovie* [w:] *Studi di Archeologia in onore di Gustavo Traversari*, Roma, s. 543-547.
- 2005, *En marge des sceaux de Nea Paphos: l'iconographie de Cesarion*, „Études et Travaux” 20, s. 81-86.
- 2003, *Un portrait d'Auguste en tant que signe hiéroglyphique* [w:] *Faraoni come dei – Tolomei come faraoni*, Palermo, s. 388-391.
- 2004, *Sarapis de Canope*, „Städel-Jahrbuch” NF 19, s. 387-392.
- 2003, [rec.] *J. Witt, Menasampullen*, „Bibliotheca Orientalis” 60/5-6, kol. 641-643.
- 2003, [rec] *E. Papuci-Władyka, Sztuka Starożytnej Grecji*, „Archeologia” 54, s. 101-103.
- 2005, *En marge des sceaux de Nea Paphos: l'iconographie de Cesarion*, „Études et Travaux” 20, s. 81-86.
- 2006, [opracowanie 24 zabytków] [w:] (red.) F. Goddio, M. Clauss, *Egypt's Sunken Treasures*, Munich – Berlin – London – New York, s. 43-45, 56-57, 112-114, 118-121, 132-136, 145-148, 161, 203-205, 208-209, 232-238, 274-277, 364-365, 382, 386-391. (także, wersja francuska rozszerzona: Trésors engloutis d'Égypte, Institut Européen d'Archéologie Sous-Marine, 2006)

- 2005, *Świątynia w Luksorze – miejsce święte Egipcjan, rzymian, chrześcijan i muzułmanów* [w:] *V Sympozjum Kazimierskie: Miejsca święte w epoce późnego antyku*, Lublin, s. 281-290.
- 2006, *Deux peintures murales de Marina el-Alamein*, „*Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Orientale*” 106, s. 163-170.
- 2007, *Alexandria in the IV-VII Centuries* [w:] (red.) R. Bagnall, *Egypt in Byzantine Times 300-700 AD*, Cambridge, s. 187-206.
- 2007, *Une statue ptolémaïque d'Abou Mina*, „*Études et Travaux*” 21, s. 51-54.
- 2007, *Alexandria – Past Research* [w:] *Seventy years of Polish archaeology in Egypt*, Warszawa, s. 115-124.
- 2008, *Autour de Bérénice*, „*Études et Travaux*” 22, s. 75-83.
- 2009, *Antaios (in Aegypto)* [w:] *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae Supplementum*, Düsseldorf, s. 65-67.
- (w druku), *L'édifice théâtral de Kôm el-Dikka: Quelques mythes et plusieurs questions*, *Archaeology of Ancient Alexandria: City and Harbour*, Oxford.
- (w druku), *Le dieu Nil hellénistique. A propos d'une sculpture de Canope, Trade, Topography and Material Culture of Egypt's North-West Delta: 8th century BCE to 8th century CE*, Oxford.

doc. dr hab. Ewa Laskowska-Kusztal

(archeologia i religia Egiptu ptolemejsko-rzymskiego: epigrafika tekstów hieroglificznych tego okresu)

Książki

- 1984, *Deir el-Bahari III. Le sanctuaire ptolémaïque de Deir el-Bahari*, Warszawa.
- 1996, *Die Dekorfragmente der ptolemäisch-römischen Tempel von Elephantine*. („Elephantine” 15), Mainz.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1973, *L'origine d'un groupe de fragments architectoniques d'Edfou*, „*Études et Travaux*” 7, s. 53-79.
- 1975, *Deux aspects du culte du Dieu-Enfant dans l'Égypte ptolémaïque et romaine*, „*Études et Travaux*” 8, s. 125-133.
- 1978, *Un atelier de perruquier à Deir el-Bahari*, „*Études et Travaux*” 10, s. 83-120.
- 1990, *Imhotep d'Éléphantine* [w:] „*Akten des Vierten Ägyptologen Kongresses*”, 3, Hamburg, s. 281-287.
- 1990, [współaut.] *Das Eingangstor zu einem Mandulisheiligtum in Ajuala /Unternubien*, „*Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Kairo*” 46, s. 157-184.

- 1994, *Petempamentes, Petensetis et Petensenis, dieux toujours inconnus ?* [w:] (red.) C. Berger, G. Clerc, N. Grimal, *Hommages à Jean Leclant*, „Bibliothèque d'étude de l'IFAO" 106/4, s. 177-182.
- 1995, *Un naos d'Edfou au Musée National de Varsovie*, „Etudes et Travaux" 17, s. 95-106.
- 1995, *La stèle d'Horus sur les crocodiles d'Athribis*, „Etudes et Travaux" 17, s. 85-93.
- 1997, *Quatre linceuls de momies du Musée archéologique de Cracovie*, „Materiały Archeologiczne" 30, s. 25-37.
- 1997, *Encore sur une tunique liturgique de Saqqara* [w:] *Essays in honour of Prof. Dr. Jadwiga Lipińska*, „Warsaw Egyptological Studies" 1, s. 363-370.
- 1997, [rec.] L. Pantalacci – Cl. Traunecker, *Le temple d'El – Qal' a, Fasc. 1*, „Chronique d'Egypte" 72, s. 75-77.
- 1999, *Nouvel examen des fragments architectoniques d'Edfou conservés au Musée National de Varsovie* [w:] *Actes du Colloque franco-polonais. Le Caire – 15 Octobre 1996*, Le Caire, s. 21-28.
- 2000, *Une stèle du sanctuaire ptolémaïque de Deir el-Bahari* [w:] (red.) K. Ciałowicz, J. Ostrowski, *Les civilisations du bassin méditerranéen. Hommages à Joachim Śliwa*, Kraków, s. 119-126.
- 2000, [rec.] D. Kessler, *Tuna El-Gebel II*, „Orientalische Literaturzeitung" 95, kol. 263-267.
- 2001, *Arensnouphis sur une stèle d'Éléphantine*, „Études et Travaux" 19, s. 135-144.
- 2001, *A sistrum from the Temple at Soniyat* [w:] (red.) E. Papuci-Władyka, J. Śliwa, *Studia Archeologica Liber Amicorum Ianussio A. Ostrowski ab Amicis et Discipulus Oblatus*, Kraków, s. 243-249.
- 2003, [rec.] S.H. Aufrère, *Le propylône d'Amon-Rê-Montou à Karnak Nord*, „Bibliotheca Orientalis" 60/ 3-4, kol. 355-359.
- 2004, *Nieznany egipski bóg w nowo odkrytej świątyni*, „Polska Akademia Nauk. Działalność Naukowa" 17, s. 34-36.
- 2005, *Osiris-Nesmeti – Child from Elephantine*, „Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Kairo" 61, s. 75-82.
- 2005, *Commentaire sur la fonction du „Baukomplex X". [addendum do monografii:] Christian Ubertini, Elephantine XXXIV. Restitution architecturale à partir des blocs et fragments épars d'époque ptolémaïque et romaine*, Mainz, s. 50-56.
- 2007, *L'Isis d'Assouan et son armée*, „Études et Travaux" 21, s. 55-68.
- 2008, *Le Khnoum d'Éléphantine: quelques pas en avant pour mieux connaître sa personnalité* [w:] [red.] E.-M. Engel, V. Müller, U. Hartung, *Zeichen aus dem Sand. Streiflichter aus Ägyptens Geschichte zu Ehren von Günter Dreyer*, MENES 5, Wiesbaden, s. 453-462.

- 2009, *The new face of Elephantine*, „Polish Academy of Sciences. Annual Report 2009”, s. 28-30.
- (w druku) *The Contribution of Graeco-Roman Elephantine to the Theology of the 1st Cataract Region*, Workshop: “*The First Cataract: One region-Various Perspectives*”. Berlin, September 2-5, 2007.

doc. dr hab. Barbara Lichočka

(numizmatyka i archeologia Egiptu grecko-rzymskiego; mennictwo i cyrkulacja monet na Cyprze w okresach hellenistycznym i rzymskim; emisje mennicy aleksandryjskiej w okresach rzymskim i wczesnobizantyjskim; ikonografia bóstw i personifikacji pojęć abstrakcyjnych w cesarstwie rzymskim)

Książki

- 1974, *Justitia sur les monnaies romaines impériales*. (Travaux du Centre d'Archéologie Méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences 15), Warszawa.
- 1997, *L'iconographie de Fortuna dans l'empire romain (Ier siècle avant n.è. – IVe siècle de n.è.)*, („Travaux du Centre d'Archéologie Méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences” 29), Warszawa.
- 2004, *Némésis en Egypte romaine* („Aegyptiaca Treverensia” 5), Mainz.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1988, *Une version romaine de l'Athéna pensive à Rome* [w:] *Praktika tou XII Diethnous Synedriou Klasikis Archailogias, Athena, 4–10 Septembriou 1983*, 3, Athena, s. 161–164.
- 1990, *Remarques sur les monnaies romaines tardives de Kôm el-Dikka*, „Études et Travaux” 15, s. 243–252.
- 1996, *Les moules égyptiens à monnaies tardives du British Museum* [w:] *Archaeological Research in Roman Egypt. Proceedings of the Seventeenth Classical Colloquium of the Department of Greek and Roman Antiquities, British Museum, 1–4 December 1993* (JRA Suppl. 10), Ann Arbor, s. 197–206.
- 1999, *Coinage in Cyprus in the reign of Hadrian*, „Zapiski Numizmatyczne / Notae Numismatae” 3/4, s. 167–181.
- 2001, *Le déclin de la Villa de Thésée à Nea Paphos. Les témoignages numismatiques* [w:] (red.) E. Papuci-Władyka, J. Śliwa, *Studia Archeologica Liber Amicorum Ianussio A. Ostrowski ab Amicis et Discipulus Oblatus*, Kraków, s. 251–265.
- 2004, *Kopiowanie monet w Egipcie w okresie późnorzymskim*, „Polska Akademia Nauk. Działalność Naukowa” 18, s. 51-54.

- 2005, *Une monnaie de Maximin Daza trouvée à Nea Paphos (Chypre)*, „Études et Travaux” 20, s. 101-107.
- 2005, *Bilan des découvertes monétaires dans les fouilles polonaises d’Alexandrie* [w:] (red.) F. Duyrat i O. Picard, *L’exception égyptienne? Production et échanges monétaires en Égypte hellénistique et romaine. Actes du colloque d’Alexandrie, 13-15 avril 2002*, Le Caire, s. 299-311.
- 2006, *Faksterstwa nad Nilem / Forgery on the Nile*, „Polska Akademia Nauk / Polish Academy of Sciences” 4 (12), Warszawa, s. 32-33.
- 2006, [opracowanie monet nry kat: 427-428, 439-440, 450] [w:] (red.) F. Goddio, M. Clauss, *Egypt’s Sunken Treasures*, Munich – Berlin – London – New York, s. 54, 131, 192, 447-449.
- 2007, *Fel Temp Reparatio. Deux exemples de Deir el-Bershèh*, „Études et Travaux” 21, s. 82-90.
- 2008, [współaut.][opracowanie monet nry kat: 422 (s. 359), 433 (s. 360), 434, 439 (s. 361) oraz 421 (s. 359)] [w:] (red.) F. Goddio we współpracy z D. Fabre, *Tresoros sumergidos de Egipto, (katalog wystawy) 16 de Abril al. 28 de Septiembre 2008, Antiguo Matadero de Legazpi*, Madrid.
- 2008, *Coins from the Baths and saqiyah. The early Byzantine coins* [w:] (red.) H. Szymańska, K. Babraj, *Byzantine Marea. Excavations in 2000-2003 and 2006*, Kraków, s. 145-152, 155-159.
- 2008, *Une tétradrachme de Néron trouvée à Kôm el-Dikka à Alexandrie ou le dit miroir de Néron?* [w:] (red.) D. Gerin, A. Geissen, M. Amandry, *Ægyptiaca sarta in memoriam Soheir Bakhoum. Mélanges de numismatique, d’iconographie et d’histoire*, Milano („Collezioni numismatiche, Materiali pubblici e privati” 7), 49-58.

dr Henryk Meyza

(ceramika wschodu rzymskiego, w szczególności stołowa ceramika Cypru; badania stratygraficzne)

Książki

2007, *Cypriot Red Slip Ware. Studies on a Late Roman Levantine fine ware*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2000, *Cypriot Red Slip – Development of the Ware (an Attempt at Refinement)* [w:] *3rd International Cyprological Congress, Acts*, vol. 1, Nicosia, s. 507-530.
- 2001, [współaut.] *Seismic Events and the Evidence of Coins and Pottery. The Case of Destruction of the House of Aion in Paphos*, „Études et Travaux” 19, s. 145-208.

- 2003, *Kouriaka again: Amphora Stamps from the Kourion Acropolis Excavations* [w:] (red.) J. Eiring, J. Lund, *Transport of Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean. Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002*, Athens, s. 273-284.
- 2003, *Nea Paphos. Season 2002*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 14, s. 255-261.
- 2004, [współaut.] *Nea Paphos, Season 2003*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 15, s. 279-300.
- 2005, *Stamped Late Hellenistic and Early Roman Fine Wares found at Kom el-Dikka in Alexandria before 1987*, „Études et Travaux” 20, s. 121-136.
- 2005, [współaut.] *Nea Paphos, Season 2005*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 17, s. 393-410.
- 2008, *Nea Paphos, Season 2006, Pottery finds from the House of Aion*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 18, s. 518-523.
- 2008, [współaut.] *Nea Paphos, Season 2006*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 18, s. 507-517
- (w druku) [współaut.] *So-called Pergamenian Sigillata from Delos, preliminary report*, [do:] „Études et Travaux”

doc. dr hab. Jolanta Młynarczyk

(archeologia Cypru i południowego Lewantu w okresie hellenistycznym, rzymskim i bizantyjskim, szczególnie rozwój miast, życie religijne – źródła archeologiczne, ceramika)

Książki

- 1982, *Sztuka Cypru*, Warszawa.
- 1990, *Nea Paphos in the Hellenistic Period* (Nea Paphos 3), Warszawa.
- 1997, *Alexandrian and Alexandria-Influenced Mould-made Lamps of the Hellenistic Period* („British Archaeological Reports. International Series” 677), Oxford.
- 2008, [współaut.] *Hippos – Sussita. Ninth Season of Excavations June-July 2008*, Haifa.
- 2009, [współaut.] *Excavations of the Hellenistic Site in Kibbutz Sha'ar – Ha'Amakim (Gaba)*, Haifa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1983, *Sur le theios aoidos de J.Boardman*, „Études et Travaux” 12, s. 109-116.
- 1995, *Alexandria and Paphos: Lamp Producing Centres* [w:] (red.) H. Meyza, J. Młynarczyk, *Hellenistic and Roman Pottery in the East Mediterranean. Advances in*

- Scientific Studies. Acts of the Second Nieborów Pottery Workshop*, Warszawa, s. 203-238.
- 1995, *New Data on the Chronology of Late Roman Lamps in Alexandria*, „Études et Travaux” 17, s. 133-175.
- 1996, *Palaces of the strategoi and the Ptolemies in Nea Paphos: Topographical Remarks* [w:] (red.) W. Hoepfner, G. Brands, *Basileia. Die Paläste der hellenistische Könige. Internationales Symposium in Berlin vom 16.12.1992 bis 20.12.1992*, Mainz, s. 193-202.
- 1999, *Sha’ar ha-Amakim: a Hellenistic and Roman Site in Lower Galilee* [w:] (red.) J. Śliwa, *Centenary of Mediterranean Archaeology 1897-1997, International Symposium, Cracow, October 1997*, Kraków, s. 93-104.
- 2000, *Pottery from the Hellenistic Cistern at Sha’ar ha-Amakim (Lower Galilee, Israel) Proceedings of the E’ Epistemonike Syntantese gia ten Ellenistike Keramike, Chania, 6-13. 04. 1997*, Athena, s. 225-141.
- 2001, *Local and Regional Wares at Tell Keisan in the Hellenistic Period*, „Études et Travaux” 19, s. 238-262.
- 2002, *Hellenistic fine wares at Tell Keisan: a pattern of importations* [w:] „Ceramiques hellénistiques et romaines”, Lyon, s. 117-132.
- 2004, *Between Phoenicia and Galilee: Kitchen Pottery from Hellenistic Deposits at Sha’ar ha-Amakim* [w:] *Proceedings of the 6th International Meeting on Hellenistic Pottery, Volos 17-23.04.2000*, Athens, s. 631-640.
- 2004, *Martyria – miejsca kultu męczenników w bizantyjskiej Palestynie* [w:] (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak, *IV Sympozjum Kazimierskie: Męczennicy w świecie późnego antyku*, Lublin, s. 259-273.
- 2004, [współaut.] *Hippos–Sussita, stanowisko bizantyjsko-omajadzkie nad Jeziorem Galilejskim w Izraelu*, „Archeologia Żywa” 1-2/27-28, s. 39-42.
- 2005, *Pottery Report – Sussita 2004* [w:] (red.) A. Segal et al., *Hippos–Sussita, Fifth Season of Excavations, September-October 2004*, Haifa, s. 140-163.
- 2005, *Between Phoenicia and Galilee: a study of local and imported ceramics from the Hellenistic and Roman-period site of Sha’ar ha-Amakim*, „Israel, American Schools of Oriental Research Newsletter”, s. 17-18.
- 2005, *The „Pink Powdery Ware” at Yeronissos. A local West Cypriot Ware of the Late Hellenistic period*, „Études et Travaux” 20, s. 137-149.
- 2005, [współaut.] *Exploration of the North-West Church (NWC) in 2004* [w:] (red.) A. Segal et al., *Hippos–Sussita, Fifth Season of Excavations, September-October 2004*, Haifa, s. 52-72.
- 2005, *Pottery Report (Hippos–Sussita 2005)* [w:] (red.) A. Segal et al., *Hippos-Sussita, Sixth Season of Excavations, July 2005*, Haifa, s. 113-139.

- 2005, *The Pottery from Khirbet el-Jiljil (Second Season)*, „Bulletin of the Anglo-Israeli Archaeological Society” 23, s. 139-166.
- 2005, [współaut.] *The North-West Church Complex* [w:] (red.) A. Segal et al., *Hippos-Sussita, Sixth Season of Excavations, July 2005*, Haifa, s. 32-50.
- 2005, [współaut.] *North-West Church in Hippos (Sussita), Israel: Five Years of Archaeological Research (2000-2004)*, „Eastern Christian Art.” 2, s. 39-58.
- 2006, *Pottery Report* [w:] (red.) A. Segal et al., *Hippos-Sussita, Seventh Season of Excavations, July 2006*, Haifa, s. 91-126.
- 2006, *The North-West Church Complex* [w:] (red.) A. Segal et al., *Hippos-Sussita, Seventh Season of Excavations, July 2006*, Haifa, s. 47-59.
- 2007, *Blessed Wine: a Newly Discovered Winery at the North-West Church in Hippos – Sussita* [w:] *Księga Pamiątkowa Jerzego Gąssowskiego*, Warszawa, s. 397-405.
- 2008, *Pottery Report* [w:] A. Segal et al., *Hippos – Sussita. Eighth Season of Excavations, July 2007*, Haifa, December 2007, s. 105-139.
- 2008, *Architectural and Functional/Liturgical Development of the North-West Church in Hippos (Sussita)*, „Études et Travaux” 22, s. 147-170.
- (w druku), [współaut.] *Elements of Liturgical Furniture in an 8th century church (NWC)* [w:] *Hippos (Sussita)*, „Series Byzantina” 4, s. 9-37.
- (w druku), *Hellenistic Pottery Deposits at Hippos of the Decapolis, 7 Epistemonike Syntese gia ten Ellenistike Keramike*, Aigio (4-8.04.2005).
- (w druku), *Descendants of the god-like Kinyras: the kings of Paphos in archaeological record*, [do:] *Akta IV International Cyprological Congress, Nikozja 29. kwietnia-3. maja 2008*

prof. dr hab. Karol Myśliwiec

(archeologia Egiptu faraonickiego ze szczególnym uwzględnieniem sztuki i religii okresów Starego Państwa, Nowego Państwa i Epoki Późnej, do czasów ptolemejskich łącznie)

Książki

- 1976, *Le portrait royal dans le bas-relief du Nouvel Empire*, Warszawa.
- 1978, *Studien zum Gott Atum. Band I. Die heiligen Tiere des Atum* („Hildesheimer Ägyptologische Beiträge” 5), Hildesheim.
- 1979, *Studien zum Gott Atum. Band II. Name – Epitheta – Ikonographie* („Hildesheimer Ägyptologische Beiträge” 8), Hildesheim.
- 1985, *Eighteenth Dynasty before the Amarna Period* „Iconography of Religions” 16, 5, Leiden.

- 1987, *Keramik und Kleinfunde aus der Grabung im Tempel Sethos I* [w:] Gurna, Mainz am Rhein.
- 1990, *Święte znaki Egiptu*, Warszawa.
- 1993, *Pan Obydwu Krajów*, Warszawa.
- 1998, [wer. niemiecka, uzupełniona] *Herr Beider Länder, Ägypten im 1. Jahrtausend v. Chr.*, Mainz.
- 1999, *New Faces of Sakkara. Recent discoveries in West Sakkara*, Tuchów.
- 2000, [wer. angielska, uzupełniona] *The Twilight of Ancient Egypt. First Millenium B.C.E.*, New York – London.
- 2001, *Eros nad Nilem*, Warszawa.
- 2004, [wer. angielska, uzupełniona] *Eros on the Nile*, Ithaca.
- 2004, [współaut.] *Saqqara I. The tomb of Merefnebef*, t. 1-2, Warszawa.
- 2008, [współaut.] (red.) *Saqqara III. The Upper Necropolis. Part I: The Catalogue with drawings*, Warszawa.
- (w druku) [współaut.] (red.) *Saqqara IV: The funerary complex of Ny-ankh-Nefertem*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1999, *Fruchtbarkeitskult und erotische Kunst im ptolemäischen Athribis (Unterägypten)* [w:] (red.) Heinz Felber, Susanne Pfisterer-Haas, *Kanobos. Forschungen zum griechisch-römischen Ägypten, 1*, („Ägypten – Griechen – Römer. Begegnung der Kulturen”), Leipzig, s. 47-81.
- 2001, *Le harpon de Sakkara* [w:] (red.) H. Györy, *Mélanges offerts à Edith Varga*, „Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts, Supplément” Budapest, s. 395-410.
- 2003, *West Saqqara in 2002*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 14, s. 111-127.
- 2004, *West Saqqara 2003. Archaeological Activities*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 15, s. 111-122.
- 2004, *Zwischen der Stufenpyramide und dem „Troddenen Graben”: Neue Entdeckungen in Saqqara, Maat* („Archäologie Ägyptens” 1), Heidelberg, s. 6-23.
- 2004, *Polska Śródziemnomorska* [w:] *Uniwersyteckie wykłady na koniec starego i początek nowego tysiąclecia*, Warszawa, s. 151-175.
- 2004, *Słowo nad trumną Profesor Anny Sadurskiej*, „Meander” 59/5-6, s. 297-298.
- 2004, *Wezyr, cztery żony i kochanka*, „Polityka”, nr 2 (2434), 10 stycznia 2004, s. 66-69.
- 2004, *Teologia polityczna w Egipcie faraonów czyli nihil novi sub sole*, „Nauka” 1, s. 55-67.

- 2004, *Sąsiedzi wezryra*, „Świat Nauki” 5/153, s. 36-47.
- 2004, *Sakkara: nowe zagadki – nowe szanse*, „Polonez” 53, październik-listopad 2004, s. 23-25.
- 2005, *The publication of a unique historical document and masterpiece of ancient art*, „Annual Report Polish Academy of Sciences”, s. 27-29.
- 2005, *Król czy święty? – długa droga do domu wieczności*, „Polonez” 59, listopad-grudzień, s. 18-20.
- 2005, *West Saqqara: Saqqara 2004*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 147-160.
- 2005, *Saqqara, Archaeological Activities 2005*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 17, s. 155-168.
- 2005, *Reading a Statue of a Statue; a Testimony of three-dimensional Cryptography*, „Imago Aegypti” 1, München, s. 79-85.
- 2005, *Eine geheimnisvolle Rampe und Plattform an der Westseite der Pyramide des Djoser*, „Sokar” 11, s. 6-7.
- 2005, *Fefi and Temi: Posthumous Neighbours (Sixth Dynasty, Saqqara)* [w:] (red.) *Shafia Bedier, Studies dedicated to Professor Aly Radwan*, „Annales du Service des Antiquités de l’Égypte” (Supplément) 34, vol. 2, Le Caire, s. 197-211.
- 2004-2005, [rec.] *Georges Soukiassian, Michel Wuttmann et Laure Pantalacci, Le palais des gouverneurs de l’époque de Pépy II. Les sanctuaires de ka et leurs dépendances. Balat VI (Fouilles de l’Institut Français d’Archéologie Orientale 46), Institut Français d’Archéologie Orientale, Le Caire, 2002, de KÉMI à BIRIT NARI*, „Revue Internationale de l’Orient Ancien” 2, s. 190-193.
- 2006, *The Cemetery of Zoser. Dead in fashion*, „Current World of Archaeology” 18/2/6, s. 31-42.
- 2006, *Gdzie zbudowano pierwszą piramidę?*, „Nauka” 2, s. 111-135.
- 2006, *The Red and Yellow: an Aspect of the Egyptian “Aspective”* [w:] (red.) E. Czerny, I. Hein, H. Hunger, D. Melman, A. Schwab, *Timelines. Studies in Honour of Manfred Bietak*, OLA 149, vol. I, Leuven – Paris – Dudley, s. 225-238.
- 2006, *Fragen an eine Nekropole in Sakkara*, „Sokar” 13/2, s. 6-17.
- 2006, [współaut.] *Fragment of a Wooden Coffin of a Child* [w:] *Egyptian Art in the Nicholson Museum, Sydney*, Sydney, s. 165-167.
- 2007, *The Scheme 2 x 4 in the Decoration of Old Kingdom Tombs* [w:] (red.) Zahi A. Hawass, Janet Richards, *The Archaeology and Art of Ancient Egypt, Essays in Honor of David B. O’Connor*, „Annales du Service des Antiquités de l’Égypte” 36/2, Le Caire, s. 191-205.
- 2007, *Saqqara* [w:] (red.) E. Laskowska-Kusztal, *Seventy years of Polish archaeology in Egypt*, Warszawa, s. 79-90.

- 2007, *Nekropolie starożytnego Egiptu*, „Gutenberg” 1/18, s. 49-51.
- 2007, *Tell Atrib* [w:] (red.) E. Laskowska-Kusztal, *Seventy years of Polish archaeology in Egypt*, Warszawa, s. 135-144.
- 2007, *The “Dry Moat” west of the Netjerykhet enclosure* [w:] (red.) M. Bárta, *The Old Kingdom Art and Archaeology*, Praha, s. 233-237.
- 2007, *Saqqara (EGYPT), Excavations and Conservation 2006. Brief from the field*, Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW, s. 9-10.
- 2008, *Saqqara. Archaeological Activities, 2006*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 18, s. 155-164.
- 2008, *A Contribution to the “Second Style” in Old Kingdom Art* [w:] *Servant of Mut, Studies in Honor of Richard A. Fazzini*, Nowy Jork-Leiden-Boston, s. 172-180.
- (w druku), *Polskie wykopaliska w cieniu najstarszej piramidy świata*, „Archeologia Żywa” 1.
- (w druku), *Nowe karty historii z piasków Sakkary*, „Archeologia Żywa”.
- (w druku), *Król czy święty? Długa droga do domu wieczności*, „Archeologia Żywa”
- (w druku), *Old Kingdom coffins made of Cyperus Papyrus* [w:] *Festschrift for Prof. M. Verner*, Praha.
- (w druku), *Atum* [hasło do pracy zbiorowej:] *Iconography of Deities and Demons in the Biblical World*, Friburg.
- (w druku), *The mysterious Mereris, sons of Temi (6th Dynasty, Saqqara)* [w:] *Festschrift N. Kanawati*, „Supplément aux annales du Service des Antiquités de l'Égypte”.
- (w druku), *Silly jokes of a Master's deputy (6th Dynasty, Saqqara)* [w:] *Festschrift S. Allam*, „Supplément aux annales du Service des Antiquités de l'Égypte”.
- (w druku), (rozdział) *Saqqara* [w:] *Encyclopaedia Universalis*, Paris.
- (w druku), *Nowe karty historii z piasków Sakkary*, „Archeologia Żywa”.
- (w druku), *Król czy święty? Długa droga do domu wieczności*, „Archeologia Żywa”.

dr Teodozja I. Rzeuska

(ceramika egipska, głównie Starego i Średniego Państwa)

Książki

2006, *Pottery of the late Old Kingdom Funerary Pottery and Burial Customs, Saqqara 2*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2001, *The Pottery from the Funerary Complex of Vizier Mereris (West Saqqara). The Evidence of a Burial and Cult of the Dead in the Old Kingdom* [w:] (red.) J.

- Popielska-Grzybowska, *Proceedings of the First Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 1999: Perspectives of Research. Warsaw 7-9 June 1999*, Warszawa, s. 157-167.
- 2001, Saqqara: *Pottery from the Temple of Tuthmosis III at Deir el-Bahari*, „Études et Travaux” 19, s. 299-328.
- 2002, *The Necropolis at West Saqqara: The Late Old Kingdom Shafts with no Burial Chamber. Were they False, Dummy, Unfinished or Intentional?* „Archiv Orientalní” 75, s. 375-402.
- 2003, *Some Remarks on the Old Kingdom White Painted Funerary Cult Pottery from West Saqqara* [w:] (red.) J. Popielska- Grzybowska, *Proceedings of the Second Central European Conference in Egyptology. Egypt 2001: Perspectives of Research. Warsaw 5-7 March 2001*, Warszawa, s. 125-134.
- 2004, *The Pottery* [w:] (red.) K. Myśliwiec, K. Kuraszkiewicz, D. Czerwik, T. Rzeuska, M. Kaczmarek, A. Kowalska, M. Radomska, Z. Godziejewski, *The Tomb of Merefnebef, Saqqara I*, Warszawa, s. 195-236.
- 2003, *The Pottery, 2002*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 14, s. 144-152.
- 2003, [współaut.] „Beer Jars” with Ashes from Saqqara. *Preliminary Report*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 14, s. 153-154.
- 2004, *Świątynia Jahwe na Elefantynie*, „Przegląd Powszechny” 1/989, s. 39-49.
- 2004, *Archeolog o Wyjściu z Izraela*, „Przegląd Powszechny” 4/992, s. 14-26.
- 2004, *Powrót królewskiej mumii*, „Przegląd Powszechny” 7-8/995-996, s. 88-99.
- 2004, *Wędrowki św. Rodziny po Egipcie*, (Zaginione cywilizacje 2), „Wiedza i Życie” nr specjalny 1, s. 8-13.
- 2005, *Saqqara West 1998*, „Bulletin de liaison du groupe international d'étude de la céramique égyptienne” 22, s. 19-24.
- 2004, *West Saqqara. Pottery 2003*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 15, s. 133-140.
- 2005, *Cztery Królowie*, „Wiedza i Życie” 1, s. 54-55.
- 2005, *Some Remarks on the Egyptian kernoï* [w:] (red.) M. Bietak, E. Czerny, *The Synchronisation of Civilisations in the Eastern Mediterranean in the Second Millenium B.C. III, Proceedings of the SCIEM 2000-2nd Euroconference. Vienna, 28th of May – 1st June 2003*, s. 325-326.
- 2005, *Saqqara, The Pottery, 2004*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 172-179.
- 2005, *The Pottery, Saqqara 2005*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 17 ( ), 2007, s. 182-189.
- 2005, [współaut.] *Pharaonic Pottery from Sheikh Abd el-Gurna*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 248-253.

- 2005, [seria artykułów] [w:] *Egipt. Bogowie i faraonowie*, t. 7-29: Ptah – prabóg i stwórca świata; Thot – bóg księżyca i pan czasu; Izyda – bogini tajemnicza; Chnum- bóg o czterech rogach; Heket; Jego majestat Hapi, Szu, Onuris; Merenptah i wyjście ludu Izraela; Szisak zdobywa Jerozolimę; Hermopolis i Tuna al-Dżabal; Dzieci; Śąd Ozyrysa i Pola Wiecznej Szczęśliwości; Izyda Czarodziejka; Ptah – Pan Memfis; Chnum – boski garncarz; Satet, Anuket i Miket; Boska menażeria w Memfis; Uporządkować świat bogów.
- 2006, *The Case of Beer Jars with Ashes* [w:] (red.) E. Czerny, I. Hein, H. Hunger, D. Melman, A. Schwab, *Timelines. Studies in Honour of Manfred Bietak*, OLA 149, vol. I, Leuven – Paris – Dudley, s. 291-298.
- 2006, *Funerary Customs on the Old Kingdom Necropolis in West Saqqara* [w:] (red.) M. Bárta, F. Coppens, J. Krejčí, *Proceedings of the conference "Abusir and Saqqara in the year 2005", Proceedings of the conference held in Prague (June 27-July 5, 2005)*, Prague, 353-377.
- 2007, *Pottery of the Middle Kingdom* [w:] D. Raue et al., *Report on the 34th Season of Excavation and Restoration on the Island Elephantine*, s. 10-17.
http://www.dainst.org/medien/en/daik_ele34_rep_en.pdf
- 2007, *Some Remarks of the Egyptian kernoï* [w:] (red.) M. Bietak, E. Czerny, *The Synchronisation of Civilisations in the Eastern Mediterranean in the Second Millennium B.C. III, Proceedings of the SCIEM 2000-2nd Euroconference. Vienna, 28th of May – 1st June 2003*, s. 325-326.
- 2007, *Amphorae from the Upper Necropolis at West Saqqara: 1996-2003, Preliminary Report*, „Cahiers de la Céramique Égyptienne” 8, s. 207-226.
- 2007, *West Saqqara, Pottery 2005*, „Polish Archaeology in Mediterranean” 17, s. 182-189.
- 2007, [współaut.] *Starożytni Egipcjanie* („Mitologie Świata”), Warszawa, s. 60-63, 68-79, 108-127.
- 2007, *Ucz się a zostaniesz świętym*, „Wiedza i Życie” numer specjalny 1, s. 76-79.
- 2008, [opracowanie zabytków] [w:] *Seventy years of Polish Archaeology in Egypt, Egyptian Museum in Cairo, 21 October-21 November 2007*, s. 82-93, 132-135.
- 2008, *Pottery from the Upper Necropolis at Saqqara* [w:] (red.) K. Myśliwiec, *Saqqara III. The Upper Necropolis. Part I: The Catalogue with drawings*, Warszawa, 417-451.
- 2008, *West Saqqara, Pottery 2006*, „Polish Archaeology in Mediterranean” 18, s. 180-189.
- 2008, *Late Old Kingdom pottery from the West Saqqara Necropolis and its value in dating* [w:] (red.) H. Vymazalov i M. Bárta, *Proceedings of the workshop*

“Chronology and Archaeology of Egypt. The late Fourth and the Third millennium BC.”, Prague 11-14 June 2007, Prague, s. 223-239.

2008, *The Pottery from the tomb of Kakemu Tomb (No. 15) at Qubbet el-Hawa*, „Etudes et Travaux” 22, s. 182-195.

(w druku) *Some remarks on the late Old Kingdom Canaanite Jars from the Necropolis in Saqqara, Acts of the Third International Congress of Young Egyptologists.*

(w druku) *The Offerings that made the King, Festschrift for Prof. M. Verner*, Praha.

(w druku) *Funerary Customs and Rites on the Old Kingdom Necropolis at West Saqqara, Abusir and Saqqara in the year 2005*, Praha.

doc. dr hab. Hanna Szymańska

(okres hellenistyczny, rzymski i bizantyński w Egipcie; ptolemejskie i rzymskie terakoty oraz bizantyńskie łaźnie i bazyliki w Egipcie)

Książki

2008, [współaut.] *Byzantine Marea. Excavations in 2000-2003 and 2006* („Biblioteka Muzeum Archeologicznego w Krakowie” 4), Kraków.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2007, [współaut.] *Recepcja cywilizacji starożytnego Egiptu w środowisku europejskim i polskim w XVIII, XIX i na początku XX wieku* [w:] *Starożytny Wschód w wyobraźni romantyków*, Warszawa, s. 9-28.

2007, *Jak produkowano terakoty w grecko-rzymskim Egipcie*, „Egipt. Bogowie i faraonowie” 58, s. 229-232.

2007, *Kąpiele w łaźni publicznej w bizantyńskim Egipcie*, „Egipt. Bogowie i faraonowie” 63, s. 251-256.

2007, *Symbolika i religijne treści egipskich terakot*, „Egipt. Bogowie i faraonowie” 65, s. 233-238.

2007, *Marea – Kaum Idris*, „Egipt. Bogowie i faraonowie” 66, s. 225-228.

2007, *Recepcja cywilizacji starożytnego Egiptu w środowisku europejskim i polskim w XVIII, XIX i na początku XX wieku* [w:] *Hieroglifem pisane dzieje. Starożytny Wschód w wyobraźni romantyków*, Warszawa, s. 9-28.

2008, [współaut.] *The Baths and Sāqiya* [w:] (red.) H. Szymańska, K. Babraj, *Byzantine Marea. Excavations in 2000-2003 and 2006*, Kraków, s. 27-83.

2008, *Pottery Lamps from Baths, Sāqiya and Funerary Chapel* [w:] (red.) H. Szymańska, K. Babraj, *Byzantine Marea. Excavations in 2000-2003 and 2006*, Kraków, s. 161-168.

- 2008, *Marea: Report on the Excavations of the Polish Archaeological Mission in 2006*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 18, s. 51-61.
- (w druku), *Les bains de Marea*, [do:] *Balnéorient. Balneia, thermes et hammams. 25 siècles de bain collectif; Colloque organisé par la Maison de l'Orient et de la Méditerranée, Lyon, 1-4. 12. 2006.*
- (w druku), *Marea or Philoxenite? Excavations at Marea (2000-2007)*. [do:] materiały konferencji: *Lake Mareotis: Reconstruction of the Past. Aleksandria University – University of Southampton 5 and 6 April 2008*,
- (w druku), *Polish Excavations in the Basilica at Marea (Egypt) in 2007 and 2008*, „Bulletin de la Société d'Archéologie Chrétienne”.

dr Barbara Tkaczow

(Aleksandria ptolemejska)

Książki

- 1988, *Aleksandria. Najjaśniejsza, Najpiękniejsza, Najświętsza*, Warszawa.
- 1993, *Topography of Ancient Alexandria (An Archeological Map)* („Travaux du Centre d'Archéologie Méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences” 32), Warszawa.
- 2008, *Alexandrie VIII. Architectural Styles of Ancient Alexandria. Elements of Architectural Decoration from Polish Excavations at Kom el-Dikka (1960-1993)*, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1981, *Le culte de la deesse Demeter à Alexandrie* [w:] *Colloques Internationales du C.N.R.S., No. 593 – Mythologie Greco-romaine. Mythologies peripheriques. Etudes d'icographie*. Paris, s. 131-135 (część archeologiczno-topograficzna).
- 1990, *Niobe ou Berenice? Remarques sur la provenance et l'identification de la statue no 14942 du Musee Greco-Romain d'Alexandrie*, „Études et Travaux” 15, s. 418-425.
- 2000, [rec.] A. Adriani, *La tomba di Alessandro. Realte, ipotesi e fantasia (a cura di N. Bonacasa e P. Mina)*, Roma 2000, „Archeologia” 52, s. 145-147.
- 2000, *The historical Topography of Kom el-Dikka. Notes on Plans XII-XV* [w:] (red.) Z. Kiss i in., *Alexandrie VII. Fouilles polonaises a Kom el-Dikka (1986-1987)*, Warszawa, s. 131-143.
- 2001, *Topographie et l'architecture de l'ancienne Alexandrie. Nouvelles recherches et découvertes*, „Études et Travaux” 19, s. 330-336.

- 2002, *Remarques sur la topographie et l'architecture de l'ancienne Alexandrie à la lumière des recentes découvertes archéologiques*, „Archeologia” 53, s. 21-37.
- 2004, [rec.] A. Bernand, F. Goddio, *L'Égypte engloutie. Alexandrie, Paris 2002*, „Bibliotheca Orientalis” 61/3-4, kol. 308-312.
- 2004, [seria artykułów] [w:] *Egipt, Bogowie i faraonowie*, t. 1-6: *Aleksandria przy Egipcie* (4, s. 93-98); *Aleksandria – topografia i wykopaliska* (zeszyt 5, ss. 9-14).
- 2005, [rec.] A. Hirst and M. Silk, *Alexandria Real and Imagined, The Centre of Hellenic Studies, King's College, London 2004*, „Bibliotheca Orientalis” 62/5-6, kol. 509-512.
- 2005, [seria artykułów] [w:] *Egipt. Bogowie i faraonowie*, t. 7-29: *Sztuka Egiptu greckorzymyjskiego* (7, s. 123-126); *Egipt pierwszych Ptolomeuszy* (8, s. 79-82); *Aleksandria której już nie ma* (11, s. 117-122); *Aleksander w Egipcie* (12, s. 105-106); *Z perskiej niewoli ku nowemu łaadowi* (14, s. 77-78); *Hadrian i Antinous* (16, s. 117-120); *Grobowce epoki zmięrzchu* (17, s. 33-36); *Egipt w świecie klasycznym* (18, s. 99-102); *Ptolomeusz I i Ptolomeusz II* (19, s. 107-110); *Septymiesz Sewer* (20, s. 121-122); *Dioklecjan* (25, s. 125-126); *Karakalla – ten który chciał być Aleksandrem* (26, s. 123-125); *Serapis i inni* (27, s. 141-144).
- 2006, *Kleopatra – ostatnia z rodu*, „Egipt, Bogowie i faraonowie” 47, s. 111-116.
- 2007, [seria artykułów] [w:] *Egipt, Bogowie i faraonowie*, t. 50-60: *Berenika II* (51, s. 141-142); *Ptolomeusz IV i Arsinoe III* (60, s. 143-144); *Ptolomeusz V* (60, s. 145-146).

Przekłady autorów współczesnych

- 2003, L. Sims, *Przewodnik po starożytnej Grecji*, Warszawa.
- 2004, E.J. Stafford, *Grecja – życie, legendy i sztuka*, Warszawa.
- 2004, S. Melloni, *Eneida, Upadek Troi i bohaterskie czyny Eneasza*, Warszawa.
- 2003, S. Romani, *Iliada*, Warszawa .
- 2004, T. Allan, *Rzym – życie, legendy i sztuka*, Warszawa.
- 2006, S. Lane-Poole, *Saladyn Wielki i upadek Jerozolimy*, Warszawa.

dr Maciej Grzegorz Witkowski

(archeologia Egiptu; świątynia Hatszepsut w Deir el-Bahari)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1988, *Le rôle et les fonctions des Chapelles d'Anubis dans le Complexe Funéraire de la reine Hatshepsout à Deir el Bahari* [w:] *Akten des 4. Internationalen Ägyptologen Kongresses München 1985*, Beiheft Studien AK 3, Hamburg, s. 431-440.

- 1990, *Quatre saisons de travaux de documentation dans les chepelles d'Anubis au Temple de la Reine Hatshepsout à Deir el-Bahari. Chronique de fouilles*, „Etudes et Travaux” 14, s. 369-392.
- 1993, *Deir el Bahari et l'énigme des chapelles redoublées*, „Les Dossiers d'Archéologie” 187/S (Hatchepsout – Femme pharaon) – Novembre 1993, s. 80-83.
- 1997, *Quatre planches du sarcophage anthropoïde du Musée Archéologique de Cracovie*, „Materiały Archeologiczne” 27/2, s. 15-27.
- 1998, *Der Tempel der Königin Hatshepsut in Deir el-Bahari. Seine Geschichte, Erforschung und Rekonstruktion*, „Antike Welt. Zeitschrift für Archäologie und Kulturgeschichte”, 1998/1, s. 41-56.
- 2004, [seria artykułów] [w:] *Egipt. Bogowie i faraonowie*, t. 1-6: *Seth – Zły, który ratuje Słońce* (1, s. 5-6); *Bogowie i boginie* (1, wkładka); *Ozyrys* (2, s. 3-4); *Hyksosi, Książęta Obcych Krajów* (2, s. 29-32); *Ozyrys – Władca Zaświatów* (2, ss.7-10); *Widzialne formy Boga-Słońca* (nr 3, s. 5-6); *Re – Pan Wszelkiego Stworzenia* (nr 3, s. 1-2); *Podróż w Zaświaty* (4, s. 11-14); *Horus – Protektor Królów* (5, s. 27-30); *Anubis – Najwierniejszy z Wiernych* (6, s. 11-12); *Anubis i inne Psiogłowce* (6, ss. 19-22).
- 2005, [seria artykułów] [w:] *Egipt. Bogowie i faraonowie*, t. 7-29: *Sąd Ozyrysa i Pola Wiecznej Szczęśliwości* (7, s. 15-18); *Portrety fajumskie* (9, s. 127-130); *Geb – bóg Ziemi, pan węży i skorpionów* (10, s. 19-20); *Madinat Habu – świątynia-miasto* (10, s. 87-90); *Seth – Zło konieczne* (11, s. 21-22); *Nut – Niebo Gwiazdziste nade mną* (13, s. 25-26); *Seszat – Wielka Rachmistrzyni* (16, s. 31-32); *Maat – Uniwersalna Zasada* (25, s. 49-50); *Różne twarze boga Harmachisa* (26, s. 51-52); *Idfu – Domena Wszzechpotężnego Horusa* (26 s. 105-108); *A imię jego Heb – Milion czyli Wieczność* (28; s. 55-56); *Cheper – Ten, który stwarza Słońce* (29; s. 57-58).
- 2006, [seria artykułów] [w:] *Egipt. Bogowie i faraonowie*, t. 30-50: *Dariusz I – „Dobry Pers” na tronie faraonów* (35, s. 103-104); *O sposobach dekorowania grobowców* (35, s. 17-20); *Dajr Al-Madina* (36, s. 101-102); *Nowa Era Ramzesa XI* (37, s. 91-92); *Rzemieślnicza arystokracja* (nr 37, s. 145-148); *Z czego składa się człowiek* (38, s. 101-104); *Królewskie Księgi Zaświatów* (40, s. 137-140); *O wygubieniu ludzkości* (41, s. 105-106); *Kilka zasad sztuki egipskiej* (42, ss. 83-86); *Boskie narodziny króla* (42, s. 99-100); *Upuaut, czyli Ten, który otwiera drogi* (43, s. 85-86); *Starożytne mapy i plany* (43, s. 111-112); *Księgi Wychodzenia na Dzień i Oddychania* (43, s. 133-136); *Magia* (44, s. 85-90); *Kłopoty z chronologią* (45, s. 155-158); *Teksty Sarkofagów* (45, s. 131-132); *Ramzes III – ostatni naprawdę Wielki* (46, s. 87-90); *Piśmiennictwo naukowe* (47, s. 179-

182); *Lista królów Egiptu* (48, s. 159-164); *Teksty liturgiczne* (48, s. 186-186); *Bogowie umierają i odchodzą* (40, s. 117-120).
(w druku), *Tombs and Graves within the Funerary Complex of Amir Kebir Qurqumas on Cairo Northern Cemetery (no. 162)* [w:] (red.) I. Zych, „Polish Archaeology in the Mediterranean”, Supplement.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

2004-2007, [red. naukowa całości] „Egipt, Bogowie i faraonowie“.

dr Bogdan T. Żurawski

(archeologia starożytnego Sudanu – Nubia)

Książki

2003, *Survey and Excavations between Old Dongola and Ez-Zuma, Southern Dongola Reach Survey I* (Nubia 2), Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2000, *The Southern Dongola Reach Survey, 1998/1999*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 11, s. 209-222.

2001, *Building A-I* [w:] (red.) Grzymiski & Anderson, *Hambukol. Excavations 1986-1989*, Missisauga, s. 15-44.

2001, *Dongola, the City of the Makurians (Literary sources to 1956)* [w:] (red.) S. Jakobielski, Stefan, P. O. Scholz, *Dongola-Studien, 35 Jahre polnischer Forschungen im Zentrum des makuritischen Reiches* („Bibliotheca nubica et aethiopica” 7), Warszawa-Wiesbaden, s. 75-141.

2001, *Aero-photographical Atlas of Old Dongola and Letti Basin. A personal narrative* [w:] (red.) S. Jakobielski, Stefan, P. O. Scholz, *Dongola-Studien, 35 Jahre polnischer Forschungen im Zentrum des makuritischen Reiches* („Bibliotheca nubica et aethiopica” 7), Warszawa-Wiesbaden, s. 49-75.

2001, *Makurian Defensive System in the Southern Dongola Reach (6th-14th century)*, „Etudes et Travaux” 19, s. 356-386.

2001, *The Southern Dongola Reach Survey. Report on fieldwork in 2000*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 12, s. 281-291.

2002, *Dongola Reach. The Southern Dongola Reach Survey 2001*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 13, s. 217-226.

2002, *Survey and Excavations between Old Dongola and Ez-Zuma*, „Sudan and Nubia” 6, s. 73-85.

- 2002, *Taming the Nile. Polish archaeology within the Cataracts*, „Archaeologia Polona” 40, s. 23-50.
- 2003, *The Southern Dongola Reach Survey Project, 2002*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 14, s. 237-255.
- 2004, *The Southern Dongola Reach Survey: First Season (1998)* [w:] (red.) T. Kendall, *Nubian Studies 1998, Proceedings of the Ninth Conference of the International Society of Nubian Studies, August 21-26, 1998*, Boston, s. 472-486.
- 2004, *Banganarti* [w:] (red.) D.A. Welsby, J.R. Anderson, *Sudan Ancient Treasures. The British Museum*, London, s. 220-223
- 2004, [opisy zabytków w katalogu wystawy] *Buckle; Chalice; Paten; Jar* [w:] (red.) D.A. Welsby, J.R. Anderson, *Sudan Ancient Treasures. The British Museum*, London, s. 225-226.
- 2004, *Osadnictwo średniowieczne w Górnej Nubii (VI-XIV w. n.e.) w badaniach Polskiej Połączonej Ekspedycji Archeologicznej* [w:] (red.) Jacek Łapott, *Afryka. 40 lat penetracji oraz poznawania ludów i kultur. Sympozjum w Muzeum Narodowym w Szczecinie 10-19. 04. 2002*, Szczecin, s. 56-74.
- 2004, *Banganarti, The Southern Dongola Reach Survey, 2003*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 15, s. 231-243.
- 2005, *Miracles of Banganarti*, „Academia. The Magazine of the Polish Academy of Sciences” 5, s. 20-23.
- 2005, *The Archaeology of Saffi Island (2004 Season)*, „Gdańsk Archaeological Muzeum African Reports” 4, s. 199-218.
- 2005, *The Temple of Soniyat, 1991-2002*, „Gdańsk Archaeological Muzeum African Reports” 3, s. 289-302.
- 2005, [współaut.] *Murals of Banganarti, Minerva*, „The International Review of Ancient Art and Archaeology” 16/1, s. 37-39.
- 2005, *Peregrinatio Nubiana* [w:] *V Sympozjum Kazimierskie: Miejsca święte w epoce późnego antyku*, Lublin, s. 301-324.
- 2005, *Banganarti. 2004 Season including Activities at the Fortress of Ed-Deiga*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 297-313.
- 2005, *Saffi Island. Merowe Dam Archaeological Survey Project*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 325-337.
- 2005, [współaut.] *From Khor Umm Ghizlan to Shemkhiya. Archaeological Survey in the Fourth Cataract Region, December 2004*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 16, s. 369-383.
- 2006, *Nubian mortuary complex of the Christian Period* [w:] (red.) I. Caneva, A. Roccati, *Acta Nubica. Proceedings of the X International Conference of Nubian Studies Rome 9-14 September 2002*, Roma, s. 171-188.

- 2007, *Pół wieku nad Środkowym Nilem* [w:] (red.) J. Lech, *Pół Wieku z Dziejów Archeologii Polskiej. Polska nubologia 1939-1989*, Warszawa, s. 149-179.
- 2007, *Banganarti 2004/2005*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 17, s. 301-321.
- 2007, *Fourth Cataract. Survey and Excavations In Shemkhiya, Dar el-Arab and Saffi Island*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 17, s. 323-336.
- 2007, *The Anastasis scene from the Lower Church III at Banganarti*, „Études et Travaux” 21, s. 161-182.
- 2007, *Where the water is crying. Survey and excavations in Shemkhiya, Dar el-Arab (Suegi el-Gharb) and Saffi Island carried out by The Polish Expedition to the Fourth Cataract in the winter of 2004/2005. Preliminary report* [w:] *Proceedings of the Second International Conference on the Archaeology of the Fourth Nile Cataract, Berlin, August 4th-6th, 2005*, („Meroitica” 23), s. 179-205.
- 2008, *The Churches of Banganarti 2002-2006* [w:] (red.) W. Godlewski, A. Łajtar, *Between the Cataracts 1. Proceedings of the 11th International Conference for Nubian Studies Warsaw University 27 August-2 September 2006*, s. 303-320.
- 2008, *Shemkhiya 2006/2007, from Archaeology to History* [w:] (red.) B. Gratién, *Actes de la 4e Conférence Internationale sur l'Archéologie de la 4e Cataracte du Nil, Suppl. „Cahiers de Recherches de l'Institut de Papyrologie et d'Égyptologie de Lille” 7*, s. 143-160.
- (w druku), *Strongholds on the rocks. The 2003 aerial reconnaissance of the 4th Cataract*, [w:] (red.) W. Godlewski, A. Łajtar, *Between the Cataracts 2. Proceedings of the 11th International Conference for Nubian Studies Warsaw University 27 August-2 September 2006*.
- (w druku), *Banganarti* [w:] *Wielki Słownik Sztuki*, Wyd. Arkady.

19. WROCŁAW

19.1. Uniwersytet Wrocławski

19.1.1. Zakład Historii Starożytnej, Instytut Historyczny, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych

adres: ul. Szewska 49, 50-139 Wrocław (p. 2a, 19, 20, 225, 226, 227)

website: <http://www.hist.uni.wroc.pl/pl/polwew/zaklady/starozytniej/> / www.antiquitas.wroclaw.pl

tel. (71) 375 25 30, 375 25 36

19.1.1.1. Historia, działalność naukowa i zakres badawczy jednostki

Historia starożytna zaistniała na polskim Uniwersytecie Wrocławskim wraz z jego powstaniem w 1945 r. Właściwym jednak twórcą Katedry, obecnie Zakładu Historii Starożytnej, był największy polski badacz antyku prof. Józef Wolski, pracujący na Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1952-1958. Długoletnim kierownikiem zakładu był prof. Eugeniusz Konik. W latach 1985-1994 kierował nim prof. Tadeusz Kotula, następnie prof. Juliusz Ziomecki (1994-2000), prof. Wiesław Suder (2000-2008), a od 2008 r. kieruje prof. Krzysztof Nawotka. Największy wpływ na ukształtowanie się obecnego profilu Zakładu wywarł prof. Tadeusz Kotula, który zarówno zapoczątkował we Wrocławiu badania epigraficzne, jaki i wykształcił grono uczniów, z których troje zatrudnionych jest obecnie w Zakładzie. Jego podstawowy, we wczesnym okresie działalności naukowej, profil badawczy, jakim były dzieje Afryki rzymskiej, znalazł na pewien czas kontynuatorkę w osobie dr Małgorzaty Pawlak. Jego późniejsze zainteresowania epoką późnego antyku i chrześcijaństwa kontynuowane są w pracach dr. Andrzeja Wypustka. Zainteresowania badawcze prof. Kotuli zgromadzeniami prowincjonalnymi i elitami municypalnymi stały się inspiracją dla badań prof. Andrzeja Łośia i prof. Krzysztofa Nawotki oraz znalazły odzwierciedlenie w cyklu wrocławskich konferencji poświęconych elitom w starożytności. Przez długie lata zainteresowania wrocławskich historyków starożytności koncentrowały się wokół Italii i zachodnich prowincji cesarstwa rzymskiego. W chwili obecnej do tego nurtu najpełniej należą uczniowie prof. Kotuli, prof. Andrzej Łoś i dr Małgorzata Pawlak. Część

pracowników Zakładu łączyła zainteresowania filologiczne z historycznymi. Głównym osiągnięciem prof. Eugeniusza Konika było dokonanie przekładu dzieł Juliusza Cezara. Badania filologiczne, zwłaszcza nad spuścizną po starożytnych ateistach zdominowały działalność naukową prof. Marka Winiarczyka, a prof. Krzysztof Nawotka dokonał komentowanego przekładu paru dzieł należących do tradycji o Aleksandrze Wielkim. Obecny Zakład Historii Starożytnej dziedziczy też powojenne tradycje archeologii klasycznej, we Wrocławiu ufundowanej przez prof. Edmunda Bulandę i prof. Kazimierza Majewskiego, czynnych tu odpowiednio w latach 1946-1951 i 1945-1951. Uczeń prof. Majewskiego, prof. Juliusz Ziomecki, pod koniec lat 70-ych XX w. zapoczątkował jedyne w powojennych dziejach Uniwersytetu Wrocławskiego samodzielne badania w zakresie archeologii klasycznej, prowadzone w Novae. Miały one – zgodnie z zainteresowaniami ich pierwszego kierownika – charakter ceramologiczny. Niestety w latach 90-ych XX w. prace w Novae nie były już kontynuowane. Należały one do ważnego przez pewien czas wówczas wśród wrocławskich historyków i archeologów klasycznych obszaru zainteresowań Bałkanami w starożytności, reprezentowanego przez dr. Andrzeja Ładomirskiego, prof. Krzysztofa Nawotkę, dr. Mateusza Żmudzińskiego.

Profil badawczy

Obecny profil badawczy Zakładu jest bardzo zróżnicowany i nie można wskazać jednego wspólnego dla wszystkich obszaru zainteresowań, czy stosowanej metodologii. Najbardziej powszechne są w Zakładzie zainteresowania epigrafiką, tak grecką (prof. Nawotka, dr Pałuchowski, dr Wypustek, dr Wypijewski), jak i łacińską (prof. Winiarczyk, prof. Łoś, dr Pawlak, dr Wypijewski). Samo edytorstwo inskrypcji reprezentowane jest okazjonalnie (głównie prof. Nawotka), wszyscy niemal wymienieni wykorzystują natomiast inskrypcje jako źródło w badaniach historycznych. Historia społeczna, zwłaszcza dzieje szeroko rozumianych elit, od senatorskich po wyzwolenicze, dominują w badaniach dr. Pałuchowskiego i dr. Wypijewskiego, a obecne są w pracach prof. Łosia i prof. Nawotki. Historią gospodarczą świata antycznego zajmują się, z różnym stopniem zaangażowania na tle całości swych zainteresowań naukowych, dr Żmudziński, prof. Łoś, dr Wypijewski, dr Pałuchowski. Kontakty między światem kultury klasycznej, a innymi ludami i kulturami antycznymi występują na dużą skalę w badaniach dr Pawlak, prof. Winiarczyka, w mniej-

szym stopniu prof. Nawotki. Historia stroju stanowi ważny obszar zainteresowań dr. Pałuchowskiego i prof. Nawotki, a zajmuje się nią także prof. Łoś. Kolejnym, mniejszym obszarem badawczym, są dzieje religii i filozofii, reprezentowane przez prace prof. Winiarczyka i dr. Wypustka. Stosunkowo niewielkie zainteresowanie budziła zawsze w Zakładzie klasyczna historia polityczna. Więcej uwagi poświęca jej prof. Nawotka w odniesieniu do dziejów Aleksandra Wielkiego i prof. Łoś, badający wczesne dzieje Rzymu. Wreszcie badania archeologiczne, choć nie powiązane ze swoimi pracami wykopaliskowymi dominują w działalności dr Gustowskiej.

Problematyka badawcza obejmuje: religię grecką, filozofię antyczną, utopię grecką (prof. M. Winiarczyk); historię społeczną: mentalność seksualizm, demografia starożytnego Rzymu, medycyna świata grecko-rzymskiego – (prof. W. Suder); epigrafikę grecką, dzieje wybrzeży Morza Czarnego, historię idei (prof. K. Nawotka); chrześcijaństwo w Afryce Północnej, religie okresu cesarstwa rzymskiego (dr A. Wypustek); kontakty ekonomiczne Novae, ceramikę prowincji rzymskich, wpływy rzymskie na Śląsku, gospodarkę w bałkańskich prowincjach rzymskich (dr M. Żmudziński); rzemiosło ceramiczne w okresie cesarstwa rzymskiego (dr B. Gustowska).

Wydawnictwo seryjne: „Antiquitas”, w ramach Acta Universitatis Wratislaviensis, red. Krzysztof Nawotka

19.1.1.2. Aktualny skład osobowy

19.1.1.2.1. Kierownik

prof. dr hab. Krzysztof Nawotka 71 375 20 86, nawotka@hist.uni.wroc.pl

19.1.1.2.2. Pracownicy i doktoranci:

prof. dr hab. Marek Winiarczyk tel. 71 375 25 36

prof. UW r dr hab. Wiesław Suder tel. 71 375 25 31, semectus@hist.uni.wroc.pl

dr Bożena Gustowska tel. 71 375 25 36, bgust@poczta.onet.pl

dr Adam Pałuchowski tel. 71 375 25 30, palad@wp.pl

dr Małgorzata Pawlak tel. 71 375 25 30, pawlak@hist.uni.wroc.pl

dr Igor Wypijewski tel. 71 375 25 30, iwypijewski@wp.pl
dr Andrzej Wypustek tel. 71 375 25 36, wypustek@uni.wroc.pl
dr Mateusz Żmudziński tel. 71 375 25 36, mateusz@hist.uni.wroc.pl

Z Zakładem związany jest dr hab. Andrzej Łoś, prof. DSW, który prowadzi na terenie ZHS część swoich badań naukowych, sprawuje opiekę nad doktorantem i okazjonalnie prowadzi zajęcia dydaktyczne.

19.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. dr hab. Krzysztof Nawotka

(Aleksander Wielki, Azja Mniejsza i region nadczarnomorski w epoce hellenistycznej i rzymskiej, system polityczny hellenistycznych poleis, grecka epigrafika)

Książki (wybór)

1997, *The Western Pontic Cities: History and Political Organization*, Amsterdam

1999, *Boule and Demos in Miletus and its Pontic Colonies from Classical Age until Third Century A.D.*, Wrocław.

2003, Plutarch, *O szczęściu czy dzielnosci Aleksandra*, przekład i opracowanie, Wrocław.

2004, *Aleksander Wielki*, Wrocław.

(w druku), Ps.-Kallistenes, *Romans o Aleksandrze*, przekład, komentarz, opracowanie.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

1987, *Zgromadzenia prowincjonalne w rzymskich prowincjach naddunajskich*, „Antiquitas” 13, s. 163-200.

1989, *The Attitude towards Rome in the Political Propaganda of the Bosporan Monarchs*, „Latomus” 48, s. 326-338.

1992, *Asander of Bosphorus, his Coinage and Chronology*, „American Journal of Numismatics” 3-4 (1991-1992), s. 21-48.

1993, *Imperial Virtues of Galba in the Histories of Tacitus*, „Philologus” 137, s. 258-264.

1993, *The ‚First Pontarch’ and Date of the Establishment of the Western Pontic KOINON*, „Klio” 75, s. 342-350.

1994, *Melsas, the Founder of Mesambria?*, „Hermes” 122, s. 320-326.

1998, *Inscr.Scyth.Min. I 207 (Istros) reconsidered*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 120, s. 107-108.

- 1998, *Graffiti and dipinti of Nymphaion 1993-1997*, „Archeologia 49, s. 85-98, pl. XVI-XVIII.
- 2001, *Le rivage occidentale de la Mer Noire à l'époque de Mithridate VI*, „Antiquitas” 25, s. 103-109.
- 2001, *Grecy i barbarzyńcy w miastach zachodniopontyjskich* [w:] (red.) Mateusz Goliński, Stanisław Rosik, *Viae historicae: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin* (Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia, 152), Wrocław, s. 121-130.
- 2000, *Boularchos in Roman Asia Minor*, „Epigraphica” 62, s. 61-85.
- 2003, *Freedom of Greek Cities in Asia Minor in the Age of Alexander the Great*, „Klio” 85, s. 15-41.
- 2003, *Alexander the Great in Persepolis*, „Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae” 43, s. 67-76.
- 2004, *Alexander the Great and the Kingdom of Asia*, „Eos” 91, s. 34-43.
- 2005, *Alexander the Great and Greek Elite: The Case of Phocion* [w:] (red.) K. Nawotka, A. Łoś, *Elite in Greek and Roman Antiquity*, „Antiquitas” 28, s. 7-12.
(w druku), *Demodamas of Miletus, Seleucus I and Apollo* [w:] *Festschrift John Davies*, Oxford.

dr Bożena Gustowska

(zakłady ceramiczne i produkcja ceramiki w zachodnich prowincjach państwa rzymskiego; zakłady zaopatrzeniowe armii rzymskiej)

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

- 2001, *A propos des études sur les fours à céramiques de la province romaine de Germanie Inferieure*, „Antiquitas” 25, s. 17-29.
- 2004, *Die Wirtschaftsgebäude der römischen Töpfereien in den Provinzen Germania Superior und Germania Inferior* [w:] (red.) L. Ruscu, C. Ciongradi, R. Ardevan, C. Roman, C. Gazdac, *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, s. 215-223.
- 2005, *Die Produktion der Keramik in den römischen Provinzen Germania Superior und Germania Inferior in der frühen Kaiserzeit*, „Eos” 92, s. 289-294.
- 2007, *Rzymskie piece ceramiczne z terenu prowincji Germania Superior i Germania Inferior – stereotypy i rzeczywistość*, „Antiquitas” 29, s. 695-712.
- 2007, *Kopalnie gliny w rzymskiej Germanii*, „WUG. Bezpieczeństwo pracy i ochrona środowiska w górnictwie” 4 (152), s. 23-24.

dr Adam Pałuchowski

(epigrafika grecka, gospodarka w świecie greckim, elity kreteńskie w czasach rzymskich, ustrój miast kreteńskich w czasach rzymskich)

Książki

- 2005, *Fastes des protocosmes des cités crétoises sous le Haut Empire*, „Antiquitas” 27, Wrocław.
- 2008, *La coloration sociale des noms de personnes grecs sur l'exemple des notables crétois sous le Haut Empire*, „Antiquitas” 30, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, *Lucrèce sur l'origine et le développement du langage (V 1028-1090)*, „Eos” 85, s. 229-246.
- 1999, *Flavii Sulpiciani z Krety w epoce wczesnego cesarstwa. Studium epigraficzne*, „Meander”, s. 429-447.
- 2005, *Note au sujet des Velchania de Lyttos (ICret, I, 18 Lyttos, n° 11)*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 31, s. 25-32.
- 2005, *Le régime des cités crétoises sous le Haut Empire*, „Klio” 87, s. 421-444.
- 2007, *Le régime des cités crétoises sous le Haut Empire – complément à l'article paru dans „Klio” 87/2, 2005, 421-444*, „Klio” 89, s. 493-494.
- 2005, *Le koinon crétois au temps du gouvernement de Marc Antoine à l'Est*, „Eos” 92, s. 54-80.
- 2006, *Le nombre des bouleutes et le président de la boulè dans les cités crétoises aux deux premiers siècles de l'Empire*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 1, s. 97-121.
- 2008, *Les relations entre les villes de Crète centrale et celles de Pisidie et Phrygie sous le Haut-Empire: Gortyne et Selgé, Arkadès et Tibériopolis de Phrygie*, „Dialogues d'Histoire Ancienne” 34, s. 45-57.

dr Małgorzata Pawlak

(afrykańskie prowincje Imperium Romanum ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień struktury społecznej; procesy hellenizacji i romanizacji południowej części półwyspu Apenińskiego; miejsce i funkcje antyku w polskim systemie edukacji historycznej)

Książki

- 2002, *Niewolnicy prywatni w rzymskiej Afryce w okresie wczesnego Cesarstwa*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1996, *Badania powierzchniowe w południowym Salentino*, „Meander” 51, s. 431-442.
- 1995, *Servi privati in Roman Africa under principate*, „Eos” 83, s. 355-358.
- 1999, *Niewolnice prywatne w prowincjach afrykańskich (w okresie wczesnego cesarstwa)* [w:] (red.) J. Jundziłł, *Partnerka, matka, opiekunka: status kobiety w starożytności i średniowieczu*, Bydgoszcz, s. 147-158.
- 1999, *Niewolnicy prywatni jako służba domowa w prowincjach afrykańskich*, „Antiquitas” 24, s. 41-55.
- 2001, *Les prospections archéologiques de l'Université de Wrocław dans la Péninsule du Sallentin* [w:] (red.) Tadeusz Kotula, Andrzej Ładomirski, *Le monde romain et ses périphéries sous la République et sous l'Empire*, „Antiquitas” 25, s. 129-145.
- 2002, *Dziecko w rodzinie niewolniczej (w świetle epigrafiki afrykańskiej)* [w:] (red.) Juliusz Jundziłł, Dorota Żołędź-Strzelczyk, *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie*. T. 1, *Starożytność – Średniowiecze*, Bydgoszcz, s. 155-161.
- 2002, *Historia starożytna w zreformowanej szkole – obraz epoki* [w:] (red.) Tomasz Jaworski, Bogumiła Burda, Małgorzata Szymczak, *Nauczanie blokowe i zintegrowane przedmiotów humanistycznych w zreformowanej szkole*, Zielona Góra, s. 321-329.
- 2003, *Historia starożytna na egzaminie maturalnym w okresie Drugiej Rzeczypospolitej* [w:] (red.) Grażyna Pańko, Joanna Wojdon, *Edukacja historyczna i obywatelska w szkolnictwie ponadgimnazjalnym*, Toruń, s. 511-517.
- 2003, *Uniwersalne wartości edukacyjne historii starożytnej w szkolnictwie Drugiej Rzeczypospolitej* [w:] (red.) Jaroslav Vaculík, Jiří Mihola, *Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti: sborník příspěvků z mezinárodní konference = The role of history teachers in the shaping of a multicultural society*, Brno, s. 196-202.
- 2004, *Mit społeczeństwa niewolniczego w szkolnej edukacji historycznej* [w:] (red.) Stanisław Roszak, Małgorzata Strzelecka, Mariusz Ziółkowski, *Tradycja i mity w edukacji historycznej w dobie reformy* („Toruńskie Spotkania Dydaktyczne” 1), Toruń, s. 222-229.
- 2007, *Survey of the rural territory of Uxentum: 1996 and 1998 seasons* [w:] (red.) Krzysztof Nawotka, Małgorzaty Pawlak, przy współpr. Adama Pałuchowskiego i Agnieszki Wojciechowskiej, *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29, s. 195-209.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

2007, [współred.] *Grecy, Rzymianie i ich sąsiedzi*, „Antiquitas” 29.

prof. UW r dr hab. Wiesław Suder

(demografia świata rzymskiego; medycyna w świecie rzymskim)

Książki (wybór)

1988, *Census populi. Bibliographie de la démographie de l'antiquité romaine*, Bonn.

1990, *A study of the age and sex structure of population in the western provinces of the Roman Empire*, Wrocław.

1994, *Kloto, Lachesis, Atropos. Studia społeczno-demograficzne i medyczne z historii starożytnego Rzymu*, Wrocław.

1995, *Geras. Old Age in Greco-Roman Antiquity. A Classified Bibliography*, Wrocław.

1996, [współautor.] *Polyanthropia-Oliganthropia*, Wrocław.

2000, [współautor.] *La population de l'Antiquité classique*, Paris.

2003, *Census populi. Demografia starożytnego Rzymu*, Wrocław.

2006, *Epidemie w Republice Rzymskiej*, Wrocław.

prof. dr hab. Marek Winiarczyk

(filozofia antyczna; religie w świecie grecko-rzymskim; utopie w świecie greckim, szczególnie w epoce hellenistycznej; kontakty grecko – indyjskie w epoce klasycznej i hellenistycznej; dalsze losy kultury greckiej w świecie islamu (m.in. problem tłumaczeń dzieł greckich na język arabski, wpływ filozofii i nauki greckiej na Arabów; tłumaczenie dzieł arabskich na łacinę w Europie średniowiecznej; łacińska epigrafika nowożytna)

Książki (wybór)

1981, *Diagorae Melii et Theodori Cyrenaei reliquiae*, Leipzig.

1991, *Euhemeri Messenii reliquiae*, Stuttgartiae-Lipsiae.

1994, *Bibliographie zum antiken Atheismus 17. Jahrhundert – 1990*, Bonn.

1995, *Sigla Latina in libris impressis occurrentia. Cum siglorum Graecorum appendice. Editio aucta et emendatio*, Wratislaviae.

2002, *Euhemeros von Messene. Leben, Werk und Nachwirkung* („Beiträge zur Altertumskunde” 157), München-Leipzig.

2002, [współaut.] *Abkürzungen aus Personalschriften des XVI. bis XVIII. Jahrhunderts. 3. Auflage* („Marburger Personalschriften-Forschungen” 35), Stuttgart.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

- 1976, *Der erste Atheistenkatalog des Kleitomachos*, „Philologus” 120, s. 32-46.
- 1979, *Diagoras von Melos – Wahrheit und Legende*, „Eos” 67, s. 191-213.
- 1980, *Diagoras von Melos – Wahrheit und Legende*, „Eos” 68, s. 51-75.
- 1981, *Theodoros ho Atheos*, „Philologus” 125, s. 64-94.
- 1984, *Wer galt im Altertum als Atheist ?*, „Philologus” 128, s. 157-183.
- 1987, *Nochmals das Satyrspiel Sisyphos*, „Wiener Studien” 100, s. 35-45.
- 1990, *Methodisches zum antiken Atheismus*, „Rheinisches Museum” 133, s. 1-15.
- 1992, *Wer galt im Altertum als Atheist ?*, „Philologus” 136, s. 306-310.
- 1992, *Antike Bezeichnungen der Gottlosigkeit und des Atheismus*, „Rheinisches Museum” 135, s. 216-225.
- 1994, *Ennius’ Euhemerus sive Sacra historia*, „Rheinisches Museum” 137, s. 274-291.
- 1997, *Das Werk des Jambulos. Forschungsgeschichte (1550-1988) und Interpretationsversuch*, „Rheinisches Museum” 140, s. 128-153.
- 1997, *Mit w Grecji antycznej*, „Meander” 52, s. 417-435.
- 1998, *Początki kultu wodzów i władców w świecie greckim (do ok. 270 r. przed Chr.)*, „Meander” 53, s.135-152.
- 2000, *La mort et l’apothéose d’Héracles*, „Wiener Studien” 113, s. 13-29.
- 2002, *Zur Problematik der antiken Utopie*, „Eos” 89, s. 91-116.
- 2002, *Uranopolis des Alexarchos. Forschungsgeschichte (1835-2002) und Interpretationsversuch*, „Eos” 89, s. 269-285.
- 2005, *Zur Frage der Autorschaft der Schriften des Diogenes von Sinope*, „Eos” 92, s. 29-43.
- 2005, *Die Meropis ge des Theopomp (FGrHist 115 F 75 C). Forschungsgeschichte (1841-2000) und Interpretationsversuch*, „Eos” 92, s.183-199.
- 2006, *Das Werk Peri Hyperboreon des Hekataios von Abdera (FGrHist 264 F 7-14). Forschungsgeschichte (1848-2005) und Interpretationsversuch*, „Eos” 93, s. 26-54.
- 2007, *Das Werk Die Erziehung Alexanders des Onesikritos von Astypalaia (FGrHist 134 F 1-39). Forschungsstand (1832-2005) und Interpretationsversuch*, „Eos” 94, s. 197-250.

dr Igor Wypijewski

(epigrafika, historia społeczna i gospodarcza Wczesnego Cesarstwa)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2005, *Causa erigendi. Fundacja południowej bramy agory efeskiej [w:] Causa creandi. O pragmatyce źródła historycznego (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2783; Historia 171)*, Wrocław, s. 321-326.

2008, *Nuworysze antyczni – okres pryncypatu* [w:] *Hominem quaerere. Człowiek w źródle historycznym*, („Acta Universitatis Wratislaviensis”, 3080; Historia 177), Wrocław, s. 347-352.

dr Andrzej Paweł Wypustek

(historia religii; grecko-rzymska magia; dzieje wczesnego chrześcijaństwa; prywatne i rodzinne życie w świecie grecko-rzymskim; grecka epigrafika nagrobna)

Książki

2001, *Magia antyczna*, Wrocław.

2002, [współaut.] *Ze świata do Polski przez Europę. Starożytność. Średniowiecze. Podręcznik historii dla klasy 1 Liceów Ogólnokształcących, Liceów Profilowanych oraz Techników*, Wrocław-Warszawa.

2002, [współaut.] *Historia, Starożytność – podręcznik*, Wrocław,

2007, *Życie rodzinne w starożytnej Grecji*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1993, *The Problem of the Human Sacrifices in Roman North Africa*, „Eos” 81, s. 263-280.

1997, *Magic, Montanism, Perpetua, and the Severan Persecution*, „Vigiliae Christianae” 51, s. 276-297.

1999, *Un aspect ignoré des persécutions des chrétiens dans l'Antiquité: les accusations de magie érotique imputées aux chrétiens aux IIe et IIIe siècles*, „Jahrbuch für Antike und Christentum” 42, s. 50-71.

2002, *Calumnia magiae. Towards a New Study of the Relationship between Greek-Roman Magic and Early Christianity*, (*Magie et magiciens. Charms et sortileges*), „Res Orientales” 14, s. 293-304.

2006, [współaut.] *Christians and Plague in the 2nd Century Asia*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 1, s. 123-132.

(w druku) [współaut.] *Accusations of Magic and the Evil-Eye in a Petition of a Second Century Roman Citizen (P. Mich. Vi 424)* [w:] *Greek, Roman and Byzantine Studies*.

dr Mateusz Żmudziński

(archeologia i historia gospodarcza Dacji i Mezji w czasach pryncypatu)

Książki

2003, *Świat starożytny i jego cuda*, Wrocław.

2007, *Gospodarka w rzymskiej prowincji Dacji Superior*, Wrocław.

19.1.2. Zakład Epoki Brązu i Wczesnej Epoki Żelaza, Instytut Archeologii, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych

adres: ul. Szewska 48, 50-139 Wrocław

e-mail: sekretariat@archo.uni.wroc.pl

tel. / fax: tel.: (71) 375 29 75 / (71) 375 28 82

19.1.2.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Czasowo i przestrzennie przedmiotem badań Zakładu jest okres od początków epoki brązu do końca okresu wpływów rzymskich (włącznie z okresem wędrówek ludów) na terenie Europy, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowej.

19.1.2.2. Aktualny skład osobowy jednostki

Łącznie zatrudnionych jest 5 pracowników, w tym 1 z habilitacją na stanowisku profesora (I. Lasak), 1 z tytułem doktora habilitowanego na stanowisku adiunkta (A. Błażejowski) oraz 3 z tytułem doktora na stanowisku adiunkta (J. Baron, M. Bednarek, T. Gralak).

19.1.2.2.1. Kierownik

prof. UWrocław, dr hab. Irena Lasak

19.1.2.2.2. Pracownicy i doktoranci

dr hab. Artur Błażejowski

dr Marek Bednarek

dr Justyna Baron

dr Tomasz Gralak

Doktoranci

mgr Justyna Grygiel

mgr Agata Hałuszko

mgr Katarzyna Ibragimow

mgr Ewa Sikora

mgr Marcin Skuła

mgr Przemysław Solski

mgr Paweł Trzepizur

mgr Agata Woźniak

19.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

prof. UW, dr hab. Irena Lasak,

(wczesna epoka brązu – przemiany kulturowo-osadnicze na terenie Polski na tle środkowoeuropejskim, epoka brązu i początki wczesnej epoki żelaza – obrządek pogrzebowy społeczności kultury łużyckiej, wierzenia religijne w epoce brązu i w okresie halsztackim na terenie Europy i w przyległej części Azji w świetle źródeł archeologicznych)

Książki (wybór)

1988, *Cmentarzysko ludności kultury unietyckiej w Przecławicach*, „Studia Archeologiczne” 18, Wrocław.

1992, [współaut.] *Osada kultury pucharów lejkowatych w Wojnowicach, woj. opolskie*, „Studia Archeologiczne” 21, Wrocław.

1996, *Epoka brązu na pograniczu śląsko-wielkopolskim. Część I – Materiały źródłowe*, Wrocław.

1997, [współaut.] *Zespół osadniczy ludności kultury łużyckiej w Niesułowicach, woj. wrocławskie*, Wrocław.

2001, *Epoka brązu na pograniczu śląsko-wielkopolskim. Część II – Zagadnienia kulturowo-osadnicze*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

2002, *Uwagi o szczątkach zwierzęcych w grobach na cmentarzysku kultury łużyckiej w Miłostawicach, stan. 6, pow. Milicz, woj. dolnośląskie* [w:] (red.) M. Gedl, *Wielkie cmentarzyska z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza*, (Prace Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych Wydziału I PAN, t. 5), Warszawa, s. 129-137.

- 2004, *Groby dziecięce na cmentarzysku ludności kultury lużyckiej w Miłostawicach, woj. dolnośląskie* [w:] (red.) W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, *Dusza maluczka a strata ogromna. Funeralia Lednickie, Spotkanie 6*, Poznań, s. 249-258.
- 2007, *Glass beads from the cemetery in Miłostawice in Silesia. Possible interpretations* [w:] (red.) J. Baron, I. Lasak, *Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age*, „*Studia Archeologiczne*” 40, s. 141-157.
- 2008, *Kamienne buławy kultury lużyckiej na terenie Polski* [w:] (red.) J. Bednarczyk, J. Czebreszuk, P. Makarowicz, M. Szmyt, *Na pograniczu światów. Studia z pradziejów międzymorza bałtycko-pontyjskiego ofiarowane Profesorowi Aleksandrowi Koško w 60. rocznicę urodzin*, Poznań, s. 289-300.
- 2008, [współaut.] *Bemerkungen zum vermutlichen Wehrobjekt der Aunjetitzer Kultur in Radłowice in Schlesien* [w:] (red.) J. Müller, J. Czebreszuk, S. Kadrow, *Defensive Structures from Central Europe to the Aegean in the 3rd and 2nd millennia BC*, „*Studia nad pradziejami Europy Środkowej*” 5, Poznań-Bonn, s. 123-134.

dr hab. Artur Błazejewski

(archeologia Barbaricum – kontakty w okresie lateńskim i rzymskim z Imperium Rzymskim i innymi strefami kulturowymi Europy, ceramika warsztatowa w Barbaricum i prowincjach rzymskich, obrządek pogrzebowy w okresie wpływów rzymskich w Europie)

Książki (wybór)

- 1998, *Obrządek pogrzebowy kultury przeworskiej na Śląsku*, Wrocław.
- 2007, *Kultura przeworska a reńsko-wezerska strefa kulturowa*, „*Studia Archeologiczne*” 39, Wrocław.
- 2007, *Starożytni Słowianie*, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybór)

- 1998, *Cmentarzysko kultury przeworskiej z Domanowic, gm. Trzebnica, woj. wrocławskie*, „*Studia Archeologiczne*” 30, s. 179-206.
- 1999, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Radzyniu k. Ślavy Śląskiej*, „*Studia Archeologiczne*” 31, s. 123-144.
- 2001, *Les débuts des peuplements germaniques en Europe centrale. Aspects démographiques et médicaux* [w:] (red.) J.-N. Corvisier, C. Didier, M. Valdher, *Thérapies, médecine et démographie antique*, Collection „Histoire”, Artois, s. 93-101.

- 2001, *Les changements ethniques et culturels dans le Barbaricum. L'exemple de la vallée de Barycz en Silésie*, „Antiquitas” 26, s. 25-33.
- 2003, *Nieśmiertelność płci. Śmierć i płęć w obrzędku pogrzebowym kultury przeworskiej* [w:] (red.) W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, *Funeralia Lednickie, Spotkanie 5, Kobieta – śmierć – mężczyzna*, Poznań, s. 73-80.
- 2006, *Contribution à la recherche des contacts entre la province Dacia et les barbares d'Europe Centrale* [w:] (red.) C. Gaiu, C. Gazdac, *Fontes Historiae. Studia in Honorem Demetrii Protase*, Bistrița – Cluj-Napoca, s. 163-169.
- 2006, *Remarques sur les changements démographiques des populations vandales pendant les guerres des Marcomans* [w:] (red.) J.-N. Corvisier, *Guerres et Démographie dans le Monde Antique*, Boulogne, s. 245-259.
- 2006, *Die vorrömische Eisenzeit und die römische Kaiserzeit in den nördlichen Sudeten. Die Quellenbasis und der Forschungsstand*, „Acta Archaeologica Carpatica” 41, s. 83-98.
- 2007, *Przestrzeń „Tu” i „Tam”. Uwagi na temat struktury cmentarzysk kultury przeworskiej* [w:] (red.) W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, *Środowisko pośmiertne człowieka. Funeralia lednickie, Spotkanie 9*, Poznań, s. 257-261.
- 2007, *Rzym i Chattowie. Konflikty zbrojne na limesie nadreńskim i ich konsekwencje w Barbaricum*, „Antiquitas” 29, s. 275-283.
- 2007, *Les traditions du rite du feu chez les Germains orientaux à l'époque romaine* [w:] (red.) G. Leman-Delerville, *Feu des morts, foyer des vivants. Les rites et symbols du feu dans les tombes de l'Âge du fer et de l'époque romaine*, Lille, s. 209-215.

dr Marek Bednarek

(osadnictwo lateńskie w Europie ze szczególnym uwzględnieniem powiązań Śląska z terenami Czech i Słowacji, hutnictwo żelaza w okresie lateńskim i rzymskim na Śląsku)

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 1992, *Osada kultury lateńskiej na stan. 6 (25) w Roszowickim Lesie, gm. Cisek, woj. opolskie*, „Studia Archeologiczne” 24, s. 105-138.
- 1994, *Celtycki grób ciałopalny z czworobocznym obiektem rowkowym w Nowej Cerekwi, gm. Kietrz, woj. opolskie*, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne” 35, s. 495-506.
- 1994, *Osada kultury lateńskiej w Roszowickim Lesie, stan. 11, gm. Cisek, woj. Opole. Wyniki badań z 1992 r.*, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne” 35, s. 289-296.

- 1996, *Die Latenekultur in Oberschlesien im Lichte der neusten Forschungen* [w:] *Kontakte längs der Bernsteinstrasse (zwischen Caput Adriae und den Ostseegebieten) in der Zeit um Christi Geburt*, Kraków.
- 1997, *Badania wykopaliskowe na osadzie z okresu lateńskiego w Roszowickim Lesie, woj. opolskie*, [w:] *Badania archeologiczne na Górnym Śląsku i ziemiach pogranicznych w 1994 roku*, Katowice, s. 97-103.
- 1997, *Osada hutnicza z fazy C2 okresu wpływów rzymskich we Wrocławiu – Żernikach, stan. I*. „*Studia Archeologiczne*” 29, s. 93-113.
- 1999, *Kultura lateńska na tle sytuacji kulturowej Górnego Śląska*, „*Studia Archeologiczne*” 31, s. 117-127
- 2004, *Osada z okresu lateńskiego na stanowisku nr 29 w Roszowickim Lesie, gm. Cisek, pow. Kędzierzyn – Koźle*, „*Śląskie Sprawozdania Archeologiczne*” 45, s. 261 i nn.
- 2005, *La Tène settlement in Upper Silesia: An outline* [w:] *Celts on the Margin. Studies in European Cultural Interaction 7th Century BC – 1st Century AD. Dedicated to Zenon Woźniak*, Kraków, s. 179 i n.
- 2007, *Funeral rite of the La Tène Culture in Upper Silesia. Archeologie Barbarů 2006*, „*Archeologické výzkumy v Jižních Čechách*” (Supplementum 3), České Budějovice, s. 303-350.

dr Justyna Baron

(organizacja przestrzenna osad pradziejowych ze szczególnym uwzględnieniem osadnictwa z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, ofiary zakładzinowe i depozyty na osadach w pradziejach i we wczesnym średniowieczu, symbolika i znaczenie „śmierci” w świetle badań archeologicznych)

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 2000, *Ceramika malowana z ciałopalnego cmentarzyska kultury łużyckiej w Miłostawicach, pow. Milicz*, „*Śląskie Sprawozdania Archeologiczne*” 42, s. 349-359.
- 2001, [współaut.] *Uwagi na temat domniemanego miejsca palenia zmarłych na cmentarzysku kultury łużyckiej w Miłostawicach, gm. Milicz*, „*Śląskie Sprawozdania Archeologiczne*” 43, s. 435-452.
- 2005, *Quantitative analysis of pottery in the research on settlement processes* [w:] *Popielnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. Konference, České Budějovice 22.-24. 9. 2004*, s. 29-37.
- 2005, *Przestrzenna organizacja osad ludności kultury łużyckiej. Przykład stanowiska w Polwicy na Śląsku*, „*Archeologiczne Zeszyty Autostradowe*” 4.

- 2005, *Rola ceramiki grobowej w działaniach rytualnych na przykładzie cmentarzyska w Miłostawicach na Dolnym Śląsku*, „Študijné Zvesti Archeologicckého Ústavu Slovenskej Akadémie Vied” 38, 7-11.
- 2006, *Zabudowa i organizacja przestrzenna osady ludności kultury lużyckiej w Polwicy na Śląsku* [w:] (red.) B. Gediga, W. Piotrowski, *Architektura i budownictwo epoki brązu i wczesnych okresów epoki żelaza w Europie Środkowej. Problemy rekonstrukcji*, Biskupin-Wrocław, s. 163-174.
- 2007, *Anthropological theory of exchange* [w:] (red.) J. Baron, I. Lasak (eds.), *Long Distance Trade in the Bronze and early Iron Age*, „Studia Archeologiczne” 40, s. 15-18.
- 2008, *Przedstawienia wozów w kontekście rytów przejścia* [w:] (red.) B. Gediga, W. Piotrowski, *Sztuka pradziejowa i wczesnośredniowieczna jako źródło historyczne*, Biskupin-Wrocław, s. 199-209.
- 2008, *Some remarks on spatial organization of late Bronze Age and Early Iron Age settlements in Silesia in the light of recent research* [w:] (red.) F. Falkenstein, M. Schönfelder, H. Stäuble, *Langfristige Erscheinungen und Brüche von der Bronze- zur Eisenzeit. Gemeinsame Sitzung der Arbeitsgemeinschaften Bronze- und Eisenzeit beim 5. Deutschen Archäologen-Kongress in Frankfurt (Oder) 2005*, „Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas” 51, 1-6.
- 2009, *Studia nad religią pradziejową w polskiej archeologii*, „Sprawozdania Archeologiczne” 61, 75-103.

dr Tomasz Gralak

(zagadnienia osadniczo-kulturowe w obrębie środkowoeuropejskiego Barbaricum, budownictwo i organizacja przestrzeni osad społeczności pradziejowych – rekonstrukcja pradziejowych jednostek miar długości, przemiany wytwórczości ceramicznej we wczesnej epoce żelaza)

Artykuły / recenzje / inne publikacje (wybrane)

- 2004, *Osada ludności kultury lużyckiej z okresu halsztackiego oraz osada średniowieczna z XIII w. ze stan. 4 w Nowym Śleszowie, gm. Żorawina, pow. Wrocław* [w:] B. Gediga (red.), „Archeologiczne Zeszyty Autostradowe”, zeszyt 3, *Badania na autostradzie A4 część II*, s. 67-174.
- 2005, [współaut.] *Analiza struktury funkcjonalno – przestrzennej osad kultury unietyckiej ze stanowisk archeologicznych Śleza 13 i Wojkowice 15 w powiecie wrocławskim*, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne”, t. 47, s. 181-198,
- 2005, *Osady i cmentarzyska ludności kultury unietyckiej z Wojkowic st. 15 i Ślezy, st. 13 w powiecie wrocławskim*, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne”, t. 47, s. 157-180.

- 2006, *Osada i cmentarzysko ludności kultury unietyckiej ze stan. Ślęza 13 w powiecie wrocławskim* [w:] B. Gediga (red.) „Archeologiczne Zeszyty Autostradowe”, z. 5, *Badania na autostradzie A4*, cz. III, 65-120.
- 2006, *Osadnictwo ludności kultury unietyckiej na stan. Wojkowice 15, gm. Żórawina, pow. Wrocław* [w:] (red.) B. Gediga, „Archeologiczne Zeszyty Autostradowe”, z. 5, *Badania na autostradzie A4*, cz. III, 131-304.
- 2007, *Szlaki komunikacyjne a rozwój terytorialny kultury pomorskiej i przeworskiej* [w:] (red.) J. Baron, I. Lasak, *Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age*, „Studia Archeologiczne” 40, s. 315-328.
- 2008, *Przyczynek do poznania związków kulturowych cmentarzyska w Żernikach Wielkich, stan. 4, w powiecie wrocławskim* [w:] (red.) A. Błażejowski, *Labor et Patientia Studia Archaeologica Stanislae Pazda Dedicata*, Wrocław, s. 361-374.
- 2009, *Pochówki głów ludzkich z wczesnego okresu epoki brązu ze stanowiska Wojkowice 15 w powiecie wrocławskim* [w:] B. Gediga (red.) „Archeologiczne Zeszyty Autostradowe”, z. 9, *Badania na autostradzie A4*, cz. 7, 21-27.
- 2009, *Groby ludności kultury przeworskiej z okresu przedrzymskiego ze stanowiska Wojkowice 15* [w:] B. Gediga (red.) „Archeologiczne Zeszyty Autostradowe” 9, *Badania na autostradzie A4*, cz. 7, s. 155-164.
- 2009, *Osada ludności kultury łużyckiej ze stanowisk Piskorzówek 11 i 14, w gm. Domaniów, w powiecie óławskim* [w:] B. Gediga (red.) „Archeologiczne Zeszyty Autostradowe” 9, *Badania na autostradzie A4*, cz. 7, s. 33-64.

19.1.3. Instytut Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej, Wydział Filologiczny

adres: ul. Szewska 49, 50-139 Wrocław

mail / website: secretariat@ifk.uni.wroc.pl / www.ifkika.uni.wroc.pl

tel. / fax: tel. (71) 375 25 09, 375 25 55 / fax (71) 375 25 09

19.1.3.1. Historia i zakres badawczy jednostki

19.1.3.2. Aktualny skład osobowy jednostki

19.1.3.2.1. Kierownik

dr hab. Gościwit Malinowski

19.1.3.2.2. Pracownicy i doktoranci

19.1.3.2.2.1. Zakład Filologii Greckiej

dr hab. Gościwit Malinowski (kierownik)
prof. dr hab. Alicja Szastyńska-Siemion
prof. dr hab. Janina Ławińska-Tyszkowska
dr Małgorzata Wróbel
dr Karol Zieliński
dr Sławomir Torbus
dr Agnieszka Kotlińska-Toma
dr Ilias Wrazas
dr Emilia Żybert-Pruchnicka
dr Anna Nawolska
dr Agnieszka Wojciechowska
mgr Małgorzata Eder

Doktoranci:

mgr Alina Pielich
mgr Małgorzata Zadka
mgr Ewa Szymielewicz
mgr Barbara Moździuch
mgr Anna Szczurek

19.1.3.2.2.2. Zakład Filologii Łacińskiej

prof. dr hab. Lucyna Stankiewicz (kierownik)
prof. UW r dr hab. Jakub Pigoń
dr Krzysztof Morta
dr Barbara Hartleb-Kropidło
dr Mariusz Plago mariusz_plago@wp.pl

Doktoranci:

mgr Joanna Pieczonka joannapieczonka@gmail.com
mgr Aleksandra Arndt
mgr Sylwia Szczygieł syllew2@wp.pl
mgr Katarzyna Ochman

19.1.3.2.2.3. Zakład Filologii Indyjskiej:

prof. dr hab. Joanna Sachse (kierownik)
dr Mariola Pigoniowa
dr Przemysław Szczurek
dr Hanna Urbańska
dr Stefan Nowicki
mgr Teresa Miązek

19.1.3.2.2.4. Pracownia Języków i Kultury Bliskiego Wschodu

dr Krzysztof Morta (kierownik)
dr Anna Nawolska
dr Stefan Nowicki
dr Agnieszka Wojciechowska
mgr Anna Szczurek

19.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Barbara Hartleb-Kropidło

(rzymska poezja i dramat)

Książki

Rzymska poezja sceniczna: Cecyliusz Stacjusz: fragmenty zaginionych sztuk (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2567), Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2002, *Palliata by Caecilius Statius against the background of roman comedy*, „Eos“ 89, s. 151-156.
- 2004, *Wodne środki transportu w komedii Plauta* [w:] (red.) Gościwit Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 151-155.
- 2005, *Analogie i opozycje znaczeniowe wyrazów homo, humanus, inhumanus u Plauta* [w:] (red.) Remigiusz Popowicz, *Humanitas grecka i rzymska*, Lublin, s. 89-104.

2005, *Lacjum w relacji Strabona* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 160-164.

prof. dr hab. Janina Ławińska-Tyszkowska

(komedia attycka i grecki epigram)

Książki

2001, *Komedie, t. 1, Arystofanes*; przekł., wstępem i przypisami opatrzyła, Warszawa.

2003, *Komedie, t. 2, Arystofanes*, przekł., wstępem i przypisami opatrzyła, Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1993, *Satyros epigramatyk* [w:] (red.) Joanna Sachse, *Dânasâgarah = ocean darów: dla Hanny Walkówskiej*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 101-109.

1995, *Bóstwa morskie w epigramacie greckim* [w:] (red.) Joanna Rostropowicz, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 89-99.

1996, *Arystofanesa „Naprawa Rzeczypospolitej”*, „Eos”. 84, s. 299-307.

1997, *The new translation of Aristophanes* [w:] *Mezinárodní vědecká konference na paměť 50 výročí úmrtí českého klasického filologa a překladatele Otmaru Vaňorného: Vysoké Mýto, 7-8 listopadu 1996 – sborník*, [pořadatel konference Okresní Muzeum ve Vysokém], Vysoké Mýto, s. 255-267.

1997, *Wota „emerytów”: Leonidas i inni* [w:] (red.) Krystyna Bartol i Jerzy Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy: konferencja ogólnopolska, Poznań, 11-12 grudnia 1995*, Poznań, s. 57-64.

1998, *50 lat Herberta Mysliwca w Instytucie*, „Annales Silesiae” 28, s. 115-117.

1998, *Jadłospis Ateńczyka według Arystofanesa*, „Nowy Filomata” 4, s. 243-252.

1998, *Teokratowa botanica* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas: człowiek a natura w cywilizacji starożytnej Grecji i Rzymu*, („Studia Classica et Neolatina”, 3), Gdańsk, s. 59-65.

1999, *Prof. Jerzy Schnayder: (Członek Honorowy PTF – 1969)* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993)*, Wrocław, s. 322-323.

2001, *Persowie w komicznej karykaturze*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 49-51.

2001, [współaut.] *Słownik pisarzy antycznych*, (red.) A. Świderkówna, wyd. 3., Warszawa.

- 2001, *Demokracja marzeń* [w:] (red.) J. Korpanty, J. Styka, *Freedom and democracy in Greek literature: essays in honor of Prof. Romuald Turasiewicz*, „Classica Cracoviensia” 6, s. 87-99.
- 2005, *Herondas* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej. 1, Epika – liryka – dramat*, (Źródła i Monografie, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 255), Lublin, s. 579-586.
- 2005, „*Plejada*” *aleksandryjska i dramat poza „Plejadą”* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej. 1, Epika – liryka – dramat*, (Źródła i Monografie, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 255), Lublin, s. 931-937.
- 2005, *Komedia Staroattycka i Średnia* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej. 1, Epika – liryka – dramat*, (Źródła i Monografie, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 255), Lublin, s. 877-900.
- 2005, *Teokryt i poeci bukoliczni* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej. 1, Epika – liryka – dramat*, (Źródła i Monografie, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 255), Lublin, s. 435-448.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

2001, „Classica Wratislaviensia” 22, (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2287), Wrocław.

dr hab. Gościwit Malinowski

(etnografia starożytna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1995, *Kleobulos, czyli o umiarkowaniu*, „Classica Wratislaviensia” 18, s. 149-152.
- 1996, *Źródła do Pliniuszowego opisu zwierzęcia zwanego eale (Naturalis Historia VIII 73)* [w:] (red.) J. Pigoń, *Commentationes philologicae Herberto Mysliwiec oblatae*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 101-107.
- 1997, *Cztery plemiona „śląskie” Zoumoi, Boutones, Mougilones, Sibihoi w „Geografii” Strabona* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, Opole, s. 23-42.
- 1997, *Epigramatycy greccy o Persach* [w:] (red.) K. Bartol, J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy: konferencja ogólnopolska, Poznań, 11-12 grudnia 1995*, Poznań, s. 77-89.
- 1999, *In vino veritas: uzupełnienia do biografii Strabona*, „Eos” 86, s. 199-215.

dr Stefan Nowicki

(magia i medycyna starożytnej Mezopotamii)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2006, *Medycyna starożytnej Mezopotamii. U początków myśli lekarskiej na Wschodzie Starożytnym*, „Przegląd Orientalistyczny”, s. 155-164.
- 2006, *Rola złota i srebra w rytuałach oczyszczających na Wschodzie Starożytnym*, „Magazyn Numizmatyczny” 34, s. 31-39.
- 2006, *Magia i medycyna w starożytnej Mezopotamii* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Starożytność w wielu perspektywach*, Bydgoszcz.
- 2008, *Aby być czystym przed Bogiem – starotestamentowe nakazy oczyszczenia Izraelitów w świetle technik oczyszczających z terenów starożytnej Mezopotamii* [w:] (red.) P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spano, *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych religii i kultur*, „Rozprawy i studia biblijne” 31, Warszawa, s. 59-71.
- 2008, *Kozioł dla Azazela. Zwierzęta jako nośniki nieczystości na Wschodzie Starożytnym* [w:] (red.) M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spano, *Starożytna Palestyna – między Wschodem a Zachodem*, „Studia Historico-Biblica” 1, Lublin, s. 49-59 .
- 2008, *Mezopotamskie rytuały namburbi*, „Przegląd Orientalistyczny”, s. 23-35.

dr Mariola Pigoniowa

(literatura grecka i hinduska)

Książki

- 1995, [współaut.] *Poezja grecka od II do XV wieku*, przekład, (Muza Chrześcijańska, 3 = Ojcowie Żywi, 12), Kraków.
- 2002, *Obraz kobiety w „Meghaducie Kalidasy”: analiza semantyczna*, (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2446), Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Manuskrypt orientalny II 10*, „Classica Wratislaviensis” 16, s. 99-102.
- 1993, *Meghaduta: appendix* [w:] (red.) Joanna Sachse, *Dânasâgarah = ocean darów: dla Hanny Wałkowskiej*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 79-85.
- 1995, *Opis zarazy w Atenach: Lukrecjusz*, „De rerum natura” VI 1138-1286, „Eos” 83, s. 285-305.
- 1996, *Termin „stri” w „Meghaducie” Kalidasy* [w:] (red.) Jakub Pigoń, *Commentationes philologicae Herberto Myśliwiec oblatae*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 161-172.

1997, *Epigramy – Teodor Studyta*, przekład [w:] R. Browning, *Cesarstwo bizantyńskie*, Warszawa, s. 313-314.

prof. UW r dr hab. Jakub Pigoń

(literatura łacińska okresu augustowskiego – Wergiliusz, Horacy; oraz wczesnego Cesarstwa – Tacyt, Waleriusz Maksymus, Seneka, Pliniusz Młodszy i in.)

Książki

1996, *W kręgu pojęć politycznych Tacyta. Libertas – moderatio*, „Classica Wratislaviensia” 19”.

2004, *Ze studiów nad technikami narracyjnymi Tacyta. Wypowiedzi proleptyczne*, „Classica Wratislaviensia” 23.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

1990, *The Emperor Galba and the Four Virtues. A Note on Tac. Hist. 1,49,3–4*, „Rheinisches Museum für Philologie” 133, s. 370–374.

1991, *Dido, Diana, and Penthesilea: Observations on the Queen’s First Appearance in the “Aeneid”*, „Eos” 79, s. 45–53.

1992, [rec.] *Meinolf Vielberg, Pflichten, Werte, Ideale. Eine Untersuchung zu den Wertvorstellungen des Tacitus (Stuttgart 1987)*, „Eos” 80, s. 372–378.

1992, *Helvidius Priscus, Epirus Marcellus, and Iudicium Senatus: Observations on Tacitus, Histories 4.7–8*, „Classical Quarterly” 42, s. 235–246.

1993, *Drusus Imperator? An Episode in the Fall of Sejanus in Tacitus, Suetonius, and Cassius Dio* [w:] *Études sur l’histoire gréco-romaine. Studia z dziejów Grecji i Rzymu*, „Antiquitas” 18, s. 183–190.

1993, *Przestrzeń i czas w pieśni Horacego Vides ut alta stet (Carm. I 9)* [w:] *Dānasāgarah. Ocean darów. Dla Hanny Wałkowskiej*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 125–132.

1996, *„Dicar, qua violens...”. Uwagi interpretacyjne do Horacego, Carmina III 30,10–14* [w:] *Commentationes philologicae Herberto Mysliwiec oblatae*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 83–92.

1997, *Klaudiusz z Troi czy z Lugdunum? (Seneka, Apocolocyntosis 5.4–6.1)*, „Antiquitas” 23, s. 81–89.

1998, *Domicjan i westalka: esej historyczny Pliniusza Młodszeo (Epist. 4.11)*, „Meander” 53, s. 457–475.

1999, *The Identity of the Chief Vestal Cornelia (PIR² C 1481): Some Suggestions*, „Mnemosyne” 52, s. 206–213.

- 1999, *Nad polskim przekładem „Agamemnona” Seneki*, „Meander” 54, s. 561–573 [artykuł recenzyjny w związku z: Seneka, *Agamemnon*, przełożyła oraz przedmową, wstępem i przypisami opatrzyła Elżbieta Wesołowska, Poznań 1997].
- 2000, *Sejanus and the Death of Drusus: One Rumour or Two? (Tacitus, Annals IV 10)* [w:] (red.) T. Kotula, A. Ładomirski, *Le monde romain et ses peripheries sous la République et sous l'Empire*, „Antiquitas” 25, s. 147–152.
- 2001, *Z punktu widzenia cyrulika, czyli o pożytkach brzytwy*, „Meander” 56, s. 145–155 [polemika z Elżbietą Wesołowską, *Pro Seneca meo, albo z brzytwą na poezję*, „Meander” 55 (2000), s. 169–179, oraz recenzja z: Seneka, *Medea*, przełożyła oraz przedmową, wstępem i przypisami opatrzyła Elżbieta Wesołowska, Poznań 2000].
- 2001, *Tacitus on Galba and Sejanus: Two Textual Notes (Hist. I, 49, 2; Ann. IV, 12, 2)*, „Latomus” 60, s. 631–636.
- 2002, *Profesor Herbert Myśliwiec (1926-1998)*, „Eos” 89, s. 7–18.
- 2004, *Thrasea Paetus, libertas senatoria, and Tacitus' Narrative Methods* [w:] (red.) D. Brodka, J. Janik, S. Sprawski, *Freedom and its Limits in the Ancient World. Proceedings of a Colloquium Held at the Jagiellonian University, Kraków, September 2003*, (Electrum. Studia z historii starożytnej 9), Kraków, s. 143–154.
- 2004, *Die Nachfolge Franz Skutschs. Zur Besetzung des Breslauer Lehrstuhls für Klassische Philologie im Jahre 1913* [w:] (red.) M. Krajewski, J. Pigoń, *Wratislaviensium Studia Classica. Classics at the Universitas Leopoldina, Friedrich-Wilhelms-Universität zu Breslau, Uniwersytet Wrocławski*, „Classica Wratislaviensia” 25, s. 55–65.
- 2005, *Włócznia Pompejusza Grosfusa. Kilka uwag o imionach adresatów w pieśniach Horacego* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów i uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 165–173.
- 2005, [rec.] *Tacitus, Histories. Book I. Edited by Cynthia Damon (Cambridge 2003)*, „Gnomon” 77, s. 418–421.
- 2005, *Death and the Maiden (or Matron): Some Female Demises in Early Imperial Writers*, „Eos” 92, s. 200–209.
- 2006, *Quaestiones selectae po siedemdziesięciu latach. Z dziejów sporu o tematykę i kompozycję eposu Newiusza* [w:] (red.) L. Stankiewicz, *Mistrz. Władysław Strzelecki (1905–1967)*, Wrocław, s. 25–42.
- 2008, *The Passive Voice of the Hero: Some Peculiarities of Tacitus' Portrayal of Germanicus in Annals 1.31–49* [w:] (red.) J. Pigoń, *The Children of Herodotus. Greek and Roman Historiography and Related Genres*, Newcastle upon Tyne, s. 287–303.

2008, *Ummidia i Minicja. Dwa konterfekty niewieście Pliniusza Młodszeo (Epist. VII 24; V 16)*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” 18, s. 287–303.

prof. dr hab. Joanna Sachse
(kultura i literatura hinduska)

Książki

- 1994, *Meghaduta: obłok-pośłańcem – Kalidasa*; przekł. z sanskrytu, wstęp i przypisy, Katowice.
- 1999, *Unum necessarium czyli Jedyne Konieczne – Jan Amos Komeński*, z jęz. łac. przełożyła i wstępem opatrzyła, Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Hanna Wałkowska – portret indianisty* [w:] (red.) Joanna Sachse, *Dānasāgarah = ocean darów: dla Hanny Wałkowskiej*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 5-12.
- 1996, *Jedyna konieczność: rozdział VI – Jan Amos Komeński*, „Gnosis” 9, s. 53-60.
- 1996, [rec.] *Słownik mitologii hinduskiej*, pod red. Andrzeja Ługowskiego. Warszawa, 1994, „Przegląd Orientalistyczny”, s. 89-90.
- 1997, [współaut.] *Jan Mergentaler (1901-1995): [nekrolog]*, „Przegląd Geofizyczny” 42, s. 77-80.
- 1997, *O niektórych konsekwencjach przyjęcia lub odrzucenia koncepcji* [w:] (red.) Łukasz Trzciniński, Krzysztof Jakubczak, *Zrozumieć Wschód: materiały z konferencji pt. „Człowiek w zetknięciu kultur. Myśl Dalekiego Wschodu jako przedmiot poznania i źródło inspiracji”*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 7 kwietnia 1997, Kraków, s. 141-148.
- 1997, *The Maha-bharata: (between raja-suya and aśwa-medha)*, „Dialogue and Universalism” 11/12, s. 177-189.
- 1998, *Starożytne Indie o śmierci* [w:] (red.) Jacek Kolbuszewski, *Problemy współczesnej tanatologii: medycyna, antropologia kultury, humanistyka: materiały II Krajowej Konferencji TANATOS '98, zorganizowanej przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe w Karpaczu w dniach 5-7 listopada 1998 r.*, Wrocław, s. 197-203.
- 2001, *Czy Strabon (XV 1, 69) wspomina o staroindyjskiej ofercie radzasuji?* [w:] (red.) Mateusz Goliński, Stanisław Rosik, *Viae historicae: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, (Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia, 152), Wrocław, s. 422-424.
- 2001, [współaut.] *Słownik pisarzy antycznych*, (red.) Anny Świderkówny, Warszawa.

- 2003, *O zamroczeniu (na podstawie Bhagawadgity i VII księgi Corpus Hermeticum)* [w:] (red.) Ilona Błocian, Roberta Saciuk, *Nieświadomość to odrębne królestwo...*, Toruń, s. 31-38.
- 2004, *Samochwalstwo i obelgi na polu bitwy w „Mahabharcie”* [w:] (red.) G. Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 218-222.
- 2004, *Wratislavian indologists and their work on greek authors dealing with India* [w:] (red.) M. Krajewski, J. Pigoń, *Wratislaviensium Studia Classica: classics at the Universitas Leopoldina, Friedrich-Wilhelms-Universität zu Breslau, Uniwersytet Wrocławski*, „Classica Wratislaviensia” 25, s. 71-77.
- 2005, *Szkie o „Mahabharacie”: historia pewnych kolczyków* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 246-249.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1993, *Dānasāgarah = ocean darów: dla Hanny Wałkowskiej*, „Classica Wratislaviensia” 17.

prof. dr hab. Lucyna Stankiewicz

(komedia antyczna)

Książki

- 1999, *Komedia Lucjusza Afraniusza i jej związki z innymi odmianami komedii*, „Classica Wratislaviensia” 21 (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2030), Wrocław.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *Tacitae Amyclae* [w:] (red.) Joanna Sachse, *Dānasāgarah = ocean darów: dla Hanny Wałkowskiej*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 111-117.
- 1994, [współaut.] „*Molucrum*” – ciąża molarna młodej dziewczyny: *Afraniusz, Virgo 338-340*, „Medycyna Nowożytna” 1, s. 163-175.
- 1995, *Compitalia – święto Larów na rozstajnych drogach*, „Filomata” 427-428, s. 181-186.
- 1996, *Imiona osobowe w togacie* [w:] (red.) J. Pigoń, *Commentationes philologicae Herbertho Myśliwiec oblatae*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 71-81.

- 1996, *La „Fabula Togata” de Lucius Afranius vue par les Anciens*, „Eos” 84, s. 319-323.
- 1997, *Kaligula: tyran, demagog, szaleniec*, „Gentleman” 6, kol. 26-27.
- 1999, *Alius est Amor, alius Cupido*, „Nowy Filomata” 3, s. 3-12.
- 2000, *Quinquatrus – święto ludzi pracy*, „Nowy Filomata” 4, s. 101-106.
- 2001, *La comédie de Lucius Afranius et ses liens avec les autres genres de comédies*, „Eos” 88, s. 147-153.
- 2001, *Cultes romains associés a des traditions locales: les Ferae compitaliciae* [w:] (red.) M. Goliński, S. Rosik, *Viae historicae: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi A. Tyszkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, (Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia, 152), Wrocław, s. 425-428.
- 2001, [współaut.] *Słownik pisarzy antycznych*, (red.) Anna Świderkówna, Warszawa.
- 2001, *Uroczystość odnowienia doktoratu profesor doktor habilitowanej Ludwicy Rychlewskiej*, „Meander”, s. 295-298.
- 2002, *Profesor Eugeniusz Konik (11.XI.1914-29.IV.2002)*, „Eos” 89, s. 199-201.
- 2002, [współaut.] *Vita mortuorum in memoria vivorum posita est*, „Meander” 57, s. 357-364.
- 2002, *Etruskie zaklęcie „Arse Verse”*, „Rozprawy Komisji Językowej – Wrocławskie Towarzystwo Naukowe”, 28, s. 5-8.
- 2003, [współautor.] *Konferencja naukowa: Jerzy Łanowski (1919-2000) – uczyony, tłumacz, popularyzator, organizowana z okazji XCVIII Zjazdu Polskiego Towarzystwa Filologicznego, 23-24 listopada 2002*, Wrocław, „Eos” 90, s. 203-204.
- 2004, [współaut.] *Jerzy Łanowski (1919-2000) – Fila vitae* [w:] (red.) L. Stankiewicz, *Jerzy Łanowski (1919-2000): uczyony, tłumacz, popularyzator* (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2640), Wrocław, s. 11-24.
- 2004, *Ludowa farsa Osków grana po łacinie?* [w:] (red.) G. Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 180-185.
- 2005, [współaut.] *Lacjum w relacji Strabona* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 160-164.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2004, *Jerzy Łanowski (1919-2000): uczyony, tłumacz, popularyzator*, (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2640), Wrocław.

prof. dr hab. Alicja Szastyńska-Siemion

(liryka i poezja grecka)

Książki

- 1993, *Muza z Mityleny: Safona*, Wrocław.
- 1995, [współaut.] *Poezja grecka od II do XV wieku*, (Muza Chrześcijańska, 3), Kraków.
- 1996, [współaut.] *Liryka starożytnej Grecji*, Warszawa-Poznań.
- 2001, [współaut.] *Słownik pisarzy antycznych*, (red.) Anny Świderkówny, wyd. 3 uzup., Warszawa.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1993, *The barbarian in the greek anthology*, „Eos” 81, s. 195-198.
- 1994, *Safona w Rzymie*, „Antiquitas” 19, s. 119-135.
- 1995, *Charis i Charyty w liryce greckiej*, „Classica Wratislaviensia” 18, s. 23-30.
- 1995, *Elegia i epigram, kilka problemów terminologicznych* [w:] (red.) I. Lewandowski, *Elegia poprzez wieki: konferencja naukowa 8-9. XI. 1994*, Poznań, s. 11-18.
- 1995, *Foricenia Kochanowskiego oraz ich antyczne wzory* [w:] (red.) T. Michałowska, *Łacińska poezja w dawnej Polsce*, Warszawa, s. 63-75.
- 1995, *Morze w poezji Pindara* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Morze w kulturze starożytnych Greków i Rzymian*, Opole, s. 81-87.
- 1995, *Róża i bursztyn czyli dwie małżonki Heliosa*, „Filomata” 427-428, s. 146-153.
- 1996, „*Exegi monumentum...*” rozmowa przez stulecia [w:] (red.) I. Lewandowski, K. Liman, *Litteris vivere: księga pamiątkowa ofiarowana profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, (Filologia Klasyczna, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 21), Poznań, s. 149-155.
- 1996, *A hundred years of the Philological Society (1893-1997)*, „Eos” 84, s. 29-43.
- 1996, *Katullus czy Safona?: czyli jeszcze raz fraszka Jana Kochanowskiego „Do Anny” (II 91)* [w:] (red.) J. Pigoń, *Commentationes philologicae Herberto Mysliwiec oblatae*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 137-142.
- 1996, *Liryka grecka w pismach retorycznych: (na przykładzie Safony)* [w:] (red.) J. Axer, *Retoryka antyczna i jej dziedzictwo*, (Acta Societatis Philologiae Polonorum / Societas Philologa Polonorum, 2), Warszawa, s. 9-18.
- 1996, *Polskie Antyfony: stan wiedzy, postulaty badawcze*, „Eos” 84, s. 345-353.
- 1997, *Adaptacje tekstów Arystofanesa: Polska: wiek XX* [w:] (red.) J. Axer, Z. Osiński, *Siew Dionizosa: inspiracje Grecji antycznej w teatrze i dramacie XX wieku w Europie Środkowej i Wschodniej: rekonosans*, Warszawa, s. 187-196.

- 1997, [współaut.] *Dyskusja* [w:] (red.) J. Axer, Z. Osiński, *Siew Dionizosa: inspiracje Grecji antycznej w teatrze i dramacie XX wieku w Europie Środkowej i Wschodniej: rekonasans*, Warszawa, s. 227-243
- 1997, *Iluminacja kopuły Kościoła Mądrości Bożej – Paweł Silencjariusz* [w:] R. Browning, *Cesarstwo bizantyńskie*, Warszawa, s. 291.
- 1997, *Kanon na wspomnienie trzęsienia ziemi 26 października 740 roku – Józef Hymnograf* [w:] Robert Browning, *Cesarstwo bizantyńskie*, Warszawa, s. 317-320.
- 1997, *The polish translation of the Greek lyric poetry* [w:] *Mezinárodní vedecká konference na paměť 50 výročí úmrtí českého klasického filologa a překladatele Otmara Vaňorného: Vysoké Mýto, 7-8 listopadu 1996: sborník I* [pořadatel konference Okresní Muzeum ve Vysokém], Vysoké Mýto, s. 241-254.
- 1997, *Wierszowana inskrypcja łacińska z kościoła Najświętszej Marii Panny na Piasku we Wrocławiu* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*, Opole, s. 187-194.
- 1997, *Znamiona popularności: epigramy o poetach* [w:] (red.) K. Bartol, J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy: konferencja ogólnopolska*, Poznań, 11-12 grudnia 1995, Poznań, s. 25-34.
- 1998, *Ogród Charyt i orka Muz* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas: człowiek a natura w cywilizacji starożytnej Grecji i Rzymu*, („*Studia Classica et Neolatina*”, 3), Gdańsk, s. 50-58.
- 1999, *Hellenistyka polska* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993): księga zbiorowa*, (Polskie Towarzystwo Filologiczne: Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW = Acta Societatis Philologiae Polonorum, 3), Warszawa-Wrocław, s. 22-27.
- 1999, *A hundred years of the Philological Society: summary* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993): księga zbiorowa*, (Polskie Towarzystwo Filologiczne: Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW = Acta Societatis Philologiae Polonorum, 3), Warszawa-Wrocław, s. 373-387.
- 1999, [rec.] Jacek Sokolski, *Lipa, Chiron i labirynt: eseje o „Fraszkach”*, Wrocław, 1998, „*Pamiętnik Literacki*” 90, z. 4, s. 169-172.
- 1999, *Jan Kochanowski w Paryżu: komunikat*, *Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego A. 1* (1997/1998), s. 7-10.
- 1999, *Recenzja dorobku Profesora Doktora Jerzego Łanowskiego w związku z postępowaniem o nadanie tytułu doctora honoris causa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza* [w:] (red.) A. Rąbalska, *Georgius Łanowski: Doctor Honoris Causa Universitatis Studiorum Mickiewiczianae Posnaniensis 2 II 1998*, (Doktorzy honoris causa, 30), Poznań, s. 37-41.

- 2000, *Jerzy Łanowski – wspomnienie (1919-2000)*, „Meander” 55, s. 387-392.
- 2001, *Damos i Eleutheria u Pindara* [w:] (red.) J. Korpanty, J. Styka, *Freedom and democracy in Greek literature: essays in honor of prof. Romuald Turasiewicz*, „Classica Cracoviensia 6, s. 63-72
- 2001, *Granice świata, czyli geografia według Pindara*, „Classica Wratislaviensia” 22, s. 19-24.
- 2002, *Archaiczni lirycy w relacjach Strabona* [w:] (red.) M. Szarmach, S. Wyszomirski, *Studia graeco-latina*, t. 4, „Collectanea Classica Thorunensia” 13, s. 157-164.
- 2003, *Instytut Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej Uniwersytetu Wrocławskiego – stan badań i perspektywy rozwojowe*, „Meander” 58, s. 139-142.
- 2004, *Obrazy męskości i kobiecości w „Medei” Eurypidesa* [w:] (red.) A. Kuczyńska, E.K. Dzikowska, *Zrozumieć płęć: studia interdyscyplinarne*, 2 (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2572) (Monografie Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego, 5), Wrocław, s. 11-18.
- 2004, *Szkoła naukowa Jerzego Łanowskiego* [w:] (red.) L. Stankiewicz, *Jerzy Łanowski (1919-2000): uczony, tłumacz, popularyzator*, (Acta Universitatis Wratislaviensis, 2640), Wrocław, s. 35-45.
- 2005, *Melika lesbijska* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej. 1, Epika – liryka – dramat*, (Źródła i Monografie, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 255), Lublin, s. 435-448.
- 2005, *Pindar* [w:] (red.) H. Podbielski, *Literatura Grecji starożytnej 1, Epika – liryka – dramat*, (Źródła i Monografie, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 255), Lublin, s. 435-448.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 1995, „Classica Wratislaviensia” 18, (Acta Universitatis Wratislaviensis, 1654), Wrocław.
- 1999, [współred.] *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993): księga zbiorowa*, Warszawa-Wrocław (Polskie Towarzystwo Filologiczne: Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną UW = Acta Societatis Philologae Polonorum, 3).

dr Przemysław Szczurek

(kultura i literatura hinduska)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1992, *Jeszcze trzy foricenia Kochanowskiego o greckim rodowodzie*, „Eos” 80, s. 91-98.

- 1993, [współaut.] *Czasowniki o znaczeniu „mówić” w Bhagawadgicie*, „Classica Wratislaviensia” 17, s. 87-100.
- 1996, *Kilka uwag o foricinium 84 („In pontem Varsoviensem”) Jana Kochanowskiego*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 143-152.
- 1997, *Imiona osobowe u Jana Kochanowskiego w tłumaczeniach i parafrazach epigramów greckich* [w:] (red.) K. Bartol i J. Danielewicz, *Epigram grecki i łaciński w kulturze Europy*, Poznań, s. 207-223.
- 2005/06, *Jedność w różnorodności. Uwagi o warstwach tekstowych Bhagawadgity*, „Studia Indologiczne” 12/13, s. 94-126.
- 2005, *Bhakti Interpolations and Additions in the Bhagavadgītā* [w:] (red.) P. Koskikallio, *Epics, Khilas, and Purānas: Continuities and Ruptures (Proceedings of the Third Dubrovnik International Conference on the Sanskrit Epics and Purānas, September 2002)*, Zagreb, s. 183-220.
- 2005, *Obraz samopalenia wdów (satī) w literaturze dawnych Indii* [w:] (red.) M. Jakubczak, *Boginie, prządki, wiedźmy i tancerki. Wizerunki kobiet w kulturze Indii*, Kraków, s. 187-214.
- 2007, *Juggling with Ātman. Remarks on the Bhagavad-gīta 6.5-6*, „Rocznik Orientalistyczny” 60, (*Theatrum Mirabiliorum Indiae Orientalis. A Volume to Celebrate the 70th Birthday of Professor Maria Krzysztof Byrski*), s. 212-238.
- 2008, *Prajñāvādāṃś ca bhāṣase: Polemics with Buddhism in the Early Parts of the Bhagavadgītā* [w:] (red.) R. Gombrich, C. Scherrer-Schaub, *Buddhist Studies (Papers of the 12th World Sanskrit Conference)*, Delhi.
- 2003, *Brahmanirvāna versus nirvāna (nibbāna). Some remarks on the polemics with Buddhism in the Bhagavadgītā* [w:] (red.) R. Czekalska, H. Marlewicz, *Proceedings of the 2nd International Conference on Indian Studies*, „Cracow Indological Studies” 4-5, s. 547-575.
- 2002, *Some remarks on the so-called Epic Layer of the Bhagavadgita* [w:] (red.) M. Brockington, *Stages and Transitions. Temporal and Historical Frameworks in Epic and Purānic Literature (Proceedings of the Second Dubrovnik International Conference on the Sanskrit Epics and Puranas, August 1999)*, Zagreb, s. 55-72.

dr Sławomir Torbus

(bibliastyka, akta apostolskie i gnoza)

Książki

- 2006, *Listy św. Pawła z perspektywy retorycznej*, Legnica.
- 2009, *St. Paul entre l'oralité et l'écriture* [w:] *Formes de l'écriture, figures de la éd. Française Toulze-Morisset*, Lille.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2001, *The Stoical Terminology in the Letter to the Romans of Saint Paul*, „Eos“ 88, s. 235-243.
- 2005, *La rhétorique de Paul de Tarse*, „Eos“ 92, s. 270-275.
- 2005, *Biblijny Horacy – refleksja nad Carm. I 3* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 180-184.
- 2005, *Gnoza w Koryncie? Poglądy piętnowane przez Pawła w I Liście do Koryntian w świetle wczesnochrześcijańskich wzmianek na temat ruchów gnostyckich* [w:] *Religia i polityka w antyku*, Ostróda, s. 180-185.
- 2006, *Listy św. Pawła w retorycznej kulturze antyku*, „Theologica Wratislaviensia” 1, s. 11-18.
- 2008, *Apostoł Paweł za horyzontem – refleksje wokół 2 Kor 11,30-12,10*, (materiały z konferencji: *Za horyzontem. Śmierć i życie pozagrobowe w dyskursach religijnych i filozoficznych*, Wrocław, 25 05 2007), „Theologica Wratislaviensia” 3, s. 13-22.
- 2008, *Le troisieme ciel dans 2 Co 11, 30-12, 10*, „Pallas” 78, s. 353-359.

dr Małgorzata Wróbel

(etnografia, nauki przyrodnicze i geografia antyczna)

Artykuły/recenzje/inne publikacje

- 1995, *Autorzy greccy o zabytkach Egiptu*, „Classica Wratislaviensia” 18, s. 31-46.
- 1996, *Arystoteles o zwierzętach Egiptu*, „Filomata” 433-434, s. 31-38.
- 1996, *Strabon o Arystotelesie i jego dziełach* [w:] (red.) J. Pigoń, *Commentationes philologicae Herberto Mysliwiec oblatae*, „Classica Wratislaviensia” 20, s. 37-50.
- 1997, *Źródła XVII księgi „Geografii” Strabona* [w:] (red.) J. Rostropowicz, *Studia nad kulturą antyczną*, t. 1, Opole, s. 63-68.
- 1998, *Fauna Afryki w „Geografii” Strabona*, „Meander”, s. 67-74.
- 1998, *Rośliny afrykańskie u Strabona* [w:] (red.) Z. Głombiowska, *Cognoscere causas: człowiek a natura w cywilizacji starożytnej Grecji i Rzymu*, (Studia Classica et Neolatina 3), Gdańsk, s. 197-201.
- 1999, *Kazimierz Kopeć: (Członek Honorowy PTF – 1983)* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993): księga zbiorowa*, (Acta Societatis Philologiae Polonorum, 3), Warszawa-Wrocław, s. 302-303

- 1999, *Koło lwowskie i koła terenowe w Galicji* [w:] (red.) Jerzy Łanowski, Alicja Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993)*, Wrocław, s. 140-154, Bibliografia.
- 1999, [współaut.] *Koło Wrocławskie (1946-1994)* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993)*, Wrocław, s. 263-272
- 1999, *Ludwika Rychlewska: (Członek Honorowy PTF – 1992)* [w:] (red.) J. Łanowski, A. Szastyńska-Siemion, *Antiquorum non immemores...: Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893-1993)*, Wrocław, s. 319.

Redakcja naukowa / wstępy / opracowania

- 2005, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26.

dr Karol Zieliński

(poezja antyczna)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 1998, „*Dokąd płynie Dionizos ?*”: interpretacja dekonstrukcjonistyczna wiersza Z. Herberta, „Warsztaty Polonistyczne” 4, s. 116-123.
- 2004, *Removing the Hunch or Thersites Re-appreciated*, „Eos” 91, s. 195-218.
- 2004, *Kilka refleksji na temat tłumaczenia poezji antycznej* [w:] (red.) E. Wesołowska et alii, *Rzecz o tłumaczach i tłumaczeniach literatury antycznej*, („Symbolae Philologorum Posnaniensium” Graecae et Latinae, 16), Poznań, s. 221-230.
- 2004, *Otwarcie sezonu żeglugi w cyklu epigramów na Priapa a ody wiosenne Horacego* [w:] (red.) G. Malinowski, *Thaleia. Humor w antyku. Księga pamiątkowa Janinie Ławińskiej-Tyszkowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów, uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 24, s. 96-115.
- 2005, *Anaktoria, panny młode i heroiny (Safona Fr. 16)* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 22-41.
- 2005, *Bibliografia Prof. dr hab. Alicji Szastyńskiej-Siemion* [w:] (red.) M. Wróbel, *Euterpe, Terpsichore, Erato. Liryka grecka i jej recepcja. Księga pamiątkowa Alicji Szastyńskiej-Siemion w siedemdziesiątą rocznicę urodzin przez przyjaciół, kolegów uczniów ofiarowana*, „Classica Wratislaviensia” 26, s. 13-19.

dr Emilia Żybert-Pruchnicka

(epos starożytny; Apollonios z Rodos)

Artykuły/recenzje/inne publikacje

Wojenne i powojenne przekłady Pieśni I 22 Horacego, „Classica Wratislaviensia”.

2007, *Wersyfikacyjne, leksykalne i stylistyczne problemy izometrycznego przekładu eposu Argonautika Apolloniosa z Rodos* [w:] (red.) A. Szczęsny, K. Hejwowski, *Imago Mundi. Językowy obraz świata w oryginale i przekładzie*, Siedlce.

2007, *Wyprawa po złote runo, czyli rzecz o przekładzie eposu Argonautika Apolloniosa z Rodos*, „Przekładaniec” 18–19.

2008, *Konwicki w oczach Zachodu (i Wschodu)*, „Orbis Linguarum” 33, s. 361-373.

(w druku) Apollonios z Rodos, *Wyprawa Argonautów po złote runo. (Argonautika)*, tłumaczenie, wstęp i przypisy

20. ZIELONA GÓRA

---

20. 1. Uniwersytet Zielonogórski

20.1.1. Zakład Archeologii i Historii Starożytnej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra

e-mail / website: Sekretariat@ih.uz.zgora.pl / www.ih.uz.zgora.pl/pl/o/zahs_pl.html

tel. / fax: (+48 68) 328 32 72 / (+48 68) 328 32 79 (Sekretariat Wydziału Humanistycznego)

20.1.1.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Z pracowników Zakładu w zakresie historii starożytnej działalność dydaktyczną i naukową prowadzi dr Daria Janiszewska.

Główne kierunki badań: Pradzieje ziem polskich; archeologia wczesnośredniowiecznej Europy i Polski; metody archeologiczne w badaniach nad późnym średniowieczem i czasami nowożytnymi; historia społeczna i polityczna cesarstwa rzymskiego.

20.1.1.2. Aktualny skład osobowy jednostki

20.1.1.2.1. Kierownik

prof. UZ dr hab. Wojciech Dzieduszycki – p. 115 / tel. 328 30 52

20.1.1.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Bogdan Bobowski, p. 115 / tel. 328 30 52 / B.Bobowski@ih.uz.zgora.pl

dr Daria Janiszewska, p. 243 / tel. 328 32 46 / d.janiszewska@wp.pl

20.1.1.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Daria Janiszewska

(epoka Wczesnego Cesarstwa, szczególnie w dobie dynastii Sewerów; zagadnienia zamachów stanu i wojen domowych w Cesarstwie Rzymskim; propaganda polityczna Rzymian; historia wojskowości z naciskiem na ideologię wojny; zagadnienie *damnatio memoriae*)

Artykuły / recenzje / inne publikacje

- 2007, *Łuk triumfalny Septymiusza Sewera w Rzymie jako narzędzie propagandy zwycięstwa cesarza* [w:] (red.) W. Dzieduszycki, *Opuscula archaeologica: opera dedicata in professorem Thaddeum Malinowski*, Zielona Góra, s. 171—176.
- 2007, *Wizerunek, propaganda i program polityczny Klodiusza Albina w okresie wojny domowej lat 193-197 w Cesarstwie Rzymskim* [w:] (red.) K. Nawotka, M. Pawlak, Grecy, *Rzymianie i ich sąsiedzi*, („Antiquitas” 29), Wrocław, s. 601-608.
- 2005, *Wojna domowa w Rzymie w latach 193-197 w relacji i ocenie moralnej Kasjusza Diona* [w:] (red.) J. Dudek, D. Janiszewska, U. Świdorska-Włodarczyk, *Europa Środkowo-Wschodnia: ideologia, historia a społeczeństwo: księga poświęcona pamięci Profesora Wojciecha Peltza*, Zielona Góra, s. 21—26.
- 2007, [współrec.] *Augusto augurio. Rerum humanarum et divinarum commentationes in honore Jerzy Linderski, ed. C. F. Konrad, Stuttgart 2004*, [w:] (red.) D. Dolański, B. Nitschke, *In Gremium. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką*, t. 1, Zielona Góra, s. 121-126.
- 2009, *Afrykańskie zaplecze Septymiusza Sewera w walce o władzę w latach 193-197* [w:] (red.) M. Wolny, R. Sajkowski, *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*, Olsztyn, s. 135-142.

Redakcje naukowe / opracowania / wstępy

- 2005, [współred.] *Europa Środkowo-Wschodnia: ideologia, historia a społeczeństwo: księga poświęcona pamięci Profesora Wojciecha Peltza*, Zielona Góra.

20.1.2. Zakład Historii Nauki i Kultury, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra

e-mail / website: Sekretariat@ih.uz.zgora.pl / www.ih.uz.zgora.pl/o/zhnk_pl.html

tel. / fax: (+48 68) 328 32 79 (Sekretariat Wydziału Humanistycznego)

20.1.2.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Z pracowników Zakładu w zakresie historii starożytnej działalność dydaktyczną i naukową prowadzi dr Andrzej Gillmeister.

20.1.2.2. Aktualny skład osobowy jednostki

prof. UZ dr hab. Dariusz Dolański

dr Andrzej Gillmeister

20.1.2.2.1. Kierownik

prof. UZ dr hab. Dariusz Dolański

20.1.2.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Andrzej Gillmeister, a.gillmeister@ih.uz.zgora.pl

20.1.2.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

dr Andrzej Gillmeister

(religia rzymska i grecka, historiografia antyczna, pamięć – tożsamość – historia w starożytnym Rzymie; dzieje badań nad antykiem w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem dzieła Tadeusza Zielińskiego, teoria i metodologia historii)

Książki

2009, *Strażnicy ksiąg sybillińskich. Collegium viri sacris faciundis w rzymskiej religii publicznej*, Zielona Góra.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2005, *Księgi sybillińskie w starożytnym Rzymie*, „Klio” 6, s. 3-12.

2006, *Rytualna rola zwierząt przy założeniu Rzymu* [w:] (red.) L. Kostuch, K. Ryszewska, *Zwierzę jako sacrum w pradziejach i starożytności*, t. 2, Kielce, s. 45-52.

2007, *The Role of the Viri Sacris Faciundis College in Roman Public Religion* [w:] (red.) D. Musiał, *Society and Religion. Studies in Greek and Roman History*, t. 2, Toruń, s. 57-74.

2007, *Metus gallicus i libri sibyllini. Kilka uwag o politycznych i społecznych przyczynach prodigium* [w:] (red.) D. Dolański, B. Nitschke, *In Gremium. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką*, t. 1, Zielona Góra, s. 7-19.

2008, *Religie pogańskie jako czynnik kształtujący więzi społeczne w starożytności* [w:] (red.) L.P. Słupecki, *Bogowie i ich ludy. Religie pogańskie a procesy tworzenia się tożsamości kulturowej, etnicznej, plemiennej i narodowej w średniowieczu*, Wrocław, s. 31-38.

2008, *Cezar, Brutus i Sybilla. Czy przepowiednie “sybillińskie” przyspieszyły śmierć dyktatora?* [w:] (red.) L. Mrozewicz, *Idy marcowe 2050 lat później*, Poznań, s. 81-90.

20.1.3. Zakład Historii Średniowiecznej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny

adres: al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra

e-mail / website: Sekretariat@ih.uz.zgora.pl / www.ih.uz.zgora.pl/o/zhs_pl.html

tel. / fax: (+48 68) 328 32 79 (Sekretariat Wydziału Humanistycznego)

20.1.3.1. Historia i zakres badawczy jednostki

Z pracowników Zakładu w zakresie historii starożytnej działalność dydaktyczną i naukową prowadzi dr Jarosław Dudek.

20.1.3.2. Aktualny skład osobowy jednostki

20.1.3.2.1. Kierownik

20.1.3.2.2.. Pracownicy i doktoranci

dr Jarosław Dudek lyko@gazeta.pl

20.1.3.3. Zainteresowania badawcze i najważniejsze publikacje z zakresu historii starożytnej pracowników jednostki

Jarosław Dudek

(zachodnie Bałkany od VI/VII do XIII w.; wpływ Bizancjum na ludy Europy Środkowo-Wschodniej od VI/VII do XIII w.; elementy cywilizacji antycznej w wiekach średnich)

Książki

1999, *„Cała ziemia dyrracheńska” pod panowaniem bizantyńskim w latach 1005-1205*, Zielona Góra.

Artykuły / recenzje / inne publikacje

2004, *O niektórych antycznych elementach ceremoniału Zjazdu Gnieźnieńskiego* [w:] (red.) G. Kubski, *Słowo do oglądania*, Zielona Góra, s. 201-213.

2006, *Obraz przeszłości rodu Komnenów według „Materiałów historycznych” Nicefora Bryenniosa i „Aleksjady” porfirogenetki Anny* [w:] (red.) D. Sikorski, A. M. Wyrwa, *Cognitioni Gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, Poznań–Warszawa, s. 277-289.

- 2005, *Emperor Otto III's „advent” at Gniezno in March 1000 as evidence of the presence of the Byzantine creemonials at the first Piasts' court?*, “Byzantinoslavica” 63, s. 117-130.
- 2006, *Patrycjusz Swen (Sfenis) w bizantyńskiej “wieży Babel”* [w:] (red.) S. Rosik, P. Wiszewski, *Mundur hominis – cywilizacja, kultura, natura: wokół interdyscyplinarności badań historycznych*, Wrocław 2006, s. 291-305.
- 2008, *Pochówki bizantyńskich cesarzy według tekstu kroniki Jana Skylitzesa* [w:] *Metody. Źródła. Dokumentacja: Funeralia Lednickie. Spotkanie 11. Lednica*, Poznań, s. 309-318.

Indeks osobowy

- Abramowiczówna Zofia 316, 394
Adamek Dorota 211
Aleksandrowicz S. 11
Aleksandrowicz Tadeusz 69-73
Amielańczyk Krzysztof 204-207
Andrzejewski Tadeusz 537
Antoniewicz Adrian 538
Antoniewicz Włodzimierz 446
Appel Hanna 375-377
Appel Włodzimierz 381-392, 405
Arndt Aleksandra 634
Awianowicz Bartosz 395-396
Axer Jerzy 557, 560-564
- Balbuza Katarzyna 282-284
Baliszewski M. 464
Baran Marta 399
Baron Justyna 531-532, 627
Bartnik Agnieszka 58, 63-64
Bartol Krystyna 318, 320-325, 405
Barwik Mirosław 467
Baziór A. 22
Bebrysz Iwona 537
Bednarek Marek 627, 630-631
Bednarski Michał 69-70
Bejda W. 196
Berdowski Piotr 353-355
Bering P. 318
- Bernhard Maria Ludwika 105-106
Bentkowski Feliks 445
Bielas ks. Lucjan 159-160
Bielawski Józef 126, 537
Bielawski Krzysztof 127-128
Bielińska Dorota 593
Bieliński Piotr 466, 491, 512, 514, 517
Bieńkowski Piotr 104-106
Biernacki A. B. 25
Biezuńska-Małowist Iza 192, 406-407, 494-495
Blahaczek Beata 353-356
Błaszczyk Ilona 21-22
Błaszczyk Katarzyna 120
Błażejowski Artur 627, 629-630
Bobowski Bogdan 651
Bobrowski Antoni 126, 128-129
Bodzek Jarosław 106, 110
Bodziony Katarzyna 120
Bogacki ks. Henryk 451, 585
Bogumił Izabela 59
Bonarek Jacek 87
Borkowski Zbigniew 494, 519
Boroń Piotr 63
Borowicz Sebastian 106, 110
Borowska Małgorzata 558, 560, 564-565

Borowski Andrzej 395, 559
 Borowski Yvonne 235-236
 Bralewska Maria 245
 Bralewski Sławomir 210-214
 Braun Jan 533-535, 538-539
 Bravo Benedetto 11, 407-411
 Brączek-Rygał Ewelina 34
 Brodka Dariusz 126
 Bromski ks. Józef 529
 Brud Sławomira 321, 325-326
 Brusewiczowa Alicja 381
 Bryske-Puk Marlena 321, 343
 Brzostowski Zbigniew 39-40, 52, 368-369
 Brzuska Barbara 522
 Budzowska Małgorzata 235-236
 Budzyński Józef 69
 Bulanda Edmund 78, 105, 192, 276, 618
 Bulas Kazimierz 105-106
 Burliga Bogdan 60
 Bursche Aleksander 469-477, 490
 Buszek Artur 120
 Buszewska Katarzyna 211
 Bzinkowski Michał 120, 129-130

 Cecota Błażej 211
 Ceran Waldemar 40-41, 209-211
 Chałupnik Benedykt 260
 Chizińska Katarzyna 235
 Chlewicka Anna 321
 Chłodnicki Marek 506, 516
 Chmielarz Małgorzata 319
 Chmielewska Katarzyna 34-35
 Chmielewski J. 537
 Chmielewski Waldemar 446, 451
 Chodźko Bożena 15
 Chodźko-Domaniewska Aleksandra 170

 Chowaniec Roksana 469
 Chudzikowska-Wołoszyn Małgorzata 253
 Chyliński Konstatnty 170
 Ciałowicz Krzysztof M. 106, 120-121, 506
 Cichočka Helena 521, 523
 Cichowski Krzysztof 120, 168-169
 Cicielağ Jerzy 166
 Ciempiel Agata 70
 Cieśliński Adam 469
 Cieśluk Małgorzata 371-373
 Cinal S. 78
 Ciołek Renata 469, 291
 Cytowska Maria 520
 Czapińska Marta 235-238
 Czarnowicz Marcin 120
 Czech Maciej 106, 110
 Czerniatowicz Janina 181
 Czerwińska Jadwiga 232, 234-238
 Czypicka Teresa 395-396
 Czyżma Jolanta 60

 Dalewski Zbigniew 12
 Danek Zbigniew 235, 239
 Danielewicz Jerzy 317-320, 325-329, 405
 Danielewicz Zofia 317
 Danka Ignacy Ryszard 232, 244-246
 Daszewski Wiktor A. 451, 467, 509, 519
 Dąbrowa Edward 78, 90-95
 Dąbrowska Małgorzata 209-210
 Dąbrowska-Smektała Elżbieta 537
 Dąbrowski L. 507
 Derda Tomasz 494-497, 519
 Dębowska-Ludwin Joanna 120-122
 Dobosz Agata 106

- Dobrowolski Witold 451, 467
 Dolański Dariusz 652-653
 Dolińska M. 508
 Domański Juliusz 520
 Domaradzki Mieczysław 261
 Drażyk J. 78
 Drewnowska-Rymarz Olga 533-535,
 538-540
 Dubas Franciszek 314
 Ducin Stanisław 24, 195-198
 Dudek Jarosław 654-655
 Dulęba Przemysław 469
 Duszyńska Bolesława 315
 Dworacki Sylwester 316-319, 321, 329-
 332, 371
 Dybała Jolanta 211
 Dyczek Piotr 468
 Dylewski J. 235
 Dziech Józef 312-316
 Dzieduszycki Wojciech 651
 Dzielska Maria 99-100
 Dzierzbicka Dorota 496, 498
 Dzierżykray-Rogalski T. 520, 592
 Dzik M. 492
- Eckmann Augustyn 40
 Eder Małgorzata 634
 Ejankowska Elżbieta 363
 El-Tayeb Mahmoud 467, 516-517
 Erlich Łukasz 211
 Evert-Kappesowa Halina 208-210
- Figiel Józef 183-184
 Fijałkowska Lena 295
 Filarska Barbara 178, 180
 Filipczak Paweł 210-211, 214-215
 Filipiak Marian 40
 Fołtyn Edelgarda 63
- Frąckowiak Marta 294-296
- Gancewski Jan 253
 Gaj Beata 263, 265-267
 Gajewski Wojciech 39, 40-41, 43
 Ganszyniec (Gansiniec) Ryszard 78, 274,
 276, 310-311
 Garbacik Józef 192
 Gardawski Aleksander 192
 Gartkiewicz P. 519
 Gawlikowska Krystyna 536
 Gawlikowski Michał 466, 513, 515,
 517-518
 Gawroński Radosław 451, 467
 Gąsiorowski Stanisław Jan 105-106
 Gembala Alojzy 259
 Geremkowa Hanna 495
 Gębura Krzysztof 170, 364-365
 Gillmeister Andrzej 652-653
 Gładowska Beata 522
 Gładysz ks. Bronisław 313
 Głodowska Anna 381-383, 393
 Głombiowska Zofia 59
 Głombiowski Krzysztof 41, 38, 60-61
 Głuszek Inga 398-399, 404
 Gmiterek Henryk 193, 196
 Godlewski Włodzimierz 467, 510-511,
 516-520
 Gołembnik A. 492
 Gostkowski Rajmund 105, 232, 398
 Górecki T. 511
 Górka Bogusław 39, 40-43
 Grabowski Maciej 466
 Grabowski Tomasz 90-91, 95
 Gralak Tomasz 627, 632-634
 Graszynski Bonawentura Czesław 312
 Grązawski Kazimierz 253
 Gręzak A. 492

- Gruszka P. 38
 Grygiel Justyna 628
 Grysztar Paweł 354
 Grzelak-Krzymianowska Adriana 235, 240
 Grześczak Inga 522
 Gustowska Bożena 619, 621
 Guzowska Marta 466

 Hałaszkó Agata 628
 Hammer Seweryn 274, 310
 Helbig Maciej 71
 Hartleb-Kropidło Barbara 634-636
 Herbich T. 510
 Heszen Agnieszka 126
 Hoffmann Mirosław 253
 Hołasek Andrzej 211
 Horbowy Róża 60
 Horowski Jan 316-317

 Ibragimow Katarzyna 628
 Iłski Kazimierz 279, 303-308
 Iluk Jan 38, 40-41, 44-47, 358, 368
 Iwaszczuk J. 593
 Izdebski Adam 409

 Jabłońska D. 235
 Jackowski ks. J. 310
 Jacynowska Maria 375, 407, 536
 Jagła Piotr 282, 293
 Jakobielski Stefan 504, 511, 520, 593-595
 Jakóbczyk-Adamczyk Patrycja 87
 Jakubiak A. 235
 Janicka Urszula 408
 Janik Joanna 126, 130-131
 Janiszewska Daria 651-652
 Janiszewski Paweł 408, 412-416

 Jankowiak Marek 409
 Jarczyk Magdalena 320
 Jaremek Agnieszka 469
 Jarzęcki Krzysztof 399
 Jastrzębowska Elżbieta 451, 467
 Jaworski Piotr 450-451, 467
 Jesiotr Małgorzata 586
 Jędraszek Sławomir 53-54
 Jędrzejczak Danuta 251
 Józefaciuk Marcin 251
 Józefowiczowa Barbara 394-395
 Jucha Mariusz 120, 122-124
 Juchniewicz Karol 466
 Jundziłł Juliusz 22, 26-30, 39-41
 Jurewicz Oktawiusz 520, 560, 566
 Jurkowska Elżbieta 15

 Kaczanowicz Wiesław 34, 63-66
 Kaczmarek Hieronim 295
 Kaczor Idaliana 244-247
 Kaczyńska Elwira 244-245
 Kaim Barbara 466, 491, 514
 Kalaczyński Krzysztof 211
 Kalinkowski Stanisław 586-588
 Kalinowska Maria 567-568, 558, 560
 Kałużny Józef Cezary 159, 161-162
 Kamienik Roman 192-193, 196
 Kaniecka Katarzyna 321
 Kapelański Magdalena 533, 538, 540-542
 Karasiewicz-Szczypiorski Radosław 454-457, 468
 Karczewska Helena 586
 Karczewski M. 12
 Karkowski Janusz 505, 518, 520, 592, 595-596
 Kazik-Zawadzka Irena 316
 Keller J. 531
 Kempisty A. 492

Kieniewicz J. 558
Kiss Zsolt 519, 592, 597-598
Kláfkowski A. 316
Klęczar Aleksandra 126
Klinger Witold 311-312, 315-317
Kloch Zbigniew 559
Kluczek Agata Aleksandra 63-64, 67-68
Kłopotowski L. 40
Kobusiewicz M. 505
Kochanek Piotr 176-177
Kochańczyk-Bonińska Karolina 586
Kokoszko Maciej 210-211, 215-219
Kolendo Jerzy 280, 407, 469, 492
Kołątaj W. 519
Kołodziejczyk Dariusz 559
Kołosowski ks. Tadeusz 585, 588
Komornicka Anna 232
Kompa Andrzej 210-211, 219-220
Konik Eugeniusz 34, 78, 192, 259, 617-618
Kontny Bartosz 468
Kopańska Małgorzata 538
Kopiec J. 264
Kopp Edyta 538, 542
Korczyńska Marta 106, 110
Kordos Przemysław 560, 569
Kornacka Maja 466
Korpanty Józef 69-70, 126, 132-133
Korus Kazimierz 126, 133-135
Kosiński Rafał 12-13
Kostuch Lucyna 39-40, 78-80
Kosznicki Michał 25-26, 30-31, 52
Kotala Tomasz 212
Kotlińska-Toma Agnieszka 634
Kotłowska Anna 304, 308
Kotłowski Grzegorz 60-61
Kotula Tadeusz 617
Kowalczyk E. 492
Kowalczyk Kamila 70
Kowalewska B. 491
Kowalewski Jacek 253
Kowalski Andrzej Piotr 53
Kowalski H. 464
Kowalski Henryk 193-196, 198-200
Kowalski Jerzy 276
Kowalski Sławomir 468
Kowarska Zofia 450
Kozłowska Ewelina 399
Kozłowski A.K. 492
Kozłowski Jakub 282, 292
Kozłowski Jan Marcin 521, 523
Kozłuk Magdalena 235, 240-241
Krawczuk Aleksander 90
Krawczyk ks. Roman 364-366
Kremer Andrzej 145-146
Krokiewicz Adam 520
Kropiwnicka M. 533
Królczyk Krzysztof 282, 284-285
Krukowska S. 235
Krupczyński Piotr 209-211, 220-221
Krupka Paweł 565
Krynicka Tatiana 59
Kryseń Adam 538
Krzykowski Leszek 39-40
Krzyżaniak Lech 505
Kubiak Aleksandra 466
Kubińska J. 491, 520
Kucharska-Budzik Paulina 354
Kucharski Jan 73
Kucz Anna 71, 73-74
Kulesza Ryszard 405, 407-408, 415-421
Kułak M. 79
Kumaniecki Kazimierz 520
Kunert-Zanelli Maria 295
Kunisz Andrzej 63

- Kupiszewski Henryk 494-495
 Kuraszkiewicz Kamil 467
 Kurpiers Dorota 263
 Kurpiewski Artur 399
 Kuryłowicz Marek 194-195, 203-205,
 363
 Kwapisz Jan 521, 523
- Lach Katarzyna 106, 110
 Lajbig-Węgrzyńska Sylwia 70
 Lasak Irena 627-629
 Lasek Anna 320, 332
 Laskowska-Kusztal Ewa 518, 592, 598-
 600
 Lasota-Moskalewska A. 492
 Laszczak Katarzyna 467
 Lazurek Bartłomiej 212
 Lenarczyk Szymon 450
 Lengauer Włodzimierz 260, 405, 407-
 408, 421-427
 Lesiak Katarzyna 71
 Leszka Małgorzata B. 211, 221-222
 Leszka Mirosław J. 210-211, 223-228
 Letki Piotr 263, 265, 267-268
 Lew Agnieszka 521, 524
 Lewandowski Ignacy 316, 318, 321,
 333-338
 Lewartowicz Anna 197
 Lewartowski Kazimierz 447, 465-466
 Lichočka Barbara 592, 600-601
 Liman Kazimierz 316-319, 321
 Lipińska J. 508, 518
 Lonchamps de Berier ks. Franciszek 145-
 150
 Longa Anna 120
 Longfors Joanna 409
 Longosz ks. Stanisław 178, 180-182,
 184-190
- Ładoń Tomasz 34-36
 Łajtar Adam 494, 496, 498, 518
 Łanowski Jerzy 260-261
 Ławecka Dorota 466
 Ławińska-Tyszkowska Janina 634, 636-
 637
 Łazicki Jan 409
 Łaczek Grzegorz 106
 Łepkowski Józef 104
 Łoposzko Tadeusz 192-196
 Łoś Andrzej 617-618, 620
 Łoś Jan Stanisław 170
 Łuc Ireneusz 194-196, 200-201
 Łukaszewicz Adam 494-495, 499, 505,
 559
 Łuszczewska Marzena 468
 Łyczkowska Krystyna 531-533, 535,
 538, 542-544
- Machowski Wojciech 106, 110, 113-
 114
 Maciejewska Aleksandra 321
 Maciejewska Anna 235, 241-242
 Macjon Józef 244-245
 Macur A. 507
 Madejski Paweł 194-197, 201-202
 Majcherek Grzegorz 508, 513
 Majewski Kazimierz 192, 277, 446,
 448, 618
 Maksymiuk Katarzyna 364-367
 Malinowski A. 182
 Malinowski Gościwit 633-634, 637
 Małkowski Wiesław 450-451
 Małunowiczówna Leokadia 178, 180,
 182
 Maniaczyk Jarosław 295
 Manteuffel Jerzy 493-494
 Marchewka Anna 60

- Marciniak Ewelina 38, 60
 Marciniak Katarzyna 560, 569-570
 Marciniak M. 518
 Marciniak Przemysław 71, 74-75
 Marcinkowska-Rosół Maria 321
 Marinow Kiril 210-211, 228-229
 Markiewicz Tomasz 494, 496, 499
 Markowska Marzena 466
 Markowski Hieronim 313
 Martens-Czarnecka Małgorzata 520
 Marzec Łukasz 146, 150-151
 Matera Marcin 468
 Matusiak Patrycja 71, 75
 Mazur Czesław 181
 Mazurczak Urszula 41
 Mazurkiewicz Elżbieta → Woźniak
 Elżbieta
 Mazurowski Ryszard F. 512
 McQueen Duncan 59
 Medeksza Stanisław 509, 519
 Mejor Mieczysław 15-16
 Meuszyński Janusz 536
 Meyza Henryk 510, 519, 593, 601-
 602
 Mękański Artur 87
 Miążek Teresa 635
 Michalak Aleksander Roman 39-40, 52
 Michałowski Kazimierz 446, 503-504,
 518, 520, 537, 591-592
 Michałowski Piotr 536-537
 Mielczarek Mariusz 398-343, 405
 Mielczarski Cyprian 521, 524
 Mierzejewski Antoni 536
 Mierzwa Edward A. 87
 Mika Małgorzata 354
 Mikocki Tomasz 465, 490
 Mikołajczak Aleksander W. 318, 321,
 338-341
 Mikołajczak Ireneusz 394, 396-397
 Mikuła Monika 522
 Milewska-Wiaźbińska Barbara 521, 525
 Milewski Ireneusz 23, 39-40, 47-49
 Milkamanowicz Ewa 60
 Misiarczyk ks. Leszek 586, 588-589
 Misiewicz Krzysztof 451
 Miziołek J. 464, 491
 Młodecki Stefan 315
 Młynarczyk Jolanta 466, 519, 6593, 02-
 604
 Modrzejewski Józef 494
 Modrzewska-Pianetti Iwona 468, 478-
 480, 493-494
 Modzelewski Karol 559
 Mojsik Tomasz 12-13
 Molé V. 105
 Morawiecki Lesław 193-194, 196, 353
 Morta Krzysztof 634-635
 Możdżioch Barbara 634
 Mrozek K. 235
 Mrozek Stanisław 20, 37
 Mrozewicz Leszek 17, 41, 196, 279-
 281, 285-290, 371
 Münnich Maciej 170-173
 Mus Agnieszka 586
 Musiał Danuta 375-378, 405
 Musielak Maria 281-282, 290-291
 Muszyńska-Mikocka Monika 451, 468
 Muzińska Małgorzata 381-383, 393
 Mysona-Dumnicka Małgorzata 257,
 262, 265
 Myszor ks. Wincenty 584-585
 Myśliwiec Karol 506, 519-520, 592,
 604-607
 Narecki Krzysztof 170-171, 173-174
 Narloch Krzysztof 399

- Naumowicz ks. Józef 584-585, 589-590
- Nawolska Anna 634-635
- Nawotka Krzysztof 617-621
- Nehring Przemysław 394, 396-397
- Niedziółka Dariusz 537
- Niesiołowski-Spanò Łukasz 408, 427-430
- Niwiński Andrzej 467, 480-490
- Nodzyńska Anna 120
- Nowak Magdalena 395-396
- Nowakowska Magda 457, 469
- Nowakowski Wojciech 468, 491-492
- Nowicka-Jeżowa Alina 558
- Nowicki Stefan 635, 638
- Nowogórski Przemysław 584
- Ochał-Czarnowicz Agnieszka 106, 110
- Ochman Katarzyna 634
- Odziemkowski Janusz 584
- Oko Jan 232
- Okulicz-Kozaryn Jerzy 468
- Okoń Danuta 371-374
- Olbrycht Marek Jan 353-354, 356-362
- Olechowska Elżbieta 560, 570
- Olko-Bajer Justyna 558
- Olszaniec Szymon 376, 378-379
- Olszaniec Włodzimierz 521, 525-526
- Olszewski Marek Tycjan 450, 468
- Olszta-Bloch Magdalena 398-399, 403
- Opolski Jan 60
- Orzechowski Szymon 80-83
- Ossowska-Zwierzchowska Aldona 21
- Ostoja-Zagórski Janusz 17-18
- Ostrowski Janusz A. 106, 110, 114-115
- Oświęcimski Stefan 232
- Owczarek Leonard 78, 260
- Ożóg Monika 39, 41, 52
- Pająkowska Anna 39-41, 52, 60-62
- Pająkowski Włodzimierz 276-279
- Palmirski Tomasz 145
- Pałubicki Władysław 40
- Pałuchowski Adam 618-619, 622
- Pankiewicz Ryszard 38
- Papuci-Władysław Ewdoksia 106, 110, 116-118
- Paradowska E. 515
- Parnicki-Pudełko Stefan 276-277, 279-280
- Partyka Joanna 559
- Paszke Marcin 399
- Pawlak Małgorzata 617-619, 622-624
- Pawlak Marcin 376, 379-380
- Pawlicki E. 507
- Pflaum Hans-Georg 275
- Pieczonka Joanna 634
- Piegoń Maciej 90-91, 95-96
- Pielich Alina 634
- Pieńkowska Agnieszka 466
- Pietras ks. Henryk 41
- Pietrzykowski ks. Jan 584
- Piętka Radosław 321, 341-342
- Pigoniowa Mariola 635, 638-639
- Pigoń Jakub 634, 639-641
- Piotrowicz Ludwik 90, 274-275, 311
- Plago Mariusz 634
- Plóciennik Tomasz 496, 499
- Pokrzywnicki Jacek 59
- Polański Tomasz 79, 83-85
- Pomianowski Maciej 399
- Pomorska (Himner) Irena 537
- Popiak Wanda 15
- Popielska-Grzybowska J. 491
- Popiołek Magdalena 522

- Popko Maciej 538, 545-547
 Poszepczyńska Maria 522
 Potaczek Krzysztof 263, 265, 268
 Press Ludwika 448
 Pryc Grzegorz 120
 Przeworski Stefan 105, 530
 Ptak Marcin 586
 Puchalska-Dąbrowska Bernadetta 15
 Pudliszewski Jacek 38, 41, 49-51
 Rabenda Małgorzata 17

 Radomska Małgorzata 593
 Rakoczy Jacek 398-399, 404
 Ranoszek Rudolf 530-533, 537
 Rączewska V. 21-22
 Reiche Andrzej 536
 Rekowski-Ruszkowska Monika 450-451,
 567, 491
 Rieger Janusz 558
 Rodriguez José Luis Alonso 494
 Rodziewicz M. 508, 519
 Rogosz Norbert 63-64, 66-67
 Rogowski Juliusz 304, 309
 Rosik Stanisław 641
 Rosół Rafał 126
 Rostropowicz Joanna 70, 260-262, 264-
 265, 268-273
 Roszak Tamara 244-245
 Rozmus Anna 262-263
 Różycki Łukasz 304, 309
 Ruciński Sebastian 17-19
 Rudnicka Ewa 558
 Rudnicka W. 22
 Rudnicki Marcin 469
 Ruxer Sabina 276
 Ruxerówna Mieczysława 105
 Rybowska Joanna 235, 242
 Ryszewska Katarzyna 79, 85-86

 Ryś Anna 60
 Rządiewicz Małgorzata 245, 248
 Rzepka Jacek 408, 430-431
 Rzepka Sławomir 467, 507
 Rzepkowski Krzysztof 522, 536
 Rzeuska Teodozja I. 520, 593, 607-610

 Sachse Joanna 635, 641-642
 Sadurska Anna 513, 518
 Sadziński Roman 245
 Sajdak Jan 274, 310-311, 314-317
 Sajkowski Ryszard 252-255
 Salamon Maciej 12, 40, 99, 100-102
 Salamonowicz-Górska Iwonna 522, 586
 Salwa Piotr 558
 Sandowicz Małgorzata 295, 535, 537-
 538, 547-548
 Sapota Tomasz 70-71, 75-76
 Sarnowski Tadeusz 452-459, 468, 491
 Schild Romuald 504
 Schnayder Jerzy 232
 Scholl Tomasz 468
 Schorr Mojżesz 529-530
 Schramm T. 280
 Schreiber Agnieszka 399
 Sekunda Nicholas 53-58
 Sharypkin Serhiy 87-89, 252
 Siek Bartłomiej 39, 41, 52
 Siennicka Małgorzata 449, 466
 Sieroń Józef 69, 70, 75
 Sikora Ewa 628
 Skiba Renata 60
 Skibiński ks. Tomasz 586
 Skolimowska Anna 558, 560, 570-
 573
 Skowronek Stefan 166-168
 Skuła Marcin 628
 Skwara Ewa 318-319, 321, 343-345

- Słapek Dariusz 194-196, 202-203
 Smułkowa Elżbieta 558
 Solski Przemysław 628
 Sondel Janusz 145, 151-155
 Sowa Joanna 235, 242-243
 Sowa Wojciech 126, 135-136
 Sowińska Agata 71
 Sprawski Sławomir 90-91, 96-98
 Springer Iwona 207
 Spychała Dariusz 17, 19-20
 Stabryła Stanisław 79, 126
 Stachowiak-Radke Aleksandra 317
 Stachowicz-Garstka Agnieszka 522
 Stachura Michał 99, 102-103
 Staniszewski Maciej 521, 526
 Stankiewicz Lucyna 634, 642-643
 Stanula ks. Emil 585-586
 Starek Elżbieta 60
 Starowiejski ks. Marek 520
 Stasiewicz Piotr 15
 Stawoska-Jundziłł Bożena 21-24, 26, 31-33
 Stebnicka Krystyna 408, 431-432
 Stec Wiesław 15
 Steffen Wiktor 313-317
 Steinkeller Piotr 536
 Sternbach Leon 98, 208
 Stępień Marek 407-408, 433-435, 534, 536
 Stępień Piotr 320
 Stępień-Kelm Sylwia 26
 Stępniewska Alicja 182, 184, 190-191
 Stępniewska Teresa 536
 Stępniewski Franciszek F. 466, 491
 Stolarczyk Małgorzata 533, 535
 Strelcyn S. 537
 Stróżyński Mateusz 321, 346
 Stuligrosz Magdalena 320, 345-346
 Styka Jerzy 70-71, 126, 136-140, 573-574, 560
 Sucharski Robert A. 560, 574-575
 Suder Wiesław 617, 619, 624
 Sujecka Jolanta 558
 Sułowski Zygmunt 170
 Suski Robert 11, 14
 Sutkowska Dorota 522, 527
 Swoboda Michał 316-318
 Szabat Elżbieta 408
 Szafran-Szadkowska Lucyna 260
 Szafrąńska-Sienkiewicz Monika 235
 Szafrąński Zbigniew E. 507, 518
 Szamocki Grzegorz 39, 41, 51-52
 Szarmach Marian 394-397
 Szarzyńska Krystyna 532-534
 Szastyńska-Siemion Alicja 634, 644-654
 Szczepaniak Anna 69
 Szczudłowska-Dembska Albertyna 12, 537
 Szczurek Anna 634-635, 646-647
 Szczurek Przemysław 635
 Szczurowski Zbigniew 70
 Szczygieł Sylwia 634
 Szela Andrzej 469, 492
 Szeląg Dariusz 466, 493
 Szelest Hanna 395, 520
 Szkudlarek M. 235
 Szorc ks. Alojzy 253
 Szpringer Iwona 205
 Sztetyło Zofia 519-520
 Szubelak Bronisław 34-36
 Szulczyk J. 196
 Szymańska Hanna 509, 592, 610-611
 Szymańska Irena 494
 Szymański Mikołaj 521, 527
 Szymański Paweł 468, 492

- Szymczak K. 492
 Szymielewicz Ewa 634
 Szymkuć Aleksandra 538
 Szymusiak Jan Maria 178
- Śliwa Joachim 79, 106, 120, 124-125
 Śmieszek Antoni 312, 530, 537
 Śmietanka M. 196
 Śnieżewski Stanisław 126, 140-141
 Świderkówna Anna 494
 Świerzawski Aleksander 34
 Święcicka Paulina 145, 155-157
 Święcicki Heliodor 310
 Świrgoń-Skok Renata 363
- Taracha Piotr 538, 548-556
 Tarasewicz Radosław 294-297
 Tarnowski M. 464
 Tatarukiewicz Anna 282, 291-292
 Tatarowa Irina 559
 Taubenschlag Rafał 493-495
 Tchorzewski de A. M. 20
 Ter-Grigorian Norajr 59
 Then-Obłuska Joanna 467
 Tkaczow Barbara 593, 611-612
 Tofilski Łukasz 70
 Tomas Agnieszka 468
 Torbus Sławomir 634, 647-648
 Tryl Fabian 170
 Trynkowski Jan 11-12
 Trzcionkowski Lech 170-171, 174-176
 Trzepizur Paweł 628
 Turasiewicz Romuald 69, 79
 Turlej Stanisław 99, 103-104
 Tuszyńska-Maciejewska K. 318
 Twardowska Kamilla 79, 80, 85
 Tyborowski Witold 294-297
 Tyborowski Wojciech
- Tyburowski ks. Krzysztof Leon 159, 162-165
 Tygielski Wojciech 559
- Ulanowska Agata 467
 Urbaniak-Walczak Katarzyna 537
 Urbanik Jakub 495, 519
 Urbańska H 635
- Waliszewski Tomasz 466, 513, 515
 Waluś Adam 468, 491
 Wałek-Czernecki Tadeusz 406
 Wanacka Dorota 538
 Wantuch Andrzej 312
 Warcaba Katarzyna 71
 Wasyl Anna 120, 141-143
 Wąsowicz Marek 559
 Wcisło Gabriela 262, 273
 Wesółowska Elżbieta 318-321, 346-350
 Węcowski Marek 408, 436-437
 Wieczorek Joanna 212
 Wierzbński Szymon 212
 Wikarjak Jan 314-318, 321
 Wikarjak Teodozja 350
 Wilanowski Andrzej 71
 Wilczek Piotr 69, 558
 Wilczyński Marek 166-167
 Wiliński Adam 192, 203-204
 Winiarczyk Marek 618-619, 624-625
 Winnicki Jan Krzysztof 494, 537
 Winniczuk Lidia 520
 Wipszycka-Bravo Ewa 11-12, 407, 451, 495, 499-502
 Wiśniewski Bohdan 232, 308-309
 Wiśniewski Jacek 251
 Wiśniewski Krzysztof 304, 308-309
 Wiśniewski Robert 408, 438-439

- Witczak Agnieszka 59
 Witczak Krzysztof Tomasz 244-245,
 248-249, 251
 Witkowski Maciej Grzegorz 593, 612-
 614
 Witkowski Stanisław 78, 276
 Witkowski W. 205
 Włodarczyk Arkadiusz 212
 Włodaczek P. 492
 Wnętrzak Teresa 166, 168
 Wodzińska Anna 467
 Wojciechowska Agnieszka 634-635
 Wojciechowska Joanna 294-297
 Wojciechowski Przemysław 376, 380-
 381
 Wojtczak-Szyszkowski Jerzy 521, 527
 Wolanin Hubert 70-71, 120, 143-144
 Wolicki Aleksander Chrystian 11-12,
 408, 439-444
 Wolińska Teresa 210-211, 229-231
 Wolny Miron 252-253, 256-258
 Wolski Józef 90, 193, 280
 Wolsza Janina 260
 Wołodkiewicz Wiktor 560, 576-583
 Woś Krystyna 126
 Wowra Marta 71
 Woźniak (Mazurkiewicz) Elżbieta 192-
 194, 196
 Woźniak Agata 628
 Wójcik Andrzej 315, 317-318, 321,
 351
 Wójcik-Owczarek Katarzyna 71
 Wójcikowski Robert Sebastian 354, 362-
 363
 Wrazas Ilias 634
 Wróbel Małgorzata 634, 648-649
 Wróblewski Adam 376
 Wróblewski Paweł 586
 Wróblewski Witold 394, 405
 Wrzosek A. 280
 Wygnańska Z. 535
 Wypijewski Igor 618, 620, 625-626
 Wypustek Andrzej 617-620, 626
 Wyrwińska Karolina 145, 157-158
 Wysocka-Mielczarska Małgorzata 521
 Wysocki Z. 507
 Wyszomirski Sławomir 394, 396-398
 Yacoub Georg 450
 Zabłocka Julia 275, 277-279, 293-294
 Zabłocka M. 205
 Zabłocki Stefan 58, 69
 Zaborowska-Musiał Justyna 321, 351-
 352
 Zaborski A. 79
 Zadka Małgorzata 634
 Zagórski Mariusz 528
 Zajac Anna 120
 Zajac Józef 375
 Zajączkowski Ananiasz 537
 Zakrzewska-Gębka Elżbieta 316, 321,
 352
 Zakrzewski Kazimierz 208, 275
 Zalewska-Jura Hanna 235, 243-245
 Zapolska Anna 469
 Zawadzka Anna 409
 Zawadzka I. 317
 Zawadzka Magdalena 522, 528
 Zawadzki Stefan 278-280, 293-303,
 371-372, 535
 Zawadzki Tadeusz 275, 277-278
 Zawiasa Daria 245, 250
 Zdziebłowski Szymon 120
 Zieliński Karol 549, 634, 649
 Zins Henryk 192

Ziomecki Juliusz 617-618
Ziółkowski Adam 407-408, 442-445
Ziółkowski M.S. 491
Zmigryder-Konopka Zdzisław 406
Zwierzchowska A. 22
Zwolski Bogumił 209
Zwolski Edward 170, 407
Zych Iwona 509

Żak Elżbieta 204-205

Żelazowski Jerzy 450, 467, 491
Żmudziński Mateusz 526-527, 618-620
Żołnierczuk Mieczysław 203-204
Żółtowska Iwona 522
Żuchowska Marta 466
Żurawski Bogdan 511-512, 516-517, 519, 593, 614-616
Żybert-Pruchnicka Emila 634, 650
Żychlińska Justyna 17